

AXUND HACI SOLTAN
HÜSEYNQULU OĞLU ƏLİZADƏ

**QƏDİR-XUM
HƏQİQƏTLƏRİ**

Bakı – “Ozan” – 2011

BAĞIŞLAYAN VƏ MEHRİBAN ALLAHIN ADI İLƏ

(Bu) ... ayələri müfəssəl izah edilmiş bir kitabdır....

«Füsilət», ayə 2-3

Həmd olsun o Allaha ki, bu kitabı öz bəndəsinə nazil etdi.

«Kəhf», ayə 1-2

... Onlara kitabı və hikməti öyrədir...

«Cümüə», ayə 2.

... Allah sənə kitab və hikmət nazil etdi və bilmədiklərini öyrətdi.

...Allahın sənə lütfi böyükdür!

«Nisa», ayə 113

Dua:

*Allahümmə səlli əla Əliyyin Əmiril-möminin,
Və vəsiyyi Rəsuli rəbbil ələmin.*

*Bu kəlam ilə Rəsul hikmətə qoydu təmali,
Kimə mövlayəm əgər mən, ona Mövladır Əli.*

*Qədiri-Xummidə buyurdu Nəbi:
Xudanın sizlərdən budur tələbi.
«Fəhaza Əliyyün mövlahu» deyib,
«Bəlliğ» ayəsi ilə verdi tərəbi.*

Müəllif.

*Müqəddəs şəhidlik mərtəbəsinə ucalan
Azərbaycanın Milli Qəhrəmanı Seyyid Mübariz
İbrahimovun və Fərid Əhmədovun unudulmaz
xatirələrinə ithaf edirəm.*

Müəllif

Redaktoru: Hacı Arif Buzovnalı
Mətni yığdı: Hacı Sara Zair

S $\frac{4702060202}{\text{On} - 047 - 11}$ 2011

© "Ozan" nəşriyyatı - 2011

I HİSSƏ

HƏZRƏT MÜHƏMMƏD (S.)-İN QƏDİR-XUM GÜNÜNDƏ OXUDUĞU XÜTBƏ

Bağışlayan və mehriban Allahın adı ilə.

*Həmd-səna, təkliyində uca, yeganəliyi
ilə mövcudata yaxın səltənətində yenilməz
və qüdrət rüknləri əzəmətli olan Allah
üçündür. Hərəkət etmədən və yer dəyişmə-
dən onun elmi bütün şeyləri əhatə etmişdir.
Qüdrət və burhani ilə bütün yaranmışlara
qalibdir.*

*Böyüklüyü daimi, həmd və sitayışı
həmişəlikdir. Yer səthini genişləndirən,
hündürlükləri yaradan və yerin-göyün
sultanıdır. Hər növ eybdən çox pak, mələk
və ruhları yaradandır. Yaratdığına və icad
etdiyinə yetirən və artırandır. O, gözləri*

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ
الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي عَلَّمَنِي تَوْحِيدَكَ وَدَعَانِي فِي تَقَرُّدِهِ وَ
جَلَّ فِي سُلْطَانِهِ وَعَظُمَ فِي أَرْكَانِهِ وَأَحَاطَ
بِكُلِّ شَيْءٍ عِلْمًا وَهُوَ فِي مَكَانِهِ وَقَهَرَ جَمِيعَ الْخَلْقِ بِقُدْرَتِهِ
وَبَرَّهَانِهِ بِمَجِيدًا لَمْ يَزَلْ مَحْمُودًا لَا يَزَالُ بَارِي الْمُسْمُوكَاتِ
وَدَاخِي الْمَذْجُوتَاتِ وَجِبَارُ الْأَرْضِينَ وَالسَّمَاوَاتِ
قُدُّوسٌ سُبُّوحٌ رَبُّ الْمَلَائِكَةِ وَالرُّوحِ
مُسْتَفْضَلٌ عَلَى جَمِيعٍ مِنْ بَرَاءَةٍ مُسْطَوِلٌ عَلَى جَمِيعٍ مِنْ أَنْشَاءٍ
يَلْحُظُ كُلَّ عَيْنٍ وَالْعُيُونُ لَا تَرَاهُ كَمَا يَحِلُّ بِهِمْ ذَوَانًا

görür, gözlər isə onu görmür. Kəramətli və səbirlidir, qullarına möhlət vermiş, onlarla yaxşı davranır.

Geniş rəhməti hər şeyi əhatə etmiş və hər şeyə bol nemətlər ehsan etmişdir. (boyun qaçıranlardan) İntiqam almağa tələsmir. Əzaba layiq olan tapıldıqda onun əzabını sürətləndirmir.

Gizlin mətləbləri bilir, batində olanlara elmi vardır. Gizlinlər ona məxfi deyil və məxfilər onu çaşdırma bilmir. O, hər şeyi əhatə etmiş və qalibdir. Bacarıq və qüdrəti hər şeyə yetərdi. Onun bənzəri yoxdur. Şeylərə mövcud olmadıqları zaman varlıq verəndir.

Qisti (ədaləti) bərpa edən əbədi varlıq, əziz və həkim olan Allahdan başqa məbud yoxdur. Gözə görünməkdən daha alidir, amma o, gözləri görür. O, lətif agahdır.

Heç kəs onu görməklə vəsf edə bilməz

قَدْ وَسَّعَ كُلَّ شَيْءٍ رَحْمَتُهُ وَمَنْ عَلَيْهِمْ يَنْعِمُهُ
لَا يَجِلُّ بِإِنْفِصَامِهِ وَلَا يُبَادِرُ إِلَيْهِمْ بِمَا اسْتَحَقُّوا
مِنْ عَذَابِهِ قَدْ فَهِمَ السَّارَّ وَعِلْمَ الضَّمَائِرِ
وَلَمْ يَخَفْ عَلَيْهِ الْمَكُونَاتُ وَلَا اسْتَبْهَتْ
عَلَيْهِ الْخَفِيَّاتُ لَهُ الْإِحَاطَةُ بِكُلِّ شَيْءٍ وَالْغَلْبَةُ
عَلَى كُلِّ شَيْءٍ وَالْفَوْقُ فِي كُلِّ شَيْءٍ وَالْقُدْرَةُ
عَلَى كُلِّ شَيْءٍ وَلَيْسَ مِثْلُهُ شَيْءٌ وَهُوَ مُنْشِئُ الشَّيْءِ
حِينَ لَا شَيْءَ دَائِمٌ قَائِمٌ بِالْقِسْطِ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ
الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ جَلَّ عَنْ أَنْ تُدْرِكَهُ الْأَبْصَارُ
وَهُوَ يُدْرِكُ الْأَبْصَارَ وَهُوَ اللَّطِيفُ الْخَبِيرُ

və heç kəs onun gizlin və aşkarının necəliyini tapa bilməz. Yalnız özünün tanış etdiyi dəlillər və tanışlıqdan başqa heç kəs onun necəliyini bilə bilməz.

Şəhadət verirəm ki, müqəddəsliyi və paklığı aləmi bürümüş Allah odur. Nuru əbədiyyəti bürümüş Allah odur. Onun əmrləri məşvərətsiz olaraq yetərlidir. İşlərin təqdir və ölçü götürülməsində şəriki yoxdur və tədbirlərində heç bir ixtilaf və fərq yoxdur.

Varlıqları analoqu olmadan, ilkin olaraq xəلق etmiş yaratdıqlarını heç kəsdən kömək almadan, zəhmətə düşmədən və heç bir çarə axtarmadan yaratmışdır.

Yaratdı və mövcudat var oldu. İcad etdi, sonra aləm zahir oldu. Deməli odur o Allah ki, ondan başqa məbud yoxdur. Yaratdığı dəyərli və gözəldir.

Ədalətlidir, zülm etməz. Kərim bir

لَا يَلْحَقُ أَحَدٌ وَصْفَهُ مِنْ مُعَايِنَةٍ وَلَا سِجْدُ أَحَدٍ
كَيْفَ هُوَ مِنْ سِرٍّ وَعِلَاقِيَّةٍ إِلَّا بِمَا دَلَّ عَزَّ وَجَلَّ
عَلَى نَفْسِهِ وَأَشْهَدُ أَنَّهُ اللَّهُ الَّذِي مَلَأَ الدَّهْرَ قُدْرَتُهُ
وَالَّذِي يُغْنِي الْأَبَدَ نُورُهُ وَالَّذِي يُنْفِذُ أَمْرَهُ بِإِلَهِ
مُشَاوَرَةٍ مُشِيرٍ وَلَا مَعِيَهُ شَرِيكَ فِي تَقْدِيرٍ وَلَا نَظِيرًا
فِي تَدْيِيرٍ صَوَّرَ مَا أَبْدَعَ عَلَى غَيْرِ مِثَالٍ وَخَلَقَ مَا
خَلَقَ بِلَا مَعُونَةٍ مِنْ أَحَدٍ وَلَا زَكْلَفٍ وَلَا أَحْيَا
أَنْشَأَهَا فَكَانَتْ وَبَرَّاهَا فَبَانَتَ فَهُوَ اللَّهُ الَّذِي
لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ الْمُتَّقِرُ الصَّنِيعَةُ الْحَسْرُ الصَّنِيعَةُ الْعَدْلُ
الَّذِي لَا يَجُورُ وَالْأَكْرَمُ الَّذِي تَرْجِعُ إِلَيْهِ الْأُمُورُ

zətdır kİ, aləmin bütöün işləri ona qayıdır.

Şəhadət verirəm o, o Allahdır ki, hər şey onun qüdrəti qarşısında təvazökarlıqla baş ayir və əzəməti qarşısında çox kiçikdir.

Mülklərin sahibi, fəlakələri dolandırandır. Məlum zamanadək öz hərəkətinə davam edən günəş və ayın göstəriş verənidir. Bir-birini tez-tez əvəz edən gecə və gündüzü bu örtüyə bürüyən qüdrət sahibidir.

Hər bir zalimi sındıran və hər bir boyun qaçıran şeytani məhv edən odur. Onun ziddi, bənzəri və şəriki yoxdur. Hamının məqsədi və ehtiyacıların pənahı olan yeganə varlıqdır. Doğmur və həm də doğulmamışdır. Heç kəs onun yoldaşı və oxşarı ola bilməz.

İstədiyini həyata keçirən, iradəsinə uyğun hökm edən ali məqamlı yeganə Allah odur. Hər şeyi bilir və hesablayır, öldürür və dirildir, yoxsul və varlı edir, güldürür və ağladır, bəxşisini geri alır və verir, səltənət

وَأَشْهَدُ أَنَّهُ الَّذِي تَوَاضَعَ كُلُّ شَيْءٍ لِقُدْرَتِهِ وَخَضَعَ
كُلُّ شَيْءٍ لِحَيْبَتِهِ مَلِكُ الْأَمْلَاقِ وَمُفَلِّكُ
الْأَفْلاكِ وَمُسْخِرُ الشَّمْسِ وَالْقَمَرِ كُلِّ شَيْءٍ لِأَجْلِ
مُسَمًّى يُكَوِّرُ اللَّيْلَ عَلَى النَّهَارِ وَيُكَوِّرُ النَّهَارَ
عَلَى اللَّيْلِ يَطْلُبُهُ حَثِيثًا قَاصِمٌ كُلَّ جَبَّارٍ عَنِيدٍ
وَمُهْلِكٌ كُلِّ شَيْطَانٍ مَرِيدٍ لَمْ يَكُنْ مَعَهُ ضِدٌّ
وَلَا نِدُّ أَحَدٌ صَمَدٌ لَمْ يَلِدْ وَلَمْ يُولَدْ وَلَمْ يَكُنْ لَهُ
كُفُوًا أَحَدٌ إِلَهُ وَاحِدٌ وَرَبُّ مَا جَدُّ يَشَاءُ
فَيَمْضِي وَيُرِيدُ فَيَقْضِي وَيَعْلَمُ فَيُخْصِي وَيُسَبِّحُ وَيُحْمَدُ
وَيُفَقِّرُ وَيُغْنِي وَيُضْحِكُ وَيُبْكِي وَيَمْنَعُ وَيُعْطِي

və hökm vermək onundur, sitayiş ona məxsusdur. Yaxşılıqlar hamı onun əlindədir və qüdrət sahibidir. Gecəni gündüzə, gündüzü isə gecəyə çevirir. Ondan başqa çox bağışlayan məbud yoxdur. Duanı qəbul edən, bəxşiş verən, nəfəsləri sayan, cinn və insanların bəsləyənidir.

Ona çətin olan bir iş yoxdur. Dərdlilərin fəryadı onu dilxor, israr edənlərin təkidini onu pərişan etmir və yormur.

Layiqləri xəta və azmaqdan qoruyandır. Düzgünləri müvəffəq edən, möminlərin ixtiyar sahibi və aləmin bəsləyənidir. Belə bir Allahın haqqı vardır ki, bütün yaranmışlar ona şükr etsinlər. Şadlıq, qəmlilik, çətinlik, rahatlıq hallarında ona həmd etsinlər. Mən hər bir rahatlıq və çətinliklə Ona şükür edirəm.

Ona, onun mələklərinə, kitablarına və rəsullarına inanıram.

لَهُ الْمُلْكُ وَلَهُ الْحَمْدُ يَدُ الْخَيْرِ وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ
يُوجِبُ اللَّيْلَ فِي النَّهَارِ وَيُوجِبُ النَّهَارَ فِي اللَّيْلِ
لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ الْعَزِيزُ الْغَفَّارُ مُجِيبُ الدُّعَاءِ وَمُجِرُّ
الْعَطَاءِ مُحْصِيَ الْأَنْفَاسِ وَرَبُّ الْجَنَّةِ وَالنَّاسِ
لَا يُشْكِلُ عَلَيْهِ شَيْءٌ وَلَا يُضْحِرُهُ جُرَاحُ
الْمُسْتَصْرِخِينَ وَلَا يُبْرِئُهُ الْخَاسِ الْمَلْحِينَ الْعَاصِمُ
لِلصَّالِحِينَ وَالْمُوقِفُ لِلْمُفْلِحِينَ وَمَوْلَى الْعَالَمِينَ
الَّذِي اسْتَحَقَّ مِنْ كُلِّ مَنْ خَلَقَ أَنْ يَشْكُرَهُ وَنَحْمَدُهُ
أَحْمَدُهُ عَلَى السَّرَّاءِ وَالضَّرَّاءِ وَالشَّدَّةِ وَالرَّخَاءِ
وَأُؤْمِنُ بِهِ وَبِعَمَلَاتِهِ وَكُتُبِهِ وَرُسُلِهِ أَسْمَعُ

Əmrinə qulaq asıb itaət edirəm. Onun razılığı olan işi tez yerinə yetirirəm. Hökümünə boyun qoyub təslim oluram. Çünki itaətinə meylim var və əzabından qorxuram. O, elə bir Allahdır, ki, nə bir nəfər onun əzabından amandadır, nə də onun zülmündən qorxusu vardır.

Onun qarşısında bəndəliyimə şəhadət verirəm, şəhadət verirəm ki, mənə vəhy olunanları yerinə yetirəcəyəm. Çünki qorxuram ki, əgər yerinə yetirməsəm mənə bir məhvədicə əzab nazil olsun. Onun isə məndən heç kəsin dəf etmək qüdrəti olmaz. Allahdan başqa bunun çarəsi yoxdur.

İndi o mənə elan etdi ki, əgər mənə nazil olanı çatdırmasam, Onun peyğəmbərlik vəzifəsini yerinə yetirməmiş oluram. Allah-təala zəmanət verir ki, məni qoruyacaqdı. Onun qorumağı mənə kifayətdir. Mənə belə bir vəhy göndərmişdir:

أَمْرُهُ وَأَطِيعُوا أَبَادِرُ إِلَى كُلِّ مَا يَرْضَاهُ وَاسْتَغْلِمْ
لِقَضَائِهِ رَغْبَةً فِي طَاعَتِهِ وَخَوْفًا مِنْ عِقُوبَتِهِ
لَأَنَّهُ اللَّهُ الَّذِي لَا يُؤْمَرُ بِمَكْرِهِ وَلَا يُخَافُ جُورُهُ
وَأَقْرُلهُ عَلَى نَفْسِهِ بِالْعُبُودِيَّةِ وَأَشْهَدُ لَهُ بِالرُّبُوبِيَّةِ
وَأُودِي مَا أَوْحَى إِلَى جَدِّ رَأْسٍ أَنْ لَا أَفْعَلُ
فَحَلُّ بِرَأْسِهِ قَارِعَةٌ لَا يَدْفَعُهَا عَنِّي أَحَدٌ وَإِنْ
عَظُمَتْ حِيلَتُهُ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ لِأَنَّهُ قَدْ عَلِمَنِي
أَنِّي إِنْ لَمْ أُبَلِّغْ مَا أُنْزِلَ إِلَيَّ فَمَا بَلَغْتُ رِسَالَتَهُ
وَقَدْ ضَمِنَ لِي تَبَارَكَ وَتَعَالَى الْعِصْمَةَ وَهُوَ اللَّهُ
الْكَلِيمُ الْكَرِيمُ فَأَوْحَى إِلَيَّ :

Bağışlayan və mehriban Allahın adı ilə.

Ey Peyğəmbər! Öz Rəbbinin tərəfindən sənə nazil olmuşu tamamilə (camaata) çatdır, çatdırmasın Allahın risalətini (sənə verilmiş peyğəmbərlik vəzifəsini) yerinə yetirmiş olmazsan. Allah, səni insanların (şərrindən) qoruyacaqdır. («Maidə», ayə 67).

Camaat, Allahın mənə göndərdiyini çatdırmaqda səhlənkarlıq etməmişəm. İndi bu ayənin nazil olma səbəbini sizə aydınlaşdıraram:

Cəbrail üç dəfə nazil olub Allahın salamatını (ki, o özü salamdır) mənə çatdırdı. Göstəriş verdi ki, bu cəmiyyətin hüzurunda hamının qarşısında ayağa durub bütün ağıqlı qaralı insanların hamısına elan edim ki, məndən sonra Əli ibn Əbu Talib mənim qardaşım, vəsim, canişinim və həm də

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

« يَا أَيُّهَا الرَّسُولُ بَلِّغْ مَا أُنْزِلَ إِلَيْكَ مِنْ رَبِّكَ
فِي عِلِّيٍّ (يَعْنِي فِي الْخِلَافَةِ لِعَلِيٍّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ
عَلَيْهِ السَّلَامُ) وَإِنْ لَمْ تَفْعَلْ فَمَا بَلَّغْتَ رِسَالَتَهُ
وَاللَّهُ يُعَذِّبُكَ مِنَ النَّاسِ

مَعَاشِرَ النَّاسِ ! مَا قَصَّرْتُ فِي تَبْلِيغِ مَا أُنْزِلَ اللَّهُ
تَعَالَى إِلَيَّ وَأَنَا مُبَيِّنٌ لَكُمْ سَبَبَ نَزُولِ هَذِهِ
الْآيَةِ : إِنْ جِئْتُ بِكَ عَلَيْهِ السَّلَامُ هَبَّطَ إِلَيَّ
مِرَارًا ثَلَاثًا يَأْمُرُنِي عَنِ السَّلَامِ رَبِّي وَهُوَ السَّلَامُ
أَنْ أَقُومَ فِي هَذَا الْمَشْهَدِ فَأَعْلِمَ كُلَّ أَبْيَضٍ وَأَسْوَدٍ

məndən sonra imamdır. Onun mənə olan nisbəti Harunun Musaya olan məqamı kimidir. Yalnız bir fərqlə ki, məndən sonra peyğəmbər yoxdur.

O, Allah və peyğəmbərdən sonra sizin başcınız və rəhbərinizdir. Allah-Təala bu barədə bir ayə nazil etmişdir: Sizin vəliniz (sahibiniz) Allah, onun peyğəmbəri və iman gətirənlərdir: o kəslər ki, namaz qılır və rüku halında ikən zəkat verir. («Maidə», ayə 55).

Əli (ə.) yeganə kişidir ki, namaz qılarkən zəkat verdi. Onun Allahdan başqa məqsəd və hədəfi yoxdur.

Mən Cəbraildən istədim ki, bu bəyanatı elan etməkdə və çatdırmaqda məni üzürlü saysın. Çünki, müttəqilərin azlığı, münafiqlərin çoxluğu, günahkarların hiylələri və İslama məsxərə edənlərin yalançılığından agah idim. Onların vəsfi barəsində Allah-Təala Quranda buyurur: «(O sözləri) bir-

أَنَّ عَلِيَّ بْنَ أَبِي طَالِبٍ عَلَيْهِ السَّلَامُ أَخِي وَوَصِيِّ
وَخَلِيفَتِي وَالْإِمَامُ مِنْ بَعْدِي الَّذِي مَحَلُّهُ
مِنْ كُلِّ هَارُونَ مِنْ مُوسَى إِلَّا أَنَّهُ لَا يَتَّبِعُ بَعْدِي
وَهُوَ وَلِيُّكُمْ مِنْ بَعْدِ اللَّهِ وَرَسُولِهِ وَقَدْ أَنْزَلَ اللَّهُ
تَبَارَكَ وَتَعَالَى عَلَى بَيْتِكَ آيَةً مِنْ كِتَابِهِ :
« إِنَّمَا وَلِيُّكُمُ اللَّهُ وَرَسُولُهُ وَالَّذِينَ آمَنُوا الَّذِينَ
يُقِيمُونَ الصَّلَاةَ وَيُؤْتُونَ الزَّكَاةَ وَهُمْ رَاكِعُونَ »
وَعَلَى بَيْتِ أَبِي طَالِبٍ عَلَيْهِ السَّلَامُ أَقَامَ الصَّلَاةَ
وَأَتَى الزَّكَاةَ وَهُوَ رَاكِعٌ يُرِيدُ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ
فِي كُلِّ حَالٍ

birinizin dilinizdən alırdınız və bilmədiyiniz bir şeyi ağızdan-ağıza deyirdiniz və bu işin Allahın yanında böyük olduğuna baxmayaraq, kiçik hesab edirdiniz». («Nur» - 15) Onlar bir dəfə deyil, dəfələrlə məni incitmiş və hətta, məni «Üzun» (qulaq yəni hər şeyə inanan) adlandırmışlar. Əlinin (ə.) mənimlə yoldaşlığına və mənim ona olan diqqətimdən belə hesab edirlər ki, beləyəm. Nəhayət, Allah-Təala bu barədə ayə nazil etdi:

Bu müsəlmanlardan elələri də var ki, Peyğəmbəri incidib deyirlər: «O, tez inanandır» (Ya Mühəmməd!) de: (onun tez inanmağı sizə xeyirlidir. (Tövbə-61.)

Əgər istəsəydim belə söz deyənləri bəyan edərdim və bir-bir adlarını çəkər və tanıtdırardım. Amma Allaha and olsun ki, onlar barəsində böyüklük edir və adlarını çəkmirəm. Əgər Allah-Təalanın nazil etdiyini çatdırmasam Allah məndən bütün

وَسَأَلْتُ جِبْرِيلَ أَنْ يَسْتَعِينَنِي لَعَنَ تَبْلِيغِ
ذَلِكَ إِلَيْكُمْ - أَيُّهَا النَّاسُ لِعِلْمِي بِقِلَّةِ الْمُتَّقِينَ
وَكَثْرَةِ الْمُنَافِقِينَ وَادِّغَالِ الْأَثْمِينَ وَخَلَلِ
الْمُسْتَهْزِئِينَ بِالْإِسْلَامِ الَّذِينَ وَصَفَهُمُ اللَّهُ فِي كِتَابِهِ
بِأَنَّهُمْ يَقُولُونَ بِأَفْوَاهِهِمْ مَا لَيْسَ لِبُكْمِهِمْ عِلْمٌ
وَيَحْسِبُونَهُ هَيِّنًا وَهُوَ عِنْدَ اللَّهِ عَظِيمٌ وَكَثْرَةَ
أَذَاهُمْ لِي فِي غَيْرِ مَرَّةٍ حَتَّى سَمُّونِي أَدْنَا
وَزَعَمُوا أَنِّي كَذَلِكُ لَكَثْرَةِ مُلَازِمَتِهِ
إِيَّايَ وَاقْبَالِي عَلَيْهِ حَتَّى أَنْزَلَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ
فِي ذَلِكَ فُرْقَانًا»

bunları qəbul etməz və məndən razı qalmaz. Sonra bu ayəni tilavət etdi: Ey Peyğəmbər! Öz Rəbbinin tərəfindən sənə nazil olmuşu tamamilə (camaata) çatdır, çatdırmasan Allahın risalətini (sənə verilmiş peyğəmbərlik vəzifəsini) yerinə yetirmiş olmazsan. Allah, səni insanların (şərrindən) qoruyacaqdır. (Maidə-67).

Camaat! Agah olun ki, Allah-Təala Əlini (ə.) sizə rəhbər təyin etmişdir. Onu sizə imam və öndər qərar vermişdir ki, onun sözünə baxmaq, əmrlərini yerinə yetirmək mühacir, ənsar tabiün, köçəri, şəhərli, ərəb, qeyri-ərəb, azad, qul, kiçik, böyük ağ və qaralara vacibdir və əmri icra olunmalı, sözünə baxılmalıdır.

Kim onunla müxalifət edərsə məlumdur. Onun dalınca gedən Allahın rəhmətinə doğru gedir. Onu təsdiq edən mömindir: onun sözünə baxmaq, ona itaət etmək Allahın bağışlamasına səbəbdir.

وَمِنْهُمْ الَّذِينَ يُؤْذُونَ اللَّهَ وَيَقُولُونَ هُوَ آذُنٌ قُلٍّ
أَذِّنْ خَيْرَ لَكُمْ يُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَيُؤْمِنُ لِلْمُؤْمِنِينَ «الْأَبَةُ
وَلَوْ شِئْتُ أَنْ أُسَمِّيَ بِأَسْمَاءِهِمْ لَسَمَّيْتُ وَأَنْ
أُومِي إِلَيْهِمْ بِأَعْيَانِهِمْ لَا وَمَا تُرِيدُ أَنْ أَدُلَّ
عَلَيْهِمْ لَدَلْتُ وَلَوْ كُنِي وَاللَّهُ فِي أُمُورِهِمْ
قَدْتَكَرَّمْتُ وَكُلُّ ذَلِكَ لَا يُرِضِي اللَّهَ مِنْي إِلَّا
أَنْ أُبَلِّغَ مَا أُنْزِلَ إِلَيَّ تُرْتَلَا (ص) : «يَا أَيُّهَا الرَّسُولُ
بَلِّغْ مَا أُنْزِلَ إِلَيْكَ مِنْ رَبِّكَ - فِي عِلَّةٍ وَارِثٍ
لَمْ تَفْعَلْ فَمَا بَلَغْتَ رِسَالَتَهُ وَاللَّهُ يَعْصِمُكَ
مِنَ النَّاسِ» .

Camaat! Sizin çoxluğunuzun qarşısında axırncı dəfə çıxış edirəm. Sözümlü dinləyib qəbul edin. Allahınızın fərmanına itaət edin ki, sizin ixtiyarınız onun əlindədir və məbudunuz odur. Ondan sonra Muhəmməd (s.) sizin peyğəmbəriniz və rəhbərinizdir. O Peyğəmbər (s.) ki, hüzurunuzda dayanıb söz deyir. Məndən sonra isə Allahın əmri ilə Əli (ə.) sizin başçınız və imamınızdır. Ondan sonra isə başçılıq və imamlıq qiyamətdə Allah və Rəsulu (s.) ilə görüşənədək həmin zürriyyətim, onun övladlarından olacaqdır.

Allahın halal və haramından başqa halal və haram yoxdur. Allah halal-haramı mənə tanıtdı və mən də Allahın mənə öyrətdiklərini, Quranın həqiqətlərini, halal-haramı Əliyə (ə.) həvalə etdim.

Camaat! Elə bir elm yoxdur ki, Allah mənə öyrətməmiş olsun.

Mən də bütün bildiklərimi təqvalıların

فَاعْلَمُوا مَعَاشِرَ النَّاسِ ! إِنَّ اللَّهَ قَدْ نَصَبَهُ لَكُمْ
 وَلِيًّا وَإِمَامًا مُفْتَرَضًا طَاعَتُهُ عَلَى الْمُهَاجِرِينَ
 وَالْأَنْصَارِ وَعَلَى التَّابِعِينَ لَهُمْ بِأَحْسَابٍ
 وَعَلَى الْبَادِي وَالْحَاضِرِ وَعَلَى الْأَعْجَمِيِّ وَالْعَرَبِيِّ
 وَالْحُرِّ وَالْمَمْلُوكِ وَالصَّغِيرِ وَالْكَبِيرِ وَعَلَى الْأَيْعَنَ
 وَالْأَسْوَدِ وَعَلَى كُلِّ مُوَحِّدٍ مَا ضَحِكُمُ
 جَائِرٌ قَوْلُهُ نَافِذٌ أَمْرُهُ مَلْعُونٌ مَرْجَانُ الْفِتْنَةِ مَرْجُومٌ
 مَرْبِيعُهُ مُؤْمِنٌ مَرْجَدُهُ فَقَدْ غَفَرَ اللَّهُ لَهُ وَ
 لِمَنْ سَمِعَ مِنْهُ وَأَطَاعَ لَهُ .
 مَعَاشِرَ النَّاسِ ! إِنَّهُ أَخْرَجَ مَقَامَ أَقْوَمِهِ فِي هَذَا

الشَّهَدُ

öndəri Əlinin (ə.) ixtiyarına qoydum.

Elə bir elm yoxdur ki, Əliyə (ə.) öyrətməmiş olam. O da bir imamdır ki, onları sizə bəyan edəcəkdir. Camaat! Əlidən (ə.) ayrı düşməyin və onun barəsində yolunuzu azmayın.

Onun vilayəti və imamlığı önündə özünü böyük görüb təkəbbür etməyin. O haqla rəhbərlik edən və haqqa əməl edən, batili məhkum edib ondan nəhy edən adamdır. Onu Allah yolundan heç bir məzəmmət edənin tənəsi saxlaya bilməz.

Bundan başqa, Əli (ə.) Allaha və onun Rəsuluna (s.) iman gətirən ilk adamdır. O, özünü Rəsulullahla (s.) fəda etdi. O, heç kəsin Rəsulullahla (s.) ibadət etmədiyi zaman onunla yoldaşlıq edirdi və onunla birlikdə idi.

Ey Camaat! Onu üstün bilin, çünki Allah onu üstün bilmişdir, onu qəbul edin, çünki Allah onu təyin etmişdir.

فَاسْمَعُوا وَأَطِيعُوا وَأَنْفَادُوا أَمْرَ رَبِّكُمْ
فَإِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ هُوَ مَوْلَاكُمْ وَالْهَيْكَلُ ثُمَّ
مِنْ دُونِهِ مُحَمَّدٌ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَلِيُّكُمْ
الْقَائِمُ الْمُخَاطَبُ لَكُمْ ثُمَّ مِنْ بَعْدِي عَلِيٌّ وَلِيُّكُمْ
وَأَمَّا مُمْكُمْ بِأَمْرِ رَبِّكُمْ ثُمَّ الْإِمَامَةُ فِي دُرِّيَّتِي
مِنْ وَلَدِي إِلَى يَوْمٍ تَلْقَوْنَ اللَّهَ وَرَسُولَهُ. لِأَحْلَالِ
الْأَمَّا أَحْلَهُ اللَّهُ وَالْأَحْرَامِ الْأَمَّا حَرَّمَهُ اللَّهُ عَرَفَنِي
الْحَلَالَ وَالْحَرَامَ وَأَنَا أَفْضَيْتُ لِمَا عَلَّمَنِي رَبِّي مِنْ
كِتَابِهِ وَحَلَالِهِ وَحَرَامِهِ الْيَهُ.
مَعَاشِرَ النَّاسِ! مَا مِنْ عِلْمٍ إِلَّا وَقَدْ أَحْصَاهُ اللَّهُ فِي

Camaat! Əli (ə.) Allah tərəfindən seçilən imamdır. Allah-Təala onun vilayətini inkar edənin tövbəsini əsla qəbul etməz və Allahın bağışlaması ona şamil olmaz. Allah onun fərmanı ilə müxalif olanlarla belə rəftar etməyi və onları həmişə və əbədi əzabla cəzalandırmağı özünə vacib etmişdir.

Onunla müxalifətdən qorxun, yoxsa elə bir oda düçar olarsınız ki, onun yanacağı (alovu bütə ibadət edən) insanlar və (kibritli) daşlardır və kafirlər üçün hazırlanmışdır («Bəqərə», ayə 24).

Camaat! Allaha and olsun ki, əvvəlki peyğəmbər və rəsullar mənim sonuncu peyğəmbər olmağımı hamıya müjdə vermişlər. Həm də mən yerin və göyün yaradılmışlarına höccətəm.

Bu barədə şəkk edən kəs cahiliyyət dövrünün kafirləri kimi kafirdir. Mənim bu sözümdən bir şeyə şübhə ilə yanaşan adam

وَكُلَّ عِلْمٍ عَلِمْتُ فَقَدْ أَحْصَيْتُهُ فِي إِمَامِ الْمُتَّقِينَ
وَمَا مِنْ عِلْمٍ إِلَّا عَلَّمْتُهُ عَلِيًّا وَهُوَ الْأَمَامُ الْمُبِينُ
مَعَاشِرَ النَّاسِ! لَا تَضِلُّوا عَنْهُ وَلَا تَنْفِرُوا مِنْهُ
وَلَا تَسْتَكْبِرُوا وَلَا تَسْتَنْكَفُوا مِنْهُ وَلَا تَسْتَهْزِئُوا
بِهِ فَهُوَ الَّذِي يَهْدِي إِلَى الْحَقِّ وَيَعْلَمُ بِرُؤُوسِ الْبُلْبُلِ
وَيَنْهَى عَنْهُ وَلَا تَأْخُذْ فِي اللَّهِ لَوْمَةً لَأَنَّهُمْ
إِنَّهُ أَوَّلُ مَنْ آمَنَ بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ وَهُوَ الَّذِي قَدَى
رَسُولَهُ بِنَفْسِهِ وَهُوَ الَّذِي كَانَ مَعَ رَسُولِ اللَّهِ
وَلَا أَحَدٌ يَعْبُدُ اللَّهَ مَعَ رَسُولِهِ مِنَ الرِّجَالِ غَيْرُهُ
مَعَاشِرَ النَّاسِ! فَضِّلُوهُ فَقَدْ فَضَّلَهُ اللَّهُ،

sanki, tamam peyğəmbərliyimə şübhə etmişdir. Hər kəs bu mətləbə şübhə ilə yanaşarsa, yandırıcı od onun üçündür.

Camaat! Bu Allah tərəfindən mənə bir fəzilətdir, boynuma qoyulmuş bir minnət, mənə olunan bir ehsandır. Ondan başqa məbud yoxdur. Mənim əbədi sitayiş və şükrüm həmişəlik olaraq ona məxsusdur.

Camaat! Əlini (ə.) özünüzdən üstün tutun. Çünki o məndən sonra qadınli-kişili insanların hamısından layiqlisidir. Bizim vasitəmizlə Allah ruzi göndərir və xalqı qoruyur. Məlundur, məlundur, qəzəblənmişdir, qəzəblənmişdir o adam ki, mənim bu sözümü rədd edib, onunla müvafiq olmasın.

Camaat, diqqət edin! Cəbrail Allahın tərəfindən məni bu işdən agah etdi ki, Əli (ə.) ilə düşmən olan və onun vilayətini qəbul etməyəmə mənim qəzəbim və lənətim olsun.

... hər kəs gələcəyi üçün qabaqcadan nə

وَأَقْبَلُوهُ فَقَدْ نَصَبَهُ اللَّهُ .

مَعَاشِرَ النَّاسِ : إِنَّهُ إِمَامٌ مِنَ اللَّهِ وَلَنْ يَتُوبَ اللَّهُ
عَلَى أَحَدٍ أَنْكَرَ وَلَا يَتَّهِ وَلَنْ يَغْفِرَ اللَّهُ لَهُ حَتَّىٰ عَلَى اللَّهِ
أَنْ يَفْعَلَ ذَلِكَ يَمُخَّالِفَ أَمْرُهُ فِيهِ وَأَنْ يُعَذِّبَهُ
عَذَابًا شَدِيدًا نُكْرًا أَبَدًا أَبَدًا وَدَهْرًا لَّهُ هُورٍ
فَلَحْذُوا أَنْ تُخَالِفُوهُ فَتَصِلُوا نَارًا وَقُودُهَا النَّاسُ
وَالْحِجَارَةُ أُعِدَّتْ لِلْكَافِرِينَ .

إِيَّهَا النَّاسُ : بِي وَاللَّهِ بَشَرًا أَوَّلُونَ مِنَ النَّبِيِّينَ
وَالْمُرْسَلِينَ وَأَنَا خَاتَمُ الْأَنْبِيَاءِ وَالْمُرْسَلِينَ وَالْحُجَّةُ
عَلَىٰ جَمِيعِ الْخَلُوقِينَ مِنْ أَهْلِ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِينَ

göndərdiyinə baxsın. («Həşr», ayə 18.)

*Allahın əmrilə müxalifət etməkdən
çəkinin. Ayaqlarınızı möhkəmləndirin ki,
sonradan əsməsin.*

Allah sizin etdiklərinizdən xəbərdardır.

*Camaat! Əli (ə.), Allahın öz kitabında
qeyd etdiyi (cənbullah)-dır.*

*Allah-Təala buyurur: (Elə edin ki,
sonra) bir kəs: «Allaha itaət barəsində
etdiyim təqsirlərə görə vay olsun mənə...»-
deməsin («Zü mər», ayə 56).*

*Camaat! Quranda dərindən düşünün,
ayələrini anlayın, möhkəmatına yaxşı
baxın, mütəşabihinə uymayın.*

*Allaha and olsun ki, sizin üçün Quranın
mühərrəmat və nəhyələrini, ayələrinin təfsi-
rini indi mən əlindən tutub özümə tərəf
qaldırdığım şəxsdən başqa heç kəs aydın-
laşdırmaz. Budur mən elan edirəm:*

*Mən hər kəsin mövlası və ixtiyar sahibi-
yəmsə, Əli də (ə.) onun mövlası və ixtiyar*

فَمَنْ شَكَّ فِي ذَلِكَ فَهُوَ كَافِرٌ كَفَرَالْجَاهِلِيَّةِ
الْأُولَى وَمَنْ شَكَّ فِي شَيْءٍ مِنْ قَوْلِي هَذَا فَقَدْ
شَكَّ فِي الْكُلِّ مِنْهُ وَالشَّاكُّ فِي ذَلِكَ
فَلَهُ النَّارُ ۝

مَعَاشِرَ النَّاسِ! حَبَانِي اللَّهُ بِهَذِهِ الْفَضِيلَةِ مِنَّا
مِنْهُ عَلَى وَاحِسَانٍ آمِنُهُ إِلَى وَلَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ لَهُ الْحَمْدُ
مِنِّي أَبَدًا لَا يَدِينُ وَدَهْرُ الدَّاهِرِينَ عَلَى كُلِّ حَالٍ .
مَعَاشِرَ النَّاسِ! فَضَّلُوا عَلَيَّ فَإِنَّهُ أَفْضَلُ النَّاسِ
بَعْدِي مِنْ ذِكْرِي وَأَنْتُمْ بِنَا أَنْزَلَ اللَّهُ الرِّزْقَ
وَبَقِيَ الْخَلْقُ مَلْعُونٌ مَلْعُونٌ مَلْعُونٌ مَلْعُونٌ مَلْعُونٌ مَلْعُونٌ

sahibidir. O, Əli (ə.) Əbutalib oğludur və mənim vəsimdir. Onu seçmək tövsiyəsi Allah tərəfindən mənə çatdırılmışdır.

Camaat! Əli (ə.) və övladlarımın pakları kiçik qiymətli ağırlıqdır və Quran böyük qiymətli ağırlıqdır. Bunlardan hər biri digərini vəsf edir və bir-biri ilə müvafiqdir. Bu ikisi bir-birindən «Kövsər» hovuzunda mənim yanıma daxil olanadək ayrılmazlar. Bunlar camaatın arasında Allahın Əmini və yer üçün də ilahi hakimlərdir.

Agah olun! Allahın əmrini çatdırdım. Bilin ki, vəzifəmi yerinə yetirdim. Ayıq olun ki, bəyanatı sizə eşitdirdim. Diqqət edin, ilahi əmri açıqladım. Bilin ki, Allah-Təala dedi və mən də onun tərəfindən deyirəm:

Diqqət! Möminlərə bu qardaşım və bu şəxsdən başqa heç kəs əmir deyildir. Məndən sonra möminlərə imamlıq və əmirlik etmək ondan başqa heç kəsə halal və rəva

رَدَّ عَلَى قَوْلِي هَذَا وَلَمْ يُوَافِقْهُ إِلَّا جَبْرِيْلُ خَبَرَني
عَنِ اللَّهِ تَعَالَى بِذَلِكَ وَيَقُولُ: «مَنْ عَادَى عَلِيًّا
وَلَمْ يَتَوَلَّهُ فَعَلَيْهِ لَعْنَتِي وَغَضَبِي» فَلْتَنْظُرْ نَفْسُ مَا
قَدِمَتْ لِعَدٍ. وَاتَّقُوا اللَّهَ أَنْ تُخَالَفُوهُ فَزِلَ قَدْرُ
بَعْدَ بُرُوتِهَا إِنَّ اللَّهَ خَيْرٌ بِمَا تَعْمَلُونَ.
مَعَاشِرَ النَّاسِ! إِنَّهُ جَنْبُ اللَّهِ الَّذِي ذَكَرَ فِي
كِتَابِي فَقَالَ تَعَالَى: «أَنْ تَقُولَ نَفْسُ يَا حَسْرَتًا عَلَى
مَا فَرَّطْتُ فِي جَنْبِ اللَّهِ»
مَعَاشِرَ النَّاسِ! نَذَرُوا الْقُرْآنَ وَافْتَرَمُوا آيَاتِهِ
وَانْظُرُوا إِلَى مُحْكَمَاتِهِ وَلَا تَتَّبِعُوا مُتَشَابِهَهُ

deyildir.

(Əvvəldən, Peyğəmbər (s.) xütbə üçün minbərə çıxanda Əli (ə.) bir pillə ondan aşağıda dayanmışdı. Rəsulullahın (s.) sözü bura çatanda öz əlini Əlinin (ə.) biləyinə vurdu, o da əlini Rəsulullah (s.) tərəf uzatdı. Sonra Peyğəmbər (s.) öz qüvvətli əli ilə Əlinin (ə.) biləyindən yapışib yuxarı qaldırdı. O qədər qaldırdı ki, ayaqları Rəsulullahın dizinin bərabərinə qədər gəldi). (Burada xütbənin rəvisi Əlinin (ə.) necə qaldığını və Rəsulullahın (s.) əli ilə onu necə qaldırdığını şərh edir. Bu, Peyğəmbərin (s.) xütbəsinin bir hissəsi deyildir. Lakin xəbərin mətnində qeyd olunmuş və qarışıq ibarələrlə gəlmişdir). Sonra buyurdu:

Camaat! Bu Əli (ə) mənim qardaşım, vəsim və bilik xəzinəmdir. Ümmətə rəhbərlik və Allahın kitabının təfsirində mənim canişinimdir.

Bu Əli (ə.) xalqı Allaha tərəf çağırar və

قَالَ اللَّهُ لَنْ يُبَيِّنَ لَكُمْ زَوَاجِرَهُ وَلَا يُوضِحَ لَكُمْ نَفْسَهُ
إِلَّا الَّذِي أَنَا أَخَذُ بِيَدِهِ وَمُصْعِدُهُ إِلَى وَسْطَائِهِ
بِعَصْدِهِ وَمُعَلِّمُكُمْ أَنَّ مَرَكَبَتُ مَوْلَاهُ فَهَذَا عَلَى مَوْلَاهُ
وَهُوَ عَلَى نَبِيِّهِ طَالِبٌ عَلَيْهِ السَّلَامُ أَخِي وَ
وَصِيِّ وَمَوْلَا أَنَّهُ مِنَ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ أَنْزَلَهَا عَلَى
مُعَاشِرِ النَّاسِ ! إِنَّ عَلِيًّا وَالطَّيِّبِينَ مِنْ وَلَدِي
هُمُ الثَّقَلُ الْأَصْغَرُ وَالْقُرْآنُ الثَّقَلُ الْأَكْبَرُ كُلُّ
وَاحِدٍ مُنْبِئٌ عَنِ صَاحِبِهِ وَمُؤَافِقٌ لَهُ لَنْ يَفْتَرِقَا
حَتَّى يَرِدَا عَلَى الْحَوْضِ هُمْ أَمَنَاءُ اللَّهِ فِي خَلْقِهِ
وَحُكْمَاؤُهُ فِي أَرْضِهِ الْأَوْقَدُ أَدَّتْ إِلَّا

onun razılığı ilə əməl edər, Onun düşməni ilə döyüşər. Allahın itaətində köməkçi, ona günah etməkdən çəkindirəndir. Rəsulullahın (s.) canişini, möminlərin əmiri və yol göstərən rəhbərdir. O, əhdini sındıranları, zalimləri və dindən çıxanları öldürəndir. Allahın əmri ilə deyirəm və sözlərimdə pərakəndəlik yoxdur. Çünki Allahın göstərişi ilə deyirəm:

İlahi! Əlini (ə.) sevəni sev, onunla ədavət edənə düşmən ol. Onu inkar edənə lənət et. Onun haqqı barəsində özünü görməməzliyə vurana qəzəb et!

İlahi! Mənə nazil etmisən ki, özündən sonra imamlıq və rəhbərlik sənənin vəlin Əliyə (ə.) məxsusdur. Mən bu hökmü bunlar üçün bəyan etdim və Əlini (ə.) bu məqama, bəndələrinin dinini kamil etdiyin və onlara nemətini tamamladığın məqama təyin etdim. Onların dininin İslam olmasını xoşladım və dedim:

وَقَدْ بَلَغْتُ الْأَوْفَدَ اسْتَمَعْتُ الْأَوْفَدَ أَوْصَحْتُ
الْأَوَارِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ قَالَ وَأَنَا قُلْتُ عَنِ اللَّهِ عَزَّ
وَجَلَّ إِلَّا إِنَّهُ لَيْسَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ عِزَّ رَأْحِي هَذَا
وَلَا تَحِلُّ أَمْرُهُ الْمُؤْمِنِينَ بَعْدِي لِأَحَدٍ غَيْرِهِ
ثُمَّ ضَرَبَ يَدَهُ إِلَى عَصِدِهِ وَرَفَعَهُ وَكَانَ مُنْذُ
أَوَّلِ مَا صَعَدَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ
شَالَ عَلَيْهِ أَيْ صَارَتْ رِجْلُهُ مَعَ رِجْلَيْهِ رَسُولِ اللَّهِ
صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ ثُمَّ قَالَ :
مَعَاشِرَ النَّاسِ ! هَذَا عَلِيٌّ أَخِي وَوَصِيِّي وَوَلِيُّ عِ
لَمِي وَخَلِيفَتِي عَلَى أُمَّتِي وَعَلَى تَفْسِيرِ كَلَامِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ

«Hər kəs İslamdan başqa bir din seçərsə, ondan qəbul olunmaz və o axirətdə ziyankarlardandır» («Ali-İmran», ayə 85).

İlahi! Səni şahid tuturam ki, sənin əmrini təbliğ edib bəndələrinə çatdırdım.

Camaat! O ulu Allah, onun imamlığı ilə sizin dininizi kamil etdi. Onun imaməti qarşısında itaət etməyən, onun nəslindən olan övladlarımın, qiyamətə və Allah dərgahına yetişənədək imamətini qəbul etməyən adamın əməlləri zay olar və o əbədi cəhənnəmdə qalar.

«Belə adamların əzabları azalmaz və onlara rəhmət nəzəri olmaz» («Bəqərə», ayə 167).

Camaat! Bu Əli (ə.) mənə sizin hamınızdan çox kömək etmişdir. Mənə sizin ən yaxınıdır. Əli mənim yanımda sizin hamınızdan şərəfli olmuş, mən və Allah ondan razıyıq. Allahın bəndələrdən razılığını bildirən hər bir ayə Əli haqqındadır.

وَالدَّاعِيَ إِلَيْهِ وَالْعَامِلُ بِمَا يَرْضَاهُ وَالْمُحَارِبُ
لِأَعْدَائِهِ وَالْمُؤَالِي عَلَى طَاعَتِهِ وَالنَّاهِي عَنْ مَعْصِيَتِهِ
خَلِيفَةُ رَسُولِ اللَّهِ وَآمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ وَالْإِمَامُ الْهَادِي
وَقَاتِلُ النَّاصِكِينَ وَالْقَاسِطِينَ وَالْمَارِقِينَ بِأَمْرِ اللَّهِ
أَقُولُ وَمَا يَبْدُلُ الْقَوْلُ لَدَيَّ بِأَمْرِ رَبِّي أَقُولُ :
اللَّهُمَّ وَالْزَمْ وَالْإِلَهْ وَعَادِ مَرْجَاؤَهُ وَالْعَيْنَ مَنْ
أَنْكَرَهُ وَأَغْضَبْ عَلَى مَنْ جَحَدَ حَقَّهُ اللَّهُمَّ إِنَّكَ
أَنْزَلْتَ عَلَيَّ أَنَّ الْإِمَامَةَ بَعْدِي لِعَلِيِّ وَلِيِّكَ
عِنْدَ تَبْيَانِي ذَلِكَ وَنَصْبِي إِيَّاهُ بِمَا اكْتَمَلَتْ لِعِبَادِكَ
مِنْ دِينِهِمْ وَأَتَمَّتْ عَلَيْهِمْ بِنِعْمَتِكَ وَرَضِيتَ لَهُمْ

Hər yerdə ki, Quran möminləri Allahın xitab etdiyi tərəf kimi götürür, birinci xitab olunan odur. Quranda ondan başqa heç kəsin barəsində mədh gəlməmişdir. «Həl əta ələl-insan» «Həl əta)» surəsində cənnətə getmək barəsində Allahın verdiyi şəhadət ona məxsusdur. O surəni ondan başqa heç kəs barəsində nazil etməmiş və orada ondan başqa heç kəs təriflənməmişdir.

Camaat! Əli (ə.) Allahın dininin köməkçisi və Peyğəmbərin (s.) ehtiramının müdafiəçisidir. O, pak təqva və yol göstərənə yol tapmışdır. Sizin Peyğəmbəriniz ən yaxşı peyğəmbər, vəsiniz ən yaxşı vəsi, oğlanları isə ən yaxşı canişinlərdir.

Camaat! Bütün peyğəmbərlərin övladları onun öz belindəndir, mənim övladlarım isə Əlinin nəslindəndir.

Camaat! İblis Adəmi həsədlə cənnətdən çıxartdı. Ona həsəd aparmayın ki, əməlləriniz zay olmasın və ayaqlarınız titrə-

الْإِسْلَامَ دِينًا فَقُلْتُ «وَمَنْ يَبْتَغِ غَيْرَ الْإِسْلَامِ
دِينًا فَلَنْ يُقْبَلَ مِنْهُ وَهُوَ فِي الْآخِرَةِ مِنَ الْخَاسِرِينَ»
اللَّهُمَّ إِنِّي أُشْهِدُكَ وَكَفَى بِكَ شَهِيدًا إِنِّي قَدْ بَلَغْتُ
مَعَاشِرَ النَّاسِ! إِنَّمَا اكْمَلَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ دِينَكُمْ
بِإِمَامَتِهِ فَمَنْ لَمْ يَأْتِ بِهِ وَبِمَنْ يَقُومُ مَقَامَهُ مِنْ
وُلْدِي مَرْجُلُهُ إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ وَالْعَرْضِ
عَلَى اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ فَأُولَئِكَ الَّذِينَ جَبَطَتْ أَعْمَالُهُمْ
وَفِي النَّارِ هُمْ فِيهَا خَالِدُونَ لَا تُخَفِّفْ عَنْهُمْ
الْعَذَابَ وَلَا هُمْ يَنْظُرُونَ.
مَعَاشِرَ النَّاسِ! هَذَا عَلَى أَنْصَرُكُمْ إِلَيَّ وَأَحَقُّكُمْ

məsin. Adəm Allahın seçdiyi olmasına baxmayaraq, bir xəta ilə yer aləminə düşdü. Sizin halınız necə olacaqdır? Həlbuki siz adi adamlarsınız və içərinizdə Allahın düşmənləri də vardır.

Bilin, Əliyə yalnız bəxti dönmüş düşmənçilik edər, Əliyə yalnız özünü saxlayan və iffətlilər məhəbbət bəsləyər və ona yalnız xalis mömin iman gətirər.

«Əsr» surəsi Əlinin (ə.) şənində nazil olmuşdur. «And olsun zamana (və ya indiki çağına) həqiqətən insan ziyan içindədir. Təkcə iman gətirib saleh əməllər edənlər, bir-birlərinə haqqı və səbri tapşıranlar müstəsna» («Əsr» surəsi).

Camaat! Allahı şahid tuturam ki, risalətimi çatdırdım. «... Rəsulun öhdəsinə düşən açıq-aşkar təbliğ etməkdən qeyri bir şey deyildir» («Nur», ayə 54.).

Camaat! «Ey iman gətirənlər! Allahdan necə qorxmaq lazımdırsa, elə də qorxun!

وَأَقْرَبُكُمْ إِلَيَّ وَأَعَزُّكُمْ عَلَيَّ وَاللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ وَأَنَا عَنْهُ
رَاضِيَانِ وَمَا نَزَلَتْ آيَةُ رِضَايَ الْإِنْفِ وَمَا خَاطَبَ اللَّهُ
الَّذِينَ آمَنُوا إِلَّا بِدَابِّهِ وَلَا نَزَلَتْ آيَةُ مَدْحٍ فِي الْقُرْآنِ
إِلَّا فِيهِ وَلَا شَهِدَ بِالْجَنَّةِ فِي «هَلْ أَتَى عَلَى الْإِنْسَانِ
إِلَّا لَهُ وَلَا أَنْزَلَهُ إِلَّا فِي سَوَاءٍ وَلَا مَدْحَ بِهَا غَيْرُهُ .
مَعَاشِرَ النَّاسِ ! هُوَ نَاصِرُ ذِي اللَّهِ وَالْمُجَادِلُ عَنْ
رَسُولِ اللَّهِ وَهُوَ النَّقِيُّ الْبَاقِيُّ الْهَادِي الْمَهْدِي نَبِيُّكُمْ
خَيْرُ نَبِيِّي وَوَصِيِّكُمْ خَيْرُ وَصِيِّي وَبَنُو خَيْرِ الْأَوْصِيَاءِ
مَعَاشِرَ النَّاسِ ! ذُرِّيَّةُ كُلِّ نَبِيٍّ مِنْ صُلْبِهِ وَذُرِّيَّتِي
مِنْ صُلْبِ عَلِيٍّ .

(Və səy edin ki) ancaq müsəlman olduğunuz halda öləsiniz» («Ali İmran», ayə 102).

Camaat! «... Bəzi üzləri tanınmaz hala salıb, burub (arxalarına) çevirməyimizdən əvvəl» («Nisa», 47). «Allaha və onun Peyğəmbərinə və onunla göndərilmiş nura (Qurana) iman gətirin («Əraf», ayə 157).

Camaat! Allahın göndərdiyi və məndə olan nur, məndən sonra Əlidə mövcuddur, sonra isə qiyamı ilə Allahın və bizim hüququmuzu qaytaran Mehdiyədək onun nəslində olacaqdır. Bilin ki, Allah bizi dünyanın bütün təqsirkarlarına, düşmənlərə, müxalifətlərə, xəyanətkarlarına, günahkarlarına, sitəmkarlarına və qəsbkarlarına höccət vermişdir.

Camaat! Sizi xəbərdar edir və qorxuduram ki, mən Allahın göndərdiyiyəm. Məndən öncə də Allahın göndərdikləri olmuşlar. Onlar hamısı vəfat etmişlər (Bu

مَعَاشِرَ النَّاسِ ! إِنَّ إِبْلِيسَ أَخْرَجَ آدَمَ مِنَ الْجَنَّةِ
بِالْحَسَدِ فَلَا تَحْسُدُوهُ فَتَحِطُّ أَعْمَالُكُمْ وَتَنَزَّلَ أَقْدَامُكُمْ
فَإِنَّ آدَمَ أَهْبَطَ إِلَى الْأَرْضِ لِحَطِيئَتِهِ وَاحِدَةً وَهُوَ
صَفْوَةُ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ وَكَيْفَ بَكُمْ وَأَنْتُمْ أَنْتُمْ وَمِنْكُمْ
أَعْدَاءُ اللَّهِ إِنَّهُ لَا يُبْغِضُ عَلِيًّا إِلَّا شَقِيًّا وَلَا يَتَوَلَّى عَلِيًّا
إِلَّا نَفَقِيًّا وَلَا يُؤْمِنُ بِهِ إِلَّا مُؤْمِنٌ مُخْلِصٌ وَفِي عَلِيٍّ وَاللَّهُ
نَزَلَتْ سُورَةُ وَالْعَصْرِ : « بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ
وَالْعَصْرِ إِزْ أَلْسَانٍ لَفِي خُسْرٍ » إِلَى الْآخِرِ هَذَا .
مَعَاشِرَ النَّاسِ ! قَدْ اسْتَشْهَدْتُ اللَّهَ وَبَلَّغْتُكُمْ
رِسَالَتِي وَمَا عَلَى الرَّسُولِ إِلَّا الْبَلَاغُ الْمُبِينُ »

təbii qaydaya uyğun olaraq) əgər mən də onlar kimi ölsəm və ya öldürülsəm, siz geri qayıdacaqsınız mı? Küfr və cahiliyyət dövrünə qayıdanlar Allaha heç bir ziyan yetirməzlər. Tezliklə Allah-Təala şükr edənlərin mükaifatını verər («Ali-İmran», ayə 144, azacıq dəyişikliklə).

Bilin ki, Əli, səbr və şükrlə vəsf olunan şəxsdir. Ondan sonra isə onun belindən olan balalarım belə olacaqlar.

Camaat! İslamı qəbul etməyinizlə Allaha minnət qoymayın. Qoy sizə qəzəblənməsin. Çünki onun əzabına düçar olarsınız ki, sizin rəftarlarınızı izləyir.

Camaat! Tezliklə məndən sonra elə başçılar peyda olar ki, sizi cəhənnəmə çağırarlar. Onlara qiyamət günü kömək olunmaz.

Camaat! Yəqin bilin ki, Allah və mən onlara nifrət edir, onlardan bızırıq.

Camaat! Bu başçılar, onların yardım-

مَعَاشِرَ النَّاسِ ! اتَّقُوا اللَّهَ حَقَّ تَقَاتِهِ وَلَا تَمُوتُوا إِلَّا
وَأَنْتُمْ مُسْلِمُونَ ۝

مَعَاشِرَ النَّاسِ ! آمِنُوا بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ وَالنُّورِ الَّذِي
أُنْزِلَ مَعَهُ مِنْ قَبْلُ أَنْ تَطْمِسَ وُجُوهٌ أَفْرَدَهَا
عَلَى آدَابِهَا ۝

مَعَاشِرَ النَّاسِ ! النُّورُ مِنَ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ فِي مَسَلُوكِهِ
ثُمَّ فِي عِلْيَةٍ ثُمَّ فِي النَّسْلِ مِنْهُ إِلَى الْقَائِمِ الْمَهْدِيِّ
الَّذِي يَأْخُذُ بِحَقِّ اللَّهِ وَبِكُلِّ حَقٍّ هُوَلْنَا لِأَنَّ اللَّهَ
عَزَّ وَجَلَّ قَدْ جَعَلَنَا حُجَّةً عَلَى الْمُقْصِرِينَ وَالْمُعَانِدِينَ
وَالْمُخَالِفِينَ وَالْخَائِبِينَ وَالْأَثِمِينَ وَالظَّالِمِينَ مِنْ جَمِيعِ الْعَالَمِينَ

çıları cəhənnəmin ən aşağı təbəqəsindədirlər. «Doğrudan da təkəbbürlülərin yeri yaman pisdir» («Nəhl», ayə 29).

Ayıq olun bunlar «Əshabi səhifə»dirlər. Siz fikirləşməli və düşünməlisiniz ki, «Əshabi səhifə» kimlərdən ibarətdir. (Əshabi səhifə: bir qrup səhabədir, kimi müqavilə və qərardad bağlayaraq Peyğəmbərin (s.) özündən sonra cənişin təyin etmədiyini və Əlinin ondan sonra xəlifə olmadığını desinlər. Səhifəni Səid ibn Əl As yazdı və Əbu Ubeydəyə əmanət olaraq tapşırırdı. Bunlar zahirən Təbuk döyüşündən qayıdanda Peyğəmbərə sui-qəsd hazırlayan on iki nəfər münafıqdır.

Lakin Allahın mələyi Peyğəmbəri onların niyyətindən xəbərdar etdi və onların niyyətləri boşa çıxdı. («Biharul ənvar», s.196, cild 12) Deməliyə ki, deyilən ibarələr çox

مَعَاشِرَ النَّاسِ! أُنذِرُكُمْ أَنِّي رَسُولُ اللَّهِ قَدْ خَلَتْ
مِنْ قَبْلِي الرُّسُلُ أَفَارْمَتْ أَوْ قُلْتُ أَنْقَلَبُ عَلَى أَعْقَابِكُمْ
وَمَنْ يَنْقَلِبْ عَلَى عَقْبَيْهِ فَلَنْ يَضُرَّ اللَّهَ شَيْئًا وَسَيَجْزِي
اللَّهُ الشَّاكِرِينَ أَلَا وَارِثًا عَلِيًّا هُوَ الْمُصَوِّفُ بِالصَّبْرِ
وَالشُّكْرِ ثُمَّ مِنْ بَعْدِهِ وَلَدِي مِنْ صَلْبِهِ ۝
مَعَاشِرَ النَّاسِ! لَا تَتَمَنَّوْا عَلَى اللَّهِ إِسْلَامَكُمْ فَيَسْخِطَ
عَلَيْكُمْ وَيُضَيِّقْكُمْ بِعَذَابٍ مِنْ عِنْدِكُمْ إِنَّهُ لَبِالْمُرْصَادِ
مَعَاشِرَ النَّاسِ! إِنَّهُ سَيَكُونُ مِنْ بَعْدِي أُمَّةٌ يَدْعُونَ
إِلَى النَّارِ وَيَوْمَ الْقِيَامَةِ لَا يُنصَرُونَ ۝
مَعَاشِرَ النَّاسِ! إِنْ أَرَادَ اللَّهُ وَأَنَا بِرَبِّئَانِ مِنْهُمْ ۝

qarışıqdır). (Ravi dedi: Səhifə hadisəsini az bir qrupdan başqa çoxları unutdu.)

Camaat! Mən xilafəti irs və imamət formasında, qiyamətədək övladlarıma tapşırıram. Bilin ki, mənə əmr olunanı çatdırdım ki, bütün burada olan və olmayanlara, doğulan və hələ dünyaya gəlməyənlərə dəlil və höccət tamamlansın. Deməli bütün burada olanlara lazımdır ki, bu xəbəri burada olmayanlara çatdırsın. Eyni zamanda, qiyamətədək hər bir ata öz oğluna çatdırsın.

Tezliklə məndən sonra bu xilafət məqamını bir qrup adam padşahlıq və qəsbkarlığa döndərəcəkdir. Ayıq olun! Allahın lənəti qəsbkarlara və onların hökumətinin boyunduruğu altına girənlərə olsun.

«Ey insanlar və cinlər! Tezliklə sizin işlərinizin hesabatına başlayacağıq. (Əgər

مَعَاشِرَ النَّاسِ ! إِنَّهُمْ وَأَنْصَارُهُمْ وَاتِّبَاعَهُمْ
وَأَشْيَاعَهُمْ فِي الدَّرَكِ الْأَسْفَلِ مِنَ النَّارِ وَلَيْسَ
مَثْوَى الْمُنْكَبِرِينَ إِلَّا أَنَّهُمْ أَصْحَابُ الصَّحِيفَةِ
فَلْيَنْظُرْ أَحَدُكُمْ فِي صَحِيفَتِهِ . قَالَ : فَذَهَبَ عَلَى
النَّاسِ الْأَشْرَدِمَةُ مِنْهُمْ أَمْرُ الصَّحِيفَةِ .
مَعَاشِرَ النَّاسِ ! إِنِّي أَدْعِيهَا إِمَامَةً وَوِرَاثَةً فِي
عَقْبِي إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ وَقَدْ بَلَغْتُ مَا أُمِرْتُ
بِتَبْلِيغِهِ حُجَّةً عَلَى كُلِّ حَاضِرٍ وَغَائِبٍ عَلَى كُلِّ
أَحَدٍ مِنْ شَهِيدٍ أَوْ لَيْسَ شَهِيدٌ وَلَدٌ أَوْ لَمْ يُولَدْ فَلْيُبَلِّغِ
الْحَاضِرُ الْغَائِبَ وَالْوَالِدُ الْوَلَدَ إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ

küfr və tuğyan etsəniz) Allah sizin üstünüzə tüstüsüz alov və əridilmiş mis yağdıracaqdır ki, heç bir – birinizə kömək edə bilməyəcəksiniz» («Ərrəhman», ayə 31-35)

Camaat! «Allah pisi pakdan ayırd etmədən, möminləri sizin indi olduğunuz vəziyyətdə saxlayan deyildir. Allah sizə qeybi də bildirən deyildir. («Ali-İmran», ayə 179).

Camaat! Allah-Təala onun ayətlərini təkzib etməyəndək heç bir məntəqəni məhv etməmişdir. Allahın həmişəlik sünnəsi budur ki, zalım cəmiyyəti məhv edir. Necə ki, Allah bunu öz kitabında buyurur. («İsra», ayə 58, «Ənam», ayə 131, «Hud», ayə 117 kimi ayələrə işarədir.)

Bu Əli (ə.) sizin imamınız və ixtiyar sahibinizdir.

O Allahın vədələrindən biridir. Allah

وَسَيَجْعَلُونَهَا مُدْكًا وَاعْتَصَابًا إِلَّا لِعَنِ اللَّهِ
الْغَاصِبِينَ وَالْمُعْصِبِينَ وَعِنْدَهَا سَنَفُرُ لَكُمْ
أَيُّهَا الثَّقَلَانِ فِرْسِلُ عَلَيَّ كَمَا شَؤَاظُ مِرْنَارٍ وَ
نُحَاسٍ فَلَا تَنْتَصِرَانِ .

مَعَاشِرَ النَّاسِ ! إِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ لَمْ يَكُنْ يَذَرُكُمْ عَلَى
مَا أَنْتُمْ عَلَيْهِ حَتَّى تَمِيزَ الْحَبِيثَ مِنَ الطَّيِّبِ وَمَا كَانَ
اللَّهُ لِيُطْلِعَكُمْ عَلَى الْغَيْبِ .

مَعَاشِرَ النَّاسِ ! إِنَّهُ مَا مِنْ قَرِيَةٍ إِلَّا وَاللَّهُ مُهْلِكُهَا
بِتَكْذِيبِهَا وَكَذَلِكَ يُهْلِكُ الْقُرَى وَهِيَ ظَالِمَةٌ
كَأَذَكَرَ اللَّهُ تَعَالَى وَهَذَا عَلَى إِمَامِكُمْ وَوَلِيِّكُمْ

vədə verdiyinə əməl edir. Camaat! Sizdən öncə çoxlu adamlar yollarını azmışlar. Allah da onları aradan apardı. Elə həmin o Allah, gələcəkdə yolunu azanları da həlak edəcəkdir. «Məgər qabaqkıları məhv etmədik? Sonra daldan gələnləri də olara qatarıq. Günahkarlarla belə rəftar edərik. O günü, təkzib edənlərin vay halına!» («Mursəlat», ayə 16-19).

Camaat! Allah mənə əmr və nəhy buyurdu, mən də Əliyə əmr və nəhy etdim. Beləliklə, Əli Allahının əmr və nəhyələrinə agah oldu. İndi onun fərmanını eşidin ki, hidayət tapasınız. Nəhyinə tabe olun ki, düz yolu tapasınız. Onun istədiyi tərəfə və onun məqsədinə tərəf yönəlin ki, başqa yollar sizi onun yolundan döndərməsin.

Camaat! Mən sizin getməli olduğunuz Allahın siratəl müstəqimiyəm (doğru yol).

وَهُوَ مُوَاعِدُ اللَّهِ وَاللَّهُ يَصْدُقُ مَا وَعَدُ ۖ
مَعَاشِرَ النَّاسِ ! قَدْ ضَلَّ قَبْلَكُمْ أَكْثَرُ الْأَوَّلِينَ
وَاللَّهُ لَقَدْ أَهْلَكَ الْأَوَّلِينَ وَهُوَ مُهْلِكُ الْآخِرِينَ
قَالَ اللَّهُ تَعَالَى : أَلَمْ يَهْلِكِ الْأَوَّلِينَ ثُمَّ نُنَبِّئَهُمْ
الْآخِرِينَ بِكَذَلِكَ نَفْعَلُ بِالْجُرْمِينَ ۖ وَيَلُومُ سُدَّ
لِلْمُكَذِّبِينَ ۖ

مَعَاشِرَ النَّاسِ ! إِنْ أَلَّ اللَّهُ قَدْ أَمَرْنَا وَنَهَا وَفَدَّ أَمَرْتُ
عَلِيًّا وَنَهَيْتُهُ فَعَلِمَ الْأَمْرَ وَالنَّهْيَ مِنْ رَبِّهِ عَزَّ وَجَلَّ
فَاسْمَعُوا الْأَمْرَ وَتَسْلَمُوا وَأَطِيعُوا أَمْرَهُمْ سَدُّوا وَأَنْتَهُوا
لِنَهْيِهِ تَرْتَدُّوا وَصَيِّرُوا إِلَى مُرَادِهِ وَلَا تَتَفَرَّقُوا

Məndən sonra isə bu yol Əlidir. Ondan sonra ondan olan övladlarımdırlar. Onlar haqqa hidayət edən və (azğınları) haqqa tərəf döndərənlərdir. Sonra həzrət, həmd surəsini qiraət etdi:

Rəhman və mehriban Allahın adı ilə.

Həmd, aləmlərin rəbbi Allaha məxsusdur. (O) Rəhman və mehribandır. Cəza (qiyamət) gününün sahibidir. (Pərvərdigara!) ancaq sənə ibadət edirik və ancaq səndən yardım diləyirik. Bizi doğru yola hidayət et. Nemət verdiyin kimsələrin yoluna ki, onlar qəzəbinə düşər olmamışlar, azğın da deyillər.

Bu surə mənim və məndən sonrakı imamların şəninə nazil olmuş, onları əhatə edir və onlara məxsusdur.

Bunlar «Allahın övliyalarıdırlar ki, onlar üçün heç bir qorxu yoxdur və onlar qəmlən-

بِكُمُ السُّبُلِ عَنْ سَبِيلِهِ ۖ
مَعَاشِرَ النَّاسِ: أَنَا ضَرِيطُ اللَّهِ الْمُسْتَغِيثِ الَّذِي أَمَرَكُمُ
بِاتِّبَاعِهِ ثُمَّ عَلَيَّ مِنْ بَعْدِي ثُمَّ وَلَدِي مَرْجُلِيهِ أُمَّةٌ
يَهْدُونَ إِلَى الْحَقِّ وَيَعْدِلُونَ ثُمَّ قَرَأَ: «الْحَمْدُ لِلَّهِ
رَبِّ الْعَالَمِينَ» إِلَى آخِرِهَا وَقَالَ: فِي تَزَكِّيٍّ فِيهِمْ
نَزَلَتْ وَلَهُمْ عَمَّتْ وَإِنَّا لَهُمْ خَصَّتْ أُولَئِكَ
أَوْلِيَاءُ اللَّهِ لَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ، إِلَّا إِنْ
خَزَبَ اللَّهُ هُمُ الْغَالِبُونَ، إِلَّا إِنْ أَعْدَاءُ عَلَى هُمْ
أَهْلُ الشَّقَاوَةِ وَالنِّفَاقِ، وَالْحَادُونَ، وَهُمْ الْعَادُونَ
وَإِخْوَانُ الشَّيَاطِينِ الَّذِينَ يُوحِي بَعْضُهُمْ إِلَى بَعْضٍ

məzlər». («Yunis», 62-ci ayədən bir hissə).

Ayıq olun! «Allah qoşunu həmin qalib gələndir» («Maidə», ayə 56). Bilin ki, Əlinin düşmənləri, həmin təfriqə salanlar, münafıqlar və dava axtaranlardır, onlar haqqın düşmənləri və şeytanın qardaşlarıdır ki, «onlardan bəziləri bəzisinə, aldatmaq üçün aldadıcı sözlər təlqin edərlər» («Ənam», ayə 112).

Ayıq olun» Əli və onun övladlarının dostları o mömin dəstəsidir ki, Allah Təala onları Quranda yad edərək barələrində buyurur: «(Ya Muhəmməd!) Allaha və axirət gününə iman gətirən qövmün, Allaha və onun Peyğəmbərinə müxalif çıxanlarla – öz ataları, oğulları, qardaşları və yaxın qohumları olsalar belə – dostluq etdiyini görməzsən. Onlar elə kimsələrdir ki, (Allah) onların qəlblərinə iman yazmışdır

زُخْرَفَ الْقَوْلِ غُرُورًا ۝

الْإِنِّ أَوْلِيَاءَ هُمُ الَّذِينَ ذَكَرَهُمُ اللَّهُ فِي كِتَابِهِ
فَقَالَ عَزَّوَجَلَّ: «لَا تَجِدُ قَوْمًا يُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ
الْآخِرِ يُوَادُّونَ مَنْ حَادَّ اللَّهَ وَرَسُولَهُ» إِلَى الْآخِرَةِ
الْإِنِّ أَوْلِيَاءَ هُمُ الَّذِينَ وَصَفَهُمُ اللَّهُ عَزَّوَجَلَّ فَقَالَ
«الَّذِينَ آمَنُوا وَلَمْ يَلْبِسُوا إِيمَانَهُمْ بِظُلْمٍ أُولَئِكَ لَهُمُ
الْأَمْرُ وَهُمْ مُهْتَدُونَ» الْإِنِّ أَوْلِيَاءَ هُمُ الَّذِينَ
وَصَفَهُمُ اللَّهُ عَزَّوَجَلَّ فَقَالَ: «الَّذِينَ يَدْخُلُونَ الْجَنَّةَ
أَمِنِينَ» نَتَلَقَاهُمْ فِي الْمَلَأَةِ بِالسَّلَامِ إِنَّ
طِبْتُمْ فَأَدْخِلُوهُمْ خَالِدِينَ ۝

və öz dərgahından olan bir ruh ilə onları qüvvətləndirmişdir. (Onları) altından arx-lar axan və içində əbədi olaraq qalacaqları cənnətlərə daxil edəcəkdir. Allah onlardan razıdır və onlar da Allahdan razıdırlar. Allahın dəstəsi bunlardır. Ağah olun ki, həqiqətən, əsl nicat tapanlar da Allahın dəstəsidir». («Mücadilə», ayə 22).

Diqqətli olun, onların dostlarını Allah-Təala Quranda bu cür vəsf edir. «İman gətirib imanlarını zülm (şirk) ilə qarışdırmayan şəxslərə (gəldikdə isə), onlar əmin-amanlıqdadırlar və hidayət olunmuş-lar da onlardır» («Ənam», ayə 82).

Bilin ki, onların dostları Allahın vəsf etdiyi kəslərdir ki, buyurur:

O kəslər ki, əmin-amanlıqla və aram şəkildə cənnətə daxil olarlar «və mələklər onların pişvazına çıxıb deyərlər: «Salam

الْآنَ أَوْلِيَاءُ هُمُ الَّذِينَ قَالَ لَهُمُ اللَّهُ عَزَّوَجَلَّ :
يَدْخُلُونَ الْجَنَّةَ بِغَيْرِ حِسَابٍ *
الْآنَ أَعْدَاءُ هُمُ يَصِلُونَ سَعِيرًا *
الْآنَ أَعْدَاءُ هُمُ الَّذِينَ لَيَسْمَعُونَ لِحُجَّتِهِمْ شَيْئًا
وَهِيَ تَقُورُ وَلَهَا زَفِيرٌ *
الْآنَ أَعْدَاءُ هُمُ الَّذِينَ قَالَ اللَّهُ فِيهِمْ : «كُلَّمَا
دَخَلَتْ أُمَّةٌ لَعَنْتُ أُخْتَهَا» الْآيَةُ *
الْآنَ أَعْدَاءُ هُمُ الَّذِينَ قَالَ اللَّهُ عَزَّوَجَلَّ : «كُلَّمَا
أُلْقِيَ فِيهَا فَوْجٌ سَأَلْتُهُمْ خَزَنَتُهَا أَلَمْ يَأْنِ لَكُمْ نَذِيرٌ
قَالُوا بَلَى فَدَجَأَ نَا نَذِيرٌ فَكَذَّبْنَا وَقُلْنَا مَا نَزَّلَ اللَّهُ

olsun sizə! Pak oldunuz, əbədi olaraq ora daxil olun» («Zümər», ayə 73).

Agah olun! Onların dostları o kəslərdir ki, onların barəsində Allah-Təala buyurur: «Hesabsız olaraq cənnətə daxil olarlar» («Kafir», ayə 40).

Bilin ki, onların düşmənləri şölələnən cəhənnəm oduna daxil olarlar. Onların düşmənləri o kəslərdir ki, «Oraya (cəhənnəm) atıldıkları zaman onun qaynar halda olan nəriltisini eşidərlər» («Mülk» ayə 7). və «... hər tayfa oda daxil olduqca öz yoldaşına lənət edər» («Əraf», ayə 38).

Bilin ki, bu ailənin düşmənləri o kəslərdir ki, Allah-Təala onların barəsində buyurur: «... hər hansı bir dəstə oraya atıldıqda, onun gözətçiləri onlardan soruşar: «Məgər sizi bir xəbərdarlıq edən gəlməmişdi?» Deyərlər: «Bəli! Həqiqətən, bizə bir xəbərdarlıq edən

مَنْ شِئَ إِنْ أَنْتُمْ إِلَّا فِي ضَلَالٍ مُبِينٍ ۖ
إِلَّا إِنْ أَوْلِيَاءَهُمْ ۖ الَّذِينَ يَخْشَوْنَ رَبَّهُم بِالْغَيْبِ
لَهُمْ مَغْفِرَةٌ وَأَجْرٌ كَبِيرٌ ۝

مَعَاشِرَ النَّاسِ ! سِتْنَانِ مَا بَيْنَ السَّعِيرِ وَالْجَنَّةِ ،
عَلُّوْنَا مَنْ ذَمَّهُ اللَّهُ وَلَعَنَهُ ، وَلِيْنَا مَنْ مَدَحَهُ
اللَّهُ وَأَحَبَّهُ ۝

مَعَاشِرَ النَّاسِ ! الْإِوَانِي مُنْذِرٌ وَعَلِيٌّ هَادٍ .
مَعَاشِرَ النَّاسِ ! إِنْ نَبِيٌّ وَعَلِيٌّ وَصِيٌّ ۝
إِلَّا إِنْ خَانِمَ الْأُمَّةِ مِنَّا الْقَتَاةُ الْمَهْدِي ۝
إِلَّا إِنَّهُ الظَّاهِرُ عَلَى الدِّينِ ۝

gəlmişdi, biz isə (onu) təkzib etdik və «Allah heç bir şey nazil etməyib, siz ancaq böyük bir zəlalət içindəsiniz» – dedik. Və deyərlər:

Ayıq olun! Bu ailənin dostları onlardırlar ki, Allahlarından gizlədə qorxarlar (zahir-də nifaq etmək deyil, batində Allahdan qorxarlar). Onlar üçün bağışlamaq və böyük mükafat (əbədi cənnət) olacaqdır («Mülk», ayə 12).

Camaat! Cəhənnəmlə (əzabverici və yandırıcı) cənnət (naz və nemətli) arasında nə çox fərq vardır? Bizim düşmənimiz, Allahın pislədiyi və lənətlədiyi, dostumuz isə Allahın təriflədiyi və sevdiyi kəslərdir. Camaat! Bilin, mən qorxudanam, Əli isə hidayət edən və bələdçidir. («Rəd», ayə 7).

Camaat! Mən peyğəmbəram, Əli isə mənim vəsim və canişinimdir. Bilin ki,

أَلَا إِنَّهُ الْمُنْقِمُ مِنَ الظَّالِمِينَ ۝
أَلَا إِنَّهُ فَاتِحُ الْحُصُونِ وَهَادِمُهَا ۝
أَلَا إِنَّهُ قَاتِلُ كُلِّ قَبِيلَةٍ مِنْ أَهْلِ الشِّرْكِ ۝
أَلَا إِنَّهُ مُدْرِكُ كُلِّ ثَارٍ لِأَوْلِيَاءِ اللَّهِ ۝
أَلَا إِنَّهُ النَّاصِرُ لِلدِّينِ ۝
أَلَا إِنَّهُ الْغَرَّافُ فِي بَحْرِ عَمَقٍ ۝
أَلَا إِنَّهُ يَسِمُ كُلَّ ذِي فَضْلٍ بِفَضْلِهِ وَكُلَّ
ذِي جَهْلٍ بِجَهْلِهِ ۝
أَلَا إِنَّهُ خَيْرُ اللَّهِ وَمُخْتَارُهُ ۝
أَلَا إِنَّهُ وَارِثُ كُلِّ عِلْمٍ وَالْمَحِيطُ بِهِ ۝

bizdən olan axırncı imam qiyam edən və Mehdidir (hidayət olunmuş). Ayılın! O bütün dinlərə qalibdir və zalimlərdən intiqam alandır.

Agah olun, o qalalar fatehi və onları birbirinə vurandır. O müşriklərin bütün tayfalarını öldürən və Allah övliyalarının qanını alandır. Allahın dininə kömək edən odur. Peyğəmbərliyin dərin elm Dəryasından içən odur. Hər fəzilətinin fəzilət və hər cahilin cəhalət nişanını vuran odur.

Agah olun ki, o, Allahın yaratdıqlarının ən yaxşısı və onun seçdiyidir. Bilin, o, bütün elmi (Rəsulullahdan (s.) irs aparmış və onlara elmi əhatəsi vardır.

O, Allahından xəbər verən və imanına agahlıq gətirəndir. O, (Allah tərəfindən məxluğun işləri) ona tapşırılmış dəqiq yolu tapandır:

أَلَا إِنَّهُ الْمُخْبِرُ عَنْ رَبِّهِ عَزَّ وَجَلَّ وَالْمُنْبِئُ بِأَمْرِ إِبْرَاهِيمَ ۖ
أَلَا إِنَّهُ الرَّشِيدُ السَّدِيدُ ۖ
أَلَا إِنَّهُ الْمُفَوَّضُ إِلَيْهِ ۖ
أَلَا إِنَّهُ قَدْ بَشَّرَ بِهِ مَنْ سَلَفَ بَيْنَ يَدَيْهِ ۖ
أَلَا إِنَّهُ الْبَاقِي حُجَّةً وَلَا حُجَّةَ بَعْدَهُ وَلَا حَقًّا إِلَّا
مَعَهُ وَلَا نُورًا إِلَّا عِنْدَهُ أَلَا إِنَّهُ لَا غَالِبَ لَهُ وَلَا
مَنْصُورٌ عَلَيْهِ ۖ
أَلَا إِنَّهُ وَلِيُّ اللَّهِ فِي أَرْضِهِ وَحَكَمُهُ فِي خَلْقِهِ
وَأَمِينُهُ فِي سِرِّهِ وَعِلَانِيَتِهِ ۖ
مَعَاشِرَ النَّاسِ قَدْ بَيَّنْتُ لَكُمْ وَأَفْهَمْتُكُمْ وَهَذَا

O, bir şəxsdir ki, hətta keçmiş peyğəmbərlər və onunla üzbəüz olan (yəni Rəsulullah (s.)) hamısı onun (ümumdünya) qiyamını müjdələmişlər.

O, əbədi bir höccətdir ki, ondan sonra höccət yoxdur. Ondan ayrı haqq, ondan ayrı nur yoxdur. Heç kəs ona qalib gəlməyəcək, onun ziddinə olana kömək olunmayacaqdır. O yer üzündə Allahın vəlisi, xalqa fərmanı, gizlin və aşkar işlərdə onun əminidir. Camaat! Mən deyilməli olanları sizin üçün açıq-aydın deyib, sizə anlatdım. Məndən sonra anlatmaq bu Əlinin öhdəsindədir.

Sizi, xütbəm tamamlanandan sonra, Əli ilə peyman və (imamət və vilayətinin) təsdiqinə görə əlinizi mənə verib sonra da (bu peymanla) onun əlini sıxmağa dəvət edirəm. Həqiqətən mən Allaha beyət etmiş, Əli isə mənə beyət etmişdir. Mən də Allah tərə-

عَلَىٰ يَفْهَمُكُمْ بَعْدِي ۖ
الْأَوَّلِيَّ عِنْدَ انْقِضَاءِ خُطْبَتِي أَدْعُوكُمْ إِلَى
مُصَافَقَتِي عَلَىٰ بَيْعَتِهِ وَالْإِقْرَارِ بِهِ ثُمَّ مُصَافَقَتِهِ
بَعْدِي ۖ

الْأَوَّلِيَّ قَدْ بَايَعْتُ اللَّهَ وَعَلَىٰ قَدْ بَايَعَنِي وَأَنَا خِدْمُ
بِالْبَيْعَةِ لَهُ عَنِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ «فَرَبَّكَ فَانْمَا
بَنَكْتُ عَلَىٰ نَفْسِهِ» آيَةٌ ۖ

مَعَاشِرَ النَّاسِ! إِنَّ الْحَجَّ وَالصَّافَا وَالْمَرْقَةَ وَالْعُمَرَةَ
مِنْ سَعَائِرِ اللَّهِ «فَمَنْ حَجَّ الْبَيْتَ أَوْ اعْتَمَرَ فَلَا جُنَا
عَلَيْهِ أَنْ يَطُوفَ بِهِمَا» آيَةٌ ۖ

findən sizdən Əli üçün beyət alıram. «hər kəs əhdini pozsa, əslində, öz əleyhinə pozmuş olur» («Fəth», 10).

Camaat! «Həqiqətən, Səfa və Mərva Allahın əlamətlərindəndir. Demək Allahın beytinin (Kəbənin) həccini və ya ümrəsini yerinə yetirmək məqsədində olan şəxs üçün hər ikisini təvaf etməyində heç bir günah – (maneçilik) yoxdur» («Bəqərə», 158).

Camaat! Allahın evinə gedin. Çünki ora gedən hər bir adam zəngin, ondan üz döndərən adam isə fəqir olar.

Camaat! Elə bir mömin yoxdur ki, vüquf yerlərində dayansın, amma Allah onun günahlarını bağışlamasın və həcci tamamladıqdan sonra onun üçün yeni bir əməl kitabçası açılmasın.

Camaat! Həcc edənlər Allah tərəfindən kömək olunmuş, onların bu yoldakı büdcə-

مَعَاشِرَ النَّاسِ ! حِجُّ الْبَيْتِ فَمَا وَرَدَهُ أَهْلُ بَيْتِ
إِلَّا اسْتَغْنَوْا وَلَا تَخْلَفُوا عَنْهُ إِلَّا أَفْقَرُوا ؛
مَعَاشِرَ النَّاسِ ! مَا وَقَفَ بِالْمَوْفِ مُؤْمِنٌ إِلَّا
غَفَرَ اللَّهُ لَهُ مَا سَلَفَ مِنْ ذَنْبِهِ إِلَى وَقْفِهِ ذَلِكَ
فَإِذَا انْفَضَّتْ حُجَّتُهُ اسْتَوْفَ عَمَلُهُ ؛
مَعَاشِرَ النَّاسِ ! الْحُجَّاجُ مُعَاوَنُزٌ وَنَفَقَاتُهُمْ
مُخْلَفَةٌ وَاللَّهُ لَا يُضِيعُ أَجْرَ الْمُحْسِنِينَ ؛
مَعَاشِرَ النَّاسِ ! حِجُّ الْبَيْتِ بِكَمَالِ الدِّينِ وَالنَّفَقَةِ
وَلَا تَنْصُرُوا عِزَّ الْمَشَاهِدِ إِلَّا بِنُوبَةٍ وَأَقْلَاعِ ؛
مَعَاشِرَ النَّاسِ ! أَقِمُوا الصَّلَاةَ وَآتُوا الزَّكَاةَ

ləri yenidən öz yerlərinə qayıtmış olur. Allah yaxşı işlə məşğul olanların müka-fatını zay etməz. Camaat! Həcci kamil din, bəsirətlə, anlayaraq yerinə yetirin. Bu mərasimdən tövbə etmədən və günahlardan təmizlənmədən qayıtmayın.

Camaat! Allahın əmri olduğuna görə namaz qılın, zəkat və öz maliyyə vergi-lərinizi ödəyin.

Əgər vaxtı keçməklə (şəri təkliflərinizi yerinə yetirməkdə) səhlənkarlıq etsəniz, yaxud (hökmini) unutsanız onda Əli sizin vəliniz və (hökmləri) sizin üçün tənzim-ləyəndir. Elə buna görə də Allah onu məndən sonra canişin təyin etmişdir və mən də Allah tərəfindənəm.

Əli sizin suallarınıza cavab verər və bilmədiklərinizi sizin üçün açıqlayar.

Bilin ki, Allahın halal-haramı (burada)

كَمَا أَمَرَكُمُ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ لَنْ طَالَ عَلَيْكُمُ الْأَمَدُ
فَقَضَرْتُمْ أَوْ لَسْتُمْ فَعَلَىٰ وَلِيِّكُمْ وَمُبِينٌ لَكُمْ الَّذِي
نَصَبَهُ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ بَعْدِي وَمَنْ خَلَفَهُ اللَّهُ مِنِّي
وَمِنْهُ يُخْرِجُكُمْ مِمَّا سَأَلُونَهُ عَنْهُ وَيُبَيِّنُ لَكُمْ
مَا لَا تَعْلَمُونَ ۝

أَلَا إِنَّ الْجَلَالَ وَالْحَرَامَ أَكْثَرُ مِنْ أَنْ أُحْصِيَهُمَا
وَأَعْرِفَهُمَا فَأَمْرٌ بِالْجَلَالِ وَأَهْلِي عَنِ الْحَرَامِ فِي مَقَامٍ
وَاحِدٍ فَأَمَرْتُ أَنْ أَخُذَ الْبَيْعَةَ مِنْكُمْ وَالصَّفْقَةَ
لَكُمْ يَقْبُولُ مَا جِئْتُ بِهِ عَنِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ فِي عَلِيٍّ
أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ وَالْأُمَّةِ مِنْ بَعْدِهِ وَالَّذِينَ هُمْ مِنِّي

sadalaya, açıqlaya, bilmədiyim qədər çoxdur. Mən ümumi olaraq və tamamilə halala əmr və haramdan nəhy edirəm. Bunların açıqlaması üçün əmr almışam ki, sizdən beyət alım ki, Allah tərəfindən Əmirəlmöminin Əli (ə.) mənim və Əlinin nəslindən gələcək olan imamların haqqında enmiş hökmləri qəbul edəsiniz. Onlar onun nəslindən olan mənim övladlarımdırlar. Bunlar ümmətimin qiyam edənləridirlər. Haqla hökm edəcək Mehdi də onlardandır.

Camaat! Sizə göstərdiyim hər bir halal və nəhy etdiyim hər bir haram öz hökmündədir və mən öz sözümdən dönməmiş, hökmü dəyişməmişəm.

Diqqətli olun ki, bu mətləbi qulağınızda sırğa edin və bir-birinizə tapşırın, sözlərimi dəyişdirməyin və onu korlamayın.

Diqqət edin! Sözlərimi bir daha təkrar

وَمِنْهُ أَيْمَةٌ قَائِمَةٌ مِنْهُمْ الْمَهْدِيُّ إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ
الَّذِي يَقْضِي بِالْحَقِّ؛

مَعَاشِرَ النَّاسِ؛ وَكُلَّ حَلَالٍ دَلَلْتُمْ عَلَيْهِ أَوْ
جَرَامٍ نَهَيْتُمْ عَنْهُ فَإِنِّي لَمَّا رَجَعْتُ عَنْ ذَلِكَ وَلَمْ أُبْدِكْ
أَلْفَاذَكُمْ ذَكَرُوا ذَلِكَ وَأَحْفَظُوا وَتَوَاصَوْا بِهِ وَ
لَا تَبْدِلُوهُ وَلَا تَعْيِرُوهُ؛

أَلَا وَإِنِّي أَجِدُّ الْقَوْلَ: أَلَا فَاقْبِمُوا الصَّلَاةَ وَأَتُوا
الزَّكَاةَ وَأَمُرُوا بِالْمَعْرُوفِ وَانْهَوْا عَنِ الْمُنْكَرِ
أَلَا وَإِن رَأْسَ الْأَمْرِ بِالْمَعْرُوفِ وَالنَّهْيِ عَنِ الْمُنْكَرِ
أَنْ تَنْهَوْا إِلَى قَوْلِي وَتُبَلِّغُوهُ مَنْ لَمْ يَحْضُرْ وَأَمُرُوهُ بِقَوْلِي

edirəm:

Agah olun! Namazı bərpa edin, (yoxsulların haqqı olan) zəkatı verin, yaxşılığa dəvət edib pisləkdən çəkindirin. Amma bilin ki, əmr be məruf və nəhy əz münkərin əsası və özülü budur ki, bu günkü sözlərimə sonadək sadıq qalasınız və burada olanlar onu burada olmayanlara çatdırıb onu qəbul etməyə əmr etsinlər, onunla müxalifət etməkdən və boyun qaçıрмаqdan nəhy etsinlər. Çünki bu Allah və mənim tərəfimdən olan bir əmrdir. (dəyərli vəzifə) Əmr be məruf və nəhy əz münkərin məsum imama itaət etmədən əmələ gəlməsi mümkün deyildir.

Camaat! Quran sizi Əlidən sonrakı öndərlərlə tanış edir. Mən də onları tanıtdım ki, onlar mənim və Əlinin nəslindəndirlər. Allah-Təala öz kitabında buyurur:

وَنَهَوْهُ عَنِ مَخَالَفِهِ فَإِنَّهُ أَمَرَ مِنَ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ وَمِنْهُ
وَلَا أَمْرٌ بِمَعْرُوفٍ وَلَا نَهْيٌ عَنِ مَنكَرٍ إِلَّا مَعَ إِمَامٍ مَّعْصُومٍ
مَعَاشِرَ النَّاسِ! الْقُرْآنُ يُعَرِّفُكُمْ أَنَّ الْأُمَّةَ مِنْ بَعْدِي
وَلَدُهُ وَعَرَفْتُكُمْ أَنَّهُ سَيِّدِي وَأَنَا مِنْهُ حَيْثُ يَقُولُ اللَّهُ
فِي كِتَابِهِ: «وَجَعَلَهَا كَلِمَةً بَاقِيَةً فِي عَقِبِهِ»
وَقُلْتُ: «لَنْ تَضِلُّوا مَا إِنْ تَمَسَّكُمْ بِهِمَا».
مَعَاشِرَ النَّاسِ! النَّقْوَى! النَّقْوَى! احْذَرُوا السَّائِغَاتِ
كَمَا قَالَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ: «إِنَّ زَلْزَلَةَ السَّاعَةِ شَيْءٌ
عَظِيمٌ» أَذْكُرُوا الْمَمَاتَ وَالْحِسَابَ وَالْمَوَازِينَ
وَالْمُحَاسَبَةَ بَيْنَ يَدَيِ رَبِّ الْعَالَمِينَ وَالتَّوَابَ

«Tövhibi onun övladları arasında baqi qalan kəlmə qərar verdi» («Zuxruf», ayə 28).

Mən də (onları tanıتماq üçün) dedim:

Əgər Qurana və itratimə tabe olsanız əsla azmazsınız: Camaat! Təqvanı, təqvanı sizə tapşırıram. Qiyamətin gəlişindən qorxun. Allah-Təala bu barədə buyurur: «Bilin ki, qiyamətin zəlzələsi böyük və çətin bir hadisədir» («Həcc», ayə I).

Ölümü, hesabı, mizanı aləmlərin Rəbbi əzəmətli Allahın qarşısında əməllərin hesablanmasını, mükafat və cəzaları yadınıza salın. Hər kəs yaxşı iş görübsə, mükafat, bəyənilməyən iş görən isə cəza alacaqdır.

Camaat! Sizin sayınız bir-bir gəlib mənə eyni zamanda beyət etmək qədərindən çoxdur. Halbuki, Allah Təala mənə fərman verdi ki, sizdən dillə əhd-peyman götürüm. Bu əhd-peyman Əlinin və ondan sonra gələn

وَالْعِقَابَ فَمَنْ جَاءَ بِالْحَسَنَةِ أَثِيبَ عَلَيْهَا وَمَنْ
جَاءَ بِالسَّيِّئَةِ فَلَيْسَ لَهُ فِي الْجَنَّةِ نَصِيبٌ
مَعَاشِرَ النَّاسِ! إِنَّكُمْ أَكْثَرُ مَنْ أَنْتَافِقُونَ
بِكَيْفٍ وَاحِدَةٍ وَقَدْ أَمَرَني اللَّهُ عَزَّوَجَلَّ أَنْ أَخُذَ
مِنَ السَّنَتِ الْإِقْرَارَ بِمَا عَقَدْتُ لِعَلِيٍّ مِنْ إِمْرِهِ
الْمُؤْمِنِينَ وَمَنْ جَاءَ بَعْدَهُ مِنَ الْأُمَمِ مِنِّي وَمِثْلِهِ عَلَى
مَا أَعْلَمْتُكُمْ: أَنَّ ذُرِّيَّتِي مِنْ صَلْبِهِ فَقُولُوا بِاجْمَعِكُمْ
«إِنَّا سَامِعُونَ مُطِيعُونَ رَاضُونَ مُنْقَادُونَ لِمَا بَلَّغَتْ عَنْ
رَبِّنَا وَرَبِّكَ فِي أَمْرِ عَلِيٍّ وَأَمْرِ وَلَدِهِ مِنْ صَلْبِهِ مِنَ الْأُمَّةِ
بِإِيعَاكَ عَلَى ذَلِكَ يَقُولُونَا وَأَنْفُسُنَا وَالسِّنَّتِنا

imamların barəsindədir. Bu imamlar sizə elan etdiyim kimi mənim və onun övladlarıdır. Yəni mənim övladlarım onun belindəndir.

İndi isə hamınız bir səslə deyin: Allah Təalanın Əli və onun övladlarının (ki, gələcəyin imamlarıdır) barəsində bizə təbliğ etməyini eşitdik, əməl edəcəyik, razıyıq və boyun qoyuruq.

Ürəklərimiz, canlarımız, dillərimiz və əllərimizlə bu mühüm işdə sənə beyət edirik: (bu peymanla) yaşayacaq, onunla öləcəyik və onunla qiyamətə gələcəyik. Bu mühüm işdə heç bir dəyişiklik etməyəcəyik. Bu işdə iki ürəkli olmayacaq, tərəddüd etməyəcəyik. Bu peymanımızdan dönməyəcək və əhdinizi sındırmayacağıq. Allahın, sənin, Əli və onun övladlarının itaətini də qəbul edirik. Onun belindən olan sənin Həsən və

وَأَيَّدِينَا عَلَى ذَلِكَ نَحْيًا وَنَمُوتُ وَنُبْعَثُ وَلَا نُغَيِّرُ
وَلَا نُبَدِّلُ وَلَا نُنْكَرُ وَلَا نَرْتَابُ وَلَا نَزْجُعُ عَمْرٍ
عَهْدٍ وَلَا نَقْضُ الْمِيثَاقَ نَطِيعُ اللَّهِ وَنُطِيعُكَ
وَعَلِيًّا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ وَوَلَدَهُ الْأَئِمَّةَ الَّذِينَ ذَكَرْتَهُمْ
مَنْ دُرِّيَنَاكَ مِنْ صُلْبِهِ بَعْدَ الْحُسَيْنِ وَالْحُسَيْنِ الَّذِينَ
قَدْ عَرَفْتَكُمْ مَكَانَهُمَا مِنِّي وَمَحَلَّهُمَا عِنْدِي
وَمَنْزِلَتُهُمَا مِنْ رَجَائِي عَزَّ وَجَلَّ فَقَدْ آدَيْتُ ذَلِكَ
إِلَيْكُمْ وَإِنَّهُمَا سَيِّدَا شَبَابِ أَهْلِ الْجَنَّةِ وَإِنَّهُمَا
الْأَمَامَانِ بَعْدَ أَبِيهِمَا عَلِيٍّ وَأَنَا أَبُوهُمَا قَبْلَهُ
وَقُولُوا: « أَطَعْنَا اللَّهَ بِذَلِكَ وَإِيَّاكَ وَعَلِيًّا

Hüseyndən sonra olan övladlarını da qəbul edirik.

Bu iki nəfərin Allahın və mənim yanımda olan rütbəsinə sizə tanıtdırdım və bu mətləbi sizə çatdırdım. Doğrudan da bu ikisi cənnət cavanlarının ağasıdırlar. Onların hər ikisi ataları Əlidən sonra imamdırlar. Mən isə Əlidən əvvəl onların atasıyam.

Yenə də deyin: Allaha, sənə, Əliyə, Həsənə, Hüseyinə və dediyim imamlara itaət edir, Əmirəlmöminin üçün qəlblə, canla, dillə aldığı əhd-peymanə sadıq qalır, bizdən o iki imamı görənlər əl və dillə beyyət edir və bundan başqa heç nə istəmir, eyni zamanda, bu peymandan dönməyimizi təsəvvürümüzə belə gətirmirik.

Allahı bu peymanda şahid tuturuq və Allahın şahidliyi kifayətdir. Ya Rəsulullah (s.), sən də bu işdə şahidsən.

وَالْحَسَنَ وَالْحُسَيْنَ وَالْأَمَّةَ الَّذِينَ ذَكَرْتَ عَهْدًا
وَمِيثَاقًا مَا خُوذَ إِلَّا مِنْ الْمُؤْمِنِينَ مِنْ قُلُوبِنَا وَأَنْفُسِنَا
وَالسِّنِّتِ وَمُصَافَقَةِ أَهْدِينَا مَنْ أَدْرَكَكُمَا بَيْدِهِ
وَأَفْرَبَهُمَا بِلِسَانِهِ وَلَا يَنْجِيَنَّكَ بَدَلًا وَلَا تَرَى
مِنْ أَنْفُسِنَا عَنْهُ حَوْلًا أَبَدًا أَشْهَدْنَا اللَّهَ وَكَفَى
بِاللَّهِ شَهِيدًا وَأَنْتَ عَلَيْنَا بِهِ شَهِيدٌ وَكُلُّ مَنْ أَطَاعَ
مَنْ ظَهَرَ وَأَسْتَرًا مَلَائِكَةُ اللَّهِ وَجُودُهُ وَ
عَبِيدُهُ وَاللَّهُ أَكْبَرُ مِنْ كُلِّ شَهِيدٍ «
مِعَاشِرَ النَّاسِ! مَا تَقُولُونَ فَإِنَّ اللَّهَ يَعْلَمُ كُلَّ صَوْتٍ
وَخَافِيَةٍ كُلِّ نَفْسٍ فَمِنْ أَهْدَى فَلِنَفْسِهِ وَمَنْ

Allaha gizlin, ya aşkar itaət edənləri, onun mələklərini, ordusunu və bəndələrinin hamısını bu işdə şahid tuturuq. Allah-Təala hər bir şahiddən yaxşıdır.

Camaat! Dediklərinizə diqqət edin. Allah səsləri və qəlblərinizdə gizlətdiklərinizi yaxşı bilir. («Zümər», ayə 41).

Beyət edən adam, həqiqətdə Allaha beyət etmişdir və Allahın əli onların əlinin üstündədir. Camaat! Allahın qəzəbindən çəkinin, Əmir əl möminin Əli (ə.) və ondan sonra imam olan övladlarına beyət edin. Allah, xəyanət edib, peyman sındıranları həlak edəcəkdir. Peymanına sadıq qalanlara rəhmət edəcəkdir. «Hər kəs əhdini pozsa, əslində öz əleyhinə pozmuş olur» («Fəth», 10).

Camaat! Sizə dediklərimi deyin. Əlini Əmirəl-möminin ünvanı ilə salamlayın və deyin: «Eşitdik və itaət etdik, pərvərdigara

صَلَّ فَإِنَّمَا يَضِلُّ عَلَيْهَا وَمَنْ بَايَعَ فَإِنَّمَا يُبَايِعُ اللَّهَ
يُدَالِلُهُ قُوَّةَ أَيْدِيهِمْ ۝

مَعَاشِرَ النَّاسِ ! فَاتَّقُوا اللَّهَ وَبَايِعُوا عَلِيًّا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ
وَالْحَسَنَ وَالْحُسَيْنَ وَالْأَئِمَّةَ كَلِمَةً طَيِّبَةً بَاقِيَةً
بِهِلِكَ اللَّهُ مَنْ غَدَرَ وَبَرَّحِمُ اللَّهُ مَرْوَانَ « وَمَنْ
ضَكَتْ فَإِنَّمَا يَنْكُثُ عَلَى نَفْسِهِ » آيَةٌ ۝

مَعَاشِرَ النَّاسِ ! قُولُوا الَّذِي قُلْتُ لَكُمْ وَسَلِّمُوا
عَلَى عَلِيٍّ يَا مَرْءَ الْمُؤْمِنِينَ وَقُولُوا : « سَمِعْنَا وَأَطَعْنَا
غُفْرَانُكَ رَبَّنَا وَإِلَيْكَ الْمَصِيرُ » وَقُولُوا :
« الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي هَدَانَا لِهَذَا وَمَا كُنَّا لِنَهْتَدِيَ

sənin əfvini (istəyirik)! Qayıdacaq sənə tərəfdir» («Bəqərə», ayə 285). «Bizi buraya hidayət edən Allaha həmd olsun! Əgər Allah bizi (Əlinin vilayət və imamətinə) hidayət etməsəydi, biz özümüz hidayət tapa bilməzdik» («Əraf», ayə 43).

Camaat! Həqiqətdə, Əlinin fəzilətləri və ləyaqəti barəsində də Allahın Quranda buyurduqları o qədər çoxdur ki, bir söhbətdə və bir xütbədə onu sadalayıb qurtarmaq olmaz. Odur ki, onun fəzilətlərini sizin üçün sadalayıb tanıdan şəxsi, təsdiq edin:

Camaat! Hər kəs Allaha, onun Rəsuluna, Əliyə və dediyim imamlara itaət etsə, böyük bir xoşbəxtliyə nail olmuşdur.

Camaat! Əliyə beyət etməkdə, onu sevməkdə və onu Əmirəlmöminin ünvanı ilə salamlamaqda öndə gedənlər xoşbəxt və qaliblərdir. Onlar cənnət bağlarında nemətə

لَوْلَا أَن هَدَانَا اللَّهُ « آيَةٌ ۞

مَعَاشِرَ النَّاسِ ! إِنَّ فَضَائِلَ عَلِيِّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ
عَلَيْهِ السَّلَامُ عِنْدَ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ وَقَدْ أَنْزَلَهَا
فِي الْقُرْآنِ أَكْثَرُ مِنْ أَنْ أُحْصِيَهَا فِي مَقَامٍ وَاحِدٍ
فَمِنْ أَنْبَاءِكُمْ بِهَا وَعَرَفَهَا فَصَدِّقُوا ۞

مَعَاشِرَ النَّاسِ ! مَنْ يُطِيعِ اللَّهَ وَرَسُولَهُ وَعَلِيًّا
وَالْأَئِمَّةَ الَّذِينَ ذَكَرْنَا هُمْ فَقَدْ فَازَ فَوْزًا عَظِيمًا
مَعَاشِرَ النَّاسِ ! السَّابِقُونَ السَّابِقُونَ إِلَى
مُبَايَعَتِهِ وَمُؤَالَاتِهِ وَالسَّلَامِ عَلَيْهِ بِأَمْرِ
الْمُؤْمِنِينَ أُولَئِكَ هُمُ الْفَائِزُونَ فِي جَنَّاتِ النَّعِيمِ ۞

qərq olacaqlar.

Camaat! Allahın xoşuna gələnləri dilinizə gətirin. Əgər siz və yer üzündəkilər hamı kafir olsanız Allaha heç bir ziyan dəyməz.

İlahi! Möminləri bağışla və həqiqətləri gizlədən kafirlərə qarşı qəzəbli ol (111).

مَعَاشِرَ النَّاسِ ! قُولُوا مَا بَرَّضَ اللَّهُ بِرِغْظِكُمْ
مِنَ الْقَوْلِ « فَإِنْ تَكْفُرُوا أَنْتُمْ وَمَنْ فِي الْأَرْضِ
جَمِيعًا فَلَنْ يُضِرَّ اللَّهُ شَيْئًا » اللَّهُمَّ اغْفِرْ
لِلْمُؤْمِنِينَ وَاغْضِبْ عَلَى الْكَافِرِينَ
وَالْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ

QƏDİR BAYRAMINDA İMAM ƏLİ (Ə.)-İN XÜTBƏSİ

Əllamə Əmini (Allah ona rəhmət eləsin) böyük «Əl-Qədir» ensiklopediyasında yazır ki, Qədir hadisəsindən təxminən 27 il sonra, təkallahlıların ağası Əli (ə.) Zilhiccə ayının 18-ci gününə təsadüf edən cümə günü Rəsulullahın (s.) buyurduğu – mənə təbrik edin, mənə təbrik edin! Kəlmələrini təkrarlayaraq şəxsən bu günü bayram etmiş və Kufə məscidinin minbərində çox bəlağətli bir xütbə bəyan etmişdir.

İndi o xütbədən bir parçasını Muhəmməd Rza Həkiminin vasitəsilə tərcümə olunmuş «Qədir qəhrəmanlığı» kitabından əziz oxuculara çatdırırıq.

«Allaha həmd olsun ki, həmdə həmd edənlərdən ehtiyacsız olduğu halda xalqı pərvərdigarına tərəf qaldırmaq üçün və daha artıq rəhmətə səbəb olmaq üçün yaratdı və daha çox fəzilət istəyənlər üçün aydın bir yol etdi.

Mən şəhadət verirəm ki, Allahdan başqa bir məbud yoxdur. O, yeganədir və ehtiyacsızdır. Yenə də şəhadət verirəm ki, Muhəmməd (s.) onun qulu və elçisidir. Əzəldən onu öz elmi ilə xalqın arasından seçdi və peyğəmbərlərin arasında ona daha uca məqam bəxş etdi ki, Allah tərəfindən Əmr və Nəhy (yaxşı işlərə təşviq və pis işlərdən çəkindirmək təbliği) etsin. Rəbbimiz öz ehkamını çatdırmaq üçün Muhəmmədi öz yerinə qərar verdi. Çünki rəbbimiz özü gözə görünməz, düşüncələrə sığmaz, gümanlar və xəyallar qatına yerləşməz. Bəli. O, Məlik və Cəbbar Allahdan başqa Allah yoxdur.

Allah-Təala Muhəmmədin (s.) Peyğəmbərliyinə etiraf etməyi öz Allahlığına etiraf etməyə birləşdirdi və ona elə bir xüsusi ikram verdi ki, ondan başqa xalqdan heç biri o mərtəbəyə çatmayacaqdır... və ona salavat göndərməyi buyurdu ki, daha artıq əzizlənsin və salavat göndərəninin də istəyi qəbul olunsun...

Sonra isə Allah, Muhəmməddən (s.) sonra xalqın arasından bir neçə nəfəri özünə məxsus etdi. Bu xüsusilə də Muhəmmədin (s.) ucalığının işığında ucalıq bəxş etdi. Muhəmmədin (s.) məqamını

onlara tapşırırdı ki, xalqı Allaha tərəf çağırmaqla və onlara Allahşünaslıq öyrətməkdə həqiqi çağıranlar və öyrədənələr olsunlar...

İndi isə bilin ki, Muhəmmədin (s.) nübuvvətinə etiraf etməmiş heç bir tövhidə etiqad və vilayəti qəbul etməmiş heç bir əməl və etiqad qəbul deyildir. Yəni Allahın vəliyy və başçı təyin etdiyi şəxsin vilayət və başçılığını qəbul etməmiş heç bir əməl və etiqad qəbul deyildir. Allahın vəlilərinə əl açmayanadək Allaha itaət öz qaydasına düşməyəcəkdir. O vəlilər ki, onların barəsində Qədir günü ayə göndərdi və öz xüsusi bəndələri barəsində olan iradəsini açıqladı. Peyğəmbərinə də buyurdu ki, münafiq və günahkarlara fikir vermədən və onları saymadan bu iradəni açıqlayıb çatdırsın. Eyni zamanda, ona onların pisliklərindən qorumaq zəmanəti də verdi... Beləliklə də Allah öz dinini kamil etdi və dini kamil etməklə peyğəmbərin, möminlərin və Peyğəmbərə tabe olanların gözlərinə işıq verdi. Bu həmin Qədir hadisəsi idi ki, bəziniz özü şahidi olmuş və bəzinizə də xəbər çatmışdır...

Bilin, bu gün çox böyük gündür.

Bu gündə fərəc hasil oldu, layiq olanlara uca məqamlar verildi və Allahın dəlilləri aydınlaşdı.

Bu gün haqq açıqlanan gündür. Pak məqamdan (məsum məqamdan) açıq-aydın sitat gətirmək günüdür.

Bu gün dinin kamil olduğu gündür.

Bu gün Əhdi-peyman günüdür.

Bu gün şahidlərin şahidlik günüdür.

Bu gün şəxsin açıqlandığı gündür, yəni rəhbərliyə məxsusların açıqlandığı gündür. (İmam (ə.) o gün ardıcıl olaraq bu gün... bu gün... deyə təkrarlayırdı. Nəhayət buyurdu)

İndi, əməlinizdə ehtiyatlı olun. Allahdan qorxun, ona məkr işlətməyin və onu aldatmayın. Allahın tövhid və yeganəliyi ilə və sizi ona itaət etməyə çağırana itaət edərək Allaha yaxınlaşın. Yolunuzu azmayın və azanların dalınca getməyin...

İndi isə bilirsinizmi Quranda yazılan «istikbar» nədir: İstikbar, Allahın onun itaətinə əmr etdiyi şəxsin (imamın) itaətindən dönmək və Allahın ardınca getməyi əmr etdiyi şəxsin qarşısında dikbaşlıq etməkdir...

Ey möminlər, bilin ki, Allah-Təala buyurmuşdur:

Allah onun yolunda bitişik binalar kimi sabit dayanan səflərlə döyüşənləri sevir. Bilirsinizmi? «Onun yolunda» sözündə məqsəd nədir? Allahın yolu, siratı və səbili nədir və kimdir?

Mənəm Allahın siratı, hər kəs onunla getməzsə (ona itaət etməzsə) azgınlıq quyusuna düşər.

Mənəm peyğəmbər təyin etdiyi və tanıtdırdığı Allahın yolu. Cənnət və cəhənnəmin böləni mənəm. Həm pis və həm də yaxşı iş görənlərə Allahın höccəti mənəm.

İndi bu toplantı sona yetdikdən sonra hamınız evə gedəcəksiniz. Gedin – Allah sizə rəhmət göndərsin – və ailənizi firəvan dolandırın. Öz qardaşlarınıza yaxşılıq edin, Allahın sizi bağışladığı bu nemətə şükr edin. Vəhdət təşkil edin ki, Allah da sizə kömək olsun, yaxşılıq edin ki, Allah dostluğunuzu möhkəmlətsin. Allahın verdiyi nemətlərdən biri-birinizə hədiyyə göndərin, Allah, bu gündə digər bayramlarda olanlardan bir neçə dəfə çox mükafat verir. Belə Mükafatı Qədir günündən başqa heç bir gün əldə edə bilməzsiniz... Bu gündə Allahın verdiyi sərvətdən bacardığınız qədər qardaşlara və ailəyə bağışlayın. Daima güləriz olun, bir-birinizi görəndə sevinin və Allaha nemətlərinə görə şükr edin...

Bu günü oruc tutmağı da Allah-Təala müstəhəbb etmiş və onun üçün çox böyük mükafatlar ayırmışdır... Bu gün bir oruc tutana iftar verən şəxs çoxlu oruclara iftar vermiş sayılır...

Bu gündə bir-birinizi gördükdə görüşün və bu gün sizə çatan nemətə görə bir-birinizi təbrik edin. Bu sözləri eşidənlər eşitməyənlərə çatdırmalıdır. Varlılar ehtiyaclılara, qüdrəti olanlar zəiflərə əl tutmalıdırlar. Peyğəmbər (s.) mənə bu işləri əmr etmişdir.»

Beləliklə, İmam Əli (ə.) 27 ildən sonra Qədir hadisəsini xatirələrdə canlandırırdı və onun cansız bədənində «İsa kimi ruh üfürdü». Bununla o, pərdəarxası küdurət, qaranlıqları və toz-qubarı təmizləmək istədi. O günün xatirələrdə təzələnməsi və Peyğəmbər (s.) səhəbələrinin şəhadəti ilə «Qədir» ən azı tarix üçün dirildi, öz yerini tutdu, həqqi batildən ayırmağın mahiyyəti bəlli oldu ki, bu vasitə ilə ağıl sahibləri haqqı batildən yaxşı ayıra bilsin, yaxşını pisdən ayıra bilsin və bilsin ki, hansı yol insaniyyəti Həzrəti Adəmdən (s.)

sonuncu peyğəmbərin həyatının sonunadək kamillik mərtəbəsinə çatmış dinə tərəf aparmağa bələdçilik edə bilər. Həqiqətən də əgər Kufə məscidində əhd-peyman təzələnməsəydi, Allahın bəşəriyyətin hidayət və nıcatı üçün tərsim etdiyi imamət və vilayət xətti, Bəni Üməyyənin nütfəsi Səqifədə bağlanan naxələf xələflərinin hökuməti zamanı tamamilə aradan qaldırılacaq və məhv ediləcəkdı. Amma heyhat ki, Allah Təala buyurmuşdu:

«... Allah isə kafirlərin xoşuna gəlməsə belə, öz nurunu saxlayacaqdır»(112).

QƏDİR – XUM

Bismillahir-Rəhmanir-Rəhim!

Qədir-Xum – Məkkə ilə Mədinə arasında yerləşən Cəhfə məntəqəsinin yaxınlığındakı müqəddəs məkanlardan biridir.

Qədir-Xum – İlahi vəhyin, ilahi əmrin Peyğəmbər (s.) tərəfindən elan olunan məntəqənin adıdır.

Qədir-Xum – Vilayət günü həm də vilayət gününün şanlı viladətidir.

Qədir-Xum – Zilhiccə ayının 18-i, günlərin ən qədirlisi, ən əfzəli, ən şərəfətlisidir.

BƏND

18 Zil-Hiccə gününü Allah,

Risalətin xətmı eylədi elan.

Bu gün əgər bəşər olmasa islah,

Demək Yaradana ağ olub insan.

Qədir-Xum – İslamın ən əziz və ən böyük bayramıdır.

Qədir-Xum – Bu günün adı səmadə «Əhdə movud», yerdə isə «Misaqə məxuz»dur.

Qədir-Xum – Həccətül vidanın şahidi və daha doğrusu, o günün tarixidir.

Qədir-Xum – Haqq-Təala tərəfindən dinin kamil olması, nemətlərin tamamlanması və haqqın islamdan razılığıdır.

Qədir-Xum – Əvvəlinci məzlum, əvvəlinci haqqı qəsb olan Əli (ə.) ibn. Əbu Talibdir.

Qədir-Xum – İmam Əli (ə.)-ın Allah tərəfindən imamətə və vilayətə təyinatıdır.

BEYT

***Cümlə möminə əmir təyin edibdir Yaradan,
Bu gününün sahibi Allahdı, nəinki insan.***

Qədir-Xum – Şahi-vilayət Əli (ə.)-ın mövla, yəni ümmətə rəhbər kimi təqdim olunmasıdır.

Qədir-Xum – Bütün İslamın böyük təntənəsidir.

Qədir-Xum – Haqq Təala tərəfindən əmr olunan vəhdət meyarıdır.

Qədir-Xum – Rəsuli Əkrəmin (s.): «Məni təbrik edin», «Məni təbrik edin», çünki peyğəmbərlik mənim əhli-beytimin vilayəti ilə tamamlandı» – dediyi gündür.

Qədir-Xum – «Eydullahül əkbər» (Allahın böyük bayramı) və «eydi-ali-Mühəmməd» (s.) (ali Mühəmmədin (s.) bayramı) adı ilə nəşvü nüma tapmışdır.

Qədir-Xum – Cənab Cəbrailin (ə.) «Ya eyyühərrəsul bəlliğ...» ayəsi ilə peyğəmbərə (s.) müjdə gətirməsidir.

BƏND

***Əlidən ötrü vida həccinə göndərdi Xuda,
Cəbrail vasitəsilə belə bir peyğami,
Ki, Əli oldu Xuda elçisinin canişini,
Bütün insanlığa Mövla Əlidir, bilsin hamı.***

Qədir-Xum – Bütün dünya müsəlmanları üçün «siratəlləzinə ən əmtə ələyhim» ayəsinə «ətməmtu ələykum neməti» ayəsi ilə cavab verən böyük bir nemətin nümunəsidir.

Qədir-Xum – haqqın Mövlanın camalında təcəllasıdır.

Qədir-Xum – Böyük İslam alimlərinin əsərlərində qeydə alınmış tarixi həqiqətdir.

Qədir-Xum – İmanlı şairlərin əsərlərində mədh olunmuş salnamədir.

Qədir-Xum – Canlı şahidi olmuş şair Həssan ibn Sabitin qələmindən süzülmüşdür.

Qədir-Xum – «Mən kuntu mövlahu fə Həza Əliyyun mövlahu» kəlamının qaynağıdır.

BEYT

Bu kəlam ilə Rəsul hikmətə qoydu təmali,

Kimə Mövlayəm əgər mən ona Mövladır Əli.

Qədir-Xum – Həzrəti peyğəmbərin (s.) Əmirəl-möminin Əli (ə.) haqda etdiyi duanın bərəkətidir.

Qədir-Xum – «Allahummə vali mən valah» (İlahi, onun dostlarını dost tut) və «adi mən adah» (düşmənlərini isə düşmən tut) kəlamının müjdəçisidir.

Qədir-Xum – «Vənsur mən nəsərəh» (ona kömək edənə kömək), «vəxzul mən xəzələh» (onu xar etmək istəyənin xar olmağına) işarədir.

Qədir-Xum – «Bəxxun, bəxxun» deyən bəzilərinin xəyanətini açıq-aşkar ortaya çıxarıb ifşa edəndir.

BƏND

Kim bu gün toplaşsa bir yerə əgər,

Din qardaşlığına o, rəvac verər.

Nə sənə nə mənə aiddi bu söz,

Bunu Quran deyir, bilmirsən məgər?

Qədir-Xum – İki İmamın, iki günəşin, iki ayın, iki ulduzun, iki nurun birləşib cəlvələnməsidir.

Qədir-Xum – İmam Əli ə-in min gözəl adlarından birinin «Sahibül-Qədir» adlanmasına səbəb və həmçinin «Qədir-Xum» məscidinin yaranma tarixinin əsl səbəbkarıdır.

Qədir-Xum – İki nurun cəmalında 14 məsumun təqdimatıdır.

Qədir-Xum – İmam Sadiq (ə.) buyurub ki, Cümə, Qurban, fitr bayramlarından da üstün bayram, ən çox hörməti olan həmin gün bizim günümüzdür.

Qədir-Xum – İmam Riza (ə.) buyurmuşdur: «Harada olsaz bu gün özünüzü mövla Əmirəlmöminin Əli (ə.)-in qəbrinə çatdırıb, onu

ziyarət edin ki, cənnət qapıları üzünüə açılsın.

Qədir-Xum – Bu gün mömin qardaşına ehsan et, müsəlmanları sevindir və şad et ki, bir möminə bu gün ki gün bir dirhəm vermək adi gündə verdiyin min dirhəmə bərabərdir.

BEYT

*Ey müsəlman, Əliyə naxələf övlad olma,
Bir fəqir kimsəni şad eyləməmiş şad olma.*

Qədir-Xum – Bu günü oruc tutmaq, 60 ilin günahının kəffarəsinə tən, savabı isə ömrü boyu tutduğu orucun savabına bərabər, həmçinin, 100 həcc və 100 ümrə ziyarətinin savabı ilə eynidir.

Qədir-Xum – Məsumlarımız buyurublar ki, bu gündə güsl et və iki rəkət namaz qıl. Birinci rəkətdə həmdən sonra «Qədr», ikinci rəkətdə həmdən sonra «Tovhid» surəsini oxu. Yaxşı olar ki, namaz günorta azanına yaxın qılınsın. Çünki, həzrəti Rəsuli-Əkrəm bu səhrada, bu saatda Əli (ə.)-ı imamətə və xilafətə rəhbər etdi.

Qədir-Xum – Vilayətin ilk şəhidi, Xanım Fatimeyi-Zəhranın şəhadətinin sirridir.

Qədir-Xum – «Hər gün ruzi-Aşura, hər yer Kərbəla» xəbərinin müqəddiməsi olan «Hər gün Həccətül vida, hər yer Qədir-Xum» – deyən xalis möminlərin şüarıdır.

BƏND

*Qədir-Xum – insanlıq ibtidasıdır,
Qədir-Xum – cənnətin astanasıdır.
Qədir-Xum – Fədəkin bağlı qapısı,
Qədir-Xum – Kərbəla aşurasıdır.*

Qədir-Xum – Fədəkin bağlı qalmış qapılarının açarındır.

Qədir-Xum – Allahın əlindən tələlü edən nurun, Kərbəla ələmdarının qollarına intiqalının işarəsidir.

Qədir-Xum – İmam Həsən (ə.) və İmam Hüseyin (ə.)-ın qəsb olunmuş haqlarının ibtida mərhələsidir.

Qədir-Xum – Ali Əbanın və Aşuranın ayrılmaz hissəsidir.

Qədir-Xum – Bu həqiqət haqqın səsi Kərbəla qəhrəmanı Cənabi Zeynəbin qələbəsidir.

Qədir-Xum – Sevinc ilə kədərini qovuşduğu bu günü Adəm peyğəmbərdən (ə.) bu yana bütün peyğəmbərlər öz canişinlərinə məlumat vermiş və bayram edilməsini tövsiyə etmişlər.

BEYT

Qədir-Xum bayramıdır bayramların ən sərvəri,

Bu günü bayram edibdir hamı Adəmdən bəri.

Qədir-Xum – Bu gün müsəlmanlar bir-biri ilə görüşərkən bu duanı zikr edirlər: «Əlhəmdü lilləh illəzi cəələna minəl mutəməssikinə bi vilayəti Əmirilmömininə Əliyyibni Əbi Talibin Əleyhissəlam (yəni «Həmd bir Allah üçündür ki, bizi Əmirəlmöminin Əli əleyhissəlamın dostluğuna yapışanlardan qərar veribdir»).

Qədir-Xum – Bu gün ki günün əməllərindən biri də möminlərin bir-biri ilə üxüvvət (qardaşlıq) siğəsi oxumaqlarıdır.

Qədir-Xum – Bu gün ki gün çoxlu salavat demək, təzə libas geymək, sevinmək və sevindirmək, bayram süfrəsi açmaq, möminlərə təam ikram etmək, onların könlünü şadlandırmaq, oruc tutanlara iftar vermək, ailəyə qayğı diqqətini artırmaq, alimlərin, əhli-imanın, xəstələrin görüşünə getməklə Allahın nemət və mərhəmətinə yetişməkdir ki, «Yunis» surəsinin 58-ci ayəsində bu haqda belə buyrulmuşdur: (Ya Muhəmməd!) De ki, «Allahın neməti və mərhəməti ilə – (Peyğəmbəri Əkrəm və vilayəti İmam Əli ə.) ancaq onunla sevinirlər. Bu, onların yığdıqlarından (fani dünya malından) daha xeyirlidir!»

Qədir-Xum – Dinin ikmal sayılır. Necə ki, Qurban həccin, Eydi-fitir orucun ikmalıdır.

Qədir-Xum – Usuliddinə (İmamət) aid olub əqidənin kökü hesab olunur. Necə ki, Qurban – (həcc) və Eydi-fitir (oruc) Firuiddinə daxildir.

Qədir-Xum – bu günün həqiqətini təsdiq edənlər əhli-iman olan kəslərdir və bu günün həqiqətini qəsdən inkar edənlər isə əzaba düçar olanlardır.

BƏND

Qədir-Xum möminin iftixarıdır,

Allahın bəndəyə etibarıdır.

Hamı Sahib Zaman həsrətin çəkir,

İmamsa Qədir – Xum intizarıdır.

Qədir-Xum – İmam Mehdi (ə.)-in həsrəti, iftixarı, intizarıdır.

Qədir-Xum – həzrət Mehdi (ə.)-in ilk təqdim etdiyi ədalətin ünvanı və yaxşılığın nişanıdır.

Qədir-Xum – Ələmində Əliyyun Vəliyyullah yazılan, belində Zülfüqar asılan, əlində Mövla Əmirəlmöminin tərtib etdiyi Quran olan həzrəti Hüccət (ə.)-in zühur etdiyi an dediyi «Mən zühur etmişəm ki, sizə Mövla Əlini tanıtdıram, çünki siz onu layiqincə tanımamısınız» -kəlamının təsdiqidir.

Qədir-Xum – Aşura, mərcəiyyət, intizari-fərəc dini qoruyub saxladığı kimi «Təvəlla» və «Təbərri»nin himayəsində qorunub diri qalandır.

Qədir-Xum – Aşura ilə bahəm «hədisi-kisa»nı yaşadandır.

Qədir-Xum – Kainatın iman mərkəzi, sədaqət məxzəni, ülfət məktəbi, vəfa mənzili, ilqar məhşəri, insanlıq mənbəyi və hikmət məbədidir.

Qədir-Xum – həqiqəti gizlətmək, təhrif etməkdən ötəri Novruz bayramı kimi uzun illər unutturulmuş və müxtəlif qadağalara məruz qalmışdır.

BEYT

Allahındır, bayram elan etməyib insan onu,

Qeyri-mümkündür ki, insan eyləyə pünhan onu.

* * *

QƏDİR-XUM MƏSCİDİ

Bu məscidin qibləyə tərəf sol səmti Rəsulullahın (s.) Əlini (ə.) canişinliyə təqdim edərkən durduğu yerdir və namaz qılmaq üçün məscidin digər guşələrindən üstündür. Ümumiyyətlə, bu məsciddə namaz qılmağın çox savabı var. Çünki peyğəmbərin (s.) Əlini (ə.) xəlifə təyin etdiyi və haqqın aşkar olduğu yerdir (137, səh. 335).

BİR MƏTLƏB HAQDA

«Şübhəsiz ki, Quranı biz nazil etdik və sözsüz ki, biz də onu (hər cür təhrif və təbdildən; artırıb-əskiltmədən) qoruyub saxlayacağıq!»
Hicr, 9.

İmam Əli (ə.)-in mübarək adının Qurani-Kərimin ayələrində çəkilməməsi barədə bizə müəyyən suallar verilir. Bu barədə müxtəlif fikirlər mövcuddur. Bəziləri, bu əqidədir ki, o cənabın mübarək adı Qurani-Kərimin «Maidə» surəsinin 67-ci ayəsində «Bəqərə» surəsinin 23-cü ayəsində çəkilmişdir. Biz burada bir qism alimlərin əsərlərindən əldə etdiyimiz bəzi nümunələri oxuculara təqdim edəcəyik.

«Ya eyyühərrəsul bəlliğ ma ünzilə iləykə min rəbbikə və in ləm təfəl fəma bəlləğtə risalətəhu vallahü yəsimukə minənnas innəllahə la yəhdil qovməl kafirin».

Tərcüməsi: «Ey peyğəmbər! Öz Rəbbinin tərəfindən sənə nazil olanı tamamilə (camaata) çatdır. Əgər (bunu) etməsən, Allahın risalətini (Sənə verilmiş peyğəmbərlik vəzifəsini) yerinə yetirmiş olmazsan. Allah səni insanların (şərrindən) qoruyacaqdır. Allah, kafir qövmləri (doğru yola) yönəltməz». («Maidə» surəsi, ayə 67).

1. Cəlaləddin Siyuti. «Kitabi-Dürri-Mənsuri-Siyuti» c.2, s.298. Həmin mənbədə məlumat verilir. İbn Məsud deyir ki: «Biz peyğəmbər zamanı Maidə surəsinin 67-ci ayəsini belə oxuyurduq:

«Ya eyyühərrəsul bəlliğ ma ünzilə iləykə min rəbbikə «innə Əliyyəni vəliyyəni möminin» (Əli möminlərin vəlisidir) və in ləm təfəl

fəma bəlləgtə risalətəhu vallahü yəsimükə minənnas innəllahə la yəhdil qövməl kafirin».

Tərcüməsi: «Ey peyğəmbər Əlinin möminlərin mövlası olması ilə əlaqədar rəbbinin tərəfindən sənə nazil olanları təbliğ et, bunu etməsən, risaləti tamamlamamısan...

2. Hakimi Həskani «Şəvahi-düttənzil» c.1, s.249. Ya eyyühərrəsul bəlliğ ma üznilə iləykə min rəbbikə «fi həqqi Əliyyibni Əbi Talibin» (Əli Əbu Talib oğlu haqda) və in ləm təfəl fəma bəlləgtə risalətəhu...»

3. Təfsiri-Alisi c.6. s.193.

Rəvayət Əbi Hatəm, İbn Əsakir, Əbu Səid Xidridəndir ki, peyğəmbər zamanı həmin ayeyi-şərifə belə oxunurdu: «Ya eyyühərrəsul bəlliğ ma üznilə iləykə min rəbbikə «İnnə Əliyyən vəliyyül möminin» (Əli möminlərin vəlisidir) və in ləm təfəl fəma bəlləgtə risalətəhu.»

4. Təfsiri-Şovkani, c.2, s.60. Rəvayət ibn Məsuddandır ki, həmin ayə peyğəmbər zamanı belə oxunurdu: «Ya eyyühərrəsul bəlliğ ma üznilə iləykə min rəbbikə» innə Əliyyən vəliyyül möminin» (həqiqətən Əli möminlərin vəlisidir) və in ləm təfəl fəma bəlləgtə risalətəhu...»

Mərhum Koleyni «Üsuli-Kafi» əsərində və Əyyaşi öz təfsirində İmam Əli (ə)-ın adının Quranda çəkilməsini nəql etmişlər (11). Qeyd etməliyəm ki, Şeyx Məhəmməd Cavad Fazil Lənkərani ağa bu fikirlərin şiə üləmaları tərəfindən qəbul edilmədiyini bildirir.

Həmçinin Ayətullahül Üzma Seyid Əbülqasim Xoyi ağanın Əl-Bəyan fi-təsviril-Quran» əsərində bu kimi rəvayətlərin zəif və əsassız olduğu bildirilir. Bu mövzu barəsində həmin əsərdən istifadə etmək məsləhətdir.

Şeyxül-İslam Mühəmməd Həsən Movlazedə Şəkəvi «Kitabül bəyan fi təfsiril Quran»da «Maidə» surəsinin 67-ci ayəsinin təfsirində yazır: «Bu ayeyi-şərifənin şəni nüzulunda üləmayi-İslam arasında ixtilaf var. Cəmi üləmayi-İmamıyyə və Əhli-sünnətdən bəzisi ki, bu ayə nazil olub Əli ibn Əbu Talib (ə.) haqda. Təfsiri-Kəbirdə belə yazılıbdır: «Elə ki, bu ayə nazil oldu. Həzrət onun (İmam Əlinin) əlindən tutub buyurdu (mən küntu movlahu fə Əliyyün movlah.

Allahümmə vali mən valah və adi mən adah).

Ömər rəziyəllah yetişib dedi: Güvara olsun sənə, ey Əbu Talib oğlu. Oldun mənim ağam. Və bütün mömin kişi və möminə xanımların ağası. Üləmayi-İmamıyyənin təfsirinə görə, Əsrəfi-məxluqat həccətül-vidadan qayıdıb, Qədir-Xum – mənzilinə yetişib əmr buyurdu Karvandan qabaqda gedənləri geri qaytarın. Arxada qalanlar yetişəndən sonra bütün müsəlmanlar bir yerə cəm oldular. Peyğəmbər üçün dəvə yəhərlərindən bir uca yer düzəltdilər, sonra Həzrət bir tulani xütbə oxuyub axırda buyurdu ki: «Allahın əmriylə Əli ibn Əbi Talibi mən özümə vəsi və canişin etdim. Bütün əshabələrə əmr etdi ki, Əli (ə.)-a beyət etsinlər.

Əksər rəvayətə görə, Həzrət peyğəmbər (s.) Əli (ə.)-ı əlinin üstə alıb o qədər qaldırdı ki, həzrətin qoltuğunun altı göründü. Və buyurdu: «(Allahümmə vali mən valah)». «Maidə» surəsi, 67-ci ayənin təfsiri və təvili belə olar: «Ey Peyğəmbər, yetir o zadi ki, nazil oldu sənə (Əlinin haqqında) və əgər yetirməyəsən Əlinin haqqında nazil olan ayəni pəs sən yetirməyibsən peyğəmbərliyi və Allah səni saxlar xəlqdən və onların şərrindən. Bədürüstiki Allah hidayət etməz Əlinin vilayətinə kafir olan qövmələri» və əgər ayəni bu qərarla tərcümə etməyə, və necə var saxlayaq, onda məna belə olur: «Ey peyğəmbər yetirgilən o zadiki sənə nazil olub və əgər yetirməyəsən pəs yetirmiyibsən» Bu surətdə bu kəlamın heç bir faydası olmaz (52, s.24).

İMAM ƏLİ (Ə.)-İN MİN ADINDAN YÜZ BİRİ

1. Müşkülgüşa. 2. Seyfullah. 3. Əbu Turab. 4. İmamül müttəqin. 5. Şahi – La Fəta. 6. Naibi-Rəsul. 7. Qurani-Natiq. 8. Kəşfül ğita. 9. Ulil əmr. 10. Fatehi-Xeybər. 11. Əbül Həsəneyn. 12. Ruhi-fürqan. 13. İmamül Hüdə. 14. Vəliyyullah. 15. Sifvətullah. 16. Kəlimətullah. 17. Ərrake. 18. Əssacid. 19. Zülqərneyn. 20. Kəbətullah. 21. Qiblətullah. 22. Xəlifətullah. 23. Seyyidül əbrar. 24. Siyamül möminin. 25. Rayətül mühtədin. 26. Siratəllah. 27. Hicabullah. 28. Əynullah. 29. Hizbullah. 30. İsmətullah. 31. Məşyətullah. 32. İradətullah. 33. Siratəl Müstəqim. 34. Zikrullah. 35. Qatilül küffar.

39. Ğeybullah. 40. Xasifül ğəl. 41. Müntəxibullah. 42. Təcəllayi Tur. 43. Lisanullah. 44. Uznullah. 45. Vəchullah. 46. Cənbullah. 47. Qəlbullah. 48. Əsədullah. 49. Babullah. 50. 51. Sultanül ovliya. 52. Sahibülliva. 53. Nasirül ənbiya. 54. Ət-Tahir. 55. Əbülhəsən. 56. Əbül əimmə. 57. Əmiril Möminin. 58. Əxürrəsul. 59. Movləl kovnəyn. 60. Əlməsum. 61. Əl əsr. 62. Ənnur. 63. Misli Harun. 64. Mürtəza. 65. İmamül məhşər. 66. Əl həqq. 67. Ümmül-kitab. 68. Elmül yəqin. 69. Əl-mizan. 70. Əmirülaləmin. 71. Zövcü-bətul. 72. Kasirül əsnam. 73. Nasirül İslam. 74. Səri-taci övliya. 75. Əlkövsər. 76. Əşşəcər. 77. Müctəba. 78. Nəfsi rəsul. 79. Sahibül xəms. 80. Əlabid. 81. Ğəzənfər. 82. Məzhərəl əcaib. 83. İmamün mübin. 84. Səfdər. 85. Xeyrül bəşər. 86. Babi hittə. 87. Qəməri imamət. 88. Sahibül Qədir. 89. Kovkəbi dürriyy. 90. Əl mömin. 91. Əs sadıq. 92. Heydəri Kərrar. 93. Varisi-Rəsul. 94. İmamül adiliyn. 95. Səfiynətünnəcah. 96. Yəsubəddin. 97. Kaşifül kərb. 98. Qatilül mariqin. 99. Məzhərəl ğəraib. 100. Əbuş-şühəda. 101. Xassətullah.

«Ey mənim mövlam və vəlim! Sənsən ağam, mən isə qulun, bəs, quluna ağasından başqa kim rəhm edər?!»

İMAM ƏLİNİN (Ə.) MÜNACATI

«Allahummə, inni əs-əlukəl-əmanə «yəumə la yənfəu malun və la bənunə illa mən ətəllahə biqəlbin səlim»! Və əs-əlukəl-əmanə «yəumə yəəzzuz-zalimu əla yədəyhi, yəqulu ya ləytəniti-təxəztu məər-rəsuli səbila»! Və əsəlukəl-əmanə «yəumə yurəful-mucrimunə bisimahum, fəyuxəzu bin-nəvasi vəl-əqdam»! Və əsəlukəl-əmanə «yəumə la yəczi ləlilun ən vələdihi və la Məvludun huvə cazin ən validihi şəyən, innə vədəllahi həqq»! Və əsəlukəl-əmanə «yəumə la yənfəuz-zaliminə məzirətuhum və ləhumul-lənətu və ləhum suud-dar»! Və əsəlukəl-əmanə «yəumə la təmlikü nəfsun linəfsin şəyən vəl-əmru yeuməizin lillah»! Və əsəlukəl-əmanə «yəumə yefirru-mərru min əxihi və ummhi və əbihi və sahibətihi və bənihi, likul-limriin minhum yeuməizin şənun yuğnih» Və əsəlukəl-əmanə «yəumə yəvəddul-mucrimu ləu yəftədi min əzabi yeuməizin bibənihi və

sahibətihi və əxihi və fəsilətihi-ləti tuvihi və mən fil-ərzi cəmiən
 summə yuncihi, kəlla, innəha ləza, nəzzaətən liş-şəva»! Məulayə ya
 məulayə, əntəl-məula və ənəl-əbdu və həl yərhemul-əbdə illəlməula?!
 Məulayə ya məulayə, əntəl-maliku və ənəl-məmluku və həl
 yerhemul-məmlukə illəl-malik?! Məulayə və məulayə, əntəl-əzizu və
 ənəz-zəlilu və həl yərhemuz-zəlilə illəl-əziz?! Məulayə ya məulayə,
 əntəlxaliqu və ənəl-məxluqu və həl yərhemul-məxluqə illəl-xaliq?!
 Məulayə ya məulayə, əntəl-əzimu və ənəl-həqiru və həl yərhemul-
 həqirə illəl-əzim?! Məulayə ya məulayə, əntəl-qəviyyu və ənəz-zəifu
 və həl yərhemuz-zəifə illəl-qəviyy?! Məulayə ya məulayə, əntəl-
 ğəniyyu və ənəl-fəqiru və həl yərhemul-fəqirə illəl-ğəniyy?! Məulayə
 ya məulayə, əntəl-muti və ənəs-sailu və həl yərhemus-sailə illəl-muti?!
 Məulayə ya məulayə, əntəl-həyyu və ənəl-məyyitu və həl yərhemul-
 məyyitə illəl-həyy?! Məulayə ya məulayə, əntəl-baqi və ənəl-fani və
 həl yərhemul-faniyə illəl-baqi?! Məulayə ya məulayə, əntəl-daimu və
 ənəz-zailu və həl yərhemuz-zailə illəd-daim?! Məulayə ya məulayə,
 əntər-raziqu və ənəl-mərzuqu və həl yərhemul-mərzuqə illər-raziq?!
 Məulayə ya məulayə, əntəl-cəvadu və ənəl-bəxilu və həl yərhemul-
 bəxilə illəl-cavad?! Məulayə ya məulayə, əntəl-muafi və ənəl-mubtəla
 və həl yərhemul-mubtəla illəl-muafi?! Məulayə ya məulayə, əntəl-
 kəbiru və ənəs-səğiru və həl yərhemus-səğirə illəl-kəbir?! Məulayə ya
 məulayə, əntəl-hadi və ənəz-zallu və həl yərhemuz-zallə illəl-hadi?!
 Məulayə ya məulayə, əntər-rəhmanu və ənəl-mərhumu və həl
 yərhemul-mərhumə illər-rəhman?! Məula-yə ya məulayə, əntəs-
 sultanu və ənəl-mumtəhənu və həl yərhemul-mumtəhənə illəs-
 sultan?! Məulayə ya məulayə, əntəd-dəlilu və ənəl-mutəhəyyiru və
 həl yərhemul-mutəhəyyirə illəd-dəlil?! Məu-layə ya məulayə, ən-
 təlgəfuru və ənəl-muznibu və həl yərhemul-muznibə illəl-ğəfur?
 Məulaya ya məulayə, əntəl-ğalibu və ənəl-məğlubu və həl yərhemul-
 məğlubə illəl-ğalib?! Məulayə ya məulayə, əntər-rəbbi və ənəl-
 mərbubu və həl yərhemul-mərbucə illər-rəbb?! Məulayə ya məulayə,
 əntəl-mutəkəbbiru və ənəl-xaşıu və həl yərhemul-xaşiə illəl-
 mutəkəbbir?! Məulayə ya məulayə, irhəmni birəhmətikə, vərzə
 bicudikə və kərəmikə və fəzlik! Ya zəl-cudi vəl-ihsani vət-təuli vəl-
 imtinani, birəhmətikə ya ərhemər-rahimin!»

İMAM ƏLİNİN (Ə.) MÜNACATININ TƏRCÜMƏSİ

«İlahi, mən «yalnız sağlam (daxilində şəkk-şübhəyə, küfrə, şirkə, nifaqa və s. yer verməyən) qəlblə Allahın hüzuruna gələn kimsədən (möminlər) başqa mal-dövlət və övladın heç kimə fayda vermədiyi gün» («Şüəra», 88, 89) – Səndən aman diləyirəm! İlahi, mən «zalımın (küfrə düşməklə özünə zülm edənlərin peşmançılıqdan) əllərini çeynəyərək «Kaş ki, Peyğəmbərə qoşulub doğru yol tutardım! « – deyən gün» («Furqan», 27) – Səndən aman diləyirəm! İlahi, mən «günahkarların simalarından tanınacağı, alınları və ayaqlarından tutulub yaxalanacağı gün» («Ər-Rəhman», 41) – Səndən aman diləyirəm! İlahi, mən «atanın oğula, oğulun da ataya heç bir şeylə kara gələ bilməyəcəyi və Allahın vədinin (qiyamət) hökmən olacağı gün» («Loğman», 33) – Səndən aman diləyirəm! İlahi, mən «zalımlara üzrxahlıqları heç bir fayda yurduğun pis əzabına düşər olacağı gün» («Ğafir», 52) – Səndən aman diləyirəm! İlahi, mən «heç kəs başqasının karına gələ bilməyəcəyi və hökmün ancaq Allaha məxsus olacağı gün» («İnfitar», 19) – Səndən aman diləyirəm! İlahi, mən «hər kəsin öz qardaşından, anasından, atasından, zövcəsindən və oğullarından qaçacağı və hərənin öz hayında olacağı gün» («Əbəsə», 34-37) – Səndən aman diləyirəm! İlahi, mən «əzabın şiddətindən günahkar bəndənin öz oğullarını, zövcəsini və qardaşını, ona sığınacaq verən qohum-əqrəbasını və yer üzündə olanların hamısını fəda etməyə razı olub, (Allahın əzabından) qurtulmaq istədiyi və xeyr (bunun mümkün olmadığı), artıq, (cəhənnəmin) alovlandığı, başların dərisini sıyrıb ayırdığı gün» («Məaric», 11-16) – Səndən aman diləyirəm!

Ey mənim mövlam və vəlim! Sənsən ağam, mən isə qulun, bəs quluna ağasından başqa kim rəhm edər?! Ey mənim mövlam və vəlim! Sənsən sahibim, mən isə nökerin, bəs nökerinə sahibindən başqa kim rəhm edər?! Ey mənim mövlam və vəlim! Sənsən izzətli, mən isə zəlil, bəs, zəlilə izzətlidən başqa kim rəhm edər?! Ey mənim mövlam və vəlim! Sənsən xaliq, mən isə məxluq, bəs, məxluqa xaliqdən başqa kim rəhm edər?! Ey mənim mövlam və vəlim! Sənsən

əzəmətli, mən isə aciz, bəs, acizə əzəmətlidən başqa kim rəhm edər?! Ey mənim mövlam və vəlim! Sənsən qüdrətli, mən isə zəif, bəs, zəifə qüdrətlidən başqa kim rəhm edər?! Ey mənim mövlam və vəlim! Sənsən varlı, mən isə yoxsul, bəs, yoxsula varlıdan başqa kim rəhm edər?! Ey mənim mövlam və vəlim! Sənsən ətə edən, mən isə əl açan, bəs, dilənənə əliaçıqdan başqa kim rəhm edər?! Ey mənim mövlam və vəlim! Sənsən diri, mən isə ölü, ölüyə diridən başqa kim rəhm edər?! Ey mənim mövlam və vəlim! Sənsən əbədi, mən isə fani, bəs, faniyə əbədidən başqa kim rəhm edər?! Ey mənim mövlam və vəlim! Sənsən daimi, mən isə tükənən, bəs, yoxluğa məhkum olana daimidən başqa kim rəhm edər?! Ey mənim mövlam və vəlim! Sənsən ruzi verən, mən isə ruzi uman, bəs, ruzi umana ruzi verəndən başqa kim rəhm edər?! Ey mənim mövlam və vəlim! Sənsən səxavətli, mən isə paxıl, bəs, əsirgəyənə səxavətlidən başqa kim rəhm edər?! Ey mənim mövlam və vəlim! Sənsən dada yetən, mən isə giriftar olan, bəs, dara düşənə mərhəmətlidən başqa kim rəhm edər?! Ey mənim mövlam və vəlim! Sənsən uca, mən isə alçaq, bəs, yuxarı göz dikənə uca olandan başqa kim rəhm edər?! Ey mənim mövlam və vəlim! Sənsən hidayətçi, mən isə azğın, bəs, yolunu azana hidayətçidən başqa kim rəhm edər?! Ey mənim mövlam və vəlim! Sənsən mərhəmətli, mən isə sığınan, bəs möhtaca mərhəmətlidən başqa kim rəhm edər?! Ey mənim mövlam və vəlim! Sənsən soltan, mən isə bəlaya düşən, bəs, bəlalıya iqtidarlıdan başqa kim rəhm edər?! Ey mənim mövlam və vəlim! Sənsən bələdçi, mən isə sərgərdan, bəs, qərrib olana bələdçidən başqa kim rəhm edər?! Ey mənim mövlam və vəlim! Sənsən bağışlayan, mən isə günahkar, bəs, günahkara bağışlayandan başqa kim rəhm edər?! Ey mənim mövlam və vəlim! Sənsən qalib, mən isə məğlub, bəs, məğluba qalibdən başqa kim rəhm edər?! Ey mənim mövlam və vəlim! Sənsən Rəbbim, mən isə bəndən, bəs, bəndəyə rəbbindən başqa kim rəhm edər?! Ey mənim mövlam və vəlim! Sənsən ulu, mən isə muti, bəs, itaətkara möhtəşəmdən başqa kim rəhm edər?! Ey mənim mövlam və vəlim! Rəhmətinlə mənə mərhəmət et və bəxşiş, kərəm və fəzlinlə mənə güzəştə get! Ey bəxşiş, ehsan, nemət və bərəkət sahibi, Sənə öz rəhmətini and verirəm, ey rəhmlilərin ən rəhmlisi!»

HƏZRƏT ƏLİ (Ə.) KİMDİR?

Əgər ağaclar qələm, deryalar mürəkkəb, cinlər hesabdar, insanlar yazan olsaydı, yenə də Əli ibn Əbu Talibin fəzilətlərini sayıb qurtara bilməzdilər.

Həzrət Muhəmməd (s.)

Həzrət Əli (ə.) – Allahın vəlisi, ümmətin imamı, Həzrət Muhəmməd (s.) vəlisi, canişini, vəziri, xəlifəsi, əmisi oğlu, kürəkəni, sərkərdəsi, müqəddəs xütbələrdə Seyyidil Mütəhhər, İmamül Müzəffər, Şücail Qəzənfər, əbi Şübeyrin və Şəbər, Qasimi Tuba və səqər, Mövlana Mövləssəqələyn ləqəbləri ilə təsdiq olunan əzəmət sahibidir.

Həzrət Əli (ə.) – Merac gecəsində Allahdan Əmirəlmöminin ləqəbini alan İmamül müttəqin, qatil əl-müşrikin, qaid əl-ğurrul mühəccəlin və yəsübəddin və min gözəl ad ilə vəsf olunan hər iki aləmin əzizi və fəxridir.

Həzrət Əli (ə.) – Qədir-Xum çölündə Allahın əmri ilə Həzrət Muhəmməd (s.) göstərişi ilə İslam peyğəmbərinin canişini vəzifəsinə layiq görülmə, Qurani-Kərimdə təsdiq olunan İlahi təyinatlı Allah xəlifəsidir.

Həzrət Əli (ə.) – İslamın dayağı, vuran əli, görən gözü, danışan dili, düşünən beynidir.

Həzrət Əli (ə.) – Möminlərin əmiri, ibadət edənlərin ən üstünü, bəndələrin ən şərəflisidir.

Həzrət Əli (ə.) – Səxavət, ədalət, iffət, ismət və şücaət sahibi, Allah-Təalanın ən gözəl sifətlərini varlığında əks etdirən pakizə vücuddur.

Həzrət Əli (ə.) – Alimlərin ustası, elm şəhərinin qapısıdır.

Həzrət Əli (ə.) – hakimlərin ən ədalətlisi, xəlifələrin ən layiq-lisidir.

Həzrət Əli (ə.) – Rəsulullahın hamisi, əsgəri və sərkərdəsidir.

Həzrət Əli (ə.) – İslamı qəbul edən ilk insan və İslamın bayraqdarıdır.

Həzrət Əli (ə.) – On bir İmamın sələfi, bəşərin yol göstərinidir.

Həzrət Əli (ə.) – Səbr və təmkin, kərəm və lütf dəryasıdır.

Həzrət Əli (ə.) – Qurandan və hədisi – Nəbəvidən başqa, bütün kitablardan üstün olan «Nəhcül-Bəlağə»nin, digər neçə-neçə əsərlərin və «Divani-Əli» şeirlər toplusunun müəllifidir, şairdir.

Həzrət Əli (ə.) – Dinin xilaskarı, şəriətin qoruyucusu, Quranın müdafiəçisidir.

Həzrət Əli (ə.) – Bədr, Ühüd, Səffeyn, Xəndək, Xeybər, Cəməl, Nəhrivan müharibələrinin qalibidir.

Həzrət Əli (ə.) – Allahın evində dünyaya gələn və Allahın evində şəhadətə yetən yeganə şəxsdir.

Həzrət Əli (ə.) – Zülfüqarın sahibi, küfrün rişəsini kökündən kəsən şüca, əvəzolunmaz cəngavərdir.

Həzrət Əli (ə.) – Nəinki Quranda, sərahətən 360 ayə ilə, bəlkə bütün Quran onun şənində nazil olan bir büzürküvarü şahsüvardır.

Həzrət Əli (ə.) – Allahın Quranda, peyğəmbərin və məsumların hədislərdə, mələklərin ərşdə, alimlərin hər kəlmədə vəsf etdiyi fəvqəlbəşərdir.

Həzrət Əli (ə.) – Heydəri Kərrar, Şahi-Mərdan, Şiri-Yezdan, miri-meydan, sirri-sübhan, batini-furqan, sahibi-ürfan, natiqi-Qurandır.

Həzrət Əli (ə.) – Meracda peyğəmbərlə danışan səs, görüşən kəsdir.

Həzrət Əli (ə.) – Bütün Quran «Bismillahir-rəhmanir-rəhimə yerləşərkən, «Bismillahir-rəhmanir-rəhim»də bir «ba»-ya yerləşərkən həmin «ba»-nın nöqtəsidir.

Həzrət Əli (ə.) – Həzrət Muhəmməd (s.)-dan başqa demək olar ki, dünyaya gəlmiş, gələn və gələcək insanların ən alisi və ən üstünüdür.

Həzrət Əli (ə.) – Adı Ərşdə və Behiştin qapısında yazılmış saqeyi-kövsərdir.

Həzrət Əli (ə.) – Aləm və Adəmdən əvvəl yaranan, zahirən şəhadət feyzinə çatan, batinən yerdə, göydə, hər yerdə zahir olan, «ila yövnil qiyamə» bu dünya və o dünyada olanlarla görüşən, əqli heyranü mat məhbut qoyan sirri-xaliqi ləmyəzəldir.

Həzrət Əli (ə.) – Tövrət, İncil, və Zəburda yad olunan, asimani kitablarda «Şintiya» və «İliya» adları ilə vəsf olan aləmi-mələ, kutun-sirri, cənab Cəbrailin (ə.) ustadı, peyğəmbərlərin rəhnüması, kitabullahdakı «Əvvəl», «Axır», «Zahir» və «Batin»dir.

Həzrət Əli (ə.) – Öz təamını yetimlərə verib, qarnına daş bağlayıb, gündüzləri oruc tutub, gecələri kasıblara yemək daşıyıb bütün ömrü boyu qarın dolusu yemək yeməyən pəhrizkar, fəqir-füqara tərəfdarıdır.

Həzrət Əli (ə.) – Qurani-Kərimdə müqattaa hərflərinin birləşməsindən alınan «siratü Əliyyun həqqun numsikuhu» (Əlinin yolu haqdır. Biz onun yolunu gedirik), kəlamının Allah tərəfindən gəlməsinə səbəb olan, ilahinin sevib seçdiyi Murtəzadır.

Həzrət Əli (ə.) – İgidliyi düşmənləri tərəfindən heyrlərlə tərif olunan, mərdliyi müsbət qiymətləndirilən, ədaləti zalım hökmdarları təəccübləndirən haqq və ədalət möhürüdür.

Həzrət Əli (ə.) – Kərbəla hadisəsini əvvəlcədən bilən, xəbər verən, İmam Hüseynin (ə.) bu müsbətinə öz şeirlərilə qan ağlayan bir Allah aşığıdır.

Həzrət Əli (ə.) – Adı Allahın adından, nuru Allahın nurundan, özü Allahın nişanəsindən, gözü Allahın gözündən, sözü Allahın sözündən doğan parlaq bir günəşdir.

Həzrət Əli (ə.) – Kainatda ən çox möcüzələr sahibi kimi tanınan, «Onu tanıyan Allahı tanıyar, Allahı tanıyan onu tanıyar» kəlamına layiq görülməyə yeganə şəxsiyyətdir.

Həzrət Əli (ə.) – Bütün səmavi kitablarda əzbər bilən ilahi elmlərə hafizdir, bəlağət və fəsaahət mədəni olan bir ümmandır.

Həzrət Əli (ə.) – Sülh və azadlığın, müsavət və ədalətin qanununu yazıb icra edən ləyaqətli bəndə, sədaqətli Allah dostudur.

Həzrət Əli (ə.) – Ürfan əhlinin hadisi, hikmət və kəlamın hamisidir.

Həzrət Əli (ə.) – Kasıbların, yetimlərin, kimsəsizlərin, xəstələrin, fəqir və acizlərin atası, məzlumların ümidgahı, zalımların qənimidir.

Həzrət Əli (ə.) – Şəhadət və cihad məktəbinin şücaətli sərkərdəsi, qorxmaz əsgəri, geri çəkilməyən döyüşçüsü olub canını Allaha bəzləyən misilsiz qəhrəmandır.

Həzrət Əli (ə.) – Əxlaq, ədəb və mərifət dəryasıdır.

Həzrət Əli (ə.) – İman, zöhd, təqva, ibadət simvolu, pəhrizkarların mövlası, abidlərin ən bəyənilmişidir.

Həzrət Əli (ə.) – Dinin sütunu, elmin qapısı, insanlığın başlanğıcı mərifətin əvvəli və sonu, varlığın xəzinəsi, zəfər, qələbə təntənəsi, iki dünyanın şahı, Allahdan qorxanların sərdarı, bəşərin xilaskarı, axirətin saqisi və şəfaətçisi, yaradan ilə yaranmışların arasında vasitəçi, qiyamətin sultanıdır.

Həzrət Əli (ə.) – İlk İslamı qəbul edən kişi, peyğəmbəri müşrik və kafirlərdən qoruyan, münafıqların canına lərzə salan, «sahibi seyfi vəl qələm» mükafatının layiqidir.

Həzrət Əli (ə.) – Allaha ibadət zamanı məsciddə şəhid olan, qanı məhrabda tökülən, şəhadət feyzindən razı qalan, Allah eşqinə özünü qurban verən məsumdur.

Həzrət Əli (ə.) – Maliki Əjdər, Məhəmməd ibn Əbubəkr, Yasəri Əmmar. Kumeyl ibn Ziyad, Əbdullah ibn Əbbas, Rüşeyd Hücristi, Səhl ibn Hüneyf, Səəsət ibn Suhan, Zeyd ibn Suhan, Hür ibn Ədiyy, Qeys ibn Səd, Ədiyy ibn Hatəm, Turmah, Həmmam, Meysəmi Təmmar, Üveysi Qərəni, Qəmbər, Əbazər Gəffari, Cündəbi Əzdi, Əbdullah ibn Məsud, Miqdad, həkim ibn Cəbbəl, Haris Dəməşqi, Osman ibn Hüneyf, Salmani Farsi, Bilal Həbəşi kimi möminlərin rəhbəridir.

Həzrət Əli (ə.) – Qulu Qəmbər, atı Döldül, silahı Zülfüqar olan, dostu mehriban, küfrə amansız, üzü gülər, dili lətif və fəsih, qəlbi rəhimli, əli səxavətli, peyğəmbərdən sonra məzlum və tənha qalan zahiddir.

Həzrət Əli (ə.) – «Fə mən yəmut yərəni» (Hər kəs öləndə mənə görün) kəlamı ilə nəinki dünyada, hətta axirətdə də bizi ilk qarşılayan xəlifəttullahdır.

Həzrət Əli (ə.) – Vəhy mələki cənab Cəbraili gözü ilə görən onunla söhbət edən, müqərrəbun mələklərə istiqamət verən, vilayət səmasının günəşi, qaranlıqlara işıq salan Allah nurudur.

Həzrət Əli (ə.) – İmandə əvvəl, təqvada mükəmməl, əqidədə sabit, taətdə xəş, iki aləmdə şah, elmidə alim, hökmüdə adil, cəngdə qalib, icmada xadim, ailədə mehriban, səxavətdə ümman, möcüzədə

əcayib, insanlıqda meyar, eşqidə mərdanə, fitrətdə nur, meyخانədə
pir, «fəna fillah»da tənha, dərəcədə kamil, hikmətdə ali, ruhiyyədə
mütməin, əxlaqda ustad, əməldə xalis, xislətdə sadə, ədlə mizan,
Quranda mənə, vəzdə natiq, qövlə sadıq, rütbədə ali məqam, nişanı
Allah, kitabı Quran, əlaməti məsum, məzluma pənah olan İmamdır.

Həzrət Əli (ə.) – Allahın izni ilə zühur edəcək 12-ci İmam
Mehdiyi Sahib-Zamanın (ə.) zühur əmrini verəni və onun
istiqlamətləndirənidir.

Həzrət Əli (ə.) – Əmmeyi-ətharın əcdadıdır.

Həzrət Əli (ə.) – Bir adı Eşq, bir adı Məhbub olan elə bir
müqəddəs vücuddur ki, Allah özü onun aşiqidir. Həzrət Əlisiz
Qiyamət günü mümkün deyil.

Həzrət Əli (ə.) – Allahın ən bərəkətli ayı olan Rəcəbdə, Allahın
ən gözəl günü olan cümə günündə, Allahın ən ali evi Kəbədə dünyaya
gəlmiş, Allahın ən müqəddəs ayı Ramazanda, Allahın ən gözəl gecəsi
qədr gecəsində, Allahın evi Kufə məscidində, Allahın ən vacib
buyurduğu ibadət olan namaz üstündə, Allahın ən gözəl saəti olan
sübh vaxtı, Allahın insan üçün qərar verdiyi ən şərəfli ölüm-
şəhadətlə dünyadan getmişdir.

Həzrət Əli (ə.) – İslamda vəhdəti qorumaqdan ötrü özünün və
ailəsinin mənafeyindən keçən, icmada fəal iştirak edib cəmiyyətlə
qaynayıb qarışan, lakin «fəna fillah»da, münacatında, təfəkküründə
tənha qalan, həyatını İslamın inkişafına həsr edən ixlas məbədinin
memarıdır.

QİTƏ

*Əli Allaha Vəlidir,
Əli Allahın Əlidir,
Əlidir ləngəri-ələm,
Əlidir cövhəri-Adəm.
Əlidir şahı-vilayət,
Ona vəhy olub imamət.
Onu hər biləndi aqıl,
Onu bilməyəndi cahil,*

*Əlidir möcüzi-yezdan,
Əlidir sahibi-ürfan.
Əlidir fatehi-Xeybər,
Əlidir saqeyi-kövsər.
Əlidir zahiri-batin,
Əlidir şeyxi-səlatin.
Əli gahi İliyadır,
Əli gahi Şintiyadır.
Kainat sədəf, Əli dürr,
Xazini-cahan Əlidir.
Əli cani-Müstəfadır,
Əli taci-həl-ətadır.*

HƏZRƏT ƏLİ (Ə.) VƏ ELM

«Məndən sonra ümmətimin ən elmlisi Əli ibn Əbu Talibdir.»

«Allah elmi 10 hissəyə böldü. Həzrət Əliyə doqquz hissəsini, bütün insanlara isə bir hissəsini verdi və Əli bu bir hissəni də onlardan yaxşı bilir».

Həzrət Muhəmməd (s.)

Həzrət Əli (ə.) – danışan Qurandır və onun mübarək vücudu ilahi kitabın cövhəridir.

Həzrət Əli (ə.) – Qurani-Kərimin tərtibçisidir.

Həzrət Əli (ə.) – Qurani-Kərimin təcəvidi və oxu qaydalarının üsulunu yaratdı.

Həzrət Əli (ə.) – ərəblərin və başqa xalqların Quranı öyrənməsi üçün qrammatik qaydaları ixtira etdi.

Həzrət Əli (ə.) – «Quran təfsiri» elminin dərin bilicisi və ustadıdır.

Həzrət Əli (ə.) – ilk dəfə cəvənin işıq salma funksiyasından istifadə etdi.

Həzrət Əli (ə.) – ulduzşünaslıq və cəhətləri təyin etmə üsullarını cədvələ saldı.

Həzrət Əli (ə.) – təbabətin inkişafına və xəstəxanaların təşkilinə rəhbərlik etdi.

Həzrət Əli (ə.) – flizşünaslıq və dəmirtökmə elmini öyrətdi.

Həzrət Əli (ə.) – başqa xalqların tarixinin, adət-ənənəsinin və dilinin öyrənilməsini təşkil etdi.

Həzrət Əli (ə.) – ilk İslam mədrəsəsinin yaradıcısı və ilk tanrışünas, tovhid müəllimi oldu.

Həzrət Əli (ə.) – Quran təfsiri, hədis, fiqh, nücum, coğrafiya, sərf-nəhv, əruz, qafiyə, fəlsəfə, iqtisadiyyat, təbiət, fizika və tibb, tarix, ədəbiyyat, hüquq elmlərinin tədrisinə şərait yaratdı.

Həzrət Əli (ə.) – dövlət işlərinin idarə edilməsi və qanunların yerlərə göndərilməsində xüsusi mexanizm tətbiq etdi.

Həzrət Əli (ə.) – əmtəə və maliyyə sahəsində qanuni nizamnamə yaratdı.

Həzrət Əli (ə.) – memarlıq abidələrinin qorunması və yenilərinin tikilməsində yaxından iştirak etdi.

Həzrət Əli (ə.) – məhkəmə, poçt və xəzinədarlıq sahələrini təkmilləşdirdi.

Həzrət Əli (ə.) – limanların tikilməsi, yolların salınması, bank sistemi, kənd təsərrüfatı, gəmiçilik, döyüş silahlarının təkmili, hərbi sistem, asayişin qorunması və sairə sahələrə rəhbərlik etdi.

Həzrət Əli (ə.) – tərcüməçilik, ədəbi əlaqələr sahələrini yaratdı.

Həzrət Əli (ə.) – elmi lədünni, elmi-qeyb, teyyül-ərz, ismi-əzəmlə bərabər yerlərin və göylərin sirlərinə vəqif olan alim, səbr və dözüm ilə nəfsani istəklərini məhv edən, xətib, sadə və təvazökarlığı ilə seçilən məsum bir rəhnümadır.

Həzrət Əli (ə.) – qeybdən dəqiq xəbər verən övliya, duası və qarğıışı qəbul olan mömin, səxavəti hədsiz olan hakim, müşkülü asan həll edən qazi və çarəsi olmayan dərdlərin dərmanı olan kamil həkimdir.

Həzrət Əli (ə.) – kamalatın bütün mərhələlərinə yetişən ən kamil insan nümunəsidir.

Həzrət Əli (ə.) – Quranın «Mübahilə» ayəsinə əsasən peyğəmbərin özüdür.

Həzrət Əli (ə.) – Allah və Peyğəmbərdən başqa onun tanınıb

təhlil edilməsi qeyri-mümkün olan vəsfi müqabilində ağılların heyran, elmi qarşısında isə böyük alimlərin aciz və naçar qaldığı sirri-ilahidir.

Həzrət Əli (ə.) – müasir dünyanın problemlərini həll etməyə qadir olan ecazkar qüvvəyə malik fəvqəlbəşərdir.

Həzrət Əli (ə.) – Allahın sirri olan bu müqəddəs vücut ilə İslam kamil oldu, ilahi nemətlər tamamlandı, lakin Allah və Peyğəmbərdən başqa onu layiqincə tanıyan olmadı. Tarix dəqiq nişan verir ki, on bir İmam, Əlinin (ə.) eşqi və məhəbbəti ilə yaşayıb və Əli (ə.) hökumətinin davamçıları olublar.

QİTƏ

*Elm bir şəhərdir adı Muhəmməd,
Bu böyük şəhərə Qapıdır Əli.
Əlidən mirasdır hesabi-əbcəd,
Əlidir hər elmin sonu əzəli.*

QİTƏ

*Əli ulduzların sirrini bildi,
Bürclərə ad verdi, düzüb sırasın.
Əli kəşf elədi günəş sistemin,
Nücumun elm tək qoydu əsasın.*

QİTƏ

*Əli sahib idi ismi-əzəmə,
Bir töhfə almışdı öz məhbubundan.
Peyğəmbərdən sonra Həzrət Əli tək,
Yox idi xəbərdar elmi-lədundan.*

HƏZRƏT ƏLİNİN (Ə.) QƏZAVƏTLƏRİ

«Əli ümmətimin ən üstün qazisidir».

Həzrət Mühəmməd (s.)

Həzrət Əli (ə.) – hakimlərin ən ədalətlisi, insanların ən dürüstü, şahidlərin ən mötəbəri, fəqihlərin ustadı, Quranın bətnidir.

Həzrət Əli (ə.) – ilahi elmlərə sahib olduğundan bütün müşkülləri açə bilən, namümkünü həll edən xilafətdə kimin xəlifə olduğundan asılı olmayaraq ən çətin məsələləri nizama salan fəvqəlbəşərdir.

Həzrət Əli (ə.) – özündən əvvəl və özündən sonra olmuş və olacaq bütün qəzavət edənlərin –qazilərin ən alisi və ən adilidir.

Həzrət Əli (ə.) – əgər ən yaxın qohumu günahkar olsa, tərəfkeşlik etməyib başqaları ilə fərq qoymadan, onu da cəzalandıran, əgər düşməni haqlı olsa qəzavatında onu mükafatlandıran alicənab hakim və haqqın özüdür.

Həzrət Əli (ə.) – öz qəzavətləri və müşkül məsələləri həll etməsi ilə bu gün bizim əlimizdə olan qanun kitabının və risalənin yazılmasına səbəb olmuşdur.

Həzrət Əli (ə.) – Həzrət Muhəmməd (s.) dünyadan gedəndən sonra 25 il xanənişin olan, qılncı qələmlə əvəz edən, alın təriylə bağ suvaran, öz əlləri ilə su quyusu qazan, yoxsullara kömək edən, yol çəkib körpü salan, Quranda «ya eyyuhəl-ləzinə amənu», namazda «İhdinəs siratəl mustəqim», azanda «həyyə əla xeyril əməl»dir.

Həzrət Əli (ə.) – ən güclü «cazibə» və «dafe»yə malik olan ilahi boyalı iki qüvvəli şəxsiyyət və ilahi həqiqətləri bəşəriyyətə çatdıran ən əzəmətli məktəbdir.

QİTƏ

Sən ədalət bəhrisən, ədlə ziyasən, ya Əli,

Çarəsiz biçarəyə, dərdə dəvasən, ya Əli.

Tanrıdan başqa sənə vaqif deyil bir insü cin,

Hatifə mənsub olan müşkülgüşasən, ya Əli.

QİTƏ

*Kimsə Əli nisbəti əhli-səxavət deyil,
Kimsə Əli nisbəti şahı-vilayət deyil,
Hökmünü kər verməsə Həzrət Əli bir işin,
İsmi ədalət olar ali ədalət deyil.*

QİTƏ

*Müstəfa təxti-ədalət, Əli ədlə tac olub,
Kim xilafətdə olubsa Əliyə möhtac olub,
Özünə rast gəlib hər kim tapıb aləmdə şəfa,
Kim ziyarət eliyibsa mərqədin əlhac olub.*

HƏZRƏT ƏLİNİN ŞÜCAƏTİ

*«Əlinin Xəndək müharibəsində vurduğu bir zərbə, insanların və
cinlərin qiyamətə qədər ibadətindən daha üstündür».*

Həzrət Muhəmməd (s.)

Həzrət Əli (ə.) – Allahın şiridir.

Həzrət Əli (ə.) – bəşərin ən cəsarətlisi və ən şücaətlisidir.

Həzrət Əli (ə.) – Allahın qələbə bayrağı və İslamın bayraqdarıdır.

Həzrət Əli (ə.) – misli görünməmiş sərkərdədir.

Həzrət Əli (ə.) – hər cür çıxılmaz vəziyyətdən çıxış yolu tapan
mükəmməl hərbi bilicisidir.

Həzrət Əli (ə.) – Zülfüqar sahibidir.

Həzrət Əli (ə.) – Fəthi-Xeybərdə qala qapılarını bir əliylə
qopardan güc və qüdrət sahibidir.

Həzrət Əli (ə.) – müharibənin qızgın yerində mərdi namərddən
seçə bilən cəngavərdir.

Həzrət Əli (ə.) – özünün təhqir olunduğuna görə deyil, İslamın
təhqir edildiyinə görə qılınc çalan səbr və səbat sahibidir.

Həzrət Əli (ə.) – məzlumların pənahı, küfrün qənimidir.

Həzrət Əli (ə.) – hərbi elmini incəliyinə qədər bilən, hücum və

müdafiə sistemini quran mahir komandandır.

Həzrət Əli (ə.) – uzaq vuran və qala dağıdan bir neçə silahın ixtiraçısıdır.

Həzrət Əli (ə.) – dövrünün bütün müşrik pəhləvanlarına qalib gəlmiş və gücü döyüşdüğü zaman qat-qat artan, fəndlə, hiyləylə deyil mərdü mərdanə döyüşən bahadır.

Həzrət Əli (ə.) – Bədr, Xəndək, Xeybər, Cəməl, Nəhrivan, Seffeyn və s. müharibələrinin qəhrəmanı və qalibidir.

Həzrət Əli (ə.) – peyğəmbərin, Quranın, Əhli-beytin, İslamın keşikçisi və əsgəridir.

Həzrət Əli (ə.) – ölmü belə gözə alıb peyğəmbərə qarşı düzəldilən sui-qəsd gecəsi Həzrət Muhəmmədin (s.) yerində yatmış və bununla düşmənləri heyrətə salmış can fədaidir.

Həzrət Əli (ə.) – heç kimin müşriklər qarşısında oxumağa cürət etmədiyi sureyi – «Bəraəti» düşmənlər qarşısında oxuyan ən cəsarətli müsəlmandır.

Həzrət Əli (ə.) – nəfsinə qalib gəlib, hər zaman süfrəsi açıq olan öz nəfsani istəklərini Allaha görə rədd edib onların əvəzinə Tanrının gözəl sifətləri ilə batinini işıqlandıran, bədənini «ayətullah», gözü «eynullah», əli «yədullah»a çevrilmiş bəzmi-ilahinin əzəli və əbədi saqisidir.

Həzrət Əli (ə.) – səhih bir hədisə görə, canının alınması ölüm mələyi Əzrailin yox, Allahın ixtiyarında olan iki bəndədən biridir.

Həzrət Əli (ə.) – və onun tərəfdarları axirətdə əzabdan qurtulmuşlardır.

Həzrət Əli (ə.) – üç hərfdən ibarət olan bu müqəddəs ad ismi əzəm adlanıb. Buna görə Həzrət Muhəmməd (s.) bu adı çəkəndə dəstəmaz alardı.

Həzrət Əli (ə.) – bəisi-icadi-xilqət, qasimi-xüldü cəhənnəm, nəyibi-şəri Muhəmməd (s.), kəştəyi-dəryayi-rəhmət, rəhbəri-rahi-təriqət, hakimi-ruzi-qiyamət, ziynəti-mehrabi-ibadət, nəşeyi-küllü-füyuzat, maliki-mülki vilayətdir.

Həzrət Əli (ə.) – Əli (ə.) Muhəmməd (s.)-lə bərabər «ümminin valideyni» sayılan, məzari şərifi, böyük peyğəmbərlərdən olan Həzrəti Adəm (s.) və Həzrəti Nuhun (s.) qəbirlərinin önündə

yerləşən, Nəcəf şəhərinin əzəmətli Şahənşahıdır.

Həzrət Əli (ə.) – Bütün zamanlarda var olub yaşayan, göydə, yerdə, suda, quruda, «Ya Əli» deyib sidqilə onu imdada çağıranların dadına yetən, dünya və axirətin şəfaətçisi, 18 min aləmin bələdçisidir.

QİTƏ

*Cəngavəri-həq, şiri-Xuda, fatehi-Xeybər,
Fateh ki, ona cəngidə bir quldu İskəndər.
Sərkərdə ki yoxdur ona bir tayü bərabər,
Bir çəksə qılincın, tökülər torpağa göylər.*

QİTƏ

*Çəkibdir Zülfüqarı bir cavan, Allahu Əkbər de,
Yetibdir fəth üçün dövrü zaman, Allahu Əkbər de.
Gəlibdir İsmində çün «La fəta illa Əli» vəsfi,
Qoyar küffari sağ etmə güman, Allahu Əkbər de.*

QİTƏ

*Cahan nədir ki, edən bu cahanı var Əlidir,
Bu çərxə kim dolanır külli-ixtiyar Əlidir.
Girəndə cəngə kimin həddi var qılinc gətirə,
Əlində Zülfüqarı yoxsa Zülfüqar əlidir (48).*

QƏDİR-XUM

Başqasına qul olma, Allah-Təala səni azad yaratmışdır.

Həzrət Əli (ə.)

Bismillahir-Rəhmanir-Rəhim

Allahın Rəsulu (s.) ömrünün axırıncı ili həcc ziyarətinə getmək qərarına gəlir. Onun bu səfərinin xəbəri yayıldıqda camaat Peyğəmbərin (s.) dəstəsinə qoşulmaq üçün Mədinə şəhərinə toplaşır. Məkkə, Yəməni və yolda ona qoşulanaqlardan əlavə, Mədinədə cəm olanların sayı 120 min nəfərə yetişmişdi (İbn Səd «Təbəqat. s-3, s.335).

Peyğəmbər (s.) həcc əməllərini yerinə yetirdikdən sonra Mədinə şəhərinə döndükdə Cöhfə vadisində Qədir-Xum torpağına yetişdi. Peyğəmbərin bu məntəqəyə yetişməsi zil-hiccə ayının 18-i, cümə axşamı zöhr vaxtına təsadüf edirdi.

Bu böyük karvan vadiyə yetişdiyi zaman vəhy mələyi Cəbrail Allahın əmri ilə enərək bu ayəni Peyğəmbərə (s.) nazil etdi:

«Ya Peyğəmbər! Rəbbin tərəfindən sənə endirilmiş olanı təbliğ et. Əgər (bunu) etməsən, (Allahın) risalətini yerinə yetirmiş olmazsan. Allah səni insanlardan qoruyacaq. Həqiqətən Allah kafir camaatı düz yola yönəltməz!» (Maidə surəsi, ayə 67).

Beləliklə, Allah-Təala Peyğəmbərinə Əli (ə.)-ı özündən sonra xəlifə, vəsi və insanlara İmam təyin etməyi və bunu camaata çatdırmağa əmr etdi. Eyni zamanda onun vilayətini tanımağı və ona itaət etməyi insanlara vacib bilmişdir.

Peyğəmbər (s.) bu məntəqəyə yetişdikdə dayanaraq arxada qalanların ona çatmasını, qabaqdakıların isə qayıtmasını əmr etdi. Zəvvarlar o Həzrətin ətrafına cəm oldular.

Namazın vaxtı yetişdiyi üçün Peyğəmbər (s.) camaatla birgə namaz qıldı. Hava şiddətli isti idi, qızmar günəşin hərarətindən müsəlmanların bəziləri əbalarını başına çəkmiş, bəziləri isə ayaqlarının altına qoymuşdur. Allah Rəsulunun kölgələnməsi üçün quru ağacların üstünə örtük çəkib dəvə xurcunlarını minbər sayacağı bir-birinin üstünə qoydular. Camaatın onu görməsi üçün Peyğəmbər (s.) xurcun qalağının üstünə çıxıb səsinin camaata yetişməsi üçün uca və bəlağətli xütbəyə başladı:

«Xütbəni Allaha həmd və səna ilə açaraq söhbətində xəlifəsi İmam Əli (ə.)-ın Allah və Rəsulu yanında yüksək məqam və fəzilətlərini qeyd etməklə müsəlmanları Ona (ƏLİYƏ) və pak Əhli-beytinə itaət etməyə əmr etdi».

Yenə təkidlə buyurdu: «Həqiqətən onlar Allahın höccətləri, övliyalrı, Allaha ən yaxın olanlar və Onun dininin, şəriətinin qoruyucularıdır. Həqiqətən onlara itaət, Allah və Rəsuluna itaət, üsyan isə Allah və Rəsuluna üsyan etməkdir. Həqiqətən onların tərəfdarları cənnətdə, müxalifləri odda olacaqlar...» (Peyğəmbərin (s.) xütbəsi geniş olduğundan ondan yalnız bəzi hissələrini qeyd edirik).

Sonra o Həzrət İmam Əli (ə.)-ın əlindən tutub qoltuqlarının altı görünənə qədər qaldırdı-camaatın hamısı bunu görürdü – və buyurdu: Ey camaat! Kim möminlərə onların özlərindən yaxındır!

Dedilər: Allah və Onun Rəsulu.

Yenə o Həzrət buyurdu: «Böyük və əzəmətli Allah mənim mövlam və mən möminlərin mövlasıyam, mən onlara onların özlərindən yaxınam. Və Mən kimin mövlasıyam Əli (ə.) onun mövlasıdır». O Həzrət bu sözləri üç dəfə təkrar etdi. Sonra Allaha dua etməyə başladı: «Ey pərvərdigar! Onu dost tutanı dost tut, ona düşmən olana düşmən ol, onu sevəni sev, ona nifrət edənə nifrət et, ona kömək edənə kömək et, onu xar edəni xar et, haqqı daim onunla birgə et. Burada olanlar dediklərimi olmayanlara çatdırsın». ... (Təbəri, «Məcməul-Kəbir»)

O Həzrətin xütbəsi sona yetdikdən sonra Cəbrail (ə.) enərək Allah tərəfindən bu ayəni nazil etdi:

«Bu gün dininizi sizin üçün kamil etdim, sizə olan nemətimi tamamladım və sizin üçün din olaraq İslami bəyənb seçdim». (Maidə surəsi, ayə 3).

Bu vaxt Peyğəmbər (s.) buyurdu: «Allahu-əkbər! Dinin kamilləşməsi, nemətin tamamlanması, Allahın peyğəmbərliyimdən razı qalması və Əlinin məndən sonra vəli olması üçün Ona təşəkkür edirəm».

Peyğəmbər xütbəsini bitirdikdən sonra minbərdən enərək bütün müsəlmanlara İmam Əli (ə.)-a beyət etməyi əmr etdi. Sonra Peyğəmbər xüsusi xeyməində əyləşərək xəlifəsinə onu təbrik edənləri qarşılamaq üçün başqa xeymədə oturmağı əmr etdi. Peyğəmbərin göstərişlərindən sonra müsəlmanlar bir-bir Əli ibn Əbu Talib (ə.)-ı möminlərin əmri olması münasibətilə təbrik edərək deyirdilər:

«Salam olsun sənə, ey möminlərin Əmiri».

Zeyd ibn Ərqəm belə deyir: «Beyət və görüş üç günə qədər davam etdi».

Peyğəmbər (s.) bu əlamətdar hadisəni fərəh və sevinc hissi ilə öz xeyməsindən müşahidə edir və onu təbrik etməyə gələnləri xoş əhval ruhiyyə və gülər üzlə qarşılayaraq belə deyirdi: «Məni təbrik edin, məni təbrik edin, Allah-Təala məni Peyğəmbərliyə, Əhli-beytimi isə

İmamətə təyin etdi». (Hafiz Əbu Səid əl-Xərkuşi əl-Nişapuri «Şərəfül Mustafa»).

Biz də Peyğəmbərin sevincinə qoşularaq bu müqəddəs və əlamətdar bayram münasibətilə Onu və qəlblərində Əli (ə.)-a məhəbbəti olan bütün müsəlmanları təbrik edirik.

Mübarək 18 zil-hiccə günündən 25 zil-hiccəyə qədər olan yeddi günü bayram etmək İslam ənənələrindəndir. Bu müqəddəs günlərdə İmam Əli (ə.)-ın yeddi fəziləti olmuşdur. Əlbəttə, o Həzrətin fəzilətlərini, əxlaqi səciyyələrini saymaqla qurtarmaz. Çünki o, Allahın haqqında «həqiqətən sən böyük əxlaq sahibisən» (Qələm surəsi ayə – 4) buyurduğu Məhəmməd Peyğəmbər (s.)-in tərbiyəsilə böyümüşdür.

ƏMİRƏL-MÖMİNİNİN (Ə.) HƏYATINDAN DƏRSLƏR VƏ İBRƏTLƏR

Rəhimli və mərhəmətli Allahın adı ilə.

Əli ibni Əbu Talib (ə.) təkcə tarixi şəxsiyyət deyildir. O həm də Əmirül-möminin, bizim üçün bir nümunədir. Həmçinin, o, başqaları da ona baxıb hakimiyyətin necə idarə olunacağı xüsusunda ibrət götürmələri baxımından nümunədir. Ümmətin içindən sadə müsəlmanlar da Əli ibn Əbu Talibin (ə.) proqramından, getdiyi yoldan özləri üçün bir nümunə götürməlidirlər. Bu gün Allah bizə dünyada ciddiyyəti sübut olunmuş İslam Respublikasını qurmaq nemətini vermişdir. Bu imkan müsəlmanların göstərdikləri cəhdlər, verdikləri qurbanlar və hazırda dövləti idarə edən şəxslərin əməyi sayəsində mümkün olmuşdur. Cəmiyyətdəki nümunə müsəlman fərdin formalaşması üçündür. Bu, şah rejimi zamanında itirmiş olduğumuz bir şey idi. Bu gün İslam Respublikasının mövcudluğundan istifadə edilməlidir. Həqiqətən Həzrət Əlinin (ə.) şəxsiyyəti müsəlman fərdinin formalaşmasına nümunədir. Burada müsəlmanın necə formalaşdığını bilmək gərəkdir. Əgər biz Əmirəl-möminindən danışırıqsa, onun adını təkcə təbərrük üçün çəkməməliyik.

Habelə, problemləri həll etmək və İslam Respublikasına indi üz verən bəlaları aradan qaldırmaq üçün onun işığından istifadə etməli, onun xüsusundakı imperialist və sosialist istəklərinin ahəngdarlığının pozulmasına, Qərb və Şərqdəki böyük qüvvələrlə qarşıdurmada uğursuzluqla qarşılaşmamağımıza çalışmalıyıq.

Dünyadakı siyasi hadisələri bilən hər kəsə məlumdur ki, inqilab zamanı bir çox çətinliklər və problemlərlə qarşılaşılır. Bu təbiiidir. Lakin hər halda bu problemlərin həlli yollarını tapmaq lazımdır ki, belə olan təqdirdə problemlər asanlıqla həll olunur. Biz hidayətə gəlmək, nicat tapmaq üçün Həzrət Əmirəl-Mömininin həyat yoluna nəzər salmalıyıq.

Burada hz. Əmirəl-möminin şəxsiyyətinə, xəlifə olduğu dövrdə xilafəti necə idarə etməsinə nəzər salmalı, onları həyatımızda tətbiq etməliyik. Mən hz. Əmirəl-möminin şəxsiyyətini Allah Rəsulunun (s.) xəlifəsi, və hakim hesab edirəm. Biz bu bəhisdə hz. Əlinin (s.) mənəvi və irfani cəhətlərinə toxunmayacağıq. Belə ki, onun şəxsiyyəti daim Allah-Təalanın lütfü və feyzi ilə bağlı olmuşdur. Biz Həzrət Əlidən (ə.) müəyyən bir müddət ərzində İslam ümmətinin hakimi olmuş bir şəxs kimi danışacağıq. Burada məqsəd onun üslubu və şəxsiyyətini bilməkdir.

Birinci nüans: Bir hakim kimi hz. Əlinin (ə.) həyatında aydın görünən odur ki, o, İslam dinində, yəni şəriətdə sabit olanlara riayət etmişdir. Rəsulullahın (s.) tərbiyəsində böyüyən hz. Əmirəl-möminin İslam yolunda əziyyətlərə, çətinliklərə sinə gərmişdir. Əli (ə.) bəd hadisələrin baş verməsini gözləməyən, onları qabaqlamağa çalışan, evində dinc əyləşməyən, qorxmaz, döyüşçü gənc olmuş, bütün etirazlara və çağırışlara hazır olmuşdur. Belə ki, yalnız bircə müharibə istisna olmaqla Allah Rəsulunun (s.) iştirak etdiyi bütün döyüşlərdə onun yanında yer almışdır. Onun iştirak etmədiyi müharibədə isə o Rəsulullahın (s.) əmri ilə Mədinədə qalmışdır. Həyatını İslamın möhkəmlənməsinə və yayılmasına həsr etmiş, daim Allahın dinini müdafiə etmək üçün ruhunu, canını qurban verməyə hazır olmuşdur.

Müsəlmanların toplaşdığı həmin gündə xilafəti və əmirliyi vermək üçün Əlidən (ə.) başqa bir şəxsin layiq olmadığı şəraitdə Əlidən (ə.) başqasına beyət üçün ayrılmış kiçik bir dəstə peyda oldu.

Halbuki, onlar xilafətin hz. Əlinin (ə.) haqqı olduğunu, hz. Əlinin isə xəlifəliyə layiq olduğunu bilirdilər. Əli (ə.) tərəfdarları insanları dəvət etmək istəsəydilər, bacarardılar. Lakin Əli (ə.) buna izin vermədi və İslamın mənafeyi üçün xəlifəliyi qurban verdi. Həmçinin, o 2 xəlifə vəfat etdikdən sonra da bu addımı atdı. Altı nəfər şura üzvləri Peyğəmbərin sünnəti və Şeyxeynin (yəni 2 ağsaqqalın) sirəsini qəbul edərsə, ona beyət edəcəklərini dedilər. Lakin o, bunu rədd etdi. Bu, onun iman gətirdiyi əqidəyə müxalif idi. Bu etiraz, hz. Əlinin (ə.) yalnız 12 il sonra xəlifə olmasına gətirib çıxarır. Xilafətə gəlməmişdən öncəki mərhələdə də daim İslam və şəriət yolunda çalışır. Təbiidir ki, xilafətə gəldikdən sonra da yalnız İslam hökmlərinin tətbiqinə çalışmışdır. Bu Əlinin (ə.) ən birinci ilk xüsusiyyətidir. Siz, Əli (ə.) ilə onun qarşısında duran şəxslər arasında müqayisə aparacağınız təqdirdə fərqi müşahidə edəcəksiniz. Əli (ə.) ilk növbədə öyrəndiyi və iman gətirdiyi İslam dini uğrunda cəsarətlə hərəkət etməyə hər an hazır idi.

İkinci nüans: Arzu edirəm ona olduqca diqqətlə nəzər yetirəsiniz. Belə ki, bu hal dəfələrlə təkrar olunmuşdur. Həmin hal ondan ibarətdir ki, biz bu gün İslam, Quran və dini hökmləri bilmək üçün keçmişdə baş verənləri xatırlamağa ehtiyac duyuruq. Bu gün İslam dinimizin hansı məqsədlə gəldiyini və onun ali ideyalarını öyrənməliyik. Bu günün əsas məsələsi – İslam dini ilə onu anlama yollarından birinin vasitəsi ilə tanış olmaqdır. Biz dinimizin bizdən nə istədiyini dərk etməliyik ki, bu da ilahi rəhbərlərin, o cümlədən, Əmirəl-möminin (ə.) proqramını və həyat tərzini bilməkdən keçir. Buna görə Əmirəl-möminindən (ə.) danışacağıq. Məqsədimiz isə yalnız bu tarixi şəxsiyyətin məziyyətlərini bəyan etmək deyil, eləcə də İslam dinini öyrənmək və bəyan etmək üçündür.

Biz İslam dinini Əlinin (ə.) vasitəsilə öyrənirik! Biz indi ikinci məsələyə keçirik ki, bu da Əlinin (ə.) bir İslam rəhbəri olması məsələsidir.

Əli (ə.) Allahın yolu ilə getməyən inadkar və asi şəxslərlə sülh bağlamağa, dindən güzəştə gedərək belələrilə barışığa getməyə razı olmamışdır. Hz. Əlinin (ə.) həyatına nəzər saldıqda bunun çoxlu nümunələri ilə rastlaşırıq. Müqəddəs məqsədləri həyata keçirməyə

çalışan Allah Rəsulunun (s.) özü kimi Peyğəmbərin (s.) şagirdi olan Əli (ə.) də zülmə barışığa hazır olmadı. Peyğəmbərin (s.) həyatı bütünlüklə eqoizmi, həvavü-həvəsi, nəfsi rədd etməklə keçmişdir. Əgər Əmirəl-möminin barışığa getməyə hazır olsaydı, düşmən şəxsiyyətlərin və rəhbərlərin qarşısında öz nüfuzunu məhdudlaşdırardı. Əgər İslam dininin və hökumətinin düşmənlərinə qarşı etirazını zəiflədirsəydi, başına gələn bütün bu müşkül və çətinliklərlə qarşılaşmazdı. Burada Əli (ə.) digər hakimlərdən fərqlənirdi.

Onlar özlərinə düşmən olan tərəflərlə ittifaq imzalamağı bacarırdılar. Məsələn, bir-birilə mübarizə aparan Müaviyə və Əmr ibn As buna misaldır. Belə ki, onlar Əli ibn Əbu Talibə qarşı müharibə etmək üçün vahid mövqedən çıxış etməyə hazır idilər. Əli (ə.) isə Müaviyəyə qarşı Təlhə və Zubeyrlə ittifaq imzalamağı rədd etdi. Belə bir ittifaq Əliyə (ə.) görə dini hökmlərlə təzad təşkil edirdi. Yəni, Müaviyə, Təlhə və Zubeyr İslami dövlətə düşmən idilər və bunlarla ittifaq mümkün deyildi.

Bizim İslam inqilabımız qələbə çalanda həmin haqqında danışılan 2 cəhət həyata keçmişdir.

Əmirəl-möminin (ə.) demişdir:

«Sonra xalq hər tərəfdən axışib kaftarın boynundakı tüklər kimi mənim ətrafıma toplaşdı. Bu məni çox əzdi. Adam o qədər çox idi ki, Həsənlə Hüseyin az qala ayaq altında qalacaqdılar. Qoyunlar axura necə toplanırsa, o cür ətrafıma yığıldılar. Bu həngamədə paltarım da cırılmışdı. Başqa bir yerdə isə deyir ki: «Allaha and olsun ki bu cəmiyyət beyət üçün yığılmasaydı», «zalimin yeməkdən doyub zülm etməsi»; Məzlumun ac qalması» haqqında Allahın ariflərdən aldığı əhdi-peyman olmasaydı, – onları öz ixtiyarlarına buraxardım, ümmətin sonuncusunu birincisinin kasasıyla suvarıb gedərdik Siz də anlayardınız ki, bu dünyamızın mənim gözümdə bir dişi keçinin asqırığı qədər qiyməti yoxdur».

Bu gün biz bəşəriyyətin belə müəllimlərinin həyatından dərs və ibrətlər almalıyıq. Biz bu dünyada İslam ədalətini bərqərar etmək üçün onun nurlu və hidayətli kəlmələrindən nəticə çıxarmalı, ixlas dərsləri əxz etməliyik.

Burada toxunulmalı olduğumuz məsələ müqəddimədə qeyd

etdiyimiz və Əmirəl-möminin «Şiqşiqiyyə» adı ilə tanınmış xütbəsidir. Lakin bundan əvvəl bir hadisəni nəql etmək istərdim. Ola bilsin ki, siz Əlinin (ə.) haqqında bunu eşidibsiniz.

O, apardığı müharibələrin birində qısa, sakit bir vaxtda öz xeyməsinə əyləşib növbəti hücumu hazırlayırdı. İbni Abbas onun yanına gəlir və görür ki, o, ayaqqabısının təmiri ilə məşğuldur. Müharibədə çevik hərəkət etmək üçün ayaqqabı möhkəm olmalı idi. Əmirəl-möminin isə bu fürsətdən istifadə edərək, ayaqqabısını yamayrdı. Məlumdur ki, o, həmin vaxt geniş İslam ölkəsinin hakimi və böyük İslam ordusunun baş sərkərdəsi idi. Suriya da daxil olmaqla İran, Əfqanıstan, İraq, Misir və Yəmənə idarə edən bu şəxs ayaqqabısının təmiri ilə məşğul idi.

İmam (ə.) İbni Abbasdan pinədiyi ayaqqabının qiymətini soruşur. İbni Abbas cavabında ayaqqabının yamaqlı olması səbəbindən qiymətinin olmadığını deyir. Bu zaman Əli (ə.) belə cavab verir: «Allaha and olsun ki, o mənə sizin əmiriniz olmaqdan daha sevimlidir. Mən haqqı (həyata) keçirib batili uzaqlaşdıraram.»

Bu sözlər hansı mənaya gəlir? Əli (ə.) bunu deməklə məqsədi olan bir hakimdir. İmam (ə.) bununla sadəcə hökmranlıq xatirinə rəhbər olmaq istəmədiyini deyirdi. Onun vasitəsilə haqqı bərpa etmək və batili uzaqlaşdırmaq üçün İslam diyarlarını gəzib-dolaşır.

Biz indi Peyğəmbərin (s.) vəfatından başlayaraq Əlinin (ə.) 3-cü xəlifə olmasına qədər baş vermiş hadisələrlə bağlı Əmirin oxuduğu «Şiqşiqiyyə» xütbəsinə qayıdaq. O, deyir:

«Sonra xalq hər tərəfdən axışb kaftarın boynundakı tüklər kimi mənim ətrafıma topladı. Hətta az qala Həsən və Hüseyn ayaq altında qalacaqdılar....»

Yəni bütün insanlar mənim xilafəti qəbul etməyimdə təkid edirdi. Sonra Əli (ə.) təkidlər qarşısında zahiri xəlifə olmağı qəbul edir. Görəsən nə üçün?

İmam Əli (ə.) qəbul etdiyi hədəfi aydınlaşdırır və deyir:

«Allaha and olsun ki, bu insanlar beyət üçün yığılmasaydı, zalimin (yeməkdən) doyub zülm etməsi, məzlumun isə ac qalması haqqında Allahın ariflərdən aldığı əhdi-peyman olmasaydı, onları öz ixtiyarlarına buraxırdım...»

İslam rəyinə görə hökumət idarə etmək təkcə hədəflərə xidmət etməkdən ibarət deyildir. Hz. Əmirəl-möminin, xilafəti bir necə məqsəd xatirinə qəbul etmişdi.

Birincisi, xalqın bunu tələb və israr etməsidir. Bu, xilafətin qəbul olunmasında əsas amildir.

İkincisi, höccətin hazır olmasıdır. Əli (ə.) məqsədlərini həyata keçirməyə müvəffəq olacaqdı. Əgər belə olmasaydı, nə üçün qəbul etməli idi?

Üçüncüsü, Allahın alimlərdən götürdüyü əhd idi. Belə ki, Əli (ə.) də alim idi. O, Allah qarşısında zülmə razı olmayıb, məzluma kömək etməklə məsul idi. Bu da Əlini xilafəti qəbul etməyə sövq edən meyar idi.

Bu gün kim allaha iman etməyirsə, İslamı həyatının bir proqramı olaraq qəbul etmirsə, fikirləri milli eqoizm və ya ateizm-materializm fikirlərindən qaynaqlanırsa, demək həmin şəxsdə İslam düşüncəsi formalaşmamışdır və o, ilahi hökuməti təşkil etməyə qadir və hətta mail deyildir. Əgər İslam cəmiyyəti heç vaxt olmayıb və olmayacaqdırsa, mən sizdən işlərə şüurlu və aydın şəkildə nəzər yetirməyinizi tələb edirəm.

Bu gün İslam tarixinə nəzər saldıqda Əli ibn Əbu Talibi (ə.) əzəmətli və haqq sahibi bir şəxsiyyət kimi, Müaviyəni aşağı səviyyəli bir şəxs kimi hesab edirsiniz. Əli (ə.) ilə Müaviyə arasında müharibə baş verdiyi zaman Müaviyə ilə birlikdə Peyğəmbərin (s.) bəzi səhabələri də vuruşurdu. Ola bilsin ki, onların bəziləri mömindir. Hətta Müaviyyənin düzgün iş tutduğunu güman edənlər onun möminləri düşündüyünü deyirdilər! Belə zamanlarda və hallarda şüurlu və diqqətli olmaq tələb olunur. Həmin dövrdə şüurlu olan kim idi?

Əmmar ibni Yasir şüurlu olan kəslərə nümunədir! O, bəzi şübhəli əməl sahiblərini toplayaraq dedi: «Allaha and olsun ki, mən Əbu Süfyan dövründə, Bədr döyüşündə – Əliyə qarşı Müaviyənin bu gün altında dayandığı – həmin bayrağı gördüm.»

Bismillahir-Rəhmanir-Rəhim

Tariximizin ruhu İmamlarımızın (ə.) həyatının işığını əks etməkdədir. Əgər şüenin tarixində hz. Əmirəl-möminin, Həsən, Hüseyin, Zəhra (ə.) kimi əzəmətli şəxsiyyətlər olmasaydı, nəinki şüə ənənəsindən, həmçinin İslam dinindən də əsər-ələmət qalmazdı. İslam dini Həzrət Əlinin və digər nəhəng şəxsiyyətlərin cihadları, mübarizələri və şəhadətləri bahasına qorunub saxlanmışdır.

Məlum olduğu kimi Peyğəmbər (s.) ailəsinə duyulan məhəbbət hisləri – Ali-Məhəmmədin (ə.) hüzn və fərəhini zikr etməklə öz zirvəsinə gəlib çatmaq həvəsiylə aşib daşır. Bu gün – bu hüznlü gecədə və Küfənin qaranlığında – Əmirəl-möminin (ə.) zəhərli qılıncı ilə zərbətlənməsinin qanlı xatirəsinə təsadüf edir. Bu şəhərin həmin gecə necə olması təəvvür olunmayacaq. Bütün insanlar yas saxlayırdılar. Bir şəxs valilərindən birinə yazırdı: «... Mən özümdən razı olummu ki, Əmirəl-möminin deyirlər və dünyanın məkrində onlarla şərik olmuram.» İmam (ə.) insanların bütün çətinliklərində onlarla şərik idi. Bir dəfə o: «Yetimlər barəsində Allaha nə deyəcəyəm» demişdi. Əli (ə.) yetimlərə böyük qayğı göstərmişdir. Çünki onlar məhəbbətlə dolu valideyn qayğısından uzaq olmuşlar. Bəs indi bu boşluğu kim dolduracaq?

Əli (ə.) gecələr sakinlərini tanıdığı evlərə gedir və onlara yağ, düyü və s. şeylər verərək kömək edir, onlarla əyləşib otururdu ki, qəm-qüssələrini dağıtsın. Əlinin (ə.) əzmi ilk öncə məşhurdur və müharibələrdən bilinir. Lakin ən mühümü və əzəmətlisi qayğı ilə dolu gözlərindəki yaşlarla yetimlərə, miskinlərə xidmətdir.

Ramazan ayının 20-ci gecəsində uşaqlar həmişəki kimi onu gözlədi, lakin o gəlmədi...

Ola bilsin ki, siz Əlinin (ə.), zəhərin təsirini azaltmaq üçün süd gətirilməsini həkimdən tələb edəndə nə baş verdiyini eşitmişsiniz. Onlarla yetim uşaq Küfənin hər tərəfindən bir stəkan süd gətirir və İmamın (ə.) mənzilinə tərəf üz tutur, onun gözəl cavabını eşitmək istəyirdilər.

Ola bilsin, siz həmin gecə kor və yaşlı şəxs barəsində eşitmişsiniz. O təklidən əzab çəkir və aclıq hiss edirdi. Bəziləri soruşdu: «Keçən

günlərdə gələn şəxs necə oldu?» Ona həmin şəxsin sifətlərini zikr etdikdən sonra gecə gələn şəxsin Əli (ə.) olduğu məlum oldu. Bu insanı Peyğəmbər (s.) belə vəsf etmişdi: «Ey Əli, sən haqla batili bir-birindən ayıransan.»

Müaviyə kimi zalım bir valinin mövcudluğuna dözməyən həmin hakim, Allah qorxusundan ibadət mehrabında qəşş edib özündən gedən bu insan ehtiyac, zəiflik hiss edən bir kəsin hamisi və üz tutduğu şəxsdir. O, beytül-malın qoruyucusu idi.

Belə ki, o, xilafətə gəldikdən sonra ilk gecə özünə məxsus bir çıraqla yandırır ki, müsəlmanların beytül-malından istifadə etməsin, bəzi rəhbər vəzifələrdə çalışan səhabələri ayılsın və onları öz pis işlərindən xəbərdar etsin. Bu imam (ə.) bəşəri müdafiə olunmasının, insan hüquqlarına ehtiram edilməsinin hamisi idi.

Bu, tevhidin insanlar arasındakı qardaşlıq ruhunu, həmrəyliyi, insanın kəramətini və izzətini aydın edən insan vücudunda təcəssüm etmiş İslam dinidir.

Kim bu proqramdan çıxsa, həqiqi müsəlman hesab edilə bilməz. Əgər – təkcə zahirən çıxmazsa, onun qəlbi Allah-Təalaya və Qurani-Kərimə tam iman etməmişdir. Kim açıq-saçıqlığın, cah-cəllalla dolu həyatın, ümidlərin, istəklərin əsiridirsə, o, hakimiyyət məqamından mal tələb edir, boş mənzərələr, qüvvə və qüdrət göstərmək istəyir. Belə xüsusiyyətləri olan şəxsin Əlinin (ə.) xəlifəsi olduğunu iddia etməsi mümkün deyildir. Biz daim bu meyarı qorumalı və onun proqramını izləməliyik.

Bu sözü müvəqqəti və xitabımızı 20, yaxud 30 ildir ki, eşidirsiniz. Sözlərimiz nə əvəz olundu, nə də dəyişdi. İndi aydın olur ki, o yalnız boş şüar və iddia deyilmiş.

Biz sizə deyirdik, etiqad etdiyinizi göstərin, öyrənin və fərdi həyatınızda bunu yaşayın. Biz sizə yenə həmin sözü təkrarlayırıq ki, bizim Əli ibn Əbu Talibi (ə.) izləyən bir cəmiyyətimiz olsun, İslam dini Əlidən (ə.) başlayır (10).

HƏZRƏT FATİMƏ (S.A.)-IN GADİR HADİSİYLE İHTİCAC ETMESİ

a) Şemsuddin Ebul hayr-i Cezeri eş-Şafii (ö.h.833) «Esnel-Metalib (Sehavi, «öz-Zav-ul-Dami», c.9, s.256 da, Şevkani ise «Bedrut Tali», c.2, s.297-de bu kitabı ona nisbet veriyorlar) kitabında şöyle yazıyor:

Ğadir hadisinin en güzel yollarından birisi hafızlara son veren ustadımız Ebu Beker Muhammed b. Abdullah b. Muhib el-Mukaddesinibize rivayet ettiği yoldur, o şöyle diyor: ustadımız Ummi Muhammed Zeyneb binti Ahmed b. Abdurrahim el-Mukaddesiyye, ube Muzaffer Muhammed b. Fetyandan, o da Ebu Musa Muhammed b. Fetyandan, o da ebu Musa Muhammed b. Ebi Bekr-i Hafızdan, o da babamın halasının oğlundan kadı Ebul Kasım Abdullvahid el – Medeniden, o da Zafer b. Dai el-aleviden, o da babası ve ebu Ahmed-i Mutrefiden, onlar da ebu Said-İdrisden, harun Reşidin evladından olan Abbas-i Reşididen o da ebud hasan-i halvaniden, o da Ali b. Muhammedi Ehvaziden o da Bekir b. Ahmed-i Kusariden, o da Musa b. Cafer (a.s.)-ın kızlarından olan Fatima, Zeyneb ve Ümm-i Gülsümden, onlarda Fatimə binti Cafer binti Muhammed b. Sadıktan, o da Fatıma binti Muhammed b. Alinin kızlarından olan Fatıma ve Sakineden, onlar da Ümmü-Gülsüm binti Fatıma b. Muhammedden o da Fatıma binti Resulullah (s.a.a.) dan rivayet etmişlerdir, o şöyle buyurmuştur: «Acaba Resulullah (s.a.a.)in gadir günündeki sözünü: «Ben kimin mevlası isem Ali de onun mevlasıdır» ve Onun: «Alinin bana nisbeti harunun Musaya olan nisbeti gibidir.» «Şeklinde ki buyruğunu unutunuzmu?»

b) – Büyük hafız Ebu Musa el-Medini «el Muselsel bil-Esma» kitabında yukarıdaz zikrettiğimiz hadisi zikrederek şöyle yazıyor: «Bu hadis bir yönden müselseldir, çünkü fatmaların her birisi hadisi halasından rivayet ediyor.

İMAM HASAN-İ MUCTEBA (a.s.)-İN GADİR HADİSİ İLE İHTİCAC ETMESİ

a) Hafız İbn-i Ukde böyle yazıyor: Muaviye ile sulh kararı verildiğinde Hasan b. Ali (a.s.) bir hutbe okudu, Allaha hamd ettikten sonra cedit Resulullahın peygamberlik konusuna değinerek şöyle buyurdu:

«Biz O Ehl-i Beytteniz ki, Allah-u Teala bizi İslam ile şeref-
lendirmiş, bizi seçmiş ve üstün kılmıştır; kötülüğü bizden giderip bizi
tertemiz etmiştir, Ademden ceddimiz Muhammed (s.a.a.)e kadar
halk ikiye bölünmüş ise bizi en iyi olandan kılmıştır.

Allah-u Teala Muhammedi Peygamberliğe mebus kılarak onu
risaleti için seçtiğinde, kitabını nazil ettiğinde ve sonra halkı ona
kitap nazil etti ve o Allaha davet etmesini istediğinde Resulullahın
davetine ilk tabi olan babam oldu, ilk önce o iman ederek Allahın
Resulunu tasdik etti, Allah, Resulüne nazil ettiği kitapta şöyle
buyuruyor: «Rabbinden en açık bir belke üzerinde bulunan ve onu
yine onan bir şahit izleyen onlar gibi midir?» Rabbinden bir belge
üzerinde ceddimdir, onu izleyen şahid de babamdır». Sözlerini
böylece sürdürerek şöyle buyurdu:

«Bu Ummet seddim Resulullahtan işitmişler ki: «Ümmetin içinde
daha bilgili olan bir kimse olduğu halde önderlik başka bir kimseye
verilirse durum devam ettiği sürece durumları zillate doğru
gidecektir». Ve ondan sonra babama dediği şu hadisi de işittiler:
«Sen bana nisbet Harunun Musaya nisbeti gibisin, ancak benden
sonra peygamber yoktur». Ve Resulullah (s.a.a.)in Gadir gününde
babamın elinden tutarak şöyle buyurduğunu işitip gördüler: «Ben
kimin mevlası isem, Ali de onun mevlasıdır, Allahım, ona dost olana
dost ve düşman olana düşman ol. «Daha sonrada hazır olanların,
onu hazır olmayanlara iletmesini emretti.»

b) Yukarıda zikrettiğimiz İmam Hasanın Gadir hadisiyle ihticac
ettiği hutbenin bir kısmını Kunduzi-i Hanefi de kendi kitabında
yazmıştır. (Yenabi-ul Mevedde, s.482.)

İMAM HÜSEYN (a.s.)-IN GADİR HADİSİ İLE İHTİCAC ETMESİ

Büyük Tabiinlerden olan Ebu Sadık Selim b. Kays-i hilali kitabında Muaviye b. Ebu Sufyanın, Emir-ul Müminin Ali (a.s.), Abdullah b. Abbas ve Abdullah b. Cafer hacca gettiler, orada Haşimin evlatlarını, Şiaları, imamı tanıyan ensarları, 200 civarında o yıl hacca gelen sahabeleri ve orada olan 700 kadar tabiini Minada toplayarak onlara bir hutbe okudu ve şöyle buyurdu:

«Bu Tağutun, biz ve Şialarımıza karşı takındığı tavır ve davranışlarını görüp işitmiş misiniz, ben size bir soru soracağım, doğru söylersem beni tasdik edin, yalan dersem beni yalanlayın, işte benim dediğimi dinleyip onu yazın, memleketinize dönerken güvendiğiniz kimselere söyleyin, çünkü biz bu hakkın çürümesi, mağlup olması ve yok olmasından korkuyoruz, her ne kadar kafirler istemese de Allah nurunu tamamlayacaktır. Böylece konuşmayı devam ettirdi ve şöyle buyurdu:

«Allah aşkına söyleyin, Allahın Resulu Gadir gününde Aliyi Hilafete atayarak velayet makamını ona vermedimi? Ve sonra, hazır olanlar hazır olmayanlara bunu iletсинler» diye emretmedimi?»

Onun konuşmasını dinleyenlerin hepsi: «Evet, vallahi dediğın gibidir» diyerek sözlerini doğruladılar» (19).

GADİR-İ HUM

Mekke ile Medine arasındaki Cuhfe mevkiine 4 km kadar uzaklıkta olun sık sık yağın yağmurlar sebebiyle bataklık ve sazlık haline gelmiş bir gölcükten ibarettir. Vaktiyle buraya yerleşmeyi düşünen huzaa ve Kinane kabilelerine mensup az sayıda aile, şartların elverişsizliği yüzünden başka yere hicret etmek zorunda kalmıştı. Cidde şehrinin zamanla önemli bir liman haline gelmesi ve Mekke ile Medine arasında yeni yolların yapılması sonucunda eski hac yolu üzerinde bulunan Cuhfe önemini kaybetmiş, dolayısıyla Hz. Peyğamberin hatırasına inşa edilen mesctdle birlikte Gadir-i hum da metruk hale gelmiştir.

Həz. Peyğamber Veda Həccı dönüşü (18 Zilhicce 10/17 Mart/632), aslında dinlenməyə elverişli bir yer olmadığı halde önəmli bir hususu bildirmək məqsədilə burada konaklamış, bu sırada, kendisinə indirilən hər vahyi təbliğ etməsini emrədən, bunu yapmadığı təqdirdə elçilik görevini yerinə getirmiş sayılmayacağını belirten ayət (Maide 5/67) nazil olmuşdur. Resul-i Ekrem, kafilenin öndə giden və geridə kalan bütün fertlərinin toplanmasını istemiş, hərkes gəldikdən sonra öğlə namazını kındırmış və arkasından yeni gələn ayəti təbliq edərək bir konuşma yapmışdır. Həz. Peyğamber bu konuşmasında dünyaya veda etmə zamanının yaxlaştığına işarət edərək risalət görevini yerinə getirip getirmədiyi haqqındakı kanaatlərini əshabına sormuş, olumdu cəvab aldıktan sonra əshabının Allaha və ahirət gününə olan imanını yenidən ikrar ettirmiş və ardından «sekaleyn hadisi» diyə məşhur olan sözlərini söyləmişdir: «Size paha biçilmez iki şey bırakıyorum: Allahın kitabını və ehli beytimi... Bədən sonra bunlara sarılırsanız asla sapıklığa düşmezsiniz». Resul-i Ekrem konuşmasını bitirdikdən sonra həz. Aliyi sağ tərəfinə almış, əlini tutup kaldırmış və şöyle demiş: «Ben kimin mevlası isem Ali de onun mevlasıdır. Allahım, onu seveni sev, ona düşman olana düşman ol!» Həz. Peyğamberin bu açıqlamalarından sonra orada bulunanlar sırasıyla gəlip Həz. Aliyi təbrik etmişlər. Bunların arasında Həz. Ebu Bekr, Ömər və o anda Alinin imaməti haqqında bir şiir söyləyən Hasan b. Sabit də varmış. Mədinəyə hərəkət edidincə yolda, hətta bəzilarına görə daha orada, «...Bugün sizin üçün dininizi ikmal ettim, üzerinize olan nimetimi tamamladım, din olaraq sizin için İslamı beğendim...» mealindəki ayət nazil olmuş (Makde 5/3) (34).

HİCRETİ

Həzrət Ali (p.a.), çox fedakar idi. Onun Resul-i Ekrem (s.a.v.) uğrunda göstərdiyi fedakarlıq və onu kendinə tərcih etməsi hər türlü təqdirlərin üstündədir. Peyğamber Efendimiz, Hak Tealadan hicrət emrini aldığı zaman, Həzreti Ali (p.a.)nin də Resul-i Ekrem (evlərindəki emanətləri) yatağında yatacağı, Allahü Teala tərəfindən emr edilmişdi. Həzreti Ali (p.a.), Resul-i Ekrem (evlərindəki emanətləri) sahiplərinə verməklə vəzifələndirilmişti.

Hicret gecesi kafirler, Resulullahın (s.a.v.) saadet hanelerinin etirafını sarmışlardı. Şeytan da aralarında idi. Hak Teala, şeytan dahil bütüncü kafirlere bir uyku verdi. Bunlar yukuda iken Resul-i Ekrem, Hazreti Ebu Bekr ile beraber evden çıktılar.

Bir rivayete göre Hak Teala Mikail ve İsrail (a.s.)a «Kafirler belki bir anda Aliye bir hatada bulunurlar. Sizler behemahal Alinin yanına yetişin!» buyurdu. Bu iki büyük melek Hazreti Ali (p.a.)nin yanına geldiler. Mikail (a.s.) Hazreti Ali (p.a.)nin baş ucunda, İsrail (a.s.)da ayak ucunda oturup dua ederlerdi. Bir zaman sonra melun Şeytan uyandı. Yüksek sesle:

– «Vay! Muhammed kaçdı.» deyö bağırdı. Şeytan kafirlere zaman zaman insan suretinde görünürdü. Kafirler meluna:

– «Ne biliyorsun?» dediler. Melun Şeytan:

– «Binlerce sene uyku gözüme girmemişken, bu gece Muhammedin yaptığı sihirle uyuyakalmışım» dedi.

Bunun üzerine bütün kafirler Resul-i Ekrem'in evine hücum etti. Hazreti Aliyi, Resulullahın (s.a.v.) yatağında gördüler. Resul-i Ekrem'in nerede olduğunu sordular. Hazreti Ali (r.a.)

– «Bilmem» dedi. Kafirler aramak için dışarı çıktılar. Ertesi gün o kadar kafirin arasında, Resulullahın (s.a.v.) Kabe-i Şerifte devamlı oturdukları makama Hazreti Ali (r.a.) oturdu.

– «Resul-i Ekremde kimin hakkı var ise gelsin benden alsın!» diye nida ettirdi. Herkes gelir nişanını söyleyerek emanetini aldı. Bütün emanetini sahiplerine teslim etti. Mekke-i Mükerebde kalan Eshab-ı Güzin, Hazreti Alinin kanadı altına sığındı. Heç bir kafir Hazreti Ali (r.a.)nin korkusundan Eshab-ı Kiramın hi birine eziyet edemedi. Resulullahın saadethaneleri Mekke'de olduğu müddetçe Hazreti Ali (r.a.) orada kaldı. Bir zaman sonra Resul-i Ekrem evinin, Medine-i Münevvereye getirilmesini emir buyurdu. Allahın arslanı Hazreti Ali (r.a.), Kureyş kafirlerinin toplandıkları yere getti.

– «İnşallahü Teala yarın Medine-i Münevvereye gidiyorum. Bir diyeceğiniz varmı? Ben burada iken söyleyin» buyurdu. Hepsı başlarını eğip hiçbirşey söylemediler. Hazreti Ali (r.a.) orada ayrılınca Ebu Cehil kalktı:

– «Ey Kureyşin büyükleri Muhammedin evi burada olduğu

müddetçe bize düşmanlık etmez, buna mani olmayıyız» – dedi. Kafirlerin her biri şöyle yaparız, böyle yaparız dediler. Sonra Hazreti Abbasa yalvardılar.

– «Kardeşinin oğluna söyle Muhammedin evini kaldırmasın, yoksa aramız açılır», dediler. Hazreti Abbas bu sözleri Hazreti Ali (r.a.)ye söyledi. Hazreti Ali (r.a.):

– «Amcacığım, yarın inşallah Resul-i Ekremin evindeki eşyayı götüreceğim. Kararım katıdır. Yoluma çıkan olursa cenk ederim» buyurdu. Hazreti Abbas, Hazreti Ali (r.a.)nin sözlerini Kureyş kafirlerine söyleyince canları sıkıldı. Hazreti Ali (r.a.)yi şehirden dışarı çıkarmıyacaklarına karar aldılar. Sabah oldu. Hazreti Ali (r.a.), Resul-i Ekremin saadethanesindeki eşyaları toplayıp yola koyuldu. Kureyşden bir döstə kişi halı olarak Hazreti Ali (r.a.)nin yolunu kestiler.

– «Geri dön, yoksa seninle cenk edersiz» dediler. Hazreti Ali (r.a.) yükleri indirip bunların üzerine yürüdü. Hak Tealanın izniyle onlara qalip geldi. Tekrar han-i saadetin mübarek yüklerini kaldırıp yola koyuldu. Yolda, o zaman henüz iman etmemiş olan Mikdad bin esved, Hazreti Ali (r.a.)nin karşısına çıktı. Hazreti Ali (r.a.) hiçbir söz söyletmeden bir vuruşta yere yıktı. Göğsüne çikip imana davet buyurdu. O da derhal canı gönülden kabul edip Müslüman oldu.

(Mikdad ibn Esvedin (r.a.) bir oğlu, Hazreti Hüseyin uğrunda, Kerbelada canını feda edib şehid olmuştur. Mikdad hazretleri, Eshab-ı kiramın büyüklerinden ve bahadırlarındandır.)

Hazreti Ali (r.a.), Resulullah (s.a.v.) şişmiş olan ayaklarından kandar akar vaziyyete, Kubada yetişdi. Bu yorucu yolculuğun sonunda Peyğamberimizin huzuruna gidemiyecek bir halde idi. Resul-i Ekkrem efendimiz bunu habar alınca, bizzat kendisi onun yanına teşrif etti. Hazreti Ali (r.a.)yi görünce haline acıdı ve sevgili, fedakar amca-zadesini kucakladı, mübarek iki eliyle, o hak yolunda binlerce meşakkate katlanmış olan narin, nazik ayakları okşadı, kendisine afiyet için dua buyurdu. Hatta Hazreti Ali (r.a.)nin bu fedakarlığı üzerine:

– «İnsanlardan öyleleri vardır ki, Allahın rızası için nefsinin feda eder». Ayet-i celilesinin nazil olduğu rivayet edilir (Bakara, 207) (23).

RƏSULULLAHA QARDAŞ ƏLİ

Mədinəyə gəldikdən sonra Allah Rəsulu (s.ə.s.) hər bir mühaciri mədinəli bir ənsarla qardaş elan edirdi. Bir-bir hər kəsi qoşalaşdırmış, ancaq Əliyə qardaş olmaq üçün bir mədinəli qalmamışdı. Çox kədərləndi və bu üzüntüsünü də həmin an Allah Rəsulunun hüzurunda dilə gətirdi Əli. Dəliqanlı Əli, hicrətin qəhrəmanı Heydəri-Kərrar, uşaqlar kimi kədərli idi, hıçqıra-hıçqıra ağlayırdı. Bir tərəfdən də Allah Rəsuluna ərki çatdığı üçün nazlanaraq:

– Hər kəsi qardaş elan etdin, amma mənim qardaşım olmadı, - deyirdi.

Bu nə böyük bir səadətdir ki, onun qardaşı insanların ən əmini (etibarlısı), Allahın da Rəsulu olacaqdı. Öncə təsəlli verdi ona, əlini çiyinə qoydu, qucaqladı onu. Və sonra hər kəsin hüzurunda bu gerçəyi belə bir cümlə ilə elan etdi:

– Dünya və Axirətdə sənin qardaşın mənəm, ya Əli!

Birdən-birə bütün üzüntüləri keçmiş və artıq Əli hər kəsin qibtə ilə baxdığı bir insan olmuşdu. Necə olmasın ki? Axı bir sıra üstünlükləri ilə bərabər artıq Rəsulullahın da qardaşı idi (22).

«Zaharül-Ukba»da, Enes b. Malikdən şu hadisi şəriif təhrir edilmişdir:

Rəsulullah (s.a.) minbərə çıxır bir həyli söz söylədilər: sonra, «Ebü-Talib oğlu Ali neredə» buyurdular. Ali, koşub «Burdayam Ya Rəsulullah» dedi. Rəsulullah (s.m.), onu kucaklayıb köğüslerine bastılar, iki gözünün ortasından öptülər və yuce biri seslə şöyle buyurdular:

«Ey Müslüman toplumu, bu, benim kardeşimdir, amcamın oğludur, damadımdır. Bu, etimdir, kanımdır, saçım-kılımdır. Bu, iki torunum, cənnət ehlinin gencələrinin uluları Hasanla Hüseyin babasıdır. Bu, benden sıkıntıları giderendir. Bu, Allahın arslanıdır, yer üzünde, düşmanlarına Allah kılıcıdır. Allahın laneti, lanet edenlərin lanetləri, buna buğzedene olsun.

Sonra, «Ya Ali» buyurdular, «Otur, sənin haqqında bunu Allah buyurdu, Allah tanıttı.» (Fadailül-hamse, II, s.326-327) (2).

Hz. FATİMA VE ALİ

Bu yılın son ayı olan Zilhiccede hz.Muhammed, sevgili kızı Fatimatüz-Zehrayı, Aliye vererek onu, kendisine damad etti.

Hacc suresinin 19 ayeti kerimesindeki, «Şu iki hasım olan ve Rablerinin dini hakkında birbirleriyle çekişen zümreden kafir olanlara, ateşten libaslar biçilmiştir...» Buhari, Müslim ve İbn Macenin rivayetlerine göre, bu iki bölüm hakkında nazil olmuştur, Taberi, Tarihinde «Zül-Fekardan başka kılıç yok, Aliden be başka er yok» mealindeki cümle de o gün duyulmuştur. Gene Taberi, o gün, hz. Peyğamberin (s.a.a.), Ali hakkında, «O, bendendir, ben Ondanım» buyurduğunu, Cebrailin, bu beyana karşı «Ben de sizdenim» dediğini tahrir eder. (c.2, s.197)» «Kenzül-Ummal» de, «Zül-Fekardan başka kılınc yok, Aliden de başka er yok» diyenin Cebrail olduğu ve Alinin, bunu, Ömerden sonraki Şurada bulunanlara söylediği bildirilir. (c.3, s.154).

Rivayet ederler ki: Ansardan bazıları, hz. Aliyi, Fatimayı istemek hususunda teşvik ettiler. O da, hz. Peyğamberin huzuruna gidip Fatimayı istedi. Hazret razı oldu ve «Ya Ali, düğünde bir ziyafet gerek» buyurdu. Ubade oğlu Sad, bir koç kesti. Pişirdiler. Zifaf gecesi hz. Peyğamber, bir kabda abdest aldı, sonra bur avuç su alıp Alinin ve Fatimanın üstüne septi ve buyurdu «Allahım Sen kutlu et onları ve soylarını».

Enes der ki: Ben, hz. Peyğamberin yanındaydım. Kendisine vahyi geldi. Kendine gelince «Ya Enes» dedi, «Biliyormusun, Cebrail, Arş sahibinden hangi emirle geldi?» Ben, «Babam, anam feda olsun sana, ne emir getirdi» dedim. Buyurdu ki: «Cebrail geldi, Allah, Fatimayı Aliye vermeni emrediyor.» Sonra bana, Sahabeden bazılarını çağırmamı emretti. Çağırdım, geldiler. Hz. Peyğamber, bir nikah hutbesi okudu, sonunda, «Allah aralarında dirlik-düzenlik versin, soylarını arıtsın, rahmet anahtarları, hikmet madenleri kılsın» buyurdu. Sonra Aliyi çağırdı. Ali, gelince hz.Peyğamber, gülümsiyerek, «Ya Ali, Allah kızım Fatimayı sana vermemi

emrediyor, ben de dört yüz miskal gümüş karşılığında verdim» buyurdu. Hz. Ali «Razı oldum ya Rasülallah» dedi, şükür secdesine kapandı. Başını kaldırıncı hz. Peyğamber, Allah ikinizi de kutlu etsin, sizden birçok tertemiz kişiler türetsın» dedi.

Hz.Aliden önce Ebu Bekrle Ömerin de Fatımayı istediğı, fakat Peyğamberin «Allah emrini bekliyorum» dediğini, hz. Ali isteyince Aliye verdiğı de rivayet edilmiştir. Hz. Muhammed, Aliye, «Bir şeyin varmı?» buyurmuş. Ali, «Bir atım, bir de zırhım var» demişti. Hz. Muhammed «At sana lazım, fakat zırhını sat, parasını getir» buyurmuşdu. Ali der ki: Zırhı dört yüz seksen dirheme sattım, parayı getirdim, hz. Peyğamberin kucağına koydum. İçinden bir kabza aldı, Bilal nerde buyurdu. Bilal gelince, «Git» buyurdu. «Biraz güzel koku al» ve bir miktar para verdi. Sonra hurma lifinden bir döşek, deriden bir yastık yapmalarını emretti. Evi de kumla döşetti. Ümmü Eymene «Fatımayı getir» dedi. Fatıma gelince hz. Peyğamber su istedi. Bir kapla su getirdiler. Bir avuç alıp Fatımanın başına ve köğsüne serpti ve buyurdu: «Allahım bunu ve soyunu şeytan şerrinden sana emanet ediyorum.» Sonra benim başıma ve omuzuma serpip buyurdu: «Bunu da Şeytanın şerrinden sana emanet ediyorum» (3).

«ALİ BENDEN SONRA BÜTÜN MÜMİNLERİN VELİSİDİR» HADİSİ

İmran b. Husayn anlatıyor:

«Allahın Rasulu (s.a.a.) bir birlik hazırlayıp başına Ali b. Ebi Talibi keçirmişti. O da birliğiyle yola çıkır bir cariye almıştı. Bunun üzerine Alinin bu yaptığını hoş karşılamadılar! Allahın Rəsulunun (s.a.a.) ashabından dört kişi; «Rasulullah (s.a.a.)a vardığımızda kendisine onun yaptığını haber vereceğiz!» diye anlaştılar.

Müslümanlar bir seferden döndüklerinde önce Allahın Rasulune (s.a.a.) uğrarlar; ona selam verdikten sonra evlerine giderlerdi.

Birlik (Medineye) geldiğinde, Peyğambere (s.a.a.) selam verdiler. O dört kişiden birisi hemen ayağa kalkıp: «Ya Rasülallah! Ne dersin; Ali şunu şunu yaptı!» dedi. Rasülullah (s.a.a.) aldırış etmedi. Sonra

ikincisi kalktı ve aynı şeyleri söyledi. Arkasından üçüncüsü kalkıp aynı sözü söyledi. Arkasından dördüncü kişi de kalkarak onların sözlerini aynen tekrarlayınca Rasulullah (s.a.a.) onlara doğru yöneldi. Öfke yüzüne vurmuştu! Şöyle buyurdu:

«Ne istiyorsunuz Aliden? Ali benden, ben de ondanım. Hem o benden sonra bütün müminlerin velisidir!»

Hadisin Tahrici ve Durumu: hadisimizin tahrici ve durumu 65 nolu hadisimizinki ile aynı.

Bürayde el-eslemi anlatıyor:

«Rasulullah (s.a.a.) bizi Halid b. Velid ile birlikte Yemene gönderiyordu. Aliyi (r.) de bir başka ordunun başına koymuş; öylece sekkediyordu. Şöyle buyurdu:

«Eğer bir yerde buluşursanız, bütün ordunun komutanu Alidir! Ayrıldığımız vakit ise, her biriniz kendi ordusunun başında bulunsun!»

Yemen ehlinden Zebid oğullarıyla karşılaştık. Müslümanlar müşriklere galip geldiler. Onların savaşanlarıyla savaştık çoluk-çocuklarına esir aldık. Bu arada Ali esirler arasından bir cariyeyi kendine ayırdı.

Bunun üzerine halid b. Velid durumu bir mektupla Allahın Rasulune (s.a.a.) bildirdi; bana da Aliye sataşmamı emretti. Ben de mektubu Allahın Rasulune (s.a.a.) verdim; o esnada Aliye de sataştım! Bunun üzerine mübarek yüzü değişti ve şöyle buyurdu:

«Aliye kin besleme, ey Bürayde! Çünkü Ali benden, ben de ondanım. Hem de o benden sonra velinizdir».

Hadisin Tahrici: Hadisimizi Eclah el-Kindi kanalıyla Ahmed (V, 356), Bezzar vb. rivayet ediyor. (Naşir, 93).

Hadisin durumu: hadisimizin Eclah dahil bütün ravileri kayet siqa. Dolayısıyla hadisimizin isnadı gayet sahih.

Hadisimizi değişik bir isnad ve biraz farklı bir metinle; ama yine Büraydeden Ahmed (V, 351, 359), Buhari (meğazi, 63) ve Müellif (94 nolu hadis) de rivayet ediyor. Bu hadisin sonunda Allahın Rasulu (s.a.a.) Buraydeye şunları söylüyor:

«Ey Bürayde! Aliye kin besleme; çünkü onun humüste bundan

daha fazla hakkı var!» (5).

Hız. Ali (r.a.)nin faziletinden bahseden bir çok ayet ve hadis mevcuttur. Vahıdı bunları Esbabün Nüzul adlı kitabında zikretmiştir. Hasan, Şabi ve Kurtubi şöyle zikretmişlerdir: «Ali (r.a.) Abbas ve Talha bin Şeybe kendi özellikleri ile bir-birlerine övünüyorlardı. Talha şöyle dedi: «Kabeden sorumlu olan benim. Onun anahtarı benim elimdedir. Şu halde her istediğim vakit ben Kabeye girebilirim!»

Abbas (r.a.) şöyle dedi: «Ben de hacıları suluyorum!»

Ali (r.a.) ise şöyle dedi: «Bilmiyorum. İnsanlardan önce ben altı ay namaz kıldım. Ben Allah yolunda cihad ettim.» Sonra Allah şu ayeti nazil etti: «Siz hacılara su vermeyi ve Mescidi haramı onarmayı, Allaha ve ahiret gününe iman edip de Allah yolunda cihad edenlerin imanı ile birimi tutuyorsunuz? Halbuki onlar Allah katında eşit değildirlir. Allah, Zalimler topluluğunu hidayete erdirmez. İman edip de Hicret edenler ve Allah yolunda mallarıyla, canlarıyla cihad edenler rütbe bakımından Allah katında daha üstündürler. Kurtuluşa erenler de işte onlardır.»

Ebu Zereî Kıfari (r.a.) den: «Ben, hz. Peyğamber (s.a.v.) ile günlerden bir gün öğle namazını kıldım. Mescidde bir dilenci saadaka istedi. Ona heç kimse bir şey vermedi. Dilenci ellerini köğ'e kaldırıp şöyle dedi: «Allahım, sen şahid ol. Ben senin Peyğamberinin, hz. Muhammedin mescidinde saadaka istedim. Bana heç kimse bir şey vermedi» Ali (r.a.) namazda ruku halında idi. Hız. Ali sağ elinin serçe parmağı ile dilenciye işaret yaptı. O parmağında bir yüzük vardı. Dilenci yanına gidip yüzüğü parmağından aldı. Bu hadise Hız. Peyğamber (s.a.v.) huzurunda vuku bulmuştu. Allahın Elçisi (s.a.v.) gözlerini köğ'e kaldırıp şöyle dedi: «Allahım, kardeşim Musa senden istedi ve şöyle dedi; «Rabbim! Dedi, yüreğime genişlik ver. İşimi bana kolaylaştır. Dilimden (şu) bağı çöz ki sözümü anlasınlar. Bana ailemden bir de yardımcı ver. Kardeşim Harını. Onun sayesinde arkamı kuvvetlendir. Ve onu işime ortak kıl. «O böyle dua edince ona ayet indirip şöyle dedin: «Seni kardeşinle destekleyecğiz ve size öyle bir kudret vereceğiz ki ayetlerimiz sayesinde onlar size erişemeyecekler.» Ben de senin peyğamberin Muhammedim, senin

seçtiğin bir kulunum. Benim de yüreğime genişlik ver. İşimi kolaylaştır. Bana da ailemdən bir yardımçı ver. Ali ilə arkamı kuvvetlendir. «Hz. Peyğamber (s.a.v.) daha duasını bitirmedən Allah azze və cellenin katından Cebrail geldi və şöyle dedi: ey Muhammed oku: «Sizin veliniz ancak Alləhtir, Resulüdü, iman edenlərdir, onlar ki Allahın emirlerine boyun eğərək namazı kılan və zekatı rüku halənda verənlərdir» (106).

HƏZRƏT ƏLİNİN (Ə.) DOĞULMASI, ADI VƏ SOYU (598-661)

Həzrət Əli (ə.) Rəsulullahın Mədinəyə hicrətindən 25 il əvvəl, Rəcəb ayının 13-cü cümə günü, Kəbənin içərisində doğulmuşdur. Bu, miladi tarixlə 598-ci ilə təsadüf edir. O zamana qədər heç kimsə Kəbə daxilində dünyaya gəlməmişdi.

Anası haşimilərdən Əsədin qızı Fatimə, atası Rəsulullahın əmisi Əbu Talib idi. Həzrət Əli (ə.) atası qürbətdə olanda doğulmuş, anası ona Əsəd adını qoymuşdu. Bir rəvayətə görə də uşağa Əli adını Rəsulullah vermişdir (Digər rəvayətə görə bu ad səmədan enmişdir. Müəllif).

Əbu Talib də səfərdən qayıtdıqda Əsəd adını bəyənməyib, oğluna «yüksək» anlamlı Əli adını qoymuşdur. Yenə rəvayətə görə, uşağa anası süd verməzdən öncə Rəsulullah mübarək dilini ona əmdirmiş və Həzrət Əlini (ə.) ilk dəfə özü yumuşdur. Rəsulullah bu vaxt 28 yaşında idi.

606-cı ildə Məkkədə bərk qıtlıq olmuşdur. Əbu Talibin uşaqları çox olduğuna görə Rəsulullah Həzrət Əlini (ə.) yanına almış və saxlamışdır. Miladi tarixlə 624-cü ildə çox sevdiyi qızı Həzrət Fatiməni 26 yaşlı Həzrət Əliyə (ə.) ərə verməklə ona öz böyük məhəbbətini bildirmişdir.

Rəvayətə görə Həzrət Əli (ə.) kiçikkən anası oğlundakı şücaəti görərək onu «Heydər», yəni «aslan» adlandırmışdır. Buna görə də Xeybər müharibəsinin ən şiddətli anında Həzrət Əli (ə.):

– Mən o kimsəyəm ki, kiçikkən anam məndə gördüyü şücaətə görə məni «Heydər» adlandırmışdır, – deyə xatırlatmışdır.

Həzrət Əlinin (ə.)-in bir adı «Heydəri-Kərrar» (dönə-dönə hücum edən aslan), bir adı da «Əsədullah»dır (Allahın aslanı). Bundan başqa «Şahi-mərdan (igidlərin şahı), «Murtaza kimi adlara da sahibdir. Sonuncu adı da ona Rəsulullah vermişdir. Peyğəmbər Təbuk müharibəsinə gedərkən Həzrət Əlini (ə.) Mədinədə qoymuş və «bəyənilmiş», «seçilmiş», mənasında olan «Murtaza» adını vermişdir.

Həzrət Əliyə (ə.) verilən adlardan biri də Əbu Turabdır. Rəsulullah bir gün Həzrət Əlini (ə.) məscidin torpağında yatarkən görmüş və ona: – Kum, ya Eba Turab! yəni «Qalx, ey torpaqlar atası» buyurmuş və o, bu təxəllüsü almışdır.

Həzrət Əliyə (ə.) Qureyşin müxtəlif bütələrinə tapınmadığına, onlara heç səcdə etmədiyinə görə «Kərrəmullahi-vəchəhu» deyilmişdir. Yəni, «Allah onun üzünü pak və şərəfli qılmışdır».

Həzrət Əlinin (ə.) digər adı Əbül Həsəndir. Böyük oğul olduğu üçün belə adlandırılmışdır. «Şahi-vilayət», yəni «övlilər şahı» onun digər adıdır. Bu kimi bir çox başqa adları da vardır və adların çoxluğu onun sonsuz məziyyətlərini sübut edir.

Bu böyük insan həmin xüsusiyyətlərinə görə hələ bu dünyada ikən cənnətlə müjdələnmişdir.

O, Rəsulullahın kürəkəni, vəhy katibi, məktub yazanı, sirdaşı idi. Rəsulullah böyük sevgisinə görə ona: «Sən mənim dünya və axirətdə qardaşımsan» – buyurmuşdur. Yəni, heç kimə nəsib olmayan diqqət göstərmişdir.

HƏZRƏT ƏLİNİN (Ə.) GÖRÜNÜŞÜ

Həzrət Əlinin (ə.) üzü yuvarlaq, bənizi buğdayı rəngdə, siması lay kimi parlaq və cazibədar imiş. İri, tünd, açıq şabalıdı rəngli gözü, uzun kipriyi, düşmənlərində qorxu yaradan dostlarında sevgi oyadan heybətli baxışı olmuşdur.

İri başlı, başının ön hissəsi tüksüz, saqqalı gur və qumral, sinəsini

örtəcək qədər çox və sıxmış. Bədəni iri sümüklü və tüklü, sinəsi və çiyinləri geniş və ətli olmuşdur. Boyca qısa imiş.

Qolları və biləkləri qalın, pəncələri bir aslan pəncəsi kimi çox qüvvətli olmuşdur. Daima gülər üzlü, şirin sözlü, zarafatçı, təvazökar, çox qonaqsevər, yumşaq xasiyyətli və çox səxavətliymiş.

Sözlərində bitib-tükənməz hikmət, fəsaahət və bəlağət varmış. Onu dinlədikdə məftun olmamaq mümkün deyilmiş.

Natiq, alim, adil, ən böyük pəhləvan, qəhrəman və cəsur bir şəxs, qılıncı qədər sözü də kəskin, yaxşılıq etməyi sevən, yetim və kimsəsizlərin hamisi, insanların ən doğru danışanı olmuşdur.

Həzrət Əli (ə.) yalnız islam aləminin deyil, bütün insanlığın yetişdirdiyi nadir simalardan biridir.

HƏZRƏT ƏLİNİN (Ə.) HÖKMLƏRİ ANİ VƏ YERİNDƏ İDİ

Rəsulullah Həzrət Əlinin (ə.) elmini daima təqdir edərdi. Bir gün Peyğəmbərin yanına iki kişi gəldi:

Biri:

– Ya Rəsulullah! Bu adamın öküzü mənim eşşəyimi öldürdü.

Davamızı həll et, – dedi.

Rəsulullah Həzrət Əliyə (ə.) işarətlə davanı çözməsini əmr elədi.

Həzrət Əli (ə.) əmrə uyaraq şikayətçilərə tərəf döndü və soruşdu:

– Heyvanın hər ikisi bağlı idi, yoxsa biri bağlı, digəri açıq idi?

Şikayətçi ulağın bağlı, öküzün açıq olduğunu söyləyincə Həzrət Əli (ə.):

– Elə isə öküz sahibi ulaq yiyəsinə dəyən ziyanı edəməlidir, – qərarını verdi.

Rəsulullah böyük Əlini öyərək:

– Əli (ə.) hökm verməkdə hamımızdan üstündür – buyurdu və onun elminin dərəcəsini yüksəltdi.

Həzrət Ömər xəlifə olduğu vaxt zina etdiyi üçün bir hamilə qadının öldürülməsini əmr etdi. Həzrət Əli (ə.):

– Ya Ömər! Sənin hökmün qadına aiddir, qarnındakı uşağa yox,

– dedi.

Həzrət Ömər:

– Əli (ə.) olmasaydı, qadın həlak olardı, buyurdu.

Yenə bir gün Həzrət Ömər dəli bir qadının zina etdiyi üçün öldürülməsini əmr etdi. Həzrət Əli (ə.):

– Ya Ömər! Sənə nə oldu? Mən Rəsulullahdan üç kimsənin üzərindən qələmin qaldırıldığını, yəni günah yazılmadığını eşitdim.

Birincisi, yatan yuxudan oyanana qədər, ikincisi, dəli olanın ağı başına gələnə qədər, üçüncüsünü uşaqlar uşaqlıq dövrünü başa vurana qədər cavabdeh olmazlar.

Beləliklə, Həzrət Ömər dəli qadının azad olunmağını əmr etdi və Həzrət Əliyə (ə.) təşəkkürünü bildirdi.

Həzrət Ömər daima ən çətin anlarında Həzrət Əlinin (ə.) rəyini soruşur, onu çox yüksək qiymətləndirirdi. Həzrət Əli (ə.) də məntiqi, elmi bir şəkildə rəy verərdi. O, «Quran»ın incəliklərinə hər kəsdən çox bələd olduğu üçün bu hökmündə yanılmazdı. O, rəyini «Quran»a və Rəsulullahın sünnətinə görə verərdi.

Əbu Davuda görə, Həzrət Əli (ə.) demişdir:

Din rəylə olsaydı, ayağın üstünü deyil, altını məsh etmək lazım gələrdi. Çünki daha çox ayağın altı kirlənir və məntiqə görə altını məsh etmək gərəkdir. Halbuki Rəsulullahın sünnəti bunun əksinədir. Buna görə də rəy verən zaman «Quran» və sünnət əsas olmalıdır.

Həzrət Əlinin (ə.) bu böyük məziyyətləri düşmənlərini belə heyrətə salmışdır.

Bir gün Müaviyə Həzrət Əli (ə.) haqqında demişdir:

– Əli (ə.) son dərəcə təmiz bir insandır. Daima sözün doğrusunu söylər, hər mübahisəni düzgün həll edər. Əli (ə.) elm və hikmətin qaynağıdır. Ədalətə deyil, gücünə güvənənlərin düşmənidir. Haqq sahibi olan zəiflərin də hamisidir. Hər zəif onun ədalətinə güvənər. Dünya heç bir zaman onu aldada bilməmişdir (113).

Həzrəti Əmirəl-möminindən rəvayət olunmuşdur ki, Allah-Təalanın bütün sirləri asimani kitabda, asimani kitabda olanlar Quranda, Quranda olanlar «Fatihə» surəsində, «Fatihə» surəsində olanlar «Bismillah»da, «Bismillah»da olanlar isə «bey» hərifinin nöqtəsində xülasələnmişdir. Mən isə «Bismillah»dakı «bey» hərifinin

nöqtəsiyəm.

Qeyd edək ki, bəziləri aləm sözünü iki cür təfsir etmişlər: böyük aləm və kiçik aləm.

Kiçik aləm dedikdə, insanın vücudu nəzərdə tutulur. Çünki, insan təklildə böyük bir məcmuədən ibarətdir. Həqiqətdə isə insan bütün dünyanın xülasəsi və kiçik nümunəsidir. Buna görə də Əli (ə.) öz şeirlərinin birində insana xitab edərək buyurur: «Sən güman edirsən ki, kiçik bir cüssədən ibarətsən?! Halbuki, varlıq aləmi kimi böyük bir aləm sənin vücudunda yerləşmişdir.»

Həzrəti Əmirəl-möminin Əli (ə.)-dan belə nəql olunmuşdur: «Müttəqi (təqvalı) o kəsdir ki, əgər onun bütün əməllərini və işlərini bir tabağa qoyub, onu dünyada dolandırsalar onda rüsvayçı heç bir şey görünməz.»

Əmirəl-möminin Əli ibni Əbi Talib (ə.) «Nəhcül-bəlağə»də bu barədə maraqlı bir bəyan buyurmuşdur: «Əgər dünyanın bütün canlı varlıqları bir yerə yığılıb bir-birinə kömək etsələr bir milçək yarada bilməzlər və üstəlik onların əqli bu heyvanın yaradılış sirlərini tapmaqda heyran və sərkərdən qalar. Onların bütün qüvvələri zəifləyər, yorular, tükənər və nəhayət bütün səylərdən sonra məğlub olub etiraf edərlər ki, hətta milçək kimi kiçik bir varlığı yaratmaqda acizdirlər. Onlar öz acizliklərini onu məhv etməkdə bildirərlər.»

HƏR TƏRƏFƏ ÜZ ÇEVİRSƏNİZ ALLAH ORADADIR

Keçən ayədə ilahi məkanlarla düşmən olan və onların dağıdılması üçün səy göstərən zalımlar barəsində söhbət edildi. İndiki ayə isə həmin sözün davamıdır. Ayə buyurur: «Məşriq və məğrib Allaha məxsusdur, hər tərəfə üz çevirsəniz, Allah oradadır.»

Əgər sizin məscidlərə, tövhid qərargahlarına getməyinizin qarşısını alırlarsa, heç də Allahın bəndəçilik yolu bağlanmır. Bu dünyanın şərqə də, qərbi də Allahın müqəddəs Zatına məxsusdur, hər tərəfə üz çevirsəniz Allah oradadır. Həmçinin müəyyən səbəblər

vasitəsi ilə baş verən qiblənin dəyişdirilməsi hadisəsi bəndəçilik məsələsi barəsində azacıq təsirə malik deyildir. Məgər Allahın hazır olmadığı bir yer tapmaq olarmı? Ümumiyyətlə Allahın məkanı yoxdur. Buna görə də ayənin axırında buyurulur: «Allah qeyri-məhdud, ehtiyacsız və biliklidir».

Bu məsələni xatırlatmaq istəyirik ki, ayədə qeyd olunan məşriq və məğrib heç də iki müxtəlif istiqamətə deyil, əksinə bütün coğrafi cəhətlərə işarədir. Məsələn, Əli (ə.)-in düşmənləri ədavət səbəbilə, dostları isə qorxu ucbatından onun fəzilətlərini gizləmişdir. Amma bununla belə, «o həzrətin fəzilətləri şərqə-qərbə yayılmışdır» deyiriksə, məlumdur ki, bütün dünyaya, aləmin şərqinə və qərbinə, yayılmışdır.

Bəlkə də şərq və qərb deyilməsinin səbəbi budur ki, insanın tanıdığı ilk cəhət bu iki istiqamətdir. Yerdə qalan coğrafi cəhətlər isə məşriq və məğribin vasitəsi ilə tanınır.

Qurani-məcid buyurur: «Yerin şərqini və qərbini müstəzəf olan insanların (məzlum kütlələrin) ixtiyarına verdik».

Mərhum Səduqun «Tövhid» adlı kitabında Salmani farsidən maraqlı bir hədis qeyd olunmuşdur. Belə ki, Həzrəti Əli (ə.)-dan soruşdu: «Allahın üzü hansı istiqamətdir?» Həzrəti Əli (ə.) buyurdu: «İbni Abbas, odun və od gətir». O, da həmin şeyləri gətirdi, Həzrət odunu yandıraraq buyurdu: «Bu alovun üzü hansı istiqamətdir?» Ərz elədi: «Onun müəyyən bir cəhəti yoxdur, hərtərəflidir». Həzrət buyurdu: «Mənim Pərvərdigarım da belədir. (Yəni heç bir cəhəti yoxdur.) Məşriq və məğrib Allaha məxsusdur. Hər tərəfə üzv çevirsən, Allah o istiqamətdədir».

207-Cİ AYƏ

207 – «Camaatdan bəzisi (imanlı və fədakar insan olan Əli (ə.) kimi, «Leylətul-məbit»də Peyğəmbər (s.)-in yatağında yataraq) Allahın razılığını qazanmaq yolunda öz canlarını satır. Allah öz bəndələrinə qarşı mehribandır».

TƏFSİR:

Hicrətin yeddinci əsrində yaşamış sünni alimlərindən olan İbni Əbil Hadid «Nəhcül-bəlaqə»yə yazdığı şərhində belə qeyd edir:

«Bütün təfsirçilər demişlər ki, bu ayə Həzrəti Əli ibn Talib (ə.)-in barəsində, «Leylətul-məbit» gecəsində Həzrəti Rəsuli-əkrəm (s.)-in yerində yatması ilə əlaqədar olaraq nazil olmuşdur. Bu məsələ təvatür həddindədir, kafir və divanələrdən başqa heç kim onu inkar etməz...»

Hadisə belə olmuşdur: «Məkkə müşrikləri qərara almışdılar ki, hər qəbilədən bir nəfər toplaşaraq Peyğəmbəri öldürsünlər. Belə olduqda Bəni-Haşim onun intiqamını ala bilməyəcək, bununla da Peyğəmbərin əlindən rahat olacaqdılar. Allah-Təala bu məkrli hiyləni Peyğəmbər (s.)-ə xəbər verdi. Əli (ə.) Peyğəmbər (s.)-in Məkkədən sağ-salamat çıxıb getməsinə şərait yaratmaq və o Həzrətin evini nəzarət altında saxlayan müşriklərin diqqətini yayındırmaq üçün onun yatağında yatmağa hazır oldu.

Əli (ə.) o təhlükəli gecədə Peyğəmbər (s.)-in yerinə yatanda Allah-Təala Özünün iki əziz mələyinə – Cəbrail və Mikayıla buyurdu: «Sizlərdən hansınız digərinə fəda olmağa hazırsınız?» Onlardan heç biri razı olmadı. Allah-Təala buyurdu: «Yer üzünə baxın, Əli ibn Əbu Talibin öz canını Rəsuli-Əkrəmə (s.) necə fəda etdiyini görün!»

Sünnü alimlərindən çoxlu Əli (ə.)-in bu fəzilətini iqrar etmişlər. Mərhum Əllamə Əminin «Əl-Qədir» kitabının ikinci cildinin 48-ci səhifəsində onların adını bir-bir qeyd etmişdir. O cümlədən İmam Əhməd ibni Hənbəl (Hənbəli məzhəbinin banisi) «Müsnəd» kitabının I-ci cildinin 348-ci səhifəsində bu hadisəni qeyd etmişdir.

«Ətyəbul-bəyan» təfsirində qeyd olunur ki, «Ğayətul-məram» kitabında Əli (ə.)-in fədakarlığı barəsində iyirmi hədis – doqquzu sünnü alimləri, on biri isə şiə alimləri tərəfindən nəql olunmuşdur. Onların hamısında, bu ayənin Həzrəti Əli (ə.)-in fədakarlığı barəsində nazil olması göstərilmişdir.

Üçüncü əsrin tanınmış şəxsiyyətlərindən olan sünnü alimi Təbəri «Tarix» kitabının 2-ci cildinin 373-cü səhifəsində Həzrəti Əli (ə.)-in Peyğəmbər (s.)-in yatağında yatması hadisəsini nəql etmişdir. Həmçinin Yəqubi də «Tarix» kitabının 2-ci cildinin 39-cu səhifəsində bu məsələni aşkar şəkildə bəyan etmişdir.

İbni Əbil Hədid «Nəhcül-bəlağə»yə yazdığı şərhin 4-cü cildinin

73-cü səhifəsində belə deyir: «Müaviyə 4000 dirhəm pul verərək bu ayənin Əli (ə.) barəsində deyil, o Həzrətin qatili olan Əbdürrəhman ibni Mülçəm barəsində nazil olduğunu deyilməsini istəmişdi.

Qəzali «Ehyaul-ülüm» kitabının 3-cü cildinin 238-ci səhifəsində, Sind ibni Covzi Hənəfi «Təzkirətul-xəvvas» kitabında, ibni Hişam «Siyrə» kitabının 2-ci cildinin 291-ci səhifəsində, Hələbi «Əs-siyrətul-hələbiyyə» kitabının 2-ci cildinin 29-cu səhifəsində, İbni Səbbağ Maliki «Əl-füsulül-mühimmətu» kitabında və sair sünni və şiə kitablarında bu ayənin Əli (ə.) barəsində nazil olması qeyd olunmuşdur.

İNCƏ NÖQTƏLƏR:

1. Pis adamın gözəl sözləri, həqiqi möminin isə əməli dünyanı heyrətə salır.

2. Ən böyük fayda və mənfəət odur ki, insan ən dəyərli mətəhi olan canını behiştə daxil olmaq, yaxud cəhənnəmdən xilas olmaq üçün deyil, yalnız Allah-Təalanın razılığını qazanmaq naminə öz Xaliqinə satsın.

3. Allah yolunda təhlükəni qəbul etmək deyil, ondan qorxmamaq və onun pişvazına getmək daha mühümdür. Ayənin nazil olma səbəbinə diqqət yetirməklə məlum olur ki, öz canını, hətta ağır hadisə baş verməsə belə, qurban verməyə hazır olan şəxs tərifə layiqdir.

4. Allahın lütf və mehribanlığı ən böyük mükafatdır. Allah-Təala hər bir iş üçün müəyyən mükafat təyin etmişdir, amma bu ayədə hər hansı mükafat deyil, «Allah-Təala mehribandır» – deyə buyurulur (13).

İmam Əli (ə.) Peyğəmbərdən sonra 3 cəbhə ilə müharibə apardı:

Nakisin döyüşü – (Cəməl döyüşü)

Nakisin – əhdlərini sındıranlar deməkdir. İmam Əli ə. – a Beyət edib sonra beyəti sındıranlardır. Təlhə və Zübeyr onlara başçılıq edirdi.

Qasitin döyüşü – (Siffeyn döyüşü)

Qasitin – haqdan dönmüşlər, zülmkarlar deməkdir. (Müaviyə və

Əmrə onlara başçılıq edirdi).

Maraqın döyüşü – (Nəhrivan döyüşü)

Maraqın – (yolunu azmışlar).

Əli (ə.)-ı Əbu Musa Əşəri və Əmr-Asın danışığılarına məcbur etmiş dəstədir. Sonra Nəhrivan da İmama da məğlub oldular.

ALLAHIN ADI İLƏ

Əmirəlmöminin Əli (ə.)-dan rəvayətdir ki, buyurub:

«Xoş o adamın halına ki, yaşayışı itin yaşayışı kimidir. Onda 10 xislət var, görək bunların hamısı mömində olsun.

1. Xalq arasında qiyməti yoxdur – bu miskinlərin halıdır.

2. Kasıb ola, mal-dövləti olmaya, sadə ola – bu saf mücərrəd olanların sifətidir.

3. Onun məlum sığınacaq yeri yoxdur, yer onun üçün döşəmədir – bu təvəkkül edənlərin əxlaqıdır.

4. Çox vaxt ac olar – bu salehlərin əxlaqıdır.

5. Sahibi onu döysə də, o qapıdan getməz – bu müridlərin əlamətidir.

6. Gecə az yatar – bu xaşələrin sifətidir.

7. Qovular, danıqlar, sonra çağrılar, o yenə gələr, lakin kin, nifrət bəsləməz – bu aşıqların halıdır.

8. Əksər vaxtı susur – bu razı olanların əlamətidir.

9. Sahibi ona nə versə, ona razı olar – bu qani olanların halıdır.

10. Əgər ölsə, ondan heç bir miras qalmaz – bu zahidlərin yoludur (4).

İTİ DƏ ALLAH YARATMIŞDIR

Əsrimizin böyük ariflərindən olmuş Cəfər Ağa Müctəhidi (Təbrizi) belə nəql edir:

Günlərin bir günü, səhər azanından bir qədər keçmiş Həzrət İmam Rza (ə.) tərəfindən inayət olunmuş bir cazibə məni evdən çölə doğru çəkdi. Çölə çıxıb məni çəkən cazibənin istiqamətində hərəkət etməyə başladım. Xiyabanı keçib «Həzrəti» adlanan meydana çatanda hiss etdim ki, artıq hərəkət etməyə qadir deyiləm. Sanki

ayaqlarımı yerə mıxlamışdılar, irəliyə addım ata bilmirdim! Batınımdə bir səs mənə deyirdi ki, burada durub bir səhnəni müşahidə etməlisən.

Gördüm qoca bir it hərəmin günbəzinə tərəf boylanıb nalə edir.

Bu hadisədən yarım saat keçmiş gördüm ki, bahalı bir maşın meydanın kənarında dayandı. Maşının arxa qapısından əyin-başından varlı təbəqədən olduğu bəlli olan bir şəxs düşüb itə tərəf getdi. İtin gözü həmin şəxsi sataşar-sataşmaz quyruğunu bulamağa başladı.

Bu səhnəni görüb riqqətə gəldim. Hiss etdim ki, əvvəlki halətim dəyişildi və artıq hərəkət edə bilirəm. Həmin şəxsə tərəf gedib salam verdim. Pərişan və narahat olduğu qiyafəsindən aydın gözə çarpırdı.

Soruşdum: – Bu itin əhvalatı nədir belə? Deyəsən sizi tanıyır.

Kişi dərin bir ah çəkib dedi: Bu iti kiçük ikən arvadımın təklifi ilə evə gətirdim. Yaxşı bəslədiyimiz üçün az bir vaxtda böyüdü. Tədricən həyət-baxçanın, qapı-bacanın gözətçisinə çevrildi. İllər keçdi, o qocaldı. Qocaldığı üçün artıq keşik çəkməyə halı qalmamışdı. Axırı, dünən gecə arvadım iki ayağını bir başmağa dirəyib dedi: Artıq bu it işimizə yaramır, apar onu bir yerdə azdır, qayıt! Gərək başqa bir it tapıb gətirək. Bu boyda həyət-bacanı itsiz qoymaq olmaz!

Sürücümə dedim iti özü ilə aparıb Məşhədin ətrafında bir yerdə azdırsın.

Sürücü iti maşına oturdub getdi. Bir saatdan sonra qayıdıb dedi: Yaman vəfalı heyvan imiş. İti Vəkilabadın ətrafında maşından düşürəndə yalvarıcı baxışlarını mənə zilləmişdi. Sanki mənim belə bir iş görəcəyimi gözləmirdi. Yola düşüb qayıdanda bir qədər maşının ardınca yüyürdü, amma sonra yorulub dayandı.

– Təqribən gecə yarısı yuxuya getdim... Yuxuda qiyafəsindən cah-cəlal yağan bir seyyidi gördüm. Onun heybətli görkəmini görəndə bir anlığa duruxdum. Seyyid amiranə bir səslə mənə dedi: Sizin insanlığınız harada qaldı?! Niyə bu dilsiz-ağızsız heyvana rəhm etmədiniz. Məgər siz qocalmayacaqsınız?! Sizi qoca vaxtınızda ev eşiyinizdən məhrum edib çölə atsalar xoşunuz gələrmə? Gəlin onu aparın, onun gözü hələ də yoldadır!

... Bu anda hövlanak yuxudan qalxdım.

Ürəyim şiddətlə döyünür, ağır-ağır nəfəs alırdım. Dilim-dodağım qurumuşdu. Başımda küt bir ağrı hiss etdim. Qalxıb bir az gəzişdim; su içib yenidən yatağa uzandım. Yavaş-yavaş təbii halım özümə qayıtdı. Amma yuxuda gördüyüm səhnə hələ də məni narahat edirdi. Əsəblərimi tam ələ alandan sonra ürəyimdə dedim: Narahat olmağına dəyməz, bütün bunlar bir xəyaldır, adi bir yuxudur, başını at, yat! Qoca bir itin nə dəyəri var ki, bu qədər onun üstündə baş sındırırsan.

Elə ki, yuxuya daldım, yenidən həmin səhnə təkrarlandı. Bu dəfə həmin seyyid məni danlayaraq dedi: Daha niyə məəttəlsən, niyə özünə gəlmirsən?!

... Yuxudan dik atıldım. Lənət şeytana – deyib öz-özümə dedim: Niyə bu fikirlər mənim başımdan çıxmır. Bu gecə niyə bu qədər uğursuz və uzundur belə, elə bil səhər açılmaq istəmir.

Yuxu dərmanı atıb yenidən yerimə uzandım. Yuxuya dalar-dalmaz, üçüncü dəfə yenə həmin səhnə təkrar oldu. Amma bu dəfə həmin seyyid acıqlı bir ifadə ilə mənə dediklərini təkrarladı. Özümü itirmiş halda soruşdum: Axı mən bu böyüklükdə şəhərdə iti harada axtarım? Dedi: Şəhərin yuxarı meydanına gedin, it orada sizi gözləyir!

Yuxudan qalxanda artıq əvvəlki iztirabım çəkilib getmişdi. Tez libasımı geyinib sürücünü səslədim. Ürəyimdə dedim: Gedib yoxlamağına dəyər. Axırı it ya orada olacaq, ya da olmayacaq. Əgər it orada olsa özümə evə gətirəcəm, yox, əgər olmadı, ən azı fikrim rahat olar. Bilərəm ki, yuxuda gördüklərim qarabasmadan başqa bir şey deyilmiş.

İndi budur gəlmişəm, görürəm ki, bu vəfalı it burada dayanıb mənə quyruq bulayır. Sanki mənə demək istəyir ki, bizim də Allahımız var! Siz bizi yaddan çıxarsanız da Allah bizi yaddan çıxarmır. Hər nə olsaq da Onun yaratdıqlarıyıq!

Həzrət Ağa Müctəhidi bu xatirəni danışandan sonra buyurdu: İmamın işlək əli bu aləmdə iş görür, bu əli görəndə göz lazımdır (98).

Bu aləmdə hər bir varlıq Allahın yaratdığı olmaqdan əlavə, həm də yaradılış sistemində ifa etdiyi rola görə ehtirama layiqdir. Heç bir

varlığa həqarət gözü ilə baxmamalıyıq.

Rəhmətlik Ayatullahul-Üzma Seyyid Məhəmməd Hadi Milani bu məsələnin təsdiqində deyirdi: Qurani-Kərimin kəlmələrinə dəstəmazsız toxunmağa haqqımız yoxdur. Fərqi yoxdur, istər «insan» kəlməsi olsun, ya «kəlb» (it) və ya «nəml» (qarışqa). Allahın yaratdığı olduqları üçün hər biri hörmətə layiqdirlər. Onların hər birinin hörmətinə tələb olunan həddə riayət edilməlidir.

Sədi Şirazi həmin məsələyə işarə edərək deyir:

Bir qarışqa olsa belə incitmə sən düşün bir,

Canı vardır onun da, can hər kəsə şirindir.

Hərdən biz insanlar bir problemlə üzləşdiyimiz zaman, vəziyyəti çıxılmaz görəndə hər qapıya üz tuturuq. Amma Allah dərgahına üz tutmaq, məsumlara təvəssül etmək yadımızdan çıxır. Sanki qəflətə düşər oluruq. Bu qəbildən olan hekayələrin yad edilməsi bizi canımıza çökmüş qəflətdən ayılda bilər.

Əgər biz Allahın yaratdıqlarının xidmətlərindən bəhrələniriksə, bu xidmətləri dəyərləndirib qarşılığını ödəməliyik (57).

**İmam Əli (ə.) güzgünün 10 xüsusiyyətini
belə bəyan etmişdir:**

- 1. Güzgü eyibləri səssiz-sədasız söylər (göstərər).***
- 2. Güzgü eyibləri insanın üzünə söylər (göstərər).***
- 3. Güzgü qəzəbdən deyil, saf olduğu üçün eyibləri söylər (göstərər).***
- 4. Güzgü tozlanarkən başqalarının eyiblərini görməz.***
- 5. Güzgü eyibləri özündə saxlamaz.***
- 6. Güzgü eyibləri göstərməklə bərabər gözəllikləri də göstərər.***
- 7. Güzgüdə insan vəzifəsi, şan-şöhrəti əks olunmaz.***
- 8. Güzgü sınısa da eyibləri kiçiltməz.***
- 9. Güzgü eyibləri olduğundan böyük göstərməz.***
- 10. Güzgü eyiblərimizin islahi üçündür, onu sındırmaqla eyibsiz olmarıq.***

VƏLİ, VƏSİ VƏ QƏDİR-XUM
ƏLİ (Ə.)-İN VƏLİ-ƏHDLİYİNƏ VƏ VƏSİLİYİNƏ
DAİR ÜMUMİ ÇAĞIRIŞ

Hakim Həskani İbni Abbasdan və Cabirdən belə rəvayət edir: «Allah Həzrət Muhəmmədə fərman verdi ki, Əlini camaata vilayət (rəhbərlik) üçün təqdim etsin. Peyğəmbər də camaatın «öz əmisi oğlunu seçdi» deyəcəklərindən qorxur və bu məsələni məzəmmət vasitəsinə çevirəcəklərindən ehtiyat edirdi. Nəhayət, Allah-Təala ona belə bir vəhy etdi:

«Ey Peyğəmbər! Pərvərdigarın tərəfindən sənə nazil olanları camaata çatdır! Əgər çatdırmasan, risaləti təbliğ etməmişən. (Bil ki,) Allah səni camaatın şərrindən qoruyacaqdır!» («Maidə» surəsi, ayə 67).

Peyğəmbər də Qədir-Xumda Əlinin vilayətini camaata çatdırdı. («Şəvəhidut-Tənzil» Məhəmməd Baqir Məhmudunun təhqiqi, Beyrut çapı, 1393-cü h.q. il, I-ci cildi, səh.192, hədis 249. Əbdüllah ibni Əbdüllah ibni Əhməd, hakim Həskani Nişapuri adı ilə məşhurdur və 5-ci hicri ilinin böyük alimlərindəndir. Onun tərcümeyi-halı «Təzkiyətul-hüffaz»da (Hindistan çapı, 4-cü cild, səh.390, Misir çapı, 3-cü cild, səh.1200, 14-cü təbəqənin axırında) qeyd olunmuşdur).

Ziyad ibni Münzərin də belə dediyi rəvayət olunur: Əbu Cəfər Məhəmməd ibni Əlinin hüzurunda idim, o, camaat üçün söhbət edirdi. Həsən Bəsrindən rəvayət nəql edən Bəsrəli bir kişi ayağa qalxıb dedi: «Ey Peyğəmbər övladı! Sənə fəda olum! Həsən bizə xəbər verib demişdir ki, «ya əyyuhər-Rəsulu bəlliğma unzilə iləykə...» ayəsi bir kişi barəsində nazil olmuşdur. Lakin o, həmin kişinin adını bizə demədi».

İmam (ə.) buyurdu: «Əgər (onun kim olduğunu) demək istəsəydi, deyərdi, lakin qorxurdu! Cəbrail (ə.) Peyğəmbər-Əkrəm (s.) yanına gəldi... Sonra dedi: «Allah sənə fərman verir ki, ümmətini namaz, zəkat, oruc, həcc (hökmləri) ilə tanış etdiyin kimi, onların vəlisi ilə də tanış edəsən ki, bu məsələlərin hər birində höccət onlara

tamam olsun». Peyğəmbəri-Əkrəm (s.) dedi:

«Pərvərdigara! Mənim qövmüm cahiliyyət dövründən hələ də uzaqlaşmamışdır, bir-birinə öyünüb fəxr etmək hissi onlarda hələ də qalır. Onların hər biri öz vəlilərindən (Əlidən) müəyyən qədər zərbə görmüşlər. Mən (onların təkzib etməsindən) qorxuram. «Bu zaman Allah» ya əyyuhər-Rəsulu bəlliğ... vəllahuyəsimukə minənnas» ayəsini nazil etdi. Burada Allah onun (camaatın şərindən amanda və) salamat qalacağına zəmanət verdi, təbliğ etmədiyi surətdə isə təhdid etdi. Peyğəmbər də Əlinin əlindən tutub qaldırdı...» (Yenə orada, səz.191, «Əsbabun-nüzul», Vahidi, «Nuzulun-Quran» Əbi Nəim, həmin ayənin təfsirində).

«Merac» hədisində İbni Abbasın belə dediyi rəvayət olunur: «Mütəal Allahın Öz Peyğəmbərinə buyurduğu şeylərdən biri də bu idi:

«Mən elə bir peyğəmbər göndərməmişəm ki, onun üçün vəzir qərar verməyim: sən Allahın Rəsulusan, Əli də sənin vəzirindir».

İbni Abbas deyir: «Peyğəmbəri-Əkrəm (s.) meracdən qayıtdığı zaman camaatla bu barədə danışmaq istəmirdi. Çünki onlar cahiliyyət dövründən çox da aralanmamışdılar... Nəhayət, zil-hiccənin 18-i gəlib çatdı və Mütəal Allah belə bir ayə ilə ona vəhy etdi: «Ya əyyuhər-Rəsul bəlliğ...» Peyğəmbər camaata buyurdu: «Ey insanlar! Allah məni elə bir (ağır) vəzifə ilə sizə tərəf göndərmişdir ki, sinəm ondan daralmışdır və qorxuram ki, məni müttəhim və təkzib edəsiniz. Amma indi Pərvərdigarım məni təhdid edərək qorxutmuşdur...» (Yenə orada, s.192-193).

Həmçinin Həskanı və İbni Əsakir, Əbu Hüreyrədən rəvayət edirlər ki, o belə demişdir: Allah-Təala «ya əyyuhər-Rəsul...» ayəsini Əliyyibni Əbi Talibin (vilayəti) barəsində nazil edərək buyurmuşdur: «Əgər bu işi görməsən, risaləti sona çatdırmamısan.»

Həmçinin Əbdüllah ibni Ovfidən belə rəvayət olunur: «Peyğəmbəri-Əkrəm (s.) Qədir-Xumda çıxış etdi, «ya əyyuhər-Rəsul bəlliğ...» ayəsini tilavət etdi. Sonra Əlinin əllərindən tutub o qədər yuxarı qaldırdı ki, qoltuğunun altındakı ağılıq görünməyə başladı. Sonra buyurdu: «Agah olun! Mən hər kəsin mövlasıyamsa...» (Yenə orada, s.190. Əbdüllah ibni Ovfi – Əlqəmə ibni Xalid Əsləmi

Hüdeybiyyə sülhündə iştirak etmiş səhabələr və Peyğəmbəri Əkrəm (s.)-dən sonra uzun ömür sürmüş, 86 yaxud 87-ci hicri ilində vəfat etmişdir. O Kufədə vəfat edən axırncı səhabə idi. Onun hədisini bütün «Səhih» müəllifləri rəvayət etmişlər. Tərcümeyi-hal «Təqribut təhzi»də I-ci c. s.402 və «Usdul-ğabə»də 3-cü c., s.121 qeyd olunmuşdur).

Vahidi «Əsbabun-nüzulda», Süyuti «Durrul-mənsur»-da Əbu Səid Xidridən belə rəvayət edir: «Ya əyyuhər-Rəsul bəlliğ...» ayəsi Əliyyibni Əbu Talibin barəsində nazil olmuşdur. («Əsbabun-nüzul», s.135, «Durrul-mənsur» 2-ci c., s.298, «Fəthul-qədir» 2-ci c., s.57, «Təfsiri-Nişapuri» 6-cı c., s.194.)

«Təfsiri-Süyuti»də ibni Məsuddan belə nəql olunur: «Peyğəmbərin dövründə bu ayəni belə tilavət (təfsir) edirdik: «Ey Peyğəmbər, Əlinin möminlərin mövlası olması ilə əlaqədar Rəbbinin tərəfindən sənə nazil olanları təbliğ et; əgər bunu çatdırmasan, risalətini tamamlamamısan» («Durrul-Mənsur» 2-ci c. s.298.).

İbni Məsudun məqsədi budur ki, onlar Peyğəmbəri Əkrəm (s.)-in dövründə bu ayəni belə təfsir edirdilər.

QƏDİR GÜNÜNDƏKİ MƏRASİM XƏBƏRİ

Peyğəmbəri-Əkrəm (s.) zil-hiccənin 18-ci günündə həccətul-vidadan qayıdan zaman bu ayə nazil oldu: («Məcməüz-zəvaid», 9-cu c. s.105, 163-164).

O Həzrət Cöhfə məntəqəsində yerləşən Qədir-Xum çölündə (Mədinə, Misir və Şam yolunun bir-birindən ayrıldığı yerdir) düşərgə saldı. Göstəriş verdi ki, arxadakılar gəlib çatsın, qabaqda gedənlər də geri qayıtsın. O həzrət səhabələrin çöldəki ağacların altında oturmasının qarşısını aldı və buyurdu ki, oradakı tikanları təmizləsinlər.

Sonra «əssəlatu camiətən!» (yəni: camaat namazı!) nidasını verdi, daha sonra onlara tərəf gedib zəhr namazını şiddətli istidə qıldı və xütbə oxumaq üçün ayağa qalxdı. Allaha həmd-səna etdikdən və onlara öyüd-nəsihət verdikdən sonra buyurdu:

«Yaxın zamanlarda Allah məni (Öz dərgahına) çağıracaq və mən də Ona (müsbət) cavab verəcəyəm! Mən də məsuliyyət daşıyıram, siz də məsuliyyət daşıyırsınız. İndi (deyin görüm) sizin nəzəriniz nədir?»

Dedilər: «Şəhadət veririk ki, sən risaləti çatdırdın, bizə qarşı xeyirxahlıq etdin. Allah sənə xeyirli mükafat versin!»

Peyğəmbər (s.) buyurdu: «Şəhadət vermirsinizmi ki, Allahdan başqa heç bir məbud yoxdur, Mühəmməd Onun rəsuludur, cənnət-cəhənnəm haqdır?!»

Dedilər: «Əlbəttə ki, bunlara şəhadət veririk.»

Peyğəmbər: (s.) Allah dərgahına ərz etdi: «Pərvərdigara, şahid ol!» Sonra buyurdu: «Məgər eşitmirsinizmi?»

Dedilər: «Əlbəttə ki, eşidirik!»

Buyurdu: «Ey insanlar! Mən sizin aranızdan gedirəm. Siz eni Şamın Busra məntəqəsindən Yəmənin Səna məntəqəsinə qədər olan bir hovuzda mənim yanıma gələcəksiniz, orada ulduzların sayı qədər gümüş camlar vardır. Mən sizdən «Səqəleyn» barəsində soruşacağam. Baxın görün, məndən sonra onlarla necə rəftar edəcəksiniz!»

Bir nəfər nida edib dedi: «Ya Rəsulullah! Səqəleyn nədir?»

Buyurdu: «Biri Allahın Kitabıdır ki, onun bir tərəfi Allahın əlindədir, digər tərəfi isə sizin əlinizdədir. Ona bərk-bərk sarılın ki, heç vaxt yolunuzu itirib azğın olmayasınız! İkincisi isə mənim itrətim – Əhli-beytimdir. Lətif və Xəbir (hər şeydən xəbərdar) olan Allah mənə xəbər vermişdir ki, bu ikisi hovuzun yanında mənə çatana qədər bir-birindən ayrılmayacaqlar. Mən də bunu Allahdan istəmişəm! Belə isə, bu ikisindən qabağa keçməyin, əks halda həlak olarsınız; onların barəsində səhlənkarlıq da etməyin ki, yenə də həlak olarsınız. Onlara (Əhli-beytə) bir şey öyrətməyə çalışmayın, çünki onlar sizdən çox biliklidir» (Yenə orada, səh.162-164. Onun ibarələrindən bəzilərini hakim «Müstədrək», 3-cü c. s.109-110. İbni Kəsir «Tarix» kitabında 5-ci c. s.209 və 213. qeyd etmişlər. Həmçinin «Şəvahidut-tənzil», I-ci c. 281 və 372, «Sünəni ibni Macə», fəzlu Əli babı. Burada müxtəlif ibarələrdə rəvayət edilmişdir).

Sonra buyurdu: «Bilmirsinizmi ki, mən bütün möminlərə, onların özlərindən də artıq ixtiyar sahibiyəm?»

Dedilər: «Əlbəttə! Ya Rəsuləllah!»

İkinci dəfə olaraq buyurdu: «Bilmirsiniz (yaxud şəhadət vermirsiniz) ki, mən hər bir möminə, onun özündən artıq ixtiyar sahibiyəm?»

Dedilər: «Əlbəttə ki, ya Rəsulullah, bilirik! («Müsnədi Əhməd» I-ci c. s.118-119, 4-cü c. s.281, 368, 370, 372; «Tarixi ibni Kəsir», 5-ci c. s.209, 212, «Şəvahidut-tənzil», 1-ci c. s.190 müxtəlif ibarələrlə.).

Sonra Əli ibn Əbu Talib (ə.)-ın əlindən tutdu, o qədər qaldırdı ki, camaat hər ikisinin qoltuğunun altındakı ağılığı gördülər.

Sonra buyurdu: «Ey insanlar! Allah mənim mövlamdır, mən də sizin mövlanızam. Mən hər kəsin mövlasıyamsa, bu Əli də onun mövlasıdır. (Sonra belə dua etdi): Pərvərdigara, onu sevənləri sev, onun düşmənlərini düşmən bil. Ona kömək edənlərə kömək et, xar edənləri xar et. Onu sevənləri sev, düşmən olanlara düşmən ol.» (Yenə orada, həmçinin «Tarixi ibni Kəsir» 5-ci c. s.209) Sonra dedi: «Pərvərdigara, Özün şahid ol!»

Orada hazır olanlar hələ bir-birindən ayrılmamışdılar ki, bu ayə nazil oldu:

«Bu gün Mən dininizi sizin üçün kamil etdim, nemətimi sizə tamamladım və İslamın sizin üçün bir din olmasına razı oldum». («Maidə» surəsi, ayə 3).

Peyğəmbəri-Əkrəm (s.) buyurdu: «Allahu Əkbər! Dinin kamilliyi, nemətin tamamlanması, mənim risalətim və Əlinin vilayəti Allahı razı etmişdir» (Yenə orada, ibarələrdə azacıq fərqlə).

«Tarixi Yəqubi»nin «Mədinədə Quran nazil olması» babında deyilir: «Peyğəmbər (s.)-ə nazil olan axırncı ayə «əl-yovmə əkməltu ləkum...» ayəsi idi. Bu, səhih və sabit bir rəvayətdir. Bu ayəni həmin gündə – Qədir-Xum günündə nazil olması Əmirəl-möminin Əli ibn – Əbu Talibin vilayətinə aşkar bir dəlil idi. («Tarixi Yəqubi», 2-ci c. səh. 43).

«Müsnədi Əhməd» və «Tarixi ibni Kəsir» kitablarında deyilir: «Bundan sonra Ömər ibni Xəttab onu təbrik etməyə gəlib dedi: «Ey Əbu Talibin oğlu! Mübarək olsun ki, mənim və hər bir möminin mövlası oldun!» («Müsnədi Əhməd», 4-cü c. s.281, «Tarixi ibni Kəsiri», 5-ci c. s.20 «bundan sonra» kəlməsi ibni Kəsirdəndir).

Başqa bir rəvayətdə deyilir ki, Ömər belə dedi: «Bəh-bəh mübarək olsun sənə, ey Əbu Talibin oğlu!» («Şəvahidut-tənzil», 1-ci c. səh.157 və 158).

İMAM ƏLİ (Ə.)-A ƏMMAMƏ QOYMA MƏRASİMİ

Peyğəmbəri-Əkrəm (s.)-in «Səhab» adlı qara əmmaməsi var idi. Onu xüsusi günlərdə, o cümlədən Məkkənin fəth olunması günü kimi əlamətdar hadisələrdə başına qoyardı. («Səhihi Müslüm həcc» kitabı, hədis 451-452; «Sünəni Əbu Davud», 4-cü c. s.54, və «Şərhl-məvəhib», 5-ci c. s.10, Əbu Nəimin «Mərifətus-səhabə» kitabından nəqlən).

Bu gündə onu Əli (ə.)-ın başına qoydu. Əbdül-əla Bəhrani Qədir-Xum günündə o həzrətə əmmamə qoyma mərasimini belə rəvayət edir: «Peyğəmbəri-Əkrəm (s.) Qədir-Xum günündə Əlini çağırırdı, başına bir əmmamə qoydu və əmmamənin ucunu onun kürəyinə atdı. («Riyazun-nüsrət», 2-ci c. s.289 və «Usdul-ğabə», 3-cü c. s.114).

İmam Əli (ə.)-ın belə buyurduğu nəql olunur: «Peyğəmbəri-Əkrəm» (s.) Qədir-Xum günündə qara bir əmmaməni mənim başıma qoydu ki, onun bir ucu çiynimdə idi» («İsabe» 2-ci c. s.274, Əbdüllah ibni Bışrin tərcümeyi-halı).

«Müsnədi Təyalisi» və «Sünəni Beyhəqi» kitablarında Əli (ə.)-ın dilindən deyilir: «Peyğəmbəri-Əkrəm (s.) Qədir-Xum günündə mənim başıma bir əmmamə qoydu və onun bir ucunu çiynimə atdı, sonra buyurdu: «Allah-Təala Bədr və Hünəyn döyüşlərində belə bir əmmaməyə malik olan mələkləri mənim köməyimə göndərmişdi...» Sonra buyurdu: «Bu əmmamə müsəlmanların müşriklərdən seçilmə vasitəsidir» («Kənzül-ümmal», 20-ci c. s.45, «Müsnədi-Təyalisi», 1-ci c. s.23, və «Sünəni Beyhəqi», 10-cu c. səh.14.).

Həmçinin Əli (ə.)-dan rəvayət edilir ki, Peyğəmbəri-Əkrəm (s.) bu əmmaməni öz əli ilə onun başına bağladı, iki tərəfini çiyinə atdı və sonra buyurdu: «Qayıt!» O qayıtdı. Sonra buyurdu: «Mənə tərəf gəl!» O, özünü Peyğəmbərə tərəf çevirdi. Bundan sonra o həzrət üzünü səhabələrə tutub buyurdu: «Mələklərin tacları, bax belədir!» (Yenə orada, Şeyx ibni Bazandan nəqlən.)

İbni Abbas deyir: «Peyğəmbəri-Əkrəm (s.) özünün «Səhab» adlı əmmaməsini Əli (ə.)-a bağışladığı zaman ona buyurdu: «Ey Əli! Bu

əmmamə ərəblərin tacıdır». (Yenə orada, Deyləmidən nəqlən.)

Əbdüllah ibni Bişr deyir: «Peyğəmbəri-Əkrəm (s.) Qədir-Xum günündə Əli (ə.)-ı çağırdı və onun başına bir əmmamə bağladı, onun bir tərəfini iki çiyinləri arasına buraxaraq buyurdu: «Mənim Pərvərdigarım Hünəyn müharibəsində belə əmmaməyə malik olan mələklərlə mənə kömək etdi. Bu, müsəlmanların müşriklərdən seçilmə vasitəsidir» (İbni Təvusun «Əmanul-əxtar» kitabındakı rəvayəti belədir. Amma Əbdüllah ibni Bişrin «İsabə»dəki tərcümeyi-halında 2-ci c. s.274, nömrə 4566. «Qədir günü» sözü yoxdur).

AND İÇDİRMƏ MƏRASİMİ

İmam Əli (ə.) camaatı Kufə məscidinin həyətinə yığdı və onlara buyurdu: «Sizi and verirəm Allaha: Peyğəmbər (s.)-in Qədir-Xum günündə dediyi sözləri eşidən hər bir müsəlman ayağa qalxsın və buna şahid olanlardan başqa heç kəs ayağa qalxmasın».

Bu zaman camaatdan 30 nəfər ayağa qalxdı. Başqa rəvayətlərdə deyilir ki, camaatın çoxu ayağa qalxdı. («Müsnədi Əhməd» 4-cü cild, s.370 və «Tarixi ibni Kəsir», s.211-212).

Əbdür-Rəhman deyir: «Bu zaman Bədr əhlindən on iki nəfər ayağa qalxdı – sanki, onlardan birini indi də xatırlayıram – sonra şəhadət verdilər ki, o gündə Peyğəmbəri-Əkrəm (s.) onun əlindən tutaraq camaata buyurdu: «Bilmirsinizmi ki, mən möminlərə onların özlərindən də artıq ixtiyar sahibiyəm?»

Dedilər: «Bəli, ya Rəsulullah!»

Buyurdu: «Mən hər kəsin mövlasıyam, Əli də onun mövlasıdır. Pərvərdigara, onu sevənləri sev, düşmənləri ilə düşmən ol; ona kömək edənlərə kömək et, onu xar edənləri xar et.»

Əbdür-Rəhman deyir: «Üç nəfərdən başqa hamı ayağa qalxdı. Əli də onları qarğıışladı və qarğıışı da onları tutdu» («Müsnədi Əhməd» 1-ci c. s.118-119 və 4-cü c. s.370; «Məcməuz-zəvaid», 5-ci c. s.105, «Tarixi ibni Kəsir», 5-ci c. s.210-212).

Əbu Tüfeyl deyir: «Mən şək və tərəddüd içində çölə çıxdım. Zeyd ibni Ərqəmi görüb soruşdum: «Eşitdim ki, Əli belə-belə sözlər

deyir?!»

Zeyd dedi: «Bunun nəyini inkar edirsən? Peyğəmbər (s.)-in Əliyə dediyi o sözləri mən özüm eşitmişdim» (Yenə orada).

Başqa bir rəvayətdə deyilir: «Rəhbərdə bir dəstə adam Əlinin yanına gəlib dedilər: «Salam olsun sənə, ey bizim mövlamız!» İmam (ə.) buyurdu: «Mən necə sizin mövlanızam, halbuki siz ərəblərdən bir qrupsunuz?» Dedilər: «Eşitmişik ki, Peyğəmbər (s.) Qədir-Xum günündə belə buyurmuşdur: «Mən hər kəsin mövlasıyamsa, bu Əli də onun mövlasıdır».

Ravi deyir: Onlar getdikdən sonra arxalarıyla düşüb soruşdum: «Bunlar kimdirlər?» Dedilər: «Ənsardan bir dəstədir ki, Əbu Əyyub da onlardan biridir».

Digər bir rəvayətdə qeyd olunur ki, İmam ((ə.) onlara buyurdu: «Siz kimsiniz?» Dedilər: «Səni sevənlərik, Ey Əmirəl-möminin!» (Yenə orada)

BU ÜMMƏTDƏ VƏSİNİN TƏYİN OLUNMASI MUSA (Ə.)-IN ÜMMƏTİNDƏ VƏSİNİN TƏYİN OLUNMASI İLƏ EYNİDİR

Əvvəlki bəhslərdə qeyd olundu ki, Tövratda belə yazılmışdır: «Allah-təala Musa (ə.)-a buyurdu: «Yuşə ibni Nunu seç, onu bütün dəstələrin qarşısında qərar ver, öz əlini onun əlinə qoy, hamının gözü önündə ona vəsiyyəət et, özünün məqam, heybət və əzəmətinin bir qismini ona bağışla ki, bütün Bəni-İsrail qövmü onu eşitsinlər, özlərinin daxil olub-çıxmalarını onun fərmanı ilə yerinə yetirsinlər». Musa (ə.) Allahın fərmanına itaət edərək Yuşəni bütün dəstələrin önündə qərar verdi, Allahın buyurduğu kimi öz əlini onun əlinə qoydu. Bununla da ona vəsiyyəət etdi.

Həmçinin Allah-Təalanın Quranda Həzrət Xatəmul-ənbiya (s.)-ə buyurduğu ayələrin məzmunu ilə də agah olduq:

«Ey Peyğəmbər, Pərvərdigarının tərəfindən sənə nazil olanları camaata çatdır, əgər çatdırmasan, öz risalətini yerinə yetirməmişən və (bil ki), Allah səni camaatın şərindən qoruyacaqdır».

Peyğəmbər (s.) də Qədir-Xum günündə hacıları bir yerə topladı, onların hamısı – arxada qalanlar və qabaqda gedənlər bir yerə yığıldılar. Sonra camaatın gözləri önündə (onların sayı təqribən yetmiş min nəfər idi) İmam Əli (ə.)-ın əlindən tutub qaldırdı və onlara dedi: «Şəhadət vermirsinizmi ki, mən möminlərə, onların özlərindən artıq ixtiyar sahibiyəm?»

Hamılıqla «Pərvərdigara, əlbəttə ki, şahidlik edirik!» – deyə cavab verdikdə o həzrət özünün məqam, heybət və əzəmətinin bir hissəsini Əli (ə.)-a bağışlayıb buyurdu: «mən hər kəsin mövlasıysam, bu Əli də onun mövlasıdır. Pərvərdigara, onu sevənləri sev, ona düşmən olanlarla düşmən ol...»

Burada qeyd olunanlar Peyğəmbəri-Əkrəm (s.)-dən sonra ümmətin İmamı və onların vəliyyə-əmrinin təyin olunmasına dəlil edən şərif nəbəvi sünnəsinin bir qismi idi. Sonrakı bölmədə Allahın kitabında bu barədə nazil olanları qeyd edəcəyik.

QURANI-KƏRİMDƏ VİLAYƏT VƏ ULUL-ƏMR

a) Qurani-Kərimdə Əli (ə.)-ın vilayəti.

Əvvəlki hədislərdə aşkar şəkildə qeyd olunurdu ki, İmam Əli (ə.) Peyğəmbər (s.)-dən sonra möminlərin vəliyyə-əmrinə və rəhbəridir. Bu da məhz aşağıdakı Quran ayəsinin bəyan etdiyi məsələdir:

«Sizin mövlanız (rəhbər və vəliniz) yalnız Allah, Onun Peyğəmbəri və iman gətirən, namaz qılıb, rüku halında zəkat verənlərdir».

Bu mənanı aşağıdakı rəvayətlər də təsdiqləyir:

Təbərinin «Təfsir»ində, Vahidin «Əsbabun-nuzul»unda, Hakim Həskaninin «Şəvəhidut-tənzil»ində, Bilazərinin «Ənsabul-əşraf»ında və başqa kitablarda İbni Abbasdan, Ənəs ibni Malikdən, İmam Əlidən və başqalarından rəvayət nəql olunmuşdur ki, onların xülasəsi belədir:

«Bir fəqir müsəlman Peyğəmbər məscidinə daxil oldu və camaatdan kömək istədi. Rüku halında olan Əlidən başqa heç kəsin qəlbi onun naləsindən yanmadı. O həzrət sağ əlini arxaya tərəf uzatdı

və fəqirə işarə etdi ki, əlində olan qırmızı yəmən əqiqli üzüyü çıxartsın. Fəqir bu işi gördü və ona dua etdi, sonra çıxıb getdi. Hələ hər kəs məsciddən çıxmamışdı ki, Cəbrail (ə.) «İnnəma vəliyyukumullahu və...» ayəsini gətirdi. Həssan ibni Sabit onun barəsində bir şeir qoşdu ki, onun bəzi hissələri belədir:

«Ey Əbəl-Həsən! Cismim də, canım da sənə fəda olsun.

Sürətlə və yavaş gedənlərin cismi, canı sənə fəda olsun!

Sən o kəssən ki, rüku halında ehsan etdin.

Bu qövmün canı sənə fəda olsun, ey ən yaxşı rüku edən!

Allah ən yaxşı vilayəti sənə barəndə nazil etdi,

Onu şəriətin möhkəm ayələrində qeydə aldı».

(«Təfsiri təbəri», 6-cı c. s.186, «Əsbabun-nüzul», s.133-134, «Şəvahidut-tənzil», 1-ci c., s.161-169, «Ənsabul-Əşraf» 1-ci c. s.225, hədis 151; «Fəraibul-Quran», «Təfsiri-Təbəri»nin haşiyəsi (Nişaburi) 6-cı c. s.167-168, «Durrul-Mənsur» 2-ci c. s.293-294, «Ənnüqulu fi əsbabin-nüzul» babındakı s.90-91, rəvayətdən sonra deyilir: «Bunlar həmin şahidlərdir ki, bəziləri bəzilərini təsdiqləyir». «Tarixi ibni Kəsir», 7-ci cild, s.357) (43).

QƏDİR-XUM HADİSƏSİNDƏ «TƏBLİĞ» AYƏSİNİN NAZİL OLMASI

Allah-Təala Mübarək əl-Maidə surəsində belə buyurur: «Ya Peyğəmbər! Rəbbin tərəfindən sənə nazil edilən (Qurani) təbliğ et. Əgər bunu etməsən, Allahın risalətini (sənə həvalə etdiyi) elçilik, peyğəmbərlik vəzifəsini) yerinə yetirmiş olmazsan. Allah səni insanlardan qoruyacaq. Həqiqətən, Allah kafir camaatı düz yola yönəltməz!»

Bu mübarək ayə Əmir-əl möminin vilayətini təbliğ etmək üçün nazil edilmişdir. Rəsulullah (s.ə.v.v.) bunun üçün «Qədir Xumda» xütbə etmiş və alimlər bu xütbəni öz kitablarında zikr etmişlər. Bunlar:

1) Hafiz Əbdürrəhman ibn Əbu Hatəm Məhəmməd ibn İdris əl-Təməmi əl-Razi. Hicrətin 327-ci ilində vəfat etmişdir. O, Əbu Səid

Xədrinin hədisinə isnad edərək bu ayənin «Qədir-Xum»-da Əli ibn Əbu Talibin şəninə nazil olunduğunu bildirmişdir. Bu hədisi Siyuti və Şövkani də nəql etmişdir. (Durrul-Mənsur: 2-ci c., s.298, Fəthul-qədir: 2-ci c. s.60).

2) Hafiz Əbu Bəkr Əhməd ibn Musa ibn Mərdəveyh əl-İsfəhani. Hicrətin 426-cı ilində vəfat edib. O, Əbu Səid Xədrinin hədisinə isnad edərək «Qədir-Xum» hadisəni nəql etmişdir. Bu hədisi Siyuti və Şövkani də Əbu Səid Xədriyə isnad edərək nəql etmişlər (Durrul-Mənsur: 2-ci c., s.298, Fəthul-qədir: 2-ci c., s.60).

3) Əbu Həsən ibn Əhməd ibn Məhəmməd ibn Əli ibn Muttəveyh əl-Vahidi ən-Nisaburi. Hicrətin 468-ci ilində vəfat edib. O, Əbu Səid Xədrinin hədisinə isnad edərək bu hadisəni nəql etmişdir. (Əsbabun-nuzul», Vahidi, səh.135.).

4) Abdullah ibn Abdullah əl-hakim Ən-Nisaburi. İbn həddad həskani adı ilə məşhurdur. Hicrətin 5-ci əsrin sonlarında vəfat etmişdir. O, bu hadisəni ibn Abbas və Cabir ibn Abdullah Ənsaridən nəql etmişdir. («Şəvahidul-tənzil», 1-ci c., s.250-251).

5) Hafiz Əbu Qasim Əli ibn Həsən ibn Hibətullah Şafi. İbn Əsakir adı ilə tanınmışdır. O, bu hadisəni Əbu Səid Xədriyə isnad edərək nəql etmişdir. Şövkani və Siyuti də bu hadisəni ona isnad edərək nəql etmişlər. («Durrul-Mənsur», 2-ci c., s.298; «Fəthul-qədir» 2-ci c., səh.60.).

Şeyx Əmini öz kitabında 30 belə ravinin adını sadalamışdır. («Əl-Qədir», 1-ci c., səh.214-229.).

Lakin bəzi ravilər bu ayəni «Qədir-Xum» hadisəsi ilə yanaşı digər mənada təfsir etmişlər. Bəzi alimlər həmin ravilərin adlarını qeyd etmişlər. Vaxtın az olduğu və ya ehtiyac duyulmadığı üçün bu ayəni hadisə ilə təfsir edən hədisləri zikr etmirik.

Sələfi bu ayənin təfsirini İmam Baqir (ə.)-dən İbn Abbasdan nəql etmişdir («Əl-Qədir», 1-ci c., s.217.).

Həmçinin Fəxrəddin Razi də bu ayənin təfsirini «Qədir-Xum» hadisəsi ilə təfsir edərək İmam Baqir (ə.s.), İbn Abbas və Bərra ibn Azibdən hədislər nəql etmişdir.

BU HADİSƏ «QƏDİR-XUM»-DA BAŞ VERMİŞDİR

Bu hadisə (Təbliğ ayəsinin nazil olması və Rəsulullah (s.a.v.a.) tərəfindən Əli ibn Əbu Talib (ə.s.)-ın xəlifə seçilməsi) Qədir-Xumda baş vermiş, tarix və hədis elmində öz əksini tapmışdır. Bunun üçün də bu hədisi «Qədir» hədisi adlandırmışlar.

Çox sayda Əhli Sünnə alimləri bu hədisi nəql etmişlər. Onlardan:

1) Əbu Məhasin Yusuf ibn Musa əl-hənəfi. («Mötəsiril-Müxtəsər», 1-ci c., s.307, 2-ci, s.301).

2) Əbu Abdullah Əhməd ibn Hənbəl Şibani. Həmbəli fırqəsinin banisi. Hicrətin 241-ci ilində vəfat etmişdir (Musnəd Əhməd ibn Hənbəl, 1-ci c., s.84, 118, 153; 4-cü c. s.281, 368, 372).

3) Hafiz Əbu Səid Heysəm ibn Kəlib Şaşi. Hicrətin 335-ci ilində vəfat etmişdir (Müsnəd Şaşi, 2-ci c., s.127, 166.)

4) Hafiz Əbu Ömər Yusif ibn Abdullah Məhəmməd ibn Əbdülbər ən-Nəmri əl-Qurtubi. Hicrətin 436-cı ilində vəfat etmişdir. (Əl-İstiab», 3-cü cild, səh.36.).

5) Hafiz Əbu Əbdürrəhman Əhməd ibn Şueyb ən-Nisai. Hicrətin 303-cü ilində vəfat etmişdir (Sünən Kubra, Nisai, 5-ci c., s.45, 94, 100, 132, 134).

6) Hafiz Əbu Həsən Əli ibn Əbu Bəkr ibn Süleyman əl-heysəmi. Hicrətin 807-ci ilində vəfat etmişdir (Məcməuz-zəvaid, 9-cu c., s.104, 105, 106, 107).

7) Əbu Bəkr Abdullah ibn Məhəmməd ibn Şibə əl-Kufi. Hicrətin 235-ci ilində vəfat etmişdir. (Musnəf ibn Əbu Şibə: 6-cı cild, səh.372).

8) Hafiz Ziyaəddin Əbu Abdullah Məhəmməd ibn Əbdülvahid ibn Əhməd əl-hənbəli əl-Muqəddəsi. Hicrətin 643-cü ilində vəfat etmişdir (Əsadis Muxtara: 2-ci cild, səh.105-106).

9) Hafiz Əbu Abdullah Məhəmməd ibn Abdullah əl-hakim əz-Zabi ən-Nisaburi. İbn Bey adı ilə tanınmışdır. Hicrətin 405-ci ilində vəfat etmişdir. (Mustədrak əla Səhiheyn: 3-cü c., s.118, 126, 613).

10) Hafiz Əbu Bəkr Əhməd ibn Ömər ibn Əbu Asim əz-Zəhhak ibn Muxəlləd əş-Şibani. Hicrətin 287-ci ilində vəfat etmişdir (Sünna İbn Əbu Asim: 2-ci cild, səh.607).

11) Hafiz Əbu Yəla Əhməd ibn Əli ibn Musənnə əl-Mövsuli ət-Təmini. Hicrətin 307-ci ilində vəfat etmişdir. (Musnəd Əbu Yəal: 1-ci c., səh.429).

12) Hafiz Əbu Qasim Süleyman ibn Əhməd ibn Əyyub Təbərani. Hicrətin 360-cı ilində vəfat etmişdir (Möcmə Səğir: 1-ci c., s.119, Möcmə Kəbir: 4-cü c., s.16, 5-ci c., 170-171, 192-194).

13) İzzəddin Əli ibn Məhəmməd. İbn Əsir əl-Cəzri adı ilə tanınmışdır. Hicrətin 630-cu ilində vəfat etmişdir. (Əsədil-ğabə: 3-cü cild, səh.307).

14) Hafiz İmadəddin Əbu Fəda İsmayıl ibn Ömər ibn Kəsir Şafi Dəməşqi. Hicrətin 774-cü ilində vəfat etmişdir (Bidayə və Nihayə: 7-ci cild, səh.106).

Bir çox hədislərdə bu hadisənin «Çöhfə» əyalətində baş verdiyi bildirilir. «Qədir-Xum» adlanan yer isə bu əyalətin bir hissəsidir. Belə ki, «Lisanul-ərəb» kitabında bu haqda deyilir: «Qədir-Xum» adlanan yer Məkkə ilə Mədinə arasında Cəhfə adlanan əyalətdə yerləşir. Həmçinin ibn Əsir deyir: «Qədir-Xum» adlanan yer Məkkə ilə Mədinə arasındadır. Bu ərazidən bulaq axır. «Həmçinin bu ərazidə Rəsulullahın (s.ə.v.a.) məscidi vardır. Bəlkə də elə bu münasibətlə orada məscid inşa olunub».

RƏSULULLAHIN (S.Ə.V.A.) MÜSƏLMANLARI CAMAAT NAMAZINA DƏVƏT ETMƏSİ

Rəsulullah (s.ə.v.a.) bu hədisi müsəlmanlara çatdırmaq üçün onları camaat namazına dəvət etdi. Bu haqda çox sayda Əhli Sünnə alimləri öz kitablarında məlumat vermişdir. Onlardan:

1) Hafiz Əbu Həsən Əli ibn Əbu Bəkr ibn Süleyman əl-heysəmi (Məcməuz-zəvaid: 9-cu c., s.106).

2) Əbu Bəkr Abdullah ibn Məhəmməd ibn Əbu Şibə əl-Kufi. (Musnəf ibn Əbu Şibə: 6-cı c., səh.372).

3) Əbu Abdullah Əhməd ibn Hənbəl. (Musnəd, Əhməd ibn Hənbəl, 4-cü c., səh.281, s.372).

4. Rəsulullah (s.ə.v.a.) bu hadisəni orada olan bütün müsəlmanların nəzərinə çatdırmaq üçün qarşıda gedənləri və geridə

qalanların bir yerə toplaşmalarını əmr etdi. Bu hadisəni bir çox Əhli Sünnə alimləri öz kitablarında qeyd etmişlər. Onlardan:

1) Əbu Əbdürrəhman Əhməd ibn Şüeyb ən-Nisai (Sünən Kubra Nisai, 5-ci cild, səh.135, 101).

2) Hafiz Ziyaəddin Əbu Abdullah Məhəmməd ibn Əbdülvahid ibn Əhməd əl-hənbəli əl-Müqəddəsi (Əhadis Muxtara: 3-cü c., s.213).

RƏSULULLAHIN (S.Ə.V.A.) QƏDİR-XUMDAKI XÜTBƏSİ

Bu hadisəni nəql edən çoxsaylı hədislərdə: «Rəsulullah (s.ə.v.a.) xütbə edərək buyurdu» ifadəsi deyil, «Rəsulullah (s.ə.v.a.) buyurdu» sözləri istifadə olunur. Bəzi hədislərdə isə «Rəsulullah (s.ə.v.a.) xütbə edərək buyurdu» sözləri ifadə olunur. Belə hədislərdən biri Əhməd ibn Həmbəlin və Əhməd ibn Şüeyb ən-Nisainin nəql etdikləri hədislərdir (Musnəd Əhməd ibn Hənbəl, 4-cü c., s.372, Sünən Kubra Nisai, 5-ci c., s.134).

Belə ki, bu hədislərdə: «Rəsulullah (s.ə.v.a.) ayağa qalxıb Allaha həmd və sənalar oxuduqdan sonra buyurdu» ifadələri qeyd olunur. Həmçinin bu növ hədislər Qədir-Xum hadisəsində Rəsulullahla (s.ə.v.a.) birlikdə olan səhabələrin nəql etdikləri hədislərə daha münasibdir. Bütün hallarda nəql olunan bu hadisənin miqdarında ixtilaflar mövcuddur. Belə ki, bəzi hədislər qısa şəkildə, bəzisi isə geniş şəkildə nəql olunmuşdur. Belə hədislərdən:

Həzifə ibn Useyd nəql etdiyi hədisdə deyilir:

«Rəsulullah (s.ə.v.a.) sonuncu həcc mərasimindən qayıdarkan səhabələrinə Bathada ağacın altında toplanmalarını əmr etdi. Sonra isə ağacın altındakı tikanları qırmağı əmr etdi. Daha sonra bu ağacların altında namaz qıldılar. Namaz qıldıqdan sonra Rəsulullah (s.ə.v.a.) ayağa qalxıb buyurdu: «Ey müsəlmanlar! İnsanlara lütf edən Allah buyurur: «Hər bir Peyğəmbər özündən əvvəl olan Peyğəmbərin ömrünün yarısını yaşayır. Belə zənn edirəm ki, yaxın zamanlarda Allahın dərgahına qovuşacağam. Biz hamımız soruşulacağıq. Sizdən soruşduqda nə cavab verəcəksiniz? Dedilər:

Allaha şəhadət veririk ki, sən təbliğ etdin, cihad etdin, və nəsihət verdin. Allah səndən razı olsun! Rəsulullah (s.ə.v.a.) buyurdu: «Siz Allahın tək, Məhəmmədin isə Onun rəsulu olduğuna, Cənnətin, Cəhənnəmin, ölümün, həşrin, Qiyamət gününün və Allahın bütün qəbrdə yatanları dirildəcəyinə şəhadət verirsinizmi? Dedilər: Əlbəttə. Biz bunun üçün şəhadət veririk! Rəsulullah (s.ə.v.a.) buyurdu: «Ey Rəbbim, şahid ol! Sonra Rəsulullah (s.ə.v.a.) yenidən buyurdu: Ey müsəlmanlar! Allah mənim mövlamdır, Mən də müsəlmanların mövlasıyam. Mən onlara onların özlərindən daha üstünəm. Mən kimin mövlasıyamsa bu da (Əliyə işarə edərək) onun mövlasıdır. Ey Rəbbim! Onun (Əlinin) dostuna dost, düşməninə isə düşmən ol! Daha sonra Rəsulullah (s.ə.v.a.) buyurdu: «Ey müsəlmanlar! Mən sizi tərk edirəm. Siz (qiyamət günü) mənim yanımda hovuzun ətrafına toplaşacaqsınız. Həmin hovuz Bəsrə ilə Səna arasında olan məsafədən daha genişdir. Orada ulduzların sayı qədər qədəhlər olacaq. Yanıma dönərkən sizdən tərk etdiyim iki əmanət haqda soruşacağam. Məndən sonra o iki əmanətlə necə davranacağınızı özünüz seçin! Bu iki əmanətin ən böyüyü Allahın kitabıdır. O sizin əlinizdə Allahın sizə bəxş etdiyi bir nemətdir. Ondən möhkəm tutun! Onu dəyişməyin! Zəlalətə düşər olmayın! İtrətim Əhli-Beytim. İnsanlara lütf edən Rəbbim: «Yanıma hovuzun ətrafına dönənədək bu iki əmanət (Əhli-Beyt və Qurani Kərim) bir-birindən ayrılmayacağını buyurdu» (Möcmə Kəbir: 3-cü c., səh. 180, Məcməuz-zəvaid: 9-cu c., s.164, 165, Tarix Dəməşq: 42-ci c., s.219)

Bəzi hədislər müəyyən əlavələrlə nəql olunmuş, bəziləri isə müxtəsər şəkildə nəql olunmuşdur. Bu hadisəni nəql edən bütün bu hədislərdə «Mən kimin mövlasıyam Əli də onun mövlasıdır», və ya «Mən kimin vəlisiyəm Əli də onun vəlisidir» ifadəsi işlənir.

Qeyd etdiyimiz kimi bəzi hədislər bu hadisəni müxtəsər olaraq nəql etmişdir. Belə ki, Zeyd ibn Həyyan nəql etdiyi hədisdə deyir:

«Mən, Həsən ibn Subra və Ömər ibn Müslim Zeyd ibn Ərqəmin evinə getdik. Həsən Zeydə dedi: Sən artıq böyük xoşbəxtliyə nail olmusan. Rəsulullahı (s.ə.v.a.) görüb, eşidib, onunla cihad edib və arxasında namaz qılmışan. Həqiqətən sən böyük xoşbəxtliyə nail olmusan! Rəsulullahdan eşitdiyən hədislərdən bizə də danış! Zeyd

dedi: Ey qardaşım oğlu! And olsun Allaha artıq yaşa dolmuşam. Mənim zamanım ötüb keçib, Rəsulullahdan (s.ə.v.a.) eşitdiklərimin çoxunu unutmuşam. Söyləyəcəklərimi qəbul edin, söyləmədiklərimə isə israr etməyin! Sonra o ayağa qalxaraq dedi: Günlərin bir günü Məkkə ilə Mədinə arasında Xum adlanan yerdə Rəsulullah (s.ə.v.a.) xütbə edərək Allahı zikr edib Ona həmd və sənalar söylədikdən və bizlərə nəsihət verdikdən sonra buyurdu: «Mən sizə iki əmanət qoyub, sizi tərk edib gedirəm. Birincisi Allahın kitabıdır. Bu sizin üçün nur və hidayətdir. Ona əməl edin. Ondan möhkəm tutun. Ona böyük şövq və maraq göstərin. Sonra buyurdu: «Mənim Əhli-Beytim. Əhli-Beytim. Sizə əmanətdir! Əhli-Beytim sizə əmanətdir. Əhli-Beytim sizə əmanətdir!». Həsən Zeyd ibn Ərqəmdən soruşdu: Rəsulullahın Əhli-Beyti kimdir?...» (Səhih Müslim: 4-cü c., s.1873, 1874).

Lakin bu hadisəni nəql edən çoxsaylı hədislərə müraciət etdikdə ravilər silsiləsinin bütünlüklə qeyd edilmədiyinin şahidi oluruq. Bu da Əmirəl-möminin xəlifə seçilməsi onların istək və meyllərinə, tutduqları mövqelərə zidd olduğu üçün bilərəkdən və ya Əmirəl-mömininlə düşmənçilik edən Əməvi hakimiyyətindən qorxduqları üçün baş vermişdir. Qeyd edilən bu iki səbəbi az öncə Zeyd ibn Ərqəmdən nəql etdiyimiz hədisdə müşahidə etmək mümkündür. Belə ki, bu hədisi nəql edən ravi hədisin sonunda deyir: (Zeyd ibn Həyyan dedi: Zeyd ibn Ərqəm təşkil etdiyi məclisdə dedi: Ubeydullah ibn Ziyad xəbər göndərdikdən sonra onun yanına getdim. Ubeydullah məndən soruşdu: Rəsulullahdan (s.a.v.a.) mənə Allahın kitabında olmayan və insanı cənnətə şövq edən hansı hədisləri nəql edə bilərsiniz? Mən bu hadisəni ona nəql etdim. O, dedi: Yalan deyirsən! Şeyx olduğuna ramen yalan danışırısan! Mən isə dedim: Mən bu hədisi Rəsulullahdan qulaqlarımla eşidib qəlbimlə duymuşam (Musnəd, Əhməd ibn Hənbəl: 4-cü c., səh.366).

Beləliklə Əməvi hakimiyyəti Zeyd ibn Ərqəmin hədisini inkar etməklə yanaşı onun özünə olan mövqeyini də nümayiş etdirməkdədir.

Bu iki səbəbi qeyd etdikdən sonra Rəsulullahın (s.ə.v.a.) Əlinin (ə.s.) vilayəti haqqında söylədiyi xütbənin natamam nəql olundu-

ğunu anlamış oluruq. Əlinin vilayəti haqda çox hədislər nəql olunub. «Qədir» hadisəsindən əsas məqsəd Əlinin vilayətini bir daha müsəlmanlara xatırlatmaqdır. Yalnız bunun üçün hədis əhli müsəlmanlar bu hədisi vilayət hədisi adlandırmışlar.

Rəsulullahdan (s.ə.v.a.) nəql etdiyimiz hədislərdən vilayət məsələsinə işarə edən: «Mən kimin mövlasıyamsa, Əli də onun mövlasıdır» və ya «Mən kimin vəlisiyəm, Əli də onun vəlisidir» və sairə kimi sözlərdir.

Alimlərin bir çoxu «Qədir» hadisəsini nəql edən hədislərin məhz bu miqdarının (Əlinin vilayətinə işarə edən sözlər) daha düzgün olduğunu etiraf etmişlər. Belə alimlərdən:

1) Əbu İsa Məhəmməd ibn İsa Tərməzi Sələmi. Hicrətin 279-cu ilində vəfat edib. (Sünən Termizi: 5-ci c., s.633).

2) Hafiz Əbu Əbdullah Məhəmməd ibn Abdullah hakim əz-Zabi ən-Nisaburi. (Müstədrak əla Səhiheyn: 3-cü c., s.118-119, 613).

3) Hafiz Əbu Həsən Əli ibn Əbu Bəkr ibn Süleyman əl-heysəmi (Məcməuz-zəvaid: s.104-108-ə kimi).

4) Əbülfəzl Əhməd ibn Əli ibn Həcər Əsqəlani əş-Şafii. Hicrətin 852-ci ilində vəfat etmişdir. (Fəthul-bari: 7-ci c., s.74).

5) Hafiz Əbu Ömər Yusif ibn Abdullah Məhəmməd ibn Əbdülbər ən-Nəmri əl-Qurtubi (İstiab: 3-cü c., səh.36).

6) Əbu Cəfər Məhəmməd ibn Cərir ibn Yəzid ibn Xalid Təbəri. Hicrətin 310-cu ilində vəfat etmişdir. (Təhzibut-təhzib: 7-ci c., səh.297).

7) Əbu Abdullah Məhəmməd ibn Əhməd ibn Osman ibn Qaymaz Zəhəbi. Hicrətin 784-cü ilində vəfat etmişdir. (Təzkiratul-haffaz: 3-cü c., səh.1043).

8) Əbu Məhasin Yusif ibn Musa al-hənəfi. İbn Kəsir bu barədə ondan çoxlu hədislər nəql etmişdir. (Mutəsir əl-muxtəsər: 2-ci cild, s.301, Bidayə və Nihayə: 5-ci c., s.209).

9) Əli ibn Burhanuddin əş-Şafii əl-hələbi. Hicrətin 1044-cü ilində vəfat edib. (Siratul-Hələbiyyə: 3-cü c., səh.308).

10) Hafiz İmadəddin Əbu Fida İsmayıl ibn Ömər ibn Kəsir əş-Şafii əd-Dəməşqi. Hicrətin 774-cü ilində vəfat edib. (Bidayə və Nihayə: 5-ci c., səh.10).

11) Hafız Ziyaəddin Əbu Abdullah Məhəmməd ibn Əbdülvahid ibn Əhməd əl-həmbəli əl-Müqəddəsi (Əhadis muxtara: 2-ci c., s.105; 139).

12) Məhəmməd Nasirəddin Əlbani və başqaları (Səhih ibn Macə: 1-ci c., səh.26).

Həmçinin bir çox alimlər bu miqdarın çoxmənbəli hədislər qismindən olduğunu bildirmişlər. Belə alimlərdən:

1) Əbu Abdullah Məhəmməd ibn Əhməd ibn Osman ibn Qaymaz əz-Zəhəbi. (Siyər əlamun-nübəla: 8-ci c., səh.330).

2) Hafız Cəlaləddin Əbulfəzl Əbdürrəhman ibn Əbu Bəkr Siyuti. Hicrətin 911-ci ilində vəfat etmişdir. Bu haqda Kəttani və İbn Həməz əl-hərrani əd-Dəməşqi ondan nəql etmişdir. (Bəyan və Tarif: 2-ci c., s.230, Nizamul mutənasir: səh.195.).

3) Əbu Abdullah Məhəmməd ibn Cəfər əl-Kəttani (Nizamul-Mutənasir: səh.194.)

Şeyx Əmini «Qədir» hədisindən bu miqdarın çoxmənbəli hədislər qismindən olduğunu bildirən bir çox alimlərin adlarını qeyd etmişdir. (Əl-Qədir: 1-ci c., səh.294, 313).

Həmçinin bir çox alimlər bu hədisin nəql olunma yolları haqqında müstəqil kitablar tərtib etmişlər. Belə alimlərdən:

1) Əbu Cəfər Məhəmməd ibn Cərir ibn Yəzid ibn Xalid Təbəri. Tarix kitabının müəllifi. Bunu ibn Həcər, Zəhəbi və başqaları Təbəridən nəql etmişlər. (Təhzi-but-təhzi; 7-ci c., səh.297.)

«Təzkiratul hafız» kitabının müəllifi deyir: «İbn Cərir Təbərinin bu hədisin çox sayda nəql olunma yolları haqda tərtib etdiyi kitabı gördükdə dəhşətə gəldim. (Təzkiratul-Hifaz: 2-ci c., səh. 713).

«Siyər əlamun-nübəla» kitabının müəllifi deyir: İbn Cərir Təbərinin 4 cilddən ibarət «Qədir-xum» hədisinin nəql olunma yollarını özündə əks etdirən kitabı gördükdə dəhşətə gəldim. Hədislərin çoxluğu məni heyrləndirdi və bu hadisənin həqiqətən baş verdiyinə əmin oldum. (Siyər Əlamun-nübəla: 14-cü c., s.277.).

İbn Kəsir deyir: Bu hədisə daha çox təfsir və tarix kitablarının müəllifi ibn Cərir Təbəri etimad göstərmişdir. Belə ki, o, hədisin bəzilərini və nəql olunma yollarını özündə iki cilddən ibarət kitabda qeyd etmişdir. Həmçinin Əbu Qasim ibn Əsakir tərtib etdiyi kitabda

bu hadisəni özündə əks etdirən çoxlu hədislər və bunları nəql edən ravilərin adlarını qeyd etmişdir. (Bidayə və Nihayə, 5-ci c., səh. 208).

2) Əbu Abbas Əhməd ibn Məhəmməd ibn Səid Həmədəni. İbn Uqdə adı ilə məşhurdur. Hicrətin 333-cü ilində vəfat etmişdir. Həmçinin İbn Həcər və başqaları ondan bu barədə hədislər nəql etmişlər. «Qədir» hədisi haqda «Təhzibut-təhzib» kitabının müəllifi deyir: Əbu Abbas ibn Uqdə bu hədisin olduğunu, nəql olunma yollarını və yetmişdən çox səhabidən nəql olunduğunu bildirmişdir (Təhzibut-təhzib: 7-ci c., səh.297).

«Fəthul-bari» kitabının müəllifi deyir: Tirmizi və Nisai «Mən kimin mövlasıyamsa, Əli də onun mövlasıdır» hədisini nəql etmişlər. Bu hədisin nəql olunma yolları həddən artıq çoxdur. İbn Uqdə bu hədisləri bir kitaba toplamışdır. Bu hədislərin çoxunun sənədi düzgün və raviləri isə etimad göstərilən ravilərdəndir. Biz bu hədisi İmam Əhməd ibn Həmbəldən də nəql etmişik. Əhməd ibn Həmbəl deyir: Əli ibn Əbu Talibin şəxsiyyəti haqqında bizə çatan məlumatlar digər səhabələrin şəxsiyyətləri haqqında olan məlumatlardan daha çoxdur. (Fəthul-bari: 7-ci cild, səh.74.).

3) Əbu Abdullah Məhəmməd ibn Əhməd ibn Osman ibn Qaymaz əz-Zəhəbi. O bunu hakim Nisaburinin tərcümeyi-halında demişdir. O, həmçinin deyir: «Teyr» hədisinin nəql olunma yolları çoxdur. Bunları bütünlüklə qeyd etmişəm. Bu da onu göstərir ki, bu hədisin əslisi həqiqətən də mövcuddur. Lakin, «Mən kimin mövlasıyam» hədisinin nəql olunma yolları daha gözəldir. Bunları da öz kitabımda qeyd etmişəm. (Təzkiratul-Haffaz: 3-cü c., s.1042, 1043).

«Qədir» hədisinin digər sətirlərinin nəql olunma yolları müxtəlifdir. Belə sətirlərdən biri də Rəsulullahdan (s.ə.v.a.) nəql olunan: (Mən möminlərə özlərindən daha üstün deyilləmmi?) və ya (Mən möminlərə özlərindən daha üstünəm) sətridir. Bu sətir nəql olunma yolları çox olduğundan çoxsaylı hədislər qismindən hesab olunur. Belə ki, bu sətirlər bir çox hədis kitablarında nəql olunmuşdur. Belə kitabların müəlliflərindən:

1) Əbu Abdullah Əhməd ibn Hənbəl əş-Şibani (Musnəd, Əhməd ibn Hənbəl: 1-ci c., s.119, 4-cü c., s.281, 368, 372).

2) Hafiz Əbu Səid Heysəm ibn Kəlib əş-Şaşi (Musnad Şaşi: 2-ci

c., s.127).

3) Hafiz Əbu Əbdürrəhman Əhməd ibn Sueyb ən-Nisai (Sünən Kubra: Nisai: 5-ci c., s.45, 100-101, 130, 131, 134).

4) Hafiz Əbu Hüseyin Əli ibn Əbu Bəkr ibn Süleyman Heysəmi. (Məcməyz-zəbaid: 9-cu c., səh.104, 105, 107).

5) Hafiz İmadəddin Əbu fida İsmayıl ibn Ömər ibn Kəsir əş-Şafii əd-Dəməşqi. (Bidayə və Nihayə: 5-ci c., s.209, 7-ci c., s.349).

6) İzzədin Əli ibn Məhəmməd. İbn Əsir əl-Cəzri adı ilə məşhurdur (Əsədul-ğabə: 4-cü c., səh.27).

7) Əbu Bəkr Abdullah ibn Məhəmməd ibn Əbu Şibə əl-Kufi (Musnəf ibn Əbu Şibə: 6-cı c., s.372).

8) Əbu Məhasin Yusuf ibn Musa əl-Hənəfi (Mutəsiri-muxtəsər: 2-ci c., səh.301).

9) Hafiz Əbu Abdullah Məhəmməd ibn Abdullah hakim əz-Zabi ən-Nisaburi (Mustədrak əla Səhiheyin: 3-cü c., s.118, 616).

10) Hafiz Əbu Bəkr Əhməd ibn Ömər ibn Əbu Asim Zəhhak ibn Muxəllər əş-Şibani (Sünnə İbn Əbu Asim: 2-ci c., s.605-606).

11) Hafiz Əbu Yəla Əhməd ibn Əli ibn Musənnə əl-Movsuli ət-Təmini (Musnəd (Əbu Yəla): 1-ci c., s.429).

12) Hafiz Əbu Qasim Süleyman ibn Əhməd ibn Eyyub Təbərani. (Möcam Kəbir: 5-ci c., səh.194).

13) Əbu Həsən Əli ibn Ömər ibn Əhməd Dərqatın. Hicrətin 367-ci ilində vəfat edib (Cüzü Əbu Tahir: s.50).

«Qədir» hədisinin digər sətirələrindən: «Ey Rəbbim! Onun (Əlinin) dostu ilə dost, düşməni ilə düşmən ol!» sətridir. Bu sətri bir çox Əhli Sünnə alimləri nəql etmişdir. Həmçinin bu sətiri nəql olunma yolları çoxdur. Alimlər bütün bunları tərtib etdikləri hədis kitablarında toplamışlar. Onlardan:

1) Əbu Məhasin Yusuf ibn Musa əl-Hənəfi. (Mutəsirul muxtəsər 1-ci c., səh.307, 2-ci c., səh.301).

2) Əbu Abdullah Əhməd ibn Hənbəl əş-Şibani (Musnəd Əhməd ibn Hənbəl: 1-ci cild, s.118-119, 4-cü c., s.281, 372, 5-ci c., s.370).

3) Hafiz Əbu Səid Heysəm ibn Kəlib əş-Şaşi (Musnəd Şaşi, 2-ci c., səh.166).

4) Hafiz Əbu Ömər Yusuf ibn Abdullah Məhəmməd ibn

Əbdülbər ən-Nəmri əl-Qurtubi (İstiab: 3-cü c., sə.36).

5) Hafiz Əbu Əbdürrəhman Əhməd ibn Şueyb ən-Nisai (Sünən kubra: Nisai: 5-ci c., s.45, 95, 100, 132).

6) Hafiz Əbu Həsən Əli ibn Əbu Bəkr ibn Süleyman Heysəmi (Məcməuz-zəvaid: 9-cu c., səh.104, 105, 106, 107, 108).

7) Əbu Bəkr Abdullah ibn Məhəmməd ibn Əbu Şibə əl-Kufi (Musnəf ibn Əbu Şibə: 6-cı c., səh.368, 369, 372).

8) Hafiz Ziyaəddin Əbu Abdullah Məhəmməd ibn Əbdülvahid ibn Əhməd əl-hənbəli əl-Müqəddəsi (Əhadis Muxtara: 2-ci c., s.105, 106).

9) Hafiz Əbu Abdullah Məhəmməd ibn Abdullah hakim əz-Zabi ən-Nisaburi (Mustədrak əla Səhiheyn: 3-cü c., s.118, 126, 119).

10) Hafiz Əbu Yəla Əhməd ibn Əli ibn Musanna Movsuli ət-Təmini və başqaları (Musnəd Əbu Yəla: 1-ci c., s.308, 429).

11) Hafiz Əbu Qasim Süleyman ibn Əhməd ibn Əyyub Təbərani (Məxam Səğir: 1-ci c., s.119, Mecəm Kəbir: 4-cü c., s.16, 173, 5-ci c., səh.170, 171, 175, 192, 193, 194, 195).

Həmçinin «Qədir» hədisinin sətirlərindən: «Ona (Əli ibn Əbu Talibə) kömək edənə kömək, tərək edənə tərək et!» sətiridir. Bir çox alim və rəvilər bu sətirləri müxtəlif yollarla nəql etdikləri «Qədir» hədisində qeyd etmişlər. Bunlardan:

1) Əbu Mehasin Yusuf ibn Musa əl-hənəfi (Mutsi əl-muxtəsər: 1-ci c., s.307).

2) Əbu Abdullah Əhməd ibn həmbəl əş-Şibani (Musnəd Əhməd ibn hənbəl: 1-ci c., səh.119).

3) Hafiz Əbu Həsən Əli ibn Əbu Bəkr ibn Süleyman heysəmi (Məcməuz-zəvaid: 9-cu c., s.105).

4) Əli ibn Burhaniddin Şafii əl-hələbi və başqaları (Siratul Hələbiyyə: 3-cü c., səh.308).

Həmçinin belə sətirlərdən Əli ibn Əbu Talibi xəlifə seçildiyindən əvvəl və ya sonra qeyd edilən «Kitab və İtrət» sətiridir. Bu sətirlərin nəqlində ixtilaf yaranmışdır. Belə ixtilaflar bu hədisi mənə baxımından və ya nəql edən rəvinin Rəsulullahın (s.ə.v.a.) zamanından uzaq bir zamanda yaşamasından irəli gəlir. Belə ki, Rəsulullahın (s.ə.v.a.) zamanından uzun illər keçdikdən sonra nəql

olunan bu hədis bəzi hallarda müxtəlif sətirələrin unudulmasına gətirib çıxarmışdır. Lakin «Səqəleyn» hədisini bu sətirələrlə birlikdə nəql edən rəvayətlərdən:

1) Hafiz Əbu Əbdürrəhman Əhməd ibn Şueyb ən-Nisai (Sünən Kubra Nisai: 5-ci c., səh.164.)

2) Hafiz Əbu Həsən Əli ibn Əbu Bəkr ibn Süleyman heysəmi. (Məcməuz-zəvaid: 9-cu c., s.164).

3) Hafiz Əbu Abdullah Məhəmməd ibn Abdullah hakim əz-Zabi ən-Nisaburi (Mustədrak əla Səhiheyn: 3-cü c., s.118).

4) Hafiz Əbu Qasim Süleyman ibn Əhməd ibn Eyyub Təbərani. (Mecəm Kəbir: 5-ci c., səh.171).

5) Əbu Həsən Əli ibn Ömər ibn Əhməd Darqutin (Cuzi Əbu Tahir: səh.50).

6) Hafiz İmadəddin Əbu Fida İsmayıl ibn Ömər ibn Kəsir Şafii əd-Dəməşqi) (Bidayə və Nihayə 5-ci c., s.209, 7-ci c., s.348).

7) Əli ibn Burhaniddin Şafii Hələbi və başqaları (Siratul Hələbiyyə: 3-cü cild, səh.308).

Bu hədisdə digər sətirələr də mövcuddur. Lakin belə sətirələrin bu kitabda heç bir əhəmiyyəti yoxdur.

«QƏDİR» HADİSƏSİNDƏ «DİNİN TAMAMLANMA» AYƏSİNİN NAZİL OLUNMASI

Qədir-Xumda vilayət ayəsindən sonra bu ayə nazil oldu: «Bu gün dininizi sizin üçün kamil etdim, sizə olan nemətimi (Məkkənin fəthi, İslamın mövqeyinin möhkəmlənməsi, Cahiliyyə dövrünün bir sıra zərərli adətlərinin aradan qaldırılması və i.a.) tamamladım və sizin üçün din olaraq islamı bəyanib seçdim» («Əl-Maidə» surəsi, ayə 3).

Bu ayənin «Qədir-Xumda» nazil olunması barədə on iki imam şüələri və başqaları Əhli-Beytdən (ə.s.) hədislər nəql etmişlər, həmçinin Əbu Səid Xədri, Əbu Hureyrə, Zeyd ibn Ərqəm və Mücahiddən bu barədə hədislər nəql edilmişdir. Şeyx Əmini Əhli Sünnənin tarix və müfəssirlərinin bu barədə söylədikləri rəy və

hədisləri tərtib etdiyi «Əl-Qədir» kitabında toplamışdır (Əl-Qədir»: 1-ci c., səh.230, 238).

Şeyx Əmini – Əbu Nəim İsfahaninin tərtib etdiyi «Əli barəsində Quranda nazil olunanlar» kitabına isnad edərək Əbu Səid Xədrindən nəql etdiyi hədisdə deyir:

«Rəsulullah (s.ə.v.a.) cümə axşamı «Qədir-Xum» adlanan yerdə müsəlmanları Əlinin ətrafına toplaşmalarını əmr etdi. O, həmçinin ağacın altındakı tikanların kəsilməsini də əmr etdi. Sonra Rəsulullah (s.ə.v.a.) Əlini çağırıb onun qolunu yuxarı qaldıraraq «Qədir» hədisini söylədi. Lakin müsəlmanlar arasında bu hədis bir mənalı qarşılanmadıqda bu ayə nazil oldu: «Bu gün dininizi sizin üçün kamil etdik» Sonra Rəsulullah (s.ə.v.a.) buyurdu: Dinin kamilləşməsi, nemətlərin tamamlanması üçün şükür olsun Allaha! Allah mənim risaləmə razı oldu və Əlinin vilayətinə razı oldu. Sonra Rəsulullah (s.ə.v.a.) buyurdu: Mən kimin mövlasıyam, Əli də onun mövlasıdır! Ey Rəbbim! Onunla dostluq edəndə dost, düşmənçilik edəndə düşmən ol! Ona kömək edəndə kömək, tərək edəni tərək et! Həssan dedi: Ey Rəsulullah! İzn ver Əlinin barəsində bir neçə beyt şeir söyləyim, hamı eşitsin. Rəsulullah (s.ə.v.a.) buyurdu: Söylə Allahın bərəkətilə! Həssan ayağa qalxıb dedi: Ey Qureyşin ağsaqqaları» Söyləyəcəyim beytlər Rəsulullahın (s.ə.v.a.) Əlinin vilayətinə şəhadət verdikdən sonradır. Sonra Həssan Əli haqda şeiri söyləməyə başladı» (Əl-Qədir: 1-ci c., səh.232).

Əbu Hüreyrə Qədir gününün orucundan danışdıqdan sonra dinin iki mənalı ayəsi barəsində hədis nəql edir.

Lakin ibn Kəsir deyir: İbn Mürdəvəyh – Əbu Harun Bədi və Əbu Xədrindən nəql etdiyi hədisdə deyir: Bu ayə Rəsulullah (s.ə.v.a.) Əli dediyi: «Mən kimin mövlasıyam, Əli də onun mövlasıdır» dedikdən sonra nazil oldu. Əbu Hüreyrə nəql etdiyi hədisdə bu hadisənin 18 Zilhiccə, yəni Rəsulullahın (s.ə.v.a.) sonuncu həcc ziyarətindən qayıtdığı tarixdir. Əbu Hüreyrənin və İbn Mürdəveyhin nəql etdiyi hədis düzgün deyildir. Daha düzgün nəql olunan hədis bu hadisənin Ərəfat günü baş verdiyini bildirən hədisdir. Bu hədis Əmir əl-möminin Ömər ibn Xəttab, Əli ibn Əbu Talib, İslamın ilk padşahı Müaviyə ibn Əbu Sufyan və Quranı tərcümə edən İbn

Abbas və Sumrə ibn Cundəb nəql etmişlər. (Təfsir ibn Kəsir: 2-ci c., səh.15).

Siyuti deyir: İbn Midəveyh və ibn Əsakir çox zəif sənədlə Əbu Səid Xədridən belə nəql edirlər (Rəsulullah (s.ə.v.a.) Əlinin Ğədr-Xumda xəlifə təyin etdikdən sonra onu xəlifə deyərək çağırdı. Sonra Cəbrail (ə.s.) bu ayə ilə Rəsulullah (s.ə.v.a.) nazil oldu: «Bu gün sizin dininizi kamil etdim». Həmçinin İbn Murdəveyh, Xətib və ibn Əsakir zəif sənədlə Əbu Hureyrədən nəql etdikləri hədisdə deyilir: «Zilhiccə ayının 18-də Qədiri-Xumda Rəsulullah (s.ə.v.a.) buyurdu: Mən kimin mövlasıyam, Əli də onun mövlasıdır. Sonra Allah bu ayəni nazil etdi: «Bu gün sizin dininizi kamil etdim» (Durrul-mənsur: 2-ci c., s.259).

Şeyx Əmini – Siyuti və İbn Kəsirə öz iradını bildirdikdən sonra Əhli-Sünnənin tərtib etdikləri hədis qaydalarına əsasən bu hədisin səhih olduğunu sübut edir (əl-Qədir, 1-ci c., s.402).

Xətib Bağdadi Qədir gününün orucundan söhbət edərkən Əbu Hureyrənin bu hədisinin səhih olduğuna meyl etdiyinin şahidi olacağıq.

Lakin bu mövzumuzda nəql olunan hədislərin nə qədər düzgün və ya xəta olduğunu isbat etmək fikrində deyilik. Sadəcə olaraq Əhli Sünnənin həqiqətən bu hədisi nəql etdiyini sübut etməyə çalışırıq.

RƏSULULLAHIN (S.Ə.V.A.) QƏDİR GÜNÜ ƏMİRƏL-MÖMİNİNİ (Ə.S.) ƏMMAMƏLƏMƏSİ

Qeyd olunan münasibətdə Rəsulullah (s.ə.v.a.) Əmirəl-möminin (ə.) başına əmmamə qoymuşdur. Əmirəl möminin (ə.) buyurur: Rəsulullah (s.ə.v.a.) Qədir-Xumda başıma əmmamə qoyaraq onunla kürəklərimi örtdü sonra buyurdu: Bədr və Hüneyn savaşlarında mələklər bu əmmaməni qorudular və bu əmmamə küfrlə iman arasında olan bir sipərdir. (Sünən Kubra – Beyhəqi: 10-cu c. s.14; Musnəd – Talisi: 2-ci c., s.23; Kamil fi Zuafa: 4-cü c., s.173; İsabə: 4-cü c., s.25; Tuhfə-Əhvəzi: 5-ci c., s.336).

MÜSƏLMANLAR QƏDİR GÜNÜ
ƏMİRƏL-MÖMİNİ ƏLİNİ (Ə.S.) TƏBRİK ETMƏSİ

Rəsulullahın (s.ə.v.a.) Əmirəl-möminin Əli (ə.s.)-ni xəlifə təyin etdikdən sonra müsəlmanlar onu təbrik etmişlər. Bunu bir çox hədis əhli təfsir və tarix kitablarında qeyd etmişlər. Onlardan:

1) Əbu Bəkr Abdullah ibn Məhəmməd ibn Əbu Şibə əl-Kufi-Bərra ibn Azibdən nəql etdiyi hədisdə deyir: Rəsuluullahla (s.ə.v.a.) səfərdə idik. «Qədir-Xum» adlanan yerdə dayandıq. Camaat namazı qılınmağına əmr etdi. Ağacın altında Rəsulullah (s.ə.v.a.) üçün yer ayrıldı. Rəsulullah namaz qılıb qurtardıqdan sonra Əlinin əlindən tutub buyurdu: Siz bilirsinizmi mən möminlərin özlərindən daha üstünəm? Dedilər: Əlbəttə! Rəsulullah (s.ə.v.a.) buyurdu: Mənim bütün müsəlmanlardan üstün olduğumu bilirsinizmi? Müsəlmanlar cavabında dedilər: Əlbəttə! Sonra Rəsulullah (s.ə.v.a.) Əlinin əlindən tutub buyurdu: Ey Rəbbim! Mən kimin mövlasıyam, Əli də onun mövlasıdır! Ey Rəbbim! Ona kömək edənə kömək, düşməninə düşmən ol!

Bərrə ibn Azib deyir: Ömər Əlini gördükdə ona dedi: Səni təbrik edirəm: bütün müsəlman kişi və qadınların vəlisi oldun! (Müsnəf-İbn Əbu Şibə: 6-cı c., səh.372).

2) Əbu Abdullah Əhməd ibn Həmbəl əş-Şibani. O, bu hədisi «Ey Rəbbim! cümləsi istisna olmaqla olduğu kimi İbn Əbu Şibədən nəql etmişdir (Musnəd – Əhməd ibn Hənbəl: 4-cü c., s.281).

3) Əbu Bəkr Əhməd ibn Əli əl Xətib əl-Bağdadi. Hicrətin 463-cü ilində vəfat etmişdir. O, bu haqda Əbu Hureyrədən hədis nəql etmişdir. Onun nəql etdiyi hədisi «Qədir gününün orucu» mövzusunda qeyd edəcəyik (Tarix Bağdadi: 8-ci c., s.290).

4) Hafiz Şahabəddin Əhməd ibn Məhəmməd ibn Əli ibn Həcər Heysəmi əs-Səidi əl-Ənsari əş-Şafii. Hicrətin 974-cü ilində vəfat etmişdir. O, deyir:

«Əbu Bəkr və Ömər bu hədisin mənasını daha gözəl anlamışlar. Onlar hətta Əli ibn Əbu Talibi bu münasibətlə təbrik edərək dedilər:

«Təbrik edirik, səni ey İbn Əbu Talib! Sən artıq bütün müsəlman kişi və qadınların vəlisi oldun». Dadqatnida nəql etmişdir.

5) Hafiz İmadəddin Əbu Fida İsmayıl ibn Ömər ibn Kəsir əş-Şafii əl-Dəməşqi (Bidayə və nəhayə: 5-ci c., s.229).

6) Əbu Abdullah Məhəmməd ibn Ömər ibn Həsən Fəxrəddin Razi əş-Şəfii. Hicrətin 606-cı ilində vəfat etmişdir. O, bu hədisi «Təbliğ» ayəsini təfsir edərək nəql etmişdir. Belə ki, deyir:

«10-cu: Bu ayə Əli ibn Əbu Talibin fəzilətinə işarə edərək nazil olunub. Bu ayə nazil olan kimi Rəsulullah (s.ə.v.a.) Əlinin əlindən tutub buyurdu: Mən kimin mövlasıyam, Əli də onun mövlasıdır. Ey Rəbbim! Onun dostu ilə dost, düşməni ilə düşmən ol! Sonra Ömər Əlini görüb dedi: Səni təbrik edirəm ey Əli ibn Əbu Talib! Sən artıq mənim və bütün müsəlman kişi və qadınların vəlisisən. Bu hədisi İbn Abbas, Bərra ibn Hazib və Məhəmməd ibn Əli də nəql etmişlər» (Təfsir Kəbir: 12-ci c., s.49, 50, Əl-Maidə surəsi, ayə 67).

HƏSSAN İBN SABİTİN «QƏDİR-XUM»-DA SÖYLƏDİYİ BEYTLƏR

Bu beytləri bütün hədis alimləri nəql etmişlər. Lakin onlar beytlərin sayında və bəzi gözə çarpmayan dərəcədə sözlərdə ixtilaf etmişlər.

1) Hafiz Əbu Nəim Əhməd ibn Abdullah əl-İsfahani. Hicrətin 430-cu ilində vəfat edib. O, bu beytləri «Quranda Əlinin şəninə nazil olanlar» kitabında «Dinin kamil olunması» ayəsini təfsir edərkən qeyd etmişdir.

2) Muvaffaq Əhməd ibn Məhəmməd əl-Maliki əl-Xəvarizmi. Hicrətin 568-ci ilində vəfat etmişdir. O, «Qədir» hadisəsini qeyd etdikdən sonra deyir:

«Həssan ibn Sabit deyir: Ya Rəsulullah» İzn ver bir neçə beyt söyləyim. Rəsulullah (s.ə.v.a.) buyurdu: De, Allah Təalanın bərəkətilə! Həssan ibn Sabit dedi: Ey Qureyşin ağsaqqalları! Rəsulullahın (s.ə.v.a.) verdiyi şəhadəti eşidin! Sonra bu beytləri söyləməyə başladı:

Qədir günü Peyğəmbər (s.) ümmətə səsləndi,

Onlar da onun nidasını eşitdi.

Rəsul «Mövlanız və vəliniz kimdir?» - deyə soruşdu

«Allah mövlamızdır, sən də vəlimizsən,

Kimsə bunu inkar etməz» - dedi səhabə.

Peyğəmbər «Qalx, ya Əli!» - buyurdu

Şübhəsiz, məndən sonra bu ümmətin imamı və rəhbərisən,

Mən kimin mövlasıyamsa, Əli də onun mövlasıdır.

Elə isə qullar kimi itaət edin siz hər işdə Əliyə.

Və hər işində ona yardımçı olun.

Sonra dua edərək: «Allahım, Əliyə dost olana Sən də dost ol, ona düşmən olana Sən də düşmən ol!» - dedi. (Mənaqibul-Xəvarizmi: səh.136, 152-ci hədis).

3) Cəmaləddin Məhəmməd ibn Yusuf ibn Həsən ibn Məhəmməd Zərnədi əl-hənəfi əl-Mədəni. Hicrətin 750-ci ilində vəfat edib (Nizam Durarus-sultan: səh.112, 113).

4) Hafiz əbu Abdullah əl-Mərzbanı Məhəmməd ibn İmran əl-Xurasani. Şeyx Əmininin sözlərinə əsasən o, bu hədisi «Murqatuş-şeyr» kitabında Əbu Səid Xədrindən nəql etmişdir (əl-Kəbir: 2-ci cild, səh.34).

5) Hafiz Cəlaləddin Əbülfəzl Əbdürrəhman ibn Əbu Bəkr Siyuti. Şeyx Əmininin sözlərinə əsasən o, bu beytləri tərtib etdiyi «İzdihar fima Əqədəhu Şuəra min Əşar» kitabında qeyd etmişdir (əl-Qədir: 2-ci cild, səh.36).

Qeyd etdiyimiz bu hadisəyə işarə edən mühüm hədislərdir. Lakin bu hadisəyə təkcə qeyd etdiyimiz hədislər deyil, digərlər də daxildir. Bunlardan:

QƏDİR GÜNÜNÜN ORUCU

Qədir gününün orucunun müstəhəb olduğunu Şiələr Əhli-Beytdən (ə.) nəql etmişlər. Həmçinin Əhli-Sünnə ravilərindən olan Əbu Hureyrə də ondan nəql etdiyimiz «Dinin ikmal» ayəsinin təfsirindəki hədisin sonunda bunun müstəhəb olduğunu qeyd etmişdir.

Xətib Bağdadi bunu Əbu Hureyrədən nəql edərək deyir: «Əbu

Hureyrə deyir: Zilhiccə ayının 18-də oruc tutan hər bir müsəlmana 60 ayın orucunun savabı veriləcək. O gün «Qədir-Xum» günüdür. O bir gündür ki, Rəsulullah (s.ə.v.a.) Əli ibn Əbu Talibin əlindən tutub buyurdu: Mən möminlərin vəlisi deyilləmmi? Möminlər dedilər: Əlbəttə, ya Rəsulullah! Rəsulullah (s.ə.v.a.) buyurdu: Mən kimin vəlisiyəm, Əli də onun vəlisidir. Ömər ibn Xəttab Əli ibn Əbu Talibə dedi: Bəh Bəh ey ibn Əbu Talib! Mənim və bütün müsəlmanların mövlası oldun. Sonra bu ayə nazil oldu: «Bu gün sizin dininizi kamil etdim...» («Maidə» surəsi, ayə 3).

Rəcəb ayının 27-də oruc tutan hər bir müsəlmana 60 ayın savabı veriləcək. Çünki ilk dəfə həmin gün Cəbrail (ə.s.) Rəsulullahı (s.ə.v.a.) islamla müjdələdi.

Sonra isə Xətib Bağdadi deyir: Bu hədis «Həbəşun» hədislərinin arasında məşhurdur. Deyilənlərə görə misilsiz hədisdir. Bunu Əhməd ibn Abdullah ibn Neyri – Əli ibn Səiddən nəql etmişdir. Bunu Əzhəridə nəql etmişdir. Məhəmməd ibn Abdullah ibn Əli-Meyi, Əhməd Abdullah ibn Əhməd ibn Abbas ibn Salib ibn Mehran (ibn Neyri adı ilə tanınıb), Əli ibn Səid Şami, Zumra ibn Rəbiə, ibn Şuzəb, Mətar, Şəhr ibn Auşub – Əbu Hureyrədən nəql etdikləri hədisdə deyilir: Əbu Hureyrə deyir: «Zilhiccə ayının 18-də oruc tutan hər bir müsəlmana 60 ayın savabı veriləcək». (Tarix Bağdadi: 8-ci cild, səh. 289). Hədis olduğu kimi nəql olunub.

Artıq bu hədisin səhih olmasına «Dinin kamil edilməsi» ayəsinin təfsiri zamanı işarə etmişik.

HARİS İBN NEMAN ƏL-FƏHRİ HADİSƏSİ

Bu ayənin nazil olması: «Kafirlərdən biri vəqə olacaq o əzab (Qiyamət əzabının nə vaxt və kimə üz verəcəyi) barədə soruşdu. (O əzabı) kafirlərdən dəf edə biləcək bir kimsə yoxdur! (O əzab yüksək) dərəcələr sahibi olan Allahdandır!»

Rəsulullah (s.ə.v.a.) «Qədir-Xum»-da Əlini vəli təyin etdikdən sonra bu xəbər bütün müsəlman bölgələrinə yayıldı. Eləcə də bu xəbər Haris ibn Neman əl-Fəhriyə də yetişdi. O, öz dəvəsinə minib Rəsulullahın (s.ə.v.a.) yanına gəldi. Dəvəsinə torpaqla kiçik daşların

qarışığı yerdə saxlayıb yerə endi. Rəsulullah (s.ə.v.a.) dedi: Ey Məhəmməd! Allahın birliyinə və sənin onun rəsulu olduğuna şəhadət verməyə əmr etdin. Bunu səndən qəbul etdik. Sonra bizə gün ərzində 5 dəfə namaz qılmağı əmr etdin! Bunu səndən qəbul etdik. Bizə zəkat verməyi əmr etdin! Bunu səndən qəbul etdik. Bir ay oruc tutmağı əmr etdin! Bunu da qəbul etdik. Lakin bütün bunlarla kifayət bizə həcc ziyarətini vacib etdin! Bunu da qəbul etdik. Lakin bütün bunlarla kifayətlənməyib əmin oğlunu bizdən üstün hesab etdin. «Mən kimin mövlasıyam, Əli də onun mövlasıdır» sözləri səndəndir, yoxsa, Allahdan? Rəsulullah (s.ə.v.a.) buyurdu: And olsun tək olan Allaha! Bu da Onun əmridir! Haris ibn Neman geri dəvəsinə tərəf qayıtdı və dedi: Ey Rəbbim! Əgər Məhəmmədin dedikləri düzdürsə göydən daşlar endir və ya bizə şiddətli əzab göndər! O, dəvəsinə çatmadan Allah tərəfindən onun başına daş endirildi sonra bu ayə nazil oldu: «(Kafirlərdən) biri vəqə olacaq əzab (qiyamət əzabının və vaxt və kimə üz verəcəyi) barədə soruşdu. (O əzabı) kafirlərdən dəf edə biləcək bir kimsə yoxdur!» (Məaric 1-3).

Bu hadisəni bir neçə Əhli Sünnə alimləri qeyd etmişlər. Bunlardan:

1) Cəmaləddin Məhəmməd ibn Yusuf ibn Həsən Məhəmməd Zərnədi əl-hənəfi əl-Mədəni. (Nuzum Durrus-samateyn. S.93).

2) Süleyman ibn İbrahim əl-Qunduzi əl-Hənəfi. (Yənabi əl-məvaddə: 2-ci cild, səh.368, 369).

3) Məhəmməd ibn Əbdür-rauf əl-Mənavi. Hicrətin 1331-ci ilində vəfat etmişdir. (Feyzul-qədir şərhu camius-sağır: 6-cı cild, səh.282, 9000-ci hədis.)

4) Əli ibn Burhaniddin Şaffi əl-Hələbi. (3-cü c., s.308, 309).

5) Hafiz Ubeydullah ibn Abdullah ibn Əhməd. Hakim Həskani adı ilə tanınıb. (Şəvahidut-tənzil: 2-ci cild, səh.286, 289).

6) Xətib Şərbini. (Siracul-munir: 4-cü cild, səh.364).

7) Əbu Abdullah Məhəmməd ibn Əhməd ibn Əbu Bəkr əl-Qurtubi. Hicrətin 681-ci ilində vəfat etmişdir. Lakin o, hədisi nəql edərkən deyir: Deyilənlərə görə burada sual verən... (Təfsir Qurtubi: 18-ci cild, səh.278-279).

8) Qazilər qazisi İmam Əbu Səid Məhəmməd ibn Məhəmməd əl-

İmadi. Hicrətin 951-ci ilində vəfat edib. Həmçinin o, Qurtubi kimi bu hədisin zəif olduğuna işarə edir.

QƏDİR HƏDİSİNİN DƏLİLİ VƏ MƏDH OLUNMASI

Qədir hədisindən Əmirəl-möminin (ə.s.), Əhli-Beyt (ə.s.) və şüərlər dəlil kimi istifadə etmişlər. Bu hədisin çoxlu hadisələri əhatə etməsi haqqında danışmaq mümkündür. Bütün bu hadisələri Şeyx Əmini tərtib etdiyi «Əl-Qədir» kitabında qeyd etmişdir (Əl-Qədir: 1-ci cild, səh.159, 213).

Əmirəl-mömininin (ə.s.) bu hədislə ən çox mədh olunması Kufədə Rəhbə adlanan yerdə baş vermişdir.

ƏMİRƏL MÖMİNİNİN (Ə.S.) QƏDİR HƏDİSİLƏ MƏDH OLUNMASI

Əhməd ibn Hənbəl, Hüseyn ibn Məhəmməd və Əbu Nəim Məna deyirlər: fifr və Əbu Tufeyl nəql etdikləri hədisdə deyilir: «Əli (ə.s.) «Ruhbə» adlanan yerdə müsəlmanları bir yerə toplayıb buyurdu: «Qədir-Xum»da Rəsulullahın (s.ə.v.a.) söylədiyi sözlərdən agah oldunuz. Bu zaman 30 nəfərə yaxın insan ayağa qalxdı. Əbu Nəim deyir: Ayağa qalxan insanların sayı bundan çox olardı. Onlar Rəsulullahın Əlinin əlini yuxarı qaldıraraq söylədiyi «Mənim sizdən daha üstün olduğumu bilirsinizmi?» Sonra onların təsdiq edərək söylədikləri: «Əlbəttə, ya Rəsulullah!» sözlərinə və Rəsulullahın (s.ə.v.a.) buyurduğu «Mən kimin mövlasıyam, Əli də onun mövlasıdır! Ey Rəbbim! Onun dostu ilə dost, düşməni ilə düşmən ol» sözlərinə şəhadət verdilər.

Ürəyimdə bir şey hiss etmiş kimi çölə çıxdım. Zeyd ibn Ərqəmə dedim: Əlinin (r) söylədiklərini eşitdinmi? Zeyd dedi: Onun söylədiklərini inkar edirsən? Onun söylədiklərini Rəsulullahdan (s.ə.v.a.) eşitmədinmi?» (Musnəd-Əhməd ibn Hənbəl: 4-cü c., s.370).

Heysəmi bu hadisəni nəql etdikdən sonra deyir: Bu hadisəni nəql edən ravilər bütünlüklə mötəbər ravilərdi. Fitr isə onların arasında ən mötəbəridir (Məcməuz-zəvaid: 9-cu c., s.104).

Bu hadisə ravilər arasında böyük şöhrət tapmış və müxtəlif yollarla nəql olunmuşdur. Lakin bəzi təfsiratlarında cüzi ixtilaflar yarandığı müşahidə olunur. Hadisəni nəql edən ravilərdən:

1) Hafiz Əbu Əbdürrəhman Əhməd ibn Şueyb ən-Nisai (Sünən Kubra-Nisai: 5-ci c. s.95-96, 100, 103, 104, 131).

2) Hafiz Əbu Həsən Əli ibn Əbu Bəkr ibn Süleyman əl-heysəmi. (Məcməu-zəvaid: 9-cu cild, səh.104-108).

3) Əbu Bəkr Abdullah ibn Məhəmməd ibn Əbu Şibə əl-Kufi. (Musnəf-İbn Əbu Şibə: 6-cı cild, səh.368).

4) Əbu Məhasin Yusuf ibn Musa əl-hənəfi. (Mutəsirul-müxtəsər: 2-ci cild, səh.301).

5) Hafiz Ziaəddin Əbu Abdullah Məhəmməd ibn Əbdürrəhman ibn Əhməd əl-Hənbəli əl-Müqəddəsi (Əsadisul-muxtara: 2-ci cild, səh.105, 106).

6) Hafiz Əbu Bəkr Əhməd ibn Ömər ibn Əbu Asim əz-Zahhad ibn Muxəlləd əş-Şibani (Sünnə – İbn Əbu Asim: 2-ci cild, səh.607).

7) Hafiz Əbu Yəla Əhməd ibn Əli ibn Musənnə əl-Mövsuli ət-Təmini. (Musnəd – Əbu Yəla: 1-ci cild, səh.429).

8) Əbu Abdullah Əhməd ibn Həmbəl əş-Şibani (Musnəd Əhməd ibn Hənbəl: 1-ci cild, s.84, 118).

9) Hafiz Əbu Qasim Süleyman ibn Əhməd ibn Eyyub Təbərani (Möcam Saqir: 1-ci cild, səh.119, 5-ci cild, səh.175).

10) Əli ibn Məhəmməd əl-Humeyri. Hicrətin 323-cü ilində vəfat edib. (Cuzul Humeyri: səh.33).

11) Hafiz Əbu Nəim Əhməd ibn Abdullah əl-İsfahani. Hicrətin 430-cu ilində vəfat etmişdir. (Hulyətul-övliya: 5-ci cild, səh.26).

12) Əli ibn Burhanuddin Şafii əl-Hələbi. (Siratul Hələbiyyə: 3-cü cild, səh.308).

Bu hadisə müxtəlif surətlərdə nəql olunmuşdur. Belə hadisələr qeyd etdiyimiz hadisəyə və ya buna oxşar hadisələrin baş verdiyinə işarə edir. Belə hadisələrdən biri Əhməd ibn Hənbəlin Riyah ibn Harisdən nəql etdiyi hadisədir. Belə ki, o deyir:

«Bir neçə nəfər Rahbə adlanan yerə gəlib Əliyə dedilər: Əssəlamu əleykə ya mövlana! Əli buyurdu: Siz Ərəb qövmi olduğunuz halda necə sizin mövlanız ola bilərəm? Dedilər: Eşitmişik Rəsulullah

(s.ə.v.a.) – «Qədir-Xum»da buyurub: Mən kimin mövlasıyam, Əli də onun mövlasıdır». Riyah sözlərinə davam edərək deyir: Onlar yollarına davam etdilər. Soruşdum: Onlar kimdir? Dedilər: Onlar Ənsarilərdəndir. Onların arasında Əbu Eyyub Ənsari də vardı. (Musnəd-Əhməd ibn Hənbəli: 5-ci c., s.419, Məcməuz-zəvaid: 9-cu cild, s.103-104, Möcəm Kəbir: 4-cü cild, səh.173).

İbn Əsir – İbn Uqdənin «Muvalat» kitabına isnad edərək Əbu Məryəm Zər ibn Həbişdən nəql etdiyi rəvayətdə deyilir: Əli Qəsrədən çıxarkən bir neçə silahlı ilə rastlaşdı. Onlar Əliyə salam verərək dedilər: Əssəlamu əleykə ya əmirəl möminin! Əssəlamu əleykə ya mövlana və rahmətullah və barakətuh! Əli buyurdu: Sizlərdən Rəsulullahın (s.ə.v.a.) səhabəsi kimdir? Onlardan on iki nəfəri ayağa qalxdı. Onların arasında Qeys ibn Sabit ibn Şəmmas, Haşim ibn Ətəbə, Həbib ibn Vədil ibn Varqa Rəsulullahdan (s.ə.v.a.) eşitdikləri: «Mən kimin mövlasıyam, Əli də onun mövlasıdır» sözlərinə şəhadət verdilər. (Əsdul-ğabə: 1-ci cild, səh.368, 369).

ƏMİRƏL-MÖMİNİNİN QƏDİR-XUMDA BAŞ VERƏNLƏRƏ ŞƏHADƏT VERMƏYƏNLƏRİ PİSLƏMƏSİ

«Qədir-Xum»-da baş verən hadisədən irəli gələn digər hadisələrdən biri Əmirəl mömininin onun Rəsulullah (s.ə.v.a.) tərəfindən vəli seçilməsinə şəhadət vermək üçün dəvət olunan müsəlmanları şəhadət verməməkdə pisləməsidir.

Əhməd ibn Həmbəl və Əhməd ibn Ömər əl-Vakii-Zeyd ibn Həbab və Valid ibn Uqdə ibn Nəzzar əl-Abbasini mədh etdikdən sonra Səmmak ibn Ubeyd ibn Valid əl-Abbasidən nəql etdikləri hədisdə deyirlər:

«Əbdürrəhman ibn Əbu Leylanın yanına daxil oldum. O, Əliyə şəhadət verdiyini bildirərək dedi: Rahbədə olarkən Əli (ə.s.) buyurdu: Allah Rəsulullahdan (s.ə.v.a.) Qədir-Xumda eşitdiklərinə şəhadət verənlərə yol göstərəcək. Bu zaman 12 nəfər ayağa qalxaraq dedilər: Biz bu hadisəni görüb və eşitmişik. Rəsulullah (s.ə.v.a.) Əlinin əlindən tutub buyurdu: «Mən kimin mövlasıyam, Əli də onun mövlasıdır. Ey Rəbbim! Onun dostu ilə dost, düşməni ilə düşmən, kömək edənə kömək, pislilik edənə pislilik et!». Bu sözləri «Qədir-

Xum»da Rəsulullahdan (s.ə.v.a.) eşidən 3 nəfər ayağa qalxmaqdan imtina etdilər» (Musnəd – Əhməd ibn Hənbəl: 1-ci cild, səh.119).

Əlinin (ə.s.) onları da şəhadət verməyə dəvət etdiyini Əhməd ibn Həmbəldən başqa bir çox rəvilər nəql etmişlər. Onlardan:

1) Hafiz Əbu Qasim Əli ibn Bəkr ibn Süleyman əl-Heysəmi. (Məcməuz-zəvaid: 9-cu cild, səh.106).

2) Hafiz Əbu Qasim Süleyman ibn Əhməd ibn Eyyub Təbarani. (Möcm Kəbir: 5-ci cild, səh.171).

3) Hafiz Əbu Nəim Əhməd ibn Abdullah İsbahani. (Hulyətul-övlia: 5-ci cild, səh.27).

4) Əli ibn Burhanuddin Şafii əl-hələb. (Siratul-hələbiyyə: 3-cü cild, səh.308).

QƏDİR HƏDİSİNİN MƏDHI VƏ ONUN YAYILMASI

Bu dəvətin «Qədir» hadisəsinin yaşanmasında böyük əhəmiyyəti olmuşdur. Belə hadisənin baş verdiyindən qəflətdə olan müsəlmanlar ondan xəbərdar oldular. Həmçinin Əmirəl möminin (ə.s.) fəzilətlərindən və Rəsulullahın (s.ə.v.a.) vəfatından sonra söylədiyi müxtəlif mövzuları əhatə edən hədislərin yayılmasının qarşısı alınması məqsədilə qadağa qoyulmuş bir çox hədislərdən agah oldular (12).

ƏLİNİN (Ə.) İMAMƏTİ HAQQINDA ETİBARLI SÖZ

Hicrətin onuncu ilində Həzrət Peyğəmbər (s.) həcc əməllərini yerinə yetirmək üçün Məkkəyə üz tutdu. Həzrət Peyğəmbəri (s.) müşayiət edən adamların sayı haqqında müxtəlif rəqəmlər göstərilmişdir. Amma qəti şəkildə demək olar ki, bu səfərdə həzrəti bir neçə mindən çox müsəlman müşayiət edirdi. «Həccətul-vida» adı ilə məşhur olan bu həcc mərasimində Peyğəmbərlə (s.) gəlmiş xeyli müsəlman iştirak edirdi. Həzrəti Peyğəmbər (s.) həcc əməllərini başa vurub Mədinəyə qayıdarkən zil-hiccənin on səkkizinci günü Qədir-Xum adlanan məntəqədə dayandı. Çünki ona çox mühüm bir vəhy nazil olmuşdu. Bu vəhy bütün xalqa elan edilməli idi. Həzrət Peyğəmbər (s.) Allah-Təalanın əmri ilə Əlinin

(ə.) vilayət və xilafətini xalqa bildirməli idi. Ayədə buyurulurdu: «Ya Peyğəmbər, Rəbbim tərəfindən sənə nazil olanı xalqa çatdır. Əgər bunu etməsən, Allahın risalətini yerinə yetirməmiş olarsan. Allah səni insanların şərindən qoruyacaq. («Maidə» surəsi, ayə 67).

Həzrət Peyğəmbər (s.) göstəriş verdi ki, bütün hacılar bir yerə toplansınlar. Qabaqda gedənlər dayandı və arxada gedənlərin gəlib çatmasını gözlədi. Axı nə baş vermişdi?

Hamı bir-birindən nə baş verdiyi barədə soruşurdu. Görən Həzrət Peyğəmbər (s.) hacıları bu üzücü istinin altında nə üçün saxlamışdı? Yer o qədər isti və yandırıcı idi ki, bəziləri ayaqlarını, ədəklərinə bükmüş, dəvələrin kölgəsində oturmuşdular. Nəhayət, intizar başa çatdı. Hacılar bir yerə toplandıqdan sonra Həzrət Peyğəmbər (s.) göstəriş verdi ki, minbər düzəldilsin, Həzrət hamının onu görə biləcəyi və səsinə eşidə biləcəyi minbərə çıxdı. Əlini (ə.) isə öz sağ tərəfində dayandırmışdı. Həzrət xütbə oxuyub Quran və itrəti haqqında tövsiyə verdikdən sonra buyurdu: «Məgər möminlərin işində mən onların özlərindən daha irəli deyiləmmi?» Ərz etdilər: «Bəli.» Həzrət buyurdu: «Mən hər kəsin mövlasıyamsa, Əli (ə.) də onun mövlasıdır. Pərvərdigara onun dostunu dost tut, düşməni düşmən. Ona yardım göstərənə yardım et, onu tənha buraxanı alçalt». Sonra Həzrət göstəriş verdi ki, müsəlmanlar dəstə-dəstə Peyğəmbərin (s.) xeyməsi ilə üzbə-üz xeyməyə daxil olub, Əlini (ə.) canişinlik məqamına görə təbrik etsinlər. Onu birinci təbrik edən Ömər ibn Xəttab oldu. Ömər ərz etdi: «Bəh-bəh, ey Əli, sən bu gün artıq mənim və hər bir kişi və qadının əmirisən. («İrşad» 1-ci cild, 2-ci bab, 50-ci fəsil). Beləcə, Həzrət Peyğəmbər (s.) Əlini (ə.) öz canişini təyin etdi və göstəriş verdi ki, bunu eşidənlər eşitməyənlərə çatdırsınlar.

Həssan ibn Sabit Həzrət Peyğəmbər (s.)-dən icazə istədi ki, Əlinin (ə.) imamət və vilayəti, Qədiri-Xumda Peyğəmbərə (s.) canişin təyin olunması haqqında bir qəsidə oxusun. Həzrət ona icazə verdi.

İslam Peyğəmbəri Qədri-Xumda,

Üz tutub ümmətə verdi bir sual:

Sizlərin rəhbəri mən deyiləmmi?

Hamı təsdiq etdi, yox başqa xəyal.

***Belə davam etdi sözünə həzrət (s.):
Məni mövla bilən bilsin bu gündən,
Mənim canışınım, öz ağası tək
Əlini (ə.) tanımaq gərəkdir hökmən.***

Həzrət Peyğəmbər (s.) Həssanın şeirini dinləyib buyurdu: «Ey Həssan, nə qədər ki, dilinlə bizə yardımçısan, daim ruhul-qüds tərəfindən təsdiqlənmişsən».

Bu xəbərin sübutu firqələr üçün o qədər aydındır ki, kimsə üçün inkar və şübhə yeri qalmamışdır. Çünki sünni tarixçiləri və təfsirçiləri öz kitablarında azca fərqlə bu barədə məlumat vermişlər. Onlar da təbliğ ayəsinin zil-hiccənin on səkkizinci günü Qədirə-Xumda Əli (ə.) haqqında nazil olmasını təsdiqləyirlər. Həzrətin (s.) «mən kimin mövlasıyamsa, Əli də onun mövlasıdır» buyuruğu sünni mənbələrində nəql olunmuşdur. («Təfsire-kəbire-fəxre-Razi»). Amma «Mövla» kəlməsi müxtəlif mənalara malik olduğundan bəzi sünni alimləri hədisdə mövla kəlməsinin dost mənasında işləndiyini bildirmişlər. Onlar uyğun hədisi «mən kimin dostuyamsa, Əli (ə.)də onun dostudur» mənasında qəbul edirlər. Bu mənanı ibn Səbbağ Maliki də öz «füsulul-muhimmə» kitabında bəyan etmişdir. Təəccüb səbəbindən həqiqəti görə bilməyənlərə cavab «mövla» kəlməsinin müxtəlif mənalarını nəzərdən keçirəcəyik. «Mövla» sözünün aşağıdakı mənaları vardır: İxtiyar sahibi, bəndə, azad olmuş, azad edən, qonşu, həmpeyman, həmand, şərik, yeznə, qonşu, nemətyetirən, dost, yardımçı. Bu mənalardan bəziləri Qurani-Kərimdə də işlədilmişdir. «Duxan» surəsində «mövla» sözü «qohum» mənasını bildirir: «Məhəmməd» surəsində isə «mövla» «dost» mənasında işlədilmişdir. Bu söz «Nisa» surəsində «Həmpeyman», «Əhzab» surəsində «azad etmiş» mənalarını bildirir.

Amma bu mənalardan bəzilərini Həzrət Peyğəmbərə (s.) aid etmək olmaz. Çünki Həzrət kimsənin qulu və həmandı olmamışdır. Əhəmiyyətli olmayan bir mövzuya görə Həzrət Peyğəmbərin (s.) insanları qaynar səhrada bir yerə toplayıb saxlaması inandırıcı deyil. İnanmaq olmur ki, Həzrət Peyğəmbər (s.) hacılara Həzrət Əli (ə.) ilə dostluq haqqında məlumat vermək üçün onları səhrada saxlamışdır. Peyğəmbərə (s.) buyurulur: «Əgər bunu etməsən, Allahın risalətini

yerinə yetirməmiş olarsan». Məgər sadəcə dostluğu bəyan etməmək bu qədər ciddi dəyərləndirilə bilərmi?! Əslində Peyğəmbərin (s.) bu bəyanatı daha dərin mahiyyətə malikdir. Allah-Təala ayənin davamında buyurur: «Allah səni insanların şərinə qoruyacaq». Məgər dostluq nəticəsində hansı nəticələr yarana bilərdi ki, Allah uyğun vədlə belə bir təhlükəni aradan qaldıracağını bəyan edə.

Digər bir tərəfdən mövla kəlməsinin dostluq mənasında təbir olunması dəlil tələb edir. Əks təqdirdə, belə bir mənalandırma üsul elminə zidd olar. Bu baxımdan yalnız «ixtiyar sahibi» mənasının dəlilləri vardır. Həmin dəlilləri nəzərdən keçirək.

Əvvəla, Allah-Təalanın Peyğəmbərin bu işi görməsini onun risaləti üçün şərt bilməsi məsələsinin ciddiliyindən danışır. «Mövla» kəlməsinin yalnız «ixtiyar sahibi» mənası ciddi mahiyyət daşıyır. Əgər uyğun kəlməni ixtiyar sahibi kimi təbir etsək, söhbətin Peyğəmbərdən sonra kimin onun canişini olacağından getməsi aydınlaşar. Ayə Cöhfə yaxınlığındakı Qədire-Xumda nazil olmuşdur. Hacılar, adətən, Cöhfəyə çatdıqda bir-birlərindən ayrılaraq öz vətənlərinə yola düşürlər. Artıq onların bir yerə toplanması mümkün olmur. Əlbəttə ki, bu göstəriş Peyğəmbərə bir neçə gün əvvəl nazil olmuşdu. Amma onun dəqiq vaxtını təyin etmək çətindir. Həzrət Peyğəmbər (s.) yaxşı bilirdi ki, Həzrət Əli (ə.) döyüşlərdə bir çox düşmənlərin həyatına son qoyduğu üçün həmin qətlə yetirilənlərin qohum-əqrəbası Əliyə (ə.) qarşı kinlidir. «Allah səni insanların şərrindən qoruyacaq» vədi də Əliyə (ə.) qarşı kinin mövcudluğundan danışır.

İkincisi, Həzrət Peyğəmbər mövla mövzusunda danışmazdan qabaq «mən sizin ixtiyar sahibiniz deyiləmm?», deyə soruşur. Hamı Həzrətin belə bir məqama malik olduğunu təsdiqləyir. «Mövla» kəlməsinin ixtiyar sahibi mənasında olması həmin bu cümlədən aydın görünür.

Üçüncüsü, Həzrət Peyğəmbər (s.) Əlinin (ə.) mövlalıq məsələsinə toxunduqdan sonra göstəriş verir ki, Əliyə (ə.) əmir ünvanında salam verilsin. Əgər məqsəd dost olsaydı, Həzrət Peyğəmbər (s.) buyurardı ki, ona bir dost olaraq salam verin. Ömərən «mənim mövlam hər bir kişi və qadının mövlasıdır» deməsi də Həzrət Əlinin (ə.) vilayətini

təsdiqləyir.

Dördüncüsü, ən məşhur sünni kitablarında da yazılmışdır ki, ilahi fərmanın bəyanından sonra bu ayə nazil olmuşdur: «Bu gün dininizi kamil etdim və sizə olan nemətimi tamamladım. Bir din olaraq sizin üçün İslamı bəyənb seçdim» («Maidə» sur. ayə 3).

Həzrət Peyğəmbər (s.) buyurur: «Dininin kamilləşməsi, nemətlərin tamamlanması, mənim risalətimə və məndən sonra Əlinin (ə.) vilayətinə Allahın razılığına təkbir!»

Beşinci, haqqında danışılan ayədən qabaq Allah-Təala buyurur: «Kafirlər dininizdən əllərini üzdülər. Onlardan qorxmayın, Məndən qorxun» («Maidə» surəsi, ayə 3).

Kafirlər və müşriklər elə düşündülər ki, Peyğəmbərin (s.) oğlan övladı olmadığından o dünyasını dəyişdikdən sonra din də aradan gedəcək. Amma Allah əmri ilə Əlinin Peyğəmbərə (s.) canişinliyi bəyan olunduqdan sonra onların bütün ümidləri puça çıxdı. Düşmənlər anladı ki, bu din həmişəlikdir. Deyilənlərdən belə bir nəticə çıxarmaq olar ki, Həzrətin buyuruğundakı «mövla» kəlməsi vilayət və canişinlik mənasında işlədilmişdir. (Təfsirul-mizan, 5-ci cild.).

Bəli, mövla sözünün uyğun buyuruqdakı yeganə həqiqi mənası «ixtiyar sahibi»dir. Başqa mənalar məcazidir və onların təsdiqi üçün dəlillərə ehtiyac var. Üsul elminə əsasən həqiqət məcazidən irəlidir. Bir sözlə, «mövla» kəlməsi hədisdə, «ixtiyar sahibi» mənasını daşıyır.

Deyilənlərdən əlavə, bu mərasimdən sonra Həssan ibn Sabitin oxuduğu qəsidə mövla sözünün həqiqi mənasını aydın göstərir. Həssan öz qəsidəsində Həzrət Peyğəmbərin dili ilə Əlinin (ə.) canişinliyi haqqında, onun ümmətə imaməti barədə məlumat verir.

Əgər «mövla» sözü «dost» mənasında olsaydı, Həzrət Peyğəmbər (s.) Həssanın qəsidəsində etiraz edərdi. Hansı ki, Peyğəmbər (s.) Əlinin (ə.) imam və canişin adlandırılmasına etiraz etmir, hətta Həssan haqqında xoş sözlər söyləyir.

Çıxış yolu görməyən bəzi sünni alimləri bu mənanı etiraf etməyə məcbur olmuşlar. Onlar bildirirlər ki, Həzrət Peyğəmbər (s.) Qədire-Xum günü Əlinin (ə.) vilayət və canişinliyini elan etmişdir. («Təzkireyi-ibn Cəvzi» səh.20) (59).

QƏDİR HADİSƏSİ HEÇ VAXT UNUDULMAYACAQ

Allahın hikmətli iradəsi bu olmuşdur ki, bütün əsrlərdə Qədir hadisəsi qəlblərdə və tarix səhifələrində canlı şəkildə həkk olunub qalsın, hər bir əsr və zamanda İslam yazıçıları təfsir, hədis, kəlam və tarix kitablarında ondan söz açsınlar, din təbliğatçıları moizə və xitabə məclislərində onun barəsində söhbət açıb bu hadisəni İmam Əli (ə.)-in inkarolunmaz fəzilətləri sırasında qeyd etsinlər. Təkcə xətiblər və natiqlər deyil, həm də şairlərin çoxu bu hadisədən ilham alaraq, vilayət sahibinə olan ixlası şölələndirib, ən gözəl hissələri müxtəlif surətlərdə və müxtəlif dillərdə yadigar qoymuşlar. Buna görə də Qədir hadisəsi kimi alimlərin, hədisçilərin, təfsirçilərin, mütəkəllimlərin, filosofların, xətiblərin, şairlərin, tarixçilərin və sairə yazanların, diqqət mərkəzində olan, onun barəsində bu qədər diqqət yetirilən çox az hadisə tapmaq olar.

Qədir hədisinin əbədi olmasının səbəblərindən bir də məhz bu hadisə ilə əlaqədar Quranda iki ayənin nazil olmasıdır. Nə qədər ki, Quran var, bu tarixi hadisə də əbədi qalacaq və xatirələrdən silinməyəcəkdir. Qədim dövrlərdə bütün islam cəmiyyəti onu dini bayramlardan hesab edirdi. Şiələr indi də həmin günü bayram edir, başqa islam bayramlarında keçirilən mərasimləri elə həmin gün də keçirirlər. Tarix səhifələrinin araşdırılmasından gözəl şəkildə məlum olur ki, zil-hiccənin on yeddinci günü müsəlmanlar arasında «Qədir bayramı» adı ilə məşhur olmuşdur. Hətta ibn Xulləkan Müstəla ibn Müstənsərin barəsində yazır: «487-ci hicri ilində Qədir bayramı günü (zil-hiccənin on yeddisi) camaat onunla beyət etdi». Əl-Übeydi, Əl-Müstənsəru Billah barəsində yazır: «O, 487-ci hicri ilində zilhicce ayının axırına 12 gecə qalmış vəfat etdi. Bu gecə (zil-hiccənin on yeddisi) Qədir bayramı gecəsi idi». Təkcə ibni Xulləkan deyil, həmçinin, Məsudi və Söləbi də bu gecəni islam ümməti arasında məşhur olan gecələrdən saymışlar. Bu islam bayramının kökü Qədir gününə gedib çatır. Çünki o gündə Peyğəmbər (s.ə.v.a.) mühacirə, ənsara və öz həyat yoldaşlarına göstəriş verdi ki, Əli (ə.)-in yanına gedib, onun belə bir fəzilət və məqama layiq olmasını təbrik etsinlər.

Zeyd ibni Ərqəm deyir: «Ənsardan Əli ilə (beyət etmək) üçün əl verən ilk şəxslər Əbu Bəkr, Ömər, Osman, Təlhə və Zübeyr oldu. Təbrik və beyət mərasimi günbatana kimi davam etdi».

Bu tarixi hadisənin əhəmiyyəti barədə bunu qeyd etmək kifayətdir ki, Qədir hədisini 110 nəfər hədisçi nəql etmişdir. Əlbəttə, bu hədisçilərdən yalnız 110 nəfərin bu hadisəni nəql etməsi demək deyil. Təkcə sünni mənbələrində 100 nəfərin adı gözə dəyir. Peyğəmbər (s.ə.v.v.) bu sözləri yüz min nəfərlik bir yığıncaqda demişdi, amma onların çoxu hicazın ucqar yerlərindən gəlmişdi və oralarda heç bir hədis nəql olunmamışdır. Onların bəziləri də bu hadisəni nəql etmişlər, amma tarixdə yazılıb saxlanmağa müvəffəq olmamışdır. Əgər tarixdə yazılmış olsaydı belə, bizə gəlib çatmamışdır. İkinci hicri əsrində (bu, «Tabeni» əsridir) onlardan 89 nəfəri bu hədisi nəql etmişlər. Sonrakı əsrlərdəki mühəddislərin hamısı sünnü alimləri olmuş və onlardan 360 nəfəri bu hədisi öz kitablarında nəql etmiş, çoxları da o hədisin səhih və mötəbər olmasını etiraf etmişlər. Üçüncü hicri əsrində 92 nəfər, dördüncü əsrdə 43 nəfər, beşinci əsrdə 24 nəfər, altıncı əsrdə 20 nəfər, yeddinci əsrdə 21 nəfər, səkkizinci əsrdə 18 nəfər, doqquzuncu əsrdə 16 nəfər, onuncu əsrdə 14 nəfər, on birinci əsrdə 12 nəfər, on ikinci əsrdə 13 nəfər, on üçüncü əsrdə 12 nəfər, və on dördüncü əsrdə 20 nəfər alim bu hədisi nəql etmişdir. Bəziləri də təkcə hədisi nəql etməklə kifayətlənməmiş, onun sənəd və məfhumu barəsində ayrıca kitablar yazmışlar. Böyük islam tarixçisi Təbəri əl-vilayətü fi-təriqi «hədisil-Qədir» adlı bir kitab yazmış və qeyd olunan hədisi yetmişdən artıq yolla Peyğəmbər (s.ə.v.v.)-dan nəql etmişdir. İbni Əqlə Kufi özünün «Vilayət» risaləsində bu hədisi 105 nəfərdən nəql etmişdir. Əbu Bəkr Məhəmməd ibni Ömər Bağdadi (Cüani adı ilə məşhurdur) bu hədisi 21 yolla nəql etmişdir. Bu tarixi hadisə barəsində ayrıca kitab yazanların sayı iyirmi altı nəfərdir. Şiə alimləri bu böyük tarixi hadisə barəsində çoxlu qiymətli kitablar yazmışlar. Onların hamısından üstünü tarixi kitab olan «Əl-Qədir»dir. Bu kitab məşhur islam alimi Əllamə Mücahid Ayətullah Əmininin gözəl və iqtidarlı qələmi ilə yazılmışdır. İmamın (ə.)in həyatının bu dövrünün yazılmasında o şərəf kitabdan geniş şəkildə istifadə olunmuşdur (7).

II HİSSƏ

PEYĞƏMBƏRİN (S.) ƏMRİ

Sonuncu səmavi müqəddəs kitab olan Qurani-Kərim nazil olmağa başladıqdan Peyğəmbər (s.) səhabələri Həzrətin (s.) göstərişi ilə ilahi ayələri əzbərləməyə başladılar. O zamanlar ərəblər qeyri-adi hafizəyə malik idilər. Belə ki, ərəblər çoxlu qəsidələr və şeir divanlarını asanlıqla yadda saxlaya bilirdilər. Quranın ayələri cəzbedici, ahəngdar və axıcı olduğundan onu əzbərləmək daha asan olurdu. Peyğəmbər (s.) öz səhabələrini ayələri əzbərləməyə təşviq edərək məsləhətlər verərdi. Çünki Qurani-Kərim nazil olan əsrdə Məkkədə yazıb oxuyanların sayı olduqca az idi. İnsanlar ayələri əzbərləyərək qəlblərini ilahi nurla doldururdular. Bununla yanaşı Peyğəmbərin (s.) göstərişi ilə ayələri xurma ağacının gövdəsinə daşlara, heyvan dərilərinə, sümüklərə, ipək parçaya və kağıza yazırdılar.

Doktor Ramiyar yazırdı: «Ərəblər kağızdan hələ qədim zamanlardan istifadə edirdilər. O zamanlar kağız Hindistanda hazırlanaraq Yəməinə gətirilirdi. Ticarət karvanlarının vasitəsi ilə Şam şəhərinə, oradan isə Romaya aparılırdı. Ərəblərin cənub və şimala ticarət əlaqələri olduğundan kağızı rahat əldə edə bilirdilər.

23 il ərzində Quran müxtəlif materiallar üzərinə yazılaraq toplanıldı. İslam Peyğəmbəri (s.) ömrünün sonunda Həzrət Əliyə (ə.) bir çox şeyləri vəsiyyət etdikdən sonra ona Qurani-Kərimi toplamağı əmr etdi.

Əbu Bəkr Həzrəti İmam Sadiqdən (ə.) belə rəvayət edir: «Peyğəmbər (s.) Əliyə (ə.) buyurdu: «Ya Əli (ə.), bu Quran mənim yatağımın yanında səhifələrdə, parçalarda və kağızlardadır. Onları topla...»

Əli (ə.) Peyğəmbərin (s.) vəsiyyətinə əsasən Həzrətin vəfatından sonra özünün ən əsas vəzifəsi kimi Qurani-Kərimi toplamağı seçdi. Yaradılmışların ən şərəflisi Rəsuli-Əkrəmdən (s.) sonra İlahi vəhylərə alim olan yeganə şəxs Həzrət Əli (ə.) idi. O, hər zaman

Peyğəmbərlə (s.) çiyin-çiyinə islamın təbliğində əzmlə çalışırdı. Vəhy nazil olduqda Rəsuli-Əkrəm (s.) onu ilk olaraq Həzrət Əli (ə.) üçün oxuyur və ona ayəni yazmağı göstəriş verirdi.

Biharul-ənvar kitabının 89-cu cildində ibn Məsuddan belə nəql olunur: «Əli (ə.) kimi Quranın oxunmasına bələd olan şəxs görmədim. «Əli (ə.) Quranı nazil olma tərtibi ilə toplamağa başladı. Peyğəmbərin (s.) vəfatından 6 ay sonra Qurani-Kərimi kitab halına saldı. Biharul-ənvarın 89-cu cildində İbn Abbasdan belə rəvayət olunur: «Peyğəmbərin (s.) vəfatından 6 ay keçmiş Əli ibn Əbu Talib (ə.) Quranı toplayıb qurtardı.

İbn Sirin deyir: «Əli (ə.) belə buyurdu: - «Peyğəmbər (s.) vəfat edərkən and içdim ki, əbamı cümə namazı istisna olmaqla Quranı toplamamış çiynimə salmayacağam»

Əbu Rafenin xəbərlərində qeyd olunur ki, Əli (ə.) Peyğəmbərin (s.) göstərişinə əsasən O, Həzrətin (s.) vəfatından sonra Quran yazılarını toplayıb evinə apardı. Evdə əyləşərək Quranı Allahın nazil etdiyi ardıcılıqla topladı və bunu kitab halına saldı. Allahın ona bəxş etdiyi imamət məqamı bu işdə ona ilahi qüvvə verdi.

Muhəmməd ibn Sirin deyir: «Əkrəmədən soruşdum ki, başqaları da Quranı nazil olma tərtibi ilə toplayıblar? O dedi ki, əgər cinlər və insanlar toplanıb Əli (ə.) kimi bu işi görmək istəsələr, gücləri çatmaz».

Əlinin (ə.) topladığı Qurani-Kərimin xüsusiyyətləri.

Əlinin (ə.) topladığı Qurani-Kərim ondan qabaq və ondan sonra toplanıb kitab şəklinə salınmış Quranlardan bir neçə xüsusiyyətləri ilə fərqlənir.

1. Surələr nazil olma tərtibi ilə yığılmışdır. Süyuti «Əl-Ətqan» əsərində bu mətləbi bəyan edərək deyirdi: «Bu Müshəfdə (kitab şəklinə salınmış Quran, Müshəf həm də Quranın adlarından biridir) birinci surə «Ələq», sonra «Müddəsir», «Nun», «Müzzəmmil», «Təbbət», «Təkfir» və s. ardıcılıqla sıralanmışdır».

Həmçinin Şeyx Müfid də bu məsələyə işarə edərək buyurur: «Surələr nazil olma tərtibi ilə toplanmışdır. Məkki surələri (Məkkədə nazil olan) Mədəni surələrdən (Mədinədə nazil olan) qabaqda yerləşirdi. Mənsux ayələr nasix ayələrdən (yeni gələn hökmün köhnə

qanunu qüvvədən salması) öndə qərarlaşmışdı. Hər bir şey tərtibi ilə yerləşdirilmişdi».

2. Əlinin (ə.) Müshəfinin qiraəti eynilə Peyğəmbərin (s.) qiraəti ilə uyğun idi.

3. Bu Müshəfdə ayələrin nazil olma səbəbləri, nazil olduqları məkan və barələrində ayələr nazil olan şəxslərin adları qeyd edilmişdi.

4. Ayələrin bütün tərəfləri və xüsusiyyətləri bəyan edilmişdi. Belə ki, ayə məxsus zamanla, məkanla və ya xüsusi şəxslə məhdudlaşmırdı.

ƏLİNİN (Ə.) TOPLADIĞI QURANIN AQİBƏTİ

Rəvayətlərdə qeyd olunur ki, Əli (ə.) Qurani-təpəyib qurtardıqdan sonra onu məsciddə yığışmış müsəlmanların yanına gətirib buyurdu: «Peyğəmbər (s.): «-Mən sizin aranızda iki ağır qiymətli əmanət qoyub gedirəm. Onlardan ayrılmayın ki, zülmə düşərsiz. O, əmanətlər – Allahın kitabı Və mənim İtrətimdir, - buyurmuşdu. Bu, Allahın kitabıdır və mən itrətim, - dedi.

Bu an bir nəfər ayağa qalxaraq dedi: - Sənin yanında olan o Qurandan bizdə də var. Bizim kitaba və itrətə ehtiyacımız yoxdur.

Həzrət Əli (ə.) hüccəti onlara tamam etdikdən sonra Qurani-təpəyib gətirdi.

O bədbəxtlər və cahillər Həzrət Əlinin (ə.) topladığı Qurani-Kərimi qəbul etmədilər. Bunun nəticəsində isə bir çox həqiqətlərdən xəbərsiz qaldılar. Vilayət evindən uzaq düşdüklərinə görə çətinlik və bəlalər dünyasında qərqlə olmağa məhkum oldular. Əlbəttə, o həzrətin (ə.) topladığı Qurani-Kərimlə hal-hazırda əlimizdə olan Qurani-təpəyibin mahiyyətə heç bir fərqi olmasa da, onda olan xüsusiyyətlər bir çox ilahi hikmətləri və elmləri bəyan edirdi. O Həzrət (ə.) 6 ay çəkdiyi zəhmətlər sayəsində Qurani-təpəyibni toplamaqla yanaşı, onun təfsirini, təvilini (açıqlanmasını) və düzgün qiraətini də qeyd etmişdi. Bu, Allah Rəsulunun (s.) əmri və göstərişi idi. Lakin müsəlmanlar bu işdə də böyük səhlənkarlıq edib vəfasızlıq göstərdilər.

Bəzilərinin nəql etdiyinə əsasən bu Müshəf miras kimi bir İmamdan (ə.) digərinə çatıb. Bir rəvayətdə deyilir ki, Təlhə Əlidən (ə.) soruşdu: - Bu Müshəfi özündən sonra kimə verəcəksən?

Əli (ə.) belə buyurdu: - Peyğəmbərin (s.) mənə göstəriş verdiyi şəxsə; oğlum Həsənə (ə.) verəcəyəm. O, (ə.) məndən sonra Vəsi və İmamdır. O, (ə.) mənə ən yaxın şəxsdir. Oğlum Həsən (ə.) Müshəfi oğlum Hüseyinə (ə.) verəcək. Ondan sonra isə ardıcıl olaraq Müshəf onun övladları arasında birindən digərinə çatacaq.

Hal-hazırda bu Müshəf Zamanın Ağası Məhdidədir (ə.f.).

Seyyid Muhəmməd Baqir Hüccəti «Quran tarixi» əsərində yazırdı: «Bir qrup təhqiqatçıların dediklərinə əsasən bəzi muzeylərdə və kitabxanalarda saxlanılan və Əliyə (ə.) aid olduğu bildirilən Quranlar və nüsxələrin heç biri tarixi faktla, şahidlə və sübutlarla təsdiqlənməyib» (74).

* * *

Qurani-Kərim səc-qafiyəli nəsr şəklində nazil olmuşdur. Qurandakı kəlmələr və ifadələr, söz sırası, sövti tərkib, səs uyuşması baxımından bir-birinə elə qaynaq edilmişdir ki, orada bir sözün yerini dəyişmək, bir sözü, yaxud bir hecanı belə atmaq qeyri-mümkündür. Qurani-Kərimdə tələffüz edilən səslər, işlədilən sözlər, ifadə və tərkiblərdən klassik ərəb dilində işlənən səs, söz, ifadə və tərkiblərdən ibarət olmasına baxmayaraq, Allah kəlamı onların seçilişi, düzülüşü, ardıcılığı, lakonikliyi və tutumu xütbələrə, yazılmış şeirlərə əsla bənzəmir, oxunanda insana əsrarəngiz təsir bağışlayır, dinlənəndə isə qulaqda tamam başqa cür, yeni ahənglə səslənir. Xüsusilə Quran avazla oxunduqda bu səslər və sözlər üzvi surətdə bir-birinə qovuşub ilahi bir harmoniya yaradır.

Məlumdur ki, Qurani-Kərim nazil olduğu dövrdə Ərəbistan yarımadasında şeir, natiqlik sənəti çox inkişaf etmiş, fəsaahət və bəlağət özünün ən yüksək zirvəsinə çatmışdı. İmrulqəys, Əntərə, Nəbiğə, Zühəyr, Əşa, Xənsə, Həssan ibn Sabit kimi şairlərin şöhrəti bütün ərəb qəbilələri arasında yayılmışdı. Ərəb qəbilələrinin əksəriyyətinin axışb gəldiyi Ukaz bazarında təkcə alver getmir,

ticarət sazişləri bağlanmır, eyni zamanda qədim Afinada olduğu kimi, şair və natiqlərin müsabiqələri də keçirilirdi. Müsabiqə zamanı oxunan şeirlərin, söylənən xütbələrin münisflər tərəfindən qiymətləndirilməsi o dövrdə yazılı surətdə olmasa da, şifahi şəkildə bütün Ərəbistan yarımadasında intişar tapmış ümumi estetik tələblər, müəyyən stilistik normalar əsasında həyata keçirilirdi. Az sözlə çox şey deməyə, bütöv bir fikri qüsursuz ifadə etməyə xüsusi əhəmiyyət verilirdi. Şeirin, natiqliyin, üslubiyyatın yüksək inkişaf etdiyi belə bir dövrdə nazil olmuş Qurani-Kərim ərəblərin şöhrəti dillər əzbəri olan bütün möhtəşəm sənət əsərlərini öz təkraredilməz gözəlliyi ilə kölgədə qoymuş, onların bədii təsir qüvvəsini heç endirmişdi. Həmin dövrdə və sonrakı vaxtlarda bir çox görkəmli ərəb şair, nasir və xətibləri Muhəmməd peyğəmbərin Quranı özündən uydurduğunu iddia edərək ona bənzər nümunələr yaratmağa cəhd göstərmiş, lakin sonra bu cəhdlərinin boşa çıxdığını görüb Quranın həqiqi Allah kəlamı, asimandan nazil edilmiş bir möcüzə olduğunu etiraf edərək islama dönmüşdülər.

Qurani-Kərim insan sözü, bəşər kəlamı deyildir. Bu, uzun əsrlərin təcrübəsində dəfələrlə sübut olunmuşdur. Mötəbər rəvayətə görə, bir ərəb şairi kağız üzərinə bir şeir yazmış, misralar arasında bir neçə sətir hədis və bir Quran ayəsi əlavə edib onu islam dinindən və Qurandan xəbəri olmayan, lakin ərəb dilini çox gözəl bilən bir bədəviyə (səhrada yaşayan köçəri ərəbə) oxutdurmuşdur. Bədəvi şeiri oxumuş, hədisə çatdıqda: «Bu, yuxarıdakı sətirlərə bənzəmir, buradakı sənət daha yüksəkdir», - demiş, Quran ayəsinə yetişdikdə isə şaşqın bir vəziyyətdə: «Bu isə heç bir sözə bənzəmir. Burada mənə içərisində mənə vardır. Hamısını anlamağa imkan yoxdur!» - söyləmişdi.

Bəşər mədəniyyətinə ölməz poeziya nümunələri, cahanşümul sənət əsərləri bəxş etmiş ərəb ədəbiyyatında Quran qədər güclü və təsirli poetik nəsr nümunəsi yaradıla bilməmiş, o, təkraredilməz, təqlidolunmaz bir kəlam kimi qalmış və şübhəsiz ki, dünya durduqca da qalacaqdır. Qurani-Kərim ərəb dilinə və nitqinə yeni ahəng, ərəb moizəsinə müqəddəs bir harmoniya gətirmişdir. Quranın Bəqərə surəsinin 23-cü ayəsində buna işarə edilərək belə deyilir: «Əgər

bəndəməizə (Muhəmməd əleyhis-sələma) nazil etdiyimizə (Qurana) şəkkiniz varsa, siz də (fəsahtədə və bələğətdə) ona bənzər bir surə gətirin və əgər siz («bu, bəşər kəlamıdır» sözünü) doğru deyirsinizsə, onda Allahdan savayı bütün şahidlərinizi (bütllərinizi, şair və alimlərinizi) bu işdə köməyə çağırın!»

Qurani-Kərim qafiyəli nəsrə, həm də çox fəsahtəli və bələğətli bir dildə nazil olduğuna, qeybdən xəbər verdiyinə görə bir çox bütperəst ərəblər Muhəmməd əleyhissələmə şair, kahin və sehrbaz adlandırırlar, bununla da bir tərəfdən Peyğəmbərin həqiqiliyini, digər tərəfdən isə Allah kəlamının müqəddəsliyini şübhə altına almaq istəyirdilər. Quranın özündə Muhəmməd əleyhissələmə şair, kahin, yaxud sehrbaz olmadığı, Allah kəlamını isə şeirə və ya kahinlik əsərinə bənzəmədiyi dəfələrlə qeyd edilmişdir. Yasin surəsinin 69-cu ayəsində bu barədə belə deyilir: «Biz ona (Muhəmməd əleyhis-sələma) şeir öyrətmədik və bu ona heç yaraşmaz da. Ona vəhy olunan ancaq öyüd-nəsihət və açıq-aşkar Qurandır».

İslam ehkamına görə, peyğəmbərlərə nazil olan vəhy övliyalara və ya şairlərə verilən ilhamdan daha yüksəkdir. Çünki şairə vəhyin yalnız bir növü-ilham verildiyi halda, Peyğəmbərə həm ilham, yəni müəyyən bir fikrin insanın ürəyinə damızdırılması, dəruni, mübhəm bir səslə ona təlqin edilməsi, eləcə də vəhyin başqa növləri – gerçək yuxu, Allah-Təala ilə ya mələk vasitəsilə, yaxud da arada heç bir vasitə olmadan (hicab arxasından) danışmaq bəxş olunur. Vəhy Peyğəmbərə yalnız Allahdan nazil olduğu halda, ilham şairə, yaxud başqa bir kimsəyə Allahla yanaşı, Şeytanın vəsvəsesindən, cinlərdən və pərilərdən də gələ bilər. Peyğəmbər məsum olduğundan Şeytan ona batil fikirləri vəsvəsilə təlqin edə bilməz. Beləliklə, Peyğəmbər dərəcə etibarını ilə şairdən əfzəl, Peyğəmbərə nazil olan vəhy isə övliyəyə, şairə verilən ilhamdan daha üstündür. Kamil insan, məsum məxluq olduğu üçün ruhi vəziyyətin, əqli səviyyənin ən yüksək mərtəbəsinə yetişən Peyğəmbərin şeirə, şairliyə ehtiyacı yoxdur. Çünki o, ən yüksək məqam olan nübüvvət dərəcəsinə yüksəlmişdir. Dahi Füzuli buna işarə edərək yazır:

***Ol düri-dürri «Ənə əfsəh» ki, hikmət dayəsi,
Şeir şəhdilə ləbi-canpərvərin tər qılmamış.***

***Şeir bir zivərdir, əmma biz kimi naqislərə,
Ol ki kamildir, onu möhtaci-zivər qılmamış!***

Bununla belə, Peyğəmbər əleyhissəlam dinin, əxlaqın, paklığın və yüksək amalların təbliğində şeirin, sənətin gücünü gözəl bilmiş, şeirə və şairə yüksək qiymət vermişdi. O, Hübeyrə ibn Vəhəb, Üməyyə ibn Əbis-Səlt kimi xalqı büt-pərəstliyə və əxlaqsızlığa dəvət edən müşrik şairləri qətiyyətlə pisləmiş, Həssan ibn Sabit, Kəb ibn Malik Abdullah ibn Rəvahə kimi mömin şairlərə böyük ehtiram göstərmiş, onları əzizləmiş, öz yanında saxlamışdır. Onlar Peyğəmbər əleyhissəlamın hüzurunda yüksək mövqe sahibləri olmuşlar. İslam tarixçilərinin bildiklərinə görə, Peyğəmbər əleyhissəlam Həssan ibn Sabitə tez-tez müraciət edib: «Söylə ki, Ruhülqüds (Cəbrail) sənindir!» - deyərmiş. Peyğəmbərimiz özünün Mədinədəki məscidində Həssan ibn Sabit üçün xüsusi bir minbər düzəlt-dirmişdi. Həssan qalxıb minbərdə əyləşər, xalqı doğru yola, imana çağırar, Rəsuli-Əkrəmin əleyhinə danışan, ona iftira yaxan müşrikləri və kafirləri həcv edərdi:

***Şair oldur ki, onun qəlbinə Həssan kimi
Nəfxeyi-Ruhüləmin əyləyə ilqayi-süxən!***

Peyğəmbərin əshabələri arasında şeir təbi olanlar az deyildi, Əbubəkr, Ömər də şeir deyərtilər. Əli əleyhissəlam isə müqtədir bir şair idi. Onun «Divani-Əmir»-i ərəb aləmində bu günə qədər möhtəşəm şeir nümunələrindən hesab olunur.

«Qiyamət günü Allahın hüzurunda alimin mürəkkəbi şəhidin qanından qiymətlidir». «Alimlər peyğəmbərlərin varisləridir». «Elm Çində də olsa, ardınca gedin!» - buyuran Peyğəmbər əleyhissəlam elmi, eləcə də şeiri yüksək qiymətləndirərək: «Hikmətli şeir də var», «Şeir bir sözdür; gözəl olanı da var, çirkin olanı da. Sən gözəlini götür, çirkinini at!» - söyləmişdir.

Qurani-Kərimin XXVI surəsinin 227 ayəsi, həmçinin yuxarıda deyilənlər bəzi şərqşünasların Muhəmməd peyğəmbərin, guya şairləri sevmədiyi, şeirə, sənətə qiymət vermədiyi barədəki əsassız müddəasını kökündən təkzib edir.

Peyğəmbər əleyhissəlam Qurani-Kərimi öyrənməyi və başqalarına da öyrətməyi vacib buyurmuşdur. Bu işin böyük savabı vardır.

Mötəbər hədislərin birində belə deyilir: «Uşaqlarına Qurani-Kərimi öyrədənələrə və ya onları Quran müəlliminin yanına göndərənələrə öyrədilən Quranın hər hərfi üçün on dəfə Kəbeyi-müəzzəmə ziyarətinin savabı verilər və qiyamət günü başına dövlət tacı qonar». Odur ki, Quran oxumaqla feyzə çatmaq, savab qazanmaq istəyən onu yaxşı öyrənməli, ərəbcə bilmədiyi üçün Allah kəlamının mənasını dəqiq anlamasa da, heç olmasa, düzgün qiraətə yiyələnməlidir. Qurani-Kərimi düz oxuyan özünə savab, səhv oxuyan isə günah qazanmış olur, Füzuli nə gözəl demişdir:

*Ey xəta ləfzilə Quranın şükuhun sındıran,
Möcüzi-ayati Qurandan həzər qılmazmısan?
Hər əlif bir xəncəri-xunrizi-bürrandır sənə,
Xəncəri-xunrizi-bürrandan həzər qılmazmısan?
Bir həkimi-kamilin darüş-şəfayi hikmətin
Qılmaq istərsən xərab, ondan həzər qılmazmısan? (79).*

NƏHCÜL-BƏLAĞƏ

Quranın qardaşı sayılan «Nəhcül bəlağə» üç hissəyə bölünür:

- 1 – Xütbələr;
- 2 – Məktublar;
- 3 – Qısa kəlamlar.

«Nəhcül-bəlağə» haqqında çox sözlər deyilmiş və onun şəninə bir çox təriflər söylənilmişdir:

«Nəhcül-bəlağə» - mərifət dəryası.

«Nəhcül-bəlağə» - səadət və əzab yollarını özündə əks etdirən albom.

«Nəhcül-bəlağə» - zülm və istismardan nicat kitabı.

«Nəhcül-bəlağə» - zaman və dövrü əhatə edən ictimai-siyasi kitab.

«Nəhcül-bəlağə» - sanki keçmiş, müasir dövr və gələcək üçün yazılmış, zaman keçdikcə köhnəlmək bilməyən, əksinə günbəgün təzələnen bir kitabdır.

«Nəhcül-bəlağə»-də bütün bəşəri biliklər və dünya baxımı üsulları

özünə məxsus yer tutur; dini siyasətdən ayıranlar yaxşı olardı ki, «Nəhcül-bəlağə»ni mütləq edib yanlış və kor təsəvvürləri özlərindən uzaqlaşdırsınlar.

Qeyd etmək yerinə düşərdi ki, bu təriflərin ən yaxşısı və ürəyə yatımı «Nəhcül-bəlağə» - «Əxul-Quran» (Quranın qardaşı) adlıdır. İslamda Qurandan sonra heç bir kitab öz əzəmət dəyərində «Nəhcül-bəlağə» kimi qiymətli hesab olunmamışdır. Ədiblərə ədəbi nümunə, siyasətçilər üçün siyasi, əxlaq sahibləri üçün əxlaqi, etiqadi, fəlsəfi və irfani mühəqqiq, arif və nıcat axtaranlar, eləcə də ictimai məzhəbi və s.... insanlar üçün Quranın bətni və beyni sayılan «Nəhcül-bəlağə» sanki Allah tərəfindən nazil olan asimani bir vəhydir ki, Həzrət Cəbrayıl onu kəlmə-kəlmə Əmirəl-Möminin Əli (ə.)-a çatdırmışdır. Sanki bu vəhylər nübüvvət ağacı və insani dəyərlər məxzənindən faydalanan Həzrət Əli (ə.) üçün göndərilibdir.

«Nəhcül-bəlağə» Qurandan sonra ən böyük kəşf mənbəyi sayılaraq insana kamilliyin ən uca, əlçatmaz və ün yetməz zirvələrinə yiyələnmək üsulunu öyrədir. Bu kitab Quranın güzgüsüdür və öz nurunu Qurandan əxz edibdir.

Həzrət Əli (ə.) bu barədə belə buyurubdu:

«Elm və mərifət səli vücudumdan caridir, fikir səmasının ən yüksək zirvəsinə uçan quşlar belə mənim böyük və yüksək məqamıma çatma bilməzlər («Nəhcül-bəlağə», 3-cü xütbə).

Görkəmli və məşhur sünnü alimlərindən biri olan İbni Əbil Hədid «Nəhcül-bəlağə»nin şərhini barədə (ən yaxşı şərhəndir və 20 cildə çap olunub) yazır:

«Elm çöllərdə aşırıb-daşdı; lakin axıra çatmadı, elə çöl torpaqlarındaca qurudu» («Nəhcül-bəlağə»nin şərhini «İbni Əbil-hədid, 1-ci cild, səh.5).

Yəni «Nəhcül-bəlağə»yə yazdığı bu şərhinin coşğun və gurultulu olmasına baxmayaraq bu geniş elm biyabanında itib-batır.

Bir şəxs Əli (ə.)-dan soruşdu: Sizdə vəhydən bir şey varmı?

İmam buyurdu: «Xeyr, and olsun toxumu yarıb insanı yaradan Allaha ki, bizim vəhyimiz Quranı öyrənib dərk etməkdən savayı bir şey deyildir».

Böyük şüa alimi Əllamə Təbatəbai bu hədisi qeyd etdikdən sonra

buyurur: «Bu rəvayət» hədislərin qururundandır. Və bu hədisdə dəlalət edici bir şey varsa o da budur ki, Həzrət Əli (ə.)-ın buyurduğu fikir və ağılları heyran qoyan maarif möcüzələrinin Qurani Kərimdən olması iddiasıdır.

2. – «Nəhcül-bəlağə»nin toplayanı: İmam Əli (ə.)-ın sözlərini «Nəhcül-bəlağə» şəklində toplayıb yığan əsrin böyük alimlərindən biri olan Seyyid Rəzi Seyyid Mürtezanın qardaşı olmuşdur. Hər iki qardaş şiə alimi sayılaraq böyük istedad sahibi olmuşlar. Hər iki alim tarix səmasının parlaq ulduzlarındandır.

Məhəmməd ibni Hüseyn ibni Musa ibni Mühəmməd ibni Musa İbrahim ibni Musa ibni Cəfər Seyyid Rəzi adı ilə tanınan yeddinci İmamın beşinci nəvəsi Həzrəti Musa ibni Cəfərdir ki, 359-cu hicri qəməri ilində Bağdadda dünyaya gələrək məhərrəm ayının 6-da hicri qəməri tarixilə 406-cı ildə 47 yaşında ikən Bağdadda da dünyadan köçmüşdü. Onu Kazimeyndə İmam Kazim (ə.)-ın qəbri kənarında əmanət kimi dəfn edir və bir müddətdən sonra öz vəsiyyətinə əsasən pak cəsədini, eləcə də qardaşı Seyyid Mürtezanın cəsədini oradan çıxarıb götürür və müqəddəs Kərbəla torpağında dəfn edirlər.

3 - «Nəhcül-bəlağə»nin təziyə və təhlili.

Qeyd olunduğu kimi «Nəhcül-bəlağə» əqidə və əməl kitabıdır. Aydın ki, bu kitabla ətraflı surətdə tanışlıq əqidə və əməl yolunun müqəddiməsi hesab olunur. Bu kitabın təziyə və təhlilinin mövzusu onun gözəl surətdə tanımaqdan ibarətdir ki, bu yolda alimlər böyük tədqiqatlar apararaq geniş addımlar atmış, eləcə də bu barədə bir çox kitablar yazmışlar. «Xəvaric «Nəhcül-bəlağə»də, «Beytül-mal «Nəhcül-bəlağə» də, «Beytlər» (şeyrlər) «Nəhcül-bəlağə»də, Quranın «Nəhcül-bəlağə» ilə olan əlaqəsi», «Əlmöcəmül-fehres li əlfazi Nəhcül-bəlağə», «Nəhcül-bəlağə»nin elamı, əməli və nəzəri hakimiyyət «Nəhcül-bəlağə»də, «Nəhcül-bəlağə»də şəhadət» və s... (84).

İmam Əli (ə.) öz xütbələrinin birində buyurur: «Ey Allahın bəndələri, ruzigar keçmiş zamanlarda keçmişdəkilər üçün nə cür idisə, sizlər üçün də o cür keçir» («Nəhcül-bəlağə», 157-ci xütbə).

Gəlin siz də «Nəhcül-bəlağə» dastanları güzgüsündə səadət yolunu tapıb ona qovuşaq və İmam Əli (ə.)-ın təlimləri əsasında öz mənəvi inkişafımızı daha da yüksəklərə ucaldaq (85).

* * *

«Biz iftixar edirik ki, Əhli-Beyt məktəbinə mənsubuq, elə bir məktəb ardıcılıyıq ki, Rəsuli-əkrəm Allah-Təalanın əmri ilə onu təsis etmişdir və Əmirəl-möminin Əli ibn Əbu Talib əleyhissalam, nəfsin qanadlarından azad olmuş bir bəndə bütün bəşəriyyəti zəncirlərdən və qandallardan azad etməyə əmr olunmuşdur. Biz iftixar edirik ki, Qurani-Kərimdən sonra maddi və mənəvi həyatın ən yüksək göstərişləri, bəşəriyyəti düzgün yola çıxaran böyük «Nəhcül-bəlağə» bizim məsum imamımızdandır və ondakı mənəviyyat və hökumətə aid olan göstərişlər yüksək nicat yoludur.

Biz iftixar edirik ki, Əli ibn Əbu Talib əleyhissalamdan başlayaraq, bəşəriyyətin xilaskarı Həzrət Məhdi Sahibəzzamana (ə.c.) qədər bütün məsum imamlar bizim ilahi rəhbərlərimizdir. Belə ki, Həzrəti Məhdi (ə.c.) qadir və mütəal Allahın köməyi ilə diri qalıb bütün işlərə nəzarət edir.

Biz iftixar edirik ki, «Qurani-said» adlanan həyatverici dualar bizim məsum imamlarımızdandır. Bizim imamlarımızın «Şəbaniyyə» münacatları, Hüseyin ibni Əli (ə.)-in «Ərəfə» duası, «Ali-Məhəmmədin Zəburu» adlanan «Səhifeyi-Səccadiyyə», Allah tərəfindən Zəhrayi-Mərziyyəyə ilham olunan «Səhifeyi-Fatimiyyə» bizdəndir.

Biz iftixar edirik ki, Həzrət Baqirul-ülum tarixin ən böyük şəxsiyyətidir və mütəal Allah, Rəsuli-əkrəm və məsum imamlardan başqa məqam və mənzilətini heç kəs dərk edə bilməyəcək belə bir imam bizdəndir.

Biz iftixar edirik ki, məktəbimiz Cəfəri məktəbidir. Sonsuz, tükənməz və dərin maarif dəryası olan fiqhimiz onun əsərlərindən biridir. İftixar edirik ki, biz bütün məsum imamlara tabe oluruq. Biz iftixar edirik ki, məsum imamlarımız islam dininin yüksəlişi və dirçəlməsi, Qurani-Kərimin qanunlarının bərqərar olunması yolunda ömürlərini həbslərdə və sürgünlərdə keçirmişlər və nəticədə dövrün zalım və tağut hökumətlərinin əleyhinə qiyam etdikləri üçün şəhid olunmuşlar. (Həzrət İmam Xomeyninin (r.ə.) buyurduqlarından, «Səhifeyi-inqilab» kitabından) (109, 14).

İMAM ƏLİ (Ə)-NİN DİGƏR KİTABLARI («CƏFR» KİTABI VƏ «FATİMƏ MÜSHƏFİ»)

Bəzi rəvayətlərdən məlum olur ki, İmam Əli (ə.)-dan başqa İmamlara çatan «Camîə» və «Cəfr» adlı iki kitab olmuşdur ki, birincisi halal və haram hökmlər, ikincisi isə gələcəkdə baş verəcək hadisələrlə əlaqədar olmuşdur.

Həmçinin öz anaları Fatimədən (Peyğəmbərin qızından) yadigar qalan üçüncü bir kitab da olmuş və onu «Müşəfi Fatimə» adlandırmışlar. Onun bir hissəsi gələcəkdə baş verəcək qeybi hadisələrlə əlaqədardır. Hər üç kitab İmam Əli (ə.)-ın əli ilə yazılmışdır.

«Bəsairud-dərəcət» kitabında Əbu Məryəmdən belə nəql olunur: «İmam Baqir (ə.) mənə buyurdu: «Bizim yanımızda «Camîə» adlı bir kitab vardır ki, onun uzunluğu yetmiş ziradır, hər şey, hətta cızılmanın diyəsi belə, orada qeyd olunmuşdur. Bu kitab Peyğəmbərin imlası və Əli (ə.)-ın əlyazması ilədir. Və bizim yanımızda «Cəfr» adlanır. O Ukaza məxsus aşılانmış bir dəridə yazılmışdır. Onun haşiyələri yazılmış və doldurulmuşdur. (İndiyə qədər) olmuş və Qiyamət gününə qədər olacaq hadisələr hamısı orada qeyd olunmuşdur» («Bəsairud-dərəcət», səh.160.).

Həmçinin çoxlu sənədlərlə İmam Sadiq (ə.)-dan nəql olunur ki, bəzi qruplar o Həzrətin yanına gəlir və ondan Peyğəmbəri Əkrəm (s.)-in Əli (ə.) üçün və İmam Əli (ə.)-ın da İmam Həsən (ə.)-a yadigar qoyduğu kitab barədə soruşurdular. İmam buyurdu: «Peyğəmbəri Əkrəm bizim yanımızda bir şeyi əmanət qoymuşdur ki, ehtiyac duyulan hər bir şey, hətta cızılmanın diyəsi və dırnağın diyəsi də onda mövcuddur. Fatimə (ə.) özündən bir Müshəfi yadigar qoymuşdur ki, Qurandan ayrıldır» («Bəsairud-dərəcət», s.156).

XÜLƏFA MƏKTƏBİNDƏ İMAM ƏLİ (Ə.)-IN «CƏFR» VƏ «CAMİƏ» ADLI İKİ KİTABI HAQDA

Xüləfa məktəbində də Mir Seyyid Əli ibni Məhəmməd ibni Əli Hənəfi Əstərabadi (816-cı ildə vəfat edib) özünün Qazi Əzud İyçinin (756-cı ildə vəfat edib) «Məvaqif» kitabını şərh edərkən «Cəfr» və «Camîə» barəsində deyir: O iki kitab İmam Əlinin (rəziyəllahu ənh)

yazdığı kitabdır ki, bu dünyanın axırına qədər baş verəcək hər bir şey hüruf elminin üslubu ilə onda qeyd olunmuşdur. Onun nəslindən olan imamlar bu iki kitabı tanıyır və onların vasitəsilə mühakimə yürüdükdülər. Əli ibni Musa Rızanın (rəziyəllahu ənh) yazısında – Məmunun əhdnaməsini qəbul edərkən – belə yazılmışdır: «Sən öz ata-babalarının bizim üçün rəsmiyyətlə tanımadığı hüquqlardan bəzilərinə (bizim üçün) rəsmiyyətlə tanımisan. Mən sənə əhdnaməni qəbul etdim, amma «Cəfr» və «Camia» dəlalət edir ki, bu iş sonna çatmayacaq». («Şərhi Məvaqif», Bulaq çapı, 1266-cı c., səh.276).

Taş Kubrazadə (962-ci ildə vəfat edib) «Məfatihüs-səadət və məsəbihüs-siyabət» adlı kitabında yazır: «Xəlifə (Məmun) Əli ibn Musa Rızanı özündən sonra vəliəhd qərar verib əhdnaməni onun adına yazdığı zaman o, əhdnamənin axırında yazdı: «Bəli... amma «Cəfr» və «Camia» dəlalət edir ki, bu iş axıra çatmayacaqdır. «O həzrətin dediyi kimi də oldu. Çünki Məmun başa düşmüşdü ki, Bəni Həşim onun xatirinə fitnə törədəcəkdir. Buna görə də tarix kitablarında qeyd olunduğu kimi Əli ibn Musa Rızanı zəhərləyib şəhid etdi». («Məfatihüs-səadət», 1-ci çap, Heydərabad, 1328-1329-cu il, 2-ci c., səh. 420-421, «Kəşfüz-zünun», 2-ci cild, səh.591).

Xüləfa məktəbində «Cəfr» və «Camia»ni xatırlayan alimlərdən biri də Şeyx Kəmaləddin Məhəmməd ibn Təlhə Nəsihini Şafeidir (652-ci ildə vəfat edib). O, bu iki kitab barəsində belə yazır: «Əl-cəfrul-cameu və-nurullame» onun kitabı «Kəşfüz-zünun» kitabında nəql olunanlara əsasən: «Kiçik bir kitabdır ki, onun əvvəlində belə deyilir: «Əlhəmdü lilləhilləzi ətləə mənictəbahu....» Orada xatırladılır ki, Cəfərin nəslindən olan imamlar «Cəfr»i tanıyırdılar. («Kəşfüz-zünun» 2-ci c. səh.592).

Həmçinin onun dilindən həmin kitabda qeyd olunur ki, belə demişdir: «Cəfr» və «Camia» iki əzəmətli kitabdır ki, onlardan birini imam Əliyyibni Əbu Talib (rəziyəllahu ənh) Kufə min bərinə xatırlatmışdır, digəri də gizli sirlərdən ibarətdir ki, Peyğəmbər (s.ə.v.v.) ona tapşırılmış və fərman vermişdir ki, yazsın. «Əli» r.ə. (onu dağınıq halda olan hərflərlə və Adəmin Sifrinin üslubu ilə bir «Cəfr»də yeni aşlanmış dəvə dərisindən olan bir səhifədə yazdı və camaat arasında bu adla tanındı. Əvvəldə olmuş və sonradan baş

verəcək hadisələrin hamısı orada mövcuddur. («Kəşfüz-zünun», 3-cü cild, səh.591) (Qeyd. 1).

İbni Xəldun öz müqəddiməsində yazır: «Cəfər (İmam Sadiq ə.) və Əhli-beytdən olan onun kimi şəxslərdən müəyyən kəramətlər baş vermişdir. Onların bu barədəki istinad yerləri – Allah daha yaxşı bilir! – onların malik olduqları vilayət yolu ilə kəşf etmələridir. Buna görə bu işlərin oxşarının onlardan başqasından, yəni bu xanədanadan yadigar qalmış övliyalardan baş verməsi inkar olunmur. Çünki Peyğəmbər buyurmuşdur: «Həqiqətən sizin aranızda mühəddəslər olacaqdır». Deməli, onlar bu şərif rütbələrə və incə kəramətlərə çatmaqda camaat arasında ən layiqli şəxslərdir («Müqəddimə», İbni Xəldun, 1-ci cild, fəsil 53, səh.595-596, Darul-kitab, Lübnani çapı, 1965).

Əbul Əla Mürerra (449-cu ildə vəfat etmişdir) buna işarə edərək deyir: «Onlar Əhli-beytin elmlərinin bir dana dərisində bir yerə yığıldığından təəccüblənirlər.

Halbuki, ondan kiçik olan münəccimin güzgüsü hər abadlığı və qeyri yerləri ona göstərir!

Yuxarıdakı hədislərdə gördüyünüz kimi, Əhli-beyt imamları gələcəkdə baş verəcək hadisələrdən agahlıq əldə etmək üçün Əlinin (ə.) kitabına, yəni «Cəfr» və «Müşəfi-Fatimə» kitablarına müraciət edirdilər. Həm də məlum oldu ki, «Cəfr», və «Müşəfi-Fatimə» kitablarına müraciət edirdilər. Həm də məlum oldu ki, «Cəfr», xüləfa məktəbinin kitablarında məşhur bir məsələ olmuş, onların bəziləri imamların bu iki kitaba müraciət etmələrini nəql etmişlər (44).

ÜZÜKLƏRİN RƏNGİ VƏ XÜSUSƏN ƏQİQ, FİRUZƏ QAŞLARININ FƏZİLƏTİ, HƏMÇİNİN YƏMƏN QAŞ-DAŞLARI HAQQINDA TÖVSIYƏLƏR

Bilmək lazımdır ki, üzüklər üçün ən gözəl qaş əqiqdir. O birinci daşdır ki, Allahın birliyini, Həzrət Məhəmməd (s.ə.v.v.)-in peyğəmbərliyini və Həzrət Əmirəlmöminin (ə.)-in vilayətini qəbul etmişdir. (Məkarimul-əxlaq, 1-ci cild, səh.200).

Rəvayətlərin birində buyurulub: hər kəs əqiq qaşlı üzük düzəldərsə və onun qaşında «Muhəmmədun Nəbiyyullah və Əliyyun

vəliyyullah» yazarsa Allah onu pis ölümdən qoruyar və haqq dində olaraq ölür. (Səvabul-əmal, səh.208) (132).

İmam Zeynüləbidin (ə.)-in «Səhifəyi-səccadiyyə» və «Misbahüş-şərifə» adlı kitabları və hüquqa aid olan, fərdi, ictimai, mədəni və siyasi məzmununda digər bir kitabının adı «Risalətül-hüquq» (İslamda hüquq nəzəriyyəsi) adlanır. Bu kitab həmçinin İmam Səccad (ə.)-in «hüquq» kitabı adı ilə də məşhurdur.

İmam Cəfəri Sadiq (ə.)-in imlası ilə yazılmış «Tövhidü Müfəzzəl» risaləsi mövcuddur. İmam Sadiq (ə.) onu dörd gün ərzində imla etmiş və Müfəzzəl ibn Ömər Kufi də onu qələmə almışdır.

Digər bir dəyərli məcmuə İmam Zaman ağanın dilindən nəql olunan «Səhifeyi-Məhdiyyə» adlanır (121).

ŞİƏ – HƏDİS TOPLAMAĞIN BANİSİ

Həzrət Əli (ə.) Peyğəmbər (s.)-in hədislərini toplayan ilk şəxs olmuşdur. Peyğəmbər (s.) hədis buyurur, Əli (ə.)-da onları yazaraq kamil bir kitab halına salırdı. Bu kitab bir-bir İmamları yetişərək İmam Baqir (ə.)-in əlinə çatdı. Bir gün Həkəm ibn Uteybə həmin kitabı İmam Baqir (ə.)-in yanında gördü. O, İmam Baqir (ə.) ilə bir məsələ barədə mübahisə etmişdi. İmam Baqir (ə.) o kitabdan həmin məsələyə aid olan hədisi tapıb ona göstərərək buyurdu: «Bu Əli (ə.)-in xətti, Peyğəmbər ə.-in buyurduğu».

Bir çox dillərə tərcümə olunan İmam Əli (ə.)-in müxtəlif mövzuları əhatə edən şeirləri «Divan»i – Əmirəlmöminin Əli (ə.)», «Divani-İmam Əli (ə.)», «Kitabi-şeyri-Əli (ə.)», «Divani-Əmir», «Divani-İmam Əli ibn Əbu Talib Əmirəlmöminin və Seyyidil bələğa vəl mütəkəllimin (ə.)», «Divani – Seyyidina Əli (ə.)», «Divani – əşəri mövlana Əli ibn Əbutalib (ə.)», «İmam Əli ə.-in mənzumə nəsihətləri», «İmam Əli ə. səd kəlmə» və s. başlıqlar altında dəfələrlə çap olunub oxucuların ixtiyarına verilmişdir.

DİVAN ƏLİ İBN ƏBU TALİB (Ə.)

Əli ibn İmran Əli ibn Əbu Talib (ə.) kimi məşhurdur, künyəsi Əbu Turabdır. İlk dəfə anası ona «Şir» mənası verən Heydər adını qoymuşdur. O, Məhəmməd (s.) Peyğəmbərin əmisi oğlu (həm də qızı

Fatimənin əri), ikinci imam Həsən və üçüncü imam Hüseynin atasıdır. Öz şücaəti və dərin biliyi ilə böyük şöhrət qazanmış Əli (ə.) nəinki şiələr arasında, eləcə də sünnilərin məşhur şəxsiyyətləri – alim və şairləri tərəfindən mədh edilmişdir.

Məhəmməd Peyğəmbər (s.) Məkkədən Mədinəyə axırncı dəfə gələrkən Xumqədirdə Əlini (ə.) özünə canişin vəsiyyəət etmişsə də, müsəlmanlar Peyğəmbərin vəfatından sonra Əbu Bəkr, Ömər və Osmandan sonra qəməri 30-cu ildə Əliyə beyət etmişlər.

Əli (ə.) dini rəhbərlikdən əlavə, ədəbiyyat sahəsində də fəaliyyət göstərmişdir. Böyük bir şeir divanı olmuşdur.

Fatimeyi-Zəhra (ə.) da dövrünün şair qadınlarından idi.

Həzrət Əlinin (ə.) divanının Əlyazmalar İnstitutunda bir əlyazması saxlanılır.

Ağ, saya filiqranlı vərəqlərə nəsx və nəstəliq xətt ilə qara mürəkkəblə yazılmışdır (ölçüsü: 15x21 sm, həcmi: 98 vərəq). Cildi medal-yonlu qara meşindəndir. Əlyazması Axund Molla Hüseyn tərəfindən h.1244 (=1828)-cü ildə Təbrizdə köçürülmüşdür. Əlyazmada divanın fars dilində sətiraltı tərcüməsi və şərh verilmişdir.

Bəhmən Mirzə kolleksiyasından gələn bu abidə üzərində kolleksionerin şəxsi kitabdarı Rəzinin müxtəlif məzmunlu qeydləri vardır. Qeyddən sonra isə, imza yerində «Yazdı kitabdar Rəzi» sözləri verilmişdir. Qeyd etmək lazımdır ki, kitabdar Rəzi savadlı, ustad kitabdar və xəttat kimi tanınmışdır.

Əlyazma öz paleoqrafik xüsusiyyətlərinə görə bir çox əlyazmalardan fərqlənir. Buraya 40-dan çox müxtəlif möhürlər vurulmuşdur. Bəhmən Mirzə, Qəhrəman Mirzə, Cahangir Mirzə və başqalarının. Yalnız Bəhmən Mirzəyə məxsus 6 möhür vurulmuşdur. Bunların üzərində «Bəhmən», «Onun (Allahın) qulu Bəhmən», «Bəhmən ibn Naibüs-səltənə Abbas Mirzə Qacar» və başqa məlum məzmununda verilmiş möhürlərdir. 90b vərəqindəki qeyddə bu kitabın Bəhmən Mirzənin sifarişi ilə yazıldığı və özü Tehrandə ikən h.1265(=1848)-ci ildə kitabxanasına daxil edildiyi göstərilir. Bu əlyazma üzərində bu qədər möhürün olması, əlbəttə əsərə və onun müəllifinə hörmət və ehtiramdan irəli gəlmişdir.

Göründüyü kimi, bir əlyazmaya 40-dan artıq möhürün vurulması

ilə onun bir çox şəxsiyyətlərin kitabxanasında olmasını təsdiqləyir ki, bu da bir çox şəxsiyyətlərin üzə çıxarılmasına, onların həyat və yaradıcılıqlarının öyrənilməsinə kömək edir və bu cəhət də abidənin qiymətini artırır.

İMAM ƏLİ ƏLEYHİSSƏLAMIN QƏZAVƏTLƏRİNDƏN BİR NEÇƏSİ

Bismillahir-Rəhmanir-Rəhim

«Allah sizdən ötrü onu bəyənib seçmiş, elm və bədəncə (qüvvətə) onu üstünlük vermişdir». «Bəqərə» - 247.

Allah-Təala insanları hidayət etmək üçün 124 min peyğəmbər göndərmişdir. Peyğəmbərlərin sonuncusu İslam Peyğəmbəri Həzrət Muhəmməd (s.) olmuşdur. Həzrət dinin salamatlığı və inkişaf etməsi yolunda çox əzab – əziyyətlərə qatlaşmış, nəhayət, bu dini qoruyub saxlamışdır. O həzrət (s.) insanların bütün çətinliklərinin həll olunması üçün əlindən gələni edər və yanına gələn hər bir şəxsin problemini həll etməmiş yola salmazdı.

Həzrət Peyğəmbər (s.) özündən sonra insanların yolunu azmaması və problemlərinin həlli üçün İmam Əlini (ə.) hamıya rəhbər təyin etdi. Çünki Həzrət Peyğəmbər (s.) bilirdi ki, insanlar arasında ən elmi, təqvalı, əxlaqlı və ədalətli yeganə şəxs Əli ibn Əbutalibdir (ə.). Qeyd etməliyik ki, Allah tərəfindən insanlara rəhbər və nümunə olan şəxsin heç bir nöqsanı olmamalıdır. İmam Əlidə (ə.) dünyaya gələndən şəhid olana qədər heç bir nöqsan, səhv görünməmişdi. İmam Əli (ə.) hər bir məsələyə ədalətlə yanaşar və elə problem olmazdı ki, onu həll etməsin. Əlinin (ə.) əxlaqı, təqvası, elmi və ədaləti barədə nəinki müsəlman alimləri, hətta qeyri-müsəlman alimləri də öz fikirlərini bildirmişlər. Onlardan bəzilərin fikrini diqqətinizə çatdırırıq.

1. XVIII əsrin görkəmli fransız yazıçı və filosofu Volter İmam Əli (ə.) barədə belə yazmışdır: «İslam Peyğəmbərinin sonuncu istək və iradəsi yerinə yetmədi. O, ölüm yatağında olarkən, Əlini öz canişini seçmişdi. Lakin onun vəfatından sonra bu istək, həmin əsrin bir sıra nüfuz sahibləri tərəfindən nəzərə alınmadı».

2. Corc Cordaq adlı xristian yazıçı 5 cildlik «İnsan ədalətinin səsi» adlı kitabında İmam Əli (ə.) barədə belə yazır: «İmam Əli ibn Əbutalib ölüm və döyüşün tamam başqa mənasını dərk etmişdir. O, əxlaqi kəramət və insani sifətlər baxımından yüksək, kamil bir zirvəyə yetişmişdir. Onu yüksək ədalətinə görə öldürdülər.

Ey dünya, nə olardı ki, bütün qüdrət və gücünü işə salıb, həmin ağilla, həmin dillə, həmin Zülfüqarla aləmə yeni bir Əli bağışlayaydın!»

3. Müasir xristian yazıçısı Cübran Xəlil Cübran İmam Əlinin (ə.) böyük şəxsiyyət olması barədə belə demişdir: «Əli dünyadan köçdü. Öz əzəmətinin şəhidi oldu. Namaz üstə gözünü yumdu. O, ürəyi Pərvərdigarın şövqü ilə dolu ikən vəfat etdi».

4. Britaniyanın əvvəllər Bağdaddakı səfiri olmuş Nersesyan İmam Əli (ə.) barədə belə demişdir: «Əgər bu böyük xətib, Əli ibn Əbutalib (ə.) bizim əsrdə, elə bu gün Kufə məscidində minbərə qalxsaydı, görərdi ki, məscid Avropanın böyükləri və görkəmli şəxsləri ilə doludur. Hamı gələrdi, öz ruhlarını onun bilik dolu ümmanından sirab etmək üçün bura toplaşardı.

5. Ərəb materialist filosofu, kommunist əqidəli ateist Şibli Şüməyyil İmam Əli (ə.) barədə belə deyir: «İmam Əli ibn Əbutalib dünya böyüklərinin böyüyü, zəmanənin yeganə şəxsiyyəti idi. Qərb və Şərq dünyasında, keçmişdə və indiki vaxtda öz əslinə tam bənzər olan ikinci bir şəxs görünməmişdir.»

İmam Əli (ə.) elə bir şəxsiyyət idi ki, Allahın sifətlərini özündə əks etdirmişdi. İmam Əliyə (ə.) nəzər saldıqda tək-cə ədalətli bir insanı deyil, hətta ədalətin özünü dərk etmək olardı. İmam Əlinin ədalətinə heç kəs şübhə etmir. Hətta müasir dövrümüzdə məhkəmələrdə ədalət simvolu olaraq divarlara İmam Əlinin (ə.) qılıncının şəklini vururlar. Bunun özü də İmam Əlinin (ə.) ədalətinə bir işarədir.

Allah-Təala bizləri İmam Əlidən (ə.) ayrı salmasın.

İMAM ƏLİ ƏLEYHİSSƏLAMIN QƏZAVƏTLƏRİ

1. İkinci xəlifənin dövründə, iki qadının bir uşağın üstündə sözləri düşmüşdür. Hər ikisi uşağın anası olduğunu iddia edirdi. Bu məsələnin həlli üçün İmam Əlidən (ə.) kömək istədilər. İmam Əli (ə.) qadınları çağırıb nəsihət etdi, lakin qadınlar öz iddialarından əl çəkmədilər. İmam Əli (ə.) qılınıcı çəkib buyurdu: «İndi mən uşağı iki hissəyə bölüb, hər birinizə bir hissəsini verəcəyəm.» Qadınlardan biri heç nə demədi, o biri isə belə dedi: «Ya Əli (ə.), mən uşağı istəmirəm, ver o qadına. İmam buyurdu: «Sən uşağın həqiqi anasısan. Çünki o qadın uşağın anası olsaydı, uşağa ürəyi yanar və ölümünə razı olmazdı».

2. İki qadının eyni gündə uşağı dünyaya gəlmişdi. Birinin oğlu, digərinin isə qızı olmuşdu. Qızı olan qadın, gecə öz qızını digər qadının oğlu ilə gizlicə dəyişir. Oğlu olan qadın səhər yuxudan ayıldıqda görür ki, oğlunu götürüb, yerinə qız uşağı qoyublar. Gedib uşağı dəyişdirən qadından öz oğlunu tələb edir. Qadın deyir: «Mənim oğlum olub, mən sənin oğlunu götürməmişəm». Çox söz-söhbətdən sonra bu məsələni aydınlaşdırmaq üçün qadınları İmam Əlinin (ə.) hüzuruna gətirirlər. Əli (ə.) buyurur: «Bu qadınların ikisinin də südünü eyni həcmli qablara töküb tərəzidə çəkin. Hansının südü o birinə nisbətən ağır gələrsə, oğlan onundur. Çünki oğlan doğan qadının südü, qız doğan qadının südünə nisbətən ağır olur.

3. Üç nəfər on yeddi dəvə ilə İmam Əlinin (ə.) hüzuruna gəlib dedilər: «Ya Əmirəlmöminin, biz bu on yeddi dəvəyə şərikik, lakin öz aramızda bölə bilmirik. Sən bunları aramızda böl. Biri dedi: «Bu on yeddi dəvənin $1/2$ –i mənimdir». İkinci şəxs dedi: «Dəvələrin $1/3$ –i mənimdir. Üçüncüsü dedi: «Dəvələrin $1/9$ –i mənimdir».

İmam Əli (ə.) buyurdu: «Mənim də bir dəvəm var mən də onu sizin dəvələrə qoşub sizinlə şərik olacağam. Sonra da axırda, öz dəvəmi götürəcəyəm (Qeyd. 2). Onlar razılaşıdılar. İmam öz dəvəsini onların dəvələrinə qoşdu. Dəvələrin sayı on səkkiz oldu. İmam birinci şərikə buyurdu: «Sən dəvələrin neçəsini istəyirdin?»: Dedi: « $1/2$ –ni istəyirəm». İmam buyurdu: «doqquz dəvə götür, çəkil kənara». O, dəvələrin doqquzunu götürüb kənara çəkildi. İmam

ikinci şərikə buyurdu: «Sən dəvələrin neçəsini istəyirsən?» O dedi: 1/3-ni. İmam buyurdu: «Sən də altı dəvə götür, çəkil kənara». Sonra imam üçüncü şərikə buyurdu: «Sən də ikisini (yəni, dəvələrin 1/9-ni) götür. Yerdə qalan bir dəvə də mənim öz dəvəmdir».

4. Bir nəfər İmam Əlinin (ə.) hüzuruna gəlib dedi: «Ya Əmirəl-möminin, bilmək istəyirəm ki, hansı heyvan yumurta qoymadan və hansı heyvan yumurta qoymaqla balalayır?»

İmam buyurdu: «Hansı heyvanın qulağı çöldədirsə, o, yumurta qoymadan balalayır (məsələn: qoyun, inək, keçi və s.). Lakin hansı heyvanın qulağı içəridədirsə, o yumurta qoymaqla balalayır (məsələn: toyuq, ilan, böcək və s. heyvanlar kimi).

5. İmam Əlinin (ə.) hakimiyyəti dövründə bir tacir öz nökəri ilə Məkkə ziyarətinə gedir. Nökər yolda öz ağasının sözündən çıxdığı üçün ağası onu kötəkləyir. Nökər ağasından əvəz çıxmaq üçün onun üzünə qayıdıb deyir: «Mən sənin nökərin deyiləm, sən mənim nökərimсэн».

Onların bu işi böyük qalmaqla səbəb oldu. Bu məsələni aydınlaşdırmaq üçün İmam Əlinin (ə.) yanına gəlib məsələni ona bildirdilər. Həzrət onlardan soruşdu: «Ağa kimdir?» hər ikisi bir ağızdan dilləndi: «Mən». İmam soruşdu: «Bəs nökər kimdir?» heç birindən səs çıxmadı. İmam buyurdu: «Gedin barışın, əgər barışıb razılaşmasanız, sabah yanıma gələrsiniz». Onlar çıxıb getdilər. İmam öz nökəri Qəmbərə divardan iki deşik açmağı əmr verdi. Qəmbər divardan iki baş keçəcək deşik açdı. Səhəri gün nökərlə ağa İmamın yanına gəldilər. İmam camaat qarşısında onlardan bir daha kimin nökər olduğunu soruşdu. Lakin heç biri nökər olduğunu boynuna almadı. İmam Qəmbərə əmr etdi ki, ikisinin də başını divardakı dəliklərə salsın. Qəmbər onların başını divardakı dəliklərə saldı. İmam buyurdu: - Qəmbər, oradan qılıncımı gətir, nökərin boynunu vurum. Nökər bu sözləri eşitcək, başını divarın dəliyindən çıxartdı. İmam buyurdu: - Əgər sən nökər deyildinsə, bəs niyə başını çıxartdın?

Nökər dedi: - Ya Əmirəl-möminin, o məni döyüb, hörmətsizlik etdiyi üçün belə etməklə ondan öz qisasımı almaq istədim. İmam nökəri öz ağasına verib, onunla yaxşı rəftar etməsini nəsihət etdi.

6. Şafei «Mətalibüs-sual» kitabında yazır: «Bir nəfər İmam

Əlinin (ə.) hüzuruna gəlib soruşdu: - «Ya Əmirəl-mömin vacibdən də vacib, təəccüblüdən də təəccüblü, çətindən də çətin və yaxından da yaxın nədir?

İmam buyurdu: - Tövbə edib, Allaha inanmaq bütün insanlara vacibdir. Lakin günahlardan əl çəkib, uzaqlaşmaq ondan da vacibdir. Kainatın dövr etməsi təəccüblüdür, lakin insanların bu işlərdən qəflətdə olması ondan da təəccüblüdür. Müsibət və çətinliklərə dözmək çətinidir. Amma qiymətli və dəyərli şeyləri əldən vermək ondan da çətinidir. Ümid etdiyiniz hər bir şey yaxındır, amma ölüm isə hər bir şeydən daha yaxındır.

7. Bir nəfər İmam Əlidən (ə.) soruşdu: - Allah-Təala bu qədər camaatı necə mühakimə edəcək?

İmam buyurdu: - Bu qədər camaata ruzi verdiyi kimi.

Soruşdu: - bəs – Allah-Təala camaatın Onu görmədiyini halda necə mühakimə edəcəkdir?

Əli (ə.) buyurdu: - Camaatın Onu görmədiyini halda onlara ruzi verdiyi kimi.

8. Peyğəmbər səlləllahu əleyhi və alihi və səlləmin əshabələrindən bir dəstə bir yerdə əyləşib söhbət edirdilər. Söhbət ərəb əlifbası haqqında gedirdi. Bu vaxt kimsə deyirdi ki, ərəb əlifbasında «əlif» hərfi bütün hərflərdən çox işlədilir. Elə bir kəlmə və bağlayıcı cümlə yoxdur «əlif» hərfi orada işlədilməsin, o bütün hərflərə nisbətən kəlmə bağlayıcı cümlələrdə daha çox işlədilir. Elə bir cümlə yoxdu ki, orada «əlif» hərfi işlənilməsin. Söz bura yetişəndə imam Əli (ə.) ayağa qalxıb «əlif» hərfi işlətmədən xütbə oxumağa başladı.

Əlifsiz xütbənin bütöv şəkildə ərəbcəsi belədir:

Əlifsiz xütbə

وَأَنَا الْإِنْسَانُ أَذْكَرُ مِنْ كَلَامِهِ الْغَرِيبِ -
مَالِي يَوْمَئِذٍ أَبُو عَيْبٍ وَأَبْنُ قَتَيْبَةٍ قِيَّ كَلَامَهُمَا وَأُتْرَحَهُ أَيْضًا وَهِيَ خُطْبَةٌ رَوَاهَا كَثِيرٌ مِنَ النَّاسِ لَهُ عَلَيْهِ السَّلَامُ حَالِيَةً
مِنْ حُرُوفِ الْأَلِفِ قَالَ إِذَا كَرِهْتُمْ مِنْ أَصْحَابِ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ أَيْ حُرُوفِ الْحِجَاءِ أَدْخِلْ فِي الْكَلَامِ
فَاجْمَعُوا عَلَى الْأَلِفِ فَقَالَ عَلَى عَلَيْهِ السَّلَامُ

حَمْدُ مَنْ عَظُمَتْ مِنْهُ • وَسَبَقَتْ لِعَمَّتْ • وَسَبَقَتْ غَضَبُهُ رَحْمَتُهُ • وَتَمَّتْ كَلِمَتُهُ •
وَقَدَّتْ مِثْبَتُهُ • وَبَلَّتْ أَضْيَتُهُ حَمْدُهُ حَمْدُ مِقْرَرٍ بِرَبِّهِ مِتَّعْصِمٍ لِعِبَادِهِ مِتَّعِيلٍ مِنْ

خَطِيئَتِهِ مُتَقَرَّرٌ دِيْنُو حَيْدِهِ مُؤَمِّلٌ مِنْهُ مَغْفِرَةٌ تُنْجِيهِ يَوْمَ يُشْغَلُ عَنْ فَصِيلَتِهِ وَبَنِيهِ وَاسْتَعِينُهُ
وَأَسْتَرْشِدُهُ وَاسْتَهْدِيهِ وَأُوْمِنُ بِهِ وَتَوَكَّلْتُ عَلَيْهِ وَشَهِدْتُ لَهُ شَهَادَةً مُخْلِصَةً مُوقِنَةً وَفَرَدْتُهُ
تَقْرِيدَ مُؤْمِنٍ مُتَبَقِّنٍ وَوَحَّدْتُهُ تَوْحِيدَ عَبْدٍ مَذْعُونٍ لَيْسَ لَهُ شَرِيكَ فِي مُلْكِهِ وَلَمْ يَكُنْ لَهُ
وَلِيٌّ فِي صَنْعِهِ جَلَّ عَنْ مِشِيرٍ وَوَزِيرٍ وَعَنْ عَوْنٍ وَمُعَايِنٍ وَنَصِيرٍ وَنَظِيرٍ عَلِمَ فَسَخَّرَ •
وَبَطَّنَ فَخَبَّرَ • وَمَلَكَ فَقَهَرَ • وَعَصَى فَفَقَرَ • وَحَكَمَ فَعَدَلَ • أَلَمْ يَزَلْ وَأَنْ يَزُلْ
لَيْسَ كَمِثْلِهِ شَيْءٌ وَهُوَ بَعْدَ كُلِّ شَيْءٍ رَبٌّ مُتَعَزِّزٌ بِعِزَّتِهِ مُتَمَكِّنٌ بِقُوَّتِهِ مُتَقَدِّسٌ
بِمَلُوكِهِ مُتَكَبِّرٌ بِسَمُوِّهِ لَيْسَ يَدْرِكُهُ بَصَرٌ وَأَمَّ بِحُطِّهِ نَظَرٌ قَوِيٌّ مُنِيعٌ بِصَبْرِ
سَمِيعٍ رَوْفٌ رَحِيمٌ عَجَزَ عَنْ وَصْفِهِ مَنْ يَصِفُهُ وَضَلَّ عَنْ لَعْنِهِ مَنْ يَعْرِفُهُ قَرِيبٌ قَبِيضٌ
وَبَعْدَ قَرِيبٍ يُجِيبُ دَعْوَةَ مَنْ يَدْعُوهُ وَيَرْزُقُهُ وَيَجْبُوهُ ذُو لُطْفٍ خَفِيٍّ وَبَاطِنٍ قَوِيٍّ
وَرَحْمَةٍ مُوسِمَةٍ وَعَفْوَةٍ مُوجِعَةٍ رَحْمَتُهُ جَنَّةٌ عَرِيضَةٌ مُوَاتِقَةٌ وَعَفْوَتُهُ جَحِيمٌ مَمْدُودَةٌ
مُؤَبَّقَةٌ وَشَهِدْتُ بِعَثِّ مُحَمَّدٍ رَسُولِهِ وَعَبْدِهِ وَصَفِيِّهِ وَنَبِيِّهِ وَنَجِيِّهِ وَحَبِيبِهِ وَخَلِيلِهِ بَعَثَهُ
فِي خَيْرِ عَصْرٍِ وَحِينَ فَتْرَةٍ وَكَفَّرَ رَحْمَةً لِعِبِيدِهِ وَمَنَّةً لِمُزِيدِهِ خَتَمَ بِهِ نُبُوَّتَهُ وَشَيْدَ بِهِ
حُجَّتَهُ فَوَعَّظَ وَنَصَحَ وَبَلَّغَ وَكَدَحَ رَوْفٌ بِكُلِّ مُؤْمِنٍ رَحِيمٌ سَخِيٌّ رَضِيٌّ وَلِيُّ ذِكْرِي
عَلَيْهِ رَحْمَةٌ وَتَسْلِيمٌ وَبَرَكَاتٌ وَتَكْرِيمٌ مِنْ رَبِّ غَفُورٍ رَحِيمٍ قَرِيبٍ مُجِيبٍ وَصِيَّتُكُمْ
مَعَشَرٌ مِنْ حَضَرَتِي بِوَصِيَّةِ رَبِّكُمْ وَذِكْرُكُمْ بِسُنَّةِ نَبِيِّكُمْ فَعَلَيْكُمْ بِرَهْبَةٍ
تَسْكُنُ قُلُوبَكُمْ وَخَشْيَةٍ تُذَرِّي دُمُوعَكُمْ وَتَقِيَّةٍ تُنْجِيكُمْ قَبْلَ يَوْمٍ يُبْلِيكُمْ
وَيَذْهَبُكُمْ يَوْمَ يَفُوزُ فِيهِ مَنْ تَقَلَّ وَزَنُ حَسْتَهُ وَخَفَّ وَزَنُ سَيِّئَتِهِ وَلَتَكُنْ مَسْأَلَتُكُمْ
وَتَمَلُّقُكُمْ مَسْأَلَةً ذَلٍّ وَخُضُوعٍ وَشُكْرٍِ وَخُشُوعٍ بِنُوبَةٍ وَتَزُوعٍ وَتَدَمٍّ وَرُجُوعٍ
وَلِفْتَنِمْ كُلُّ مَفْتَنٍ مِنْكُمْ صِحَّةٌ قَبْلَ سَقَمِهِ وَشَيْئَةٌ قَبْلَ هَرَمِهِ وَسَمَةٌ قَبْلَ قَهْرِهِ
وَفَرَاغَةٌ قَبْلَ شُغْلِهِ وَحَضَرَةٌ قَبْلَ سَفَرِهِ قَبْلَ تَسَكُّبٍ وَتَهَرُّمٍ وَتَسْقَمُ يَمَلُّهُ طَيْبُهُ وَيُعْرِضُ
عَنْهُ حَبِيبُهُ وَيَنْقَطِعُ عُمَرُهُ وَيَتَغَيَّرُ عَقْلُهُ ثُمَّ قَبِيلٌ هُوَ مَوْعُوكٌ وَجَسَمُهُ مَمْنُوكٌ ثُمَّ جُدْفِيٌّ
تَزْعُ نَدِيدُهُ وَحَضَرُهُ كُلُّ قَرِيبٍ وَبَعِيدٍ فَشَخْصٌ بَصَرُهُ وَطَمَحٌ نَظَرُهُ وَرَشَحٌ جَبِينُهُ

وَعَطَفَ عَرِيْنُهُ وَسَكَنَ حَيْنَتُهُ وَحَزَنَتْهُ نَفْسُهُ وَبَسَكَتْهُ عَرْسُهُ وَحُفِرَ رَمْلُهُ وَ مِنْهُ
وَلَدَهُ وَتَفَرَّقَ مِنْهُ عَدَدُهُ وَفُتِمَ جَمْعُهُ وَذَهَبَ بَصَرُهُ وَسَمِعَهُ وَمُدَّ وَجْرَدَ وَعَرِيْ
وَعُسِلَ وَتَشَفَّ وَسُجِّيَ وَبُسِطَ لَهُ وَهَيَّيْ وَنُشِرَ عَلَيْهِ كَفَنُهُ وَشُدَّ مِنْهُ ذَفْنُهُ وَفُتِصَ
وَعُمِمَ وَوُذِعَ وَسَلِمَ وَحُمِلَ فَوْقَ سَرِيرٍ وَصَلَّى عَلَيْهِ بِتَكْبِيرٍ وَتُقِلَّ مِنْ دُورٍ مُزَخْرَفَةٍ •
وَأُصُوْرُ مُشِيْدَةٍ وَحُجْرٍ مُنَجَّدَةٍ وَجُمِلَ فِي ضَرْحٍ يَلْمُودُ وَضَيْقٍ رَاصُودٍ بِلَانٍ مُنْصُودٍ
مُسَقَّفٍ بِجَلْمُودٍ وَهَيْلٍ عَلَيْهِ حَفْرُهُ وَحُنِّيَ عَلَيْهِ مَدْرُهُ وَتَحَقَّقَ حَضْرُهُ وَنُشِيَ خَبْرُهُ
وَرَجَعَ عَنْهُ وَلِيُّهُ وَصَفِيْهُ وَنَدِيْبُهُ وَنَسِيْبُهُ وَتَبَدَّلَ بِهِ قَرِيْنُهُ وَحَبِيْبُهُ فَهُوَ حَشَوُ قَبْرِ وَرَهْبِنِ
قَبْرِ يَسْمَى بِجِسْمِهِ ذُوْدُ قَبْرِهِ وَيَسْلُ صَدِيْدُهُ مِنْ مَنَخَرِهِ يُسْحَقُ بِرُمْتِهِ لَحْمُهُ وَيَنْشَفُ دَمُهُ
وَيُرْمُ عَظْمُهُ حَتَّى يَوْمَ حَشْرِهِ فَيُنْشَرُ مِنْ قَبْرِهِ حِينَ يَنْفُخُ فِي صُورٍ وَيُدْعَى بِحَشْرِ وَنُشُوْرٍ فَتَمَّ
بُعْثَرَتْ قُبُوْرٌ وَحُصِلَتْ سَرِيْرَةٌ صُدُوْرٌ وَجِيَءَ بِكُلِّ نَبِيٍّ وَصَدِيْقٍ وَشَهِيدٍ وَتَوَحَّدَ لِلْفَصْلِ
قَدِيْرٌ لِمَعِيْدِهِ خَيْرٌ بِصِيْرِ فَكَمْ مِنْ زَفَرَةٍ تُضِيْعُ وَحَسْرَةٍ تُنْضِيْعُ فِي مَوْقِفٍ مَهُوْلٍ وَمَشْهَدٍ
جَلِيْلِ بَيْنَ يَدَيِ مَلِكٍ عَظِيْمٍ وَبِكُلِّ صَغِيْرٍ وَكَبِيْرٍ عَلِيْمٍ فَجَيِّدٌ يُلْجِمُهُ عَرَقُهُ وَيُخْصِرُهُ
فَلَقَهُ عَابَرُهُ غَيْرُ مَرْحُوْمَةٍ وَصَرَخَتْهُ غَيْرُ مَسْمُوْعَةٍ وَحُجَّتْهُ غَيْرُ مَقْبُوْلَةٍ زَاوَلُ جَرِيْدَتُهُ •
وَنُشِرَ صَاحِبَتُهُ نَظَرَ فِي سُوءِ عَمَلِهِ وَشَهِدَتْ عَلَيْهِ عَيْنُهُ بِنَظَرِهِ وَيَدُهُ بِبَطْشِهِ وَرِجْلُهُ بِخَطْوِهِ
وَفَرَجَتْهُ بِأَمْسِهِ وَجَلَدَتْهُ بِمَسِّهِ فَسَلْسِلَ جِيْدُهُ وَغَلَّتْ يَدُهُ وَسِيقَ فَسْحَبَ وَحَدَّهُ فَوْرَدَ جَهَنَّمَ
بِكَرْبٍ وَشِدَّةٍ فَظَلَّ لِمَذْبُوبٍ فِي جَحِيْمٍ وَبُسْفَى شَرِيْبَةٌ مِنْ حَمِيْمٍ تَشْوِي وَجْهَهُ وَتَسْلُخُ
جِلْدَهُ وَتَضْرِبُهُ زَبَنَتُهُ بِمَقْمَعٍ مِنْ حَدِيْدٍ وَيَمُوْدُ جِلْدُهُ بِأَمَدٍ لُضْجَةٍ كَجِلْدٍ جَدِيْدٍ يَسْتَقِيْمُ
فَتَمْرَضُ عَنْهُ خَزَنَةُ جَهَنَّمَ وَيَسْتَصْرِخُ قَبْلَتْ حَقِيْبَةً يَنْدُمُ لَمَوْذُوبٍ قَدِيْرٍ مِنْ شَرِّ كُلِّ مَصِيْرٍ
وَنَسْأَلُهُ عَفْوٌ مِنْ رَضِيٍّ عَنْهُ وَمَغْفِرَةٌ مِنْ قَبْلِهِ فَهُوَ وَلِيٌّ مَسْأَلَتِي وَمُنْجِيٌّ طَلِبَتِي فَمَنْ زُحْزِحَ
عَنْ لَمَذِيْبِ رَبِّهِ جُمِلَ فِي جَنَّتِهِ بِمَزْنَتِهِ وَخُلِدَ فِي قُصُوْرٍ مُشِيْدَةٍ وَمَلِكٌ بِحُورٍ عَيْنٍ وَحَفْدَةٍ
وَطِيْفٌ عَلَيْهِ بِكُرْسِيٍّ وَسُكْنٍ حَظِيْرَةٍ قُدْسٍ وَتَقَابٍ فِي نَعِيْمٍ وَسُقْيٍ مِنْ تَسْنِيْمٍ
وَشَرِبٍ مِنْ عَيْنٍ سَلْسَبِيْلٍ وَمُزْجٍ لَهُ بِزَنْجَبِيْلٍ مُخْتَمٍ بِسَيْكٍ وَعَبِيْرٍ مُسْتَدِيْمٍ لِلْمَلِكِ

مُسْتَشْفِرٍ لِلشُّرُورِ لِشَرِّبٍ مِنْ خُمُورٍ فِي رَوْضٍ مُغْدِقٍ لَيْسَ بِصَدْعٍ مِنْ شُرَيْبٍ وَلَيْسَ
يَتَرَفُّ هَ هَذِهِ مَنَزَلَةٌ مِنْ خَشْيِ رَبِّهِ وَحَدَّرَ نَفْسَهُ مَعْصِيَتَهُ وَتِلْكَ عَقُوبَةُ مَنْ جَحَدَ مَشِيئَتَهُ
وَسَوَّلَتْ لَهُ نَفْسُهُ مَعْصِيَتَهُ فَمَوْ قَوْلٌ فَصَلٌ وَحُكْمٌ عَدْلٌ وَخَبَرٌ قَصَصٌ قَصٌّ وَوَعْدٌ لَصٌّ
تَزِيلٌ مِنْ حَكِيمٍ حَمِيدٍ نَزَلَ بِهِ رُوحٌ قُدُّسٌ مُبِينٌ عَلَى قَلْبِ نَبِيِّ مُهْتَدٍ رَشِيدٍ صَلَّتْ
عَلَيْهِ رُسُلٌ سَفَرَةٌ مُكْرَمُونَ بِرَرَّةٍ عَذَّتْ بِرَبِّهِ عَلِيمٌ رَحِيمٌ كَرِيمٌ مِنْ شَرِّ كُلِّ
عَدُوٍّ أَعْيَنَ رَجِيمٍ فَلْيَتَضَرَّعْ مُتَضَرِّعُكُمْ وَلْيَتَهَلَّلْ مُتَهَلِّلُكُمْ وَلْيَسْتَغْفِرْ كُلُّ مَرْيُوبٍ
مِنْكُمْ لِي وَلَكُمْ وَحَسْبِي رَبِّي وَحْدَهُ

İbni Əbulhədid. "Şərhi-Nəhcülbəlağ", 4-cü cild, 19-cu cüzv, Beyrut çapı, səh.365-368

«Hər bir işlərdə ulu olan Allaha təvəkkül edirik, onun Allah-
lığına şəhadət veririk, elə şəhadət ki, xalisanə elm və möhkəm imanla
onun təkliyinə yəqinliyim var.

Heç bir göz Onu görməz, heç bir baxan Onu tapa bilməz. O
böyük və qüdrətli, görən-eşidəndir, çox mehriban və bağışlayandır.

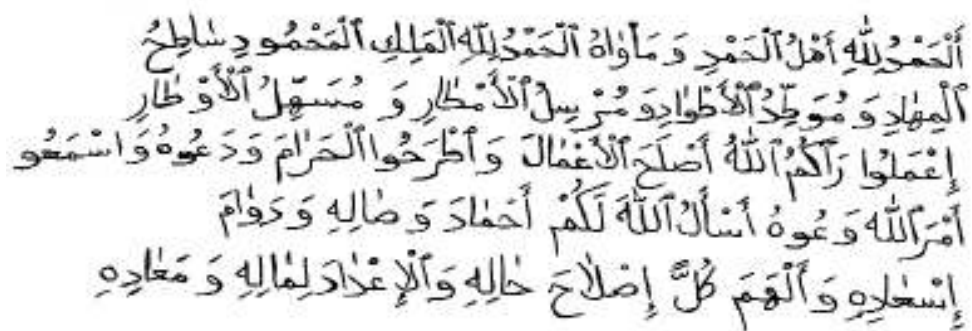
Allah-Təala Həzrəti Muhəmməd səlləllahu əleyhi və alihi və
səlləmi insanların arasında heç bir peyğəmbərin olmadığı, kafirliyin
hər yeri bürüdüüyü zamanda ən böyük nemət və rəhməti olan
Peyğəmbəri Öz bəndələrinin içərisindən məbus etdi...»

NÖQTƏSİ OLMAYAN XÜTBƏ

Yenə də ərəb ədəbiyyatı barədə söhbət açıldı. Dedilər ki, ərəb dilində nöqtəli hərflər olmadan cümlə düzəltmək mümkün deyil. İmam Əli (ə.) orada da elə bir xütbə oxudu ki, nöqtəli hərflər işlətmədi:

Nöqtəsi olmayan xütbə

Həmd olsun O Allaha ki, bütün həmd-səna və ibadətlər Ona məxsusdur, bütün yaranmışların maliki, çox mehriban və məhəbbətliidir.

Elə Allah ki, bütün səhralığa, çöllüyə genişlik bəxş edən, dağları, ucalıqları bərpa edib möhkəmləndirən, yağışları yer üzünə nazil edib, bütün müşküləti və ehtiyacları asanlaşdırandır.

İnsanlıqə layiq olan yaxşı işlər görün, halal olan işləri yerinə yetirmək üçün düzgün yollarla hərəkət edin, haram olan işləri tərk edib əyri yollardan uzaqlaşın.

Allahın əmrlərini eşidib yadınızda saxlayıb, onlara əməl edin.

Allahdan dünyada ən gözəl nemətlərini, bir də öz rəhmətini sizin üçün istəyirəm. İstəyirəm ki, həmişə sizi səadət yolunda sabit qədəm etsin. Bütün hallarda hər bir işlərin düzgünlüyündə, axirət dünyası üçün öz var dövlətinizdən tuşə hazırlamaqda kömək olsun.

10. Qırx qadın Ömər in hüzuruna gəlib, ondan insanın şəhvəti barədə soruşdular. Ömər dedi:

- Kişinin şəhvəti bir hissədir, qadının şəhvəti isə doqquz hissə (yəni, qadında şəhvət hissi kişidən doqquz dəfə güclüdür).

Qadınlar soruşdular: Əgər belədirsə, niyə kişilərə həm daimi nigah bağlamağa, həm siğə etməyə, həm də kənizlə yaşamağa icazə verilir, amma qadın yalnız bir kişiylə ərə gedə bilər? (yəni, niyə qadın eyni zamanda bir neçə kişi ilə yaşaya bilməz, halbuki, onun öz şəhvetini yatırmağa ehtiyacı daha çoxdur).

Ömər qadınların sualına cavab verə bilməyib, Həzrət Əliyə (ə.) müraciət etdi.

Əli (ə.) əmr etdi ki, hər qadın su ilə dolu bir qab gətirsin və həmin suyu ümumi bir qazana boşaltsın. Sonra Həzrət Əli (ə.) buyurdu:

- İndi hərə öz tökdüyü suyu qazandan yığıb götürsün! Qadınlar cavab verdilər: Biz tökdüyümüz suyu necə yığaq? Axı, sular qazanda bir-birinə qarışır, onları ayırmaq qeyri-mümkündür.

Həzrət Əli (ə.) bu cavabı eşitcək buyurdu: Əgər qadının eyni zamanda bir neçə kişiylə ərə getməsinə icazə verilsəydi, doğulan uşaqların kimdən olduğu da bilinməzdi (çünki belə qadının bətnində kişilərin toxumları qazandakı sular kimi bir-birinə qarışar).

11. Ömər xəlifəliyi dövründə bir qadın 6 aydan sonra dünyaya uşaq gətirdi. Lakin əri həmin qadını zinakar hesab edib, şikayət üçün Ömər yanına gəldi. Ömər də hamiləlik müddətinin 6 ay ola bilməsini qəbul etməyib, hökm verdi ki, onu zina ittihamı ilə daşqalaq etsinlər. Qadını cəza yerinə aparanda, Həzrət Əli (ə.) əhvalatdan xəbər tutub Ömərə xitabən buyurdu: Əgər bu qadın Quran əsasında sənə ilə mübahisə etsə, sənə qalib gələr. Çünki Allah-Təala Qurani-Kərimdə buyurur: «Hamiləlik və uşağın süddən ayrılmasına kimi keçən müddət otuz aydır» («Əhqaf» surəsi, 15-ci ayə). Digər ayədə isə belə deyilir: «Analar öz övladlarına tam iki il müddətində süd versinlər» («Bəqərə» surəsi, 233-cü ayə). Otuz aydan 24 ayı çıxanda altı ay qalır ki, bu da hamiləliyin müddətidir.

İmamın qəzavətini eşidən Ömər qadını azad etdi və bu hökmü dini qanunlar sırasında qərarlaşdırdı.

Göründüyü kimi, Quran ayələrinin mənasından belə çıxır ki, qadının hamiləlik müddəti hətta, 6 ay da ola bilər. Deməli, qadının cəmi altı ay ərzində uşaq sahibi olması təbii hadisə idi.

Şeyx Müfid «Əl-İrşad» kitabında qeyd edir ki, bu hadisədən sonra səhabələr və təbəindən olan şəxslər müvafiq vəziyyətlərdə

İmamın (ə.) verdiyi hökmü tətbiq etməyə başladılar. Həmçinin, Müfid bildirir ki, onun yaşadığı dövrə kimi İmamın (ə.) bu fitvasına əməl edilirmiş. (Tabein, Peyğəmbəri görməyən, lakin Peyğəmbəri görmüş səhabələri görən şəxslərə deyilir).

12. İki nəfər səfərə çıxmışdı. Nahar vaxtı çatanda birlikdə yeməyə oturdular. Onlardan biri süfrəyə 3 çörək, digəri isə 5 çörək qoydu. Yeməyə başlamaq istəyəndə, gördülər ki, yaxından bir nəfər keçir. Onlar həmin adamı da süfrəyə dəvət etdilər.

Bu üç nəfər birlikdə nahara başlayıb, süfrədəki çörəklərin hamısını yedilər. Yeyib qurtardıqdan sonra qonaq yediyi çörəklərin əvəzi olaraq 8 dirhəm çıxarıb süfrənin üstünə qoydu və ayrılıb getdi.

Çörək sahibləri 8 dirhəmi öz aralarında bölməyə başladılar. Süfrəyə üç çörək qoymuş şəxs təklif etdi ki, pulu bərabər bölsünlər, hərə 4 dirhəm götürsün 5 çörək verən şəxs razı olmayıb dedi ki, dirhəmləri çörəklərin sayına görə bölmək lazımdır. Yəni, kim süfrəyə neçə çörək qoyubsa, ona müvafiq miqdarda pul götürməlidir.

Yoldaşların arasında mübahisə qızıxdı. Məsələni həll etmək üçün İmam Əlinin (ə.) hüzuruna getdilər. İmam mübahisəni dinləyib buyurdu:

- Belə kiçik məsələnin (yəni, bircə dirhəmin) üstündə mübahisə etməyin, razılığa gəlin. Amma üç çörək sahibi etiraz edib dedi: Mən bu məsələnin kökünə getməyincə, əl çəkməyəcəyəm, heç bir güzəştə də razı deyiləm. İmam ona belə cavab verdi: Əgər barışıq və güzəştə razı deyilsənsə, onda bil ki, sənə dediyindən də az pul düşür. Səkkiz dirhəmdən yalnız bircəsi sənindir. Kişi təəccüblə soruşdu: Bu necə ola bilər? İmam buyurdu: Məgər hər üçünüz eyni miqdarda çörək yemədinizmi?

- Bəli, üçümüzün də yediyimiz çörək eyni qədər idi.

- Sizin hər biriniz 2 (tam) $\frac{2}{3}$ çörək yemisiniz. Üç çörəyi olan şəxs özü yedikdən sonra çörəyin $\frac{1}{3}$ -i artıq qaldı. 5 çörəyi olan şəxsin isə 2 (tam) $\frac{1}{3}$ ədəd çörəyi artıq qaldı. Ona görə də 3 çörəyi olana 1 dirhəm, 5 çörəyi olana 7 dirhəm düşür.

Sadə riyazi hesablamalarla məsələni həll edək. Sadəlik naminə, 3 çörək sahibini Əmr, 5 çörək sahibini isə Zeyd adlandıraraq. Məlum olduğu kimi, Əmr süfrəyə 3 çörək, Zeyd isə 5 çörək qoymuşdu.

Beləliklə, yeyilən çörəklərin cəmi 8 oldu. Yoldan ötən qonaq da onlara qoşulduqdan sonra bu üç nəfər təqribən, eyni miqdarda çörək yedi.

Belə olduqda, 8 çörəyi 3 nəfər arasında bölsək, hərənin payına 2 (tam) $\frac{2}{3}$ çörək düşər. Yəni, üç nəfərin hər biri 2 bütöv çörək və bir də çörəyin $\frac{2}{3}$ hissəsini yedi.

Ömr özü 2 (tam) $\frac{2}{3}$ yedi və yediyi çörəklər üçün ona pul verilməməlidir, çünki verilən pul qonağın yediyi çörəklər üçündür. Süfrə sahibləri yedikləri pay üçün pul tələb edə bilməzlər. Beləliklə, Ömrin yediyi payı çıxsaq, məlum olar ki, o, qonağa yalnız bir çörəyin $\frac{1}{3}$ hissəsini vermişdir: $3-2$ (tam) $\frac{2}{3}=1/3$.

Zeyd öz növbəsində, 2 (tam) $\frac{2}{3}$ çörək yemiş və qalan 2 (tam) $\frac{1}{3}$ çörəyi qonağa vermişdir. $5-2$ (tam) $\frac{3}{3}$ (tam) $=2$ (tam) $\frac{1}{3}$.

Deməli, qonaq Ömrin malından $\frac{1}{3}$ çörək, Zeydin malından isə 2 (tam) $\frac{1}{3}$ çörək yemişdir. Payları nisbətində nəzər salsaq, görərik ki, 2 (tam) $\frac{1}{3}:\frac{1}{3}=7$. Yəni, Zeyd qonağa Ömrin verdiyindən 7 dəfə çox çörək vermişdir. Başqa sözlə, qonaq Ömrin malından 1 pay, Zeydin malından isə 7 pay çörək yemişdir. Belə olduqda onun verdiyi pul da həmin nisbətdə bölünməlidir. Yəni, Zeyd Ömrdən 7 dəfə çox pul almalıdır (çünki qonağa 7 dəfə çörək vermişdir). Buna görə də İmam 8 dirhəmin birini Ömrə, 7-sini Zeydə verdi.

İstifadə olunmuş ədəbiyyat

1. *Mürucuz-zəhəb (İbn Məsud)*.
2. *Kəşkül (Şeyx Bəhai)*.
3. Əllamə Hilli «*On iki imamın həyatı*» - Həzrət Əlinin (ə.) qəzavətləri bölməsi.
4. Əllamə Şeyx Məhəmmədtəqi Şüştəri. «*İmam Əlinin (ə.) qəzavətləri*».
5. «*Quran-Kərim*», tərcüməçilər: Prof., V. Məmmədəliyev, akad., Z. Bünyadov.
6. *Üsuli-Kafi*.
7. *Əl-İrşad*.
8. *Təkamül tərcümə mərkəzi, Bakı, 2001*.

Digər nümunələr

Bir nəfər Həzrət Əlini (ə.) sevmədiyi halda üzünə tərifləyərkən belə cavab eşitmişdir: «Mən sənin söylədiklərimdən aşağı, ürəyində mənim haqqımda düşündüklərimdən daha üstünəm».

Bir gün bir nəfər Həzrət-Əlidən (ə.) utana-utana soruşur: «Ey

Allah Rəsulunun Xəlifəsi! Nə üçün belə köhnə və yamağı olan əba ilə gəzirsən? Qəlbi dünyanın bəzək-düzəyindən təmizlənmiş adamlar möminlərə nümunə olur» - deyər Həzrəti Əli (ə.) cavab verir.

Bir gün Həzrət-Əli (ə.) mübarək əlini sinəsinə qoyaraq demişdir: «Bu köksümdə bir çox gizli elmlər vardır. Ah! Kaş bu elmlərlə yüklənib, onları apara biləcək ər-arvadlar tapa biləydim». Və əlavə etmişdir: «Əgər istəsəm, cəmi yeddi ayədən ibarət olan fatihə surəsinin təfsiri ilə 70 dəvəni yükləyərdəm».

Bir gün Elm və hikmət qütbü Həzrət-Əli (ə.) atını minməyə hazırlaşarkən, bir ayağı yerdə, o biri ayağı üzəngidə olduğu halda bir yəhudi riyaziyyatçı ona: «Ey bütün biliklərə sahib olan İmam! Mənə elə bir ədəd de ki, 1-dən 10-a qədər bütün rəqəmlərə bölünsün və qismət qalıqsız olsun.» Həzrət-Əli (ə.) elm aynası olan parlaq üzünü yəhudi alimə çevirərək «İstədiyini ədədi tapa bilsəm, müsəlman olarsanmı?» – Bəli, olaram, ey İmam! «Onda həftənin günlərini vur çevrənin tam dərəcəsinə» – O digər ayağını da üzəngiyə keçirib atını mindi. Yəhudi 7-ni 360-a vurub 2520 ədədini aldı, sonra yenə də fikrində $2520:1=2520$; $2520:2=1260$, $2520:3=840$, $2520:4=630$, $2520:5=504$, $2520:6=420$, $2520:7=360$, $2520:8=315$, $2520:9=280$, $2520:10=252$. Heyrət və dəhşətlər içində, yəhudi alim infial edərək: «Ey elmi billurlardan duru İmam! Verdiyim vədə əməl edib, müsəlman oldum! İslamı qəbul edirəm!» Bir müsəlmanın da artdığından xoşbəxtlik duyan Həzrət-Əli (ə.) atını çapıb, gözdən itdi.

Bir gün Həzrət Əli (ə.)-dan soruşurlar: «Rəbbini gördünmü?!» - cavab verir: «Görmədiyim Allaha ibadət etmərdəm!» Bu dəfə: «Onu necə gördün?» - deyər soruşanda Həzrət-Əli (ə.) cavab verir: «Gözlər onu görə bilməz. Ancaq qəlblər iman haqqı ilə Onu görə bilirlər!»

Elm və hikmət sahibi olan Həzrət Əli (ə.) həm də sadəliyin mücəssəməsi idi. Bir gün Kufə bazarından aldıqlarını evinə apararkən birisi yaxınlaşaraq: «Ey möminlərin Əmiri, əlinizdəkiləri mənə verin aparım evinizə. Beləliklə, Əhli-Beytə xidmət etmiş olaram. «Ailə başçısı bunları daşımağa hər kəsdən daha layiqdir!» - deyər Həzrət Əli (ə.) razı olmadı. Adam yenə israr etdi: «Ya Əmirəlmöminin! Siz Allah Rəsulunun Xəlifəsiniz. Bunu Sizə və mövqeyinizə yaraşdırmadığımdan bazarlığınızı daşımaq istədim. – «Kim olursa

olsun, öz ailəsinə aid əşyanı daşımaq kişiyyə nöqsan gətirməz!»

Könüllər sultanı olan Həzrət Əli (ə.) bir dəfə belə demişdir: «Geyimim sadə, şüarım Allah qorxusu, məskənim məscid, azuqəm aclıq, miniyim ayaqlarım, qəndilim – Ay oturub-durduqlarım, elm sahibləri, dünya malından heç bir şeyə malik olmadan günlərim keçir və mən bunlardan xoşnud oluram. Bu günüm sabaha qalsın deyənlərdən də deyiləm. Əvvəl-axır əcəl şərbətini içəcək adam üçün bunlar da çoxdur».

Bu sözlərdən sonra Peyğəmbərimiz (s.): «Ey Əli! Allah qullarından heç kəsi səni sevdiyi qədər sevməyir. Bu sevgi Allaha məqbul olan nəfsinə hakim olmadığından irəli gəlir. Bu nəfsə hakimlik səndə varkən nə sən dünyadan, nə də dünya səndən bir şey ala bilməyəcəksiniz! Nəfsinə hakim olduğundan, Əli (ə.) hökm verməkdə hamınızdan üstündür».

Səhabələrdən Əhməd İbn-Qeys xatırlayır: «Bir gün Həzrət Əlinin evinə getmişdim. Tək oturub iftar açmışdı. Süfrəsində bir parça arpa çörəyindən başqa heç bir şey yox idi. Heyrət etdiyimi görüb buyurdular: «Dövlət hakimlərinə yoxsulların qidaları ilə qidalanmaq vacibdir ki, kasıblar şikayət etməsin, varlılar isə öz var-dövlətləri ilə qürrələnməsinlər!»

Ertəsi gün Əmirəlmömin üçün bir tabaq dolusu yemək apardım. Həzrət Əli (ə.) nur çöhrəsindəki məmnuniyyət təbəssümləri ilə: «Bu Allah ruzisinin rəngi də gözəldir, ətri də gözəldir. Yəqin ki, dadı da gözəl olmalıdır. Ancaq çox təəssüf ki, nəinki yeməyəcəm, heç dadmayacağam da. Sonra nəfsim alışar, həmişə istəmiş olaram! – deyə buyurdu. Təsəvvür edirsiniz? Bir dövlət rəisi ona halal buyurulmuşlardan imtina edərək, xalqın yoxsullarını düşünərək nəfsini hər cür nemətlərdən məhrum edir.

Uhud savaşında Həzrət Əlinin (ə.) kürəyində, ürək nahiyəsində kafir oxunun zəhərli oxu qalmışdı. Cərrahlar Həzrəti-Əliyə (ə.) israr etdilər: «Ya Əli (ə.)! Oxu kürəyindən mütləq çıxartmalıyıq! Ağrısına dözə biləcəksənmi? – Bu işi mən namaz qıldığım zaman etməlisiniz, ancaq namazda ikən dözə bilərəm!». O Həzrət Əli (ə.) min vəcd ilə namaz qılırdı: «Allahu Əkbər! Allahu Əkbər!» Ox parçası çıxarıldı və yara bağlandı. Həzrət Əli (ə.) salam verib namazı qurtardıqdan

sonra yanındakı cərrahlara: «Nə oldu, oxu çıxarmadınız mı?» Namaz vəcdi içində o heç bir ağrı duymamış, heç bir şeyin fərqi olmamışdır. Cərrahların gözləri heyrdən açılı qalmışdır: «Ya Əli (ə.)! Heç ağrı duymadınız mı? – Qəfəsdəki quş uçub gedəndən sonra, həmin qəfəsi sındırıb parçalasanız, quşun bundan xəbəri olarmı?» - deyərək Həzrət-Əli (ə.) cavab verir.

Xeybər savaşında Həzrət Əli (ə.) div kimi olan bir kafiri yerə sərdi və köksünün üstündə oturdu. Qılıncını qaldırıb başını gövdəsindən ayırdığı məqamda, əlini-qolunu tərpedə bilmədiyindən quduran kafir Həzrətin nur üzünə tüpürdü. O zaman Həzrət Əli (ə.) dərhal qılıncını yerə endirdi və hayqırdı: «Ey kafir! Mən səni Allah üçün öldürəcəkdim! Sən murdarçılıq edib nəfsimi incitdin. İndi bu halda mən səni öldürsəm, öz nəfsim üçün öldürmüş olaram! Qalx ayağa! Rədd ol burdan!» Bu mənzərə qarşısında kafir heyret və dəhşət içində qalmışdır. O, Həzrət-Əlinin (ə.) qarşısında diz çökərək Əmirəlmöminə biət gətirdi. İslamı qəbul edib müsəlman oldu.

Xəndək savaşında bütün Ərəbistanda öz qəhrəmanlığı və şücaəti ilə məşhur olan pəhləvan Əmr İbn Əbdüvəd öz atına minib xəndəyə yaxınlaşdı, uca səslə təkbətək döyüşə çıxmağa pəhləvan çağırırdı. O, cavab gəlmədiyini görüb özünü tərifləyir, müsəlmanları xəndəkdə gizlənən qorxaqlar adlandıraraq yamsılayır, istehza və təhqiredici atmacalar deyirdi. Əmr o qədər məşhur pəhləvan idi ki, onunla çarpışmağa hər bir müsəlman ürək etmirdi. Bu zaman Peyğəmbərin əmisi oğlu Əli İbn Əbutalib peyğəmbərə yaxınlaşaraq onun xeyir-duasını aldı. O, xəndək kənarına gələrək Əmrə müsəlmanlığı qəbul etmək təklifini verdi. Əmr bu təklifi rədd etdi. Əli (ə.) birinci zərbəni vurmaq üçün növbəni Əmrə verdi. Əmr öz qılıncını qaldıraraq elə bir qəzəbli qüvvə ilə Əliyə (ə.) endirdi ki, onun qalxanı iki hissəyə bölündü. Gücünü itirmiş qılınc Əlinin (ə.) başında dayandı. İndi növbə Əlinin idi. Qeyzə gəlmiş Əli (ə.) qılıncını yuxarı qaldıraraq Əmrin başına yox, onun sol qıçına endirib yerindən üzdü. Bu gözlənilməz ağır zərbədən Əmr yerə yıxıldı. Lakin böyük döyüş təcrübəsi keçmiş bu pəhləvan özünü itirməyib kəsilmiş sol qıçını Əliyə (ə.) tulladı ki, onu yerə sərsin. Döyüşdə cəld olan Əli (ə.) tez durduğu yerdən sıçrayaraq Əmrin sinəsi üstünə tullandı və tez onun

başını yerindən üzdü və qılıncının ucunda onun başını yuxarı qaldıraraq ucadan dedi: «Allahu Əkbər». Peyğəmbər bu qələbə kəlməsini eşidən kimi diz üstə yerə oturub Allaha dua etməyə başladı.

Əmr məğlub olduqdan sonra qureyşilər Həzrət Əli (ə.) ilə təkbətək döyüş üçün daha üç pəhləvan göndərdilər. Lakin bunları da Həzrət Əli (ə.) bir-bir öldürüb başlarını kəsdi. Sonra yenə də xəndək kənarında dayanıb bir qədər növbəti pəhləvan gözlədikdən sonra həmin başları götürüb peyğəmbərin yanına gəldi və gətirdiyi başları onun ayaqları altında atdı. Peyğəmbər onu qucaqlayıb öpdü və Əliyə (ə.) belə dedi: «Sən Əmri öldürməklə İslamı xilas etmiş oldun».

Həzrət Əlidən (ə.) nə səbəbə görə məzarlığa tez-tez getdiyini soruşduqda: «İki səbəbi vardır» - demişdir. «Anlatdıqlarıma etiraz etmirlər və qiybətimi qırmırlar».

Həzrət Əli (ə.) namaz qılarkən İbn-Mülcəm adlı birisi zəhərli və iti qılıncı ilə onu başından ölümcül yaralayır. Ağır yaralanmasına baxmayaraq, namazını qılıb qurtarmış Həzrət Əli (ə.) oğlanları Həzrət-Həsənə və Həzrət Hüseyne, naiblərinə üz tutaraq söyləyir: «Onu həbs edin, yemək və içmək verin! İncitməyin! Ey Əbdül-Mütəllib oğulları! Əgər mən ölərəmsə, siz də onu öldürün, ancaq mən öldəndən sonra. Möminlər Əmiri öldürüldü – deyə, onun ailəsindən və mənsub olduğu qəbilədən bir adamın belə burnu qanamamalıdır».

Əli (r.a.) əleyhissəlamın öz vəsiyyətinə əsasən onun övladları Həsən (ə.) və Hüseyin (ə.) onun pak bədənini ərəblərin Nəcəf dedikləri hündür bir yerdə dəfn etdilər və başqa heç bir kəs Həzrətin dəfn olduğu yeri bilmədi. Buna görə də Əmirəlmöminin dəfn edildiyi yer təxminən 150 il gözlərdən örtülü və gizli qalmaqda idi. Təkcə imamlar və onların xüsusi şagirdlərindən bir qrupu dəfn yerini bilirdi.

Bir gün şiələrə qarşı amansızlığı ilə fərqlənən və İmam Muza Kazım əleyhissəlamı neçə il Bağdad dustaqxanasında saxladıqdan sonra zəhərləyərək şahid edən Harunərrəşid Kufənin ətrafındakı geniş çöldə ceyran ovlamağa getmişdi. Onun fərmanı ilə ceyranları

hər yandan hürküdərək xəlifənin oxlarının tuşuna qovurdular. Birdən xəlifənin gözü bir sürü ceyrana sataşdı. Onları izlədi, onun ovçuları da ceyranların qarşısını alsınlar deyə itləri və şahinləri buraxdılar. Ceyranlar sürətlə bir təpəyə dırmaşıb orada yatdılar, dincəldilər. Ovçular və Harrunərəşid gördü ki, itlər və şahinlər hündürlüyə çatarkən hərəsi bir yana tullanırlar. Bu vəziyyət üç dəfə təkrar olundu. Ovçular təəccübləndilər, Harun da heyran qaldı. Harun əmr verdi ki, orada onun üçün bir çadır qursunlar və Kufəyə gedib bu yerin vəziyyətindən xəbərdar olan yaşlı bir kişi gətirsinlər. Bəni-Əsəd qəbiləsindən bir qoca kişi tapıb Harunun hüzuruna gətirdilər. Harun qocadan soruşdu:

Bu yer haqda bir şey bilirsən və ya keçmiş adamlardan bir zad eşitmisən?

Qoca dedi:

- Əgər xəlifə bu yerin və mənim amanda qalmağıma təminat verirsə, bildiklərimi söyləyəm.

Harun dedi:

- Allah (s.s.) şahid olsun, mənim tərəfimdən sənə və bu məkana heç bir zərər çatmayacaqdır.

- Atam mənə nəql etmişdir ki, atasının yaşadığı zaman şiələrin əqidəsincə bu hündür yer Əmirəlmöminin Əli (ə.) Həzrətlərinin dəfn edildiyi məkandır. Allah buranı əmin-amanlıq sahəsi etmiş və buraya sığınanlar amanda qalacaqlar – deyə qoca bildirdi.

Harun dərhal atdan düşdü. Su istədi, dəstəmaz alıb həmin yerdə namaz qıldı, sonra yerə yığılıb üç gün orada ağladı, zarıldadı. Harun əmr elədi, o pak türbənin üzərində bir günbəz tikdilər və Kufəyə gələrkən hər dəfə Əli (ə.) həzrətlərinin məzarının ziyarətinə gədirdi.

Bununla da Əmirəlmöminin əleyhissələmin məzarı o İmamın dümənlərinin əlilə tapıldı və hamının ziyarətgahına çevrildi (69).

İMAM ƏLİ (Ə.) ABBASI XƏLİFƏLƏRİ BARƏSİNDƏ QABAQCADAN XƏBƏR VERMİŞDİR

Bəni-Abbas sülaləsinin bütün xarakterini, inkişaf tarixini və süqutunu İmam Əli (ə.) bir xütbəsində açıq-aşkar bəyan etmiş, əsrlərlə öncədən zamanı qabaqlayaraq, gələcəkdən xəbər vermişdir. Tarix kitablarında İmam Əlinin (ə.) aşağıdakı məzmunlu xütbə oxuduğu qeyd edilir:

«Vay olsun bu ümmətin halına şəcərət-ül-məlunənin (lənətlənmiş ağac, yəni Bəni-Üməyyə) əlindən! Rəbbiniz buyurub ki, onun əvvəli yaşıl və tərəvətli (yəni işlərinin əvvəli uğurlu), sonu isə pərişandır. Bəni-üməyyədən sonra Məhəmməd (s.) ümmətinin ixtiyarı bir dəstənin əlinə keçəcək ki, bu dəstənin sayca birincisi (yəni Əbül-Abbas Səffah) onların ən mehribanı olacaq, ikincisi (yəni Mənsur) isə ən qaniçəni. Onların beşincisi (yəni Harun Rəşid) sürüdəki qoç kimi ən böyük və güclü, sayca yeddincisi (yəni Məmun) isə aralarında ən bilikli olacaq. Onların onuncusu (yəni) Mütəvəkkil hamısından daha kafir olacaq və ən yaxın adamları (yəni oğlu Müntəsirin təkidi ilə nöqərləri) onu öldürəcək. Onların sayca on beşincisi (yəni Mütəmid) ən bədbəxt və əzabkeş (çünki ömrü müharibələrdə keçəcək), on altıncısı (yəni Mütəzid) borcunu ən yaxşı ödəyən və qohumların haqqını ən yaxşı əda edən şəxs olacaq. Onların on səkkizincisinin – (yəni Müqtədirin) əlindən hakimiyyət ordu tərəfindən alındıqdan sonra al-qan içində çabaladığını görürəm. Onun üç övladı (yəni Razi, Müttəqi və Müti) azgınlıq içində olacaq. Bu dəstəni sayca iyirmi ikincisinin yaşı çox, hakimiyyət müddəti uzun olacaq, rəiyyət ondan razı qalacaq. Onların iyirmi altıncısından hökumət üz çevirəcək, öləndən sonra cəsədi körpünün üstündə qalacaq».

(Mötərizədə xəlifələrin adları bizim tərəfimizdən yazılmışdır).

Bu hədisi İbn Şəhraşub «Mənaqibu Ali-Əbitalib» kitabından (11, 310-311), Əllamə Məclisi «Bihar-ül-ənvar»da (XII, 322) nəql etmiş, müasir müəlliflərdən Ayətullah Məhəmməd Reyşəhri «Mövzuət-ül-İmam Əli ibn Əbitalib» (XI, 135-137) və Seyyid Məhəmməd Nəcəfi Yəzdi «Əmir-ül-mömininin öngörmələri» (121-123) əsərlərində qeyd etmişlər (115).

HƏQİQƏT TƏRBIYƏSİNİN NƏTİCƏSİ

Əbul Əsvəd Doəli Əlinin (ə.s.) sadıq səhabələrindən olub və özü Siffeyn davasında iştirak etmişdir. Əsvəd «nəhv» (ərəb qrammatikası) elmini Əlidən (ə.s.) öyrənərək onu qələmə alıb yazmışdır.

O, Ziyad ibni Əbihin dövründə Qurani-Məciddin üstündə işləmiş və onun nöqtələrini yerli-yerində qoymuşdur. Məhz buna görə Müaviyə ona hədiyyə və ləziz halva göndərir ki, onun qəlbindən Əlinin (ə.s.) məhəbbətini çıxartsın.

Əbül Əsvədin 5-6 yaşında olan bir qızı halvanı görəndə ondan bir az götürüb yeyir.

Bunu görən Əbül-Əsvəd qızına deyir:

Qızım bu halvanı bizim üçün Müaviyə göndərmişdir. O, istəyir ki, Əlinin (ə.s.) məhəbbəti bizim qəlbimizdən çıxsın.

Əbül Əsvədin tərbiyəsini görmüş həmin kiçik qız deyir:

- Allah onu xar etsin. Bu şirinlik vasitəsi ilə bizi böyük ağamızdan ayırır? Onu göndərən də, yeyən də məhv olsun!

Bu sözü deyəndən sonra o balaca qız barmağını boğazına salıb yediyi halvanı qusur və bu məzmununda bir şeir oxuyur;

- Ey hindənin oğlu! Zəfəranlı halva ilə dinimizi sənəmi satmalıyıq? Əsla yox. Allaha pənah. Heç bu ola bilərmi, halbuki bizim mövlamız Əmirəl-mömindir.

MƏN AXİRƏTİ, SƏN İSƏ DÜNYANI QAZANIRSAN

Əbül Əsvəd Doəli azad danışan və hazır cavab bir şair olmuşdur.

Zəməxsəri nəql edir ki, bir gün Ziyad ibni Əbih (ibni Ziyadın atası) Əbül-Əsvədə deyir:

Əli (ə.s.) ilə necə dostsan?

Əbül-Əsvəd deyir:

Sən Müaviyə ilə necə dostsansa, mən də Əli (ə.s.) ilə o cür dostam. Lakin mən öz dostluğumla axirət savabı qazanıram.

Sən isə öz dostluğunla dünya malı qazanırsan.

MÜQƏDDƏS ƏRDƏBİLİNİN ŞAH ABBASA MƏKTUBU

«Fəvaidür-Rəzəviyyə» kitabında Mühəddis Cəzairidən nəql olunmuşdur ki, bir nəfər Şah Abbas Səfəvinin yanında böyük bir səhvə yol verdiyi üçün onun qorxusundan Nəcəf şəhərinə pənah apararaq Müqəddəs Ərdəbilinin (əsl adı Molla Əhməd olmuşdur) hüzuruna gəlir və ondan xahiş edir ki, Şah Abbasa onun təqsirindən keçib əziyyət etməməsi üçün bir məktub yazsın.

Mərhum Müqəddəs Ərdəbili Şah Abbasa belə bir məktub yazır:

«Müvəqqəti mülk banisi (sahibi) Abbas! Bil ki, bu kişi əvvəllər zalım olsa da, hal-hazırda məzlumdur. Onun təqsirindən göz yum ki, Allah-Təalanın da sənin bəzi təqsirlərindən keçməsinə ümid olsun.

Məktubu yazdı: Vilayət şahının təbəəsi Əhməd Ərdəbili».

Şah Abbas Müqəddəs Ərdəbilinin məktubunu aldıqdan sonra ona belə cavab yazır:

«Abbas sizin hüsurunuza çatdırır ki, buyurduğunuz əmrləri səmimi qəlbədən qəbul edir və bu mühibbi öz xeyir-dualarınızda unutmamağı rica edir. Məktubu yazdı: Əli əleyhissəlamın dərgahının iti Abbas» (96).

NƏSİHƏT

Mövlana bir gün məclisində bir gəncin bir yaşlı şəxsdən Myuxarı başda oturduğunu görür. O, gəncə bir şey söyləmədən Həzrəti Əlinin (ə.) sübh namazına gedərkən önündə gedən yəhudi bir yaşlı şəxsin yaşına hörmət edib önə keçmədiyini və buna görə də namaza gecikdiyini, birinci rükətin rukusunda Rəsulullahın (səlləllahu əleyhi və alihi vəssəlləm) mübarək belinə Cəbrail əleyhissəlamın toxunaraq namazı saxladığını və Həzrət Əlinin (ə.) gedib çatdığını bildirir.

- Yaşlı yəhud şəxsə hörmət edildikdə yaşlı müsəlman şəxsə daha çox hörmət edilir. Qaldı ki, ömrünü dinə tabe olmaqla keçirən yaşlılara hörmət edən gənclərin Allah qatında nə qədər yüksək mərtəbə qazanacağını, düşünmək lazımdır, - deyər buyurur.

Bu nəsihəti eşidən, dinləyən gənc mükəmməl bir dərs alır və bir

daha böyüklərdən baş tərəfdə oturmur.

*Bir düşün, nə üçün Xətmi-ənbiya,
Özünə, Əliyə deyibdi «Mövla»?!
Mövla o şəxsdir ki, unutma bir an,
Zənciri qırıbdır ayaqlarından.
Azadlıq carçısı nəbilər ki, var,
Möminə azadlıq bəxş edir onlar.*

(«Məsnəvi Məsnəvi», s.113, «İqbal» çapı).

HƏZRƏT ƏLİ (Ə.)

O, açıqlayan imam, Allahın vəlisi, səfa əhlinin vücud günəşidir. Yerdə, göydə məkanda və zamanda haqla olan o imamın zəti, batini və zahiri təmizliyi ilə vəsflənmək vacibdir. Çünki küfrdən, ikiüzlülükdən qurtulmuşdur, pakdır.

Onun torpağı birlik aləmidir. O, insanın həqiqəti və canı kimi idi. Hər şey fanidir, lakin can yaşayar, ölməz. Onun hərəkəti diri olan Əzəli Varlıqdandır.

Üzünün nurlu parıltısı öz ziyasından bir günəş yaratdı. O, haqq ilədir, haqq ondan görünür. Həqiqətən də o, haqq ilə əbədidir.

Allah yolunda gedənlər istəyənlərdir, Əli (ə.) isə istəniləndir. Söyləyənlər söyləyib susarlar, o isə susmaz, söyləyər. Əbədi elm onun köksündə parlayıb göründü. Vəhy olunanların sirlərini o, həqiqət olaraq bildi və bildirdi.

İXLAS

Hal və hərəkətdə ixlasın necə olacağını Həzrət Əlidən (ə.) öyrən. O, Allah aslanını hiylə və riyadan uzaq bil.

Bir savaşda müşrik bir pəhləvana qalib gəldi və qılıncını qaldırıb onu öldürmək üçün tələsdi.

O məğlub olan müşrik pəhləvan hər vəlinin iftixar səbəbi olan Həzrət Əlinin (ə.) üzünə tüpürdü.

Həzrət Əli (ə.) o anda qılıncını yerə atdı və onu öldürmək fikrindən daşındı. Bu vəziyyətə çox təəccüblənən məğlub olmuş

pəhləvan dedi:

– Ey Əli! Sən ağıldan və nəzərdən ibarətsən. Nə gördünsə, ondan bir xəbər ver. Məni məhv etmək əvəzinə, bu mərhəmət göstərməyinin səbəbi nədir? Əjdaha kimi bir düşməyə izin vermək kimin yoludur?

Həzrət Əli (ə.) sualı belə cavablandırırdı:

– Mən Allah rızası üçün qılınc vururam. Çünki Allahın quluyam, tən (bədən) məmuru deyiləm. Səni cəzalandıracağım anda üzümə tüpürməyin nəfsimi hiddətləndirdiyi üçün qılıncı qınına qoydum. Çünki o hiddətlə səni öldürsəydim, Allah rızası üçün deyil, nəfsimin intiqamını almaq üçün öldürmüş olacaqdım. Mənim namım Allah üçün sevən, məqsədim Allah üçün buğz (nifrət) edənlərdən olsun deyə səni öldürmədim.

Mövlana bu ibrətli hadisəni bu ifadələrlə bitirir:

- Allahı sevənin biri onu bir səbəb üçün, məsələn, «Muradımı ver» deyə sevər. Digər bir sevənin Allaha sevgisi qarşılıqsızdır.

Qərəzlərdən, səbəblərdən ayrı və uzaq olaraq Allahı sırf Allah üçün sevən haradadır? Məhz əsl Muxlis (ixlaslı şəxs) odur (28).

HEKAYƏT

Həccac (həccac ibn Yusif əlsəqəfi. Əməvi xəlifələrinin ən məşhuru və ən qəddarı hesab edilir. 20 il hakimiyyət başında olmuş və 120 mindən çox adam edam etmişdir, 661-715) ovlaqda öz ordusundan ayrı düşdü, bir təpə üstünə gəlib gördü ki, bir ərəb öz çuxasını həşəratdan təmizləyir, dəvələr onun yan-yörəsində otlayır. Dəvələr Həccacı gördükdə hürkdülər. Ərəb başını qaldıraraq qəzəblə dedi: «Bu biyabanda belə göz qamaşdıran paltarla gəzən kimsə, Allah ona lənət eləsin».

Həccac heç nə deməyib irəli gəldi və dedi: «Salam olsun sənə, ey ərəb».

Ərəb dedi: «Sənə nə salam olsun, nə savab».

Həccac su istədi. Ərəb dedi: «Aşağı en, zəhmət və əziyyətlə özün iç. Mən nə sənənin dostun, nə də nökrünəm».

Həccac aşağı enib su içdi, sonra ərəbə dedi: «Ey ərəb, adamların ən yaxşısı kimdir?»

Ərəb dedi: «Səndən iraq, Peyğəmbər əleyhissəlam. Sonra

Əbutalib oğlu Əli haqqında soruşdu. Ərəb dedi: «Əzəmət və alicənablığının tərifı ağıza sığışmır». Sonra dedi: «Əbdülməlik ibn Mərvan (Əməvilərin beşinci xəlifəsidir. 644 (45-705) 6-cı illərdə yaşamış, 21 ilə yaxın xəlifəlik etmiş, çox zalım olmuş, özündən daha qəddar olan Yusif oğlu Həccacın hakimiyyət başına keçməsinə imkan yaratmışdır). Haqqında nə deyə bilərsən?»

Ərəb cavab vermədi.

Həccac dedi: «Ey ərəb, mənə cavab ver». Ərəb dedi: «Pis adamdır». Soruşdu: «Nə üçün?» Dedi: «Elə bir iş tutub ki, məşriqdən məğribə qədər xalq cana doymuşdur». Dedi: «O hansı işdir?» Dedi: «Bu murdar və qəddar Həccacı müsəlmanlara əmir təyin etmişdir».

Həccac heç nə demədi.

Birdən bir quş uçub civildədi. Ərəb üzünü Həccaca tutub soruşdu: «A kişi, sən kimsən?» Dedi: «Bu nə sorğu-sualdır?», Ərəb dedi: «Bu quş mənə xəbər verdi ki, bura bir qoşun yaxınlaşır və onun əmiri sənsən».

Bu sözləri deməkdə idi ki, Həccacın qoşunu gəlib çatdı. Ona baş əydilər. Ərəb bunu gördükdə rəngi qaçdı.

Həccac əmr etdi ərəbi də özləri ilə aparsınlar. Sabahısı gün səhər süfrə saldırdı. Camaat yığıldıqda, Həccac həmin ərəbi də çağırdı. Ərəb içəri girib dedi: «Ey əmir, sənə salam olsun». Həccac dedi: «Mən sən deyən kimi deməyəcəyəm. Sənə də salam olsun». Sonra dedi: «Yemək istəyirsənmi?» Dedi: «Taam sizinkidir, icazə versəniz yeyərəm». Dedi: «İcazə verirəm».

Ərəb əlini uzadıb yeməyə başlarkən dedi: «Bismillah, inşallah, taamdan sonra da nə olsa, xeyir olacaqdır».

Həccac dedi: «Heç bilirsənmi ki, dünən mənim başıma nə gəlib?» Ərəb dedi: «Allah xatirinə, dünən sənənlə mənim aramda olan sirri bu gün açma». Sonra Həccac dedi: «Onda gərək iki şeydən birini qəbul edəsən: ya mənim yanımda qal, səni yaxın adamlarımdan biri edim, ya səni Əbdülməlik ibn Mərvanın yanına göndərim, onun haqqında dediklərini də ona xəbər verim». Ərəb dedi: «Başqa bir iş də eləmək olar». Dedi: «O hansıdır?». Dedi: «Odur ki, qoyasan mən sağ-salamat öz vətənimə qayıdam, nə mən sənənin üzünü görəəm, nə sən mənim».

Həccac güldü, dedi ona min dirhəm verib vətəninə yola salsınlar.

HEKAYƏT

Həccaca qarşı üsyan etmiş adamlardan bir qadını tutub onun yanına gətirdilər. Həccac qadınla danışır. O isə gözünü yerə dikir, başını yuxarı qaldırmırdı, nə ona cavab verir, nə də üzünə baxırdı. Orda olanlardan biri dedi: «Axı, əmir səninlə danışır, nə üçün dinmirsən, ona baxmırsan?» Dedi: «Mən elə bir adamın üzünə baxmaqdan utanıram ki, Allah onun üzünə baxmır».

QİTƏ

*Zalimin üzünə baxma, çünki o,
Cəhənnəmdə açıq qapıya bənzər,
Cəhənnəm qapısı açılan gündən,
Allah da lütf ilə salmamış nəzər (24).*

QÜDSİ HƏDİSLƏRDƏN NÜMUNƏLƏR

377-Cİ HƏDİS

Məhəmməd ibni Yəhya, Əhməd ibni Məhəmməd ibni İsadən, o da Hüseyin ibni Məhbubdan, o da Malik ibni Ətiyyədən, o da Əbu Hənzə Sümalidən nəql edir ki,

İmam Baqir (ə.) buyurur: Allah Öz Peyğəmbərinə (s.ə.v.v.) belə vəhy etdi: Öz məscidini pakla və gecələr məsciddə yatanları çıxart, göstəriş ver ki, Əli və Fatimənin evindən başqa qapıları məscidə açılanların hamısının evinin qapısı bağlansın. Cənabətli şəxs heç vaxt məscidə daxil olmasın, qərrib şəxslər də məsciddə yatmasınlar.

Sonra Həzrət Peyğəmbər göstəriş verdi ki, Əli və Fatimənin evindən başqa məscidə açılan bütün evlərin qapıları bağlansın. Amma onların (Əli və Fatimənin) evi əvvəlki vəziyyətində qalacaq.

390-Cİ HƏDİS

Şeyx Səduq atasından, o da Əli ibni Həsən Müəddəbdən, o da Əhməd ibni Əli İsfahanidən, o da İbrahim ibni Məhəmməd Səqəfidən, o da İbrahim ibni Musadan (Ənsar qəbiləsinin böyük

şəxsiyyətlərindən olan Vaqidinin bacısı oğludur), o da Əbu Qütadə Hərranidən, o da Əbdürrəhman ibni Əbul Əla Həzrəmidən, o da Səid ibni Müsəyyibdən, o da Əbul Həmrədan nəql edir ki,

Rəsuli-Əkrəm (s.ə.v.v.) belə buyurdu: Merac gecəsində ərşin sütunlarından birində belə bir yazı gördüm:

«Mən yeganə Allaham, Məndən başqa heç bir məbud yoxdur. Mən Ədn cənnətini Özüm xəlv etmişəm. Məhəmməd camaatın arasından seçdiyim şəxsdir, onu Əlinin vasitəsi ilə qüvvətləndirmişəm, Əli ilə ona kömək etmişəm.

411-Cİ HƏDİS

İbni Babəveyh, Məhəmməd ibni Əli Maciləveyhdən, o da Məhəmməd ibni Yəhya Əttardan, o da Səhl ibni Ziyaddan, o da Məhəmməd ibni Vəliddən, o da Yunis ibni Yəqubdan, o da Sənan ibni Tərifdən, o da Əbu Əbdilləh (ə.)-dan nəql edir ki, Həzrət belə buyurur:

«Biz ilk Əhli-beytik ki, Allah bizim hər birimizin adını demişdir. Allah asimanları və yeri yaradan zaman əmr etdi ki, bir münadi üç dəfə «Əşhədu ənlə ilahə illəllah», sonra üç dəfə «Əşhədu ənnə Muhəmmədən Rəsulullah» və üç dəfə «Əşhədu ənnə Əliyyəni Əmirəl-mumininə həqqən» (Əlinin möminlərin əmiri olması haqddır) – desin.

452-Cİ HƏDİS

Şeyx Tusi öz atasından, o da Əbu Fəth Hilal ibn Məhəmməd ibni Cəfər Həffardan, o da Ciabidən, o da Əbu Osman Səid ibni Əbdülləh ibni Ömər Ənbaridən, o da Xələf ibni Dürüstdən, o da Qasim ibni Harundan, o da Səhl ibni Süfyandan, o da Həmməmdən, o da Qütadədən, o da Ənəsdən nəql edir ki,

Rəsuli-Əkrəm (s.ə.v.v.) belə buyurur: Merac gecəsi asimanlara gedib Allah dərğahına yaxınlaşdığım zaman mənə belə xitab gəldi, Ey Məhəmməd, camaat arasında kimi sevirsən? Mən dedim: Pərvərdigara, Əlini (sevirəm). Sonra xitab gəldi: Öz yanına bax. Sol tərəfimə baxanda gördüm ki, Əli ibni Əbu Talib mənim yanımdadır.

453-CÜ HƏDİS

Şeyx Tusi atasından, o da həffardan, o da Əbul Həsən Əli ibni Əhməd Həlvanidən, o da Məhəmməd ibni İshaq Muqridən, o da Əli ibni Həmmad Xəşşabdan, o da Əli ibni Yəhya Mədinidən, o da Vəki ibni Cərrahdan, o da Süleyman ibni Mehrandan, o da Cabirdən, o da Mücahiddən, o da ibni Abbasdan nəql edir ki,

Rəsuli-Əkrəm (ə.s.v.v.) belə buyurdu: Behiştin qapısına belə yazıldığını gördüm: «La ilahə illəllah, Muhəmmədun Rəsulullah, Əliyyun Həbibullah, Əl-Həsən vəl-hüseynu Səfvətullah, Fatimə Əmətullah, onların düşmənlərinə Allahın lənəti olsun».

455-Cİ HƏDİS

Şeyx Tusi atasından, o da Hüseyin ibni Übeydullahdan, o da Əbu Məhəmməd Harun ibni Musa Təlükbəridən, o da Əbu Əli Məhəmməd ibni Həmmamdan, o da Hüseyin ibni Əhməd Malikidən, o da Məhəmməd ibni İsa ibni Übeyd ibni Yəqtindən, o da Əbu Əyyub Yəhya ibni Zəkəriyyadan, o da Davud ibni Kəsir ibni Əbu Xalid Rəqqidən, o da İmam Sadiq (ə.)-dan nəql edir ki,

Peyğəmbər (s.ə.v.v.) belə buyurur: Allah buyurur: Əgər Mən mömin bəndəmdən xəcalət çəkməsəydim, hətta onun üçün bir paltar da verməzdim ki, özünü bürüsün. Onun imanını kamil etdiyim zaman onun bədənini zəifliklə, ruzisini azaltmaqla imtahana çəkərəm. O bu çətinliklərin qarşısında səbr etməsə, onları qaytararam. Amma səbr etdiyi zaman, Mən onunla mələklərimə iftixar edəərəm. Agah ol, ey Məhəmməd, Mən Əlini möminlər üçün bir bayraq seçmişəm. Hər kəs ona tabe olsa, hidayət olar, hər kəs onun ardınca getməsə, yolunu azar. Əlini yalnız möminlər sevir, onunla yalnız münafiqlər düşmənçilik edir.

476-Cİ HƏDİS

Hafiz Bərsi, Məhəmməd ibni Yəqub Haşimidən, o da İmam Riza (ə.)-dan, o da ata-babalarından nəql edir ki,

Rəsuli-Əkrəm (s.ə.v.v.) Cəbraildən, o da Mikaildən, o da İsraildən nəqlən buyurur: Allah-təala belə buyurur: həqiqətən, Mən

yeganə Allaham, Məndən başqa heç bir məbud yoxdur. Öz qüdrətimlə bütün məxluqatı xəlq etdim, onların arasında peyğəmbərləri, onlardan da Məhəmmədi seçdim. Onu özümə dost seçmiş, razı olan qərar vermişəm. Sonra onu, insanlara peyğəmbər məbus etmişəm. Onun üçün Əlini seçib onun köməyi ilə (Məhəmmədi) qüvvətləndirmişəm. Əlini Özümün əmanətdarım, əmirim, məxluqatım üçün xəlifəm, bəndələrim üçün vəli (rəhbər) qərar vermişəm. O, Mənim kitabımı onlar üçün bəyan və hökmlərim əsasında onların arasında əməl etsin.

Mən Əlini, azğınlıqlardan (düz yola) hidayət edən bayraq qərar vermişəm. Onu elə bir qapı qərar vermişəm ki, ancaq o qapıdan əta edərim. O Mənim evimdir ki, hər kəs ora daxil olsa, cəhənnəm odundan amanda qalar. Əli Mənim elə möhkəm bir qalamdır ki, hər kəs ora daxil olsa, dünya və axirətin xoşagəlməz hadisələrindən amanda olar. Əli Mənim vəchimdir ki, hər kəs ona üz gətirsə, Mən üzümü ondan çevirmərəm. Əli Mənim bütün səmada, yerdə və onların arasında olanlara bürhan və höccətimdir.

Mən yaxşı əməl sahiblərinin əməlini yalnız o vaxt qəbul edərim ki, əvvəlcə Əlinin vilayətinə Məhəmmədin nübüvvəti ilə birlikdə iqrar etsinlər. O, Mənim Rəsulum, bəndələr arasında olan açıq əlimdir. Öz izzətimə and olsun, bəndələrimdən hər hansı biri Əliyə tabe olsa, Mən onu cəhənnəm odundan saxlayar və cənnətə daxil edərim. Hər kəs Əlinin vilayətindən dönsə (yəni onun imamətini qəbul etməsə) Mən o şəxs ilə düşmənçilik edər və onu cəhənnəm oduna daxil edərim.

479-CU HƏDİS

Hafiz Bərsi nəql edir ki,

Rəsuli-Əkrəm (s.ə.v.v.) belə buyurur: Qiyamət bərqərar olanda, Allah tərəfindən bir münadi nida edib deyər: Ey məhşər əhli! Bu şəxs – Əli ibni Əbu Talib, Allahın yer üzündəki xəlifəsi və Onun bəndələrinə olan höccəti idi. Hər kəs onun vilayət ipinə sarılmışsa bu gün də onunladır. Agah olun! Hər kəs (dünyada) hər hansı bir imama tabe olubsa, bu gün onun ardınca getməlidir. İmamı hər yerə getsə, o da həmin yerə getməlidir.

480-Cİ HƏDİS

İbni Məhbub, Cabirdən, o da Əbu Əbdilləh (ə.)-dan nəql edir ki, bir gün Peyğəmbəri-Əkrəm (s.ə.v.v.) Əli (ə.)-a buyurdu: Sən həmin şəxssən ki, Allah səni camaata höccət gətirərək buyurmuşdu: Mən sizin Rəbbiniz deyiləmmi? Onlar (ruhlar) dedilər : Əlbəttə (ki, Sən bizim rəbbimizsən!) Sonra buyurdu: Məhəmməd sizin peyğəmbəriniz deyilmi? Hamılıqla dedilər: Əlbəttə, o bizim peyğəmbərimizdir! Sonra buyurdu: Əli sizin imamınız deyilmi? Az bir qrup istisna olmaqla, hamısı sənin vilayətini inkar etdilər, fəzilətlərini dandılar və təkəbbürlük edib imtina etdilər. Təsdiq edənlər isə əshabi-yəmindir.

482-Cİ HƏDİS

Dahi Şeyx İmaduddin Əbu Cəfər Məhəmməd ibni Əbul-Qasim Təbəri «Bəşarətul-Mustəfa lişiatil-Murtəza» kitabında Şeyx Əbu Məhəmməd Həsən ibni Hüseyin ibni babəveyhdən, o da əmisi Məhəmməd ibni Həsəndən, o da atası Həsəndən, o da əmisi Əbu Əhməd ibni Həsən Qəttandan, o da Əbdürrəhman ibni Əbu Hatəmdən, o da Harun ibni İshaq Həmadanidən, o da Übeydə ibni Süleymandan, o da Kamil ibni Əladan, o da Həbib ibni Əbu Sabitdən, o da Səid ibni Cübeyrdən, o da Əbdülləh ibni Abbasdan rəvayət edir ki, Rəsuli-Əkrəm (s.ə.v.v.) Əli ibni Əbu Talib (ə.)-a belə buyurdu: Ey Əli, sən mənim hovuzumun və bayrağımın sahibisən. (Sonra buyurdu:) Allah meracda məni asimanlarda hər yerə apardısı və mənimlə hər vaxt danışdısa, yalnız bu sözləri dedi: Ey Məhəmməd, Məndən Əliyə salam çatdır və onu camaata belə tanıtdır ki, o, Mənim dostlarıımın imamı, Mənə itaət edənlərin nurudur. Ey Əli, bu kəramət sənə nuş olsun!

522-Cİ HƏDİS

Əbu Nəim Hafiz («Hilyətul-övliya» kitabında) başqa bir sənəd və məzmunla Ənəs ibni Malikdən nəql edir ki,

Peyğəmbər (s.ə.v.v.) belə buyurur: Aləmlərin Pərvərdigarı olan Allah Əli barəsində mənimlə belə bir əhd bağladı: O, hidayət

bayrağı, iman çırağı, Mənim dostlarımla imamı və Mənə itaət edən bütün şəxslərin nurudur.

523-CÜ HƏDİS

Sünni alimi və hənbəli məzhəbinin rəisi Əhməd ibni Hənbəl «Fəzailü Əli» kitabında nəql edir ki,

Rəsuli-Əkrəm (s.ə.v.v.) belə buyurur: Qiyamət günü Allah tərəfindən çağırılan ilk şəxs mənəm. Münadi ilahi ərşdə nida edib belə deyər: «Ey Məhəmməd! Atan İbrahim necə də yaxşı ata, qardaşın Əli necə də yaxşı qardaşdır! Bədr gecəsində Rəsuli-Əkrəm (s.ə.v.v.) buyurdu: Kim bizə su gətirər? Camaatın hamısı qorxudan bir söz demədilər. Sonra Əli ayağa qalxıb su məşkini götürdü, çox dərin Bədr quyularının başına gəldi öz məşkini su ilə doldurdu. Sonra Allah-Təala Cəbrailə, Mikailə və İsrafilə vəhy edib buyurdu: (Gedin) Məhəmmədə, onun qardaşına (Əliyə) və hizbinə kömək edin.

Müəllif deyir: Bu şərəf hədislər aşkar şəkildə göstərir ki, Əli (ə.) ilahi övliyələrin imamıdır. Bu da bizim isbat etmək istədiyimiz müddəadır. Həmçinin, bu hədis göstərir ki, Əli (ə.) Allaha itaət edənlərin nuru, Allahın müttəqilərə vacib etdiyi haqq kəlamdır. Hər kəs Əli (ə.)-ı sevsə, Allahı sevir. Hər kəs ona itaət etsə, Allaha ibadət etmişdir. Bunlardan belə nəticə alınır ki, Əli (ə.)-a məhəbbət göstərmək, onun əmrlərinə itaət etmək bütün insanlara vacib, onunla düşmənçilik və müxalifət etmək isə hamıya haramdır. Habelə, Allah Əli (ə.)-ın qəlbini paklamış, imanını onun üçün bahar qərar vermişdir. Əli (ə.) hidayət bayrağı, iman çırağı, övliyələrin imamı və Allaha itaət edən bütün şəxslərin nurudur, Allah onu Həzrət Məhəmməd üçün qardaş seçib və o, nə yaxşı qardaşdır! Allah mələklərə əmr etmişdir ki, ona kömək etsinlər. Bu yüksək dəyərli mətləblər, Allah tərəfindən aşkar şəkildə bəyan edilmişdir ki, onu nəql edənlərin heç biri yalançılıqla müttəhim olunmamışdır. Bu fəzilətlərin hamısı Əli (ə.)-in imamətinin tələbidir (70).

HƏDİSLƏR İNCİSİ

1. Peyğəmbəri Əkrəm (s.)-dan belə rəvayət olunmuşdur: Əmim Həmzə ibni Əbdülmüttəlibi və Cəfər ibni Əbi Talibi yuxuda gördüm.

Onların qabağında bir tabaq sidr var idi. Bir saat ondan yedilər. Sonra sidr üzümə çevrildi, bir saat da ondan yedilər. Daha sonra üzüm xurmaya çevrildi. Bir saat da ondan yedilər. Mən onların yanına gedib dedim: «Atam-anam sizə fəda olsun, hansı əməliniz bütün əməllərdən üstün və fəzilətli olub?» Onlar dedilər: «Bizim ata-anamız sənə fəda olsun! Bizim yerinə yetirdiyimiz əməllərin ən fəzilətliyi sənə salavat göndərmək, susuzlara su vermək və Əli ibni Əbi Talibə məhəbbət bəsləmək idi».

Peyğəmbər (s.) buyurur: «(Merac gecəsi) Məni behiştə aparanda gördüm ki, behiştin qapısında qızıl hərflərlə belə yazılıb: «Yeganə olan Allahdan başqa heç bir məbud yoxdur. Məhəmməd Allahın həbib, Əli Allahın vəlisi, Fatimə Allahın kənizi, Həsən və Hüseyin Allahın xalis və seçilmiş bəndələridir. Onların düşmənlərinə Allahın lənəti olsun!» («Xisal», səh.360.).

ÜÇÜNCÜ HƏDİS

İmam Məhəmməd Baqir (ə.) buyurur: «Həzrəti Əli (ə.)-in kitabında Rəsuli-Əkrəm (s.)-in belə buyurduğunu gördüm: «Zina əməli çoxalan zaman qəfil ölümlər artar, tərəzidə əskik çəkilərsə, Allah onları qəhətlik və bahaçılığa düşür edər. Əgər camaat zəkat verməkdən imtina etsələr yer öz bərəkətini, əkin, meyvə və mədənlərini çəkər. İlahi hökmlərdə ədalətsizlik etsələr zülmə və düşmənçiliyə kömək etmiş olarlar. Əgər əhd-peymanlarını pozsalar, Allah onlara öz düşmənlərini hakim edər. Qohumluq əlaqələrini kəssələr, mal-dövlətləri şər adamlara qismət olar. Yaxşılığa əmr edib pisliklərdən çəkəndirməsələr və mənim Əhli-beytimdən olan şərəfli insanlara (imamlara) tabe olmasalar, Allah onlara ən pis adamı hakim edər. Belə bir zamanda o ümmətin yaxşı insanların duası da qəbul olmaz» («Səfinətul-bihar», 2-ci cild, səh.630).

ON DÖRDÜNCÜ HƏDİS: İKİNCİ

İmam Əliyyibni Musər-RİZA (ə.) öz ata-babalarından, onlar da Rəsuli Əkrəm (s.)-dən, o Həzrət də Cəbrail (ə.)dan, o da Mikail (ə.)dan, o da İsrəfil (ə.)-dan, o da Lövhədən, o da Qələmədən nəql edir ki, Allah-Təala belə buyurdu: «Əliyyibni Əbu Talibin vilayəti

(imaməti) Mənim (alınmaz) qalamdır. Hər kim Mənim qalama daxil olsa, Mənim əzabımdan amanda olacaq» («Əmali», 41-ci məclis, səh.235).

Mərhum Seyyid «Ürvətül-vüsqa» kitabında buyurub: «Silsilətüz-zəhəb» adı ilə məşhur olan bu hədisi, sənədi ilə birlikdə meyyitin kəfəninə yazmaq münasibdir. Əgər kəfənə o bir hədis də (yəni 2-ci hədis) yazılsa daha yaxşı olar».

ON SƏKKİZİNCİ HƏDİS

Kəbirə günahlar beşdir.

İmam Cəfər Sadiq (ə.) buyurur: «İmam Əli (ə.)-ın kitabında gördük ki, kəbirə günahlar beşdir: 1 – Allah-Təalaya şəriq qərar vermək, 2 – Ağ – valideyn olmaq (valideynə itaətsizlik etmək, sözlərindən çıxmaq), 3 – Haram olduğunu bildikdən sonra sələm (faiz) yemək, 4 – Cihaddan qaçmaq, 5 – İslam vilayətinə mühacirət edəndən sonra küfr vilayətinə qayıtmaq» («Xisal», səh.129).

İYİRMİ SƏKKİZİNCİ HƏDİS

Allah-Təala beş şeyi Həzrət Rəsuli Əkrəm (s.)-ə və beş şeyi Həzrət Əli (ə.)-a bəxş edib.

İbni Abbas deyir ki, Həzrət Rəsuli Əkrəm (s.)-in belə buyurduğunu eşitdim: «Allah-taala beş şeyi mənə, beş şeyi də Əliyə əta edib.

- 1.Mənə bütün geniş mənalı kəlmələri, Əliyə isə bütün elmləri əta edib.
- 2.Mənə peyğəmbər, onu isə vəsi və canişin qərar verib.
- 3.Mənə vəhy, ona isə ilham əta edib.
- 4.Məni göy aləmindən seyr etdirdi, ona isə göylərin qapılarını açıb hicablarını da kənara çəkdi ki, mən gördüklərimi o da gördü»
- 5.Mənə Kövsər, ona isə Səlsəbil verib («Xisal», səh.132).

OTUZ BİRİNCİ HƏDİS

Behişt beş nəfərin həsrətini çəkir.

Peyğəmbəri Əkrəm (s.) Əli (ə.)-a buyurdu: «Behişt səninlə, Əmmarla, Salmanla, Əbuzərlə və Miqdadla görüşməyin həsrətindədir» («Xisal», səh.1420).

OTUZ İKİNCİ HƏDİS

Qabaqcıllar beş nəfərdilər.

Həzrət Əmirəl-möminin Əliyyibni Əbitalib (ə.) buyurur: «Qabaqcıllar beş nəfərdir: 1 – Mən ərəb qabaqcılıyam, 2- Salman fars qabaqcılı, 3 – Suhəyb Roma qabaqcılı, 4 – Bilal Həbəşistan qabaqcılı, 5 – Xəbbab da Nəbt (Kufə ilə Bəsrə arasında yaşayan tayfa adıdır) qabaqcılıdır» («Xisal», səh.147).

DÖRDÜNCÜ HƏDİS

(Həzrət Rəsuli Əkrəm (s.)-in Malik ibni Nüveyrəyə iman və İslam şəriətinin təlim verməsi.)

Bərra ibni Azib deyir ki, Həzrət Rəsuli Əkrəm (s.) öz səhabələri ilə birlikdə oturmuşdu. Bu zaman başda Malik ibni Nüveyrə olmaqla Bəni-Təميم qəbiləsindən bir dəstə adam gəldi. Malik ərz etdi: «Ya Rəsuləllah! Mənə imanı öyrət».

O Həzrət buyurdu: «İman odur ki, yeganə olan Allahdan başqa heç bir məbudun olmadığına, Onun tək və şəriksiz olduğuna, mənim də Allahın Rəsulu olduğuma şəhadət verəsən, beş vaxtdakı (gündəlik vacib) namazları qılasan, Ramazan ayının orucunu tutasan, (malının) zəkatını verəsən, Allah evinin həcc əməllərini yerinə yetirəsən, məndən sonra olan vəsimi (canişinimi) sevəsən, (onun vilayətini qəbul edəsən. Peyğəmbər (s.) bunu deyərkən öz əli ilə Əliyyibni Əbi Talib (ə.)-a işarə etdi). Daha sonra, nəhaq yerə (bir kəsin) qanını tökməyəsən, oğurluq və xəyanət etməkdən uzaq olasan, yetim malını mənimsəməyəsən, şərab içməyəsən, mənim şəriətimin hökmlərinə iman gətirəsən, mənim halalımı halal və haramımı haram biləsən, zəif və güclünün, böyük və kiçiyin haqqın yerinə yetirəsən».

Həzrət bütün İslam şəriət hökmlərini ona sadaladı. Malik ərz etdi: «Ya Rəsuləllah! Mənə bir daha təkrar et. Çünki mən çox unutqan adamam».

Həzrət bunları bir daha təkrar etdi və Malik də öyrəndi, sonra ayağa qalxıb sevincək halda ətəyini çəkə-çəkə gedir və deyirdi: «And olsun Kəbənin Pərvərdigarına, imanı öyrəndim!» («Səfinətul-bihar»,

2-ci cild, s.551).

Həzrət İmam Həsən Müctəba (ə.) buyurur: «Həzrət Rəsuli Əkrəm (s.)-in belə buyurduğunu eşitdim: «Mən peyğəmbərlərin seyyidiyəm (ağasıyam), Əli vəsilərin seyyidi, Həsənlə Hüseyn behişt cavanlarının seyyidi və onlardan sonra gələn imamlar da möminlərin seyyididirlər. Bizim dostumuz Allahın dostu, düşmənimiz Allahın düşmənidir. Bizə itaət etmək Allaha itaət etmək, bizə qarşı günah (itaətsizlik) etmək də Allah-Təalaya qarşı günah etməkdir. Allah bizə kifayətdir və O, necə yaxşı vəkilidir!» («Əmali», 82-ci məclis, s.558).

Başqa rəvayətdə isə nəql olunub ki, Həzrət Peyğəmbəri Əkrəm (s.) buyurdu: «Ya Əli! Dörd xislət bədbəxtlik əlamətlərindəndir: 1 – Gözün quruması, 2- Qəlbin qəsavət bağlaması, 3 – Uzun-uzadı arzular, 4 – Dünyada əbədi qalmaq məhəbbəti».

ƏLLİ ÜÇÜNCÜ HƏDİS

Namazı dörd yerdə bütöv qılmaq ilahi elmin xəzinəsindəndir (və gizlin sirlərindəndir)

Həmmad ibni İsa deyir ki, İmam Cəfər Sadiq (ə.) buyurdu: «Namazı dörd yerdə bütöv qılmaq ilahi elmin sirlərindəndir:

- 1 – Allahın hərəmində (Beytullahil – Həramda),
- 2 – Peyğəmbəri Əkrəm (s.)-in hərəmində,
- 3 – Əmirəl-möminin Əliyyibni Əbitalib (ə.)-in hərəmində,
- 4 – Hüseyn ibni Əli (ə.)-in hərəmində» («Xisal», s.118).

ALTIMIŞINCI HƏDİS

Müsəlmanların dörd bayramı vardır.

Müfəzzəl ibni Ömər deyir ki, Həzrət İmam Cəfər Sadiq (ə.)-a ərz etdim: «Müsəlmanların neçə bayramı vardır?»

Həzrət buyurdu: «Dörd bayramı».

Ərz etdim: «Qurban, fitr, və cümə bayramlarını bilirik. (Bəs dördüncüsü hansıdır?)»

Həzrət buyurdu: «Ən əzəmətli və şərəfli bayram – zil-hiccə ayının on səkkizinci günüdür. Peyğəmbər Əkrəm (s.) o gündə Əmirəl-möminin Əli (ə.)-ı ayağa qaldırıb onu (özündən sonra) islam ümməti üçün imam və rəhbər təyin etdi».

Müfəzzəl deyir ki, ərz etdim: Belə gündə bizim vəzifəmiz nədir?»

Həzrət buyurdu: «Düzdür ki, bütün vaxtlarda Allah-Təalaya şükür və ibadət edilməsi layiqdir, (amma) o gün də sizə vacibdir ki, Allaha şükr və həmd etmək üçün oruc tutasınız. Bütün peyğəmbərlər də öz vəsilərinə əmr etmişdilər ki, canişinləri elan etdikləri günü oruc tutsunlar və rəsmi bayram təyin etsinlər. Hər kim bu gündə oruc tutsa, altmış ilin ibadətindən üstündür» («Xisal», s.124).

Qiyamət günündə ən böyük qorxudan – fəzəi-əkbərdən əmin-amanlıqda qalmağa səbəb olan şeylər çoxdur. Lakin onların ən mühümü İmam Əliyyibni Əbi Talib və onun on bir övladının (ə.) vilayətidir (imamətidir).

Allah-Təalanın Qurani-Kərimdə buyurduqları da buna şahiddir: «Hər kim (Qiyamət günündə) yaxşı əməllə gəlsə, onun üçün həmin əməldən daha yaxşısı olacaq və onlar Qiyamət gününün ən böyük qorxusundan amanda olacaqlar» (27-ci surə, 89-cu ayə).

İmam Əli (ə.)-dan belə nəql olunub:

«Həsənə (yaxşı əməl) biz Əhli-beytə məhəbbət bəsləmək, səyyiə (pis əməl) isə bizimlə düşmənçilik etməkdir».

Başqa bir hədisdə nəql olunur ki, Peyğəmbəri-Əkrəm (s.) buyurdu: «Ya Əli! Sən və sənin şialərin Qiyamət gününün ən böyük qorxusundan amandasınız və bu ayə («Ənbiya» surəsinin 102-103-cü ayələri) də sizə aiddir».

ON BEŞİNCİ HƏDİS

Allah-Təalanın Peyğəmbər (s.)-ə əta etdiyi yeddi xislət.

Həzrət İmam Həsən Müctəba (ə.) müfəssəl bir hədisdə buyurur: Bir neçə yəhudi Həzrət Peyğəmbəri Əkrəm (s.)-in hüzuruna gəlmişdilər. Onların ən savadlısı o həzrətdən bir neçə sual etdi. O suallardan biri də bu idi: «Bizə, Allahın peyğəmbərləri içində yalnız sənə və ümmətlərin içində də yalnız sənin ümmətinə əta etdiyi yeddi xislətdən xəbər ver».

Peyğəmbəri Əkrəm (s.) buyurdu: «Allah-Təala mənə «Həmd» surəsini, azanı, məsciddə və cümə günündə camaat namazını qılmağı, cənazəyə namaz qılmağı, üç namazı (sübh, məğrib və xiftə namazını) uca səslə qılmağı, xəstəlik və səfər halında rüxsəti (namazda və orucda yüngüllüyü) və ümmətimdən böyük günahlara mürtəki

olmuş günahkarlara şefaəti əta etmişdir».

Yəhudi dedi: «Ya Məhəmməd! Düz buyurdun. İndi isə de görək, «Həmd» surəsini oxuyan kəsin mükafatə nədir?»

Peyğəmbəri Əkrəm (s.) buyurdu: «Hər kim «Həmd» surəsini oxusa, Allah ona asimandan nazil olmuş bütün ayələrin savabını əta edir. Azanın da mükafatı budur ki, mənim ümmətimin azançıları Qiyamət günündə peyğəmbərlər, siddiqlər, şəhidlər və əməli saleh olanlarla birlikdə məşhur ediləcəklər. Amma camaat namazının savabına gəldikdə isə, həqiqətən mənim ümmətimin yer üzündəki namaz sıraları asimandakı mələklərin sıraları kimidir. Camaat namazının bir rəkəti 24 rəkət namaza bərabərdir. Bunun da hər rəkəti Allah yanında qırx ilin ibadətindən daha sevimlidir.

Cümə günü isə elə bir gündür ki, Allah birinci və axıncı (yəni bütün) məxluqatı hesab-kitab üçün o gündə bir yerə toplayacaq. Elə bir mömin yoxdur ki (cümə günündə) camaat namazı qılmaq üçün qədəm götürdükdə Allah Qiyamət gününün qorxu və vəhşətlərini ona yüngülləşdirməsin və behiştə ona mükafat verməsin.

Namazı uca səslə qılmağın savabına gəldikdə isə, həqiqətən onun səsi çatdığı qədər Allah da cəhənnəm odunun şöləli alovlarını ondan uzaqlaşdırar, sirat körpüsünü asanlıqla keçər və Allah ona sevinc əta edir, axırda da behiştə daxil olar.

Amma altıncıya (xəstəlik və səfər halında yüngüllüyə) gəldikdə isə, həqiqətən Allah Quranda buyurduğu kimi, ümmətin üçün qiyamət gününün qorxularını yüngülləşdirəcək.

Cənazələrə namaz qılan elə bir mömin şəxs yoxdur ki, Allah behiştə ona vacib etməsin: yalnız münafiq və ya aqq-valideyn bu nemətdən məhrumdur. Mənim şefaətim isə zülm edənlərdən və (Allaha) şərik qoşanlardan başqa kəbirə (böyük) günahlara mürtəki olən şəxslərə şamil olacaq».

Yəhudi ərz etdi: «Ya Məhəmməd! Düz buyurdun. Mən şəhadət verirəm ki, yeganə Allahdan başqa heç bir məbud yoxdur. Sən də Onun bəndəsi və Rəsulu, peyğəmbərlərin sonuncusu, pəhrizkarların imamı (rəhbəri) və aləmlərin Pərvərdigarının göndərdiyisən».

Bir ağ kağız çıxartdı. Peyğəmbər (s.)-in buyurduqlarının hamısı orada yazılmış idi. Ərz etdi: «Ya Rəsuləllah! And olsun səni haqq

olaraq peyğəmbərliyə məbus edən Allaha! Mən bu mətləbləri Allahın Musa ibni İmran (ə.) üçün yazdığı bir lövhədən köçürmüşəm. Mən Tövratda sənin fəzilətlərin barədə çox oxudum. Axırda məni şəkkə saldı. Qırx ildir ki, sənin adını Tövratdan pozuram. Ancaq o qədər pozurdumsa, yenə də yazılı olduğunu görürdüm. Mən Tövratda oxumuşdum ki, bunun cavabını səndən başqa bir kəs verə bilməyəcək. Həmçinin bu sualları səndən soruşduğum saatda Cəbrail sənin sağ tərəfində, Mikail sol tərəfində dayanacaq və canişinin də sənin hüzurunda olacaqdır.

Peyğəmbəri Əkrəm (s.) buyurdu: «Düz dedin. Mənim sağ tərəfimdəki Cəbrail, sol tərəfimdəki Mikail və hüzurumdakı canişinim Əliyyibni Əbi Talibdir» (O yəhudi İslamı qəbul etdikdən sonra çox gözəl və yaxşı bir müsəlman oldu). («Xisal», s.9).

SƏKKİZ RƏQƏMİ İLƏ TƏŞKİL OLUNAN XİSLƏTLƏR

BİRİNCİ HƏDİS

Behiştin yeddi qapısı vardır.

İmam Cəfər Sadiq (ə.) öz ata-babalarından nəq edir ki, Həzrət Əmirəl-möminin Əliyyibni Əbi-Talib (ə.) buyurmuşdur: «Behiştin yeddi qapısı vardır: Bir qapısından peyğəmbərlər və siddiqlər, bir qapısından şəhidlər və salehlər, beş qapısından da şüalər və bizi sevənlər daxil olurlar. Mən də sirat körpüsünün üstündə durub deyirəm ki, «Pərvərdigara, mənim şüalərimi, məni istəyənləri, mənim köməkçilərimi və dünyada mənim vilayətimi (imamətimi) qəbul edənləri (bu qorxulu vəziyyətdən) sağ-salamat saxla». Birdən ərşin mərkəzindən səs gəlir ki, «sənin istəyin icabət edildi və şüalərin barəsindəki şəfaətin qəbul edildi».

Mənim şüalərimdən mənim vilayətimi qəbul edib mənə kömək edən və mənim düşmənlərim ilə sözdə, yaxud əməldə vuruşanların hər biri öz qohum-əqraba və qonşusundan yetmiş min nəfərə şəfaət edəcək.

Bir qapıdan da Allah-Təalanın yeganəliyinə şəhadət verən və qəlbində biz Əhli-beytə qarşı (kin-küdurət və) düşmənçilik bəsləməyən digər müsəlmanlar daxil olacaqlar («Xisal», s.40).

(Bu rəvayətdə Həzrət Əmirəl-möminin Əliyyibni Əbi Talib (ə.)-in şialərinə böyük bir müjdə verilmişdir).

Digər bir rəvayətdə İmam Məhəmməd Baqir (ə.) buyurur:

«Allah barəsində Hüsni-zənn (yaxşı güman) edin. Bilin ki behiştin səkkiz qapısı vardır ki, hər qapının eni qırx illik yoldur».

BEŞİNCİ HƏDİS

Həzrət Əmirəl-möminin Əliyyibni Əbitalib (ə.) doqquz cümləni bədahətən dedi.

Amiri Şəbi deyir ki, Həzrət Əmirəl-möminin Əliyyibni Əbitalib (ə.) bədahətən doqquz cümlə dedi ki, bəlağətin gözlərini kor etdi, hikmətin cövhərini yetim qoydu və camaatın da əlini bunların birini yerinə yetirməkdən kəsdi.

Bu cümlələrdən üçü münacat, üçü hikmət, və üçü də ədəb barəsindədir. Münacat barəsində olan üç cümlə: «Pərvərdigara! Sənin bəndən olmaq kimi izzət və şərəf mənə bəs edər. Sənin mənim Rəbbim və Pərvərdigarım olmağın mənim fəxrimə və başı ucalığıma kifayətdir. Sən, necə ki, mən Səni sevirəm, məni də öz sevdinin kimi qərar ver».

Hikmət barəsində olan üç cümlə: «Hər bir şəxsin dəyəri onun yaxşı bildiyi şeyin dəyəri qədərdir. Öz qədir-qiymətini bilən şəxs həlak olmaz. Kişi öz dilinin altında gizlənibdir».

Ədəb barəsində üç cümə: «İstədiyən adama minnət qoy (ehsan et) ki, onun əmiri olasan. Hər kimə istəsən, ehtiyacı ol ki, onun əsiri olasan. Hər kimdən istəsən ehtiyacsız ol ki, onun kimi olasan» («Xisal», s.46).

ON ÜÇ RƏQƏMİ İLƏ TƏŞKİL OLUNMUŞ XİSLƏTLƏR

Əmirəl-möminin Əliyyibni Əbi-Talib (ə.)-in fəzilətlərindən on üç xislət.

Cabir ibni Əbdüllah Ənsari deyir ki, Rəsuli Əkrəm (s.)-in belə buyurduğunu eşitdim: «Əlidə elə xislətlər vardır ki, əgər onlardan təkcə biri bütün camaatda olsaydı, sözsüz, fəzilət baxımından onunla kifayətlənərdilər».

Rəsuli Əkrəm (s.) Əli (ə.) barəsində buyurmuşdur:

1. «Mən hər kimin mövlası və ağasıyamsa, Əli də onun mövlası, ağası və imamıdır».
2. «Əli ilə mənim münasibətim, Harunla Musanın münasibəti kimidir».
3. «Əli məndən, mən də Əlidənəm».
4. «Əli ilə mənim münasibətim, mənimlə özümün münasibəti kimidir. Ona itaət etmək mənə itaət etmək, ona qarşı itaətsizlik (məsiyyət və günah) etmək mənə məsiyyət etməkdir».
5. «Əlinin müharibəsi Allahın müharibəsi və Əlinin sülhü Allahın sülhüdür».
6. «Əlinin dostu Allahın dostu, Əlinin düşməni Allahın düşmənidir».
7. «Əli Allahın höccəti və Onun bəndələrinə olan xəlifəsidir».
8. «Əlini sevmək iman, Əli ilə düşmənçilik etmək küfrdür».
9. «Əlinin hizbi Allah hizbi, onun düşmənlərinin hizbi isə şeytan hizbidir».
10. «Əli haqq ilə, haqq da Əli ilədir. Bu ikisi «Kövsər» hovuzunda mənə çatıncaya qədər bir-birindən ayrılmayacaqlar».
11. «Əli behiştə və cəhənnəmi bölüşdürəndir».
12. «Hər kim Əlidən ayrılırsa, sözsüz, məndən ayrılıb; hər kim də məndən ayrılırsa, Allah-Təaladan ayrılmışdır».
13. «Əlinin şiəsi Qiyamət günündə nicat tapmışlardır». («Xisal», s.90).

OTUZ VƏ ONDAN DA ÇOX RƏQƏMLƏ TƏŞKİL OLUNMUŞ XİSLƏTLƏR

BİRİNCİ HƏDİS

İmamın otuz əlaməti vardır.

İmam Riza (ə.) buyurur: «İmamın bir neçə əlaməti vardır: O, camaatın ən elmlisi (ən alimi), ən düzgün hökm edəni, ən pəhrizkarı (ən təqvalısı), ən şücaətlisi, ən səxavətlisi və ən abididir (ən çox ibadət edənidir). Sünnət olunmuş halda dünyaya gəlir və pak-pakizə, təmiz olur. Qabağını gördüyü kimi, arxasını da (eyni zamanda) görür.

Kölgəsi yoxdur. Anadan olanda iki əlini yerə qoyur və səsini şəhadəteynlə (kəlmeyi şəhadətlə) ucaldır. Möhtəlim olmur. Gözü yuxuya gedir, lakin qəlbi oyaqdır. Ona (Allah tərəfindən lazım olan müəyyən şeylər) ilham olunur. Həzrət Peyğəmbəri Əkrəm (s.)-in zirehli paltarı onun bədənində düz gəlir. Bövl və qaiti görsənmir, çünki Allah-Təala yerə əmr edib ki, ondan xaric olanları udsun. Onun (imamın) müşkdən də ətirli iyi vardır (Allah və Peyğəmbərdə olduğu kimi), camaatın özlərinə, onların özlərindən daha artıq ixtiyar sahibi, onlara ata-analarından da nəvazişli, mehribandır. Allah müqabilində hamıdan artıq bəndəçilik edir, (başqalarına) əmr etdiyi şeyə özü hamıdan artıq əməl edir (başqalarını) çəkindirib nəhy etdiyi şeydən hamıdan artıq çəkinir. Duası qəbuldur, hətta əgər daşa da (daşın bölünməsinə) dua etsə, mütləq iki yerə bölünər. Peyğəmbəri Əkrəm (s.)-in silahı və «Zülfüqar» qılıncı onun ixtiyarındadır. Onun yanında bir kitab vardır ki, Qiyamət gününə qədər olacaq bütün şeylərin adı orada qeyd olunmuşdur. Digər bir kitab da vardır ki, Qiyamət gününə qədər olacaq düşmənlərinin adı oradadır. Onun yanında uzunluğu yetmiş zira olan bir camia – səhifə də vardır ki, onda Adəm övladının ehtiyac duyduğu bütün şeylər yazılmışdır. Qoyun dərisindən olan cəfri-əkbər və cəfri-əsğər onun ixtiyarındadır, onda bütün elmlər, hətta ərş və bədən qashınması da vardır. Şallaqla bütöv, yarı və üçdə bir hədd vurmaq (hökmü də) onun yanındadır. Həzrəti Fatimeyi Zəhra (ə.)-in müşəfi də onun ixtiyarındadır».

İYİRMİ BİRİNCİ HƏDİS

Bütün xeyirlər üç xislətdən toplanmışdır.

Həzrət Əmirəl-möminin Əliyyibni Əbitalib (ə.) buyurur:

«Bütün xeyirlər üç şeydə toplanmışdır: 1 – Baxmaqda, 2 – Sükut etməkdə, 3 – Danışmaqda.

Hər bir baxışda ibrət olmasa o, səhv və xətdir.

Hər bir sükutta fikir (təfəkkür) olmasa o, qəflətdir.

Hər bir kəlamda (sözdə) Allahı yad etmək olmasa o, batildir.

Xoş o adamın halına ki, baxışı ibrət, sükutu təfəkkür və kəlamı Allahın zikri olsun, öz günahlarına ağlasın və camaat da onun şərrindən əmin-amanlıqda olsun» («Xisal», s.47, 47-ci hədis).

OTUZ İKİNCİ HƏDİS

Allah günləri üçdür.

Müsənnəl-hənnat deyir ki, İmam Məhəmməd Baqir (ə.) belə buyurdu: «Allah günləri üçdür: 1.Həzrət Qaim (ə.)-ın qiyam etdiyi gün. 2.Rəcət günü. 3. Qiyamət günü» («Xisal», s.51, 75-ci hədis).

QIRXINCI HƏDİS

İmam Zeynəl-Abidin (ə.) buyurur: «Adəm (ə.) övladının ən çətin saatları üç saatdır:

1 – Ölüm mələyini – Əzraili gördüyü saat.

2 – Öz qəbrindən dirilib durduğu saat.

3 – Allah-Təalanın müqabilində durduğu saat: o ya behiştə tərəf gedəcək, ya da cəhənnəmə tərəf» («Xisal», s.57, 1 – 8-ci hədislər) (133).

VİLAYƏTİN BAŞLANGICI VƏ XƏTMİ

Peyğəmbərlərin mərtəbələrinin Məhəmməd əleyhissəlama olan nisbətini açıqladıqdan sonra övliyaların mərtəbələrini izah etməyə başlayır və buyurur ki:

386 – Nurundan vilayət saldı kölgələr,

Məşriq ilə məğrib oldu bərabər.

Məhəmməd (s.) həqiqətinin günəşi fələklərdə dövr və seyr edərək zahir olur və varlıq aləmini işıqlandırır. Təmsildə işarə edildiyi kimi, bu günəş qeyb və vəhdətdən, yəni məşriq tərəfdən doğaraq kəsrət aləmindəki varlıq təzahürlərinə nur saçır. Onun kölgəsi sayılan peyğəmbərlər uca dərəcələrə yetişərək öz hökm və şəriətini irəli sürür, haqqa qovuşmaq üçün yəqinlik və mərifət yolunu göstərir. Məhəmmədin (s.) yetişdiyi ali dərəcə və üstünlük kamal zirvəsi sayılır, ona görə o, peyğəmbərlik və vilayət arasında bir vasitə olaraq bütün kəsrət və vəhdət aləminin hökmlərinə sahib olur. Bu günəş məğribdə övliyalar surətində təzahür edən şəxslərə nur saçır, kəsrətdən vəhdətə, zahirdən batınə doğru seyr edir. Ona görə buyurur ki, «Nurundan vilayət saldı kölgələr». Yəni Məhəmməd (s.)

həqiqətinin nuru məşriqdəki peyğəmbərlik məqamından doğaraq o həzrətin zamanında mərkəzdəki ekvator xəttinə yetişdi. O nurun məğrib tərəfində isə o həzrətin batini olan vilayət məqamı kölgə saldı. Övliyaların zahiri aləmdə kölgəsi həmin nurdandır. Bu mənada məşriq və məğrib bərabər və bir-birinin qarşısında olur. Deməli, hər bir peyğəmbərin müqabilində ümmətin içərisindən çıxan övliyalər təzahür etməlidir. Ümmətin alimləri peyğəmbərlərin varisi və davamçısı sayılır. Şəhadət üfûqündən təzahür edənlər qeyb üfûqündə yox olur, başlanğıc (məbdə) və son qayıdış (məad) bir olur, kamal dairəsi bütövləşir.

Hər bir şərq nöqtəsinin müqabilində bir qərb nöqtəsi yerləşir və ona görə buyurur ki:

387 – hər kölgə ki, əvvəldə oldu hasil,

Sonda başqasıyla oldu müqabil.

O Həzrətin həqiqət günəşi peyğəmbərliyin məşriq səmtindən doğaraq müxtəlif yüksəkliklərdəki nöqtələr üzrə dövr və seyr edir. Hər nöqtədən bir kölgə və zahiri aləmə xas olan kamil varlıq nümunələri təzahür edir. O Həzrətin zühuru ekvator xəttinə təsadüf etdiyinə görə kölgəsi olmadı. O Həzrət ekvator xəttindən keçərkən kəsrət aləminin tənəzzülü başladı və vilayət zamanı gəldi. Yüksəliş və tənəzzül dairəsində hər bir peyğəmbərin müqabilində övliyalardan bir nəfər gəlir. Bu dairədə hər bir şərq nöqtəsinin müqabilində qərb səmtində başqa bir nöqtə yerləşir. Məhəmməd (s.)-nin risaləti zamanında məşriq səmtində ən yaxın peyğəmbərlər İsa (ə.) olmuşdur. Hədisdə deyilir: Əli məndən və mən də Əlidənəm. Əli möminlərin vəlisidir. Xalqı haqqa dəvət edən peyğəmbər məğrib səmtindən müəyyən bir vəzifə və risalətdə gəlir. Vilayət sirrinin qaynağı isə Həzrəti-Əli (ə.) hesab edilir. Peyğəmbər (s.) belə buyurub: Bütün nəbilər üçün vəsi və varis vardır, Əli varis və vəsidir. Yenə belə buyurub: Quran bizimlə nazil olub, onu yozan isə Əlidir. Başqa yerdə belə buyurub ki: Əli və mən bir ağacdənlik (şəcərədənək), camaat isə başqa-başqa ağacdandır. Bu qəbildən olan nümunələr çoxdur: «Hikmət on hissəyə bölündü, doqquzu mənə, bir hissəsi isə başqa insanlara düşdü». «Mənə iman gətirən Əli ibn Əbi Talibin vilayətini qəbul etsin. Ondan üz döndərən məndən üz

döndərmiş olur, məndən üz döndərən isə Allahdan üz döndərmiş olur». Nəhayət, belə buyurub: «Merac gecəsi bütün Peyğəmbərlərin toplandığı məclisdə Peyğəmbərə vəhy gəldi: Ya Məhəmməd! Şəhadət veririk ki, Allahdan başqa bir Allah yoxdur və sən onun peyğəmbərisən, vilayət məqamı isə Əli ibn Əbu Talibə verilir».

Həzrəti-Əlinin (ə.) vilayət sirrinin qaynağı olmasına dəlil olaraq onu göstərmək olar ki, bütün kamil övliyaların silsiləsi ona yetişir və onun vasitəsilə peyğəmbər əleyhissəlama qovuşur. Şeir:

Könül, haqq yolunda süluk eylərsən,

«Lafəta» şahının yoluna çıx sən.

O şahın qədrini haqq təsdiqlədi,

İlahi «həl əta», «innəma» dedi.

Haqqdan bəlli olmuş kamalın vəsfi,

Ənbiyadan sonra yoxdur beləsi (351).

Deməli, Murtuza Əli (ə.) hər an İsanın müqabilindədir. Bu onunla izah olunur ki, peyğəmbərlər (ə.) arasında kimsə İsa (ə.) qədər üluhiyyət məqamına iddia etməmişdir, övliyalar içində də Əlidən (ə.) savayı başqa birisi belə məqama qabil olmamışdır. Qurani-Kərimdə İsa (ə.) buyurur: «Mən, həqiqətən, rəbbimiz tərəfindən möcüzə ilə sizə (peyğəmbər) gəlmişəm». Murtuza Əli (ə.) isə belə buyurur: «Sizin peyğəmbərə kafir olacağınızdan qorxmasaydım, evdə nə yediynizi və nələri ehtiyat kimi topladığınızı sizə açıqlayardım». Burada başqa övliyaları peyğəmbərlərlə müqayisə et və onların arasındakı münasibəti araşdır (135).

* * *

Həqiqətən müəyyənlik pərdəsi olmadan haqqın substansiyasının təzahürü və xəyali kəsərət aləminin substansiya nurunda məhvi olmasıdır. Kumeyl ibn Ziyad Nəxəi bir zaman Murtuza Əlinin (Allah onun əziz ruhunu nura qərq etsin) müridi idi. Əlidən (ə.) soruşdu ki, həqiqət nədir? Murtuza Əli (ə.) buyurdu ki, sən həqiqətlə nə işin var? Kumeyl dedi: Mən sənə sirrinin sahibi deyiləm? Murtuza (ə.) buyurdu: Sən mənim sirrimin sahibisən. Ancaq bizdə olanların hamısını bilmək sənə müyəssər olmaz. Qab su ilə dolduqda, oradan artıq tökülən sudan sənə çata bilər. Əlinin

(ə.) Kumeylə verdiyi bu cavablarda incə bir işarə vardır. Hər kəs zövq və vicdan baxımından müəyyən bir mərtəbə, hal və məqama yetişməsə, həmin hal və məqamın incəliklərini ona açmaq olmaz.

Vicdani incəlikləri təlim və elm ilə yetərincə dərk etmək olmur. Bu halda fəhm və hərəkət düzgün işləmir. Bundan sonra Kumeylə dedi: Sənin kimi sual edəni naümid qoymaq olarmı? İmam Əli (ə.) mürüvvət, alicənablıq, mərhəmət və lütf nümunəsi olduğuna görə belə buyurdu: İlahi substansiyanın əzəmət dolu nuru, əlbəttə aşkar olar, ancaq onun keyfiyyətini bilmək olmaz. Kumeyl sonra daha çox izah istədi. Murtuza Əli (ə.) belə buyurdu: həqiqət odur ki, xəyali varlıqdan ibarət olan kəsrət aləmi haqqın təcəlli nurunda məhv olur və haqdan savayı heç nə qalmır. Həqiqət belə bir məqamdan ibarətdir, bu isə vilayət və haqqa yaxınlıq məqamıdır. Ona görə Şeyx buyurur ki, həqiqət haqqın substansiya məqamından ibarətdir, bu isə vilayət məqamı və həqiqi əyani tovhidin təzahürüdür. Bu məqam kamil insana məxsusdur və o, öz məcazi varlığını fənaya uğratdıqdan, onu haqdan pərdələyən həmin varlıqdan keçdikdən sonra substansiya xas əhədiyyət mərtəbəsinə qovuşaraq bəda (əbədiyyət) qazanır (134).

Səkkizinci vəzifə. Şəriət üzrə praktiki bilikləri tədris edən müəllimin sözlərinin əməllərinə zidd olmaması üçün öz öyrətdiklərinə özü əməl etməkdir, əks halda insanlar onun tapşırıqlarından və ağılından uzaq qaçacaqlar, çünki biz əməlləri gözlərimizlə, biliyi isə ağılımızla görürük və gözlə görünənlər ağılla dərk edənlərdən çoxdur, buna görə də öz biliyini artırmaqdan və yaymaqdan, qoy əməllərini mükəmməlləşdirməyin qayğısını çəksin. Əgər təbib nəyi isə özü qəbul edib həmin şeyi insanlara qadağan edərsə və bunun öldürücü zəhər olduğunu, buna görə də ona toxunmamalarını tapşırırsa, onda onlar düşünəcəklər ki, təbib onları ələ salır, əslində isə bütün şeylərdən daha faydalıdır və təbib bu şeydən yalnız özü istifadə etmək istəyir. Belə olduqda, bu cür qadağalar yoldan azdırma və təhrik etməyə çevrilir. Şagirdin müəllimə nəzərən vəziyyəti gilin möhürə və ya kölgənin budağa nəzərən vəziyyətinə bənzəyir: heç bir şəkli olmayan möhür gilin üzərində necə şəkil sala bilər və ya özü əyri olan budaq necə düz kölgə yarada bilər? Buna

görə də belə deyirlər ki:

***Özün tərk etmədiyən şeyi başqalarına etmə qadağan,
Əgər sən belə etsən tamam rüsvay olarsan!***

Allah-Təala (121) da buyurur: «Siz insanlara yaxşı işlər görmələrini əmr etdiyimiz halda, özünüz unudursunuz?» (2:44). Həm də deyirlər ki, alimin günahı bir başqasının günahından daha ağırdır, ona görə ki, o, başqalarına nümunə göstərir. Peyğəmbərimiz bu barədə deyib: «Kim pis işlər görərsə, o həm bunun əzabını və həm də onun arxasınca gedənlərin əzabını ta Qiyamət gününə qədər çəkəcəkdir». Hər kim ki, günah əməllər sahibidir, iki şeyi etməlidir – bu əməli tərgitməli və başqalarına göstərməlidir, əgər o, bu əməli tərgidərsə, onda hər iki vəzifəni, əgər onu başqalarına göstərməzsə, onda yalnız bir vəzifəni yerinə yetirmiş olur. Buna görə də İmam Əli (ə.) (124) deyib: «Məni iki cür adam öldürür: birincisi, mömin cahil və digəri əxlaqsız alim, çünki cahil öz möminliyi ilə, alimsə öz əxlaqsızlığı ilə başqalarını cəlb edir».

Belə bir ibrətamiz rəvayət də vardır ki, bir neçə nəfər gəmi ilə gözəl bir ölkəyə, orada yüksək mövqe tutmağa gedirlər, lakin gəmi onları şirlər və pələnglər qaynaşan bir adaya gətirir. Əmr edirlər ki, hamı təmizlik işlərinə görə adaya çıxsın və bununla birlikdə onlara adadakı təhlükə barədə xəbərdarlıq da olunur. Bu adamlar orada gözəl daş və qonçə gül görürlər – bunlar onların çox xoşuna gəlir və bu şeylərə ehtirasla vurulurlar. Bu üzdən də gəmini və gedəcəkləri yeri unudaraq çox uzağa gedirlər. Onlar gəmi yola düşüb gedənə qədər və gecə düşənə qədər şadlanırlar və oynayırlar. Gecə onların üzərinə şirlər hücum çəkir və nə daşlar, nə də qonçə güllər onların köməyinə çatmır. Həmin adamlardan biri: «Kaş (bu əzabı görməmək üçün) torpaq olaydım» (78:40), digər: «mal-dövlətim mənə heç bir fayda vermədi. Mülküm, səltənətim də məhv oldu getdi!» (69:28-29), üçüncü isə : «Allaha itaət barəsində etdiyim təqsirlərə görə vay halıma!» (39:56), - qışqırır. Tövbə və təəssüf etməkdən: ilanlara qonşuluqdan, biabırçılıqdan və nümunəvi cəza çəkmədən başqa heç nə qalmır və bu göstərdiyimiz misal dünyəvi həyatın ləzzətlərinə aldananlara ünvanlanmışdır. Allahın (121) dostu İbrahim (s.) (123) bu cür böyük bir təhlükədən qorunmaq üçün yalvarmışdır: «Məni

və oğullarımı bütlərə tapınmaqdan uzaq elə!» (14:35). Bütlər dedikdə, o, qızılı və gümüşü nəzərdə tutmuşdur, çünki peyğəmbər sadə daşlardan düzəldilmiş şeyləri Allah saymaqdan çox uzaqdır. Buna görə də İmam Əli (ə.) (124) deyirdi: «Ey qırmızıca, məni deyil, başqalarını yoldan azdır, ey ağca məni deyil, özgələrini yoldan çıxart». Buna görə də Peyğəmbər – (122) dinarlara və dirhəmlərə can atanları, onlara vurulanları bütlərə sitayiş edənlərə oxşadaraq demişdir: «Dirhəmlərin qulu olan, köləsi olan bədbəxtədir və əgər o, bu bədbəxtliklərdən şəfa tapmazsa, bu tikan ona batarsa, heç kim onu çıxartmayacaqdır (38).

* * *

Peyğəmbər (s.) buna görə deyib ki, Allah öncə insanları zülmətdən yaratdı, sonra öz nuru ilə onları işıqlandırdı. Adamların xilqətində zülmət mayası olmuş, onu üluhiyyət nuru ilə saflaşdırmışlar ki, bütün vücudu nurla işıqlansın və onlarda olan zülmət nura çevrilsin. Şiblinin nə üçün belə söylədiyini burada bilərsən. Onun sözlərinə görə varlıq aləmində Allahdan başqa heç nə yoxdur. Bu arada Məruf Kərəxinin də dedikləri sənə təsəvvüründə aydınlaşar: - Cənnətdə Allahdan başqa kimsə ola bilməz. Bu anda Əbül-Abbəs Qəssabın sözləri də sənə anlaşıqlı gəlir: «Hər iki aləmdə Rəbbindən savayı heç nə yoxdu, bütün varlıqlar mahiyyətə yoxluqdan ibarətdir. Mustafa əleyhissəlamın sözləri isə burada belə cəlvələnir: - Mömin üçün Allahla görüşdən başqa heç bir rahatlıq yoxdur. Həzrəti Əliyə (ə.) görə, Rəbbini görməyən bəndə deyil.

* * *

Əzəli eşq müqəddəs canlı sirli əhd-peyman bağlayıb ki, aşiqdən başqa kimsənin bundan xəbəri olmaz. Ey vay, eşqdə elə bir məqam vardır ki, bu halda aşiq və məşuq həmin məqamdan xəbərsiz olar. Bu məqamdan yalnız eşq xəbərdar olar. Aşiq heç nə danışmaz, heç nə duymaz, heç nə eşitməz. Necə bilirsən, eşq aşiqdəndir, yoxsa məşuqdan? Yox, yox! Məşuqdandır. Bəs ilahi eşq kimdəndir? Bu eşqə olan zərurət müqəddəs candan doğur. Müqəddəs canda olan

eşq kimdəndir? İlahi nurdandır. Nə dediyimi sən necə başa düşəsən və haradan biləsən? Bəli, Allahın bizi özünə yaxın etməsini söyləmək istədim. Bununla biz özümüzü Onun nurunda görə bilərik. «Qəlbim Rəbbimi gördü». Hədisi buna işarədir. Əli ibn Əbitalib əleyhissəlam bu vəziyyəti belə açıqlayır: Biz bir şeyə nəzər salanda orada Allahın nişanəsini görürük. Quran ayəsi bu məzmunu belə ifadə edir: «Məgər Rəbbinin kölgəni (günçıxandan günbatana) necə uzatdığını görmürsənmi?» O, özünü bizim ürək aynamızda görər, bu isə aşağıdakı ayədə təsdiqlənir: «Məgər bilmir ki, Allah (onun bütün əməllərini) görür» (35).

* * *

Həzreti Ali (K.V.): «Eğer ben, Hezreti Peyğamber (S.A.V.)-in ağzından duyğudum sırları size söylesem, siz «Ali yalançıdır, bunu kim duydu ki?» dersiniz buyurmuşdur.

Nitekim hakk Teala Kuranı keriminde: «Bilgilerinin kuşatmadığı şeyi yalanlarlar» buyurmuş və kişinin bilmədiği şeyin düşmanı olduğunu herkese duyurmuştur. Bu cümleden olaraq, Zeynalabidin b. Hüseyin b. Ali (R.A.) şu üç beyti söylerdi:

Ey Rabbim, eğer ilmin özünü açıklasaydım,

Elbette bana, sen puta tapanlardan sın derlerdi.

Ve hem Müslüman yığıtler de kanımı dökmeyi helal görürlerdi.

Ki onlar, kendilerine gelen güzeli çirkin görürler.

Öyleyse ben, ilmimin hakikatini gizlemeliyim.

Cahil olanlar hakkı görünceye dek.

Şu halde, bu demektir ki, çok çok cömert ve ihsan sahibi olan Allah Teala, kendi kalamında kudretinin büyüklüğüyle senin rızkını tekeffül edip kendi üstüne almışken ve sana vaadedip yemin de kılmışken, Onun kefaletine güvenmeyip endişelerden sıyrılamıyorsun? Ve, Onun vaadini doğrulayıp yeminiyle tatmin olmuyorsun? Ve Onun bunca lutuf ve ihsanına, çeşit çeşit terbiye usulü ve ikramına bir bakmıyorsun? Bütün bunlara rağmen, yine kalbin, nefsinin özentisiyle muztarib olup hala rızık enqdişesinden kurtulamıyorsun! Eğer anlar, müttali olursan bunun ne büyük bir musibet

ve ne büyük bir facia olduğunu bilirsin. Nitekim, bu manayı Hz. Ali iki beytle ne güzel anlatmıştır:

Allahın rızkını başkasından mı istiyorsun?

Ve açlık korkusundan emin, sabah ediyorsun?

Müşrik te olsa sarrafın kefaletine güveniyorsun da,

Rabbinin kefaletine mi razı olmuyorsun

İşte, bu yüzden bu işin sonu şek ve şübheye düşür sahibinin iman ve irfanının silindiğinden korkulur. Zira Allah Teala kutsal kitabında, «Gerçekten inananlarsanız, ancak Allaha tevekkül ediniz», buyurur.

Bir hadisi şerifte şöyle buyurulmuştur: «Gerçekten dünyada bir Cennet vardır ki, onu bulan kimsede Cennet arzusu kalmaz. Bahisettiğim Cennet, marifetullahtır».

«İnsanlar bu dünyadan çıkıp köçtüler. Oysa, bu dünyada olan en güzel şeylerin zevginden mahrum gettiler. O en güzel şey, Mevlayı tanıyıp bilmektir ki, her nimetten daha zevkli ve lezzetlidir».

BEYT

Bulsalar aşıklar, bugünkü Cennetini irfanın,

Neylerler, vadedilen harı ve kılmanını yarının!

Hz. Ali (R.A.) buyurdu ki: «Bir kimsenin Ahirette Cenneti bulması şaşılacak şey değildir. Gıpta edilecek ve şaşılacak şey, odur ki, dünyada Cenneti bulmuş olsun! Yine, bir kimsenin Cennete girmekle iftihar etmesi kibta edilecek ve şaşılacak şey değildir. Hayretle kibta edilecek şey odur ki: Cennet, Onun girmesiyle ovunmuş olsun!»

Kim, imtihan zinciriyle hakka çekilmeden önce, güzel amellerle Ona yöneldiyse ve bu Ruhani adametle kalbinin afetlerinden kendini kurtarmaya özen gösterip, ahlakını güzelleştirmeye muvaffak oldusa, o, beşeriyet sandığında saklı olan sırları müşahide eder ve Hz. Alinin (ə.) bu sözünü idrak eder:

ŞİİR

İlacın sende, görmüyorsun!

Hastalığın da senden, bilmiyorsun!

*Sen kendini küçük birşey sanıyorsun,
Oysa sende en böyük alem gizli.
Okuduğun kitaba bir bak,
Ayətləri senden bahsediyor!*

*Erzurumlu İbrahim Hakkı hazretləri
«Marifetname», İstanbul, 1984.*

ƏLLAMƏ HİLLİ HAQDA

HİLLƏ ŞƏHƏRİNİN SALINMASI VƏ MƏŞHUR HİLLƏLİLƏR

Hillə şəhərinin salınması haqqında tarixi faktlarla yanaşı, bəzi rəvayətlər də söylənir.

Əllamə Məclisi «Əs-səma vəl-ələm» kitabında belə rəvayət edir ki, Əbu Həməzə Səməli Əsbəğ bin Nəbata demişdir: «Əmirəlmöminin Əli (ə.) Siffin istiqamətində yürüş etdiyi zaman onunla yoldaş oldum. Bir tərəfdə dayandıq. Sonra Babil (İraq) ilə o təpə arasındakı qamışlığı göstərib buyurdu: «Şəhər! Özü də nə gözəl şəhər!» Mən öz təəccübümü ifadə edərək dedim: «Siz şəhərə işarə edirsiniz. Burada bir şəhər olmuşdumu ki, onun izləri aradan getmiş olsun?» Buyurdu: «Burada bir şəhər olacaq ki, ona Hilleyi-Seyfiyyə deyəcəklər. Bu şəhərdə əməlisaleh qövmələr yaşayacaqdır. Əgər onlardan biri öz səhmini tanrıya nəzir etsə, ona vəfalı olacaqdır» (95, s.146).

Şəhərin salınması tarixi mənbələrdə də qeydə alınmışdır.

Yaqut Həməvi yazır: «Hillə, Kufə və Bağdad arasında böyük bir şəhərdir... İlk dəfə Seyfüddövlə Sədaqə ibn Mənsur ibn Dəbis ibn Əli ibn Məzid Əsədi bura gəlib onu abadlaşdırdı...

Məhəmmədəli Müdərris Təbrizi özünün «Reyhanətülədəb» təzkirəsinin 3-cü cildində Əllamə haqqında belə təqdimat verir.

Adı: Həsən ibn Sədiəddin Yusif ibn Zeynəddin Əli ibn Mütəhhər Hilli.

Künyəsi: Ayətullah və Cəmaləddin.

Əllamə adı ilə məşhurdur.

İmamiyyə alimlərindən olmuşdur. Şiə məzhəbi alimlərinin başçısı olmuşdur.

«Nəqdür-rical» əsərinin müəllifi çoxlu təriflərdən sonra onun haqqında demişdir:

Bu əsəri yazarkən qarşımda belə bir məqsəd qoymuşdum ki, onun barəsində mülahizələrimi qələmə almayım. Ona görə ki, onun həyatı, fəaliyyəti və əsərləri barəsində yazmaq çox da asan iş deyil. Yazılarsa, yetmiş cilddən artıq sanballı bir kitab alınar. Mənim yazdığımıza onlar sığmaz. Lakin yenə Şah Xudabəndə ilə bağlı olan bir əhvalatı söyləmək qərarına gəldim. Bu əhvalatı mən Məclisinin kitabında oxumuşam.

Molla Məhəmməd Tağı Məclisi öz əsərində yazır:

Şah Xudabəndə ləqəbi ilə məşhur olan sultan Ulcaytu Məhəmməd (monqol) bir dəfə əsəbiləşərək öz sevimli arvadına deyir «Səni üç talaqla boşadım». Bu halda onların nigahı yenidən qanuni sayıla bilməzdi, çünki bu cür talaq qəti olur. Lakin sonra peşman olan şah dörd məzhəbin alimlərini öz yanına dəvət edir və onlardan talaq haqqında şəriət fitvalarının qanunlarını öyrənmək istəyir. Onlar bildirirlər ki, bu haqda şəriət belə hökm vermişdir ki, yenidən həmin nigahı bərpa etmək mümkün deyildir, çıxarılan hökm qətidir.

Vəzirlərdən biri deyir: «Hillə şəhərində bir alim var, o belə hökmün ləğvini əsaslandırmağa qadirdir».

Sonra şah Əllaməyə məktub yazıb, qasidə verir. Məclisdə oturan alimlər şahı bunu məsləhət görməyərək deyirlər: «Bu hərəkət padşaha yaraşmaz ki, öz yaxın adamlarından birini ağılsız və batil məzhəbli adamın yanına göndərsin». Sultan isə onlara belə cavab verir: «Qoyun gəlsin, görək nə deyəcək».

Əllamə gələndən sonra şah dörd mənəbin nümayəndələrinin iştirakı ilə yenidən məclis qurur. Əllamə məclisə daxil olan vaxt ayaqqabılarını çıxarıb qoltuğuna vuraraq içəri girir. Salam verərək, Sultanın yanındakı boş yerdə əyləşir. Məclis iştirakçıları buna dözməyib şahı öz etirazlarını bildirirlər: «Axı biz sizə bu ağılsız rafizi (Akad. Z.Bünyadov bunun şiələrə verilən adlardan biri olduğunu göstərir: «Ər-Rafizə imamiyyənin başqa bir adıdır» (13, s.192). Müasir lüğət də həmin mənəni təsdiqləyir (62, s.305). «Rafizilərə

görə, Həzrət Əlinin üstünlüyü imamətə onun layiq olduğuna dairdir» (52, s.30) haqqında danışmışdıq». Sultan deyir ki, onun hərəkətlərinin səbəbini özündən soruşun. Onlar Əllamədən soruşurlar: «Nə üçün Sultana səcdə etmədin? Bu ədəb qanunlarına ziddir, ədəbisizlik əlamətidir». Əllamə cavab verir: «Məhəmməd Peyğəmbər (ona salam olsun) sultanlar sultanı idi. Bununla belə, camaat onunla salamlaşdı. Bizimlə sizin aranızda elə bir fərq yoxdur. Səcdə Allah-təaladan başqa, heç bir şəxsə caiz deyil, yalnız Allah-Təalaya rəvadır». Soruşurlar: «Bəs niyə padişahın yanında əyləşdin?» Əllamə deyir: «Başqa boş yer yox idi. Hədisi-nəbəvidə bu barədə yazılıb ki, boş yerdə oturmaq olar». Deyirlər: «Bəs onda daxil olan vaxt nə üçün ayaqqabılarını qoltuğuna vurub içəri girdin? Bu nəzakətsizlikdir. Sultanın məclisində belə hərəkət yaraşmaz. Ağıllı adam belə hərəkət etməz». Deyir: «Qorxdum ki, hənəfi məzhəbindən olanlardan biri ayaqqabılarımı götürüb gedər. Çünki onların başçısı vaxtilə Məhəmməd peyğəmbərin ayaqqabılarını oğurlamışdı». Hənəfilər etiraz edib deyirlər: «Əbu Hənifə Məhəmməd peyğəmbər zamanında yaşamayıb, peyğəmbərdən sonra anadan olub». Əllamə deyir: «(Tamam) unutmuşdum. Oğru Şafei olub». Yenə etiraz edirlər. Əllamə yenə cavab verərək deyir: «(Onda) Malik olub». Yenə etiraz edirlər. Əllamə deyir: «Bəlkə də, oğru Əhməd ibn Hənbəl olub?» Bu dəfə hənbəlilər etiraz edirlər.

Onda Əllamə üzünü Sultana tutub deyir: «İndi aydın oldu ki, dörd mənəbin başçılarından heç biri Məhəmməd peyğəmbər zamanında yaşamayıb. Deməli, onların çıxardıqları hökm və qərarlar da qanuni deyildir. Şiə məzhəbində olanlar isə Həzrəti Əlinin qərarlarına tabedirlər. Ona görə ki, Həzrəti Əli onun vəsiyi, qardaşı və əmisi oğlu olubdur. Onlar doğma olublar.

Sonra məclis talaq məsələsinin həllinə başlayır, Əllamə soruşur: «Talaq şahidlərin iştirakı ilə olub, yoxsa yox?» Sultan deyir: «Yox, təklikdə olub» Əllamə deyir: «Bu düzgün deyil. Həmin qadın Sultanın qanuni arvadı hesab olunur, onun kəbinli qadını sayılır».

Sonra başqa məsələlər müzakirə edilir. Məclis iştirakçıları təəccüblənib mat qalırlar. Bu əhvalatdan sonra Şah Xudabəndə şiəliyi qəbul edir, hər yerə fərman göndərir ki, bundan sonra xütbələr

on iki imam adı ilə oxunsun. Onların adları sikkələrin üzərinə həkk edilsin. Məscidlərdə onların adları yazılsın. Bundan sonra Əllamə «Kitabi-əlfeyn» və «Minhacül-kəramə fil-imamə» adlı iki kitabını padşaha həsr edir.

Sonralar Sultan şiə məzhəbinin yayılması yolunda böyük işlər görmüş, Əllamə də padşahın yaxın adamlarından biri kimi hörmət sahibi olmuşdur. O, hətta sarayda Qazı Beyzavi, Qazı İci və Məhəmməd ibn Mahmud Amulidən də artıq hörmət və ehtiram qazanmışdı.

Nəsirəddin Tusi Əllamənin ustadı sayılır.

«Rəhmət» sözündə həmin tarix əbcəd hesabı ilə göstərilmişdir. 726-cı ilin Məhərrəm ayının 11-də, yaxud 21-də vəfat etdiyini göstərirlər. Qəbri hillə şəhərində Molla Əhməd Müqəddəs Ərdəbilinin yanındadır. Dəfn mərasimindən əvvəl cənazəsini Nəcəfə aparıb, Həzrəti Əlinin məzarının ətrafında təntənəli surətdə gəzdirmişlər.

Şiəliyi qəbul etmiş Şah Xudabəndə 707-ci ildə bu məzhəbi yaymaq haqqında göstəriş verdikdə, şiəliyin şüarları İbn Mütəhhər tərəfindən elan edilmişdir (97, s.12-13). Ensiklopediyada göstəriləyinə görə, «Əliyyün-vəliyüllah» ifadəsi də həmin vaxt ilk dəfə Hilli tərəfindən dualara və xütbələrə əlavə edilmişdir (48, s.37).

Əllamə ilə o dövrün məşhur şafei məzhəbinin alimlərindən Xacə Nizaməddin Əbdül-Məlik Marağai arasında bir sıra elmi mübahisələr olmuşdur. Əllamə dəlil və sübutlarla Həzrəti Əlinin Peyğəmbər (ə.)-dan sonra fasiləsiz 1-ci xəlifə olduğunu bildirmişdir. Bundan başqa, onlar arasında başqa mübahisələr və münazirələr də olmuş, buna baxmayaraq həmin alim Əllaməyə hörmət və ehtiramını həmişə nümayiş etdirmişdir.

Şeyx Əsədulla Kazimeyn Əllamə haqqında yazır: «Bir gün yatıb yuxuda gördüm ki, qiyamət qopub (Qiyamət günüdür). Əllamə isə bütün alimlərin öz cərgəsində dayanmışdır».

Deyilənə görə, sünni məzhəbində olan alimlərdən biri şiə məzhəbinin əleyhinə bir risalə yazır və onu müxtəlif məclislərdə oxuyurmuş. Risaləni heç kimə vermir, qorxurdu ki, ona qarşı rədd risaləsi yazarlar. Əllamə şagirdlərindən birini onun yanına göndərir və risaləni əmanət olaraq bir neçə günlük ona verməsini xahiş edir.

Həmin şəxs bildirir ki, and içmişəm ki, bu risaləni heç kimə verməyəcəyəm. Amma bir gecəlik ona verə bilərəm. Bir şərtlə ki, səhər tezdən geri qaytarsın. Əllamə də söz verir ki, səhər qaytaracaq. Risaləni köçürməyə başlayır, lakin gecə yarısı qəflətən onu yuxu tutur. Risalə yarımçıq qalır. Yuxuda Həzrəti-Sahibül-əmri (İmami-Zamanı) görür. İmam deyir: «Sən yat, risaləni mən köçürərəm». Səhər yuxudan duran Əllamə görür ki, risalə köçürülmüş və sonluğunda 12-ci imamın adı yazılmışdır.

«Mənahil» kitabının müəllifi Seyid Məhəmməd ibn Seyid Əli yazır: Bir gün Əllamə uzunqulağa minib, Seyyidüş-Şühədanın (İmam Hüseyinin) qəbrinin ziyarətinə gedirdi. Əlində qamçı da var imiş. Yolda bir nəfərə rast gəlir, birlikdə söhbət edə-edə getməyə başlayırlar. Əllamə həmin adamın bilikli bir şəxs olduğunu hiss edir. Bunu görən alim yol yoldaşından bəzi məsələlər barədə xəbər alır. Bir məsələ barədə cavabında həmin şəxs Əllaməyə Şeyx Tusinin «Təhziib» kitabında filan fəsildə filan vərəqdə yazılanları oxumağı məsləhət görür. Bu vaxt qamçı Əllamənin əlindən yerə düşür. Həmin adam qamçını götürür. Əllaməyə verəndə əli onun əlinə toxunur. Əllamə ondan Həzrəti-Sahibüz-zamanı görməyin necə mümkün olduğunu soruşur. Həmin adam ona deyir ki, sənənin əlin indi onun əlinə toxundu. Əllamə düşüb, onun ayaqlarını öpmək istəyir. Lakin bu vaxt huşunu itirir. Ayılanda onun yox olduğunu görür. Evə gələrək «Təhziib» kitabında sualın cavabını həmin fəsildə və həmin vərəqdə tapır. Hədisin haşiyəsində qeydlər edir. Axund Molla Səfərəlinin dediyinə görə onun müəllimi mərhum Seyid Məhəmmədəğa «Təhziib» nüsxəsində Əllamənin həmin avtoqrafını öz gözü ilə gördüyünü söyləmişdir (107).

HƏZRƏT MƏHƏMMƏDİN (S.) QƏZVƏ VƏ SƏRYƏLƏRİ

Həzrət Rəsulun və müsəlmanların Mədinəyə köçmələrindən Qüreyş müşrikləri darıxdılar. Mədinə üstünə yüyürüb Mədinəni xarab, islamı qətl etməyə qəsd etdilər, cənabi-həqqin tərəfindən Həzrət Rəsula dəxi cihad izni verildi. Həzrət Məhəmməd

mədin (s.) iştirak etdiyi davaya «Qəzvə», səhabələrin sərkərdəliyi ilə olan davaya «səryə» deyilir. Əlliye qədər səryə, iyirmidən artıq qəzvə olmuşdur. Qəzvelərin ən məşhurları: Bədr, Ühud, Hüneyn, Bəni-Qərizə, Bəni-Nəzir, Bəni-Mustallıq, Xeybər, Məkkə fəthi, Tayif və Tobuk qəzveləridir.

HƏCCƏTÜL-VİDA

Rəsuli əkrəm həzrətləri hicrətin onuncu ilində yüz iyirmi min səhabələri ilə Məkkəyə getdi, Kəbəni ziyarət etdi. Bu ziyarət Həzrətin axırcı ziyarəti olduğuna görə «Həccətül-vida» adlandı. Həzrət səhabələrinə birliyə dair vəz və nəsihət buyurdu. Həzrət Əlinin (ə.) özündən sonra vəsiy olduğunu bəyan etdi. Vəsi arasında «Bu gün dininizi təkmil etdim» ayəsini söylədi. Ömrünün axırları olduğunu səhabələrinə bildirdi, hamısı ilə vidalaşdı.

HƏZRƏT MƏHƏMMƏDİN (S.) VƏFATI

Həzrət Məhəmməd (s.) Mədinəyə qayıtdıqdan sonra Usamənin sərkərdəliyi ilə Şam tərəfinə, rumların üstünə əsgər göndərdi. Şam, ticarətə əlverişli olduğuna görə islamı əlində olması lazım idi. Bu halda Həzrət Rəsul xəstələndi. Xəstə ikən Həzrət Əliyə və əmisi Həzrət Abbasa təkyə edib hər gün məscidə gedirdi. Neçə gündən sonra xəstəliyi ağırlaşdı. Nəhayət, hicrətin on birinci ilində 63 yaşında vəfat etdi. Bu vəfat müsəlmanlara çox böyük təsir etdi.

HƏZRƏT ƏLİ (Ə.)

(HİCRƏTİN 35-Cİ İLİNDƏN 38-NƏ QƏDƏR)

Həzrət Osmanın qətlindən sonra Həzrət Əli (ə.)-ı xəlifə etdilər. Bütün səhabələr ona beyət etdilər. Lakin Müaviyə ilə tərəfdarları və Həzrət Əlinin (ə.) ədalətindən məmnun olmayanlar beyət etmədilər. Mənfəətləri üçün arada fəsad törətməyə qalxdılar. Həzrət Əlinin (ə.) Həzrəti-Osman qətlində əli olduğunu söylədilər. Nəhayət, Həzrət Rəsulun zövcəsi Aişə, Təlhə və Zübeyr dəxi onlara qoşuldular, bir müxalif fırqəsi düzəldilər (41).

HƏDİS

19. Rəsulullah (s.) Həzrət Əli əleyhissəlama buyurdu: «Ey Əli! Altı yüz min qoyun istəyirsən, yoxsa altı yüz min dinar, yaxud altı yüz min söz (öyüd)?!»

Əli (ə.) cavabında, «Ey Peyğəmbər, altı yüz min söz istəyirəm», - dedi. Həzrət Peyğəmbər (s.) buyurdu: Ya Əli, altı yüz min sözü altı cümlədə toplayıb və sənə deyirəm. 1 – İnsanların müstəhəb işlərə məşğul olduqlarını görəndə, sən vacibətləri kamil etməyə çalış. 2 – İnsanları dünya işləri ilə məşğul görəndə, sən axirət işləri ilə məşğul ol. 3 – İnsanların başqalarının eyibləri ilə məşğul olduqlarını görəndə, sən öz eyiblərini gör. 4 – Görsən ki, insanlar öz dünyalarını bəzəyir, sən öz axirətini zینətləndirməyə çalış. 5 – Görsən ki, insanlar əməllərinin çox olmasına (kəmiyyətinə) çalışır, sən öz işinin sağlamlığı və təmizliyinə (keyfiyyətinə) çalış. 6 – İnsanların məxluqata sığdığını görsən, sən ancaq Xaliqə və Yaradana (Allaha) sığın (103).

İMAM ƏLİ (Ə.)-İN FƏZİLƏTLƏRİ

1. – Həzrət Peyğəmbəri-Əkrəm (s.) buyurmuşdur: «Allah-Təala buyurur: «Əlinin vilayəti Mənim möhkəm (və alınmaz) qalamdır; hər kəs Mənim qalama daxil olsa, cəhənnəm odundan amanda qalar».

2 – Həzrət Peyğəmbəri-Əkrəm (s.) buyurmuşdur: «Əlinin vilayəti Allahın vilayətidir; ona məhəbbət bəsləmək Allaha ibadət etmək və ona tabe olmaq isə vacib əməlləri yerinə yetirməkdir».

3 – Həzrət Peyğəmbəri-Əkrəm (s.) buyurmuşdur: «Hər kəsdə Əlinin vilayətinin bəratı olmasa, Siratdan keçə bilməz».

4 - Həzrət Peyğəmbəri-Əkrəm (s.) buyurmuşdur: «Əlinin vilayəti mənim vilayətim, mənim vilayətim isə Rəbbimin vilayətidir».

5 - Həzrət Peyğəmbəri-Əkrəm (s.) buyurmuşdur: «Əlinin vilayəti Allahın vilayətidir, onu sevmək ibadətdir».

6 - Həzrət Peyğəmbəri-Əkrəm (s.) buyurmuşdur: «Mən hər kəsin mövlası və rəhbəriyəmsə, Əli də onun mövlası və rəhbəridir».

7 - Həzrət Peyğəmbəri-Əkrəm (s.) buyurmuşdur: «Övladlarınıza

Əli bin Əbu Talib (ə.)-a məhəbbət bəsləməyi əmr edin».

8 - Həzrət Peyğəmbəri-Əkrəm (s.) buyurmuşdur: «Səni (Əlini) sevən şəxs mömin, səninlə düşmən olan şəxs isə münafıqdır».

9 - Həzrət Peyğəmbəri-Əkrəm (s.) buyurmuşdur: «Əli mənim kimidir; hər kəs ona tabe olsa, mənə tabe olmuşdur və hər kəs ondan üz çevirsə, məndən üz çevirmişdir. Mən və Əli Allahın bəndələrinə olan höccətiyə».

10 - Həzrət Peyğəmbəri-Əkrəm (s.) buyurmuşdur: «Ya Əli! Səninlə mənim münasibətim Harunla Musanın münasibəti kimidir; bu fərqlə ki, məndən sonra heç bir peyğəmbər gəlməyəcəkdir».

11 - Həzrət Peyğəmbəri-Əkrəm (s.) buyurmuşdur: «Əli (ə.) behiştə gedən ilk şəxsdir».

12 - Həzrət Peyğəmbəri-Əkrəm (s.) buyurmuşdur: «Əgər bütün insanlar Əli (ə.)-a məhəbbət bəsləsəydilər, Allah-Təala cəhənnəm odunu yaratmazdı».

13 Həzrət Peyğəmbəri-Əkrəm (s.) buyurmuşdur: «Öz məclislərinizi Əlini yad etməklə zینətləndirin; çünki onda peyğəmbərlərin yetmiş xisləti vardır».

14 – İmam Sadiq (ə.) buyurmuşdur: «Peyğəmbər (s.)-in Əli (ə.)-1 vilayət məqamına seçdiyi gün müsəlmanların (Qədir) bayramıdır».

15 - Həzrət Peyğəmbəri-Əkrəm (s.) buyurmuşdur: «Mənim ümmətimin ən üstün bayramı Qədir bayramıdır. Həmin gündə Allah-Təala mənə əmr etdi ki, qardaşım Əlini ümmətimin bayraqdarı (rəhbəri) seçim».

16 – İmam Kazım (ə.) buyurmuşdur: «Əli (ə.)-ın vilayəti bütün peyğəmbərlərin kitablarında qeyd olunmuşdur. Hər bir peyğəmbər yalnız Mühəmməd (s.)-in nübüvvətinə və Əli (ə.)-in imamətinə dair əhd-peyman aldıqdan sonra peyğəmbərliyə seçilmişdir».

17 – İmam Baqir (ə.) buyurmuşdur: «Şeytan dörd dəfə nalə etmişdir: 1 – Allahın lənətinə səbəb olduğu gün. 2 – Yer üzünə gəldiyi gün. 3 – Peyğəmbəri-Əkrəm (s.)-in peyğəmbərliyə seçildiyi gün. 4 – Qədir bayramı günü».

18 – Həzrət Peyğəmbəri-Əkrəm (s.) buyurmuşdur: «Ya Əli! Sən mənim canişinim və ümmətimin rəhbərisən. Sənə tabe olan şəxs xoşbəxt».

19 – Həzrət Peyğəmbəri-Əkrəm (s.) buyurmuşdur: «Əli Allahın kitabının təfsirçisi və (insanları) Allaha doğru dəvət edəndir.

20 – Həzrət Peyğəmbəri-Əkrəm (s.) buyurmuşdur: «Mən və Əli bu ümmətin atasıyıq. Bizim bu ümmət üzərində olan haqqımız onların həqiqi atalarına qarşı olan hüquqlarından artıqdır. Çünki onlar bizə itaət etsələr, biz onları cəhənnəm odundan (xilas edib) behiştə və səadətə doğru hidayət edərik».

21 - Həzrət Peyğəmbəri-Əkrəm (s.) buyurmuşdur: «Mən elmin şəhəri, Əli isə onun qapısıdır. Hər kəs elm öyrənmək istəyirsə, mütləq o qapıdan daxil olmalıdır».

22 - Həzrət Peyğəmbər (s.) bütün elmləri imam Əli (ə.)-a təlim verdi.

23 - Həzrət Peyğəmbəri-Əkrəm (s.) buyurmuşdur: «Məndən sonra ümmətimin ən elmlı şəxsi Əlidir».

24 – İmam Əli (ə.) buyurmuşdur: «Peyğəmbər (s.) mənə min elm babını öyrətdi ki, hər babdan min qapı açılırdı».

25 - Həzrət Peyğəmbəri-Əkrəm (s.) buyurmuşdur: «Ya Əli! Qiyamətdə mənə əta olunacaq nemətləri sənin üçün də istəyirəm».

26 - Həzrət Peyğəmbəri-Əkrəm (s.) buyurmuşdur: «Əlinin məsəli Nuhun məsəli kimidir; hər kəs onun gəmisinə minsə, nıcat tapar və hər kəs ondan uzaq düşsə, qərq olar».

27 – İmam Əli (ə.) Kəbənin damında azan deyən birinci şəxsdir.

28 – Allah evində (Kəbədə) dünyaya gələn və Allah evində (Kufə məscidində) şəhid olan şəxs yalnız İmam Əli (ə.)-dir.

29 – İmam Əli (ə.) Xeybər müharibəsində Mərhəbə dedi: «Mən anamın Heydər (həmlənin son məqamında olan şir) adlandırdığı şəxsəm ki, ovu ovlamaq üçün pusquda oturmuşam».

30 – İmam Əli (ə.)-ın Allah-Təalanın «Əliyyun Əla» adından götürülmüşdür.

31 – İmam Əli (ə.) dünyaya gələndə, Həzrət Peyğəmbər (s.) öz dilini (təbərrük olaraq) imam Əli (ə.)-ın ağzına qoydu və o Həzrət Peyğəmbər (s.)-in dilini sormağa başladı.

32 – İmam Əli (ə.) Peyğəmbər (s.)-ə iman gətirən birinci şəxsdir. Şeyx Salman Bəlxi deyir: «Peyğəmbər (s.)-in peyğəmbərliyə seçildiyi günün sabahı Əli (ə.) İslamı qəbul etdi.

33 – İmam Əli (ə.) Həzrət Peyğəmbər (s.)-lə namaz qılan birinci (kişidir) şəxsdir.

34 – İmam Əli (ə.) Allahın əmri və Peyğəmbərin vasitəsilə evlənən yeganə şəxsdir.

35 - Həzrət Peyğəmbəri-Əkrəm (s.) buyurmuşdur: «Əli qiyamətdə «həmd» bayrağını götürən şəxsdir və onun məqamı mənə hamıdan yaxındır».

36 - Həzrət Peyğəmbəri-Əkrəm (s.) buyurmuşdur: «Əli «Kövsər» hovuzunun sahibidir».

37 - Həzrət Peyğəmbəri-Əkrəm (s.) buyurmuşdur: «Məni sevdini deyib, Əlini düşmən tutan şəxs yalan deyir!»

38 - Həzrət Peyğəmbəri-Əkrəm (s.) buyurmuşdur: «Ya Əli! Bir gün Cəbrail mənim yanıma gəlib dedi: «Ey Mühəmməd! Allah sənin səhabələrinə nəzər saldı, Əli (ə.)-in sənin ən yaxşı dostun olduğunu görüb, onu sənin canişinin və sənin tərəfindən xəbərləri çatdıran bir şəxs qərar verdi».

39 Həzrət Peyğəmbəri-Əkrəm (s.) buyurmuşdur: «Əli haqq ilə haqq da Əli ilədir».

40 – Allah-Təala günəşi Əli (ə.) üçün geri qaytardı və bu iş, Həzrət Peyğəmbər (s.)-in ümmətindən heç bir şəxs üçün baş verməmişdir.

İMAM ƏLİ (Ə.)-IN QIRX SƏHABƏSİ

1. Abdullah ibni Abbas. 2. Əbuzər Qəffari. 3. Bilal Həbəşi. 4. Cabir ibni Abdullah Ənsari. 5. Şəhid İbrahim Əştər. 6. Şəhid Üveys Qərəni. 7. Şəhid Əbu İshaq Bəssi. 8. Şəhid Əbul-buxtəri tayi. 9. Əbu Tufeyl Kənani. 10. Şəhid Əbu Heysəm ibni Teyhan. 11. Əbu Əyyub Ənsari. 12. Şəhid Əbu Səmamə. 13. Şəhid Əbu Dücacə. 14. Əbu Rafe. 15. Səd ibni Malik. 16. Əbu Səhər ibni Əbrəqə. 17. Əmr ibni Əl-Həməq Xüzai. 18. Əbu Ümrə. 19. Əbu Qütadə Ənsari. 20. Şəhid Ümeyy ibni Qeys. 21. Übeyy ibni Kəb. 22. Şəhid Asim Əzdi Kufi. 23. Şəhid Əşrəs ibni Həssan Bəkri. 24. Şəhid Əyən ibni Zəbiə. 25. Şəhid Üməyyə Tau Kufi. 26. Şəhid Ənəs Kahili Əsədi. 27. Şəhid Sabit ibni Bünani Ənsari. 28. Şəhid Sabit ibni Übeyd Ənsari. 29. Şəhid

Cüveyriyyə. 30. Şəhid Həbib ibni Məzahir. 31. Şəhid Hücr ibni Ədiy. 32. Şəhid Həkim ibni Cəbələ Əbdi. 33. Şəhid Rüseyd Hücri. 34. Şəhid Əmmar Yasir. 35. Şəhid kuymel ibni Ziyad Nəxəi. 36. Şəhid Malik ibni Əştər. 37. Şəhid Məhəmməd ibni Əbu Bəkr. 38. Miqdad. 39. Şəhid Meysəm ibni Yəhya Təmmar. 40. Hani ibni Ürvə (72).

123. Həzrəti-Əli Əbül-Həsən bin Əbu-Talib bin Əbdül-Müttəlib ibn Haşim əl-Qureysi – Məhəmməd peyğəmbərin (s.ə.s.) əmisi oğlu və kürəkəni. Anası Fatimə binti Əsəd də peyğəmbərimizin (s.ə.s.) atasının əmisi qızıdır. Peyğəmbərimiz (s.ə.s.) ona Əbu-Talib ləqəbi verib. Əxəvi-rəsulillah, Mürtezə, Heydər, Əsədullah ləqəbləri də var. Güney Azərbaycanda və İranda ona Şahi-mərdan, Şahi-vilayət, Şiri-Xuda da deyilir. Peyğəmbərə (s.ə.s.) ilk iman gətirən (609), şiə imamlarının birincisi (8.VI.632 – 27.I.661=28 il 7 ay 19 gün), xüləfayi-raşidinin dördüncüsüdür (17.V.656 – 27.I.661=4 il 8 ay 11 gün). 28.VII – 27.VIII. 623-də peyğəmbrimizin (s.ə.s.) qızı Həzrəti Fatimə – (Məkkə, 610 – Mədinə, 22.XI.632) ilə evlənib, ondan 3 oğlu və 3 qızı olub, peyğəmbərimizin (s.ə.s.) nəslə onun övladlarıyla davam edib.

Həzrət Əli (ə.) 605-də Məkkədə doğulub (bu tarixi 597-yedək geriyyə çəkən rəvayətlər də var), Hicrətin 41-ci ili 17 ramazanda Kufə (Nəcəf) məscidində namaz qılarkən Əbdürrəhman bin Mülcam əl-Muradi və Şəbib tərəfindən qılıncla yaralanaraq 2 gün sonra (27 yanvar 661) şəhid olub (Geniş məlumat üçün bax: Yılmaz Öztuna. İslam Devletləri. Devletlər ve Hanadanlar. Cilt I, 1989, s.65-75 və b.) (73).

İMAM – DÜNYANIN KÖNÜL ALANI

İbn Əbil Hədid Mötəzili Mövla Əliyə (ə.) qarşı vurğunluq və sevgisini bildirərək belə yazır: «Mən zimmə əhlinin (kitab əhli olan yəhudi və xristianların) Peyğəmbərin (s.) nübüvvətini inkar etmələrinə, sevdikləri filosofların şəriət əhli ilə qalmaqalda olmalarına baxmayaraq təzim etdikləri, Rum şahlarının qılını çiynindən asaraq döyüşmək üçün ətəyini çırmalamış halda şəklini kilsə və ibadətgahlarına həkk etdikləri, Türk və Deyləm padşahlarının şəklini qılınclarına oydurduqları şəxs barəsində nə deyim?

Əzududdövlə ibn Buyə, Ruknuddövlə və həmçinin Alp Arslanın, onun oğlu Məlik şahın qılınclarında Əlinin şəkli işlənmişdi. Sanki onlar o həzrətin şəklini zəfər və qələbə üçün yaxşı fal kimi özləri ilə gəzdirdilər.

Mən hamının sevdiyi və özünü ona nisbət verməklə yaxşılıq və gözəlliyini daha da artırmağa çalışdığı şəxs barəsində nə deyim? Hətta bütün mərdlik və igidlik sahibləri özlərini ona nisbət verirlər. Bu barədə bir kitab yazılıb və onda dəlillərlə sübut olunub ki, mərdlik və igidlik kamalı ona məxsusdur. Ona mərd və igidlərin başçısı ləqəbi veriblər. Həmin şəxslər öz yollarını Uhud müharibəsi günü eşidilmiş və səma carçısının – Cənab Cəbrayılın qeybdən fəryad qopardığı «Əlidən başqa igid, Zülfüqardan başqa qılinc yoxdur» şüarı əsasında möhkəmləndiriblər.

Mən atası Bəthanın ağası, Qureyşin şeyxi və Məkkənin böyüyü olmuş şəxs barəsində nə deyim? Deyirlər ki, yoxsul bir şəxsin başçı və ağa olması çox nadir hadisədir. Əbu Talib yoxsul olmasına baxmayaraq ağa və başçı oldu və Qureyş onu «şeyx» adlandırırdı... (Cild I, səh.29) (125).

HƏZRƏT ƏLİ İBN ƏBU TALİB (Ə.) (598-661)

İslamın peyğəmbərdən sonra ikinci böyük şəxsiyyəti. Məhəmməd (s.) peyğəmbərin əmisi oğlu və kürəkəni. Məkkədə tayfa başçısı Əbu Talibin ailəsində anadan olmuşdur, anasının adı Fatimə idi, uşaq yaşlarından gələcək peyğəmbərlə oturub-durmuş və peyğəmbər vəfat edəncə qədər ondan bir addım da aralanmamışdır.

Bütpərəstliyin əleyhinə çıxıb peyğəmbər təkallahlığı elan edəndən sonra onun Məkkə əyanları ilə uzun-uzadı mübarizəsi başladı. Bu mübarizədə Əli (ə.) həmişə onun yanında və onun dayağı olmuşdur.

Əli (ə.) Tabuk yaxınlığındakı döyüşdən başqa bütün savaflarda iştirak etmiş və çox vaxt bu ölüm-dirim döyüşləri yalnız onun cəsarəti, igidliyi və hünəri nəticəsində qələbə ilə başa çatmışdır. Bütün bunlara görə ona ərəbcə «Seyfül-İslam», yəni «İslam qılınıcı»

adı verilmişdir.

Əbubəkr, Ömər və Osmanın xəlifəliyindən sonra nəhayət 656-cı ildə Həzrət Əli (ə.) islam taxtına çıxmışdır. Lakin onun hakimiyyətdə olduğu bu beş il daim Müaviyyə, Aişə, Təlhə və Zübeyrlə müharibə və döyüşlərdə keçmişdir. O, bu döyüşlərin hamısında, o cümlədən Müaviyə ilə sonuncu, həlledici döyüşdə də qalib gəlmiş, lakin son döyüşün son anlarında səbatsız əsgərlərinin göstərdiyi qətiyyətsizlik nəticəsində qələbəyə nail ola bilməmişdir. Nəticədə az sonra üsyankar dəstələrin bir üzvü – Əbdürrəhman ibn Mülcam tərəfindən məsciddə namaz qılarkən zəhərli qılıncla qətlə yetirilib.

Nəcəf adlanan yerdə dəfn edilmiş və 15 əsrə yaxındır ki, həmin yer dünya müsəlmanlarının, xüsusilə şiələrin müqəddəs ibadətghına çevrilmişdir.

Əgər əvvəlki üç xəlifə yalnız xəlifə kimi adları tarixdə qalmışsa, Əli ibn Əbu Talib (ə.) həm də dünya qəhrəmanlığı, ədəbiyyat və fəlsəfə tarixinə düşmüşdür. Bu da təsadüfi deyil. Onun Zülfüqarı tutan mətin əllərindən yüzlərlə dərin mənalı, zərif ruhlu, təsirli şeirlər, qitələr, aforizmlər, risalələr, xitablar çıxmışdır. Bütün bu zəngin irs «Nəhcül-bəlağə» adı altında ilk dəfə 1015-ci ildə Əli Şərif ər Rədi tərəfindən nəşr edilmiş, o vaxtdan dünyanın saysız dillərində yüz dəfələrlə çap olunmuşdur.

Bu əsərləri oxuyanda onun müəllifinin təkcə mahir sərkərdə və qəhrəman deyil, eyni zamanda İslamın müdafiəçisi və carçısı, dünya işlərinə yaxşı bələd olan dərin təfəkkür, sağlam və işıqlı düşüncə sahibi və nəhayət ən yüksək mənəvi keyfiyyətlərin daşıyıcısı olduğu aşkar olur.

Bu aydın və sağlam düşüncə sahibi öz fikirlərini dahiyənə bir sadəlik və obrazlılıqla ifadə edə bilirdi. Bu cəhətdən mübaligəsiz demək olar ki, Həzrət Əlinin (ə.) bir həyat müəllimi kimi, dünyanın hər cür üzünü görmüş arif və müdrik bir şəxsiyyət kimi nəsihət və tövsiyələrinin misli bərabəri yoxdur.

Əli ibn Əbu Talibin (ə.) fikirləri yüksək poetikliyi və coşqun hissiyyatı ilə də seçilir. Onlar asan yadda qalır və insanın qəlbini işıqla doldurur.

Həzrət Əlinin (ə.) xoş günləri az olub. Gəncliyi və yetkinliyi İslam

uğrunda daimi və amansız müharibə və döyüşlərdə keçib. Peyğəmbərin ölümündən sonra da daim ehtiyac içində yaşayıb və həyatının coşqun çağında namərdcəsinə qətlə yetirib. Onun həyat rəfiqəsi, peyğəmbərin sevimli qızı Fatimə (ə.) də gənc ikən vəfat edib. Oğlanları Həsən (ə.) və Hüseyin (ə.) də min bir zülmə qətlə yetirilib. Nəvə və nəticələri də beləcə qətlə yetirilib. Bütün bunlar ağlasığmaz və dərkolunmazdır.

Lakin onun övladlarının bu gün qızıla tutulan məqbərələri və bu məqbərələrdə ziyarətə gələn milyonlarla insanın göz yaşları insana təsəlli verir. Təsəlli verir ki, haqq itmir, insanın özünə olmasa da, ruhuna xoşbəxtlik bəxş edir (50).

İMAM ƏLİ (Ə.)-IN MÖVLUDU VƏ ETİKAF

Rəvayətlərə əsasən fil ilindən 30 il sonra (23 il hicrətdən əvvəl) Rəcəb ayının 13-ü İmam Əli (ə.)-in viladət günüdür. (Bu səbəbdən Rəcəb ayında 13 nəhs sayılmaz). Həmin gün İslam təqvimində «Əyyami biyz», yəni «ışıqlı günlərin başlanması» kimi qeyd olunur. Bu səbəbə ki ayın 13-dən ay bədirlənməyə başlayır və daha da işıqlı olur. Hər ayın 13-dən 15-ə qədər üç gün etikaf günləri sayılır. Etikaf İslamdan da əvvəl o biri peyğəmbərin vaxtından mövcuddur. Bu barədə Qurani-Kərimdən bizə məlumat yetişmişdir («Bəqərə», 125).

Etikafa daxil olmaq müstəhəbbi əməllərdəndir. Möminlər Rəcəb ayının 12-si axşam Xiftən namazından sonra Etikafa daxil olurlar. Ayın 13-ü sübhdən niyyət edirlər. Bu üç günü oruc tutmaq etikafın əsas şərtlərindəndir. Ayın 15-i xiftən namazından sonra etikafdan çıxmağa ixtiyarı var. İstəsə günü tamamlayıb səhər çıxır. Etikaf günləri ehram libası geyməyin savabı var. Zəruri işlərdən ötəri (ayaq yolu, dəstəmaz) eşiyə çıxıb bilər. Bu şərtlə kölgədə hərəkət etsin və uzağa gedə bilməz. Bu üç günün ərzində qüsl etmək, məxsusi namazları və məxsusi duaları əmələ gətirməyin böyük savabı vardır. Ələxüsus Rəcəbin 15-i «Ümmi-Davud» duasını oxumaq çox təkid olubdur. 3 gün etikaf günləri gecə və gündüz saatlarında istirahət etməyə (yatmaq, uzanmaq) ixtiyarı var. Etikaf günləri əsasən ən

müqəddəs məscidlər də (Məkkə, Mədinə, Kərbəla, Nəcəf və s.) şəhər və qəsəbələrin cümə məscidlərində icra olunur. Bu barədə geniş məlumat əldə etmək üçün «Məfatihul-cinan» kitabına müraciət etmək olar.

İMAM ƏLİNİN (Ə.) QAYDASI

İmam Sadiq (ə.) buyurub: «Əlinin (ə.) adəti bu idi ki, hər zaman gecələyəndə (üç dəfə) buyurardı: «Subhanəllahil-məlikil-quddus». «Pərvərdigara! Şübhəsiz mən nemətin zay olmasından, sağlamlığın aradan getməsindən, bəlanın nagəhan gəlməsindən, bədbəxtliyə düşər olmaqdan və gecə baş vermiş hər hansı bir hadisənin şərrindən Sənə pənah aparıram.

Pərvərdigara! Mən Səndən mülkünün izzəti, gücünün çoxluğu, böyüklüyün, hakimliyin vasitəsi və yaradılmışlara olan qüdrətinin haqqına... sonra isə bunun ardınca öz istəyini deyirsən (Üsuli-Kafi, 6-cı cild, səh.183).

İMAM ƏLİNİN (Ə.) ARDICILLARININ ƏLAMƏTİ

Bir dəstə adam Həzrət Əmirəməminin Əlinin (ə.) ardınca hərəkət edirdilər. Həzrət (ə.) onlardan soruşdu:

«Siz kimsiniz?»

Onlar dedilər:

«Ya Əmirəlmöminin! Biz sənin ardıcıllarıyıq».

Həzrət (ə.) buyurdu:

«Bəs niyə mən sizdə, mənim davamçım olmağınızın əlamətini görmürəm?»

Onlar dedilər:

«Sizin davamçılarınızın əlaməti nədir?»

Həzrət (ə.) buyurdu:

«Mənim davamçılarımın belə bir əlaməti vardır:

1.Sifətləri gecə oyaq qalmaqdan və ibadətin çoxluğundan sarıdır.

2. Bədənləri oruc tutmaqdan arıqlayıb.
3. Dodaqları həmişə haqqı zikr edər və dodaqları zikrin çoxluğundan quruyubdur.
4. Onların üzünə Allah qorxusunun tozu qonubdur». (Ən yaxşı sığınacaq, səh.120) (42).

ON DÖRD MƏSUMUN ADLARININ ƏBCƏD ƏDƏDLƏRİNİN NÖMRƏSİ

- Rəsulullah (s.)-in mübarək adı – 92*
Həzrət Əli (ə.)-in mübarək adı – 110
Həzrət Fatimə (ə.)-nin mübarək adı – 135
İmam Həsən (ə.)-nin mübarək adı – 118
İmam Hüseyin (ə.)-nin mübarək adı – 128
İmam Səccad (ə.)-in mübarək adı – 110
İmam Baqir (ə.)-in mübarək adı – 92
İmam Sadiq (ə.)-in mübarək adı – 353
İmam Musa (ə.)-nin mübarək adı – 116
İmam Rza (ə.)-nin mübarək adı – 110
İmam Cavad (ə.)-in mübarək adı – 92
İmam Hadi (ə.)-nin mübarək adı – 110
İmam Həsən Əsgəri (ə.)-nin mübarək adı – 118
İmam Əsr (ə.)-in mübarək adı – 59

35. Maddi işləri genişləndirmək üçün çoxlu feyz verici və ən çox təcrübə olunmuş salavatlardan biri də budur. Bu, ariflərin yanında müstəhəbb sayılır. Sübh vaxtı namazdan sonra 79 dəfə: «La fəta illa Əli la səyfə illa Zülfıqar», gecələr isə məqrib namazından sonra 100 dəfə salavat göndərsin.

36. Ən çox diqqət olunan və təcrübə edilən salavatlardan biri də budur ki, vilayət əhli 40 gün bunu təcrübə edərək maddi və mənəvi gəlir əldə ediblər. Gündə 2750 dəfə Məhəmməd və ali Məhəmmədə salavat göndərərək savabını İslamın əvvəlində Əli (ə.) vilayəti və Əhli Beyt (ə.)-in hüquqları yolunda şəhadətə çatanların pak ruhlarına

hədiyyə etsin.

37. İmam Rza (ə.)-ya təvəssül edərək 40 gün təharətli halda və diqqətlə üzü İmam Rza (ə.)-ya tərəf əyləşib zikr etməyin bütün qaydalarına əməl edərək 110 dəfə deyin: «Allahummə səlli əla Əliyyibni Musər Riza əl-Murtəza (ə.)».

BƏRZƏXDƏ ƏN ÜSTÜN ƏMƏLLƏR

Əbu Əlqəmə deyir: «Peyğəmbər (s.) sübh namazından sonra özünü bizə tərəf çevirərək buyurdu: - Mənim səhabələrim! Dünən gecə əmim Hənzəni və qardaşım Cəfər Təyyarı yuxuda gördüm. Onlara yaxınlaşıb dedim ki, anam-atam sizlərə fəda olsun! Hansı əməli üstün gördünüz?

Cavab verdilər ki, bizim ata-anamız sənə fəda olsun!

Biz sənə salavat göndərməyi susuzluğu yatırmaq, Əli ibni Əbutalibə Məhəbbəti isə ən üstün əməl gördük (42).

İmam Əlinin (ə.) ağlaması. Bir gün Əli ə. ağlayırdı. Səbəbini soruşanda buyurdu: «Yeddi gündür ki, evimizə qonaq gəlmir».

Peyğəmbər buyurub: «Birinci, ikinci və üçüncü gün qonağa qulluq etmək onun haqqıdır. Amma üç gündən sonra ev sahibi qonağa sədəqə verir. Heç kəs o qədər qonaq qalmasın ki, günahkar hesab olunsun». Dedilər: Necə günahkar olar? Buyurdu: «O qədər qalar ki, ev sahibi onun xərcini çatdırı bilməz». İmam Sadiqə buyurub: «Qonaq gələn mömin qardaşını yaxşı qarşılayan kəs, sanki Allaha yaxşılıq etmişdir!

ƏMİRƏL-MÖMİNİN ƏLİ ƏLEYHİSSƏLAM HAMI ÜÇÜN NÜMUNƏDİR

OHəzrətin Allaha nə qədər ümidvar olmasına gəldikdə isə, bunu qeyd etməliyik ki, ömrünün əvvəlindən axırına qədər bir an olsun belə, ibadətdən qalmamış, həmişə ibadət və itaətlə məşğul olmuş, bəzi günlərdə min rəkət namaz qılmış, ömrünün axırına qədər şəban ayının orucunu tərk etməmişdi. Gecə namazlarını və ondakı ah-nalələrini, hətta «Siffeyn» müharibəsində «Leylətül-hərir» kimi ağır bir gecədə belə tərk etməmişdi.

O Həzrət üç gün ardıcıl olaraq oruc tutur, iftar üçün hazırladığı çörəyi isə bir gün fəqirə, sabahı yetimə, sonrakı gün isə miskinə verir. Öz əli ilə əkib becərdiyi xurma bağlarını sataraq pulunu Allah yolunda xərcləyir. «Biharul-ənvar» kitabının «sədaqat və ovqaf:» bölməsində o Həzrətin vəsiyyətnaməsi qeyd olunmuşdur. Həmin vəsiyyətnamənin o Həzrətin xovf və ümidi ilə əlaqədar olan mətləblərini yuxarıda qeyd olunanlara nümunə üçün qeyd edirik.

ƏMİRƏL-MÖMİNİN ƏLİ (Ə.)-İN VƏSİYYƏTNAMƏSİNİN BİR HİSSƏSİ

Həzrət buyurur:

«Bu, Allahın bəndəsi Əli ibni Əbu Talibin yazdığı vəsiyyətdir. O, bu vəsiyyəti Allah yolunda (vəqf olunan) mal-dövləti üçün yazır, bu ümidlə ki, Allah buəməl vasitəsi ilə onu, bəzi üzlərin ağ, bəzilərinin qara olduğu gündə behiştə daxil edib, cəhənnəm odundan uzaq saxlasın. Həqiqətən mən, Yənbu və onun ətrafında olan mallarımın hamısını sədəqə (vəqf) qərar verdim» (Biharul-ənvar)»

Bütün bu gözəl əməl və ibadətlərə baxmayaraq müharibədən qayıdan zaman ağlayaraq buyurdu: «Qorxuram ki, ömrümün axırında səadətlərin ən yüksək mərtəbəsinə – Allah yolunda şəhadət feyzinə nail olmayım».

Nəhayət, Rəsuli-əkrəm (səlləllahu əleyhi və alihi və səlləm) ona, ömrünün axırında şəhid olacağını müjdə verdi.

HƏZRƏT ƏLİYƏ TABE OLAQ

Bəziləri deyə bilər ki, Əli (ə.)-in mərifət və məqamı hara, bizimki hara! Biz bu məqamdan çox-çox uzağıq. O Həzrət kimi Allahın əzəməti və əzabı qarşısında necə qorxub. Onun rəhmətinə ümidvar ola bilərik?

Bəli, belədir. Lakin hələ əfi ilanı tanıyıb ayırd edə bilməyən körpə uşaq tək olsa, onun əl-əlvan, bər-bəzəkli dərisinə aldanaraq əlini onun ağzına atar və həlak ola bilər. Amma uşağın atası yanında olsa, onda atası əfi ilanı gördükdə qorxudan necə izzətlə keçirib əsdiyini və dərhal qaçdığını görsə, təbiidir ki, qarşıda böyük bir xətərin olduğunu anlayacaq, o da qorxub qaçmağa başlayacaq.

Ey ilahi əzabın çətinliyindən və özünün ilahi rəhmətə ehtiyacının şiddətindən xəbərsiz olan şəxs! Məgər Əli (ə.)-ı bizim ruhani və mənəvi atamız, həqiqi rəhbərimiz hesab etmirsənmi?! Məgər özünü onun vilayətində hesab etmirsənmi?! Bəs nə üçün o Həzrətin qiyamət günü və onun ağır əzabları barədə keçirdiyi izzətləndirici hisslərdən sən də izzətləndirici hissi keçirmirsən?! Nə üçün o həzrətin axirət səfəri üçün yol ehtiyatı hazırlamaqda göstərdiyi səy və ciddiyyətlə belə, sən ciddiyyət göstərmirsən ki, qiyamət günü məhsərə əli boş gəlməyəsən?! Nə üçün yaxşı əməllər görmək üçün çalışmırsan?

XƏBƏRDARLIQ

Əgər hər hansı bir karvanda karvanbaşı qarşıdakı hər hansı bir mənzildə yolun çox uzun olduğunu, suyun və abadlığın olmadığını, habelə yırtıcı heyvanlarla dolu olduğunu xəbər versə, eləcə də hər kəsin bacardığı qədər su və yol ehtiyatı götürməsinə və özündən müqayət olmasına sifariş etsə, karvanbaşının özünün də tam vəhşət və izzətləndirici hissi keçirdiyini, qarşıda olan mənzil üçün təcili olaraq su və yol azuqəsi hazırladığını görsə, onda o karvanda olduğun halda sən vəziyyətin necə olar? Məgər yolu tamamilə tanıyan karvanbaşının keçirdiyi izzətdən sən izzətləndirici hissi keçirib narahat olmasanmı? Məgər onun yol azuqəsi üçün çalışdığını görüb sən də azuqə tədarükü görməzsənmi?

KARVANBAŞI QORXUR

Ey təqva və iman əhlinin karvanı! Sizin karvanın başçısı və əmiri olan Əli ibni əbu Talib (ə.) axirət səfəri barəsində çox izzətləndirici keçirir, hamı üçün böyük təhlükə olduğunu xəbərdarlıq edir. O Həzrət Kufə məscidində gecələr uca səslə deyir:

«Ey səfərdə olanlar! Öz səfər yüklərinizi bağlayıb hazırlaşın. Həqiqətən qarşıda çoxlu keçid və vəhşətli mənzillər vardır ki, hamınız hökmən oradan keçməlisiniz» («Nəhcül-bəlağə», 204-cü xütbə). Sonra buyurur:

«Ah! Yol azuqəsinin azlığı, yolun uzunluğu və düşərgənin böyüklüyündən!» / Sübhi Salehin «Nəhcül-bəlağəsi», 77-ci hikmət (8).

İNSAF – ƏN YAXŞI İŞLƏRDƏNDİR

İmam Sadiq (ə.) buyurur: «Ən yaxşı və ən yüksək işlər üç dənədir: Onlardan biri camaatla insafla rəftar etmək, özünün üçün istədiklərin şeyləri başqaları üçün də istəməkdən ibarətdir. İkincisi budur ki, din qardaşınla, malında bərabərliyə riayət edəsən. Üçüncüsü budur ki, həmişə Allahı yad edəsən, heç vaxt Onu unutmayasan. Təkcə dilin zikrə, sübhanəllah, əlhəmdü lillah deməyə məşğul olmasın ki əksinə, hər vaxt Allahın əmrinin sənə gəldiyini görəsən, yerinə yetir, Allahın nəhy edib çəkəndirdiyi şeylərdən çəkin» («Kafi», 2-ci cild, səh.144.).

HƏR KƏS ÜÇÜN ƏDALƏTİN MEYARI

Ümumiyyətlə, ədalətin meyarı və Allahın buyurduğu camaatın hüququna riayət etməklə əlaqədar olan ümumi qanunlar Həzrət Əmirəl-möminin Əli (ə.)-ın, öz oğlu imam Həsən Müctəbaya yazdığı vəsiyyətnamədə belə qeyd olunur: «Oğlum, özünü, özünə başqaları arasında meyar qərar ver. Hər şeyi özün üçün sevirənsə, başqaları üçün də sev, hər şeyi özün üçün istəmirənsə, başqaları üçün də istəmə. Sənə qarşı zülm olunmasını istəmədiyən kimi, başqalarına da zülmü rəva görmə. Başqalarının sənə yaxşılıq etməsini istədiyən kimi, sən də başqalarına yaxşılıq et. Başqalarında çirkin hesab etdiyən şeyləri özündə də bəyənilməz hesab et. (Məsələn, başqalarının yalan danışmağını eybli və çirkin bir iş hesab etdiyən kimi, özündə də bunlara yol vermə. (Hər şeyi özün üçün bəyənirsənsə, başqaları üçün də bəyənlə). («Nəhcül-bəlağə», 31-ci risalə).

Amma insan heç vaxt belə fikirləşməməlidir ki, müəyyən bir iş onun özündən baş verdikdə bəyənilən, eynilə lakin həmin işin özü başqalarından baş verdikdə isə bəyənilməzdir. Deməli, hər kəs öz danışığı və rəftarında Əmirəlmöminin Əli (ə.)-ın bəyan etdiyi meyarı əsas götürməyib ondan uzaqlaşsa, mütəffif sayılır və sirati-müstəqimdən, ədalət yolundan uzaqlaşmış olur, zalımlardan sayılır.

HƏR BİR ŞEYİN ÖLÇÜSÜ VƏ MEYARI VARDIR

Hər bir işin istər maddi və iqtisadi işlərin, istər nəfsani səciyyələrin, etiqadları, istərsə də danışığı və əməllərin-müəyyən bir

meyarı vardır. Bunlar həmin mizan ilə müvafiq olmalıdır ki, həqiqi ədalət hesab olunsun.

«Hədid» surəsində belə buyurulur: «Peyğəmbərləri möcüzələrlə birlikdə göndərdik, onlara kitabı və mizanı nazil etdik ki, insanlar ədaləti bərqərar etsinlər» (57-ci surə, 25-ci ayə).

ƏLİ (Ə.) ƏMƏLLƏRİN MİZANIDIR

Cəki ilə alver olunan şeylərin mizanı tərəzi, qapan binanın divarlarının düz qaldırılmasının mizanı şaquli ictimaiyyətdə necə rəftar etməyin keyfiyyətini bəyan edən mizan insanın öz nəfsidir. Haqq əqidələrin batil əqidələrdən, gözəl sifətlərin bəyənilməz və rəzil işlərdən və xeyrin şərdən seçilməsinin mizanı Qurani-Məcid və Peyğəmbəri-Əkrəm (s.)-in İtrəti, xüsusilə Əmirəlmöminin Əli (ə.)-dir. O Həzrətin ziyarətnaməsində belə oxuyuruq: «Salam olsun əməllərin mizanına». Deməli, hər bir halda öz vəziyyətimizi, rəftar və əməllərimizin düzgün olub-olmamasını bilmək üçün Həzrət Əli (ə.)-in vəziyyəti, rəftarı və danışığı ilə müqayisə etməliyik. Hər kəs o Həzrətin rəftar, əməl və danışıklarını mizan seçsə, qiyamət günü, hesab zamanı təxirə düşmədən, sirat körpüsündən işıq sürəti ilə keçib gedər. Lakin bui şin öhdəsindən gələrək sirati-müstəqimdən keçə bilən, ilahi ədalət mizanından çıxmayan, həyatında ifrat və təfrifə yol verməyən şəxslər çox azdır. Çünki incə məsələlərin ədalət mizanı ilə ölçülüb ayırd edilməsi çox çətin məsələlərdəndir. Onu ayırd etdikdən sonra həmin göstərişlərə uyğun əməl etmək iti qılıncın üzərində yol getmək kimi, hətta bəzi hallarda bundan da çətinidir. Buna görə də insanlar hər bir dayanacaqda saxlanılanılacaq, sirat körpüsünün üzərindən keçəndə çoxları sürüşüb düşəcək, ağlar və bədəni lərzəyə gələn halda, lampanın ətrafına dolanaraq yanan pərvanələr kimi körpünün iki tərəfindən cəhənnəmə töküləcəklər. Qurani-məcid bu barədə belə buyurur: «Sizlərdən hər biriniz hökmən oraya daxil olacaqsınız. O zaman yalnız təqva əhli nicat tapacaq. (19-cu surə, 72 və 73-cü ayələr).

«Kafi» kitabında belə rəvayət olunur:

Şair Nəcaşi Ramazan ayında şərab içmişdi. Onu Əmirəl-möminin Əli əleyhissəlamın yanına gətirdilər. İki nəfər adil şəxsin vasitəsi ilə onun şərab içməsi sübuta yetdikdə, imam (ə.) ona 80 şallaq vurub, sonra bir gecə onu zindana saldı. Onun sabahı çağırub, yenidən iyirmi şallaq vurdu.

Nəcaşi dedi: Ya Əmirəl-möminin! Dünən mənə 80 şallaq vurdun, bəs bu iyirmi şallaq nə üçündür?

Həzrət Əli (ə.) buyurdu: Ona görə ki, sən Ramazan ayında şərab içməyə cürət etmisən» («Füru-i-kafi» kitabül hüdd, səh.216).

Sünni alimi ibni Əbil Hədid «Nəhcül-bəlağə»yə yazdığı şərhində Nəcaşinin şərab içməsinə ətraflı şəkildə qeyd etmişdir. Onun xülasəsi bundan ibarətdir: İraqın və Yəmənin məşhur şairlərindən, Kufənin böyük şəxsiyyətlərindən olan Nəcaşi, «Siffeyn» müharibəsində Əli əleyhissəlamın köməkçilərindən idi. Lakin Ramazan ayında öz dostu Əbu Səmmakın təhriki ilə kabab yedikdən sonra, şərab içdi. Onun şərab içib, məst olması nəticəsində yaranan səs-küydən qonşular çox narahat oldular və Əmirəl-möminin Əli (ə.)-a şikayət etdilər. İmamın əmri ilə onları çağırıdılar. Əbu Səmmak qaçıb canını qurtardı. Lakin, Nəcaşini tutub, imam (ə.)-ın əmri ilə zindana saldılar. Sabahı gün müsəlmanlardan bir qrupunun gözləri önündə günahı sübuta yetdikdən sonra soyundurub, 80 şallaq zərbəsi vurdular, daha sonra iyirmi şallaq zərbəsi də əlavə etdilər.

Nəcaşi dedi: Əvvəldəki 80 zərbə şərab içdiyimə görə idi. Bəs sonrakı zərbələr nə üçün idi?

Həzrət buyurdu: Ona görə ki, sən bu çirkin əməli mübarək Ramazan ayında yerinə yetirmisən və Allahın ayının ehtiramını saxlamamısan.

Nəcaşinin Yəməndə və sair yerlərdəki qohum-qəbilələri həmişə Əmirəl-möminin Əli ə.-in tərəfdarlarından idilər və bu hadisədən çox narahat oldular. Onların içərisindəki Tarik ibni Əbdüllah Həzrətə dedi: Biz Yəməni əhalisi sizin keçmiş sədaqətli dostlarınızıq. Heç gözləməzdik ki, bizi səninlə düşmənçilik edən şəxslərlə eyni cür nəzərə alasan. Bu gün keçmiş dostluğumuzu görməməzliyə vurdun. Bizim adlı-sanlı şəxsiyyətimiz olan Nəcaşiyə şallaq vurdun, onu dost-düşmən arasında xar etdin. İndi biz qorxuruq ki, yoldan azaraq

axırda cəhənnəmə gedək.

Əmirəl-möminin Əli (ə.) buyurdu: Ədalətin, ilahi hökmlərin icrası günahkarlar üçün çox ağırdır. Məgər mən Nəcəsiyə nə etmişəm ki, cürət edərək Allaha qarşı məsiyyət etmişdir?! Mən də Allah-taalanın şəriətinə uyğun olaraq cəza qanunu icra etdim, bu da onun günahının kəffarəsidir. Allah-taala buyurur: «Və la yəcrimənnəkum şənəanu qovmin əla ənlə tədilu idilu, huvə əqrəbu littəqva». «Bəzi tyfaların kin-küdurəti sizi ədalətin icra olunmasından saxlamasın. Ədaləti icra edin, çünki bu təqva daha yaxındır» («Maidə» surəsi, ayə 7)

Nəcəsi Əmirəl-möminin Əli (ə.)-ın haqq ədaləti icra etdiyinə görə, Tariklə birlikdə Kufədən qaçıb, Şama, Müaviyənin yanına getdi. O zaman Müaviyə Suriyanın hakimi, xainləin və günahkarların sığınacaq yeri idi. Onlar Müaviyə ilə görüşdükdə, Müaviyənin Əmirəl-möminin Əli (ə.)-a qarşı hörmətsizlik etməsini müşahidə etdilər. Həmin kitabda bu hadisə təfəsilatı ilə nəql olunmuşdur. Biz ixtisara riayət etmək üçün onları qeyd etmirik.

Seyyid İsmail Himyəri, Əhli-beyt şairlərindən və məddahlarından biri idi. (Yüz yetmiş üçüncü hicri ilində vəfat etmişdir). O, Əli (ə.)-ın hər bir fəzilətinə dair bir qəsidə qoşmuşdu. Hər məclisdə iştirak etsəydi, Ali-Məhəmmədin (s.ə.v.v.) fəzilətlərindən birini bəyan edərdi. Amma vəfat edərkən təəccüblü və kəramətli bir hadisə baş verdi. Bu hadisə sünnü və şiə kitablarında qeyd olunmuşdur. Belə ki, «Əl-Qədir»-in üçüncü cildində, «Əğani», «Mənaqibi sərvî», «Kəşful-ğümmə», Şeyx Tusinin «Əmali», eləcə də «Bəşarətul-Mustəfa» və «Ricalı-Kəşki» kitablarında nəql olunanların xülasəsini qeyd edirik: Seyyidin vəfatı yaxınlaşdıqda, onun şiələrə müxalif olan qonşuları onun görüşünə gəlir. Seyyid çox nurani bir simaya malik idi və həmin halda nə üçünsə həsrət çəkirdi. Birdən üzü qaralmağa başladı. Qaraltı artaraq üzünün hər yerini bürüdü. Onun düşmənləri sevinib, tənə vurmağa başladılar.

Sonra o, üzünü Nəcəfi-Əşrəfə doğru tutub dedi: «Ya Əmirəl-möminin, necə razı olarsan ki, sənin dostlarınla bu cür rəftar etsinlər?» Bu cümləni üç dəfə təkrar etdikdən sonra alnının ortasından bir nur zahir oldu, yavaş-yavaş genişlənərək, bütün surətini tutdu.

Sanki on dörd gecəlik aya bənzəyirdi. Seyyid Himyəri sevinərək bu şeiri oxudu:

«Əli (ə.)-ın öz dostlarına çətinliklərdən nicat verəcəyinə inanmayanlar, yalan demişlər! Allaha and olsun ki, elə indi behiştə daxil oldum və Allah mənim günahlarımı bağışladı. Ey Əlinin dostları, sizə müjdələr olsun! Ölənə qədər Əlini sevib dost tutun, ondan sonra bir-bir övladlarını sevin. Çünki onlar imamətə layiqdirlər».

Daha sonra, Allahın yeganəliyində, Peyğəmbərin Xətəmul-ənbiya, Əmirəl-möminin Əli (ə.)-ın isə Peyğəmbərdən (s.ə.v.v.) sonra haqq canışın olduğuna şəhadət verdikdən sonra gözlərini əbədi olaraq yumdu.

«Əl-qədir»də nəql olunur ki, Cənab Kumeyt Əhli-beyt şairlərindən idi. O can verən halda deyirdi: «Allahummə ali Məhəmməd, Allahummə Ali-Məhəmməd». Bu sözləri deyib dünyadan getdi.

«Biharul-ənvar»da nəql olunur ki, Əbdüllah ibni Abbas can verən halda dedi: «Pərvərdigara, mən Əli ibni Əbu Talibi (ə.) sevməklə Sənin dərgahına yaxınlaşıram».

PƏHRİZKAR İNSANLAR TƏRİFLƏNMƏKDƏN QORXARLAR

Əmirəl-möminin Əli (ə.) təqvaların xüsusiyyətlərini bəyan etdiyi «həmmam» xütbəsində buyurur:

«Onlardan biri təriflənən zaman, onun barəsində deyilənlərdən (yaxşı sözlərdən) qorxub deyirlər: «Mən özümü başqalarından yaxşı tanıyıram, Allahım da məni özümdən yaxşı tanıyır». Sonra Allahın dərgahına üz gətirib, deyərlər: «Pərvərdigara, mənim barəmdə deyilənlər səbəbi ilə məni cəzalandırma, məni onların nəzərdə tutduqlarından daha üstün qərar ver və onların xəbərdar olmadığı, bilmədiyi günahlarımı bağışla» («Nəhcül-bəlağə», 193-cü xütbə, s.304).

PEYĞƏMBƏR (S.) ƏLİNİ SEVMƏYİ, MÜAVİYƏ İSƏ ONA QARŞI DÜŞMƏNÇİLİK BƏSLƏMƏYİ ƏMR EDİR

Digər bir misal: Məlun Müaviyə, Əmirəl-möminin Əli (ə.)-a qarşı

müharibə aparmağı vacib bilmişdir. Halbuki, Rəsuli-əkrəm (s.ə.v.v.) bu işi haram edərək, «Əli ilə müharibə, mənimlə müharibədir» - deyərək buyurmuşdur.

Həmçinin Müaviyə Əli (ə.)-a qarşı kin və düşmənçilik bəsləməyi əmr edirdi. Halbuki, Peyğəmbər (s.ə.v.v.) o, Həzrəti sevməyi vacib etmişdi. Bundan əlavə, Allah-taala o Həzrətə və əhli-beytdən olan sair şəxslərə məhəbbət bəsləməyi Peyğəmbərin (s.ə.v.v.) risalət vəzifəsinin muzu kimi bəyan etmişdir:

«(Ey Peyğəmbər) de, bu risalət müqabilində sizdən ən yaxın qohumlarıma məhəbbət bəsləməkdən başqa bir şey istəmirəm» (42-ci surə, 22-ci ayə).

Allaha və Onun Rəsuluna itaət etmək Həzrət Əliyə məhəbbət bəsləməyi və onunla sülh şəraitində olmağı tələb edir. Müaviyə kimi mənfur şəxsləri rəhbər hesab etmək Həzrət Əli (ə.)-a qarşı düşmənçilik olub və onunla müharibə aparmaq deməkdir (9).

AYƏTULLAH ƏLLAMƏ ƏMİNİ HAQQINDA BİR XATİRƏ

Məşhur «Əl-Qədir» kitabının müəllifi Ayətullah Şeyx Əbdül Hüseyn Əmini Nəcəfi Mirzə Əhməd oğlu miladi 1899-cu ildə Təbriz şəhərində anadan olmuşdur. Böyük əziyyət və məşəqqətlərlə İmam Əli ə.-in haqqında əhli-sünnət mənbələrində olan hədis və xəbərləri bir yerə toplayıb 11 cildlik «Əl-Qədir» kitabını ortaya qoymuşdur. Bu haqda ayrıca bir fəsil ayırmaq lazımdır. Lakin biz burada mərhum əllamə haqda olan bir xatirəni qeyd etmək istərdik.

Əllameyi-Əmini çox böyük zəhmət çəkib «Əl-Qədir» kitabını yazmışdır. Mərhum Əmini gedir Hindistana 6 ay orada qalır. Ta bir kitabı tapsın. Kitabxanada bir otaqda mütaliə edirmiş. Qayıdandan sonra ondan soruşurlar Hindistanın havası nə cür imiş? Deyir and olsun Allaha bilmədim nə cür idi. Evdən çölə çıxmayırdım, ta 5 dənə hədis tapam və «Əl-Qədir» kitabını yazam. Hər əhli-təhqiqin, əhli-sünnünün əlinə düşür bu kitab o kəs şüa olur. Sünni alimi Ticcani deyir ta «Əl-Qədir»i oxudum belə düşündüm ki, Əllamə bu kitabı

yəqin özündən yazıb, yalandan yazıb. Sonra ədəbiyyata müraciət elədim dedim ilahi bu kişi nə mühəqqiqanə təhqiq eləyibdir, əhsən sənə. Ondan sonra şiəliyi qəbul elədim.

Əmini gedir Hindistana bir kitab axtarırmış. Bir kitabxanaya gəlir, kitabxananın müdürinə deyir ağa bir kitabı səndən istəyirəm mənə verərsən? Müdir icazə vermir. Çox israr eləyir, icazə vermir, qəbul eləmir. Çox isrardan sonra müdir deyir 1 saat icazən vardır, varid olsan kitabxanaya istədiyin kitabı tapasan. Əmini deyir varid oldum kitabxanaya baxdım gördüm burada 20 mindən çox kitab var. Dedim Xudaya mən 1 saatın ərzində bu qədər kitabın içində bu kitabı necə tapım? 1 saatın içində o hədisi necə tapım? Mən bu kitabı necə varaqalayım? Heyrətdə qaldım. Birdən dedim ya Əli! – Əlimi uzatdım kitabxananın bir kitabını götürdüm. Üstünü oxudum, gördüm həmin kitabdır ki, onu axtarırdım. Dedim ya Əli! Kitabı açdım, gördüm həmin hədisdir ki, dalısıycan gəzirəm. On dəqiqəyə hədisi yazdım və oradan çıxdım. Çıxanda kitabxana müdiri dedi kitabı tapdın? Dedim bəli! Hədisi yazdın? Dedim bəli! Dedi axı bu on dəqiqədə nə tez tapdın, və nə tez də yazdın? Təəccüb elədi. Dedim bu neçə ləhzədə 2 dəfə ya Əli xərclədim.

«Vəl vələdut təyyib yəxrucu nəbatuhu bu izni rəbbi».

- Can ki, pak oldu insan vücudi bəhrə verir, insanın əli, gözü, dili həqiqətə işləyir.

ƏMİRƏLMÖMİNİN ƏLİ (Ə.)-İN ZİYARƏTİNİN FƏZİLƏTİ

Bu gün (yəni dünya həyatı) əməl günüdür, hesab günü deyil. Sabah, yəni (qiyamət) isə artıq əməl günü yox, hesab günüdür!

Həzrəti Əli (ə.)

İmam Sadiq əleyhissəlam buyurur: «Allah-Təala mələkdən çox məxluq yaratmamışdır. Həqiqətən də hər gün yetmiş min mələk nazil olub, beytül-məmuru təvaf edir., Beytül-məmurun təvafından sonra gəlib Kəbəni təvaf edirlər. Sonra Peyğəmbərin qəbrinə tərəf gəlib salam verirlər. Sonra gəlib Əmirəlmöminin Əli əleyhissəlama salam

verirlər. Sonra isə İmam Hüseyin əleyhissəlamın qəbrinin yanına gəlib, o Həzrətə də salam verirlər. Bundan sonra göyə tərəf qalxırlar. Qiyamətə qədər hər gün (mələklər dəstə-dəstə) nazil olurlar.

Sonra İmam Sadiq əleyhissəlam buyurdu: «Əmirəlmöminin əleyhissəlamın haqqına arif olaraq o Həzrəti ziyarət edən kəs, yəni o Həzrətin itaətinə vacib və Peyğəmbərdən sonra fasiləsiz xəlifə bilərək ziyarət edən şəxs. Həmçinin onun ziyarəti icbar (başqasının məcburiyyəti qarşısında məruz qalaraq) və təkəbbürlük üzündən olmasa, Allah-Təala onun üçün yüz min şəhidin savabını yazıb, keçmiş və gələcək günaharını bağışlayar. Qiyamət günü bu (böyük günün qorxunc səhnəsindən) amanda qalan şəxslərdən biri olacaq və onun hesabını asan tutub, mələklər ondan istiqbal edəcəklər.

Həmçinin (ziyarətdən) evinə qayıdarkən mələklər onu müşaiyət edir, xəstələnərsə onun əyadətinə gedər və əgər dünyadan köçərsə cənazəsini qəbrinə qədər yola salıb, onun bağışlanmasını tələb edirlər.

Qeyd etmək lazımdır ki, Həzrəti Əmirəlmöminin Əli (ə.)-in ziyarəti haqqında nəql olunmuş ziyarətnamələr iki növdür.

1. Mütləqə: yəni onu oxumaq üçün müəyyən bir vaxt təyin olunmamış ziyarətnamələr.

2. Müqəyyədə: yəni onu oxumaq üçün müəyyən vaxtlar təyin olunmuşdur.

Biz burada əvvəl «mutləqə» ziyarətlərdən bir neçəsini qeyd edirik:

Aşağıda qeyd edəcəyimiz ziyarətnaməni Şeyx Müfid və başqaları nəql etmişlər. Belə ki, o Həzrəti ziyarət etmək istəyəndə, qüsl edib, təmiz paltar geyinib, özünü ətirləyərək evdən çıx və de:

«Allahummə inni xərəctu min mənzili əbği fəzləkə və əzuru vəsiyyə məbiyyəyə səlavatukə əleyhima, Allahummə fəyəssir zaliyə li vəsəbbib əlməzarə ləhu vəxlufni fi afiyəti və huznəti biəhsən-il-xilafəti ya ərhəmərrahimin».

Yola düşərək, dilini bu zikirlə məşğul et:

«Əlhəmdulillahi və subhanəllahi vəla ilahə illəllah».

Bütün həmd və səna Allaha məxsusdur. Allah-Təala pak və münəzzəhdir. Allahdan başqa Allah yoxdur.

RUZİNİN YETİŞMƏSİ

Feyz Kaşani rəvayət edir ki, Həzrət Əli (ə)-ın şəninə gəlmiş «Adiyat» Surəsini kim Əli (ə)-ın mübarək seçilmiş adları qədər oxusa (yəni 110 dəfə), onun ruzisi heç gümanında olmadığı bir yerdən yetişər. Hər kəs bu surəni daha çox oxusa borcu ödənilər və salamat qalar.

«NADİ-ƏLİ» DUASI

Bismillahir-Rəhmanir-Rəhim!

Nadi Əliyyən məzhərəl əcaibi təcid hu avnən ləkə finnəvaibi li iləllahi hacəti və əleyhi muavvəli kulləmə əmərtəhu və rəmeytu munqəzi fi zillillahi və yuzlilillahu li ədukə kullə həmmi və gəmmi səyəncəli bi əzəmətikə ya Allahu binubuvvətikə ya Muhəmmədə bi vilayətikə ya Əliyyu ya Əliyyu ya Əliyyu. Ədrikni bi-həqqi lütfikəl xəfiyyi Allahu Əkbəru ənə min şərri ədaikə bəriun Allahu səmədi min indikə mədədi və əleykə mötəmidi bi həqqi iyyakə nəbudu və iyyakə nəstəinu ya Əbəlğeysi əğisni ya Əbəlhesəneyni Ədrikni ya seyfəllahi ədrikni ya babəllahi ədrikni ya huccətləlahi ədrikni ya vəliyyəllahi ədrikni bihəqqi lütfik əl xəfiyyi ya Qəhharu Təqəhhərtə bil qəhri vəl qəhru fi qəhri qəhrikə ya qəhharu ya qahirəl əduvvi ya valiyəl vəliyyi ya məzhərəl əcaibi ya Murtəza Əliyyu rəmeytə mən bəğa əleyyə bisəhmillahi və səyfillahil qatili ufəvvizu əmri iləllahi innəllahə bəsirun bil ibədi və ilahukum ilahun vahidun la ilahə illahuvə rəhmanurrəhim. Ədrikni ya qiyasəl müstəqisinə ya dəliləl mutəhəyyirinə ya Əmanəl xəfinə ya muinəl mutəvəkkilinə ya rəhiməl məsakinə ya ilahəl aləminə bi rəhmətikə və səlləllahu əla seyyidina Muhəmmədin və alihi əcməinə vəl həmdulillahi rəbbil aləmin.

«NADİ-ƏLİ» DUASININ TƏRCÜMƏSİ

Bismillahir-Rəhmanir-Rəhim

Çağır Əlini, möcüzələr zahir edəni. Taparsan onu bəlalər baş verəndə. Fəryadına çat. Varımdır mənim Allahdan bir istəyim.

Yüksəlişim onunladır. Sən onu əmr etmişən. Bütün istəklərimi Allah kölgəsinə həvalə etdim. Allah məni zəlil edər ki, səni qəm-qüssə ilə çağırısam. Öz əzəmətinlə mənə aydınlıq gətir. Öz peyğəmbərliyinlə mənə aydınlıq gətir, ya Mühəmməd (s). Öz vilayətinlə mənə aydınlıq gətir, ya Əli /ə/. Öz gizli lütfünün haqqına məni dərk et (dadıma çat, harayıma çat), Allah böyükdür. Sənin düşmənlərinin şərrindən uzağam. Allah mənim ehtiyaclarımı təmin edəndir. Sənin yanındadır mənim köməyim. Sənə söykənirəm. And olsun haqqa sənə ibadət edirik. Səndən kömək istəyirik. Ey köməyə çatanların atası. Köməyimə yetiş. Dadıma yetiş, ey Həsəneynin atası, harayıma çat. Ey Allahın qılncı, harayıma çat, ey Allahın qapısı, harayıma çat, ey Allahın dəlili /höccəti/, harayıma çat, ey Allahın vəlisi, harayıma çat öz gizli lütfünün haqqına. Ey yenilməz qüdrət sahibi. Öz qüdrətinlə böyük qüdrət sahibi oldun. Sənin yenilməzliyin sənin qüdrətindədir. Ey düşməni məğlub edən. Ey dostu dost olan. Ey möcüzələr zahir edən Əli! Ya Murtuza Əli! Kim mənə düşmən oldu, Allah qılncını və oxunu ona sancdı. Öz işlərimi Allaha həvalə edirəm. Allah öz bəndələrini görəndir. Sizin bir Allahınız var. Ondan qeyri yaradan yoxdur. O, Rəhmandır və Rəhimdir. Mənim dadıma çat, ey köməyə çatanların pənahlı. Ey heyrdə qalanların bələdçisi. Ey qorxanların təsəllisi. Ey şükr edənlərin kömək edəni. Ey miskinlərə rəhm edən. Ey bütün varlıqların məbudu. Sənin rəhmətinlədir...!

Allahın salamu və rəhməti olsun peyğəmbər Mühəmmədə /s.s.v.v./ və onun əhli beytinə (ailesinə).

NADİ ƏLİYYİN KƏBİRİN XƏTM YOLU - YƏNİ «NADİ-ƏLİ» DUASININ FƏZİLƏTLƏRİ

Hər kəs gözəl əxlaqı sevsə, haramdan çəkinər.

Həzrət Əli (ə.)

Nadi Əliyyin Kəbirin xətməli yolu odur ki, əgər bir kəsin böyük mühim işi olsa nadi Əlini o mühim işin niyyətinə 7 (yeddi) dəfə oxusun, əlbəttə əmələ gələr. Əgər bir böyüyün, ya əmirin yanına getsən, bir gün Nadi Əlini 3 (üç) dəfə oxu və bütün əzalarına

onilə sevilərsən və sənin müxlisin olar. Əgər övlad niyyəti ilə oxusan, Haqq-Təala sənə övlad verər. Əgər bir şəxsi özünə tabe etməyə istəsən, cümə axşamı 14 (on dörd) dəfə onun adına oxu və 100 (yüz) dəfə peyğəmbər və əhli-beytinə sələvat göndər. Əlbəttə sənə tabe olacaq və hər nə desən qəbul edəcək. Əgər səhər namazından sonra ruzi niyyəti ilə 9 (doqquz) dəfə oxusan, dövlətli olarsan. Əgər borcu ədə etmək üçün 15 (on beş) gün gündə 22 (iyirmi iki) dəfə oxusan ədə olar. Əgər bir qadın gec doğsa, 5 (beş) dəfə suya oxu və o qadın içsə tez doğacaq. Əgər bir kəs bu duanı özü ilə götürsə tamam heyvanat, ins və cinsin şərrindən qorunar. Hər kim şəkk gətirsə, əlbəttə kafir olar.

(Zadül məad. Əllamə məclisi)

TƏVƏSSÜL DUASINDAN

«Ya Əbəl-Həsəni, ya Əmirəlmöminin, ya Əliyy-ibn Əbi Talib, ya Höccətəllahi əla xəlqih, ya Səyyidəna və mövlana inna təvəccəhna vəstəşfəna bikə illəllah və qəddəmnakə bəynə yədəy hacatina, ya vəcihən indəllahi işfələna indəllah...

Tərcüməsi:

«Ey Əbəl Həsən, ey Əmirəlmöminin! Ey Əliyyəbnə Əbi Talib! Ey Allahın öz bəndələri üçün höccət və dəlili! Ey bizim ağamız və mövlamız həqiqətən biz sənə üz tutub sənin vasitəçiliyin ilə Allah dərğahına gəlir. Səni Allah dərğahında vasitəçi seçib hacətlərimizi sənə təqdim edirik. Ey Allah dərğahında uca məqamlı və hörmət sahibi, bizə şəfaətçi ol!..

İMAM HƏZRƏT ƏLİ /Ə/ RAMAZAN BAYRAMINDA BU XÜTBƏLƏRİ OXUYARDI

I-Cİ XÜTBƏ

Bismillahir-Rəhmanir-Rəhim

Əlhəmdü lillahi nəhmədühü və nəstəyynühü və numinu bihi və nətəvəkkəlu əleyhi və nəşhəduhu ən la-ilahə illəllahu vəhdəhu la şərikələh. Və ənnə Mühəmmədən əbduhu və rəsuluhu salavatullahi

və səlamuhu əleyhi və alihi və məğfirətuhi və rizvanuh. Allahummə səlli əla Mühəmmədin əbdikə və rəsulikə və nəbiyyikə səlatən tammətən famiyətən zakiyəh. Tərfəu biha dərəcətuhi və түбəyyinu biha fəzləhu. Səlli əla Mühəmmədin və alih. Və barik əla Mühəmmədin və ali Mühəmməd kəma səlləytə və barəktə və tərəhhəmtə əla İbrahimə və ali İbrahim. İnnəkə Həmidün məcid. Allahummə əzzib kəfərətə əhlil kitabilləzinə yəsuddunə ən sabilik və yəhcudunə ayatikə və yukəzzibunə rüsülək. Allahümmə xalif bəynə kəlimətihim və əlqir rübə fi qulubihim və ənzil ələyhim riczəkə və nəqimə-təkə və bəsəkəlləzi la tərədduhu ənil qovmil mücrimin. Allahumməsur cüyuşal musliminə və tərəyahum və mərəbitəhum fi məşariqil ərzi və məğaribiha. İnnəkə əla kulli şeyin qədir.

I-Cİ XÜTBƏNİN TƏRCÜMƏSİ

Bismillahir-Rəhmanir-Rəhim

Həmd Allah üçündür. Ona şükr edirik və ondan köməklik istəyirik və ona iman gətirdik. Və ona işlərimizi tapşırdıq. Və ona şəhadət verdik ki, ondan başqa bir ibadətə layiq Allah yoxdur, təkdir, şəriki yoxdur və həzrəti Mühəmməd (s.) onun bəndəsi və rəsuludur. Allahın salavatı və salamı ona və övladlarına olsun. Və onun bağışlaması və razılığı özünədir. Xudaya! Mühəmməd (s.) ki, sənin bəndən və rəsulun və peyğəmbərindir, rəhmət göndər ki, tam, pak və yetişmiş bir rəhmət olsun ki, onunla peyğəmbərin dərəcəsi yüksəlsin və rəhmətlə onun fəziləti aşkar olsun. Mühəmməd (s.) və onun övladlarına rəhmət və bərəkət göndər. Necə ki, İbrahim (ə.) və onun övladlarına rəhmət və bərəkət göndərmisən. Çünki sən şükürə layiq, böyüksən. Pərvərdigara, sənin yoluna girməkliyə mane olan əhli kitablardan olan kafirlərə əzab göndər ki, onlar sənin ayələrivi inkar və peyğəmbərlərivi yalançı hesab edirlər. Pərvərdigara! Onların danışığlarına ziddiyyət sal! Və onların qəlblərinə qorxu sal. Öz əzabını və qəzəbini və günahkarlardan qaytarılmayan əzabını onlara nazil et. Pərvərdigara! Müsəlman əsgərlərinə və fikirlərinə yerin Şərq və Qərbində olan rabitələrinə kömək et. Həqiqətən sən hər şeyə qadirsən.

2-Cİ XÜTBƏ

Bismillahir-Rəhmanir-Rəhim

Allahumməğfir lil mömininə vəl möminat. Vəl müsłiminə vəl müsłimat. Allahumməc əlit təqva zadəhum vəl iymanə vəl hikmətə fı qulubihim və əvziənnəhum ən yəşkürü nemətəkəlləti ən əmtə ələyhim və ən yufu bi əhdikəlləzi ahədtəhum ələyhi. İlahəl həqqi və xaliqil xəlqi. Allahum-məğfirli mən, түvüffiyə minəl mömininə vəl möminati vəl müsłiminə vəl müsłimati və li mən huvə lahiqun bihim min bədihim. İnnəkə əntəl əzizül həkim. İnnəllahə yəmürü bil ədli vəl ihsani və iyta i zil qurba və yənha ənil fəhşai vəl münkər vəl bəğyi yəizükum ləlləkum təzəkkərun. Vəzkurul lahə bi zikrikum. Fə innəhu zakirun li mən zəkərəh və əsəlullahə min rəhmətihi və fəzlih. Fə innəhu la yəxiybu ələyhi da in dəahu. Rəbbəna atina fiddünya Həsənətən və fil axirəti Həsənətən və qina əzabənnar birəhmətikə ya ərhəmə rəhimin.

2-Cİ XÜTBƏNİN TƏRCÜMƏSİ

Bismillahir-Rəhmanir-Rəhim

Pərvərdigara! Mömini-möminatı və müsłimi müsłimatı bağışla. Pərvərdigara! Pəhrizkarlığı onlara tuşə qərar ver. Və onların qəlblərində hikmət və imanı qərar ver. Və onlara verdiyin nemətlərin şükrünü əda etmək üçün möhlət ver. Və onlara etdiyin əhd-peymana vəfalı çıxsınlar. Ey həqqin Allahı və xəlqin yaradanı. Pərvərdigara! Mömini-möminatdan və müsłimi-müsłimatdan vəfat edənləri bağışla və onlardan sonra gələn adamları da bağışla. Çünki sən əziz və həkimsən. Həqiqətən Allah ədalətə və yaxşılıq etməyə və yaxın adamlara bəxşiş etməyə buyurur. Və xoşa gəlməz və zülm və pis işlərdən nəhy edir. Allahı yadınıza salıb zikr edin. Bəs doğrudan da o, yada salanları yad edir. Allahın rəhməti və fəzilətindən istəyin! Bəs doğrudan da onu çağıranı naümid etməz. Ey bizi yaradan! Dünyada və axirətdə bizə ehsan et və cəhənnəm odundan bizi saxla. Öz rəhmətinlə, ey rəhm edənlərin rəhimlisi.

DUAYİ – ƏLİ

İlahi ma əbədtuk xəvfən min narikə və la əbədtukə təməən li

cənnətikə innəmə və cədtukə əhlən lil ibadəti fəəbədtukə.

ƏLİNİN DUASININ TƏRCÜMƏSİ

Ey mənim Allahım, mən sənin cəhənnəminin qorxusundan sənə ibadət etmirəm. Sənin cənnətinin tamahına görə də sənə ibadət etmirəm. Səni ibadətə layiq görüb (bilib) Sənə ibadət edirəm.

HƏZRƏT ƏLİ (Ə.)-İN DOĞULDUĞU YERDƏ OXUNAN DUA

Allahummə nəvvir bilelmi qəlbi vəstəmil bitaətikə bədəni və xəllisni minəl-fitəni və əşğil bilitibari fikri vəiqni şərrə vəsviş-şeytani və əcirni minhu ya rəhmanu bissalihati əmaləna Allahummə inni əvdətu nəfsi fı hazəl-məhəlliş-şərifı ila yəvmil-qiyaməti xalisən muxlisən əşhədu və la ilahə illəllahu və ənnə Muhəmmədən əbduhu və rəsuluh.

HƏZRƏT ƏLİNİN (Ə.) QƏBRİNİ ZİYARƏT ZAMANI OXUNAN DUA

Öz nəfsinə tabe olsan, səni kar və kor edəcək.

Həzrət Əli (ə.)

Əssəlamü əla Əbil-əimməti və xəlilin-nubüvvəti vəl-məxsusi Əbil-uxuvvə, əssəlamu əla yəsubid-din, vəlimani və kəliməti-rəhman, əssəlamu əla mizanil əmal və muqəllibil əhval və səyfi zil-cəlal, və saqis-səlsəbiliz-zülal, əssəlamu əla salihil-mömininə və varisi ilmin-nəbiyyin, vəlhakimi yəvməd-din, əssəlamu ələ şəcərətit-təqva və samiis-sirri vən-nəcvə, əssəlamu əla hüccətil-lahil-baliğəti və nimətihis-sabiğəti və niqmətid-damiğə, əssəlamu ələs-siratilvazih, vən-nəcmillaihi, vəl-imamin-nasih və rəhmətullahi və bərəkətuhi.

TƏRCÜMƏSİ

Salam olsun imamların atasına, nübüvvətin dostuna, qardaşlığa məxsus edilən şəxsə, salam olsun dinin və imanın Allah kəlməsinin himayətçisinə, salam olsun əməllərin mizanına, halları dəyişdirənə, cəlal sahibi olan Allah şəmşirinə, zülal səlsəbil çeşməsinin saqisinə, salam olsun möminlərin salehinə, peyğəmbərlərin, qiyamət gününün hakiminin elm varisinə. Salam olsun təqva ağacına, sirri və gizli

münacatı eşidənə, salam olsun Allahın baliğə hökmlərini çatdıran höccətinə, tamamlanmış nemətlərinə, məhv edən intiqamçıya, salam olsun aşkar yola, parlaq ulduza, nəsihət edən imama, odlü dəmir əmuda, Allahın rəhmət və bərəkəti sənə olsun.

ƏMİRƏL-MÖMİNİN ƏLİ (Ə.)-İN SALAVATI

Dostluq və qardaşlıq insaf vasitəsilə davam edər.

Həzrət Əli (ə.)

Allahummə səlli əla Əmirəlmömininə Əliyyibni Əbi Talib əxi Nəbiyyik və vəliyyih və nasirihi və vəsiyyihi və vəzirih və mustəvdəi elmihi və məvzii sirrihi və babi hikmətihi vənnatiqi bihuccətihi vəddai ilə şəriətihi və xəlifətihi fi ummətihi və mufərricil-kərbi ən vəchihi qasimil-kəfərəti və murğimil-fəcərətilləzi cəəltəhu min nəbiyyikə bimənziləti Harunə min Musa. Allahummə vali mən valahu və adi mən adahu vənsur mən nəsərəhu vəxzul mən xəzələh vələn mən nəsəbə ləhu minəl-əvvəlinə vəl-axirinə və səlli əleyhi əfzələ ma səlləytə əla əhədin min əvsiyai ənbiyaikə ya Rəbbəl -aləmin.

TƏRCÜMƏSİ

İlahi, salavat göndər Əmirəlmöminin Əliyyibni Əbitalibə-Rəsulun qardaşına, dostuna, köməkçisinə, canişininə, vəzirinə, elminin sirrini əmanət qoyduğu, hikmətinin qapısına, onun höccəti ilə danışib onun şəriətinə dəvət edənə, ümmətində xəlifəsinə, onun üzündən qəm-qüssə tozunu aparana, kafirləri məhv edənə, faciqlərin burnunu yerə sürtənə, elə bir şəxsə ki, peyğəmbər onu özü ilə münasibətdə Harunun Musaya olan nisbəti qərar verdi. İlahi, onu sevəni sev, onunla düşmən olanı düşmən tut, ona kömək edənə kömək edib, xar etmək istəyənləri xar et. Ona qarşı nalayiq söz deyənlərin, düşmənçilik edənlərin hamısına lənət et. Öz peyğəmbərlərinin canişinlərinə göndərdiyin salavatların ən fəzilətliyini ona göndər (29).

ƏLİ (Ə.)-İN HİRZİ

İlahi kulləma ən əmtə ələyyə binimətin qəllə ləkə indəha şukri və kulləmə ibtələytəni bibəliyyətin qəllə ləkə indəha səbri fəya mən qəllə

şukri ində niəmihi fələm yəhrumni və ya mən qəllə səbri ində bəlaihi fələm yoxzulni və ya mən rəani ələl-məasi fələm yəfzəhni və ya mən rani ələl-xətaya fələm yuaqibni əleyha səlli əla Muhəmmədin və ali Muhəmməd. Vəğfirli zənbi vəşfini min mərəzi innəkə əla kulli şeyin qədir (*Qeyd. 3*).

HƏZRƏT ƏLİ /Ə/-İ YUXUDA GÖRMƏK

Seyyid ibn Tavus «fəlahus-sail» kitabında rəvayət edir ki, kim Həzrət Əli /ə/-i yuxuda görmək istəyirsə yatan zaman, belə desin: «Əllahummə inni əsəlükə ya mən ləhu lütfün xəfiyyun və əyadyihi basitətin la tənqəzi. Əsəlükə bi lütfikəl xəfiyyil-ləzi ma lətuftə bihi li əbdin illa kufiyə ən turiyəni mövlayə Əliyyəbni Əbi Talibin /ə/ fi mənami».

ƏLİ /Ə/-İN ZİYARƏTNAMƏSİ

Əssəlamu ələş-şəcərətin-nəbəviyyəti vəddəvhətil haşimiyyətil-muziətil-musmirəti binubuvvətil-muni-qəti bil-imaməti və əla zəciyəkə Adəmə və Nuhin əleyhhissəlam. Əssəlamu əleykə və əla əhli bəytikət-təyyibinət-tahirin. Əssəlamu əleykə və ələl-məlaikətil-muhdiğinə bikə vəl-haffinə biqəbrikə ya mövlayə və Əmirəl-möminin, haza yəvmul-əhədi və huvə yovmukə və bismikə və ənə zeyfukə fihi və carukə fəzifni ya məvlayə və əcirni fəinəkə kərimun tuhibbuz ziyafətə və məmurun bil-icarəti fəf əl ma rəğibtu iləykə fihi və rəcəvtuhu minkə bimənzilətikə və ali bəytikə indəllahi və mənzilətihi indəkum və bihəqqibni əmmikə Rəsulillahi səlləllahu əleyhi və alihi və səlləm və əleyhim əcməin.

HƏZRƏT ƏLİ (Ə)-İN PEYĞƏMBƏRƏ SALAVATI

İzzətli kasıblıq zillətli varlılıqdan yaxşıdır.

Həzrət Əli (ə.)

İnnəllahə və məlaikətəhu yusəllunə ələnnəbiyy ya-əyyühəl-ləzinə amənu səllu əleyhi və səllimu təslima. Allahumə səlli əla Muhəmməd və ali Muhəmməd, və barik əla Muhəmmədin və ali Muhəmməd, və təhənnən əla Muhəmmədin və ali Muhəmməd, və səllim əla Muhəmmədin və ali Muhəmməd, kəəfzəli ma səlləytə və

barəktə və tərəhhəmtə və təhənnəntə və səlləmtə əla İbrahimə və ali İbrahimə innəkə Həmidun məcid. Allahummə əti Muhəmmədən əlvəsələtə vəşşərəfə, vəl-fəzilə, vəl-mənzilətəl-kərimə. Allahumməcəl Muhəmmədən və alə Muhəmmədin əzəməl-xəlaiqi kulli-him sərəfən yəvməl-qiyaməti cahən və əfzələhum indəkə mənzilədən və nəsibə. Allahummə və əlhiqna bihi qeyrə xəzaya və la nakisinə və la nadiminə və la mubəddəlinə ilahəl-həqqi amin.

TƏRCÜMƏSİ

Həqiqətən Allah və onun mələkləri peyğəmbərə salavat göndərirlər, ey iman gətirənlər, ona salavat və salam göndərin. İlahi, Muhəmməd və ali Muhəmmədə salavat göndər, Muhəmməd və ali Muhəmmədə bərəkət göndər. Muhəmməd və ali Muhəmmədə salam göndər. İbrahim və ali İbrahimə göndərdiyin ən uca və fəzilətli salam, bərəkət, rəhmət, təhənnün və salam kimi. Həqiqətən sən Həmid, Məcidsən. İlahi, Muhəmmədə vəsilə, şərəf, fəzilət mənzilət əta et. İlahi Muhəmməd və ali Muhəmmədi qiyamət günü məxluqatın ən əzəmətlisi və ən şərəflisi qərar ver, özünə hamıdan daha müqərrəb və yaxın həmnəşin qərar ver, onları qiyamət günündə cah-cəlal cəhətdən hamıdan abırlı və fəcih qərar ver və mənzilət cəhətdən hamından fəzilətli qərar ver. İlahi, Muhəmmədə ən şərəfətli məqam əta et, salam xalatı və mükafatı və islam şəfaəti ona ver. İlahi, bizi də ona rüsvay olmadığımız və əhd sındırmadığımız, həmçinin peşiman olmuş və məbudları dəyişmədiyimiz halda ona mülhəq et (47).

HİRZİ - HƏZRƏT ƏLİ

Tənbəllik müsibətlərin açarındır.

Həzrət Əli (ə.)

Bu hirzi Xəndək davasında Cəbrail /ə/ Əmirəl-möminin Əli /ə/ üçün nazil edib. Gecə vaxtı Həzrəti Rəsuli-Əkrəm /s.ə.v.v/ baxırdı. Bir qaraltı gördü. Buyurdu, ya Hüzeyfə, gör kimdir. Baxıb ərz etdi ki: - Ya Rəsulallah, Əli ibni Əbutalibdir. Həzrət buyurdu: - Ya əbəl Həsən, məgər sən düşmənin əməllərindən qorxmadın? Bu gecə vaxtı sənə düçar olub sədəmə vururlar. Ərz elədi: - Ya

Rəsulallah, mən canımı fəda eləmişəm Allaha və onun rəsuluna. Bu gecə vaxtında müsəlmanları qorumaqdan ötrü çıxmışam. Hənuz onların kəlamı təمام olmamışdı ki, Cəbrail (ə.) nazil oldu. Ərz elədi, ya Mühəmməd (s.), Allah-Təala salam yetirir, buyurur sənə ki, mən bu gecə Əlinin bu əməlini görüb məxfi olan elmimdən onun üçün neçə kəlmə hədiyyə göndərdim. Hər kəs bu kəlmələri oxuyub Allaha pənah apara, hər hiyləgər şeytandan, hər zalım padşahdan, yanmaqdan, qərq olmaqdan, bütün bəlalardan, və hər zərər verən yırtıcı heyvandan, hər yol kəsən quldurdan, oğrudan əmin amanda qalar və məhfuz olar. Həmin dua budur:

«Bismillahir-rəhmanir-rəhim. Allahumməh rüsna bi əynikəlləti la tənəm vəknüfna bi rüknikəlləzi la yüram. Və əizzəna bi sultanikəlləzi la yuzam. Vərhəmna bi qüdrətikə ələyna və la tühlikna vəntər rəcau rəbbi kəm min nimətin ən əmtə biha ələyyə qəllə ləkə indəha şükri. Və kəm min bəliyyətin ibtələytəni biha qəllə ləkə indəha səbra. Fə ya mən qəllə ində nimətihi şükri fələm yəhrimni. Və ya mən qəllə ində bəliyyətihi səbri fələm yoxzüləni ya zəl mərəfəd daimilləzi la yəngəzi əbəda. Və ya zənnəma illəti lə tühsa ədəda. Əsəlükə ən tüşəlliyyə əla Mühəmmədin və alihi-tahirin. Və ədrəu bikə fi nühuril ədai vəl cəbbarinə, Əllahümmə əinni əla dini bi dünyayə. Və əla axirəti təqvayə. Vəhfəzəni fima inibtu ənhu və la təkilni ilə nəfsi fiyma həzrətuhi. Ya mən tənqusuhul məğfirətu və la təzürruhul məsiyətu. Əsəlükə fərəcən acilən. Və səbrən cəmilən. Və rizqən vasiən. Vəl afiyətə min cəmiil bəlai vəşşükri ələl afiyəti. Ya ərhəmərrahimin.

(Hacı Ağa Mirzə Əbdülkərim ağanın «Lisanül müstəğisin» əlyazma əsərindən).

FƏYYAZ DUASI

Bismillahir-Rəhmanir-Rəhim

La ilahə illəllahül cəlilül cəbbar, la ilahə illəllahül Kərimül səttar. La ilahə illəllahül kəbirül mütəal. La ilahə illəllahü vəhdəhu la şərikə ləhu ilahən vahidən rəbbən və şahidən əhədən səmədən və nəhnu lohu abidun. La ilahə illəllahu vəhdəhu la şərikə ləhu ilahən vahidən rəbbən şahidon əhədən səmədən və nəhnu ləhu qanitun. La ilahə illəllahü vəhdəhu la şərikə ləhu ilahən vahidən rəbbən və şahidən

əhədən səmədən və nəhnu ləhu Sabirun. La ilahə illəllah. Mühəmmədür rəsulullah. Əliyyün vəliyyullah. Və səlləllahu əla Mühəmmədin və alihi əcməin. Ət-təyyibinə əttahirin. Əl əxyaril Əncəbin. Allahümmə səlli əla Mühəmməd və ali Mühəmməd.

FƏYYAZ DUASININ FƏZİLƏTLƏRİ

Həzrəti Peyğəmbər Salavatullah buyurub hər kəs sübh vaxtı bu duanı oxusa 360 dəfə Həccəi Əkbərin savabın qazanar və 360 qul Allah yolunda azad etmiş olar və 360 acın qarnını Allah yolunda doyurtmuş olar və 360 susuz şəxsə su vermiş olar.

Peyğəmbər Salavatullah bu sözləri deyəndən sonra Cənabi Cəbrail Əleyhissəlam Allah tərəfindən nazil olub buyurur, hər kəs mənim bəndələrimdən və sənin ümmətlərindən ömründə bir dəfə bu duanı oxusa öz izzəti cəlalıma and içirəm. O bəndəmə 7 şey kəramət edərəm.

- 1) Yoxsulluğu ondan uzaq edərəm.***
- 2) Nəkir Münkərin sual-cavabını ona asan edərəm.***
- 3) Onu sirat körpüsündən bir ildırım kimi keçirərəm.***
- 4) Gözlənilməz ölümlərdən onu xilas edərəm.***
- 5) Cəhənnəmin odunu ona haram edərəm.***
- 6) Susuzluqdan və aclıqdan o, şəxsi saxlayaram.***
- 7) Şeytanın məkrindən və hiyləsindən onu xilas edərəm (Qeyd.4).***

BİR NEÇƏ SURƏYƏ BAXIŞ «NİSA» (QADINLAR) SURƏSİ

Həzrət Əli (ə.)-dan rəvayətdir ki, hər cümə günü «Nisa» surəsini oxuyan şəxs qəbir əzabından amanda olar.

«ƏNFAL» (QƏNİMƏT) VƏ «TÖVBƏ» SURƏLƏRİ

İmam Sadiq (ə.) buyurmuşdur: Kim hər ay «Ənfal» və «Tövbə» surələrini oxuya nifaq (münafıqlıq) heç vaxt ona yol tapmaz və Həzrət Əli (ə.)-in şüarlarından olar.

Başqa bir rəvayətdə yuxarıda deyilənlərə bu da əlavə olunmuşdur ki, bu surələri oxuyan şəxs qiyamət günü camaat hesab-kitab verib qurtarana qədər Cənnət süfrələrindən bəhrələnəcək.

«FURQAN» (FƏRQLƏNDİRMƏ) SURƏSİ

Həzrət Əli (ə.) İshaq ibn Əmmara buyurdu: - Ey Əmmarın oğlu! «Furqan» surəsini oxumağı tərk etmə. Kim bu surəni hər gecə oxusa Allah ona heç vaxt əzab verməz, ondan sorğu-sual etməz və onun yeri cənnətdə olar.

«VAQİƏH» (VAQİƏ) SURƏSİ

İmam Sadiq (ə.) buyurmuşdur: hər cümə axşamı «Vaqiəh» surəsini oxuyan şəxsi Allah sevər, onu camaat yanında hörmətli edər, dünyada heç bir bədbəxtlik ona üz verməz və Həzrət Əli (ə.)-in dostlarından olar. Bu surə Həzrət Əli (ə.)-a məxsusdur və heç kim surədə onunla şərik deyil.

Başqa bir rəvayətdə deyilmişdir: Cənnəti sevib onu görmək istəyən şəxs «Vaqiəh» surəsini oxumalıdır. Cəhənnəmi görmək istəyən şəxs isə «Loğman» surəsini oxumalıdır (Görməkdən məqsəd yuxuda görməkdir).

Rəvayətdir ki, kim hər gecə yatmadan qabaq «Vaqiəh» surəsini oxusa, qiyamətdə sifəti on dörd gecəlik ay kimi parlaq olar.

«FƏCR» (DAN YERİ) SURƏSİ

İmam Sadiq (ə.) buyurmuşdur: Vacibi və müstəhəbbi namazlarınızda «Fəcr» surəsini oxuyun. Bu surə İmam Hüseyin (ə.)-a aiddir. Bu surəni oxuyan şəxs qiyamət günü İmam Hüseyin (ə.)-la bir yerdə olar. Allah yenilməz qüdrət və hikmət sahibidir.

«ADİYAT» (QAÇAN ATLAR) SURƏSİ

İmam Sadiq (ə.) buyurmuşdur: «Adiyat» surəsini daima oxuyan şəxs qiyamətdə Həzrət Əli (ə.)-la birgə və onun dostlarından olar.

ƏRƏB HƏRFLƏRİ İLƏ İSTİXARƏ

Həzrət Əli (ə.) hər hansı səfərə çıxarkən və yaxud birini görərkən Qurani – şərəfin hərflərindən istifadə edərmiş.

Həzrət Əli ərəb əlifbasından yüz hərfi on qrafada yerləşdirib,

cədvəli tərtib etdikdən sonra gözünü yumub barmağını həmin on qrafadan birinin üstünə qoyarmış, barmağı hansı qrafanın üstünə düşərdisə, yuxarıdan aşağı hərfləri oxuyub, mənasını anladıqdan sonra, bilərmış ki, səfəri və yaxud görəcəyi iş uğurlu və ya uğursuz olacaq.

İstixarəyə başlamamışdan əvvəl on dəfə salavat çəkilməsi məsləhətdir.

Aşağıda istixarə cədvəlindəki hərflərin ərəbcə yazılış qaydası verilir. İkinci cədvəl həmin hərflərin azərbaycanca tələffüzünü əks etdirir.

1. Barmağın sağdan başlanan birinci qrafanın üstünə düşərsə, istixarə etdirən adam bilməlidir ki, hər hansı bir işin danılınca gedərsə xeyirli olar, salamat qayıdar, ona görə həmin işi görməyə tələsməlidir. Belə adamlar tutduğu işdən faydalanar.

2. Barmağın ikinci qrafa üstünə düşərsə, niyyət edib getdiyin işin axırı pis olar, xeyir tapmazsan. Bu işdə səbir eləsən yaxşıdır.

3. Barmağın üçüncü qrafanın üstünə düşərsə, getdiyin işdən xeyir taparsan, tez getməyin məsləhətdir.

4. Barmağın dördüncü qrafanın üstünə düşərsə, görəcəyin və gedəcəyin işdə xeyir yoxdur. Getməməyin məsləhətdir.

5. Barmağın beşinci qrafanın üstünə düşərsə, Əlidən imdad istəyəcəksən. Həmin işin dalınca getməyi tərk et, xeyir tapmayacaqsan.

6. Barmağın altıncı qrafanın üstünə düşərsə, fikrindəki işin dalınca getməyin xeyri yoxdur. Əziyyətə düşə bilərsən, bir qədər səbir etsən inşallah axırı yaxşı olar.

7. Barmağın yeddinci qrafanın üstünə düşərsə, getdiyin işdən xeyir tapacaqsan, niyyətin yaxşı olacaqdır, mənfəətdar olacaqsan.

8. Barmağın səkkizinci qrafanın üstünə düşərsə, hər hansı bir işin dalınca getsən mətləbinə yetişəcəksən. Xeyirli olar, lakin gərək arxayınçılığa yol verməyəsən.

9. Barmağın doqquzuncu qrafanın üstünə düşərsə, hər hansı səfərə getsən qələbə ilə qayıdarsan, mətləbinə yetişərsən, inşallah!

10. Barmağın onuncu qrafanın üstünə düşərsə, xeyir işə rast gələrsən, səfərindən mənfəətdar olarsan. Getdiyin işin dalınca tələssən yaxşıdır.

Cædvæl

[illegible]

İMAM ƏLİNİN ADINA QEYD OLUNMUŞ NİCAT ƏFSUNU

Həzrət İmam Əli (ə.)-in kərrəməlləhu təala vəchəhu həzrətlərinin xas şərifi (xüsusi şərəfəti) budur. 40 «Kaf» ilə bağlanmışdır. Əgər bunları torpağa oxuyub ilanın başına atsan o səni sancmaz.

Ərəbcə kəlmələr

كفاك ربك كم يكفيك كواكف
كف كاف كليم كان منكلا
تكرر كرا الكرفي كبدى
تكن مشكلا كانت لك الكلا
كفاك ربك كف الكاف كرتب
يا كواكب كان يحكى كوكب الفلكا

Kəfakə rəbbukə kəm yəkfikə və vakifuhu kəf kafəhu kəkəlimin kanə münkəlikən. Təkurru əl-kər fi kəbədi. Təhki muşəkkələtən kanət ləkəl kələka. Kəfakə rəbbukə kuffəl kafi kurbətəhu. Ya kovkəbə kanə yuhki kovkəbəl fələka.

DUA HAQDA

İmam Kazim (ə.) buyurmuşdur: «Ey Sümamə, əgər bir hacətin olsun de: «Əllahummə inni əsəlukə bihəqqi Muhəmmədin və Əliyyin fəinnə ləhuma indəkə şənən minəş şəni və bihəqqi zalikəl qədri ən tusəl liyə əla Muhəmmədin və ali Muhəmmədin və ən təfələ bi...» Çünki qiyamətdə elə bir müqərrəb mələk, mürsəl peyğəmbər (s.) və Əli (ə.)-a möhtac olmasın».

Əli (ə.) buyurur ki, peyğəmbər (s.)-dən məni dua etməyimi istədikdə qalxıb namaz qıldı və dua etdi: «İmam Əli (ə.)-a xatir Əli (ə.)-ı bağışla!»

Həzrət Əli (ə.): - Ya Rəsulallah, bu nə duadır?

Peyğəmbər (s.): - Əli (ə.)-dən başqa Allah yanında kimi şəfi gətirim?

«Əllahummə inni əsəlukə bihəqqi Muhəmmədin və Əliyyun və Fatimətə vəl Həsəni vəl Hüseyni ən təqfirə li zunubu və təcavəzə ən səyyiati və tuslihə li şəni və bəlaəddünya vəl axirəti və ən təfələ zalikə bicəmi il mumininə vəl muminati birəhmətikə və fəzlikə ya ərhəmərahimin».

İmam Zaman (ə.c.)-dan nəql olunur ki, hər kəsin böyük hədəti varsa bir həftə hər namazdan sonra bu duanı oxusa yerinə yetər:

«Bismillahir rəhmanir rəhim. İlahi bihəqqil-xəmsəti Rəsulikə və Əliyyin vəsiyyi rəsulikə vəl-həsəni vəl-hüseyni sibtəy rəsulikə və bi-izzəti cəlali vəchikəl-kərimi əs-əlukə ən tusəlliyyə əla Muhəmmədin və ali Muhəmmədin və ən təcələ li mima ənə fi fərəcən və məxrəcən birəhmətikəl-ləti la təziq min şəyin və biqudrətikəl-ləti la yətələkkəu min icabətiha şəyun fis-səməvati nəma fil-ərzi təzaiqi tənferəci, sonra 3 dəfə «təzaiqi», 3 dəfə «tənferəci» demək birincidə barmaqları yummaq, ikinci kəlmədə isə açmaq lazımdır. Sonra: «Bismillahir rəhmanir rəhim, la houle vəla qüvvətə illa billahil-əliyyil-əzim. Əllahumme iyyake nəbudu və iyyakə nəstəinu, Əllahummə kuffə ənni bəsəlləzinə kəfəru fəinnəkə əşəddu bəsən və əşəddu tənkilə».

Rəvayətlərdə deyilir ki, hər bir hədət üçün İmam Hüseyn (ə.)-ə təvəssül edib 128 dəfə bu zikri demək lazımdır:

«İlahi bihəqqil Hüseyni və əxani və cəddihi və əbihi və ummihi və bənihi və şiatihə və məvalihə və zairihə və sukavihi və mucavirihə səlli əla Muhəmmədin və ali Muhəmmədin və əcirni minəl həmmil ləzi əkə fimi birəhmətikə ya ərhəmərahimin».

ALLAHA MƏKTUB

İmam Sadiq (ə.)-dan rəvayət olunub ki, ruzi qıtlığını aradan aparmaq üçün, yaxud bir hədətdən ötrü bu duanı iki səhifəyə, uzun bir sətrə yazıb günəş çıxan zaman suya atmaq və atarkən bu zikri

oxumaq lazımdır:

«Əllahümmə bi Muhəmmədin və alihit-tahirinə iftəh əleyyə əbvabə fəzlikə və cudikə ya Əkrəm əl-əkrəmin». Bu dua yazılmalıdır: «Bismillahir rəhmanir rəhim, əl-məlikil-həqqil-mubin, minəl-əbdiz-zəlili iləl-mouləl-cəlili səlamun əla Muhəmmədin və Əliyyin və Fatimətə vəl-Həsəni vəl-Hüseyni və Əliyyin və Muhəmmədin və Cəfərin və Musa və Əliyyin və Muhəmmədin və Əliyyin vəl-Həsəni vəl-Qaimil-Məhdiyyi moulana və səyyidina səlavatullahi və səlamuhu ələyhim əcməin Rəbb inni məssəniyyə-zurru və əntə Ərhəmur-rahiminə fəksif zurri və amin xoufi bihəqqi Muhəmməidn və ali Muhəmmədin və əsəlukə bihəqqi kulli nəbiyyin və vəsiyyin və siddiqin və şəhidin ən tusəlliyyə əla Muhəmmədin və ali Muhəmmədin ya Ərhəmərahimin işfəu li ya sadati biş-şənil-ləzi ləkum indəhu fə innə ləkum indəllahi ləşənun minəş-şəni fəqəd məssəniyyə-zurru vəl-xoufu ya sadati vəllahu Ərhəmur-rahiminə vəfəl bi ya Rəbbi kaza... (Burada hacəti yazmaq lazımdır).

NADI ƏLİ XƏTMİ

Ühüd döyüşündə islam ordusu məğlub oldu. Cəbrail nazil olub dedi: «Ya Rəsuləllahi Nadi Əliyyən məzhərələ əcaibi təciduhu ounən ləkə finnəvaibi kulli həmmın və cəmmın səyəncəli bivilayətikə ya Əliyyu, ya Əliyyu, ya Əliyyu».

1. Hər kəsin bir cəmiyyətə qarşı çətinliyi olsa 7 dəfə oxuyub onlara üfürsə onlardan zərər gəlməz.

2. Əgər bir kəs düşməndən qorxsə və 27 dəfə oxusa düşməne qalib gələr.

3. Sehr olunmuş bu kəlmələri quyu suyuna oxuyub onunla qüsl etsə və bir az içsə sehr batil olar.

4. Çini kasaya müşk, ya zəfəranla yazıb 21 dəfə oxuyandan sonra zəhərlənmiş şəxsə verilsə şəfa tapar.

5. Yağış suyuna 18 dəfə oxuyub əlacı kəsilməmiş xəstə ondan içsə sağalar.

6. Mühüm çətinlikləri aradan aparmaq üçün 1000 dəfə oxumaq lazımdır.

7. Qəzəblənmiş şəxs qəzəbləndirən şəxsin bərabərində 71 dəfə, 3 dəfə isə ahəstə oxuyub özünə üfursün.

8. Səfir və elçinin qulağına 3 dəfə oxunsa onun elçiliyi qəbul olar.

9. Cümə gününün əvvəli 12 dəfə oxunsa sözü qəbul olar.

10. Töhməti aradan aparmaq üçün bir gecə-gündüzə 40 dəfə oxunmalıdır.

11. Varlanmaq üçün hər səhər 12 dəfə

12. Çoxlu var-dövlət əldə etmək üçün hər gün 31 dəfə

13. Düşməinə qarşı hər gün 17 dəfə, dil bağlamaq üçün 18 dəfə

14. Mühüm işlər üçün hər gün 34 dəfə, nəzər üçün 3 gün 20 dəfə

15. Xəzinə tapmaq üçün və müharibədə fəth etmək üçün hər gün 40 dəfə

16. Yuxuda peyğəmbər (s.)-i görmək üçün hər gecə 7 dəfə

17. Həbsdən xilas olmaq üçün 7 gün 16 dəfə

18. Qapıların üzə açılması üçün hər gün 50 dəfə

19. Sirləri açmaq və dövlətli olmaq üçün hər gün 16 dəfə

20. Düşməni dəf etmək üçün hər gün 18 dəfə oxuyub ona tərəf üfurmək

21. Elm qazanmaq üçün hər gün 10 dəfə

22. Həcətlərin qəbulu üçün 7 gün 100 dəfə

23. İzzət tapmaq üçün hər gün 10 dəfə

24. İki zalımın arasında düşmənçilik yaratmaq üçün hər gün 20 dəfə

25. Düşməni dərbədə etmək üçün hər gün 30 dəfə

26. İxtilafın getməsi üçün hər gün 30 dəfə

27. Düşməni məğlub etmək üçün hər gün 100 dəfə

28. Qəlbin qüvvətli olması üçün hər gün 25 dəfə

29. Qəlbin qüvvətli olması üçün hər gün 25 dəfə

30. Düşmənin ürəyini yumşaltmaq üçün 6 gün 100 dəfə

31. Düşmənin hiyləsini dəf etmək üçün hər gün 100 dəfə

Hər şəxs istənilən bir mətləb üçün aşağıdakı zikri xəlvətdə 12000 dəfə desə gecə yerinə yetər: «Ya qahirəl-əduvvi və ya valiyəl vəliyyi ya məzhərələ əcaibi ya Murtəza Əli».

Düşməni həlak etmək üçün çərşənbə günü günəş çıxarkən 41 dəfə aşağıdakı zikri oxuyub ona tərəf üfurmək lazımdır: «Bismillahir

rəhmanir rəhim bi fəzli bismillahir rəhmanir rəhim bibərəketi bismillahir rəhmanir rəhim ya əbəl qəysi əğisni Nadi Əliyyən məzhərələ əcaibi təcidi hu ounən ləkə finnəvaibi küllü, həmmi və ğəmmi səyəncəli bivilayətikə ya Əliyyu, ya Əliyyu. Ya Əliyyu».

Bu şeirin də müşküllərə çox böyük təsiri vardır: «Ələllahi fikullil umuri təvəkkuli və bil xəmsi əshabil kəsai təvəssuli Muhəmmədin əl məbusi vəbnəyhi bədəhu və Fatimə təzzəhrai vəl Murtəza Əli».

HƏZRƏT ƏLİ (Ə.)-IN DUASI

Bir nəfər Həzrəti Əli (ə.)-ın yanına gəlib duasının gec qəbul olmasından şikayət etdi. Həzrət buyurdu: - Nə üçün bu duanı oxumursan?

«Əllahummə inni əsəlukə bismikəl-Əzimil-Əzəmi Əl-Əcəllil-Əkrəmil-Məxzunil-Məknunin-Nuril-Həqqil-Buzanil-Mubinilləzi huvə nurun məa nurun və nurun min nurin və nurun fi nurin və nurun əla nurin və nurun fourə kulli nurin və nurun yuziu bihu kullu zulumətin və yəksuru bihi kullu şiddətin və kullu şeytanin məridin və kullu cəbbarin ənidin la təqirru bihi ərzun və la təqulu bihi səmaun və yəmənu bihi kullu xaifin və yəbtulu bihi sihrü kullu sahirin və bəğyu kullu bağin və həsədu kuli hasidin və yətəsəddəu li əzəmətihi – bəru vəl-bəhru və yəstəqillu bihil fulku hinə yətəkəlləmu bihil mələku fəla yəkunu lilmouci ələyhi səbilun və huve ismukəl-Əzəmul-Əzəmul-Əcəllun-Əcəllun-Nurul-Əkbərul-ləzi səmməytə bihi nəfsənə vəstəvəytə bihi əla ərşikə və ətəvəccəhu iləykə bi Muhəmmədin və əhli-beytihi əs-əlukə bikə və bihim ən tusəlliyyə əla Muhəmmədin və ali Muhəmmədin və ən təfələ bi ən təqziyyə hacəti».

Həzrət bu duanı da oxuyardı (pis adama möhtac olmamaq üçün oxumaq olar): «Əllahummə la tacəl bi hacətən ilə əhədin min işari xəlqikə vəma cəəltə bi min hacətin fəcəlhə ilə əhsənihim vəchən və əsxahum biha nəfsən və ətləqəhum biha disənən və əcəllihim ələyyə biha mənən».

Camaat içində əziz olmaq, düşməni dəf etmək, səfər bələlərinə, qorxudan uzaq olmaq üçün aşağıdakı duanı yazıb qola bağlamaq, hacət üçün isə yatan zaman oxumaq lazımdır.

«Bismillahir-rəhmanir-rəhim», ya kəsirəl-xəyri və ya daiməl-mərufi və ya qədiməl-ihsani innəhu ləysəs-sultanu ələl-ləzinə amənu və əla rəbbihim yətəvəkkəlu və innəma sultanuhu aləlləzinə yətəvəlləu nəhu vəl-ləzinə hum bihi muşrikune huvəl-lahul-ləzi la İlahə illa huvə «ya Əllahu» (3 dəfə) ya la İlahə illa əntə subhanəkə inni kuntu minəz-zaliminə. Əllahummə inni əsəlukə ən tuhyiyə qəlbi vət-təcdidə yədunəhu təzərruən və xifətən ləin əncana min hazihi lənəkunənnə minəş-şairinə qulillahu yuncikum minha və min kulli kərbin summə əntum tuşrikunə ya Qəribən ğəyrə bəidin, ya şahidən ğəyrə ğaibin, ya ğalibən ğəyrə məğlubin icəlni min əmri fərəcən və məxrəcən vərzucni min həysu əhtəsibu və min həysu la əhtəsibu rizqən vasiən bifəzlikə və rəhmətikə ya Ərhəmərahimin».

HƏR BİR DƏRDƏ QARŞI

Bir nəfər Həzrət Əli (ə.)-dən bütün dərdlərə qarşı darman istədi. Həzrət ona Həsən (ə.) və Hüseyn (ə.) xəstə olanda Cəbrailin Peyğəmbər (s.)-ə nazil etdiyi duanı öyrətdi.

«İlahi kulləma ənəmtə ələyyə nimətən qəllə ləkə indaha şukri və kulləma ibtələytəni bibəliyyətin qəllə ləkə indəha səbrə fəya mən qəllə şukri ində niəmihi fələm yuhrimni və ya mən qəllə səbri ində bəlaihi fələm yəxzulni və ya mən rəani ələl xətaya fələm yuaqibni ələyha səlli əla Muhəmmədin və ali Muhəmmədin vəġfir li zənbi vəş fini min mərəzi innəkə əla kulli şeyin qədir (7 dəfə oxu) əsəlullahə rəbbəl ərşil-əzimi ən yəşfiyəni və yuafini.

ƏLİ (Ə.)-NIN DUASI

Sübh namazından sonra bu duanı oxu:

«Əllahummə inni əsəlukə ya Alimən bikulli xəfiyyətin ya mənissəmau biqudrətihi mədhiyətin ya mənış-şəmsu vəl-qəmərü binuri cəlalihi muziətin ya mənəl – biharu biqudrətihi mucriyətin ya munciyə Yusufə minər-riqqil-ubudiyyəti, ya mən yəsərifu kullə nimətin və bəliyyətin ya mən həvaicəs-sailinə indəhu məqziyyətin ya mən ləysə hacibun yəġşa və la və zirun yəşsa səlli əla Muhəmmədin və ali Muhəmmədin vəhfizni fi səvri və həzəri və ləyli və nəhari və yəqzəti və mənami və əhli və vələdi vəl-həmdü lillahi vəhdəhu».

ZÜBÜR VƏ BƏYYİNAT NƏDİR?

Zübür – kəsmək, bəyyinat – aşkar dəlillər deməkdir. İstilahda isə bir-birinə bağlı iki qaydadır. Bunların mövzusu hərflər, kəlmələr və kəlamlardır ki, bəzən zübürdən bəzən də bəyyinatdan bəhs olunur. Məqsəd isə gizli mətləblərdən xəbər tutmaqdır. Qaydası belədir ki, bir neçə hərf, ya kəlmə, ya kəlam tərkib tapır, onların birincisinə zübür, qalanlarına bəyyinat deyirlər. Məsələn, Sad hərfinin zübürü «C» (ədədi 90), qalanları isə («ad» - ədədi 5) bəyyinatdır.

ƏLİFİN MƏQAMI

Hərflər alimləri deyirlər ki, əlif hər bir hərfin dayacağı və əsasıdır. Bu ya vasitəsiz olur. Məs: ba, ta, sa, ya da vasitə ilə. Məsələn, cim, sin (burada əsas ya hərfi olsa da onun özülündə əsas əlifdir. Yəni ona görə də əlif qutbul-huruf adlandırırlar. Onun zübür və bəyyinatı elə bir adın məzhəridir ki o ad «Əli» adı ilə uyğundur. Belə ki, «Həməzə» ləfzi «Əli» adı ilə eynidir (h=6, mim=90, za=8, h=6) (Əli=110). Məsələ burasındadır ki, əlif sözünün bəyyinatı da yüz on ədədidir: Lam=30, fa=80. Bu da bəyyinat hesabına görə «la ilahe illa huve» kəlməsilə bərabərdir.

Demək əlifin zahiri və batini Əlidir. Başqa hərflər də tək olan əlifdən yaranır. «Hər bir hərfdə onun (Allahın) ayələri vardır ki, o, təkdir».

ZÜBÜR VƏ BƏYYİNATDAN BİR NEÇƏ NÜMUNƏ

Ə li kəlməsinin kətbə zübürü (əyn), ləfzi zübürü isə əyndir. Birincinin ədədi 70, ikincinin ədədi isə 130-dur. Bəyyinat isə () kətbə halda 40, ləfzi halda 82-dir. Bu bir kəlmənin zübürü və bəyyinatının bir-birinə olan nisbətidir. Özünə bənzər misal olaraq, bir-birinə olan nisbətində misal olaraq elm və əməl kəlmələrini demək olar. Belə ki, onların hər ikisinin kətbə zübürü 70, ləfzi zübürü isə 130-dur. Bəyyinatları isə belədir: kətbə «k=30, v=40 və v=40, k=30», ləfzi «lam=71, mim=90».

Burada hər iki kəlmənin bəyyinləri ya 70-dir, ya da 161, cəmi isə

əbcəd ədədinə əsasən 140, ləfzi ədədinə əsasən isə 291-dir.

Əbcəd hesabından başqa ədədlər də vardır. Həzrət Əli (ə.)-dən nəql olunan rəvayətə görə hacətlərin yerinə yetməsi üçün ilahi adları bu ədədlər ilə oxumalı, onların cəfr hissələrini və orta əbcəd hərflərini bilmək lazımdır. İkinci cildə bu barədə iyirmi bir dairə verilmişdir.

MÜƏLLİFİN KİMYAYI - ƏRŞİ TİLSİMİ

Bu tilsimin (Qeyd-36) adları ərşdə nəqş olunmuşdur. O, bütün aləmə nüfuz edir. Bu adlar bəndənin Allaha üz tutması üçün bir vasitədir. Müəllif onları Həzrət Əli (ə.)-nin vilayətində olanlar üçün tərkib etmişdir. Hər səhər ona baxmaq gözün və qəlbin nurlu olmasına, imanın, vilayətin möhkəmlənməsinə, məhəbbət cəlb etməyə, ruzinin artmasına səbəb olar. Onu yanda saxlamaq müşkül-lərin açılmasına, sehrin, nəzərin getməsinə, xətərlərdən qorunmağa baisdir. Mühüm işlər üçün onu gümüşə nəqş edib yanda saxlamaq lazımdır. Bunu yazarkən gəzdirərkən təharətə rəəyət edilməlidir. Məhəbbət və ürəyi ələ almaq üçün şəms, ya zehrə saatında «ya nuru ya quddus» deyərək yazmaq lazımdır. Evin, gəminin və s. qorunması üçün eləcə də malın amanda qalması üçün faydalıdır.

Əsəd (Şir) bürcü. Mordad ayında (miladi təqvimlə 23 iyul-22 avqusta kimi) anadan olan oğlan və kişilərin ulduzu Həzrət Əlinin (ə.)-in ulduzu ilə bir bərabərdədir. Bu adamlar böyükklər yanında söz danışmağı bacarır. Sözün düzünü deyər və düz danışan adamı sevir. Varlı həyat sürər. Kimsə ona bir zaman pislik edər. Böyük adamlar onun sözünü qəbul edirlər. Alverdə əli qazançı olar. Sadəlik və düzlüyü sevir. Ata-anasından əvvəl dünyadan köçər. İki talağın sahibi olar. Arvadlarının birindən xeyir görər. Övladı az olar. Səfərə gedəndə üzü qərbə (günbatana) gedərsə xeyir tapar.

Bədəninə xəstəliyi çox olar, əsasən qarın nahiyyəsində şiddətli ağrılar olar. Şirin narın suyunu vaxt-aşırı içməyi məsləhətdir.

Həzrət Əlinin (ə.) qoluna bağlanan duanı yazdırıb qoluna bağlasa şəfa tapar. Bir müddət işində sərgərdan, sonra isə sərvaxt olar. Nəsihət verənin sözünü eşitsə xeyir tapar. 4 yaşında ağır günü

ola bilər. Həmin vaxtdan salamat keçərsə ömrü uzun olar. Niyyət eləyib cümə axşamı bir iş dalınca gedərsə çox xeyirli olar. İlin cəmadül-axir ayı onun üçün xoş keçər, qırmızı və göy paltar geyməsi yaxşıdır...

Sünbülə (Qız) bürcü. Şəhrivər ayında (miladi təqvimlə 23 avqust – 22 sentyabra kimi) anadan olan oğlan və kişilərin ulduzu cənab Əlinin (ə.)-in ulduzuna bərabərdir. Bu bürc altında doğulanlar xoşrəftar və şirindil olurlar. Yalan danışmaz, düzdükdən həmişə xeyir, mənfəət götürürlər. İbadətlə məşğul olsalar bəlaya düşməzlər. Belə adamlar tez hirslənər, lakin hirs tez soyuyar. Şər işlə məşğul olsa, tez bəlayə düşər. Əli qazançı, özü bədxərc olduğundan cibi boş olar. Dalınca böhtanlı sözlər çox danışarlar. Lakin onu sevməyənlər ona qalib gələ bilməzlər. Borc verərkən gülə-gülə verər, qaytaranda utana-utana alar. Bacı-qardaşdan ayrı düşər, övladı az olar. «Ümbül səbyan» duasını yazdırıb yanında saxlasa bütün bəlalardan uzaq olar. Bir müddət çətinliyə düşsə də sonu xeyirli olar... (116).

DOLÇA BÜRCÜ

Həzrət Əli (ə.)-nin ulduzudur. Xoş üzlü, igid olar. Valideyn və övladından xeyir görər. Dörd təhlükəsi vardır. Çoxlu düşməni vardır. Ona zülm olunar. Dua etməlidir. Təlim işinə düşər olar. Vəfalı olmalıdır. Həccə gedər. Bu duanı öz yanında saxlasın: «Nəsrün minəllahi və fəthun qərib. Ya Muhəmmədu ya Əliyyu və Nunəzzilu minəl Qurani ma huvə şifaun və rəhmətun lil mömininə və la yəziduz zaliminə illa xəsarə...»

HƏZRƏT ƏLİ (Ə.)-NİN FALNAMƏSİ

Niyyət edəndən sonra bir dəfə həmd, on dəfə salavat, bir dəfə Ayətəl-kürsi oxuyub barmağını xanaların üstünə qoyursan, sonra o xanadan yuxarı və aşağı kəlmə düzəldib işin yaxşı və ya pis olduğunu bilirsən (*Qeyd. 5*).

Cədvəl

ب	ب	ن	ن	ن	ی	ا	ا	ب	ب
م	م	و	د	ر	ا	خ	خ	س	س
ق	ط	ف	ف	ك	ع	ر	ر	ی	ی
ص	ل	ی	ی	ك	ل	ا	ش	ا	ا
د	ب	ن	ق	ن	ی	ی	خ	ر	ر
م	م	ی	ی	ب	م	ن	و	ب	خ
ی	ی	ا	ا	د	د	ب	ب	د	ی
ر	ر	ف	ف	ا	د	ا	ا	ا	ب
س	س	ن	ن	س	ك	س	س	س	س
ی	ی	ی	ی	ن	ن	ن	ن	ن	ن

HƏZRƏT ƏLİ (Ə.)-DƏN FALNAMƏ

Həmd, Tohid, Zilzal və Nadi Əli oxuyandan sonra bir kağız qələm ilə saymadan üç silsilə nöqtələr qoysun. Sonra istədiyi bir mətləb üçün rəml çəksin.

1. Hansı yol ilə mal tapım? Yeddi-yeddi atsın, əgər bir qalsa dövlətdən, iki qalsa qadından, üç qalsa səfərdən, dörd qalsa böyükərdən, beş qalsa qohumlardan, altı qalsa yadlardan, yeddi qalsa mirasdan.

2. Oğru barədə. İki-iki atsın, əgər bir qalsa zahir olar.

3. Oğru tanışdır, yoxsa yad? Üç-üç atsın, əgər bir qalsa qonşudur, iki qalsa yaddır, üç qalsa müşküldür.

4. İtmiş şey tapılacaqmı? Üç-üç atsın, əgər bir qalsa gələr, iki qalsa gəlməz, üç qalsa çətinliklə gələr.

5. Kişidir, yoxsa qadın? Üç-üç atsın, əgər bir qalsa kişidir, iki qalsa qadındır, üç qalsa uşaqdır.

6. Bu əhd dostluq yaradarmı? Dörd-dörd atsın, əgər bir qalsa dostluqdur, iki qalsa düşmənçilikdir, üç qalsa zahirən dostluqdur, dörd qalsa təsiri olmaz.

7. İnkâr edimmi? Beş-beş atsın, bir qalsa etsin, iki qalsa etməsin, üç qalsa orta yaxşıdır, dörd qalsa orta pisdir, beş qalsa əziyyətdir.

8. Evlənimmə? Altı-altı atsın, bir qalsa səbr etsin, iki qalsa yerinə yetirsin, üç qalsa nəticəsi yaxşıdır, dörd qalsa zəhmətdir, beş qalsa tələssin.

YƏMAMİ HİRZİ

Bu duanın geniş şərhə vardır. Hər bir mühüm iş üçün faydalıdır. Öz millətindən qaçan bir şah, bir gecə peyğəmbər (s.)-i yuxuda gördü. Həzrət ona buyurdu: - Əli (ə.)-nin yanına get, de ki, öyrətdiyim hirzi mənə bildir. O, elə bir hirzdir ki, 41 dəfə oxusan düşməndən azad olarsan, mülkün özünə qayıdar. Əgər həmişə oxusan düşməndən sənə zərər gəlməz.

Şah Həzrət Əli (ə.)-nin yanına getdi və Həzrətdən o hirzi öyrəndi. Bundan sonra şah öz millətinə qayıtdı, onu qəbul etdilər.

Hər kəs bunu oxusa məqsədinə çatır. Şərti budur ki, təharətli halda olasan, batini saflaşdırasan, haramdan uzaq olasan, naəhlindən gizlədəsən, saf əqidə ilə oxuyasan. Bu duanın müqəddiməsi vardır ki, hər kəs onu oxusa daha yaxşı olar.

Müqəddimə üç şeydən ibarətdir: 1) Tövbə və təharətdən başqa Allahın adlarına, imamların vilayətinə arxalanmaq, etisam etmək lazımdır. 2) İdrisin duası. 3) fatihə, Ayətə-kürsi, salavat və s.

«Bismillahir-Rəhmanir-Rəhim. İtəsəmtu bizil-izzəti vəl-əzəməti vəl-heybəti vəl-qudrəti vəl-ilahiyyəti vəl-kibriyai vəl-cəməli vəl-cələri vəl-cəbər uti və təvəkkəltu ələl-həyyil-ləzi layənamu və la yəmutu həsbiyəllahu la ilahə illa huvə ələyi və la təvəkkəltu və huvə Rəbbul-ərşil-əhim. Əllahummə səlli əla Muhəmmədin və ali Muhəmmədin məx-tələfəl-mələvani və təaqəbəl-əsranı və kərrəl-cədidani vəstəq-bələl-fərqədani və bəlli qərvuhəhu və ərvahə əhləbəytihi minnit-təhiyyəti vəs-sələmə və barik və səlim ələyihi kəsira».

«Bismillahir-rəhmanir-rəhim. İtəsəmtu billahil-ləzil la ilahə illa huvər-Rəhmanur-rəhimul-vahidul-əhədus-səmədul-ləzi ləm yəlid və ləm yuləd və ləm yəkun ləhu kufuvən əhəd...» (120).

DUA ETMƏKDƏN QABAQ OXUNAN DUA

Həzrət Əmirəlmöminin Əli əleyhissəlam buyurub: «Hər kəs duasının qəbul olmasını istəyirsə, duasından qabaq bu duanı oxusun:

«Maşaəllahu təvəccuhən iləllah. Maşaəllahu təəbbudən lillah. Maşaəllahu tələttufən lillah. Maşaəllahu təzəllulən lillah. Maşaəllahu istəzarən billah. Maşaəllahu istikanətən lillah. Maşaəllahu təzərruən iləllah. Maşaəllahu istianətən billah. Maşaəllahu istiqasətən billah. Maşaəllahu la həvlə vəla qüvvətə illa billahil-əliyyil-əzim».

«SƏNƏMƏY QUREYŞ» DUASI

Bu dua çox böyük şənə malik olan bir duadır. İbni Abbas (rəhmətullah əleyh) onu Həzrət Əmirəlmöminin Əli əleyhissəlamdan rəvayət edərək demişdir: «Həzrət Əli əleyhissəlam bu duanı öz namazının qunutunda oxuyub və buyurmuşdur ki, bu duanı oxuyan şəxs, Həzrət Peyğəmbər (səlləllahu əleyhi və alihi və səlləm) ilə «Bədr», Ühüd» və «Hüneyn» döyüşlərində cihadə getmiş və minlərlə ox atmış kimidir» (Biharul-ənvar, 82-ci cild, səh.260-261). Dua belədir:

Bismillahir-Rəhmanir-Rəhim.

«Əllahummə səlli əla Muhəmmədin və ali Muhəmməd. Vələn sənəməy Qurəyşin və cibətəyha və tağutəyha və ifkəyha və ibnətəyhiməl-ləzəyni xaləfa əmrəkə və ənkərə vəhyəkə və cəhada inaməkə və əsəya rəsuləkə və qəlləba dinəkə və hərrəfa kitabəkə və əhəbba ədaəkə və cəhəda əlaəkə və əttəla əhkaməkə və əbtəla fəraizəkə və əlhəda fi ayətikə və adəya əvliyaəkə və valəya ədaəkə və xərrəba biladəkə və əfsəda ibadək. Əllahummələnhuma və ətbəəhuma və əvliyaəhuma və əşyaəhuma və muhibbihima fəqəd əxrəba bəytən-nubuvvəti və rədəma babəhu və nəqəza səqfəhu və əlhəqa səmaəhu biərzihi və aliyəhu bisafilihi və zahirəhu bibatinihi və istəsəla əhləhu və əbada ənsarəhu və qətəla ətfaləhu və əxləya minbərəhu min vəsiyyihi və varisi ilmihi və cəhəda imamətəhu və

əşrəka bi Rəbbihima. Fəəzzim zənbəhuma və xəllidhuma fi səqərə və ma ədrakə ma səqərə la tubqi vəla təzər. Əllahummələnhum biədədi kulli munkirin ətəvhü və həqqin əxfəvhü və minbərin ələvhü və muminin ərcəvhü və muhafirin vəlləvhü və vəliyyin azəvhü və təzidin avəvhü və sadiqin tərəduhu və kafirin nəşəruhu və imamin qəhəruhu və fərzin gəyyəruhu və əsərə ənkəruhu və şərrin asəruhu və dəmin əraquhu və xəbərin bəddəluhu və kufrin nəşəbuhu və irsin qəsəbuhu və fəyin iqtətuhu və suhtin əkəluhu və xumsin istəhəlluhi və batilin əssəsuhu və cəvrin bəsətuhi və nifaqin əsərruhu və gədrin əzməruhu və zulmin nəşəruhu və vədin əzləfuhu və əmanin xanuhu və əhdin nəqəzuhi və hələlin hərrəmuhu və həramin əhəlluhi və bətnin fətəquhu və zilin dəqquhu və səqqin məzzəquhu və şəmli bəddəduhu və əzizin əzəlluhi və zəlilin əzəzuhi və həqqin mənəuhu və kizbin dəlləsuhu və hukmin qəlləbuh. Əllahummələnhum bikulli ayətin hərrəfuha və fərizətin tərəkuha və sunnətin gəyyəruha və rusumin mənəuha və əhkamin əttəluha bəyətin nəkəsuhu və dəuyən əbtəluha və bəyinnətin ənkəruha və hilətin əhdəsuhu və xiyanətin əvrəduha və əqəbətin irtəqəvha və dəbabin dəhrəcuha və əzyafin ləzimuha və şəhadətin gətəmuha və vəsiyyətin zəyyəuha. Əllahummələnhum fi məknunis-sirri və zahiril-əlaniyətin lənən kəsirən əbədən daimən daibən sərməda. Lənqitə ləmədihi vəla nəfədə ləədədihi lənən yədu əvvəluhu və la yəruhu axiruhu ləhum və ləvənihi və ənsarihi və mucibihi və məvalihi vəl-musəlliminə ləhum vəl-mailinə iləyhi vən-nahizinə bihticacihim və muqtədinə bikələmihi vəl-musəddininə biəhkamihim».

Daha sonra dörd dəfə de:

«Əllahummə əzzibhum əzabən yəstəğisu minhu əhlun-nar. Aminə ya Rəbbəl-ələmin».

QƏBİRİSTANLIĞA DAXİL OLARKƏN OXUNAN DUA

Həzrət Əmirəlmöminin Əli əleyhissəlamdan qəbir əhlinin ziyarəti barədə rəvayət olunmuşdur ki, buyurub: «Qəbristanlığa daxil olduqda belə deyin: «Əs-səlamu əla əhli la ilahə illəllah. Min əhli la ilahə illəllah. Ya əhlə la ilahə illəllah. Bihəqqi la ilahə illəllah. Kəyfə vəcədtum qəvlə la ilahə illəllah. Min la ilahə illəllah. Ya la ilahə

illəllah. Bihəqqi la ilahə illəllah. İğfir limən qalə la ilahə illəllah. Vəhşurna fi zümərəti mən qalə la ilahə illəllah. Muhəmmədun rəsulullah. Əliyyun vəliyyullah».

O Həzrət buyurmuşdur ki, Həzrət Peyğəmbər (səlləllahu əleyhi və alihi və səlləm)-dən eşitdim ki, buyurdu: «Hər kəs bu duanı oxuyarsa, Allah-Təala ona əlli il ibadətin savabını əta edər, həmçinin onun və ata-anasının əlli illik günahını bağışlayar. (Biharul-ənvar kitabından).

TEZ QƏBUL OLUNAN DUA

Rəvayət olunmuşdur ki, bir nəfər Həzrət Əmirəlmöminin Əli əleyhissəlamın yanına gələrək duasının gec qəbul olunmasından şikayətləndi. Həzrət Əli əleyhissəlam buyurdu: Nə üçün tez qəbul olan duanı oxumursan? Soruşdu: O hansı duadır? Həzrət buyurdu: Belə de:

«Əllahummə inni əsəlukə bismikəl-əzamil-əzəmil-əcəllil-əkrəmil-məxzunil-məknunin-nuril-həqqil-burhanil-munbinil-ləzi-huvə nurun məə nurin və nurun min nurin və nurun fi nurin və nurun əla kulli nurin və nurun fəvqə kulli nurin və nurun tuziu bihi kullu zulmətin və yuksəru bihi kullu şiddətin və kullu şeytanin məridin və kullu cəbbarin ənid. La təqərrubihi ərzun və layəğumu bihi səmaun və yəmənu bihi kullu xaifin və yəbtulu bihi sihrü kulli sahrin və boğyu kuli bağin və həsədu kullu hasidin və yətəsəddəu liəzəmətihi-l-bərru vəl-bəhru və yəstəqillu bihil-fulku və həta hinə yətəkəlləmu bihil-mələku fəla yekunu lil-məvci ələyhi səbilun və huvə ismukəl-əzəmul-əzəmul-əcəllul-əcəllun-nurul-əkrəmul-ləzi səmməytə bihi nəfsəkə vəstəvəytə bihi əla ərşikə və ətəvəccəhu iləykə bi Muhəmmədin və əhli bəytihi və əsəlukə bikə və bihim ən tusəlliyyə əla Muhəmmədin və ali Muhəmmədin və ən təfələ bi kəza və kəza».

«Kəza və kəza» sözlərinin əvəzinə öz hacətlərini istə.

RUZİNİN ÇOXALMASI VƏ BORCUN ÖDƏNİLMƏSİ ÜÇÜN DUALAR

Həzrət Əli əleyhissəlam buyurub: «Həzrət Peyğəmbərə (səlləllahu əleyhi və alihi və səlləm) borcu olduğundan şikayət etdikdə buyurdu:

ya Əli! De ki:

«Əllahummə əğnini bihələlikə ən həramik. Və bifəzlikə əmmən sivak».

Böyük bir dağ qədər borcun olsa belə Allah-Təala onları ödəyər. İnşallah.

HACƏTİN HƏYATA KEÇMƏSİ ÜÇÜN HƏZRƏT ƏLİ (Ə.)-A TƏVƏSSÜL ETMƏK

Hər şənbə, cümə axşamı və cümə günlərini oruc tutub, iftardan sonra iki rükət namaz qılaraq namaz halından xaric olmadan fasiləsiz və qibləyə tərəf olduğu halda bu rübaini (şeyri) 11 dəfə oxusun:

«Ya Əmirəl-muminin. Ya zən-niəm.

Ya imaməl-muttəqin, Ya zəl-kərəm.

İnnəna cinakə fi hacatina.

La tuxəyyibna və qul fiha nəəm».

HƏZRƏT ƏMİRƏLMÖMİNİN ƏLİ ƏLEYHİSSƏLAM TƏVƏSSÜL ETMƏK

Gecənin son üçdə birində hazır qəlblə iki rükət namaz qılıb daha sonra səcdəyə gedərək bu cümləni 40 dəfə deməklə hacətini Allah-Təaladan istəsin:

«Əllahummə inni əsəlukə biruhi Əliyyibni Əbi Talibin. Əlləzi ma əşrəkə billahi tərətə əynin. Ən təqziyə hacəti».

Həmçinin Həzrət Əmirəlmöminin Əli əleyhissəlamdan nəql olunmuşdur ki, hər bir hacət üçün sübh namazından sonra qəlb huzuru ilə bu duanı 12 dəfə oxusun:

«Bismillahir-Rəhmanir-Rəhim. Təvəkkəltu ələl-həyyil-ləzi la yəmut. Vəl-həmdü lillahil-ləzi ləm yəttəxiz sahibətən və lavələda. Və ləm yəkun ləhu şərikun fil-mulk. Və ləm yəkun ləhu vəliyyun minəz-zulli və kəbbirhu təkbira».

«YA ƏLİNİN (ƏLEYHİSSƏLAM) XƏTMİ»

Hər bir hacət üçün Həzrət Əli əleyhissəlamın mübarək adını ardıcıl olaraq deyərsə, dörd gün keçməmiş istəyinə nail olacaqdır.

İnşallah. Belə ki, məsciddə xəlvət bir yerə gedərək on iki min dəfə «Ya Əli» desə, şübhəsiz hacəti həyata keçəcəkdir. Çünki «Əli» Allah-Təalanın «İsmi-əzəm»i sayılır.

«YA ƏLİNİN (ƏLEYHİSSƏLAM) XƏTMİ»

«Ya Əli» sözünün xətm, dəfələrlə təcrübə olunmuşdur. Belə ki, on gecə müddətində hər gecə müəyyən bir vaxtda iki rükət hacət namazı qılaraq namazdan sonra danışmadan yüz dəfə salavat göndərsin. Daha sonra fasiləsiz salamdan sonra 1570 dəfə «Ya Əli» deyərək Allahdan öz hacətini istəsin və üç dəfə salavat göndərsin ki, (bu əməl dəfələrlə) təcrübə olunmuşdur.

ƏMİRƏLMÖMİNİN ƏLİ ƏLEYHİSSƏLAMIN NAMAZI

İnsan bu namazı qılmaqla anadan olduğu gün kimi günahlardan təmizlənər.

İmam Cəfər Sadiq əleyhissəlamdan rəvayət olunmuşdur ki, buyurub: «Sizlərdən hər biriniz dörd rükət Əmirəlmöminin Əli əleyhissəlamın namazını qılarsa anadan doğulduğu gün kimi günahlardan paklaşar və hacətləri həyata keçər». Bu namaz dörd rükət (iki rükətli) namazdır. Belə ki, hər rükətdə «həmd» surəsindən sonra əlli dəfə «İxlas» surəsi oxunur və ümumiyyətlə dörd rükətdə iki yüz dəfə oxunur. Bu namazı qılmaq da təqribən yarım saat çəkir və bu namazın cümə axşamı və ya cümə günündə qılınmasının fəziləti barədə çoxlu hədislər rəvayət olunmuşdur. Əgər namazdan sonra «Əllahummə səlli ələnnəbiyyil-ərəbiyyi və alihi» duasını oxuyarsa, rəvayətə əsasən keçmiş və gələcək günahları bağışlanar. Həmçinin (belə bir şəxs bu duanı oxumaqla) sanki on iki dəfə Qurani xətm etmişdir və Allah-Təala Qiyamət gününün susuzluq və aclığını ondan uzaqlaşdırar».

HƏZRƏT ƏLİ ƏLEYHİSSƏLAMIN KƏLAMINDA TÖVBƏNİN ŞƏRTLƏRİ

- 1. Günahdan peşiman olmaq**
- 2. Gələcəkdə onu tərk etmək üçün ciddi qərara gəlmək**
- 3. Tərk etdiyi vacib əməllərin cəzasını yerinə yetirmək**

- 4. Xalqın hüququnu ödəmək*
5. Bədəndə günah vasitəsi ilə əmələ gəlmiş ətləri əritmək
6. Nəfsə günahın ləzzətini dadızdırdığın qədər ibadətin çətinliyini dadızdırmaq.

CÜMƏ QÜSLÜNƏ AİD BİR NEÇƏ HƏDİS

Həzrət Əli əleyhissəlam buyurmuşdur: «Hər kəs cümə qüslünü tərk edərsə, gələn cümə gününədək qəm-qüssə içində olar».

Həzrət Əli əleyhissəlam buyurmuşdur: «Cümə qüslü hər bir müsəlmana vacibdir».

BƏZİ YEMƏKLƏRƏ AİD ƏLİ ƏLEYHİSSƏLAMIN KƏLAMINDAN

Həzrət Əli (ə.) buyurub: «Hər kəs acanda yemək yeyib, yeməyi yaxşı çeynəyərək doymamış süfrədən çəkilərsə, həmçinin qaitini saxlamasa, ölümü çatmazdan başqa heç bir xəstəliyə mübtəla olmaz».

Həzrət Əli əleyhissəlam buyurub: «Yağış suyu için. Çünki (yağış suyu) bədəni təmizləyən və xəstəlikləri aradan aparandır».

Həzrət Əli (ə.) buyurub: «Üç şey zehni gücləndirir və bəlgəmi aradan aparır: 1. Quran oxumaq. 2. Bal yemək. 3. Kündür çeynəmək.

Həzrət Əli (ə.) buyurub: «Kündür çeynəmək dişləri möhkəmləndirir; bəlgəmi aradan aparır və ağız qoxusunu gözəlləşdirir».

Həzrət Əli (ə.) buyurub: «Armud qəlbi cilalandırır və Allahın izni ilə daxili xəstəlikləri aradan aparır».

Həzrət Əli (ə.) buyurub: «Sübh çağı ac qarına iyirmi bir ədəd qırmızı məviz yemək, ölümdən başqa bütün xəstəlikləri aradan aparır».

Həzrət Əli (ə.) buyurub: «Heyva yemək kişinin qüvvətini çoxaldıb, zəifliyini aradan aparır».

Həzrət Əli (ə.) buyurub: «Öz qəlblərinizi çox yemək və içməklə öldürməyin. Qəlblər əkin sahəsi kimidir ki, həddindən artıq sulandıqda ölür və əkinçilik qabiliyyətini əldən verir».

Həzrət Əli (ə.) buyurub: «Qoz ilə pendiri birgə yedikdə dərmandır, onları ayrı-ayrı yedikdə isə xəstəlikdir».

HƏZRƏT ƏLİ ƏLEYHİSSƏLAMIN SÖZLƏRİNDƏ ƏDƏBLƏR VƏ QAYDALAR

Həzrət Əli (ə.) buyurub: «Pambıq paltar geyin ki, Həzrət Peyğəmbər (səlləllahu əleyhi və alihi və səlləm) və biz əhli-beytin paltarıdır».

Həzrət Əli (ə.) buyurub: «Alt paltarını ayaq üstə geyinmək qəm-qüssəyə səbəb olar».

Həzrət Əli (ə.) buyurub: «Paltarınızı bədəninizdən çıxartdıqda «Bismillah» deyin ki, beləliklə də cinlər onu geyməsinlər. Amma bunu deməsəz, cinlər paltarınızı sübhəyə geyinəcəklər».

Həzrət Əli (ə.) buyurub: «Yeməyi soyudun, çünki bərəkət soyuq yeməkdədir».

Həzrət Əli (ə.) buyurub: «Yalnız ac olduqda yemək ye, yeməyə meylin olan halda süfrədən çəkil. Həmçinin yeməyi yaxşı çeynə və həmişə yatmadan qabaq ayaq yoluna get. Bu göstərişlərə əməl edən şəxs, heç vaxt həkimə möhtac olmayacaqdır».

Həzrət Əli (ə.) buyurub: «Yeməyin əvvəli və axırında duzdan istifadə et. Hər kəs yeməyi duz ilə başlayıb, duz ilə bitirərsə Allah-Təala ən azı xora olan yetmiş növ bəlani ondan uzaqlaşdırar».

Həzrət Əli (ə.) buyurub: «Yeməyi başladıqda «Bismillah», yeməyi qurtardıqda isə, «Əl-Həmdulillah» de. Hər kəs belə edərsə o yemək barəsində ondan sual olunmaz.

Həzrət Əli (ə.) buyurub: «Evin zibilini gecə çağı evdə saxlamayın və onu bayıra aparın, çünki şeytan orada özünə yer tutur» (Mənəvi xəzinələr).

ŞƏNBƏ GÜNÜNÜN SALAVATI

Şənbə gecəsi: «Əllahummə səlli əla Əmirilmuminin».

MÜŞKÜLAT VƏ MÜSİBƏTLƏRİN DƏFİ

«Əl-bərəkatus-samikəh» kitabının müəllifi Həzrət Əli (ə.)-dan rəvayət edir ki, nə vaxt Həzrət Əli (ə.) üçün bir müşkül irəli çıxsaydı

aşağıdakı sözləri üç parça kağıza yazıb suya atardım dərhal müşkülüm həll olardı. Həmən sözlər bunlardır:

«Huvəl hafizu vəl kafi vəhdəh».

Feyz Kaşani «Ləyalil məxzunəh» kitabında qeyd edir ki, Xacədən rəvayət olunmuşdur ki, ümumi və kiçik məsələlər, çətin işlərin həlli və çətinliklərdən yaxa qurtarmaq üçün kim aşağıdakı beyti oxusa şübhəsiz ki, istədiyinə nail olar. Beyt belədir:

«Ya qahirəl əduvvi və ya valiyəl vəliyy». «Ya məzhərəl əcaibi ya Murtəza Əliyy».

Xacə qeyd etmişdir ki, böyük alim və övliyaların bir çoxu bunu təcrübə etmiş və istədiklərinə nail olmuşlar.

Seyid ibn Tavus «Əl-müctəbi» kitabında Peyğəmbərə (s.)-dan rəvayət edir ki, kimə narahatlıq, bədbəxtlik üz verərsə otuz min dəfə «Əstəğfirullahə rəbbi və ətubu iləyh» desin. Allah onun işini asanlaşdırır. Hədisin ravisi deyir ki, mən bunu təcrübə etmişəm.

İMAM ZAMAN (Ə.)-A TƏVƏSSÜL

Müşkül, narahatlıq və bəlalarla üzləşmiş şəxsin İmam Zaman (ə.)-a təvəssül etməsinin yollarından biri

«Ya Muhəmmədu, ya Əliyyu, ya Fatimətu, ya Sahibəz-Zəmani ədrikni və la tuhlikni» zikrini deməkdir. Rəvayətlərdə gəlmişdir ki, müşkülətin dəf olması və hacətlərin yerinə yetməsi üçün yetmiş dəfə bu zikri demək lazımdır.

PEYĞƏMBƏR (S.)-İN HƏZRƏT ƏLİ (Ə.)-A VƏSİYYƏTLƏRİNDƏN HİSSƏLƏR

İmam Sadiq (ə.) «Məkarimul əxlaq» kitabında öz əcdadlarından rəvayət edir ki, Peyğəmbər (s.) Həzrət Əli (ə.)-a buyurdu ki, ya Əli, sizə vəsiyyətimdir. Nə qədər bu vəsiyyəti əməl etsəniz bir o qədər xeyir görərsiniz.

Ya Əli! Kim qəzəblənmiş halda qəzəbini sakitləşdirə Allah onu qiyamətdə salamatçılıqla məqsədinə çatdırar və imanını dadını ona dadızdırar.

Ya Əli! Ölən zaman vəsiyyəti kamil və yaxşı olmayan şəxs şəfaətə

nail olmaz və bu onun mürüvvətinin az olmasındadır.

Ya Əli! Cihadların ən gözəli odur ki, insan səhər yuxudan durarkən kimsəyə zülm etmək fikrində olmaya.

Ya Əli! Kimin dilindən camaat əziyyət çəkib qorxarsa o Cəhənnəm əhlidir.

Ya Əli! İnsanların ən pisi o kəsdir ki, camaat onun şərinin qorxusundan ona hörmət edə.

Ya Əli! İnsanların ən pisi o kəsdir ki, axirətini dünyasına sata. Ondan da pis odur ki, axirətini başqa bir dünyaya sata.

Ya Əli! Üzr istəyən şəxsin üzrünü qəbul etməyən şəxs mənim şəfaətimə nail olmaz. (İstər üzr istəyən doğrudan üzr istəsin, istərsə də yalandan).

Ya Əli! Allah, ara düzəltmək istərkən yalan danışmağı sevir və o yerdə ki, düz danışmaq pis nəticə verəcək, orada düz danışmağı sevmir.

Ya Əli! Kim şərabı Allahdan başqasına görə tərk etsə Allah onu Cənnət suları ilə doyuzdurur.

Həzrət Əli (ə.) soruşdu: Allahdan başqasına görə?

Peyğəmbər (s.) buyurdu: Bəli, hətta şərabı öz canına ziyan olduğu üçün də tərgitsə, yenə də Allah ona təşəkkür edir.

Ya Əli! Şərab içən şəxs bütperəst kimidir. Allah şərab içənin namazını qırx gün qəbul etməz. Əgər o bu qırx gün ərzində ölsə dünyadan kafir kimi getmiş olar.

Ya Əli! Bütün məstedici şeylər haramdır. Nədən çox istifadə etmək insanı məst edərsə ondan az istifadə etmək də haramdır.

Ya Əli! Şərab içən şəxs elə vəziyyətə gəlib çatar ki, o vaxt heç Allahını belə tanımaz.

Ya Əli! Uca dağları yerindən tərpədib yox etmək, vaxtı çatmamış bir şeyi yox etməkdən asandır.

Ya Əli! Sənin dünya və ya dininə heç bir xeyri olmayan şəxslə ünsiyyətdə olmağın heç bir faydası yoxdur. Sənə hörmət etməyən şəxsə sən də hörmət etmə.

Ya Əli! Mömin aşağıdakı səkkiz xüsusiyyətə malik olmalıdır. Çətinliklər zamanı səbirli olmalı, bəla görə zaman şükr etməli, Allahın ona verdiyi ruziyə qane olmalı, düşmənlərinə zülm etməməli

(onlarla qeyrətlə rəftar etməli) dostlarını bir işə məcbur etməməli, başqaları üçün əlindən gələni etməli, camaat onun əlindən dinc olmalı və heç kimə əziyyət etməməlidir.

Ya Əli! Dörd nəfərin duası heç vaxt geri dönməz və mütləq qəbul olar: Adil rəhbərin duası, atanın fərzənd barədə duası, mömin qardaşı üçün dua edən şəxsin duası və məzlum şəxsin duası. Allah (məzlum barədə) buyurmuşdur ki, sənə gec də olsa mütləq kömək edəcəyəm.

Ya Əli! Aşağıdakı səkkiz nəfərə hörmətsizlik olunsa özlərindən başqa heç kimi danlamasınlar: Çağırılmamış süfrə üstə gedən şəxs, ev sahibinə tez-tez əmr edən şəxs, düşməninə xeyir istəyən şəxs, alçaq şəxsdən fəzilət istəyən şəxs, iki nəfər arasında sirli söhbət üstə çıxan şəxs, rəhbəri alçaldan şəxs, ləyaqəti olmayan yerdə oturan şəxs və ona qulaq asmayan üçün söhbət edən şəxs.

Ya Əli! Allah Cənnəti söz açıb yayan və söz-söhbətini gizli saxlamayan şəxsə haram etmişdir.

Ya Əli! Xoş ömrü uzun və əməli yaxşı olan şəxsin halına.

Ya Əli! Zarafat etmə, sənin qədir-qiymətin itər. Yalan danışma, sənin nurun itər.

Ya Əli! Dörd nəfər tez öz cəzalarına çatar: Kiməsə yaxşılıq edəsən, o isə yaxşılığın əvəzində sənə pislik edər, zülm etmədiyin şəxs sənə zülm edər, əhd-peyman bağlayarkən sən əhdinə vəfa edəsən, o isə vəfasız çıxar, qohum-əqrəbası onun halını öyrənər, o isə qohum-əqrəbasından xəbərsiz ola.

Ya Əli! Allahdan qorxan şəxsin qarşısında hər şey ondan qorxacaq, kim də Allahdan qorxmasa Allah onu hər şeydən qorxudar.

Ya Əli! Allah üç nəfərə lənət etmişdir: Yeməyini tək yeyən şəxsə, çöllükdə tək səfər edən şəxsə və otaqda tək yatan şəxsə.

Ya Əli! Üç şey mömini dünyada sevindirər: Mömin qardaşlarını görmək, oruc tutmuş şəxsə iftar vermək və gecənin axırında ibadət edib namaz qılmaq.

Ya Əli! Sənə üç şeydən uzaq olmağı tapşırıram: həsəd, paxıllıq və təkəbbür.

Ya Əli! Aşağıdakı dörd şey bədbəxtliyin nişanələridir: Gözün

quruması (ağlamamaq), qəlbin qaralması, uzun-uzadı arzular və dünyanı sevib onda əbədi qalmaq.

Ya Əli! İmanın ən möhkəm əsasları Allaha xatir dostluq etmək və Allaha xatir düşmən olmaqdır.

Ya Əli! Allah-Təala dünyaya vəhy etmişdir ki, kim mənə bəndəçilik etsə sən də ona xidmət et və kim sənə bəndəçilik etsə sən ona heç bir xidmət göstərmə və onu çətinliklərlə üzləşdir.

Ya Əli! Qiyamətdə bütün insanlar arzulayacaqlar ki, kaş dünyada yalnız gücləri çatdığı qədər iş görəydilər.

Ya Əli! İnsanların ən pisi o şəxsdir ki, öz işlərində Allahı müttəhim edə.

Ya Əli! Xəstə möminin naləsi zikir, fəryadı dua, xəstəlik yatağında yatması ibadət və o tərəf-bu tərəfə çevrilməsi Allah yolunda cihad etməsidir. Əgər o bu xəstəlikdən sağalsa, deməli heç bir günahı qalmır.

Ya Əli! Pis əxlaq pis şeydir, qadından itaət etmək isə peşmançılıq gətirər.

Ya Əli! Kim bilərəkdən mənə yalan nisbəti verə yeri Cəhənnəmdir.

Ya Əli! Cəddim Əbdülmüttəlib pis püşklər atmaz, bütlərə ibadət etməz və bütlər üçün kəsilmiş qurban ətlərindən yeməzdi. O, deyirdi ki, mən cəddim İbrahim (ə.)-in dinindəyəm.

Ya Əli! İman cəhətdən ən təəccüblü və yəqin cəhətdən ən əzəmətli dəstə o dəstədir ki, nə bir Peyğəmbər (s.) görmüş, nə də Allah hüccəti onlara görünmüşdür. Onlar yalnız kağızlar üzərində yazılmışlara (Quran və hədislərə) inanıb iman gətirmişlər.

Ya Əli! Allah sidq ürəkdən olunmayan duanı qəbul etməz.

Ya Əli! Alimin yuxusu cahil abidin ibadətindən üstündür.

Ya Əli! Zinanın altı xüsusiyyəti var. Onların üçü dünyaya, üçü isə axirətə aiddir. Dünyaya aid olanlar odur ki, zina xoşhallığı aradan aparır, ölümü tez gətirir və ruzinin qarşısını alır. Axirətə aid olanlar isə odur ki, zina edən şəxsin hesab-kitabı çətin olacaq, Allahın qəzəbinə düşər olur və cəhənnəmdə əbədi olaraq qalır.

Ya Əli! Sələmin yetmiş günahı var. Onların ən asanı buna bənzəyir ki, insan Allahın evi Kəbədə öz anası ilə zina edə.

Ya Əli! Zəkatının bir qəpiyini belə kəsən şəxs mömin və müsəlman deyil və hörməti də lazım deyildir.

Ya Əli! Ağılların ən qəşəngi odur ki, onunla Cənnət və Allahın rizayəti ələ gələ.

Ya Əli! Qohum-əqrəbada kasıb olan halda başqasına sədəqə vermək qəbul olmur.

Ya Əli! Üç şey vəsvəsədənndir: Torpaq yemək, dırnaqları çeynəmək və saqqalı ağıza salmaq.

Ya Əli! Valideynlərini narahat edən şəxs onlara ağ olmuş olur.

Ya Əli! Gözü qarşısında mömin qardaşının qeybəti olunan şəxs onun qarşısını almağa qüdrəti ola, lakin qeybətin qarşısına almaya Allah onu dünya və axirətdə xar edər.

Ya Əli! Adım çəkilərkən mənə salavat göndərməyən şəxs Cənnətin yolunu itirmişdir (“İstək duaları”).

HƏZRƏT MƏHDİ (ƏLEYHİSSƏLAM) ŞİƏ MƏNBƏLƏRİNDƏ

İslam Peyğəmbəri Həzrət Məhəmməd (səlləllahu əleyhi və alih) və həmçinin, digər məsum İmamlar Həzrət Məhdinin (səlləllahu əleyhi və alih) anadan olması, qeybə çəkilməsi, zühur edərək cahanşümul qiyamı və sair xüsusiyyətləri barədə çoxlu hədislər buyurmuşalr. Hələ İmam Məhdi (əleyhissəlam) dünyaya gəlməzdən qabaq neçə il əvvəl onun Peyğəmbər (səlləllahu əleyhi və alih) ailəsindən, Fatimə (səlamullahi əleyha) övladlarından və İmam Hüseyn əleyhissəlamın nəslindən olacağı, öz cahanşümul qiyamı ilə bütün dünyada haqq-ədalət bərpa edəcəyi barədə xəbər verilmişdir. Bu barədə Peyğəmbər (səlləllahu əleyhi və alih) və İmamlardan söylənilmiş rəvayətlərin sayı həddən artıq çoxdur. Belə ki, İslami mövzular sahəsində çox az məsələ barədə bu qədər rəvayət söylənilmişdir. İndi isə biz ilk növbədə Həzrət Məhdi (ə.) barədə İmamların buyurduğu hədisləri və eləcə də şiə alimlərinin bu sahədə yazdığı kitabların adını qeyd edəcək, sonra isə sünni məzhəbinin bu barədə Peyğəmbərdən (s.a.v.) söylədikləri hədislərə və bu sahədə yazdığı kitablara nəzər

yetirəcəyik.

Bir məsələni də qeyd etmək yerinə düşər ki, İmamların hər birinin dövrünün özünəməxsus xüsusiyyətləri olmasına və İmamların diqqətinin əsasən, həmin xüsusiyyətlərə cəlb olunmasına baxmayaraq Həzrət Məhdi əleyhissəlamın məsələsi daima onların nəzərində olmuş və onlar yeri gəldikcə bu məsələyə toxunmuşlar. İndi İmamların bu məsələ barədə buyurduğu hədislərin qısaca siyahısını oxucuların diqqətinə çatdırırıq:

1. Əmirəl-möminin Əli (ə.) – 51 hədis

2. İmam Həsən (ə.) – 5 hədis

3. İmam Hüseyin (ə.) – 14 hədis

4. İmam Zeynül-abidin (ə.) – 11 hədis

5. İmam Baqir (ə.) – 63 hədis

6. İmam Sadiq (ə.) – 124 hədis

7. İmam Museyi-Kazim (ə.) – 6 hədis

8. İmam Riza (ə.) – 19 hədis

9. İmam Cavad (ə.) – 6 hədis

10. İmam Əliyyən-Nəqi (ə.) – 6 hədis

11. İmam Həsən Əsgəri (ə.) – 22 hədis

İndi isə nümunə olaraq bir neçə hədisi nəzərdən keçirək:

1. Əmirəl-möminin Əli (ə.) buyurmuşdur: «Peyğəmbər (səlləllahu əleyhi və alih) buyurmuşdur ki, dünyada zülm və haqsızlıq baş alıb getdiyi zaman Hüseyin (ə.)-in nəslindən bir nəfər ümmətimə rəhbərlik edib haqq-ədaləti bərpa etməyə qədər dünyanın axırı gəlib çatmaz (Dəlailül-imamət, səh.240).

Əli (ə.) «Nəhcül-bəlağə» kitabında bu barədə çox söhbət etmişdir. O cümlədən: «Dünya eynilə südünü sağmağa imkan verməyən (və balasına tərəf qaçan), yalnız sakitləşdikdən sonra bizə tərəf üz çevirən gic dəvəyə bənzər. (Şərhi-Nəhcül-bəlağə) İbni Əbil-Hədid (c.19, səh.29).

Allah-Təala Quranda buyurmuşdur ki, Biz yer üzündə zəif düşüb əzilənlərə bol nemət vermək, onları yer üzünün (rəhbər və) varisi etmək istəyirik («Qəsəs» surəsi a.6).

2. İmam Hüseyin (ə.) buyurmuşdur: «Əgər dünyanın sonuna təkcə bir gün qalsa, Allah-Təala həmin günü, mənim nəslimdən bir

kişinin qiyam edib zülmə dolu olan dünyanı haqq-ədalətlə dolduracağına qədər uzadar. Mən Peyğəmbərin (səlləllahu əleyhi və alihi) bu cür buyurduğunu eşitmişəm (Kəmalüddin, c. 1, səh. 318).

3. İmam Cavad (ə.) Əbdüləzim Həsəniyə buyurmuşdur: «Bizim qiyam edəcək şəxsimiz elə gözlənilən Məhdi (ə.)-in özüdür. Onun qeybdə olduğu müddət ərzində zühurunu gözləməli, hüsur etdikdən sonra isə əmrinə tabe olmaq lazımdır. And olsun Məhəmmədi (səlləllahu əleyhi və alihi) peyğəmbərliyə seçmiş və İmaməti bizim ailəyə məxsus etmiş Allaha ki, əgər dünyanın sonuna təkcə bir gün də qalsa, Allah həmin günü Məhdi əleyhissəlamın zühur edib zülmə dolu olan dünyanı ədalətlə dolduracağına qədər uzadar. Allah Musa peyğəmbərin işini bir gecədə həll etdiyi kimi onun da işini bir gecədə həll edər. Musa (ə.) həyat yoldaşı üçün od gətirməyə getmiş, lakin Peyğəmbər olaraq geri qayıtmışdır»,

Sonra İmam Cavad (ə.) əlavə edib buyurdu: «Şiələrımız üçün ən gözəl iş onun (Məhdi ə.-in) zühur və qiyamını gözləməkdir» (Kəmalüddin, c.2, səh.377) (110).

İMAM ZAMAN (Ə.)-IN ZÜHURUNUN TEZ OLMASI ÜÇÜN OXUNULAN DUALARIN QAYDASI

Seyyid Mühəmməd Təqi Musəvi İsfahani «Mikyalul məkarim» kitabında İmam Zaman (ə.)-in zühurunun tez olması üçün müxtəlif dua yolları (qaydaları) qeyd etmişdir. Bu qaydaların çox olmasına baxmayaraq, böyük əhəmiyyətə malik olduqlarına görə onların hamısını burada qeyd edirik.

1. Hər hansı dildə olursa-olsun, açıq-aşkar İmamın zühuru Allahdan istənilsin. Məsələn, belə deyilsin: «Əllahummə əccil fərəcə mövlana Sahibiz-Zaman (ə.)».

Yəni: «İlahi, imamımız Həzrət Sahib əz-zaman (ə.)-in zühurunda təcil et». Yaxud belə deyilsin: «Əccəlləllahu təala fərəcəhu və zühurəh». Yəni: «Allah Onun zühurunda təcil etsin».

2. Allahdan Ali-Mühəmmədin (s.) zühuru istənilsin. Hədislərdən istifadə edilir ki, İmam Zaman (ə.)-in zühuru elə Ali-Mühəmmədin (s.)-in zühurudur.

3. Allahdan bütün möminlərin, övliyaların işlərinin həlli istənilsin. Çünki İmamın zühuru ilə onların bütün işləri sahmana düşəcək.

4. İmam Zaman (ə.)-ın zühuru üçün dua edən şəxsin duası üçün «amin» deyilsin. Bu sözün özü də bir növ duadır. Bundan əlavə dua edənlə «amin» deyən ikisi də duada şərikdirlər.

5. İmam Zaman (ə.)-ın zühuru üçün olunan duaların müstəcab olması Allahdan istənilsin. Bunun dördüncü bəndlə fərqi budur ki, dördüncü bənddə «amin» deyən dua edənin yanında olur, burada isə yanımızda olmayanlar barədə də dua edirik.

6. Zühurun müqəddimələri və zühurla nəticələnəcək şeylər Allahdan istənilsin.

7. Zühurun qarşısını alan maneələrin dəf olması Allahdan istənilsin.

8. İmamın zühurunu təxirə salan günahların bağışlanması Allahdan istənilsin.

9. İmamın zühurunu təxirə salan günahların olunmaması Allahdan istənilsin.

10. Zühurun təxirə düşməsinə bais olan düşmənlərin məhv olması Allahdan istənilsin.

11. Zalımların əlinin möminlərin başı üstündən çəkilməsi Allahdan istənilsin. Bu iş İmamın zühuru ilə nəticələnəcək.

12. Yer üzünün şərq-qərbindən ədalətin bərpa edilməsi Allahdan istənilsin. Bu iş yalnız İmamın əli ilə həyata keçə bilər. Necə ki, Allah, peyğəmbərlər və övliyalar bunu vəd etmişlər.

13) Rifah və xoşgüzarlıq Allahdan istənilsin. Bundan da məqsəd İmamın zühuru olsun. Möminlər üçün bu dünyada tam rifah yalnız İmamın gəlişi ilə hasil olar.

14. Allahdan ibadətlərin əcrinin İmamın zühuru ilə uyğun gəlməsi və imamın razılığı istənilsin.

15. Allahdan möminlərin İmamın hüzuru haqqında dua etməsi istənilsin. Çünki bütün möminlərin bu barədə dua etməsinin təsiri var.

16. Allahdan İslam dininin və möminlərin bütün din, məzhəb və firqələrə qalib gəlməsi istənilsin. Çünki bu iş Allahın verdiyi vədə əsasən yalnız İmamın zühuru ilə həyata keçə bilər.

17. Allahdan düşmənlərdən Əhli-beytin intiqamının alınması

istənilsin. Rəvayətlərdə gəlmişdir ki, bu işin öhdəsindən yalnız İmam Zaman (ə.) gələcək.

18. İmama salam göndərilsin. Salamdan məqsəd isə Allahın xüsusi salamı və həmin salamlı zühurun tez baş verməsi olsun.

19. Bu bəndlə İmam Zaman (ə.) və əcdadlarına göndərilən salamdan istifadə olunur. «Kamiluz-ziyarat» kitabında İmam Rza (ə.)-ın ziyarəti bölməsində imamların hər birinə ayrılıqda salam göndərilib. İmam Zaman (ə.)-a nöbə çatdıqda deyilir:

«Əllahummə səlli əla huccətikə və vəliyyikəl qaimi fi xəlqikə səlatə tammətən namiyətən baqiyətən tuəccəlu biha fərəcəhu və tənsuruhu biha...»

Yəni: «İlahi! Bəndələrin arasında qiyam etmiş (qiyam edəcək) xəlifə və hüccətinə tam, çoxlu və ardı kəsilməyən salam göndər. Həmənlə salamlarla onun hüsurunda təcil və onu qalib et». (On səkkizinci bənd məhz bu duadan çıxarılmışdır).

19. İmamın üzündən, qəlbindən qəm-qüссə, kədərin çəkilməsi istənilsin. Bu iş də yalnız İmamın zühuru ilə hasil olar.

20. Allahdan İmam Hüseyn (ə.)-ın intiqamının tezliklə alınması istənilsin. Bunun mənası elə imamın zühurunu istəməkdir. Çünki İmamın qatillərindən intiqamı o Həzrət alacaqdır.

İmamın zühuru üçün dua etməyin faydaları (Bu faydaları «Mikyalul məkarim» kitabının müəllifi rəvayətlərdən ələ gətirmişdir).

1) Bu dua ilə İmam Zaman (ə.)-ın «Mənim zühurum üçün dua edin. Sizin zəfəriniz mənim zühurumdadır» ifadəsinə itaət olunur.

2) Bu dua (İmamın zühuru üçün dua) nemətlərin çoxalmasına səbəb olur.

3) Bu dua qəlbə məhəbbət bürüzə verir.

4) Bu dua intizar nişanəsidir.

5) Bu dua Şeytanın narahatçılığına səbəb olur.

6) Bu dua Şeytanın narahatçılığına səbəb olur.

7) Bu dua insanı zühurdan qabaqkı zəmanənin bəlalarından amanda saxlayır.

8) Bu dua ilə İmam Zaman (ə.)-ın bizlərə olduğu haqqının bir qismi ödənilir (Boynumuzda haqqı olanın haqqını vermək də

vacibdir).

- 9) Bu dua Allahın və Onun dininin əzəmətinə səbəb olur.
- 10) İmam Zaman (ə.) bu duanı oxuyan üçün dua edir.
- 11) Bu duanı oxuyan qiyamətdə İmam Zaman (ə.)-ın şəfasına nail olacaq.
- 12) Bu duanı oxuyana Peyğəmbərin (s.) də şəfaəti nəsib olacaq.
- 13) Bu dua ilə Allahın əmrinə itaət olunur və Allahın fəzl və inayəti tələb olunur.
- 14) Bu dua digər duaların da müstəcəb olmasına səbəb olur.
- 15) Bu dua risalətin (nübüvvətin) əcrini əda edir.
- 16) Bu dua bəlaların dəf olmasına səbəb olur.
- 17) Bu dua ruzunun çoxalmasına səbəb olur.
- 18) Bu dua günahların bağışlanmasına səbəb olur.
- 19) Bu dua İmam Zaman (ə.)-ın xidmətinə yetişməyə səbəb olur (fərqi yoxdur yuxuda, ya aşkarda).
- 20) Bu dua insan öldükdən sonra İmamın zühuru vaxtı yenidən insanın dünyaya qayıtmasına səbəb olur.
- 21) Bu duanı oxuyan Peyğəmbərin qardaşlarından sayılır.
- 22) Bu duanın nəticəsində İmamın zühuru tez həyata keçir.
- 23) Bu duanı oxumaq Peyğəmbər və imamların yolunu getməkdir.
- 24) Bu duanı oxumaq Allahla insanlar arasında bağlanan əhdə vəfa etməkdir.
- 25) Bu duanı oxuyan şəxsin valideynlərinə qarşı hörməti artır.
- 26) Bu dua insanın əmanətdar olması və hər şeyə riayət etməsinə səbəb olur.
- 27) Bu duanın nəticəsində insanda İmama qarşı məhəbbət artır.
- 28) Bu dua ömrün uzanmasına səbəb olur.
- 29) Bu dua xeyir işlərdə həmkarlıq etməyə səbəb olur.
- 30) Bu dua ilə Allah insana kömək edir və nəticədə düşmənlər üzərində qələbə əldə edilir.
- 31) Bu dua ilə insan Qurana tərəf hidayət olunur.
- 32) Bu duanın nəticəsində insan «Əraf əshabı»nın yanında məşhur olur.
- 33) Bu duanı oxuyan alimlərin apardığı qədər savaba nail olur.

- 34) Bu duanın nəticəsində insan qiyamət əzablarından amanda qalır.
- 35) Bu duanın nəticəsində ölüm onun üçün asan olur.
- 36) Bu dua Allahın və Peyğəmbərin dəvətini icabət etməkdir.
- 37) Bu duanı oxuyan Həzrət Əli (ə.)-la bir yerdə olacaq.
- 38) Bu duanı oxuyan Allahın ən sevimli bəndələrindən olur.
- 39) Bu duanı oxuyan Peyğəmbər yanında ən hörmətli şəxslərdən olur.
- 40) Bu duanı oxuyan Cənnət əhlindən olar (İnşaallah).
- 41) Bu duanı oxuyan üçün Peyğəmbər dua edir.
- 42) Bu duanı oxuyanın pis adətləri yaxşı adətlərə çevrilir.
- 43) Bu duanı oxuyana Allah ibadətdə kömək edir.
- 44) Bu duanın nəticəsində yer əhli amanda olur.
- 45) Bu duanı oxumaq məzluma kömək etməklə bərabərdir.
- 46) Bu duanı oxumaq böyüklərə hörmət etməklə bərabərdir.
- 47) Bu duanın oxumağın savabı İmam Hüseyn (ə.)-in intiqamını almağın savabı ilə bərabərdir.
- 48) Bu duanı oxuyanın imamların hədislərini qəbul etməyə ləyaqəti olur.
- 49) Bu duanı oxuyanın nuru qiyamətdə başqalarını da faydalandıracaq.
- 50) Bu duanı oxuyan yetmiş min günahkara şəfaət edəcək.
- 51) Bu duanı oxuyan üçün Əli (ə.) qiyamətdə dua edəcək.
- 52) Bu duanı oxuyan sorğu-sualsız Cənnətə daxil olacaq.
- 53) Bu duanı oxuyan qiyamət gününün susuzluğundan amanda olacaq.
- 54) Bu duanı oxuyan əbədi olaraq Cənnətdə qalacaq.
- 55) Bu dua Şeytanın qəlbini yaralayır.
- 56) Bu duanı oxuyan qiyamət günü xüsusi mükafatlarla təltif olunacaq.
- 57) Bu duanı oxuyanın ixtiyarına Allah Cənnət xidmətçilərini verəcək.
- 58) Bu duanı oxuyan zaman Allahın rəhməti duanı oxuyana nazil olur.
- 59) Bu duanı oxumaq möminə nəsihət etməklə bərabərdir.
- 60) Bu dua oxunan məclisdə mələklər hazır olur.

- 61) Bu duanı oxuyanla Allah fəxr edir.
- 62) Bu duanı oxuyanın günahlarının bağışlanmasını mələklər Allahdan istəyirlər.
- 63) Bu duanı oxuyan insanlar arasında (imamlardan sonra) ən yaxşı adam hesab olur.
- 64) Bu dua «Ulul-əmr»ə (imamlara) itaət etməkdir və Allah onlara itaət etməyi bir vacib kimi bəyan etmişdir.
- 65) Bu dua Allahı xoşal edir.
- 66) Bu dua Peyğəmbəri xoşal edir.
- 67) Bu dua Allah yanında əməllərin ən yaxşısıdır.
- 68) Bu duanı oxuyan Allahın Behiştə hökumət (məqamı) verdiyi şəxslərdən olacaq (inşaallah).
- 69) Bu duanı oxuyanın hesab-kitabı asan olacaq.
- 70) Bu dua onu oxuyanla Bərzəx və qiyamətdə mehriban dost olacaq.
- 71) Bu dua əməllərin ən yaxşısıdır.
- 72) Bu dua qəm-qüssəni uzaqlaşdırır.
- 73) Bu dua (İmamın qəib olduğu dövrdə oxunan dua) İmamın hazır olduğu dövrdə oxunan duadan üstündür.
- 74) Mələklər bu duanı oxuyan üçün dua edirlər.
- 75) Bir çox faydaları olan İmam Səccad (ə.)-in duası onun halına şamil olur.
- 76) Bu dua «Sıqləynə» (Quran və Əhli-beytə) istinad etməkdir.
- 77) Bu dua Allahın ipindən yapışmaq deməkdir.
- 78) Bu dua imanın kamilləşməsinə səbəb olur.
- 79) Bu duanı oxuyan bütün bəndələrin yığdığı savab qədər savaba nail olur.
- 80) Bu dua Allah nişanələrinə ehtiramdır.
- 81) Bu duanı oxuyan, Peyğəmbərin ətrafında şəhid olmuş şəxsin savabı qədər savaba nail olur.
- 82) Bu duanın savabı İmam Zaman (ə.) ordusunda şəhid olmuş şəxsin savabı qədərdir.
- 83) Bu duanın savabı İmam Zaman (ə.)-a ehsan vermiş şəxsin savabına bərabərdir.
- 84) Bu duanın savabı alimə hörmət etməyin savabı qədərdir.

85) Bu duanın savabı yaxşı insanlara hörmət etməyin savabı qədərdir.

86) Bu duanı oxuyan qiyamətdə imamlarla birgə olacaq.

87) Bu duanı oxuyanın Cənnətdəki məqamı artır.

88) Bu duanı oxuyan şəxs qiyamət gününün pis hesabatından amanda olacaq.

89) Bu duanı oxuyan qiyamət günü şəhidlərin ən uca məqamına nail olacaq.

90) Bu duanı oxuyan qiyamət günü Həzrət Zəhra (s.ə.)-in şəfaətinə nail olacaq.

(Bu doxsan fayda müxtəlif hədislər əsasında ələ gəlmiş və bir yere toplanılmışdır. Ola bilsin bəzi bəndlər təkrar olsun. Onun səbəbi də bir bəndin müxtəlif hədislərdə müxtəlif ifadələrlə bəyan olunmasıdır).

Bu faydalar haqqında ətraflı məlumatı «Mikyalul məkarim» kitabından ələ gətirmək olar.

Xatırladaq ki, «Mikyalul məkarim» kitabı, müəllifin dediyinə görə, İmam Zaman (ə.)-in əmri ilə yazılmışdır. Müəllif kitabın müqəddiməsində deyir: «Yuxuda bir nəfər gördüm ki, onu deməklə bəyan etmək mümkün deyil. Bu şəxs İmam Zaman (ə.) idi. O, mənə: «Belə bir kitab yaz və adını «Mikyalul məkarim fi fəvaidid-duai lil qaim» qoy».

Müəllif bu kitabı yazmış və möminlərin ixtiyarında qoymuşdur. Nəhayətdə hicri-qəməri tarixinin 1348-ci ilində Kərbəla ziyarətindən qayıtdıqdan sonra dünyanı vida etmiş və İranın İsfahan şəhərinin «Polad taxt» qəbiristanlığında atasının yanında dəfn edilmişdir (122).

SƏKKİZİNCİ ÇƏMƏNLİK. FORMALAŞDIRICI QÜVVƏ HAQQINDA

Bu elə bir qüvvədir ki, nütfənin hissələrində (tərkibində) olur və nütfədə xətt çəkmək və müxtəlif şəkillər bəxş etmək yolu ilə (bədən) üzvlərinin formalarını müəyyənləşdirir, beləliklə, üzvlər bir-birindən ayrılır. Bəziləri bu qüvvəni inkar edirlər və (deyirlər) ki,

şüursuz və idraksız qüvvədən belə qərribə işlərin və qeyri-adi əməllərin baş verməsi inandırıcı deyil.

Deyirlər, nütfe qadınların uşaqlığına düşdükdən altı və ya yeddi gün sonra qaynayan kimi olur və üstündə kəf yaranır, sonra həmənlər kəf aşağı enir və ortada ürəyin yerində qərar tutur. İlk seçilən və formalaşan ürək olur və odur ki, danışan ruh ilk əvvəl ürəyə bağlanır, sonra ürək vasitəsilə başqa üzvlərə bağlanır. Buna görə də danışan ruhu dərk edənlər buna ürəyə diqqət vasitəsilə nail olmuşlar, çünki ürək danışan ruhun göründüyü və gördüyü (mənzər və mənzur) yerdir və ürək bütünlüklə ondan ibarətdir, ona görə müştərək ad daşıyırlar. Və elə həmin dövrdə formalaşdırıcı (qüvvə) uşaqlıqda olan qana nüfuz edir və o, laxtalanmış qana çevrilir, ondan sonra on ikinci günə qədər rüşeymə (embriona) çevrilir, sonra baş əllərdən ayrılır. Fətəbərə kəllahu əhsən əl-xalığın (Peyğəmbərə aid deyilən ifadədir: «Səni ən yaxşı surətdə yaratmış Allaha əhsən!») Deyirlər, qırx gün ərzində insanda insan, başqa canlılarda da özlərinə uyğun surət meydana gəlir və «qırx» rəqəminin xüsusiyyətlərindən biri də budur, görünür, ərbbi-təhqiqin üzlet (güşənişinlik) əyyamında qırx rəqəmini seçməsinin səbəbi də budur ki, qırx gündə insanın surəti və ya həqiqəti meydana çıxır.

Ey sufi, şərəf odur ki, saf olsun,

Ürəkdən qırx günlük (həqiqəti) çıxarsın!

Böyüklərin sözlərindən biri belədir ki, demişlər: «Ustadın (mələlimin) haqqı mənim boynumda valideynin haqqından böyükdür, çünki valideynlər məndə insan surətinin meydana çıxmasına səbəb olublar, ustad isə insan həqiqətinin aşkara çıxmasına səbəb olmuşdur».

Gövhər nizamına malik bu kəlamın düzgünlüyünə Əmirəlmöminin Əlinin (ə.) Allah ona öz kərəmini bəxş etsin! – bu sözlərindən yaxşı heç bir dəlil ola bilməz ki, buyurub: «Kim mənə bir söz öyrədirsə, ya öyrədərsə, məni öz qulu edib ya edər». Buradan elm və mərifətin şərəfi aydın olur, çünki bilmək qüdrət və şərəf olmasaydı, o (yüksək və) şərəfli zat deməzdi ki, mən qul oluram. Xoş o ustadlıq və şagirdliyə ki, niyyət yalnız öyrətmək və öyrənmək olsun, başqa işlər yox.

1003-cü ilin səfər ayında söz bura yetişdi.

Möhtərəm ağamız (olan) müəllifin xəttindən zəif qul Məhəmməd Şərif köçürdü (150).

NƏ EDƏK Kİ, ASAN CAN VERƏK?

1. Valideynə yaxşılıq və ehsan etmək (Biharul Ənvar c.74, s.81)

2.«Yasin» surəsini oxumaq (həmin c.81, s.228)

3.Əli ibn Əbu Talibi (ə.) sevmək (Xisal c.2, s.402)

4.Mübarək Ramazan ayında oruc tutmaq (həmin c.2, s.402)

5.Mömin qardaşa şirniyyat vermək (Səfinə c.7, s.607) Allahın Rəsulu (s.) buyurmuşdur: «Öz mömin qardaşına şirniyyat yedizdirənə Allah ölümün açılığını göstərməz».

6.Sileyi-ərham (Biharul Ənvar, c.74, s.66)

Həzrət Sadiq (ə.) buyurmuşdur: «Allahın ölümün çətinliklərini onun üçün yüngül etməsini istəyən hər kəs valideyninə və qohumlarına yaxşılıq etməlidir. O zaman Allah ölümün çətinliklərini onun üçün asan edər və ona yaşayışında heç vaxt fəqirlik və yoxsulluq yetirməz» (həmin c.74, s.380).

7. Din qardaşına paltar vermək (Səfinə, c.4, s.479).

İmam Sadiq (ə.) buyurmuşdur: «Din qardaşını qış, yaxud yay paltarı ilə geyindirən kəsə Allah behişt paltarları geyindirər, ölümün çətinliklərini onun üçün asan edər və qəbrini genişləndirər. Qəbirdən qalxanda mələikələr ona müjdə verərlər». Allah Quranda buyurur: «Mələikələr onlarla görüşərlər və deyərlər: Bu sizə vəd olunan gündür».

7.Rəcəb ayında bir gün oruc tutmaq. (Məfatihul-Cinan «Rəcəb ayının əməlləri»).

QİYAMƏT GÜNÜ VƏHŞƏT VƏ QORXUDAN AMANDA QALMAQ ÜÇÜN NƏ EDƏK?

1. Yaşlı möminlərə ehtiram və ikram etmək (Səfinə, c.7, s.74)

2.Nəfsani şəhvətlərdən qorunmaq (həmin c.7, s.74).

3.Mömin qardaşın qəbri üstündə 7 dəfə «Qədr» surəsini oxumaq (həmin c.7, s.74)

İmam Rza (ə.) buyurmuşdur: «Hər kəs mömin qardaşın qəbri üstünə əlini qoyub 7 dəfə «Qədr» surəsini oxusa, qiyamət gününün qorxusundan amanda olar».

4.Özünü məzəmmət və tənbeh etmək (Biharil Ənvar c.7, s.74).

5.Məzlum və biçarəyə pənah vermək, kömək etmək (Səfinə, c.7, s.74).

Həzrət Sadiq (ə.) buyurmuşdur: «Atam mənə atalarından, Həzrət Əlidən (ə.), o da Rəsulullahdan (s.) hədis danışdı ki, O böyük şəxsiyyət buyurdu: «Hər kəs məzlum, mömin və biçarəyə pənah verib kömək etsə, Allah-Təala Öz kölgəsindən başqa bir kölgə olmayan gündə ona pənah verər və o böyük qorxu günü aman verər. Allah onu pis qayıdışdan amanda saxlayar».

6.Peyğəmbərin (s.) Əhli-beytinə (ə.) məhəbbət bəsləmək (Biharul Ənvar c.27, s.79)

7.Rəcəb ayının 3 gününü oruc tutmaq (Məfatihul Cinan «Rəcəb ayının əməlləri»)

QƏBRİN ƏZAB, VƏHŞƏT VƏ SIXINTISINDAN AMANDA QALMAQ ÜÇÜN NƏ EDƏK?

1.Namazda rükunu tamam etmək (Səfinə, c.7, s.194)

2.Dörd dəfə həccə getmək (həmin c.7, s.195)

3.«Zariyyat» surəsini oxumaq (həmin c.7, s.419)

4. Hər cümə günü «Nisa» surəsini oxumaq (həmin c.7, s.195)

Əmirəl-muminin (ə.) buyurur: «Hər cümədə «Nisa» surəsini oxuyan qəbir sıxıntısından amanda qalar».

İmam Baqir (ə.) buyurur: «Zuxruf» surəsini davamiyyətli şəkildə oxuyan hər kəsi Allah qəbirdə yerin həşəratlarından və qəbir sıxıntısından hifz edər (Biharul Ənvar c.92, s.299).

5. Ayətəl-kürsü oxumaq (həmin c.7, s.265)

6. «Züxruf» surəsini oxumaq (həmin c.7, s.194)

7. Möminin qəlbini şad etmək (Biharul Ənvar c.74, s.314)

8. Möminə paltar vermək (Səfinə, c.7, s.479)

9. Cümə günü dünyadan getmək (Məhəccətul Bəyza c.2, s.17)

İmam Sadiq (ə.) buyurmuşdur: «Möminlərdən hər kəs əgər

pəncşənbə günü günəş zəval edəndən cümə günü zəval edənə qədər arada olan vaxtda vəfat etsə, Allah ona qəbir sıxıntısından pənah verər» (Biharul Ənvar c.6, s.221 və 243).

10.Hər gün 100 dəfə demək «Lə ilahə il-ləllahul-məlikul həqqul-mubin» (Səfinə, c.7, s.194).

11.Xına qoymaq qəbirdə işkəncədən uzaq olmağa bais olar (Xisal, c.2, s.591).

12.Yaxşı işləri öyrənmək və öyrətmək

Allahın Rəsulu (s.) buyurur: «Allah Musaya (ə.) vəhy etdi: Ya Musa, xeyirli iş öyrən və onları camaata öyrət. Çünki Mən xeyirli işləri öyrənib başqalarına da öyrədənlərin qəbirlərini nurani edərəm ki, qorxmasınlar».

13.Gecə namazı qılmaq qəbir əzabından amanda qalmağa bais olar (Müstədrək, c.1, s.467).

14.Rəcəb ayında bir gün oruc tutmaq (Məfatitul Cinan «Rəcəb ayının əməlləri»).

15.Əmirul-mömininin (ə.) məhəbbəti (hilyətul Muttəqin qismətə dovvom, s.29).

16.Nəcəf Əşrəfdə dəfn olunmaq (həmin qismətə davvom s.33).

17.Səhərlər istiğfar etmək və gecə ağlamaq (həmin qismətə dovvom, s.33)

18.Məscid və camaatı müşaiyət etmək (həmin qismətə dovvom, s.33).

19.Vacib və nafilə namazlarında «Qələm» surəsini oxumaq.

İmam Sadiq (ə.) buyurmuşdur: «Allah «Qələm» surəsini vacib ya müstəhəbbi namazlarda oxuyan hər kəsi həmişə fəqirlikdən qoruyar və ona qəbir sıxıntısından pənah verər» (Biharul Ənvar, c.92, s.316).

20.Yatan vaxt «Ət-Təkasur» surəsini oxumaq

Allahın Rəsulu (s.) buyurur: «Hər kəs «Ət-Təkasur» surəsini yatan zaman oxusa, qəbir əzabından hifz olunar» (Müstədrəkul Vəsail, c.5, s.50).

21.Meyyitin qəbri üstündə «Mulk» surəsini Oxumaq (Müstədrəkul vəsail, c.4, s.305).

22.Allahın Rəsulu (s.) buyurur: «Hər kəs cümə axşamı 2 rükət

namaz qılsa və hər rükətdə 1 dəfə «Fatihə» surəsini oxuyub 15 dəfə «Zilzal» surəsini oxusa, Allah onu qəbir əzabından və qiyamət gününün qorxusundan amanda saxlayar» (Misbahul Mütəhəccid, s.228).

NƏ EDƏK Kİ, YAXŞI ƏMƏLLƏRİMİZ AĞIR GƏLSİN?

1. Faydasız şeyi tərk etmək (Məhəccətul Bəyza c.5, s.201).
2. Həzrət Zəhranın (ə.) təsbihi (Səvabul Əmal s.363).
3. Xoş əxlaqlı olmaq (Biharul Ənvar c.71, s.385).
4. Batində zahirdən yaxşı olmaq (həmin c.71, s.365).
5. Sükut və susmaq (Məhəccətul Bəyza c.5, s.201).
6. Məclisdən qalxarkən bu ibarəni oxumaq: «Subhanə rəbbikə rəbbil izzəti əmmə yəsifunə və sələmun ələl mursəlinə vəl-həmdul lillahi rəbbil-ələmin» (Vəsailuş Şiə c.2, s.1181).
7. «Lə iləhə illəllahu vəl-həmdul lillah» - demək (həmin c.4, s.1197) Rəsulullah (s.) buyurmuşdur: «Lə iləhə iləllah» tərəzinin yarısıdır, «əlhəmdulillah» tərəzini doldurar.
8. Gecə namazı qılmaq (həmin c.5, s.274)
9. Salavat göndərmək (Səfinə, c.5, s.17)
10. Əmirul-mumininin (ə.) məhəbbəti (hilyətul Müttəqin qismətə dovvom s.29).
11. Səxavətli olmaq (Məhəccətul Bəyza c.5, s.201).

SİRAT KÖRPÜSÜNDƏN ASANLIQLA KEÇMƏYİMİZ ÜÇÜN NƏ EDƏK?

1. Güzəranı əlinin zəhməti ilə qazanmaq (Biharul Ənvar c.103, s.9).
Rəsuli Əkrəm (s.) buyurmuşdur: «Əlinin zəhməti ilə güzəran quran şəxs siratdan ildırım sürəti ilə keçəcək». (Biharul Ənvar c.103, s.9)
2. Zülm olunmuş möminə kömək etmək (səvabul Əmal s.325)
3. Məscidlərə getmək (Müstədrək c.1, s.227).
4. Müsəlman qardaşlarının ehtiyaclarını ödəmək üçün səy etmək (Səfinə, c.2, s.489).
5. Müsəlman qardaşa borc vermək (Vəsailuş Şiə, c.13, s.88)

6. Dəstəməzi kamil etmək (Biharul Ənvar, c.76, s.4).
7. Möminə paltar vermək.
8. Əli ibn Əbu Talibə (ə.) məhəbbət və əlaqəsi olmaq (həmin c.8, s.70).
9. Namazları müntəzəm olaraq camaatla qılmaq (Vəsailuş Şiə, c.5, s.373).
10. Xəstənin qayğısını çəkmək (Biharul Ənvar, c.81, s.225).
11. Gecə namazı qılmaq (Səvabul Əmal, s.101).
12. Övladları əziz tutmaq (Zhilyətul müttəqin qismətə dovvom s.106).
13. Rəcəb ayında 2 gün oruc tutmaq (Məfatihul Cinan «Rəcəb ayının əməlləri»).
14. Seyyid ibni Tavus «İqbal» kitabında rəvayət etmişdir ki, hər kəs Rəcəb ayının 1-ci gecəsi məğrib namazından sonra 21 rükət namaz qıla, hər rükətdə həmdədən sonra tohid surəsini oxuya, hər iki rükətdən sonra salam verə, özü, ailəsi, malı və övladları məhfuz olarlar, qəbir əzabından amanda olar və siratdan hesabsız ildırım kimi keçər (İqbalul Əmal, c.3, s.178).
15. Hər kəs Şaban ayının 29-cu gecəsi 10 rükət namaz qıla, hər rükətdə 1 dəfə həmd surəsi və «Ət-Təkasur», «Nas», Fələq», «Tövhid» surələrinin hərəsini 10 dəfə oxuya, Allah ona müctəhidlərin savabını ətə edər, onun əməl dəftərini yaxşı işlərdən ağır edər, hesabı onun üçün asan edər və siratdan ildırım kimi keçər (İqbalul Əmal, c.3, s.364).
16. İmam Rza (ə.) Onu ziyarət edənənin yanına 3 yerdə gələr ki, çətinliklərdən ona nicat versin. Onlardan biri siratın yanındadır (Biharul Ənvar, c.102, s.34) (15).

**ƏLİ (Ə.)-IN İMAM ƏSR (Ə.S.)
ZÜHURU BARƏSİNDƏ BİR KƏLAMI**

«Sizin üçün şərq tərəfdən bir ulduz çıxsın, asmanın ayı bütövləşsə və siz bunu bilsəz, onda tövbə edin, günahlardan çəkinin və bilin ki, şərq tərəfdən çıxan bu ulduza (İmam Zaman (ə.) tabe olub sözünü eşitsəz, o, sizi peyğəmbər yolu ilə aparar. Korluqdan sağalar, lal-

karlıqdan şəfa tapar, əziyyət, pis danışq və yol axtarmağın zəhmətindən azad olarsınız.

ƏLİ (Ə.)-İN QƏBRİNİN YANINDA BİR ŞAIRİN SEYYİD MÜRTƏZA İLƏ RASTLAŞMASI

«Rövzətul-cənnat» kitabının ikinci cildində qeyd edilir ki, Sultan Məsud ibni Ruyə Deyləmi şəhərin divarını çəkəndən və suvaq işini bitirəndən sonra Əbu Əbdilləh Hüseyn ibn Həccac Əli (ə.)-in qəbrini ziyarət edəndən sonra bir şeir oxudu. Şeirin birinci beyti aşağıdakı kimi idi:

(«Ey Nəcəfdə ağ günbəz sahibi, hər kəs sənin qəbrini ziyarət etsə və şəfa diləsə, şəfa tapar!»)

Şair bu şeiri Həzrətin qəbrinin yanında uca səsle oxuyanda Seyyid Mürtəza Ələmul-hüda bunu eşidib narahat oldu və şeiri axıra qədər oxumasına imkan vermədi. Şair həmin gecə Əli (ə.) yuxuda görür və Həzrət ona deyir ki, narahat olma, biz Seyyid Mürtəzanı üzr istəməsindən ötrü sənın yanına göndərəcəyik, sən onun yanına getmə.

Həmin gecə Seyyid Mürtəza da yuxuda görür ki, İslam peyğəmbəri və məsum imamlardan ibarət bir məclis qurulub. Məclis əhlinə salam versə də cavab almır, özünə qarşı heç bir hörmət hiss etmir. Sual edir ki, axı mən sizin nökrinizəm, niyə məni qəbul etmirsiniz? Cavabında ağalar buyururlar ki, niyə bizim şairimiz olan Əbu Əbdilləhin sözünü kəsdin? Onun evinə get və ondan üzr istə.

Seyyid Mürtəza şairin evinə gedib bildirdi ki, şeirini oxumağa davam etsin, məsumlar onun şeirlərini bəyənilər.

ƏLİ (Ə.)-İN QƏBRİNİN ÜSTÜNDƏKİ SANDIĞIN YERBƏYER EDİLMƏSİ

Mənsurun zamanında yaşayan Sadəm adlı bir şəxs bir gecə yuxuda gördü ki, Əli (ə.) ona dedi: «Qəbrimin üstündəki sandığı götür və filankəsin qəbrinin üstünə qoy, çünki o, kafirdir, əzaba layiqdir». Sadəm də İmam (ə.)-in əmrini yerinə yetirdi. Az keçmədi

ki, o, Mənsurun əmrilə zindana atıldı və 80 yaşında vəfat etdi. O, öz vəsiyyətinə əsasən evində dəfn edildi.

İrak fəth olandan sonra düşmənlər Nəcəfə girdilər, həmin sandığı açıb cəsədə od vurdular. Düşmənlər Həzrətin qəbrinin üstündə sandıq olmadığı üçün ona yaxın getmədilər. Çünki, Sadam İmamın öz əmrilə sandığı oradan götürmüşdü.

SAFİ SƏFA YUMNANIN MƏZARI

O, Əli (ə.)-in əshabı və dostlarından hesab olunur. Yəməndə öz övladına vəsiyyət etmişdi ki, öləndən sonra onun cənazəsini Əli (ə.)-in yanına aparsın. Övladı atası öləndən sonra onun cənazəsini aparmaq xərci tapmadığına görə özü tək-cə Əli (ə.)-in yanına gəldi və bildirdi ki, atam vəsiyyət edib ki, öləndən sonra cənazəsini siz cənabın xidmətinə gətirim ki, ona namaz qılıb dəfn edəsiniz, amma cənazəsini bura gətirmək xərcini tapa bilmədim... Həzrət ona buyurdu ki, sənin atanın cənazəsi burdadır. Bu, Əli (ə.)-in möcüzələrindən biridir və Həzrət onun cənazəsinə namaz qılıb dəfn etdi. Onun qəbri ilə hərəmin arasında 200 metr məsafə var.

«İKİ BARMAQ YERİ» DASTANI NƏ İDİ?

Mərrə ibn Qeys fasiq bir kişi idi, Əli (ə.)-a dərin düşmənçilik hissə bəsləyirdi. Onun çoxlu mal və xidmətçiləri vardı. Minlərlə tərəfdarı və iki min atlısı ilə Nəcəfə hücum etdi. 6 gün şəhəri qarət edəndən sonra camaatın müqaviməti ilə rastlaşdı və bütün qüvvəsi tarmar edildi. Ətrafında qalan az bir hissə də ondan üz çevirdi. Mərrə ibn Qeys özü Əli (ə.)-in ziyarətgahına gələrək qəbri açmaq istədi. Öz niyyətini icra etməyə başlayanda qəbrdən iki barmaq çıxıb şəmşir kimi onu iki hissəyə böldü və o, iki qara daşa çevrildi. Bu daşlar hicrətin 10-cu əsrinə qədər saxlanılmışdı, lakin Əhli-beyt düşmənləri öz rüsvayçılıqlarına son qoymaq üçün həmin daşları oğurladılar. Hal-hazırda həzrətin zərihinin müqabilində «iki barmaq yeri» adlanan bir məqam var.

Fütuhi özünün «Kəşkül» kitabında qeyd edir ki, o daşlar «Qala

qapısında» hicrətin 1200-cü ilinə qədər qalmışdı.

«Sədəf» kitabının müəllifi həmin kitabın 112-ci səhifəsində yazır ki, mən həmin hadisənin şahidi idim. Vəhhabi qoşunlarının sayı 15000 nəfər olsa da, axırda 700 adam itki verməklə geri oturdular.

ƏLİ (Ə.)-İN MÖCÜZƏLƏRİNDƏN TƏHQİRİN CAVABI

Şeyx Nuri deyir: «Qədir-Xum bayramında ustadımla birlikdə Həzrət Əli (ə.)-in hərəminə getdik. Həmin gün günortadan sonra nasibi bir kişi (imamları düşmənlə bilən) Həzrətin müqəddəs ziyarətgahına ayaqqabılarını soyunmadan daxil oldu. «Silsilə-tuz-zəhəb» adlanan yerə yaxınlaşanda zəncir qırılıb onun boynuna düşdü və o havalandı. Gördüm ki, bir Seyyid ziyarətgahdan çıxdı və barmağı ilə həmin nasibinin alına vurdu. Camaat onun barmaq izlərini nasibinin alında açıq-aydın müşahidə etdilər, alın içəri batmışdı. Nasibi iki gün havalanmış şəkildə yaşadı və öldü (123).

«QƏDİR-XUM» - SON HÖCCƏT

Burada Xanımın sözləri sona yetdi. Evə qayıtmaq istəyərkən Rafe ibn Rūfəə zahirdə gözəl sözlərlə, təqsiri Əli (ə.)-in boynuna yıxaraq dedi: Nə üçün Əli (ə.) bizi qabaqcadan agah etmədi ki, başqası ilə beyət etməyə və iş bu yerə çatmasın?

Xanım qəzəblənib ona buyurdu: Qədir hadisəsindən sonra heç bir şəxs üçün üzr qalmayıbdır.

XALİDİN MÜQABİLİNDƏ ƏLİ (Ə.)-İN ƏKSÜL ƏMƏLİ

Həzrət (ə.), Xalidə üz tutub buyurdu: Ey Xalid! Əbubəkr sənə nə göstəriş vermişdi?

Xalid dedi: Əmr etmişdi ki, sənənin boynunu vuram!

Buyurdu: Bu işi edəcəkdinmi?

Dedi: Bəli, and olsun Allaha! Əgər namazın salamından qabaq o sözləri deməsəydi, səni öldürəcəkdim.

Həzrət buyurdu: Ey anasız! Yalan deyirsən! Bu işi görən gərək səndən şücaətli olsun.

Sonra Həzrət yerindən qalxdı. Yalnız iki barmağı ilə Xalidin boğazından yapışmış, elə sıxdı ki, o dəhşətli bir fəryad çəkdi. Az

qalmışdı ki, gözləri hədəqəsindən çıxsın. Camaat vəhşətə düşdü. Hər kəs öz fikrində idi. Xalid də Əli (ə.)-ın əlində çabalayır və danışmağa qüdrəti yox idi. Sonra Əli (ə.) Xalidin yaxasından tutub divara çırpdı. Əli (ə.) Ömərə xitab edib buyurdu»:

Ey Səhhakın oğlu! And olsun Allaha! Əgər Peyğəmbər (s.) tərəfindən əhd-peyman və Allah tərəfindən yazılmış yazı olmasaydı görərdin ki, bizim hansımızın zəif və az qoşunu vardır.

Sonra Həzrət Xalidi yerə vurdu. Sinəsinin üstündə oturub, onu öldürmək üçün qılıncını çəkdi. Bütün məsciddə olanlar Xalidi Həzrətin əlindən xilas etmək istədilər, lakin bacarmadılar. Ömər dedi: «And olsun Kəbənin Allahına, onu öldürəcək!»

Buna görə də Abbasın (Peyğəmbərin (s.) əmisidir) sorağına getdilər. Abbas gəlib Peyğəmbərin (s.) qəbrinin haqqına və orada yatanın haqqına and verərək, Əli (ə.)-a dedi ki, Xalidi buraxsın. Bu anda görə Əli (ə.) Xalidi azad etdi.

BİLİN! MƏN FATİMƏYƏM

Sonra buyurdu: Ey camaat! Bilin! Mən Fatiməyəm! Atam Mühəmməd (s.)-dir. Əvvəl və axır sözüm budur ki, mən dediklərimdə səhv etmirəm və yerinə yetirdiyim hər bir şey mübaliğə deyil. Bəs diqqətlə və agah qəlb ilə mənim sözlərimə qulaq asın.

ƏLİ (Ə.) RİSALƏTİN TƏBLİĞİNDƏ

Allah-Təala Həzrəti Mühəmməd Peyğəmbərin (s.) bərəkəti vasitəsi ilə sizi xilas edənə qədər bu vəziyyətiniz davam etdi. Peyğəmbər (s.) sizi xilas etmək üçün, kafir pəhləvanların, ərəb canavarlarının və inadcıl yəhudilərin əlində giriftar oldu. Onlar döyüş atəşini alıxdırarkən, Allah onu söndürürdü. Zəlalətin davamçılarının qüdrəti qarşısında və ya müşrik düşmənlər sizi məhv etmək istəyəndə Peyğəmbər (s.) öz qardaşı Əli (ə.)-ı onlarla mübarizə etmək üçün göndərirdi. Əli (ə.) onları məğlub etməyincə və alovlandırmış atəşlərini söndürməyincə geri qayıtmırdı.

O, (yəni Əli (ə.)) Allah yolunda çətinlik və müşküllərə dözən bir şəxsiyyət idi. Əli (ə.) bu yolda həmişə mətin idi. O, Peyğəmbərə ən

yaxın olan şəxs və Allah dostlarının ağası idi. Allah yolunda çalışır, hər bir əziyyətə və danlağa dözürdü. Siz isə o zaman sakit və rahat yaşayışda idiniz. Ləzzətli yemək yeyib, təmiz su içirdiniz. Bizlərə bəlanın yetişməsini gözləyirdiniz. Qızgın döyüş zamanı kənara çəkilir və ya döyüşdən qaçırdınız.

XANIMIN RAFİYƏ XİTABI VƏ «QƏDİR-XUM» HADİSƏSİNİ XATIRLATMASI

Bu zaman Həzrəti Zəhra (s.ə.) ayağa qalxıb yola düşdü. Rafe ibn Rüfə Həzrətin dalınca gəlib dedi:

- Ey dünya qadınlarının ən yaxşısı! Əgər Əli (ə.) bu məsələ barəsində Əbubəkr ilə beyət almamışdan qabaq bir söz desəydi və bu sözləri camaata xatırlatsaydı, başqasını onun yerinə qəbul etməzdik.

Fatimə (s.ə.) qəzəb ilə ona belə buyurdu: Məndən uzaq ol! Allah-Təala Qədir-Xum hadisəsindən sonra, heç bir şəxs üçün üzr və bəhanə qoymayıbdır.

ƏMİRƏLMÖMİNİNƏ (Ə.) ŞİKAYƏT

Sonra Həzrət Zəhra (s.ə.) evə qayıtdı. Əli (ə.) onun yolunu gözləyirdi. Xanım Əli (ə.)-ın yanına gəldi. Evə daxil olduqdan sonra Əli (ə.)-a xitab edib, dedi: Ey Əbu Talibin oğlu! Niyə cənin (yəni, nə üçün ana qarnındakı uşaq kimi dizlərini qucaqlayıb evdə oturmusan?) kimi və müttəhəm şəxslər kimi evdə oturmusan? Sən şahinlərin qanadını sındırdın və indi qanadsız quşlar sənə qalib gəliblər?

Bu, Əbu Quhafənin oğludur ki, Atamın hədiyyəsini və iki oğlumun zəxirəsini zor ilə məndən alır. O, bütün qüvvəsi ilə mənimlə mübarizəyə qalxıbdır. Onu söhbətlərimin müqabilində özüm üçün ən böyük düşmən kimi tanıdım. Ənsar və mühacirlər öz köməklərini məndən əsirgədilər. Mənə kömək etməkdən göz yumdular. Nə məni müdafiə edən var, nə də ona mane olan!

Qəzəblə dolu sinə ilə evdən çıxdım və xarlıq ilə evə qayıtdım. Nə üçün özünü bu qədər zəif göstəirirsən? Sən canavarları tikə-tikə

edirdin. Amma indi dizini qucaqlayıb evdə oturmusan. Nə danışanı sözündən saxladın, nə də batilə mane oldun. Mənim isə heç bir ixtiyarım yoxdur.

Kaş bu andan və xar olmamışdan qabaq öləydim! Əbubəkr həddini aşıb zülm etdi və mən istəyirdim səni himayə edirəm. Vay olsun mənə! Dayanacaq yerləri aradan getdi, qollar süsləşdi. Öz şikayətimi atama edirəm və onların zülmündən intiqam almağı Allahdan istəyirəm. İlahi! Sən onlara mane olmaq üçün hamıdan qüdrətli və qüvvətliyə. Sənin əzabın daha ağırdır.

ƏMİRƏLMÖMİNİN ƏLİ (Ə.)-İN HƏZRƏT ZƏHRAYA (S.Ə.) TƏSƏLLİ VERMƏSİ

Əli (ə.) buyurdu: Sənin halına yox, səninlə düşmənçilik və pis rəftar edən şəxsin halına vay olsun! Ey Peyğəmbərin (s.) qızı və ey nübüvvətin yadigarı, qəzəblənmə! Dinimdə acizlik göstərmədim. Qüdrətimdə olanları əsirgəmədim. Əgər gündəlik yaşayış üçün ruzi istəyirsənsə, o, zəmanət olunmuşdur. Ona zəmanət olan şəxs etimadlı şəxsdir.

Sənin üçün hazırlanan şey, sənə çatmayan şeydən daha yaxşıdır. Bəs, (bunları) Allahın hesabına qoy! (Allaha tapşır!)

Həzrət Zəhra (s.ə.) dedi: «Allah mənə kifayət edər». Daha bir söz demədi (86).

FƏDƏYİ-ZƏHRANIN DƏFN MƏRASİMİNDƏ İŞTİRAK ETMƏK

Fədəyi qəsb edənlər öz məqsədlərinə çatmaq üçün axırıncı möhlətləri, Həzrət Zəhranın (ə.s.) dəfnindən qabaq idi. Onlar öz cinayətlərini ört-basdır etmək üçün qərara aldılar ki, nəyin bahasına olursa-olsun, gərək Həzrət Zəhranın (ə.s.) dəfn mərasimində iştirak etsinlər.

Bəli, zahiri əzadarlıqla öz cinayətlərini ört-basdır etmək istəyirdilər!!!

HƏZRƏT ZƏHRANIN (S.Ə) CƏNAZƏSİ ÜSTÜNƏ CAMAATIN TOPLAŞMASI VƏ DƏFN MƏRASİMİNİN TƏXİRƏ DÜŞMƏSİ

Fatiməyi-Zəhra (s.ə.) dünyadan gedən zaman, camaat nalə-şivənlə o Həzrətin evinin qarşısına toplaşdılar. Onlar, cənazənin çölə çıxmasını, meyit namazında və dəfn mərasimində iştirak etmək üçün gözləyirdilər.

Əbubəkr – və Ömər də başsağlığı vermək bəhanəsi ilə, Əmirəlmöminin Əli (ə.)-ın yanına gəlib dedilər:

- Ey Əbəl-Həsən! Məbada bizdən qabaq Peyğəmbərin (s.) qızının meyyit namazını qılasan!

Əbuzər evin içindən çıxıb dedi: «Qayıdın gedin evinizə! Fatimənin (s.ə.) dəfn mərasimi təxirə salındı.

Camaat ayağa qalxıb öz evlərinə qayıtdılar.

HƏZRƏT ZƏHRANIN (S.Ə.) GİZLİN DƏFN OLUNMASI

Gecədən bir neçə saat keçdi. Əmirəlmöminin Əli (ə.) Fatiməyi-Zəhraya (s.ə.) meyyit qusulu verdi. Həzrət Zəhranın (s.) övladları Salmanla, Əbuzərlə, Miqdadla, Fizzə ilə, Əsma və başqa bir neçə nəfərlə birlikdə Həzrətin meyyit namazında iştirak etdilər. Meyyit namazını qılandan sonra Əli (ə.) Fatiməni (s.ə.) gecə gizləncə dəfn etdi. Qəbrin üstünü hamarlayıb ətrafı ilə bir səthdə qərar verdi ki, qəbrin yeri məlum olmasın.

XALQIN İKİNCİ DƏFƏ DƏFN MƏRASİMİNƏ GƏLMƏSİ

Səhərişi gün səbh tezdən Əbubəkr və Ömər camaatla birlikdə Həzrət Zəhranın (s.ə.) dəfn mərasimində və meyyit namazında iştirak etmək məqsədi ilə gəldilər. Onlar Həzrətin evinə toplaşdılar. Gözlənilmədən eşitdilər ki, Miqdad deyir: «Dünən Fatiməni dəfn etdik».

Başqa bir tərəfdən camaat «Bəqi» qəbristanında 40 dənə təzə

qazılmış qəbrlə qarşılaşdılar. Bu 40 qəbrin hamısı bir-birinə oxşayırdı, onları bir-birindən ayırmaq olmurdu. Camaatın şivən səsi ucaldı. Onlar bir-birini danlayıb dedilər:

- Peyğəmbərinizdən (s.) yalnız bir qız yadigar qalmışdı. O da dünyadan getdi. Bəs nə üçün meyyit namazında və dəfnində iştirak etmədiniz? Onun qəbrinin yerini də bilmirsiniz?!

Ömər Əbubəkrə baxıb, dedi: - Mən sənə demədim ki, Fatiməni (s.ə.) dəfn edəcəklər?!

Sonra Əbubəkr və Ömər Əmirəlmöminin Əli (ə.)-ın yanına gəlib dedilər: - And olsun Allaha, bizi narahat edən işlərin hamısını sən yerinə yetirirsən. Bu da ürəyində bizə qarşı olan düşmənçiliklərindən biri idi.

Həzrət Əli (ə.) buyurdu: Əgər sizin üçün and içsəm inanarsınız mı?

Dedilər: Bəli.

Həzrət buyurdu: Fatimə (s.ə.) həmin qadındır ki, mən onun ibadətinə getməyiniz üçün ondan icazə istədim. Gördünüz ki, sizə nə dedi. Allaha and olsun, Fatimə (s.ə.) mənə vəsiyyət etdi ki, sizin ikiniz də onun meyyit namazı və dəfn mərasimində iştirak etməyəsınız. Mən də onun əmri ilə və vəsiyyəti ilə müxalifətçilik edə bilməzdim.

HƏZRƏT FATİMƏNİN (S.Ə.) CƏNAZƏSİNİ QƏBRDƏN ÇIXARTMAQ NİYYƏTİ

Ömər dedi: Bu sözləri boşla! İndi bu saat qəbrlərin yanına gedirik. Onları birə-bir qazıb Fatimənin (s.ə.) cənazəsini tapacağıq və onun meyyit namazını özümüz qılacağıq!

Həzrət Əli (ə.) buyurdu: Allaha and olsun, əgər bu barədə kiçik bir hərəkət etsən (halbuki bilirsən heç vaxt Fatimənin (s.ə.) cənazəsini tapa bilməzsən və bundan başqa surətdə başın bədənindən ayrılacaq) heç bir iş görməmişdən qabaq qılıncla üzbəüz olacaqsan.

Ömər qışqırdı: Müsəlman qadınlarından bir dəstəsi gəlsinlər, bu qəbirləri qazıb Fatimənin (s.ə.) cənazəsini çıxardaq! Sonra onun meyyit namazını qılıb dəfn edək və qəbrini ziyarət edək!

ƏMİRƏLMÖMİNİN ƏLİ (Ə.)
BU CİNAYƏTİN QARŞISINDA

Bu xəbər Əli (ə.)-a çatdı, Həzrət Əli (ə.) qızgın müharibələrdə geydiyi sarı rəngli əbasını geydi. Onun qəzəbdən gözləri qızarmış və damarları şişmişdi. Həzrət öz «Zülfüqarını» (qılıncının adıdır) götürüb «Bəqi» qəbiristanına gəldi. Bir nəfər qabaqda qaça-qaça gəlib dedi: «Əli (ə.) gəlir. And olsun Allaha, o Həzrət deyir ki, əgər bu qəbirlərin üstündən bir dənə daş belə götürülsə, qılınc çəkib hamını öldürəcəyəm.

Ömər və dostları Həzrətin qarşısına çıxdılar. Ömər dedi: «Ey Əbəl Həsən nə xəbərdir?! Allaha and olsun, Fatimənin (s.ə.) qəbrini qazıb onun meyyit namazını qılacağıq!

Əmirəlmöminin Əli (ə.) Ömərən yaxasından yapışdı. Onu göyə qaldırıb yerə vurdu. Sonra buyurdu: Ey Ömər! Öz haqqımdan göz yumdum ki, camaat dindən üz döndərməsinlər. Amma and olsun Əlinin canı əlində olan Allaha, əgər Fatimənin (s.ə.) qəbrini qazmaq üçün sən və dostların kiçik bir hərəkət etsəniz, yeri sizin qanınızla sirab edəcəyəm. İndi əgər istəyirsən, qaz. Əgər mən qılınc çəksəm sənənin canını almayınca onu öz qınına qoymayacağam!.

Əbubəkr irəli gəlib dedi: Ey Əbəl Həsən, səni and verirəm Allaha və Peyğəmbərin (s.) haqqına. Ömərlə işin olmasın! Sənin acığın gəldiyi işi, o yerinə yetirməyəcək.

Əmirəlmöminin Əli (ə.) Öməri azad etdi. Camaat dağılışıb getdilər. Elə həmin gündən Fatimənin (s.ə.) qəbrini tapmaq fikrini yaddan çıxartdılar.

HƏZRƏT ƏLİ (ƏLEYHİSSƏLAM)
BARƏSİNDƏ SUALLAR

Ləqəbi: Əmirəl-möminin.

Künyəsi: Əbül-Həsən, Əbül-Hüseyn, Əbüs-Sibteyn, Əbür-Reyhanəteyn, Əbuturab.

Atası: Əbutalib (Rəsuli Əkrəm) səlləllahu əleyhi və alihi və səlləm

(-in əmisi). Başqa adları: İmran, Əbdi Mənaf, İbni-Əbdül-Müttəlib).

Anası: Fatimə binti Əsəd.

Doğulduğu gün: 13 Rəcəb, cümə günü.

Doğulduğu yer: Allah evi (Kəbəyi-Mükərrəmə).

Doğulduğu il: Amül-fildən 30 il keçərkən.

Xilafət etdiyi müddət: 4 il 9 ay.

Şəhadət tarixi: Cümə gecəsi, 21 Ramazan.

Şəhadətə çatdığı il: hicrətdən 40 il keçərkən.

Ömrü 63 il.

Şəhadət səbəbi: O Həzrət Kufə məscidində xəvaricdən olan İbni Mülcəmin qılınc zərbəsi ilə şəhid edilmişdir.

Dəfn olunduğu yer: Nəcəfi Əşrəf.

Üzüyündəki yazı: «Əl-mülkü lillahlil vahidil qəhhar» (Mülk və səltənət Vahid və Qəhhar Allaha məxsusdur).

Sual – 144: Həzrəti Əli (əleyhissəlam)-ın həyatı neçə hissəyə bölünür?

Cavab: Həzrət Əli (əleyhissəlam)-ın həyatı 4 hissəyə bölünür: 1. Uşaqlıq dövrü. 2. Peyğəmbər (s.ə.v.v.) ilə birlikdə etdiyi mübarizə dövrü (23 il). 3. Xilafətdən uzaqlaşdırıldığı dövr. 4. Xilafət dövrü.

Sual – 145: Həzrət Əli (ə.)-in mübarək adı kim tərəfindən və hansı səbəb üzündən seçilmişdir?

Cavab: Həzrət Əli (ə.)-in anası Fatimə binti Əsəd deyir: Kəbədə çıxmaq istədiyim zaman, gözlənilmədən nida gəldi: Ey Fatimə, bu körpənin adını Əli qoy. Əliyyul-əla Allah buyurur ki Mən onun adını Öz adımdan seçmişəm. O, Mənim evimdəki bütləri sındıracaq, evimin damında azan deyəcək və Məni tərifləyəcək. Xoş o kəsin halına ki, onu sevir və ona qulaq asır və vay o kəsin halına ki, onunla düşmənçilik edir və əmrinə itaət etmir (Fəzlullah Kompani «Əli kimdir», s.6).

Sual – 146: Əli (ə.) – hansı xüsusiyyətinə görə İsa (ə.)-dan üstün sayılır?

Cavab: İsa (ə.) doğulanda onun anası Məryəm (ə.s.) Beytül-müqəddəsə idi, əmr olundu ki, bura müqəddəs məkandır, tez xaric ol. Amma Əli (ə.) doğulanda Kəbənin divarı yarıldı və onun anası Fatimə binti Əsəd içəri daxil olub orada Əli (ə.)-ı dünyaya gətirdi. Şair necə də gözəl demişdir:

***Gedin çıxın fələklərə, gəlin gözün məmaliki
Görün ki hansı millətin bu noi rəhnuması var!
Cənabi Məryəm istədi doğa Məsihi beytidə
Nida yetişdi zadigəh deyil yerin bəhası var
Bir ayrı yerdə vəzi həmlə qıl o nuri pakuvi
Bu vadiyə Müqəddəsin məqami-kibriyası var
Amma Əli anası istədi Əlini vəzə həml edə
Yarıldı Kəbənin evi, görüb həqqün sədası var
Məhəbbət eylə qoy qədəm, gətir vücudə nurimi
O nuri pakilən bu Beyti əzəmin cəlası var***

(Münim Ərdəbili)

İbni Babəveyh mötəbər sənədlərlə Yəzid ibni Qənəbdən nəql edir ki, O belə deyirmiş: Mən Abbas və Əbdül-Üzzadan bir dəstəsi Allah evi Kəbənin qarşısında durmuşduq. Əsədin qızı Fatimə Əliyə hamilə idi və hamiləliyinin doqquzuncu ayı idi. O, gəlib Kəbə ilə üzbəüz durdu və dedi: Ey Rəbbim mən Sənə imanlıyam.

Sonra davam edib deyir: Bu zaman gördüm ki, Kəbənin divarı yarıldı. Fatimə içəri daxil oldu və divar əvvəlki vəziyyətə qayıtdı. Biz çalışdıq ki, Kəbənin qapısını açaq, lakin açılmadı. Başa düşdük ki, bu Allah tərəfindən olan bir işdir.

Dördüncü gün Fatimə Kəbədən çıxdı. O, Həzrət Əlinin qundağını qucağına almışdı. O belə buyurdu: Mən keçmişdə olan qadınların hamısından fəzilətli oldum. Çünki mən Allahın evinə daxil oldum, behişt meyvələrindən və ruzilərindən yedim. Oradan çıxmaq istədikdə, qeybdən belə bir səs gəldi: Ey Fatimə, bu uşağın adını Əli qoy. O Əlidir. Əla olan Allah buyurur: Mən onun adını Öz adımdan müştəq etmişəm, Öz ədəbimlə onu tərbiyələndirmişəm və ona Özümün sirli elmlərini öyrətmişəm. O, Mənim evimdəki (Kəbədəki) bütələri sındıracaq. O, Mənim evimin damında azan deyəcək və Məni təqdim edib əzəmətlə yad edəcək. Xoş o kəslərin halına ki, onu sevib ona itaət edərlər. Vay o kəslərin halına ki, onunla düşmən olub ona qarşı üsyankarlıq edərlər.

Sual – 147: Əmirəl-möminin Əli (ə.)-a nə üçün «Əli» (yəni uca) deyərlər?

Cavab: Bəziləri bu səbəbi irəli sürürlər ki, o həzrət hər bir kəsin müqabilində olduğu zaman həmişə qələbə çalardı. Bəziləri onun yeri və məqamının cənnətdə olmasını məqamının yüksəkliyi, ənbiya məqamı ilə bir səviyyədə olmasını deyirlər. Başqalarının dəlilinə görə isə Əli (ə.) Peyğəmbər (s.ə.v.v.)-in çiyinə qalxaraq Kəbədə bütləri məhv etdiyinə görə. Başqa bir səbəbə görə isə Peyğəmbər (s.ə.v.v.)-dan sonra Əli (ə.) camaat arasında elm və bilikdə üstün idi.

Sual – 148: Niyə görə Əli (ə.) «cənnət və cəhənnəmi bölən» adlandırılmışdı?

Cavab: İmam Sadiq (ə.) buyurur: «Əli ilə dostluq və ona məhəbbət iman, kin və düşmənçilik isə kafirlikdir. İman əhli üçün cənnət, küfr əhli üçün isə cəhənnəm yaradılıb. Buna görə də Əli (ə.) cənnət və cəhənnəmi bölən adlanıb (Həmin mənbə, səh.193).

Sual – 149: Peyğəmbər və Əli (ə.)-a qarşı olan müxalifətçilik birlərindən nə ilə fərqlənirlər?

Cavab: Peyğəmbərlə müxalifətçilik edənlərin çoxu kafir və bütperəst idilər. Əli ə-la müxalifət edənlər isə İslam idilər, lakin onlar həqiqi müsəlman deyildilər, buna baxmayaraq islami şüarlar verirdilər, lakin hədəfləri islamın əleyhinə idi.

Sual – 150: Allah-Təala nə vaxt Öz mələklərinə Əli (ə.) ilə iftixar etmişdir?

Cavab: Sünnü və şiə alimləri tərəfindən belə bir rəvayət nəql olunmuşdur: Həccətül-İslam Gəzzali də «Ehyaül-ülüm» kitabında qeyd etmişdir ki, Cəbrail və Mikailə nida çatdı ki, siz iki nəfəri birlə qardaş etdim və birinin ömrünü o birisindən artıq etdim. Sizlərdən hansı az ömrü götürüb, çoxu o biri qardaşına vermək istəyir? Hər ikisi susub qaldı. Ölümə ikrah hissi ilə yanaşdılar. Nida gəldi ki, nə üçün Məhəmməd və Əli kimi olmadınız? Hansı ki, onların arasında qardaşlıq əhdi bağladım, Əli öz canını Peyğəmbərin canına fəda etdi.

Sonra Cəbrail və Mikailə əmr olundu ki, Yer üzünə gedib, mənim dostum Əli ibni Əbu Talibə keşikçi olun! Cəbrail o Həzrətin başının tərəfində, Mikail isə ayaq tərəfində qərarlaşıb, «bəh-bəh, ya Əli!» dedilər.

HADİSƏNİN GENİŞ İZAHİ

Hadisə belə olmuşdu: Məkkə müşrikləri qərara almışdılar ki, hər qəbilədən bir nəfər toplaşaraq Peyğəmbəri öldürsünlər. Belə olduqda Bəni-haşim onun intiqamını ala bilməyəcək, bununla da Peyğəmbərin əlindən rahat olacaqdılar. Allah-taala bu məkrli hiyləni Peyğəmbər (s.ə.v.v.)-ə xəbər verdi. Əli (ə.) Peyğəmbər (s.ə.v.v.)-in Məkkədən sağ-salamat çıxıb getməsinə şərait yaratmaq və o Həzrətin evini nəzarət altında saxlayan müşriklərin diqqətini yayındırmaq üçün onun yatağında yatmağa hazır oldu.

Əli (ə.) o təhlükəli gecədə Peyğəmbər (s.ə.v.v.)-in yerində yatanda Allah-taala Özünün iki əziz Mələyinə – Cəbrail və Mikayla buyurdu: «Sizlərdən hansınız digərinə fəda olmağa hazırsınıh?» Onlardan heç biri razı olmadı. Allah-taala buyurdu: «Yer üzünə baxın, Əli ibn Əbu Talibin öz canını Rəsuli-Əkrəmə necə fəda etdiyini görün!»

Sünnü alimlərindən çoxu Əli (ə.)-in bu fəzilətini iqrar etmişlər. Mərhum Əllamə Əmini «Əl-Qədir» kitabının ikinci cildinin 48-ci səhifəsində onların adını bir-bir qeyd etmişdir. O cümlədən, İmam Əhməd ibni Hənbəl (Hənbəli məzhəbinin banisi) «Müsnəd» kitabının 1-ci cildinin 348-ci səhifəsində bu hadisəni qeyd etmişdir.

«Ətyəbul-bəyan» təfsirində qeyd olunur ki, «Ğayətul-məram» kitabında Əli (ə.)-in fədakarlığı barəsində iyirmi hədis – doqquzu sünnü alimləri, on biri isə şiə alimləri tərəfindən nəql olunmuşdur. Onların hamısında, bu ayənin Həzrəti Əli (ə.)-in fədakarlığı barəsində nazil olması göstərilmişdir («Ətyəbul-bəyan», 2-ci cild, səh.386).

Üçüncü əsrin tanınmış şəxsiyyətlərindən olan sünnü alimi Təbəri «Tarix» kitabının 2-ci cildinin 373-cü səhifəsində Həzrəti Əli (ə.)-in Peyğəmbər (s.ə.v.v.)-in yatağında yatması hadisəsini nəql etmişdir. Həmçinin Yəqubi də «Tarix» kitabının 2-ci cildinin 39-cu səhifəsində bu məsələni aşkar şəkildə bəyan etmişdir.

İbni Əbil Hədid «Nəhcül-bəlağə»yə yazdığı şərhin 4-cü cildinin 73-cü səhifəsində belə deyir: «Müaviyə 4000 dirhəm pul verərək bu ayənin Əli (ə.) barəsində deyil, o Həzrətin qatili olan Əbdürrəhman

ibni Mülcəm barəsində nazil olduğunu deyilməsini istəmişdi».

Qəzzali «Ehyaul-ülum» kitabının 3-cü cildinin 238-ci səhifəsində, Sind ibni Covzi Hənəfi «Təzkirətul-xəvass» kitabında ibni Hişam «Siyərə» kitabının 2-ci cildinin 291-ci səhifəsində, Hələbi «Əs-siyrətul-həlbiyyə» kitabının 2-ci cildinin 29-cu səhifəsində, İbni Səbbağ Maliki «Əl-füsulül-mühimmətu» kitabında və sair sünni və şiə kitablarında bu ayənin Əli (ə.) barəsində nazil olması qeyd olunmuşdur.

Sual – 151: Xeybər qalası kimin əli ilə fəth edildi və bu barədə Peyğəmbər (s.ə.v.v.) nə buyurmuşdur?

Cavab: Xeybər qalası Əli (ə.)-ın qüdrətli əlləri ilə fəth edildi və bu müharibədə Peyğəmbər Əli barəsində buyurmuşdur: «Sabah bayrağı bir kəsə verəcəyəm ki, onu Allah və Peyğəmbər dost tutur və o da Allahı və Peyğəmləri dost tutur. Xeybər qalasının fəthi onun əli ilə baş verəcəkdir. O, heç vaxt meydandan qaçmır».

Sual – 152: Allahın əmri və Peyğəmbərin göstərişi ilə evlərin məscidə açılan qapıları bağlandı. Bu hökmdən kimin evi istisna olundu?

Cavab: Əbu Hənzə Somali imam Baqir (ə.)-dan nəql edir ki, Allah Öz Peyğəmbərinə (s.ə.v.v.) belə vəhy etdi: «Öz məscidini pakla və gecələr məsciddə yatanları məsciddən çıxart, göstəriş ver ki Əli və Fatimənin evindən başqa qapıları məscidə açılanların hamısının evinin qapısı bağlansın. Cənabətli şəxs heç vaxt məscidə daxil olmasın, qərrib şəxslər də məsciddə yatmasınlar.

Sonra Həzrəti Peyğəmbər göstəriş verdi ki, Əli və Fatimənin evindən başqa qapıları məscidə açılan bütün evlərin qapıları bağlansın. Amma onların (Əli və Fatimənin) evi əvvəlki vəziyyətində qalacaq.

Sual – 153: «Mənzilət» hədisi hansıdır? Və nə vaxt buyurulub?

Cavab: Bu hədis Əli (ə.)-ın yüksək şəxsiyyətini aşkar edən hədislərdən birisidir ki həm şiə, həm də sünni təriqi ilə nəql olunmuş, əhli-sünnə alimləri tərəfindən müxtəlif şəkillərdə söylənilmişdir. Əhməd ibni Hənbəl, Müsnədin 5-ci hissəsinin 31-ci səhifəsində belə nəql edir: Peyğəmbər (s.ə.v.v.) Ümmü Sələməyə dedi: «Ey Ümmü Sələmə! Bil ki, Əlinin əti mənim ətim, qanı mənim qanımdır. Onun

mənimlə olan rəbitəsi Musa ilə Harunun rəbitəsi kimidir».

Peyğəmbəri Əkrəm Təbuk müharibəsinə gedəndə Əlini Mədinədə öz yerinə qoydu və buyurdu: «Səninlə mənim münasibətim Harunla Musanın münasibəti kimidir. Bu fərqlə ki, məndən sonra heç bir Peyğəmbər olmayacaqdır». Əgər peyğəmbərlikdən başqa bir şey Əlidə olmasaydı, hökmən onu da nübuvvət kimi istisna edərdi.

Sual – 154: Peyğəmbər (s.ə.v.v.) «Rəd» surəsinin 7-ci ayəsindəki munzir və hadi barəsində nə buyurub?

Cavab: Peyğəmbər (s.ə.v.v.) «Rəd» surəsinin 7-ci ayəsini təfsir edəndə buyurdu: «Mən munzir, Əli isə hadidir. Ya Əli, məndən sonra (haqqı axtaran) yolçular haqq yolu sənin vasitən ilə tapacaqlar» («Kəncül-ümmal», 2631-ci hədis).

Xətib Bağdadi Bərra və Deyləmidən, onlar da İbni Abbasdan rəvayət edirlər ki, Peyğəmbər buyurdu: «Əlinin mənimlə münasibəti mənim başımın bədənimlə olan münasibətidir. Quran da Əli ilədi. Onlar hovuzun («Kovsər») kənarında mənim yanıma gəlib çatana qədər bir-birindən ayrılmayacaqdır» («Müstədrək», 3-cü cild, səh.124).

Peyğəmbər sonra buyurur: «Mən hikmət eviyəm Əli onun qapısıdır» (Termezi özünün «Səhih» kitabında, Təbəri və sairləri öz tarixlərində, Müttəqi Hindi «Kənzül-ümmal»ın 6-cı cildnin 401-ci səhifəsində onu qeyd etmişdir. Hakim «Müstədrək»in 3-cü cildinin 122-ci səhifəsində Ənəs ibn Malikdən nəql edib deyir ki, bu, Şeyxeynin (Buxari və Müslüm) şərti ilə səhihdir, lakin onu rəvayət etməmişlər (Başqa bir hədisdə buyurur: «Ya Əli, sən mənim ümmətimin ixtilafı məsələlərini həll edəcəksən» («Müstədrək», 3-cü cild, səh.122). «Hər kəs mənə itaət etsə, Allaha itaət etmişdir, hər kəs mənə itaətsizlik etsə, Allaha itaətsizlik etmişdir. Hər kəs Əliyə tabe olsa, mənə tabe olmuşdur. Hər kəs Əliyə üsyankarlıq etsə, mənə qarşı üsyankarlıq etmişdir» («Müstədrək», 3-cü cild, s.121, Zəhəbinin «Tarix» kitabı və s.).

Sual – 155: «Maidə» surəsinin üçüncü ayəsi harada və nə münasibəti ilə Peyğəmbərə nazil olub:

Cavab: Bu ayə «Həccətil-vida» (Peyğəmbərin axıncı həccində) nazil oldu. Bu ayədə Peyğəmbərə (s.ə.v.v.) Əli (ə.)-in ümmətin imamı

və Peyğəmbərin canişini kimi təqdim etməsini əmr vermişdi.

Sual – 156: Peyğəmbər (s.ə.v.v.) Əli (ə.)-ı özündən sonra ümmətə imam, canişin və vəsi kimi təqdim edəndə nə buyurdu?

Cavab: Qədir-Xum çölündə zöhr namazını qılandan sonra Peyğəmbər minbərə çıxıb Allaha həmd və səna etdi, sonra Əli (ə.)-ın əlindən tutub buyurdu: «Mən hər kəsin mövlası və rəhbəriyəmsə, (bundan belə) Əli də onun mövlası və rəhbəridir. (Sonra belə dua etdi): «Pərvərdigara, Əlinin dostlarını dost, düşmənlərini düşmən bil. Əlinin köməkçilərinə kömək et və onu xar edənləri xar elə».

Sual – 157: «Məaric» surəsinin ilk ayəsi kimin barəsində və nə vaxt nazil olmuşdur?

Cavab: «Təzkirətül-xəvass» kitabının müəllifi yazır: «Peyğəmbər (s.) «Mən kuntu mövlah fə Əliyyun mövlah» - cümləsini dedikdən sonra, bu söz bütün şəhərlərə yayıldı. Bunu eşidən Hərs ibni Neman ibni Fəhri öz dəvəsi ilə gəlib məscidin qapısında dəvədən endi. Dəvəsini bir yerə bağlayıb içəriyə girdi və Peyğəmbərə dedi: Ey Məhəmməd! Sən bizə «la ilahə illəllah, Muhəmmədun rəsulullah» sözlərini qəbul etməyə əmr etdin, biz də qəbul etdik. Bizə gündəlik beş namazı qılmağı, Ramazan ayında oruc tutmağı, həccə getməyi, malımızın zəkatını verməyi əmr etdin. Bunu da qəbul etdik. Bütün bunlara razı olmayıb əmin oğlu Əlini bizim çiynimizə mindirərək onu insanların hamısından üstün və fəzilətli hesab etdin və «Mən kimin mövlasıyamsa, Əli də onun mövlasıdır» - dedin. De görək, bu sənin öz sözündür, yoxsa Allah-Təala tərəfindəndir?!»

Bu sözü eşitdikdə gözləri qəzəbdən qızaran Peyğəmbər (s.) buyurdu: «Misli və şəriki olmayan Allaha and olsun! Bu, Allahın fərmanıdır, mənim öz sözüm deyil. «Peyğəmbər (s.) bu sözü üç dəfə təkrar etdi. Hərs ayağa qalxıb öz-özünə bu sözləri deyirdi:

«Pərvərdigara! Əgər Məhəmmədin dediyi bu sözlər düzgündürsə, onda göydən bizim başımıza daş yağdır; ya da bizi dərdli və dəhşətli əzaba düşür et!» («Təzkirətül-xəvas», s.37).

Allaha and olsun! Hələ dəvəsi hərəkət etməmişdi ki, göydən bir daş düşdü, onun başından girib, məxrəcindən çıxdı və onu həlak etdi. Elə bu zaman «səələ sailin bi əzabin vaqe» ayəsi nazil oldu. «Yəni bir kəs Allahdan əzab istədi və duası qəbul oldu («Məaric» surəsinin

ilk ayəsi).

Sual – 158: Əbu Təmam Tai Qədir-Xum hadisəsini necə nəzmə çəkmişdir:

Cavab: Əbu Təmam Tai (rəhmətullah əleyh) öz qəsidəsində deyir:

Qədir günü Peyğəmbər haqqı hamı üçün aşkar etdi.

Bir çöldə ki, nə pərdə var idi, nə də bir şey.

Peyğəmbər əllərini qaldırdı və buyurdu ki,

Əli sizin vəli və mövlanızdır. Bundan xəbəriniz varmı?

Peyğəmbər bu mətləbi onun ətrafında hazır olan şəxslər üçün bəyan etdi.

Peyğəmbər Əlinin haqqını açıq-aşkar bəyan etdi, onlar da ciddiyyətlə onu örtüdlər.

Əlinin haqqını Peyğəmbər gedəndən sonra ayaq altına saldınız mı?!

Sual – 159: «Qədir-Xum hadisəsinin sənədlərini sünnü mənbələrindən bəyan edin.

Cavab: Sünnü ravilərinin (Peyğəmbərdən hədis rəvayət edənlərin) yüz qırx altısı bu hədisi nəql ediblər. Aşağıdakı mötəbər sünnü kitablarında bu hədis nəql olunub:

1 – Məğazili «Mənaqibi Əli ibni Əbu Talib» kitabında s.16;

2 – İbni Əsakir «Tərcümətül-imam Əli ibni Əbu Talib» kitabında;

3 – İbni Üqdə «Hədisi-vilayət» kitabında birinci xəlifə Əbu Bəkrin özündən nəql edib;

4 – Cəbabi «Nüxəbül-mənaqib» kitabında;

5 – Cəzri «Əshəl-mətalib»də (üçüncü səhifə, 2-ci hədis) yazır ki, bu hədis iki cəhətdən mütəvatirdir: həm Peyğəmbərin (s.), həm də Əli (ə.)-in tərəfindən;

6 – İbni Əsir «Üsdül-Qabə», 5-ci cild, səh.275;

7 – Cəlaləddin Süyuti «Tarixül-Xüləfa», səh.114.

8 – İbni Kəsir Dəməşqi «Əl-bidayətu və-n-nihayə», 7-ci cild, səh.348;

9 – Həskani «Şəvəhidut-tənzil», 1-ci cild, səh.156;

10 – Bədəxşi «Fəttahun-nicat», səh.57.

- 11 – Həmvini «Fəraidus-səmtəyn», 1-ci cild, səh.77.
- 12 – Xətib Bağdadi «Tarixi-bağdad» kitabında 8-ci cild, səh.290;
- 13 – Bəlaziri «Ənsabül-əşraf» 2-ci cild, səh.108, 45-ci hədis.
- 14 – İbni Əbil Hədid «Şərhi-Nəhcül-bəlağə», 4-cü cild, səh.68.
- 15 – Qənduzi «Yənabiul-məvəddət», səh. 249;
- 16 – Zəhəbi «Təzhibut-təhzib», səh.3.
- 17 – Siyuti «Əd-dürrül-mənsur», 2-ci cild, səh.259;
- 18 – Həmu «Tarixül-xüləfa», səh.114.
- 19 – İbni Kəsir «Əl-bidayətu-vən-nihayə», 5-ci cild, səh.214.
- 20 – Müttəqi Hindi «Kənzül-ümmal», 12-ci cild, səh.208 və 15-ci cild, səh.138;
- 21 – Heysemi «Məcməüz-zəvaid» 9-cu cild, səh.105;
- 22 – İbni Həcər «Əl-isabə», 1-ci cild, səh.304;
- 23 – Termizi «Camiüs-səhiheyin», 2-ci cild, səh.298;
- 24 – İbni Üqdə «Hədisül-vilayət» kitabında bu hədisi Ömər oğlu Abdullahdan, Buxari isə «Tarixi Kəbir» kitabında Ömər özündən nəql edir.

Kitabların çoxunda aşkar şəkildə yazılır ki, Peyğəmbər (s.) «Həccətül-vida»-da (Peyğəmbərin sonuncu vida həcc-i) beş xütbə oxudu: 1 – Məkkədə, 2 – Ərəfat çölündə, 3 – Minada, 4 – Xif məscidində, 5 – Qədir-Xum çölündə. Bu xütbələrdə «Kövsər» hovuzu ilə əlaqədar on iki imam haqda söhbət etdi.

Sual – 160: «Qədir-Xum» hadisəsinin həmişəyaşar olmasının səbəbi nədir?

Cavab: «Qədir-Xum» hadisəsinin həmişəyaşar olmasının səbəblərindən biri bu barədə iki Quran ayəsinin nazil olmasıdır. Ona görə də Quran durduqca bu tarixi hadisə də onunla bərabər yaşayacaq və xatirələrdə həkk olunacaq. Bu iki ayə aşağıdakılardan ibarətdir:

«Ey Peyğəmbər, sənə Allah tərəfindən nazil olanları çatdır! Əgər bu işi yerinə yetirməsən. Allahın risaletini yerinə yetirməmişən. Allah səni camaatın şərrindən qoruyacaqdır. Allah kafirləri hidayət etməz» («Maidə» surəsi, ayə 67).

«Bu gün sizin dininizi kamil etdim, neməti sizin üçün tamamladım və İslamın sizin dininiz olmasına razı oldum». Sonra buyurdu:

«Allah mənim risalətimdə Əlinin vilayət və canişinliyi ilə razıdır».

Sual – 161: Həzrəti Əli (ə.)-in hökumətində əsas hədəf nə idi?

Cavab: Həzrəti Əli (ə.)-in əsas hədəfi iki kəlmədə xülasə oluna bilər: hər cür zülm və qanunsuzluğu aradan qaldırmaq və ədalətlə haqqı bərqərar etmək.

Başqa sözlə, zülmün qarşısını almaq, onunla mübarizə aparmaq və məzlumları himayət etmək.

Sual – 162: Əmirəl-möminin Əli (ə.)-in xilafəti zamanı neçə daxili müharibə baş vermişdir?

Cavab: Əmirəl-möminin Əli (ə.)-in xilafəti zamanı 3 böyük daxili müharibə baş vermişdir: 1. Nakisin (Əhd-peyman pozanlar, yəni Cəməl müharibəsi). 2. Qasitinlər (Zülm edənlər, yəni Siffeyn müharibəsi), 3. Mariqinlər (Dindən çıxanlarla, yəni Nəhrəvan müharibəsi).

Sual – 163: Rəsuli Əkrəm Əli (ə.)-in bu 3 qrup ilə mübarizəsi barədə nə buyurub?

Cavab: Həzrət Rəsuli Əkrəm (s.ə.v.v) Həzrət Əliyə (ə.) buyurur: Məndən sonra 3 dəstə ilə müharibə edəcəksən: 1. Nakisinlərlə (əhd pozanlarla). 2. Qasitinlərlə (yəni zülmkar, tüğyan edənlərlə). 3. Mariqinlərlə (yəni şəri dövlət qanunlarından və zamanın imamının itaətinindən kənara çıxanlar və onun əleyhinə qiyam edənlərlə – nəhrəvan müharibəsi).

Sual – 164: «Siffeyn» müharibəsi hansı zamandan başladı və nə qədər davam etdi?

Cavab: Hicrətin 36-cı ili şəvvalın 5-dən başlayaraq 18 aya kimi davam etdi.

Sual – 165: Əli (ə.) öz fəzilət və yüksək elmi məqamı barədə nə buyurur?

Cavab: Əli (ə.) buyurur «Fəzilət, şərəf mənim təlatümlü dərya kimi dalğalanan ruhumdan sel kimi aşıb-daşır, ən uca zirvələrə uçan quşlar mənim yüksək məqamımın zirvəsinə çata bilməzlər».

Sual – 166: Xəvaric (dindən xaric olanlar) hansı qrup idi və onların şüarı nə idi?

Cavab: Xəvariclər zahirdə abid idilər. Alınlarında səcdənin çoxluğundan möhür yerinin izi qalmışdır. Başqa bidətçi təriqətlər

kimi, onların da şüarı islam idi, lakin həqiqətdə əməlləri islamın əleyhinə idi. Əli (ə.) onların haqqında buyurmuşdur: «Onlar haqqı zülmətin qoynunda axtarırlar». Bu təriqətin şüarı «La hökmə illa lillah (hökm vermək yalnız Allaha məxsusdur) idi. Onların yanlış əqidəsinə görə, Əli (ə.) və Müaviyyə hər ikisi batil yoldadır və hökm etmək yalnız Allaha məxsusdur.

Sual – 167: Nə üçün Əli (ə.)-ın zirehli paltarının ancaq ön hissəsi var idi?

Cavab: Əli (ə.) buyurmuşdur: «Mən heç zaman düşməyə arxa çevirmərəm. Buna görə də zirehin arxa hissəsinə ehtiyacım yoxdur».

«Nəhcül-bəlağə»də Osman ibni Hünəyfəyə yazdığı məktubda qeyd olunduğu kimi: «Əgər bütün ərəblər bir-birinə arxa olub mənə qarşı vuruşsalar, Allaha and olsun ki, onlara arxa çevirib qaçmaram (Fəzlüllah Kompani «Əli (ə.) kimdir?» səh.195).

Sual – 168: Əli (ə.) hansı müharibədə iştirak etmədi və nə üçün?

Cavab: Peyğəmbərin əmri ilə Əli (ə.) Təbuk qəzvəsində iştirak etməyərək Mədinədə qaldı. Peyğəmbər (s.ə.v.v.) Qureyş münafıqlarının yenidən qurulmuş islam hökumətini devirmək üçün fürsət axtardıqlarını bilirdi. Əli (ə.)-ın Mədinədə qalması, onların məkrli planlarının həyata keçməməsinə səbəb oldu.

Sual – 169: Qurani Kərimdən və Peyğəmbər (s.ə.v.v.) kəlamından sonra mövcud olan üstün kitab hansıdır və kimə aiddir?

Cavab: Həzrəti Əli (ə.)-ın «Nəhcül-Bəlağə»sidir. Bu əsər oxunulan zaman doğrudan da Əli (ə.)-ın ancaq müharibə və qılınc adamı olmadığını görürük. Danışiq, qələm ustası və hikmət, elm sahibi, bəşərin «danışan» səsi və yol göstərən imamıdır (həmin mənbədən, səh.68).

Sual – 170: «Nəhcül-bəlağəni» kim cəm edib?

Cavab: Əli (ə.)-ın övladlarından və öz əsrinin böyük ədib və şairlərindən olan Seyyid Rəzi Həzrət Əli (ə.)-ın bəzi məktub və xütbələrini bir yerə yığaraq «Nəhcül-bəlağə» adı ilə tanınan kitabın əsasını qoymuşdur (həmin mənbədən səh.68).

Sual – 171: İmam hansı xüsusiyyətlərə malik olmalıdır?

Cavab: İmamın xüsusiyyətlərinin bəziləri:

1. İmam məsum olmalıdır.

2. İmam kişi olmalıdır.
3. İmam adil (ədalətli) olmalıdır.
4. İmam şücaətli və fəzilətli olmalıdır.
5. İmam Allahın kitabına dəqiq şəkildə əməl etməlidir.
6. İmam camaata, onların ata-anasından da mehriabn olmalıdır.
7. İmam öz ali tədbirləri ilə cəmiyyəti idarə edib, çiçəkləndirməlidir.
8. Qrammatik cəhətdən bütün dilləri bilməli və camaatın ehtiyacı olduğu dildə danışmalıdır.
9. İmam zahid olmalıdır (yəni dünya malına məftun olmalıdır).
10. Təhqiramiz sözlər İmama təsir qoymamalıdır.
11. İmam həmişə öndə gedən olmalıdır.
12. İmam şikayətlərə, yoxlanışa nəzarət etməlidir.
13. İmam səbirli və qətiyyətli olmalıdır.
14. İmam gözəl əxlaqlı olmalıdır.
15. İmam İslamın mənfətinə əsas tutmalıdır.
16. İmam hamı ilə eyni hüquqa malik olan kimi davranmalıdır.

Sual – 172: Necə olur ki, Həzrət Əli (ə.) namazın rükusunda saili görür və ona diqqət yetirir? Halbuki, onun həyatında qeyd olunur ki, namazda tam mənada ilahi cəzblərə qərq olur, bütün fikri Allaha yönəlir, özündən xəbərsiz olurdu. Belə ki, ayağına batan oxu namaz üstündə çəkib çıxarırlar, bunu əsla hiss etmir. Əgər belədirsə, onda necə olur ki, namaz üstündə saili görür və öz üzüyünü ona verir?! Bu iki məsələni eyni zamanda necə başa düşmək olar?

Cavab: Həzrət Əli (ə.) barəsində qeyd olunan bu hallar müxtəlif və bir-biri ilə fərqli olmuşdur. Oxun ayaqdan çıxarılması tam mənada şəxsi iş və onun bədənini ilə əlaqədar olduğundan Allaha diqqət yetirmə məqamından uzaqlaşma bilmir. Amma Peyğəmbər (s.) məscidində bir fəqirin ah-nalə edərək müsəlmanlardan kömək istəməsi tamamilə Allahın təkidlə tövsiyə etdiyi işlərdən olduğu üçün fəqirə diqqət yetirmək insanın özünə diqqət yetirməsi kimi deyil, əksinə, Allahın Özünə, Onun bəndəsinə diqqət yetirməkdir. Bu işin özü də böyük bir ibadətdir və namazla tam uyğunluğu vardır. Buna görə də o fəqirin ürəkyandıran nalələri Əli (ə.)-in bəsirətli qəlbini

namaz üstündə özünə cəlb etdi.

Sual – 173: Həzrət Əli (ə.) şəhadət yatağında olan zaman övladlarına nə vəsiyyəət etmişdir?

Cavab: Həzrət Əli (ə.) şəhadət yatağında olan zaman övladlarına buyurmuşdur: «Həmişə təqvalı olun, dünya arxasınca olmayın. Nə vaxt dünyaya əl atsanız təəssüflənəcəksiniz. Haqqı deyin, zülmkarlarla mübarizə aparın. Onlara kömək etməyin.

Eləcə də iki ən əziz övladı İmam Həsən (ə.) və İmam Hüseyin (ə.)a buyurur: Zülmkarların düşməni və məzlumların dostu olsun, ədalətə riayət edin. Mənim qatilimə isə bir zərbədən artıq vurmayın. Çünki o, Mənə bir zərbədən artıq vurmadı.

Sual – 174: Həzrəti Cəbaril və Həzrəti Peyğəmbər (s.ə.v.v.) Ühüd müharibəsində Əli (ə.)-in şəxsiyyəti haqqında nə buyurmuşdular?

Cavab: Əli (ə.)-in Ühüd müharibəsindəki fədakarlığı o həddə çatdı ki, Cəbrail nazil olaraq Peyğəmbərə buyurdu: «Ey Məhəmməd! Budur qardaşlığın və fədakarlığın mənası!»! Peyğəmbər (s.ə.v.v.) buyurdu: «Əli məndən və mən də ondanam».

Cəbrail dedi: «Mən də sizdənəm».

Sual – 175: Vacib iş hansıdır və ondan da vacib olan hansıdır?

Cavab: Əli (ə.) buyurur: «Camaat üçün günahdan tövbə etmək vacibdir. Lakin günahı tərk etmək ondan da vacibdir.

Sual – 176: Çətin olan nədir və daha çətin olan hansıdır?

Cavab: Həzrət Əli (ə.) buyurur: «Öz nəfsinin istəyi müqabilində səbr etmək çətinidir. Lakin səbrin hədiyyəsini və savabını əldən verməyin təsiri ondan daha çətinidir».

Sual – 177: Yaxşı olan nədir və daha yaxşı olan hansıdır?

Cavab: Həzrət Əli (ə.) buyurur: «O şeyə ki, ümidin var yaxşıdır. Lakin ölüm hər şeydən daha yaxşıdır».

Sual – 178: Həzrəti Əli (ə.)-in ən yaxın dostları (əshabı) kimlər olub?

Cavab: Hər çətinlikdə Əli (ə.)-in yanında olan yaxın silahdaşları var idi. Onlardan: 1. Malik Əjdər Nəxəi. 2. Üveys Qərəni. 3. Məhəmməd ibni Əbubəkr. 4. Meysəm Təmmar. 5. Kumeyl ibni Ziyad. 6. Abdulla ibni Abbas. 7. Qənbər (Həzrətin qulamı). Zeyd ibni Sühan. 12. Əmmar Yasir. 13. Hücr ibni Ədi. 15. Qeys ibni Səd. 16. Səd ibni

Hatəm (həmin mənbə, səh.405).

Sual – 179: Kim elmdə Həzrəti Adəm, pəhrizkarlıqda Nuh, səbrdə İbrahim, əzəmətdə Musa və ibadətdə İsa kimidir?

Cavab: Peyğəmbər (s.ə.v.v.) buyurur: «Hər kəs Adəmin elmini, Nuhun pəhrizkarlığını, İbrahimin səbrini, Musanın əzəmətini, İsanın ibadətini görmək istəyirsə Əli ibn Əbu Talibə baxsın».

Sual – 180: Həzrəti Əli (ə.)-ın qəbri neçə ildən sonra və necə aşkar oldu?

Cavab: Həzrəti Əli (ə.)-ın qəbri dəfnindən 130 il sonra xəlifə Harun ər-Rəşidin zamanında, qəribə bir hadisə ilə tapılmışdır. Bir gün Harun ər-Rəşid və saray adamları Kufə şəhərinin ətrafına ova getmişdilər. Bu zaman bir dəstə ceyran gördülər, onları ovlamaq üçün təqib etdikdə bir təpənin başına yığılırlar. Ov itləri və şahinlər onlara yaxın getməyib geri qayıdırlar. Harun öz adamlarından biri olan Abdullaha deyir: Tez ol bu məhəldə sorğu-sual apar, öyrən gör bu nə işdir. Bu təpə mütləq müqəddəs bir yer olmalıdır. Bu təpənin sirrini öyrən».

Axtarış zamanı Bəni-Əsəd tayfasından olan qoca bir kişiye rast gəldilər. Onu Harunun yanına gətirdikdən sonra dedi: Atam öz atasından eşitmişdir ki, Həzrəti Əlinin şərəfətli qəbri bu təpənin üzərindədir. Və Allah-Təala oranı həmişə əmin-amanlıqda saxlayır.

Harun bunları eşitdikdən sonra atından enərək, saf su ilə dəstəmaz alıb təpənin ətrafında namaz qıldı. Üzünü torpağa sürtərək ağladı. Beləliklə Həzrəti Əlinin (ə.) müqəddəs qəbri 130 ildən sonra aşkar olundu. (Məhəmməd Məhəmmədi Aştihardinin «14 məsumdan eşitməli əhvalatlar» kitabı, səh.56).

Sual – 181: Nə üçün Həzrəti Əli (ə.)-ın qəbri bu müddət ərzində gizli qalır?

Cavab: Həzrətin qatı düşmənləri çox idi. Xüsusilə Bəni-üməyyə və Xəvaric onunla qəti düşmənçilik edirdilər. Sözsüz ki, qəbrin yerini bilsəydilər, onu açaraq hörmətsizlik edəcəkdilər (həmin mənbə, səh.56).

Sual – 182: İmamlar (əleyhmussalam) öz ilahi vəzifələrini nəyə əsasən təyin edirlər?

Cavab: Bu sualın cavabını hədisi Qüdsidə bəyan olunan bir

hədislə veririk: Həzrət İmam Sadiq (ə.) belə buyurur: həqiqətən vəsiyyə (hökmü) Allah tərəfindən Həzrət Məhəmmədə, yazılı şəkildə nazil oldu. Həzrəti Məhəmmədə, vəsiyyə (xəlifəlik) məsələsindən başqa heç bir şey yazılıb möhürlənmiş halda nazil olmamışdı. Sonra Cəbrail dedi: Ey Məhəmməd, bu sənin Əhli-beytin barəsində ümmətə etdiyən vəsiyyətdir. Həzrəti Məhəmməd buyurdu: Ey Cəbrail, hansı Əhli-beytim? Cəbrail dedi: Onların (Əhli-beytin) arasında Allahın nəcib bəndəsi və onun övladları (yəni Əli və onun övladları). Bu işi ona görə etmişdir ki, onlar (sənin) nübüvvət elminin varisləri olsunlar, necə ki, İbrahimi onu (öz nübüvvətinə) varis etmişdir. Onun mirası sənin zürriyyəndən Əli və onun sülbündən olanlar üçündür.

O məktubun üstündə müxtəlif möhürlər var idi. Həzrət Əli birinci möhrü açıb onda yazılanlara uyğun olaraq əməl etdi. Sonra (onu imam Həsənə verdi), imam Həsən də ikinci möhrü açıb onun içərisində yazılanlara uyğun olaraq əməl etdi. İmam Həsən (ə.) dünyadan gedəndən sonra İmam Hüseyin (ə.) üçüncü möhrü açıb onun içində belə yazıldığını gördü: «Ey Hüseyin, müharibə et və bu yolda öldürül, bir qövmlə şəhadətə tərəf çıx. Onlar yalnız səninlə birlikdə şəhid olacaqlar» Həzrət orada yazılanlara uyğun əməl etdi və şəhid olan zaman həmin məktubu övladı Əli ibni Hüseyinə (ə.) verdi. O da dördüncü möhrü açıqda gördü ki, orada belə yazılmışdır: «Elm qapıları bağlanan zaman sən sakit ol». O da vəfat edən zaman məktubu övladı İmam Məhəmməd Baqir (ə.)-a verdi. İmam Baqir (ə.) beşinci möhrü açanda gördü ki, orada belə yazılmışdır: «Allahın kitabını təfsir et və ata-babalarını təsdiqlə və övladını özünə varis seç. İslam ümmətini qur və Allahın haqqını bərqərar etmək üçün qiyam et. Haqqı – istər qorxulu vaxtlarda, istərsə də əmin-amanlıq vaxtlarda da və yalnız Allahdan qorx». Buna görə də o Həzrət həmin göstərişə uyğun olaraq əməl etdi. Vəfatı çatanda həmin məktubu özündən sonrakı canişinə tapşırırdı.» (37).

QƏBRİN SORĞU - SUALI

ALLAHIN KİMDİR?

İki nəfər qorxunc çöhrəli, vahiməli heykəlli, nəhəng, div kimi qəbrə daxil oldular.

Ağızlarından və burun dəliklərindən tüstü, od-alov püskürürdü. Əllərində odda qızarmış, alov saçan güzlər vardı. Onlar yeri-göyü titrədən ıldırım səsiylə cənazədən soruşdular: «Mən Rəbbukə?» - Allahın kimdir?

Qorxu və dəhşətdən dilim-ağzım qurumuşdu. Elə bildim ki, ruhsuz cənazə onların cavabını verə bilməyəcək və onlar da heç şübhəsiz, güzlərlə elə vuracaqlar ki, qəbir alovla dolacaq. Vəsfə gəlməz bu dəhşətdə, yandırıcı od daha da artacaq. Yaxşısı budur, mən cavab verim. Çarəsizlərin çarəsi, dara düşənlərin ümidi haqqa üz tutub, qəlbimdə dara düşənlərin yardımçısı Əliyyibni Əbi Talibə (ə.) mütəvəssil oldum (Himayədarlığa çağırmaq, istəyini Allahdan İmam vasitəsi ilə almaq).

Onu dost tuturdum, qüdrət və qüvvəsini bütün aləmlərdə, mənzillərdə nüfuzlu bilirdim. İnsanın huşunu əlindən alan belə qorxunc, xətərli anlarda həzrəti çağırmaq kimi bir vasitənin yada salınması Allahın nemətlərindən, yardımlarındandır.

«İnsanları məst görərsən, hansı ki, onlar məst deyildirlər»

Bu fikir və düşüncə qəlbimə qüvvət verdi, dilim açıldı. Mənim sükutum çox uzandığından, həmin iki şəxs misilsiz qəzəb və hiddətlə ikinci dəfə soruşdular: «Allahın kimdir?» Əvvəlkindən yüz dəfə çətin idi. Qəzəbdən çöhrələri qaralmışdı, gözlərindən od saçırdı. Güzləri qaldırıb, vurmağa hazır dayandılar.

Amma mən əvvəlki kimi qorxmurdum. Zəif səslə cavab verdim ki, mənim məbudum yeganə və oxşarsız Allahdır.

«O Özündən başqa heç bir məbud olmayan, gizlini də, aşkarı da bilən Allahdır. O, rəhmli və mərhəmətlidir. O, Özündən başqa heç bir məbud olmayan, (məxluqun) sahibi, müqəddəs və pak, əmin-amanlıq bəxş edən, məxluqatın qəyyumu və nəzarətçisi, qalib,

hökmü keçən və hər şeyin fəvqündə olan Allahdır. Allah (müşriklərin) Ona qoşduqları şəriklərdən pak və münəzzəhdir» («Həşr», ayə 22, 23).

Dünya həyatında daim hər səbh namazından sonra oxuduğum bu ayələri onlara dedim ki, Adəm övladının fəzl və kamalsız olduğunu düşünməsinlər. Axı mələklər ilk gündə insanın yaranışına etiraz edib onu yalnız fəsad törədib, qan tökən adlandırmışdılar! Bir sözlə, onların cavabında bu şərif ayəni oxumağım onların qəzəbini sındırdı, çöhrələrinin tutqunluğu getdi. Hətta biri o birinə dedi: Məlum olur ki, bu, İslam alimlərindəndir, bundan sonra ona nəzakətlə sual verməyimiz yaxşıdır.

O biri dedi: Bizim onunla rəftarımızın necəliyi başqa bir sualın cavabı ilə bağlıdır və bu cavab kim olursa olsun, səbəb və nüfuzların bizim nəzərimizdə etibarı yoxdur.

Sual verdilər:

PEYĞƏMBƏRİN KİMDİR?

Bu sualda qəlbimin döyüntüsü daha da azaldı, dilim daha da açıldı, səsim daha da ucaldı. Cavab verdim: Mənim Peyğəmbərim Allahın insanlara göndərdiyi elçidir. O, Həzrət Mühəmməd ibni Əbdüllah, peyğəmbərlərin sonuncusu və ağasıdır.

Bu zaman onların narahatlığı və qəzəbi tamamilə yox oldu.

Çöhrələri işıqlandı. Mənim də qorxu və dəhşətim yox oldu.

Sonra kitab, qiblə, İmam və Allah Rəsulunun xəlifəsindən sual verdilər. Mən cavab verdim:

Kitabım mehriban Allah tərəfindən alim və böyük Peyğəmbərə nazil olmuş Qurani Kərimdir. Qibləm Məscidül-həramdır. Allah-taala buyurub: «Harada olsan, ibadət zamanı üzünü Məscidül-hərama tut». Həzrət İbrahim buyurdu: «Üzümü O Allaha tərəf tuturam ki, yer və göy Onun əmri ilə hərəkətdədir, dinim var, şirkdən uzağam».

İmamlarım Peyğəmbərin on iki haqq canişinidir ki, birincisi Həzrət Əliyyibni Əbi Talib, sonuncusu Həzrət Bəqiyyətullahdır. Hər biri vacibə alim, günah və xətadan paktırlar.

Onlar dünyada əməllərimizə şahid, axirətdə şəfaətçi, Allahın bağışlanmasına vasitədirlər...

O böyük şəxslərin adlarını, əslini-kökünü adbaad saydım. Dedilər: Təfsil lazım deyil, hər kəlmənin cavabı bir kəlmədir. Dedim: Sizin üçün bundan da müfəssəl lazımdır, çünki bizim haqqımızda əvvəldən bədgüman olmusunuz. Həkimin buyurduğuna etiraz caiz olmasa da bizim yaranışımıza etiraz etmisiniz. Etirazınızı anlayan-dan sizdən küskün olmuşam. Hətta əhd etmişəm ki, əgər macalım olsa, sizdən bunun səbəbini soruşam, heyf ki, bu vəziyyətdə macalım yoxdur.

Susdum və nə sual verəcəklərini gözlədim. Bir sual vermədilər, yalnız soruşdular:

BU CAVABLARI HARADAN ÖYRƏNDİN?

Soruşdular: bu cavabları haradan deyirsən və haradan öyrənmişən?

Mən dərin fikrə getdim. Görən qəflət, cəhalət, xəta, dünyasında tərtib etdiyimiz dəlil-sübutlarda maddə, surət, şəraitlə bağlı səhvlər olmayıb ki? Haradan məlumdur ki, xəyalım azmayıb, dəlillər məntiqi ölçülərə uyğundur, bu ölçülər özü həqiqidir? Bu ölçüləri yaradan Ərəstu özü xəta etməyib ki? Mümkündür ki, yalnız o biri aləmdə səhvlərimizdən xəbərdar olaq.

Tutaq ki, bu dəlillər həqiqidir. Axı bu dəlillərə yalnız və yalnız korluq, nadanlıq evi olan bu dünyada ehtiyac duyulur. Bu dəlillər əl ağacı, əsa kimidir. Əsaya kor və ya qaranlığa düşmüş insan möhtacdır. Amma düşdüyüm aləm həqiqətdir. Bu aləm o qədər işıqlı, gözlər o qədər itidir ki, əsaya yer yoxdur. Bəs bu şəxslər məndən nə istəyirdilər? Xudaya, mən bu dünyanın təzə doğulmuşuyam, bura əhlinin dilini öyrənməmişəm. And verirəm Əliyyibni Əbu Talibin haqqına, kömək et!

Mən bu fikir və yalvarışda idim ki, qəfildən onların nəfəsi ildırım tək guruldadı: Söylə, dediklərini haradan dedin!

Onlara nəzər saldım. O qədər qəzəbli surətləri vardı ki, gözlər görməsin! Gözlər çevrilmiş, alov dili tək qırmızı, çöhrələr qara, tutqun, ağızlar dəvə ağzı tək açılmış, dişlər yekə və sarı, güzrlər vurmağa hazır, mən isə qorxu və iztirabın şiddətindən bihuş!

Bu halda elə bil ilham aldım və gözlərim qorxudan qapalı, zəif səslə cavab verdim: Bu bir mətləbdir ki, Allah məni buna hidayət,

sövk edib.

Dedilər: Yat, toy otağında bir bəy yuxusu ilə yat!

Getdilər. Mən də yuxuya getdim, ya da bihuş oldum. Amma hiss edirdim ki, həmin iztirablardan qurtulmuşam.

QƏBİRDƏ İLK YUXUDAN SONRA

Az sonra ayılıb gözümlü açanda özümü xalılarla döşənmiş bir otaqda gördüm. Xoş üzlü, xoş saçlı, xoş ətirli bir cavan başımı dizi üstünə alıb, oyanmağımı gözləyirdi. Mən ədəb və təvaze üçün qalxıb, salam verdim. O da gülümsünüb qalxdı, salamımı aldı. Görüş və mehribanlıqdan sonra dedi: Əyləş, mən nə peyğəmbər, nə İmam, nə də mələyəm, sənin dostun və rəfiqinəm.

Dedim: Adın nədir? Əslin-nəslini mənə de. Nə yaxşı ki, mənə rəfiq olmusan, kaş daim səninlə olaydım.

Dedi: Adım Hadidir, yəni yol göstərən. Bir ləqəbim Əbül-vəfa, o biri Əbuturabdır. Axırncı sualın cavabını sən dilinə gətirən mən idim. Sən cavab verib, qurtuldun. Əgər cavab verə bilməsəydin, əmudla elə vuracaqdılar ki, vücudundan od şölələnəcəkdə.

Dedim: Həzrət-alinin mərhəmətindən məmnunam ki, sizin azad etdiyiniz kəsəm. Amma onların sonuncu sualı nəzərimə faydasız və bəhanə göründü. Axı İslamı əqidələrə düzgün cavab verdim və gerçək işləri izhar edən şəxsə «nə üçün, niyə» nə lazım? Əgər biri o birinin ovcuna od qoyursa, o da «əlim yandı» deyirsə nə üçün əlinin yandığını izhar edirsən», deyə soruşmaq olmaz. Əgər biri cahillikdən soruşursa, cavabı budur ki, məgər korsanmı, görmürsənmi od ovcumdadır? Onların sonuncu sualı bu qəbildən idi.

O dedi: Yox belə deyil. Təkcə sözün həqiqətlə uyğunluğu insanın halına faydalı deyil. İnsaf və qəlbi əqidə lazımdır ki, əməlin yerinə yetməsi üçün şövqə gələsən. Necə ki, buyurulmuşdur:

«Biz iman gətirdik, deməyin... Biz İslamı qəbul etdik, deyin. Hələ iman sizin qəlblərinizə daxil olmamışdır. (Hücürat surəsi, ayə 14).

Məgər əvvəlinci gündə «Mən sizin Pərvərdigarınız deyiləmmi» - sualının cavabında hamı «bəli» demədimi? Həqiqətin eynini, həzrət-haqqın rübubiyyət və mənəviyyatını təsdiq etmədilərmi?

Dedim: Bəli, elədir.

Dedi: Maddi dünyada insanlar vəzifələrlə imtahan olunurlar. Əvvəl gündə bu iqrar sırf dillə olub. Bəziləri bu vəzifələrdən boyun qaçırıb, imtahandan xalis, saf çıxmırlar. İndi də bu dünyanın ilk mənzilində həm möminlər, həm də münafıqlar suallara doğru və həqiqətə uyğun cavab verirlər. Həmin sual axırncı imtahandır. Qəlbi əqidə olarsa, cavab verirlər və qurtuluş əldə olunur. Əgər qəlbi iman olmazsa, cavab verərlər ki, biz camaatdan təqlidlə bu əqidəyə yetişdik. Qəlbi rabitə, bağlılıq olmazsa, fayda verməz.

Məsumların (ə.) xəbərlərində də bu barədə buyrulduğunu özün bilirsən.

Dedim: İndi yadıma düşdü ki, bu barədə xəbərlərdə varid olmuşdur. Lakin dəhşət və vəhşət sual zamanı bu mətləbi yadımdan çıxardı və sən yadıma saldın. Allah məni sənsiz qoymasın. İndi məni haradan tanıdığınızı de, axı mənim səninizlə tanışlığım yox idi. İndi görürəm ki, sənə olan ifrat eşqdən səndən uzaqlığı özümə həlakət görürəm.

Dedi: Mən əvvəldən səninizlə olmuşam, mehr-məhəbbət bəsləmişəm. Lakin sən məni hiss etmirdin. Çünki maddi dünyada səniniz gözlərin bu qədər görmürdü.

Mən səniniz Əliyyibni Əbu Talib və Peyğəmbər Əhli-beytinə olan məhəbbət və əlaqənin nəticəsiyəm. Onların səndəki hidayətinin təzahürüyəm (qabiliyyətinə). Bu səbəbdən adım Hadidir. Əlbəttə, səniniz üçün. O isə bütün pəhrizkarların, təqvalıların hadisidir.

«Bu kitaba heç bir şəkk yoxdur və o, bütün təqvalıların rəhbəridir» («Bəqərə» surəsi, ayə 2).

Mən səniniz həmin qırılmaz ipə («Ürvətül-vüsqa»ya) can atmağın, sığınmağınam.

«Hər kəs taqutu inkar edib, Allaha iman gətirsə, bir ipdən yapışmışdır ki, qırılacaq deyildir» («Bəqərə» surəsi ayə 254).

Sən özünü həvəslərlə məndən uzaqlaşdırmısan, mən də səndən ayrılacaq deyiləm. Ləqəblərimin Əbül-vəfa, Əbuturab olmasının səbəbi verdiyin vədlərə vəfa göstərməyindir. Səniniz təvazön möminlərə məxsusdur.

Qisası mən səniniz qəlb beşiyində Əlidən doğulmuşam.

Mənim qüvvə və istedadım, yararlı olub-olmadığım, varlığım və

ya yoxluğum səndən asılı, sənin əlində, sənin ixtiyarında olub.

Günah zamanı səndən qaçmış, tövbədən sonra yaxınlaşmışam.

Ona görə dedim ki, bu dünya müsafirətində özündən təqsir qüsurlum, səndən ayrılmayacağam.

«Allah Öz bəndələrinə zülm etməz» («Ali İmran» surəsi, ayə 18).

«Bəndələrdir ki, özlərinə zülm edirlər» («Bəqərə» surəsi, ayə 57).

YA ƏLİ!

Bu səhrada əsas yoldan azca aralı xeyli maşın işləyirdi. Onların tüstüsü üfuku qaraltmışdı. Böyük, ağır təkərləri, başqa hissələri olan bu maşınlar sürətlə hərəkətdə idilər.

Səhra lərzəyə gəlmişdi. Nəhəng təkərlərin səsi guruldayır, qulaq batırırdı. Qərribə vəlvələ, zəlzələ vardı. Onların hər yeri qara idi. Maşınlardan biri yola yaxınlaşdı. Cəhalət qara tüstü tək hazır oldu. Çevrilib arxaya baxanda gördüm ki, Hadi xeyli geridə qalıb. Qaranın yaxınlaşması ilə Hadinin uzaqlaşmasından qorxuya düşdüm.

Qara dedi: ay bədbəxt, «Qul əuzu»nu dünyada oxuyub, əməl etmək lazım idi. İndi ki, etməmişən, burada nə faydası var?

Dünyada div idin, indisə quzu,

Yaman duzsuz oldu burda «əuzu»

(«Qul əuzu» - «sığınırım», «pənah aparıram» mənasını verir – müt.)

Qorxum daha da artdı. Qara qabağa düşüb, bir təpənin arxasında gözdən itdi. Mən onun əlindən asudə olmaq gümanı ilə fikirləşirdim ki, nə üçün Hadi bu qədər uzaqlaşdı? Və mənə çatmır? Qəfildən qara vəhşi bir görkəmdə koğuşdan çıxdı. At hürküb, yoldan kənarlaşdı və həmin maşının yanında yerə dəydi. Mən də yığıldım, əzələrim əzilib hissəni itirdi. Elə bil əjdaha tək mənə udmaq fikrindəydilər. Yarıqlarından mənə tərəf od püskürürdü. Xəbis qara mənə məsxərəyə qoyub, gülür, rəqs edirdi və deyirdi: Ey bədbəxt həsədçi! Hansı bir alim həsəddən qurtulub? Bu neçə mənzildə əlimdən çıxmaqla ciyərimi qana döndərmisən. Elə bilirdin, daha oxum qalmayıb? İndi dad! İnşallah qurtuluş tapmayacaqsan.

Zəif də olsam, onun məsxərəsindən qanım cuşa gəldi. Uca səslə

çağırdım: Ya Əli! Gördüm ki, məni dövrəyə alıb, işimi bitirmək üzrə olan maşınlar pərən-pərən olub, üz tutdular qaçmağa. Arabir birbirlərinə dəyib parçalanırdılar. Qaçmaq istəyən qara, bir maşının altında qaldı, sümükləri xıncım-xıncım oldu. Günahkarın məkr və hiyləsi öz başında çatlar.

Dedim: Əcəb məsxərəyə qoyursan bizi!

«Əgər siz bizi məsxərəyə qoyursunuzsa, biz də sizi sizin kimi məsxərəyə qoyacağıq» («Hud» surəsi, ayə 48).

Havanın istiliyi və kükürd tüstüsünün qoxusundan susuzluq mənə qalib gəldi. Bu vaxt Hadinin mənə tərəf qaçdığını gördüm. Gəlib çatdı və Əli (ə.)-ın hədiyyəsi olan xurcunu açdı. Xurcundan çıxartdığı büllür qrafinin nurundan səhra işıqlandı. Qrafində soyuq və ləzzətli su vardı. Sudan mənə verdi. İçdim, susuzluğum yatdı, əzalarımın ağrısı keçdi. Rəngim açıldı, batnim səfalandı.

«Şübhəsiz ki, yaxşı əməl və itaət sahibləri kafur qatılmış şərab içəcəklər» («İnsan» surəsi, ayə 5).

(«Şərab» sözü «içmək» sözündən olub «içki» mənasındadır. Bütün spirtsiz içkilər «şərab» adlana bilər – müt.).

Gəlib gördük ki, at ölüb. Torbanı dalıma aldım, xurcunu Hadi götürdü. Piyada yola düşdük. Bu səhra böyük Afrika səhrasına oxşayırdı. Maşınların tüstüsündən qaranlıq və üfünətli olmuşdu. Mən gördüm ki, maşınların borularından alov adamlar tökülür. Lap siqaret töküldüyü kimi!

Hadi dedi: Dilləri və əlləri ilə möminlərə həsədlərini izhar edənlər bu maşınlarda möhkəm sıxılır. Batınlarının alovu gözlərinin zahirini bürüyür. Həsəd od yerindədir.

«Alov odunu yandırıb puç etdiyi kimi həsəd də imanı xarab edər».

Qaranlıq yola çökdüyündən Hadi qabaqda, mən də onun arxasınca gedirdim.

Dedim: Deyəsən yolu itirmişik. Çünki bizə olan tapşırıqlara görə zərər görməməli idim.

Dedi: Yolu səhv salmamışıq. Az adam tapılar ki, öz daxili həsədini az və ya çox bürüzə verməmiş olsun. Əgər ixtiyar sahiblərimizin (12 İmam (ə.) mərhəməti və Həzrət Zəhranın (ə.) razılığı olmasaydı,

sizin halınız bu bədbəxtlərin halından heç də yaxşı olmazdı. Burada bəlaya düşənlərin çoxu gec-tez qurtulub, rəhmət əhli olacaqlar. Hava isti və üfunətli, çiyin torbam ağır idi. Sürətlə gedirdik ki, bəla dolu bu torpaqdan tez çıxaq. Qaranın həlak olmayıb, tezliklə mənə çata biləcəyi fikri məni qorxudurdu. Pis qoxulu tər, paltarın altından üstünə keçirdi. Topuqlarım yorğunluqdan zoqquldayırdı. Nəhayət, min bir məşəqqətlə o torpaqdan xilas oldum.

MƏHƏBBƏT ŞƏHƏRİNDƏ

Bir dayanacağa çatdıq. Hər birimiz qızıl, gümüş, bürünc kərpiclərdən tikilmiş ali qəsrlərin hücrələrində yerləşdik. Mənzillərdə hər şey öz qaydasında idi – onların təmizliyi, naxışları, genişliyi göz oxşayır, ağılı heyran edirdi. Xoş surətli, xoş libaslı, xidmət üçün ətrafda dövrə vuran xidmətçilər var idi.

«Onların dövrəsində həmişəcəvan oğlanlar olacaqdır. Onları gördükdə səpilmiş inci olduqlarını zənn edərsən. Hara baxsan nemət və böyük bir mülk görərsən» («Dəhr» surəsi, ayə 19, 20).

Onların bizə xidmət etməsindən xəcalət çəkdim. Gözüm böyük bir güzgüyə sataşdı. Özümü onlardan çox-çox gözəl, cavan, dəyərli gördüm. Vüqar, yüksəklik hissi məni bürüdü, öz cəlalıma vuruldum.

Axşam düşdü. Ağacların budaqlarının başından asılmış min lampalı çıraqlar yandı. İşıq yarpaqlar arasında elə bərq vururdu ki, həddi-hüdudu yox idi. Bağlar, cah-cəlalı qəsrlər gündüzə nisbətən daha işıqlı idi. Təəccüb içində özümə dedim: Xudaya, bu qədər işıq yandıran necə mənbədir? Eşitdim kimsə ayə tilavət edir:

«Allah göylərin və yerin nurudur. Onun nuru, içində çıraq olan bir taxçaya bənzər. Taxçadakı o çıraq bir qəndilin içindədir, o qəndil isə sanki bir parlaq ulduzdur. O çıraq nə şərqə, nə də qərbə meyl edən mübarək bir zeytun ağacından yandırılır. Onun yağına od toxunmasa belə, az qalır ki, öz-özünə alıxsın. O, nur üstündən nurdur» («Nur» surəsi, ayə 35).

Baş a düşdüm ki, bu nur Mühəmməd ailəsi şəcərəsindəndir. Müsafirələrin dayanacağı olan bu şəhər məhəbbət şəhəri adlanırdı. Əhli-beyt (Peyğəmbər ailəsi) aşıqları burada dayanardılar. Bu

şəhərin sakinləri, müsafirlər cah-cəlallı qəsrlərdəməşğul idilər. Onların səsi cazibəli və dilruba idi. Biz də bəşarət və sevinclə haqqın zikr və həmdinə, Vəliyyi-mütləqə salam verməyə əmniyyət və kamal halında sevinc duyurduq. Şəhər qapısının yuxarısında aydın xətlə yazılmışdı:

«Əli (ə.) ilə dostluq elə bir savabdır ki, bu savab olarsa, heç bir günah zərər yetirməz» (17).

Həzrət Əli (ə.)-dan rəvayətdir ki, çox yeməkdən qorunun. Kim çox yeməyə adət edibsə onun xəstəlikləri çoxalar və mənasız yuxular görər.

Həzrət Əli (ə.)-dan rəvayət olunmuşdur ki, buyurur: Bir gün gözümü möhkəm ağrı tutdu. Belə ki, artıq heç nəyi görə bilmədim. Peyğəmbər (s.) əlini gözümə sürtdü buyurdu: «Bismillahi və billah. Vəssəlamu əla rəsulullah. Əllahumməkfihil hərrə vəl bərdə və qihil əza vəl bəla». Həzrət Əli (ə.) buyurur ki, ondan sonra gözüm bir daha ağrımadı və soyuq və isti mənə heç vaxt əziyyət vermədi.

İTMİŞ ŞƏXSİN (VƏ YA ƏŞYANIN) QAYITMASINA (TAPILMASINA) AİD OLAN DUA VƏ ƏMƏLLƏR

Həzrət Əli (ə.) buyurmuşdur: - Kimin bir şeyi itsə iki rükət namaz qılsın. Hər rükətdə «həmd» surəsindən sonra «Yasin» surəsini oxusun və namazdan sonra belə desin: «Əllahummə ya hədiyəz-zalləti ruddə ələyyə zalləti».

Rəvayətdir ki, kimin bir şeyi itsə bu iki beyti təkrarlasın: «Nadi Əliyyən məzhərələ əcaib

Təciddhu əvnən ləkə finn-nəvaib

Kullu həmmi və ğəmmi səyəncəli

Bivələyətikə ya əliyyu, ya Əliyyu, ya Əliyy»

Həmçinin itmiş şeyin tapılması haqqında «Əbəsə» surəsi, eləcə də «Adiyat» surəsini oxumaq təcrübə edilmişdir.

PEYĞƏMBƏRİN PƏYAMI

Şiə və sünni mənbələri Cabirdən rəvayət edirlər ki, dedi: «Peyğəmbərdən (s.) eşitdim ki, buyurdu: «Allah-Təala məni, Əlini, Fatiməni, Həsəni və Hüseyini bir nurdan yaradıb. Sonra o nuru sıxıb və o sıxıntı nəticəsində hasil olan şirədən mənim şislərim xəlq olunub. Sonra biz, Allaha təsbih etdik. Bizdən sonra şislərimiz belə etdilər. Sonra biz Allahı həmd edib Onun vahidliyini müqəddəs bildik, sonra bizim şislərimiz belə etdilər. Sonra Allah səmaları, yeri və mələkləri yaratdı. 100 il onlar həmdin və təsbihin nə olduğunu bilmirdilər. Bizim və şislərimizin təsbih, tərif və həmdindən sonra onlar da Allahın təsbih və həmdinə başladılar («Kəşful-ğəmmə, c.2, səh.458).

Həzrət imam Rzadan (ə.) və o Həzrət öz atalarından rəvayət etmişdir ki, Peyğəmbər (s.) buyurub: «Mən Allahın yaratdığı məxluqatın ağasıyam. Mən Cəbrayıldan, Mikayıldan, İsrafildən, Allahın ərşini saxlayan mələklərdən, Allah dərgahının müqərrəb mələklərindən və mürsəl peyğəmbərlərin hamısından üstünəm. Mən şəfaətin və şərif «Kovsər» hovuzunun sahibiyəm. Mən və Əli bu ümmətin atalarıyıq. Bizi tanıyan hər bir kəs Allahı tanımışdır. Bizi inkar edən, Allahı inkar etmişdir. Peyğəmbərin (s.) nəvələri və Əlinin övladları, imam həsən (ə.) və imam Hüseyin (ə.) ikisi də cənnət cavanlarının ağalarıdır. İmam Hüseyinin (ə.) doqquz övladı imamdır. Onlara itaət etmək mənə itaətdir. Onların əmrlərindən çıxmaq mənim əmrlərimdən çıxmaqdır. İmam Hüseyinin doqquzuncu övladı Qaim (qiyam edən) və Mehdi (ə.) olacaqdır. Həqiqətən, mələklər bizim və dostlarımızın xidmətindədirlər...» (Kəmalud-din, c.1, fəsil 24, səh.261).

İmam Həsən Əskərinin (ə.) təfsirində gəlib ki, o Həzrət (ə.) buyurdu: «Siratul-müstəqim iki siratdır. Biri dünyada digəri isə axirətdə. Dünyada siratul-müstəqim elə bir yoldur ki, İmamlar (ə.) haqqında çoxlu təriflər söyləməklə bitmir və İmamların (ə.) əmrlərini yerinə yetirməkdə səhlənkarlıq etməklə başa gəlmir. Bu yol elə möhkəm və sabitdir ki, heç bir batilə tərəf əyilmir. Axirət siratı isə möminlər onun

üzərindən behiştə getdikləri yoldur. Bu düz yoldur və sonu behiştədən savayı, başqa bir yer ilə bitmir» (Maniəl-əxbar, c.4).

Şeyx Suduq «Etiqadad» kitabında demişdir: «Bizim əqidəmizə əsasən, sirat haqqdır. O, cəhənnəm üzərindən körpüdür və bütün insanlar onun üstündən keçəcəklər. Allah buyurur:

«Sizdən elə bir kəs olmaz ki, cəhənnəmə varid olmasın. Bu, Rəbinin buyurduğu vacib bir hökmdür» (Məryəm surəsi, ayə 71).

Siratın digər mənası Allahın yer üzərində hüccətlərinin adıdır. Dünyada onları tanıyan və onların yolunu gedən şəxsə Allah-təala qiyamətdə cəhənnəm körpüsü olan siratdan keçmək icazəsini bəxş edəcək. Rəsuli-Əkrəm (s.) Həzrət Əliyə (ə.) buyurdu: «Ey Əli! Qiyamət günü baş verən zaman mən, sən və Cəbrayıl siratın üzərində oturarıq və yalnız sənin dostların ondan keçəcəklər» (Etiqadad, səh.87).

Şeyx Mufid «siratin» izahında demişdir: «Siratın lüğəti mənası yoxdur. Və buna görə, dinə sirat deyilir. Çünki, din İlahi mərifətə və Həzrət Əlinin (ə.) vilayətinə çatmaq üçün yeganə yoldur. O həzrətin (ə.) nəslindən olan məsum İmamları (ə.) da həmin səbəbdən sirat adlandırmışlar. Həmin məna ilə Həzrət Əli (ə.) buyurub: «Mən Allahın müstəqim yoluyam və Onun möhkəm, qırılmaz ipiyəm». Yəni, Əlinin (ə.) mərifəti və o Həzrətin (ə.) ətəyindən yapışmaq Allah dərgahına çatmaq üçün yeganə yoldur.

Rəvayətdə gəlib ki, qiyamət günü behiştə gedən yol bir körpü kimidir. Onun sağ tərəfində Həzrət Rəsul (s.) və sol tərəfində Həzrət Əli (ə.) dayanıbdır və Allahdan onlara xitab olunur ki: «Hər bir inadkar kafiri cəhənnəmə atın» (Qaf sur. ayə 24).

Rəvayətdə gəlib ki, qiyamət günü, kimin Həzrət Əli (ə.) tərəfindən cəhənnəm əzabından əmannaməsi varsa yalnız o insan siratın üstündən keçib behiştə daxil olacaq» (Şərh əqayidi Səduq. Şeyx Mufid, səh.49).

İbn Abbas Peyğəmbərdən (s.) rəvayət edir ki, Həzrət (s.) buyurdu: «Allah-Təalanın vəhy mələyi Cəbrayıl şad halda mənim yanıma gəldi. Ona dedim: «Dostum, sən ki, belə xoşhalsan, onda de görüm qardaşım və əmim oğlu Əli ibn Əbu Talibin (ə.) Allah-Təala yanında məqamı necədir?» Cəbrayıl dedi: «Səni yaradan və

peyğəmbər seçən Allaha and olsun. Elə indi sənə Əli (ə.) haqqında müjdə vermək üçün Allah dərgahından enmişəm. Ya Muhəmməd! Əliyyil-Əla Allah, sizin ikinizə də salam göndərir və buyurur ki, «Muhəmməd Mənim rəhmət peyğəmbərimdir. Əli də Mənim hüccətimi bərpa edəndir. Əlini (ə.) sevən kəsə mən əzab vermərəm, hərçənd mənə itaətsizlik etsə belə. Əlini (ə.) özünə düşmən bilən kəsə rəhm etməərəm, hərçənd mənə itaət etsə də». Sonra Həzrət Peyğəmbər (s.) sözüənə davam etdi: «Qiyamət günü mən «Rizvan» kürsilərinin birində, qüds minbərlərindən birinin üstündə oturaçağam. Bu vaxt Cəbrayıl yetmiş tikə parçadan ibarət və hər tikəsi günəş və aydan böyük olan həmd bayrağı ilə mənim yanıma gələcək. Mən o həmd bayrağını Cəbrayıldan alıb Əli ibn Əbu Talibə (ə.) verəcəyəm. Bu vaxt Ömər narahat olub ərz etdi: «Ey Allahın Rəsulu! Dediğiniz o yetmiş tikədən ibarət və hər tikəsi günəşdən və aydan böyük olan bayrağı Əli necə götürə biləcək?! Peyğəmbər (s.) buyurdu: «Qiyamət günü Allah-Təala Əliyə (ə.) Cəbrayılın qüvvəsi qədər qüvvə, Adəmin (ə.) nuru kimi nur, Rizvanın helmi qədər helm, Yusifini (ə.) gözəlliyi qədər gözəllik; Davudun (ə.) səsi kimi bir səs əta edəcəkdir. Əgər Allah-Təalanın təqdiri ilə Davud (ə.) cənnətdə Həzrət Əlinin (ə.) sözünü bəyan edən natiq kimi təyin olunmasaydı, Allah-Təala Davudun (ə.) səsi mislində bir səsi Əliyə (ə.) bəxş edərdi. Həqiqətən Əli (ə.) iki çayın – Səlsəbil və Zəncəbil çaylarının suyundan ən birinci içən şəxsdir. Həqiqətən Əli (ə.) və onun tərəfdarları qiyamətdə hamının qibtə etdiyi bir məqamda olacaqdır» (Biharul ənvar, c.8, fəsil 18, səh.3).

Pərvərdigara! Biz Sənin, Əli (ə.) barədə nazil etdiyinə (vilayətə) iman gətirdik.

İbn Abbas deyir: «Gördüm ki, Cabir ibn Abdullah əlində əsa bir dəstə ənsarla gəzirlər. Cabir deyirdi: «Ey ənsar! Övladlarınızı Əli (ə.) məhəbbəti ilə tərbiyə edin. Bu növ tərbiyədən etiraz edən şəxsin anası haqqında təhqiqat aparın!» (Biharul ənvar, c.39, səh.300).

Həmçinin ibn Abbas deyir: «Həzrət Peyğəmbər (s.) buyurdu: «Ya Əli! Səni sevən kəs məni sevmişdir. Səni təhqir edən məni təhqir etmişdir. Ya Əli! Sən məndənsən və mən səndənəm. Sənin ruhun mənim ruhumdandır və sənin təbiətin mənim təbiətimdəndir. Allah-

Təala məni və səni yaratdı, bizi bütün xalqdan imtiyazlı etdi. Məni nübüvvət və səni imamət üçün seçdi. Sənin imamətini inkar edən şəxs mənim nübüvvətimi də inkar etmişdir. Ya Əli! Sən mənim vəsim və xəlifəmsən. Sənin fərmanın mənim fərmanımdır. Sənin qadağan etdiyən iş mənim qadağan etdiyimdir. Məni peyğəmbərliyə məbus edən və xalqın ən şərəflisi qərar verən Kəsə and olsun ki, sən xalq üzərində Allah-Təalanın hüccəti və ilahi vəhyin əminisən. Sən bəndələr üzərində Allah-Təalanın xəlifəsisən. Sən hər müsəlmanın mövlası, hər möminin imamı və hər təqvalının ağasısan. Mənim ümmətim sənin vilayətini qəbul etməklə Allah-Təalanın rəhmətinə layiq olar. Muxaliflər, sənə düşmən olduqları üçün Allah-Təalanın lənətinə gələrlər. Məndən sonra xəlifələrin sayı on iki nəfərdir. Sən onların əvvəlcisi və onların axıncısı Həzrət Qaimdir (ə.c.). Allah-Təala onun vasitəsilə İslam bayrağını bütün dünya üzərində dalğalandıracaq. Ya Əli! Səni, qiyamət günü cəhənnəmin arxasında dayanmış görürəm. Cəhənnəm öz atəşini şöləndirib, şiddətli isti halındadır və onun cilovu sənin əlindədir. Cəhənnəm sənə deyir: «Ey Əli! Məni azad burax, sənin nurun mənim atəşimi söndürür». Sən də cəhənnəmə deyirsən: «Aram ol ey cəhənnəm. İndi mənim düşməniyi öz kamına al və mənim dostumu azad burax» (Məşariqul-ənvar, səh.57).

İbn Abbas deyir: «Həzrət Peyğəmbər (s.) buyurdu: «Allah-Təala mənə fərman verdi ki, möminlərin ən ləyaqətli olan Əlini (ə.) sizin üzərinizdə imam, hakim və öz xəlifəm qərar verəm, onu öz qardaşım, vəzirim və dostum billəm. Əlinin (ə.) əmri mənim əmrimdir. Əlinin hökmü mənim hökmümdür. Əliyə itaət mənə itaətdir. Bəs, siz Əliyə (ə.) itaət edin və onun əmrindən boyun qaçmayın. Çünki o, bu ümmətin siddiqi, faruqu, mühəddisi, harunu, Yuşası, Asəfi, Şimunu, Hittə qapısı, nicat gəmisi, Talutu və Zül-qərneynidir. Ağah olun! Əli (ə.) xalqın imtahan və sınaq vasitəsidir. O, Allah-Təalanın böyük hüccəti, onun möhkəm, qırılmaz ipi və dünya əhlinin İmamıdır (ə.). Əli (ə.) haqq ilədir və haqq Əli (ə.) ilədir. Cənnət və cəhənnəm əhlini ayıran odur. Çünki, onun dostlarından heç biri cəhənnəmə daxil olmayacaq və onların yeri əbədi olaraq behiştədir. Onun düşmənlərindən heç biri cənnətə daxil olmayacaq və cəhənnəm

atəşində əbədi olaraq əzab çəkəcəklər. Agah olun! Əlinin (ə.) vilayəti Allah-Təalanın vilayətidir, Əliyə (ə.) məhəbbət Allah-Təalaya məhəbbətdir. Əliyə (ə.) itaət xalq üçün Allah-Təalanın dostlarıdır. Əlinin (ə.) düşmənləri Allah-Təalanın düşmənləridirlər. Əlinin (ə.) müharibəsi Allah-Təalanın müharibəsi, Əlinin (ə.) sülhü Allah-Təalanın sülhüdür» (Məşariqul ənvar, səh.56) (16).

Bismillahir-Rəhmanir-Rəhim

Allahummə səlli ələ Muhəmmədin və əli Muhəmməd.

Və səlli ələ Əmirəl Mömininə və varisəl mürsəlinə və qaidil-ğurriel muhəccəlinə və seyyidil vəsiyyinə və hüccəti rəbbil-ələmin.

Əmirəl-Möminin Əli ə.-in kəlamlarından:

«Dünya insan üçün istər-istəməz bir neçə səhər yaşayıb getdiyi mənzildir. Lakin insanlar bu dünya barəsində iki dəstəyə bölünüblər: Bir dəstə bu dünyanın bazarına gələrək özünü satır və qul edir. İkinci dəstə isə bu bazarda özünü alan və azad edən insanlardan ibarətdir».

«Nəhcül-bəlağə», 133-cü hikmət.

«Sizinlə hesabat aparılmamışdan qabaq özünü özünüzlə hesab çəkin. Sizi ölçüb-çəkməmişdən qabaq özünü özünüzlə ölçüb çəkin».

Nəhcül-bəlağə, 88-ci xütbə

«Əgər birinə yaxşılıq etsən, öz bəxşiş və yaxşılıqlarını ona şamil etsən, həmin şəxs kimliyindən asılı olmayaraq, sənə yaxşılıqlarının girovu, sənə əmrin altındadır və sən ona münasibətdə hökm sahibi olacaqsan. Əgər kiməsə qarşı ehtiyacsızlıq göstərsən, həmin şəxsin kimliyindən, hansı məqamda olmasından asılı olmayaraq, sən də onun bənzəri və onun kimi bir şəxs olacaqsan. Əgər kiməsə münasibətdə ehtiyac nümayiş etdirsən və ondan bir şey istəsən, onu köməyə çağırısan, həmin şəxsin kimliyindən asılı olmayaraq, sən onun qulu, girovu və əlaltısısan» (Ğürərül-hikəm, c.2, s.584).

«Heç vaxt başqalarının qulu olma. Allah səni azad yaratmışdır

(Nəhcül-bəlağə, 31-ci məktub)».

«Müaviyə bir dəstə azğın və nadanı başına toplayıb, onların nadanlığından istifadə edərək suyu sizin üzünüzlə bağlamışdır. Bilirsiniz necə sirab ola bilərsiniz? Bu qılıncları bu azğınların qanı ilə

sirab edin ki, özünü də ləzzətli su ilə sirab olasınız. Bir həyat var, bir ölüm. Ölüm odur ki, diri qalrsınız, amma məğlub, məhkum və möhtac! Həyat isə fəth, zəfər və qələbə ilə ölməkdədir».

«Nəhcül-bəlağə», 512-ci xütbə

Cahiz özünün «Əl-Bəyan vətəbyin» əsərinin birinci cildində Həzrət Əli ə.-in «Hər bir şəxsin qiyməti onun yaxşı bacardığı iş qədərdir» kəlamını nəql edir və sonra yazır ki, əgər bu kitabda bundan başqa bir cümlə olmasaydı, tək bu cümlə bəs edərdi. Ən gözəl söz odur ki, qısa olmaqla yanaşı, yüksək məna ifadə etsin. Və deyir: sanki, Allah-təala bu cümləyə cəlal libası geyindirib və onu hikmət nuruna bürüyüb və deyənin niyyət və təqvası onda zahir olub. Sonra deyir: «Əgər söz məna baxımından fəhahətli olsa və onda süniliyə yol verilməsə, insanın qəlbinə yağışın pak torpağa göstərdiyi təsiri göstərər». Bu sözlərin sahibi, yəni Cahiz, Əmirəl-möminin (ə.s.) dostlarından və ardıcılardan olmayıb, əksinə deyirlər: «O, nasibiliyə meyilli olub» (18)

BAĞIŞLAYAN VƏ MEHRİBAN ALLAHIN ADI İLƏ BAŞLAYIRAM

İbni Əbil Hədid Mötəzilə firqəsinin ən böyük alimlərindən biridir. O, Əmirləməminin Əli (ə.)-in tərifi haqında yeddi qəsidə yazıbdir. Həmin qəsidələr «Əl-qəsaidüssəbə» adı ilə şöhrət tapıbdir. «Mədarik» kitabının müəllifi Seyyid Mühəmməd və Rəzi İmami həmin qəsidələrə şərh yazıbdir. Qəsidələrdən birini Əmirəlmöminin (ə.)-in müqəddəs zərihinin üstündə yazıblar. Bu qəsidə yetmiş beytdir. Onun bir neçə beyti İmam Hüseyn (ə.)-in müsibəti haqqındadır.

Həmçinin İbni Əbil Hədid Məkkənin fəthi barəsində aşağıdakı qəsidəni deyibdir:

Şeirin məzmunu:

«O, (Əli (ə.)) elə bir məqama malikdir ki, əgər «Suha» ulduzuna onun məqamı ilə çatmaq istəsən, sənün üçün mümkündür.

Ey Əli (ə.)-in ayaqları, siz nə qədər müqəddəs yerə qədəm qoydunuz və nə qədər böyük yerdə durdunuz!

Həzrət Əli (ə.) Peyğəmbərin (s.ə.v.v.) ciyninə çıxıb bütləri sındırandan sonra, artıq «Suvağ» bütün hörmətdən düşdü və «Lat» bütünə heç kəs səcdə etmədi».

Əbil Hədid qeyd olunan beytlərdə müxtəlif sənədlərlə rəvayət olunmuş Əli (ə.)-ın bir fəzilətinə işarə edibdir. O, da bundan ibarətdir ki, Həzrət Əli (ə.) Peyğəmbərin (s.ə.v.v.) ciyninə ayağını qoyub Kəbənin damına çıxdı. Bütleri yerə ataraq onları tikə-tikə etdi. Şairlər bu haqda fars və ərəb dillərində çoxlu şeirlər yazıbdır (Şeyx Abbas Qummi, «İmam Əlinin fəzilətləri», 1998/1419).

«İMAM ƏLİNİN (Ə.) MƏQAMI»

«Sizin vəliniz yalnız Allah, Rəsul, namaz qılan möminlər və ruku halında zəkat verənlərdir» (*Maidə s.a.55*).

Çoxlu hədislərə əsasən, bu ayədə nəzərdə tutulan şəxs Əli (ə.)-dır. Və Həzrət rükuda öz üzüyünü fəqirə verərkən nazil olmuşdur.

Peyğəmbər (s.) buyurub:

«Möminin əməl dəftərinin sərlövhəsi Əliyə (ə.) məhəbbətdir»
(«*Tarixi Bağdad*», c.4, s.410).

«Məni məbus edən Allaha and olsun ki, Əlinin (ə.) məhəbbəti haqda soruşulmadan heç bir yaxşı əməl qəbul olunmaz» («*Biharul-ənnar*», c.39, s.160).

İmam Sadiq (ə.) buyurub:

«Əgər yer üzünün bütün insanları Əlinin (ə.) vilayətini inkar etsələr, Allah onları cəzalandırar və cəhənnəmə aparar» («*İqabul-əmal*», s.450).

«Ya Əli! Əgər bir bəndə Həzrət Nuhun (ə.) ömrü qədər ibadət etsə, Ühud dağı qədər qızılı olsa və onu Allah yolunda ehsan etsə, min dəfə həccə getsə və Səfa və Mərvə arasında məzlumcasına öldürülsə, amma sənin vilayətini qəbul etməsə, o, cənnətin iyini duymaz və cənnətə daxil olmaz» («*Biharul-ənnar*», c.27, s.194).

«Məclislərinizi Əlinin (ə.) zikri ilə zinətləndirin». (həmin, c.38, s.199).

«Əlinin (ə.) zikri ibadətdir» (həmin, s.200).

ƏBU BƏKRİN BAXIŞI

Ayişə deyir: «Atamın Əlinin (ə.) simasına çox baxdığını görüb ondan soruşdum: Siz niyə Əlinin (ə.) üzünə çox baxırsınız? Dedi: Çünki Peyğəmbərdən (s.) eşitmişəm ki, Əlinin (ə.) üzünə baxmaq ibadətdir» (həmin, s.201).

Bir hədisdə deyilir ki, camaat namaz qılırdı, amma Əbuzər Əlinin (ə.) üzünə baxırdı. Bunun səbəbini soruşanda, dedi: Çünki Peyğəmbərdən (s.) eşitmişəm ki, Əlinin (ə.) üzünə baxmaq ibadətdir. («Müstədrəkül-vəsail», c.9, s.153).

XIZR (Ə.) VƏ ƏLİNİN (Ə.) ŞİƏSİ

Əməş deyir: «Mədinədə qara kor bir kənin camaata su verdiyini gördüm. O deyirdi: Əlinin (ə.) dostluğunun iftixarına görə için. Bir müddətdən sonra Məkkədə gözünün açıldığını gördüm. O, yenə camaata su verirdi və deyirdi: Əlinin (ə.) dostluğunun iftixarına su için. O şəxsin iftixarına ki, Allah onun vasitəsi ilə gözümü açdı. O, gözünün açılmasını belə izah etdi: Bir gün bir kişi mənə dedi: Ey kəniz! Sən Əlinin (ə.) dostlarından deyilsənmi? Dedim: Bəli. Dedi: İlahi! Əgər o doğru deyirsə və Əlini (ə.) doğrudan sevirsə, onun gözlərini aç. Allaha and olsun. Bu duadan sonra gözüm açıldı. Bu kişiyyə dedim: Sən kimsən? Dedi: Mən Xızram və Əlinin (ə.) şüələrindənəm» («Biharul-əнвар», c.42, s.10).

Doktor Hüseyn Taha Misiri kor olsa da, alim və bir çox əsərlərin müəllifi olmuşdur. Bir gün o, xütbəsi əsnasında dedi: «Allahın kitabı bizə bəsdir. Bu Ömər sözüdür. O, bu sözləri Peyğəmbər (s.) vəfat edəndə demişdi».

Bir vaxt Məhəmməd Cavad Müğniyə ona dedi: «Əgər sən də «Allahın kitabı bizə bəsdir» - deyirsənsə, onda bu ayəni təfsir et: «Bu dünyada kor olan axirətdə də kor olar və (haqq) yoldan daha çox azar» («İsra» surəsi, ayə 72).

Doktor Taha kor olduğundan susdu. Məhəmməd Cavad dedi: Qoy, Əlinin (ə.) kəlamı ilə ayənin təfsirini deyim: «Hər kimin ürəyi bu dünyada kor olsa, axirətdə gözü kor olacaq».

İmam Həsən Müctəba (ə.) buyurub:

«Həqiqətən, Əli (ə.) elə bir qapıdır ki, oradan içəri daxil olan mömin, xaric olan isə kafirdir».

Şafei deyir: «Əlinin (ə.) fəzilətləri nadir insanlarda görünmüşdür. Məsələn, elm və əməldə kimsə ona tay deyil. Çox az alim tapılar ki, elm və biliyinə əməl etsin. Kəsib və eyni halda səxavətli, şücaətli və rəhimli, zahid və əxlaqlı, çox-çox iftixar sahibi və həm də təvazökar. Bu xüsusiyyətlər çox az insanda cəm olmuşdur» («Nəsayih», s.105).

İMAM ƏLİ (Ə.) VƏ KİMYA ELMİ

Həzrət Zəhranın (əh.) Fizzə adlı xidmətçisi (deyilənlərə görə o, hind hökmdarlarından birinin qızı olmuş və o zaman kimyagərliyi öyrənmişdir) bir gün qərara gəlir ki, bildiyi fənn üzrə Əlinin (ə.) zahidanə yaşayışını qaydaya slsın. Buna görə də bir parça misdə müəyyən bir maddəni qarışdırıb onu qızıla çevirdi. Həzrət Əli (ə.) Fizzənin bu bacarığını bəyənib buyurdu: Əgər ona filan maddəni qatsaydın, onun qızılı daha keyfiyyətli olardı. Fizzə soruşdu: Məgər siz də bu elmi bilirsinizmi? Həzrət buyurdu: Məndən əlavə bu uşaq da (İmam hüseyinə (ə.) işarə etdi) onu bilir. Sonra mübarək əllərini yerə qoydu və birdən xəzinə göründü. Fizzə qızıl külçələrinin bir-birinin kənarında düzüldüyünü gördükdə, Əli (ə.) buyurdu: Düzəlt diyin qızılları da onların üzərində qoy. O da belə etdi. Birdən yer бүкүlü və qızıllar yox oldu. Beləliklə, Həzrət (ə.) öz sadə yaşayışını üstün tutdu («Biharul-ənvar», c.41, s.273).

ƏLİYƏ (Ə.) MƏHƏBBƏT VƏ YETMİŞ PEYĞƏMBƏRİN ƏMƏLİ

Peyğəmbər (s.) buyurub:

«Canım ixtiyarında olan Allaha and olsun. Bir şəxs yetmiş peyğəmbərin əməlinəncam versə, ancaq qardaşım Əlini (ə.) sevməsə, cənnətə daxil olmaz» (həmin, c.27, s.196).

Peyğəmbər (s.) buyurmuşdur:

«Əgər bütün ağaclar qələm, deryalar mürəkkəb, bütün pərilər mühasib və insanlar yazar olsa, Əlinin (ə.) fəzilətlərini saya bilməzlər».

«Allah qardaşım Əli (ə.) üçün saysız fəzilət qərar vermişdir. Hər kim onun fəzilətlərindən bəyan etsə və etiqad etsə, Allah onun keçmiş və gələcək günahlarını bağışlayar. Hər kim onun fəzilətlərindən birini yazsa, o yazı qaldıqca mələklər onun üçün məğfirət (bağışlanma) tələb edərlər. Hər kim Əlinin (ə.) fəzilətlərinə qulaq assa, Allah onun qulaq vasitəsi ilə etdiyi günahlarını bağışlayar. Hər kim Əlinin (ə.) fəzilətlərinə baxsa, onun gözü ilə etdiyi günahları bağışlanar». («Yənabiül-məvəddət», s.121).

«Allah Əlinin (ə.) mübarək nurundan yetmiş min mələk yaratmışdır ki, Əli (ə.) və onun dostları üçün qiyamətə qədər istiğfar tələb edərlər» («Kəşfül-ğümmə», c.1, s.103).

İMAM ƏLİNİN (Ə.) MÜSİBƏTİ

Həzrət Əli (ə.) yaralı halda yatağa düşdüyü zaman övladları bir-bir gəlib Həzrətin əl-ayaqlarından öpərək deyirdilər: Atacan, səni bu halda görməyimiz bizi yaman üzür. Kaş, indi anamız Fatimə (əh.) sağ olaydı və bizə təsəlli verəydi. Kaş, indi Mədinədə babamız Peyğəmbərin (s.) qəbri kənarında olaydıq və dərdimizi ona deyəydik. Ah, qürbət əlindən, ah yetimlik əlindən...

Onların dərqli şivənini kim eşidirdisə, ixtiyarsız ağlayırdı. Əli (ə.) isə onları bir-bir qucaqlayıb deyirdi: Səbirli olun. Mən sizin babanız Məhəmməd (s.) və ananız Fatimənin (əh.) yanına gedirəm. Keçən gecələrin birində yuxuda Peyğəmbərin (s.) köynəyi ilə üzümün tozunu sildiymi gördüm. O mənə buyurdu: «Ey Əli, sən vəzifəni yerinə yetirdin». Buy uxu ölümə dəlalət edir («Rövzətüş-şühəda», s.170) (40).

Beyt:

*Şahi-mərdanə tutub təziyə əflak ağlar,
Seyli-xunab axıdıb, dideyi-ğəmnak ağlar.*

Qüdsi Bakıxanov.

İmam Həsən (ə.) və İmam Hüseyn İmam Əli (ə.)-ın dəfnindən üç gün sonra bir xarabalıq yerdən keçərkən zarıltı səsi eşitdilər. Yaxınlaşıb gördülər ki bir xəstə qoca kişi iki gözdən kor nalə edib ağlayır. Soruşdular ki: - Ay Allahın bəndəsi nə üçün ağlayırsan?

Qoca dedi: Mən yaşlı adamam. Özüm xəstə, iki gözdən əlil, heç kimim də yoxdur. Bir nəfər şəxs mənə hər gün yemək gətirər və qulluq edərdi. Üç gün olar ki, o şəxs yoxdur. Və mən ac və susuz qalmışam. İmam Həsən soruşdu: - Onun adı nə idi? Qoca dedi: - Mən ondan adını soruşanda dedi ki: - Mən Allah rızası üçün iş görürəm. İmam Həsən xəbər aldı ki, bəs onun şəkili, surəti necə idi? Qoca: - Mən görmürəm, gözlərim nabinadır. İmam dedi: Səsi necə idi, hərəkəti necə idi. Qoca: - Səsi gözəl idi, sözlərində Allahın tərifı və zikrində isə yenə Allahın adı idi. Ondan təkrar-təkrar bu sözləri eşidirdim: - «Miskinlərlə miskin kimi, qərblərlə qərib kimi otur - dur». Bir də ki «təvəkkəltü ələllah» kəlməsi dilindən düşmürdü. İmam Həsənlə İmam Hüseyn (ə.) ağlaya-ağlaya dedilər ki: - Həmin şəxs ölübdür. Bir bədbəxtin əli ilə. Cinayətkar demədilər. Bədbəxt dedilər. Kor kişi fəryad edib ağladı. Onlardan xahiş etdi ki: - Məni onun qəbrinin yanına aparın. İmam Həsən (ə.) və İmam Hüseyn (ə.) onu İmam Əli (ə.)-ın qəbrinin üstə gətirdilər. Qoca fəryada gəlib Əli (ə.)-ın qəbri üstə canını tapşırdı. Və onu orada dəfn etdilər.

Müaviyyə İmam Əli (ə.)-ın barəsində belə demişdir: «Əli (ə.)-ın iki evi ola. Biri qızıl ilə dolu o birisi isə saman ilə dolu. Ondan bu evlərdən birisini istəsələr, o zaman o tərəddüdsüz qızıl ilə dolu olan evi verər.

İmam Əli (ə.) beytül malı payladı kasıb, məzlum və yetimlərə. Sonra camaat yerini süpürdülər. İmam (ə.) iki rəkət namaz qıldı.

Beyt:

*Hiç bundan çəkmə qəm Qövsı, əgər bınaisən,
Qəm nəçin çəksin qulami – Heydəri – Kərrar olan.*

Əlican Qövsı Təbrizi

Möminlərin hökmdarı Əli ibn Əbu Talibdən soruşdular: «Bu insanlara verilən öyüd-nəsihət nə üçün nəticəsiz qalır?» O, cavabında bir hədisdən sitat gətirərək bildirdi ki, ölüm ayağında olan Peyğəmbər, ona Allahın xeyir-duası və salanı olsun, üç barmağını qaldıraraq buyurmuşdur: «Məndən o insanların vəziyyətini soruşmayın».

Onun silahdaşlarından bəziləri belə şərh etdilər ki, o, üç aya, bəzilərinin fikrincə, üç ilə, digərlərinin fikrincə 30 ilə, bir başqalarının fikrincə isə 300 ilə işarə etmişdir. Yəni o, demək istəmişdir: «Məndən

300 il sonra gələcək o insanların halını soruşmayın». Və əgər Peyğəmbər, ona Allahın xeyir-duası və salamı olsun, özü «məndən onların vəziyyətini soruşmayın», - deyibse, belə insanlara verilən öyüd-nəsihətin səmərəsindən danışmaq əhəmiyyətsiz bir şeydir.

Ona bu sualı verdilər və o cavab verdi: «Əvvəllər insanlar yatırdı, alimlər ayıq qalırdı. İndi isə alimlər yatıb, insanlar isə ölüblər. Və yatmışın ölüyə müraciətinin nə faydası var?

Bizim zamanədə bütün insanlar ölü, onların niyyət və əməlləri isə haramdır. Və əgər ki, belə bir zamanədə hökmdar insanlar üzərində nüfuzunu və hakimiyyətini itirsə, onları itaəti altında saxlaya bilməyəcək və insanlar əxlaqsızlığa sürüklənəcəklər».

Və Peyğəmbər, ona Allahın xeyir-duası və salamı olsun, buyurmuşdur: «Hər şeyin gücü və hökmdarın xoşbəxtliyi dinin ən yüksək zirvəsi olan haqq-ədalətdə toplanmışdır. Rəiyyətin xoşbəxtliyi, təhlükəsizliyi və firavanlığı onunla yaradılır. O, bütün işlərin ölçü vahididir.

Qüdrətli və Böyük Yaradan buyurmuşdur: «Kitabı və mizan-tərəzinə haqq olaraq nazil edən Allahdır» (Quran, 42-17).

Kimin ki, qəlbində haqq-ədalətə yer var, evi mömin və aqil insanların toplandığı məkandır, düşüncələri alim və ləyaqətli insanların fikirlərinə uyğundur, ağıllı insanlarla ünsiyyət qurub, zəkali insanlarla məsləhətləşir, o, hakimiyyətə və yüksək mövqeyə daha çox layiq olan şəxsdir».

ƏHVALAT

Belə nəql olunur ki, Əməvilərə və Haşimilərə xidmətdə olan iki qul bir-birinin qarşısında özlərini tərifləyirdilər. Onlardan hər biri belə deyirdi: «Mənim ağalarım səninkilərdən daha səxavətlidir». Qullardan biri dedi: «Gəl gedib yoxlayaq». Əməvilərin qulu ağalarından birinin yanına gedərək, onlara ehtiyacından, əziyyətindən və kasıbçılığından şikayət etdi. O, həmin qula on min dirhəm pul verdi. Sonra o, digər ağasına da müraciət etdikdə on min dirhəm də buradan aldı. Bu minvalla o, on nəfərdən yüz min dirhəm topladı. Sonra qul o biri qula dedi: «İndi isə gəl sən get Haşimilərin səxavətini sına».

Haşimilərin qulu əl-Hüseyn ibn Əlinin (Allah ondan razı olsun) yanına gedərək, ağır vəziyyətindən, kasıbçılığından şikayət etdi. Qul sözünü qurtarmamış əl-Hüseyn ibn Əli ona yüz min dirhəm pul verdi. Sonra o Abdulla ibn Cəfərin yanına gedərək ondan da yüz min dirhəm pul aldı. Abdulla ibn Rəbiyə də ona yüz min dirhəm verdi. Və o, üç nəfərdən üç yüz min dirhəm topladı.

Bu pullarla o, Əməvilərin qulunun yanına gedərək ona dedi: «Şübhəsiz ki, sənin ağaların səxavəti məni ağalarımın öyrənilər. İndi isə gəl onları pullarını geri qaytarmaqla bir daha sınayaq. Əməvilərin qulu ağalarının yanına gedərək dedi: «Mənim bu dirhəmlərə artıq ehtiyacım qalmayıb. Çünki Allah-təala başqa bir üsulla mənə kömək edib. Və mən onları sizə geri qaytarıram». Və onlardan hər biri öz dirhəmini geri götürdü.

Haşimilərin qulu da pulları götürərək, öz ağalarının yanına gedib dedi: «Mən başqa bir üsulla öz vəziyyətimi düzəldib kasıbçılıqdan qurtardım. Sizdən götürdüyüm pulları geri qaytarıram». Onlar isə belə cavab verdi: «Biz bir dəfə verdiyimizi bir daha geri almırıq. Və bəxşişlərimizi öz dövlətimizə yenidən qatmırıq. Əgər sən onlara ehtiyacın yoxdursa, sədəqə kimi payla».

Hədislərdə deyilir ki, Allahın Rəsulu, ona Allahın xeyir-duası və salanı olsun, buyurmuşdur: «Ey Əli! Üzünü, qulağını, və ürəyini mənə çevir. Ud, gizlət, sıxıl, ehtiyatlı və əzmkar ol». Əli soruşub: «Bu sözlərin mənası nədir?» O cavab verib: «Ey Əli, qəzəbini ud, qardaşının qüsurlarını gizlət, dar və qaranlıq qəbir üçün sıxıl, ehtiyatlı ol ki, qardaşına qarşı haqsızlıq etməyəsən. Və Allahın dininə əzmkarlıq göstər».

ƏHVALAT

Fatimə əl-Zəhra daş dəyirmanında o qədər çox un üyüdüdü ki, hətta onun barmaqları da qannamağa başlamışdı. Və əri Əli ibn Əbu Talibə şikayət edərkən, o demişdir: «Atana de ki, sənə qulluqçu tutsun». O, Allahın Rəsulunun, ona Allahın xeyir-duası və salanı olsun, yanına gedərək deyir: «Ey Allahın rəsulu! Mənə ev işlərində kömək üçün qulluqçu lazımdır». Və o əleyhissalam deyir: «Ey Fatimə, istəyirsən, mən sənə elə bir şey öyrədim ki, quldan da,

qulluqçudan da yaxşı olub, yeddi göy və yeddi yerdən də qiymətli olsun?» O cavab verir: «Ey Allahın Rəsulu, öyrət». Və o, deyir: «Yatmağa getməzdən öncə, bu sözləri de: «Sübhan Allah, vəl-həmdü lil-lah və la ilahə illə-llah və Allahu Əkbər» (Eşq olsun Allaha! Şükürlər olsun Allaha! Allahdan başqa yaradan yoxdur! Allah böyükdür!)» Və belə deyirlər ki, onların evində bürüncəkdən başqa, heç nə yox idi. Və onlar başlarını örtəndə ayaqları çöldə qalırdı. Və Fatimenin toy gecəsi yatağa döşək əvəzinə, keçi dərisi sərilmişdi. Və onlar bunun üzərində yatırdılar Və Fatimənin bu dünya malından bir tək paltarı və palma lifindən bircə balışı var idi. Və qərribə deyil ki, Qiyamət günü onun şəninə deyəcəklər: «Ey burada olanlar! Baxış-larınızı aşağı dikin ki, qadınların xanımı Fatimə əz-Zəhra keçsin!»

Əgər qadın ərinə hörmətlə münasibət bəsləyirsə, onun uşağını böyüdürsə, onun qayğısına qalırsa, vaxtını daha çox evdə keçirib, çölə az çıxırsa, qəlbən təmizdirsə, çətinliklərə səbirlə sinə gərir, vaxtında yeməyinə diqqət edirsə, ərinin sirrini saxlaya bilirsə, əri üçün çox dəyərli olur və onun qəlbində məhəbbət günü-gündən artır (39).

İMAM ƏLİ İBN ƏBU TALİBDƏN (Ə.S.) QEYBİ XƏBƏRLƏR

NƏHRƏVAN DÖYÜŞÜ

Rafı b. Sələmə deyir: Nəhrəvan döyüşündə Əli (ə.s.) ilə birlikdə idim. Oturduğu zaman bir atlı gəldi və salam verdi. İmam salamını aldı və ondan: «Nə üçün mənə Əmirül-Möminin ləqəbi ilə deyil, adımla müracət etdin?» - deyə soruşdu.

Həmin şəxs - «Bəli, indi səbəbini deyərəm. Siffində «Hakəməyn» hadisəsinə qədər haqlı idin. O iki hakimi təyin etdikdən sonra səndən uzaq düşdüm və səni müşrik adlandırdım. Sonra kimin hakimiyyətini qəbul edim deyə biqərar oldum. Allaha and olsun ki, sənin hidayət yolunda və ya azgınlıqda olduğunu bilmək mənim üçün dünya və içindəki hər şeydən daha xeyirlidir!»

İmam buyurdu: «Anan yasında ağlasın! Otur yanımda sənə

hidayt və azgınlığın və olduğunu açıqlayım».

Atlı Hz. Əlinin (ə.s.) yanında durdu. Bu zaman bir süvari sürətli addımlarla Hz. Əlinin yanında gəlib dedi: «Ey Möminlərin Əmiri! Sizi fəth və zəfərlə muştuluqlayıram, gözün aydın olsun. Allaha and olsun ki, xariclərin hamısı öldürüldü». İmam: «Çayın qarşısında, yoxsa arxasında? Süvari: «Çayın qarşısında».

İmam: «Yalan danışdın! Toxumları yaran və bəşəri yaradan Allaha and verirəm ki, onlar çayı heç keçmədilər belə. Bəs necə öldürüldülər?».

Süvari: «Əlinin haqq olduğuna inamım artdı» - dedi və getdi.

Sonra daha bir süvari gəldi, birincisinin dediklərini dedi, İmam da eyni cavabları verdi.

Daha sonra qan-tər içində daha iki süvari gələrək belə dedilər: «Ey Möminlərin Əmiri! Gözün aydın olsun, səni fəth və zəfərlə müjdəleyirik. Allaha and olsun ki, bütün xaricilər öldürüldülər».

İmam: «Çayın arxasında, yoxsa qarşısında?»

Süvarilər: «Çayın arxasında öldürüldülər. Nəhrəvana keçmək istəyərkən su atların sinəsinə kimi çıxdı, buna görə də geri qayıtdılar və öldürüldülər». İmam: «Siz doğru dediniz».

Hadisəni görərək bayaqdan şübhə içərisində olan atlı, atından aşağı düşərək, Hz. Əlinin (ə.s.) əlindən və ayağından öpdü.

İmam belə buyurdu: «Bu haqqı tanımağın üçün sənə bir nişanədir» («İsbatul-Xudat», c.4, s.433).

BƏSRƏNİN SU ALTINDA QALACIĞINI XƏBƏR VERMƏSİ

Əmirül-Möminin Əli (ə.s.) Bəsrə camaatına belə buyurdu:

«Allaha and olsun ki, şəhərinizi su basacaq, şəhərin mərkəzi məscidindən başqa hər şeyi dağıdacaqdır. Mərkəz məscidini toyuğun sinəsi kimi su üzərində görürəm».

Hz. Əlinin (ə.s.) xəbər verdiyi kimi su, İran körfəzi və Sənam dağları tərəfindən gedərək Bəsrəni əhatə edib şəhərin böyük məscidi istisna olmaqla hər yeri darmadağın etdi. (Nəhcül-bəlağə, Feyzül-İslam bölməs, s.65, 13-cü xütbə).

ƏMR İBN XAMİQİN ÖLÜMÜNDƏN XƏBƏR VERMƏSİ

Şəmir b. Sədri Əzdi belə deyir: Hz. Əli (ə.s.) Əmr b. Xamiq əl-Hüzaiyə belə buyurdu:

Məndən sonra öldürüləcəksən, başını şəhər-şəhər gəzdirəcəklər. Sənin başın İslam tarixində şəhər-şəhər gəzdiriləcək ilk başdır.

Müaviyənin xilafəti dövründə Əmri təqib etməyə başladılar. O, qaçıb doğma qəbiləsi olan Hüzəa qəbiləsinə sığındı. Amma onlar onu məmurlara təslim etdilər. Əmr onların əli ilə qətlə yetirildi və başını İraqdan Şama Müaviyənin yanına apardılar. O, İslam tarixində başı öldürüldüyü yerdən başqa bir şəhərə aparılan ilk şəxsdir. (İbn Əbi Hədidin Nəhcül-bəlağə şərh, s.290, c.2).

HƏCCACIN XƏBƏRİ

İsmayıl b. Rəca belə deyir:

Bir gün Əli b. Əbu talib (ə.s.) xütbə oxuyurdu və dəhşətli döyüşlərdən xəbər verirdi. Əşə Bahilə adlı bir cavan qalxıb: «Sənin danışdıqların xürafatdır!» – dedi. İmam bunun cavabında belə buyurdu:

«Ey cavan, əgər dediklərimə görə günah daşıyırsansa Allah səni bəni Səqifə məmurunun əli ilə öldürsün!»

Ordakılardan biri neçəsi: «Ey Möminlərin Əmiri! Səqifə məmuru kimdir?» - deyə soruşduğu zaman İmam belə cavab verdi:

«Sizin şəhəri istila edəcək bir şəxsdir. İlahi hökmləri tapdalayacaq və bu qılıncla bu gəncin boynunu vuracaq».

«Neçə il hökmranlıq edəcək?» - soruşarkən, «Ömrü çatsa yetmiş il» - deyə cavab verdi.

Oradakılara «Öldürüləcək, yoxsa öz ölümü ilə dünyadan göçəcək?» - deyərkən, İmam: «İshalə tutub öləcək» - buyurdu. İsmayıl b. Rəca deyir: «Mən öz gözlərimlə gördüm ki, Əşə Bahidəni əsir tutub Həccacın yanına gətirdilər. Həccac onu döydü, təhqir etdi və elə həmin məclisdə boynunu vurdurdu».

MEYSƏMİ TƏMMARIN ŞƏHADƏTİNDƏN XƏBƏR VERMƏSİ

Meysəmi Təmmar bəni Əsəd qəbiləsindən bir qadının köləsi idi. Möminlərin Əmiri Hz. Əli onu pula alaraq azad etdi. İmam (ə.s.) ondan: «Adın nədir?» - deyə soruşdu. Meysəm: «Salim» - deyə cavab verdi.

İmam (ə.s.): Hz. Peyğəmbər (s.ə.s.) Əcəm torpağında atanın səni «Meysəm» deyə çağırdığını xəbər vermişdi.

Meysəm: «Allahın Rəsulu doğru buyurubdur, sən də doğru buyurdun. Allaha and olsun ki, Əcəm diyarında mənim adım elə idi».

İmam (ə.s.): Hz. Peyğəmbərin (s.ə.s.) – səni adlandırıdığı o adı yenidən daşı və Salim adından çıx – deyə buyurdu. O, Meysəm adını saxladı və künyəsini Əbu Salim etdi.

Meysəm Hz. Əlinin (ə.s.) əshabından idi. Ondan bir çox sirrlər eşitmişdi. Onları xalqa danışdığı zaman Hz. Əlini (ə.s.) xürafatçılıqda və yalançılıqda günahlandırırdılar. Bir gün Hz. Əli (ə.s.) əshabdan böyük bir izdihamın qarşısında Meysəmə belə buyurdu:

«Sən məndən sonra tutulacaqsan və dar ağacına çəkiləcəksən. İkinci gün ağzından və burnunda o qədər qan axacaq ki, saqqalın qana boyanacaq. Üçüncü gün isə bədəninə bir mizraq sancacaqlar və beləliklə şəhid olacaqsan. Elə isə o günü gözlə. Dara çəkiləcəyin yer Əmr b. Hüreysin qapısının qarşısıdır. Dara çəkiləcəyin budaq isə budaqların hamısından daha qısadır. Sənə asılacağın xurma budağını göstərəcəyəm.

İmam (ə.s.) iki gün sonra o xurma budağını Meysəmə göstərdi. Meysəm bəzən o ağacın yanına gedər, orada namaz qılar və ağaca baxıb belə deyərdi: «allah səni mübarək eləsin mən sənin üçün yaradılmışam və sən də mənim üçün bitmişəm».

Meysəm hərdən Əmr b. Hüreyslə görüşər və belə deyərdi: «Mənimlə yaxşı qonşuluq et». Amma Əmr onun məqsədini başa düşməzdi. Buna görə də ona: «İbn Məsudun və ya İbn hakimin evini almaq istəyirsən?» - deyə soruşardı.

Hz. Əlinin dediyi vaxtda onu yaxalayıb ibn Ziyadın yanına

apardılar və «bu şəxs Əlinin dostlarından biridir» - dedilər.

İbn Ziyad: «Bu əcnəbi belə bir məqama sahibdirmi?» - dedi.
Ordakılar: «Bəli!» - dedilər.

İbn Ziyad Meysəmdən soruşdu: «Sənin Allahın haradadır?»

Meysəm: «Zalımlara qarşı pusqudadır».

İbn Ziyad: «Eşitdiyimə görə Əbu Turabın (Hz. Əlinin) yaxınlarındansan?»

Meysəm: «Onlara bərabər bir həddəyəm, məqsədin nədir?»

İbn Ziyad: «Eşitdiyimə görə o sənin taleyindən xəbər vermişdir?»
Meysəm: «Bəli».

İbn Ziyad: «Mənim sənə nə edəcəyimi də xəbər verdimi?»

Meysəm: «Mövlam Əli, sənin məni ağacdan asdıracağını xəbər verdi. Ağacdan asılacaq olan şəxs mənəm. Mənim asılacağım budaq da, hamısından daha qısadır». İbn Ziyad: «Mən sənənlə Əlinin dediklərinin əksinə rəftar edəcəyəm».

Meysəm: «Hz. Əlinin (ə.s.) verdiyi xəbərə qarşı necə çıxa bilərsən? Halbuki bu xəbəri ona Allahın rəsulu və ona da Cəbrayıl, Cəbrayıl da Allah-Təala xəbər vermişdi. Mən hətta dar ağacının yerini belə bilirəm və mən ağzına yular vurulacaq ilk müsəlmanam». İbn Ziyad onu zindana aparmağı əmr etdi. Muxtar da həmin vaxt zindanda idi. Meysəm Muxtara dedi: «Sən zindandan qurtulacaqsan və Hz. Hüseyinin intiqamını almaq üçün üsyan edəcəksən və İbn Ziyalı öldürəcəksən».

Çox keçmədən Muxtar zindandan xilas oldu. Meysəmi də İbn Ziyadın yanına apardılar. Onun Əmr b. Hüreysin evinin yanındakı ağaca asılmasını əmr etdi. Ağacdan asılan zaman Əmr b. Hüreys artıq Meysəmin sözlərini başa düşdü. Buna görə də xidmətçisinə hər gün oranı sulayıb süpürməsinə və işıqlandırılmasını əmr etdi.

Xalq Meysəmin ətrafına toplanır, o da ağacın budağından asılmış bir vəziyyətdə Əhli Beytin fəzilətini və Ümeyyə oğullarının pisliliklərini onlara danışdı. İbn Ziyada: «Meysəm sizi biabır və rüsvar etdi» - deyə xəbər verdiklərinə İbn Ziyad: «Danışmaması üçün ağzını bağlayın» - deyə əmr etdi. Hz. Əlinin (ə.s.) xəbər verdiyi kimi ikinci gün Meysəmin ağız və burnunda qanlar axmağa başladı, üçüncü gün isə bədənində bir mizraq sancıldı və beləliklə o, şəhid oldu.

RÜŞEYD HƏCƏRİNİN ŞƏHADƏTİNDƏN XƏBƏR VERMƏSİ

Rüşeyd Həcərini Ziyadın yanına apardıqları zaman ona: «Əli sənə mənim sənin başına nə oyun gətirəcəyimdən xəbər verdimi?»

Rüşeyd: «Bəli, Hz. Əli (ə.) buyurdu ki, sən mənimləmi, ayağımı kəsəcəksən, sonra da məni dar ağacına çəkdirəcəksən».

Ziyad: «Allaha and olsun ki, Əlinin dedikləri yalan olsun deyə, onun söylədiklərinin əksini edəcəyəm».

Ziyad: «Onu sərbəst buraxın» - deyə əmr etdi. Rüşeyd çıxmaq istədiyi zaman: «Onu geriye çağırın. Onun üçün bundan daha böyük bir əzab düşünürəm. Onun əl və ayaqlarını kəsin, sonradar ağacına çəkin» - dedi.

Ziyadın əmri ilə Rüşeydin əl və ayaqlarını kəsdilər. Sonra da dilinin kəsilməsini əmr etdi.

Bu zaman Rüşeyd: «Mövlam Əli (ə.s.) dilimin kəsiləcəyini də mənə xəbər vermişdi» - dedi.

Daha sonra Rüşeydin dilini kəsərək onu dar ağacına çəkdilər.

SƏLMANIN ÖLÜMÜNDƏN XƏBƏR VERMƏSİ

Cabir b. Ənsari deyir: Əmirül-möminin Əli (ə.s.) səhər namazını bizimlə birlikdə qıldı, daha sonra mübarək üzünü bizə çevirdi və buyurdu:

«Allah Təala Mədaində vəfat edən qardaşımız Səlmanın cənazə mərasiminə qoşulmağınıza görə, sizlərə böyük mükafat versin.

Sonra Hz. Peyğəmbərin (s.ə.s.) əmmaməsini başına qoydu, əsasını götürdü və «Əzba» adlı qatıra minərək buyurdu: «Ey Qəmbər, on addım say!»

Qəmbər deyir: «On addım saydım və gördüm ki, Səlmanın qapısının qarşısındayam».

Zəban (Səlmanın köləsi) belə deyir: «Səlmanın vəfatının yaxınlaşdığını görüb ondan soruşdum: «Sənə kim qüsl verəcək?»

Səlman: «Rəsulullah qüsl verən şəxs».

Dedim: «Sən Mədaindəsən, o isə Mədinədədir».

Səlman: «Ey Zəban, mənim çənəmi bağladığın zaman qapının döyüldüyünü eşidəcəksən».

Zəban belə deyir: «Səlmanın çənəsini bağladığım zaman birdən qapının döyüldüyünü eşitdim, dərhal gedib qapını açdım. Qapını açar-açmaz Əmirül-Möminin Əlini (ə.s.) qapının qarşısında gördüm. İmam: «Ey Zəban! Səlman vəfat etdimi?» - deyər soruşdu. Mən: «Bəli» - dedim.

Sonra içəri girdi və Səlmanın üzündəki parçanı açdı. Bu zaman Səlmanın üzündə təbəssüm olduğunu gördüm. İmam buyurdu: «Nə xoşbəxtsən, ey Allah bəndəsi! Rəsulullahın (s.ə.s.) yanına getdiyin zaman ona qardaşının başına gələnləri danış».

Daha sonra Hz. Əli (ə.s.) onun cənazə işləri ilə məşğul oldu. Cənazə namazını qılarkən İmamın yüksək səslə təkbir gətirdiyini eşitdim (Pişquyahi Əmirül-Müminin, s.192).

KÜMEYL İBN ZİYADIN ŞƏHADƏTİNDƏN XƏBƏR VERMƏSİ

Muğirə deyir: «Həccac hakimiyyətə keçdiyi zaman Kümeyl b. Ziyadı öldürmək istədi. Kümeyl bu sui-qəsdə başa düşdüyü zaman qaçdı. Həccacın əmri ilə Kümeylin mənsub olduğu Nəhai qəbiləsinin beytül-maldan payı kəsildi. Kümeyl də öz-özünə: «Mən yaşa dolmuş və ömrümü başa vurmuş bir şəxsəm, mənim ələ keçməyim üçün qəbiləmin bu haqqından məhrum edilməyi düzgün deyildir» - deyərək təslim oldu.

Həccac onu gördüyü zaman: «Mən məmur göndərüb səni yaxalatdırmaq istəyirdim, sən isə öz ayaqlarınla qurbanlıq yerinə gəldin» - dedi.

Kümeyl: «Qəbiləmi bununla yıxma. Mənim ömrümdən bir şey qalmayıb, necə istəyirsən elə də et. Allahın vəd etdiyi gün adam öldürməyin də hesabı vardır. Onsuzda mövlam Əli (ə.s.) də sənə məni qətl edəcəyini xəbər vermişdi» - dedi. Daha sonra həccacın əmri ilə Kümeylin boynu vuruldu (Kəşful-Qimmə, c.1, s.278).

QƏMBƏRİN ŞƏHADƏTİNDƏN XƏBƏR VERMƏSİ

Rəvayətə görə bir gün həccac b. Yusufi Səqəfi belə dedi: «Əlinin dostlarından birini ələ keçirib qanını tökmək və bu yolla Allaha yaxınlaşmaq istəyirəm».

Ona Hz. Əlinin xidmətçisi Qəmbər tək yaxın olan ikinci bir şəxsi tanımadıqlarını söylədilər. Həccac Qəmbəri tutub gətirmələri üçün dalınca adam göndərdi. Qəmbər yaxalanıb Həccacın yanına gətirildiyi zaman Həccac ondan: «Qəmbər sənsənmi?» - deyə soruşdu.

Qəmbər: «Bəli».

Həccac: «Əli sənə mövləndirmimi?»

Qəmbər: «Mövlam Allahdır, Əli də vəli nemətimdir».

Həccac: «Onun dinindən imtina edirsənmi?»

Qəmbər: «Mən onun dinindən imtina etsəm, mənə ondan daha üstün olan hansı dinə doğru yönəldəcəksən?»

Həccac: «Səni öldürəcəyəm, amma necə öldürülmək istədiyini özün seç».

Qəmbər: «İxtiyar səndədir, sən seç».

Həccac? «Nə üçün?»

Qəmbər: «Çünki sən mənə necə öldürsən, mən də səni qiyamət günü eynilə öldürəcəyəm. Heç şübhəsiz Əmirül-möminin Əli (ə.s.) mənim zülm və əzabla öldürələcəyimi xəbər vermişdi».

Sonra Həccac onun boğazından asılmasını əmr etdi.

BƏRA B. AZİBİN TƏƏSSÜFLƏNMƏSİ

Bir gün Hz. Əli (ə.s.) Bəra b. Azibə belə buyurdu: «Ey Bəra! Oğlum Hüseyn şəhadətə qovuşduğu zaman sənənin həyatda olmağına baxmayaraq, ona kömək edə bilməyəcəksən».

Kərbəla vəqiesi baş verən zaman Bəra dedi: «Hz. Əlinin (ə.s.) sözləri həqiqət oldu. Oğlu şəhid oldu, amma mən ona kömək edə bilmədim». Bəra o vaxt hərəkətinə pəşman olaraq təəssüfləndi».

İMAM HÜSEYNİN (Ə.S.) ŞƏHİD EDİLƏCƏYİ MƏKANDAN XƏBƏR VERMƏSİ

Cüveyriyə deyir: Hz. Əli (ə.s.) ilə birlikdə Siffinə doğru gedərkən Kərbəlaya çatdıq. Hz. Əli (ə.s.) ordudan bir az uzaqlaşdı və sağa-sola baxıb dərin bir ah çəkərək belə buyurdu:

«Allaha and olsun ki, mindikləri burada duracaq, qanları buraya axacaq, burada şəhid olacaqlar».

Bir nəfər: «Bura haradır?» - deyə soruşduğu zaman İmam buyurdu: «Bura Kərbəladır. Bir dəstə burada öldürələcək və hesaba çəkilmədən cənnətə qovuşacaqlar».

Hz. Əli (ə.s.) ordusu ilə oradan keçib getdilər, amma heç kim İmam Hüseyin b. Əlinin şəhadət hadisəsinə qədər İmamın nə demək istədiyini başa düşməmişdi.

İMAM HÜSEYNİN (Ə.S.) ŞƏHADƏTİNDƏN XƏBƏR VERMƏSİ

Əbu Abdullah Cədəli deyir: «Əmirül-Möminin Əlinin (ə.s.) yanına getmişdim. Hüseyin (ə.s.) də onun yanında oturmuşdu. İmam (ə.s.) əlini Hüseynin (ə.s.) çiyninə qoyaraq belə buyurdu: «Onu öldürəcəklər və heç kim də köməklik etməyəcək».

Mən: «Ya Əmirəl-Möminin, bu çox acı bir hadisədir» - dedim. Sonra İmam: «Təəssüf ki, belə də olacaqdır» - buyurdu.

Hz. Həsən və Hz. Hüseynin şəhadətlərindən xəbər verməsi Hz. Əli (ə.s.) belə buyurdu:

«Yaxın bir vaxtda Həsən və Hüseynimi öldürəcəklər və zülm edənlərin əksəriyyəti çox yaxında əzaba düşər olacaqlar. Onların nəfs və günahları ucbatından bəziləri onlara qarşı çıxacaqlar və qılıncı onlardan intiqam alacaqlar. Bu eynilə Bəni İsrailin əzaba uğraması kimidir».

Bir nəfər: «Kim onlara qarşı çıxacaqdır?» - deyə soruşduğu zaman İmam buyurdu: «Səqifə qəbiləsindən Muxtar b. Əbu Ubeyd adında bir cavan» («İsbatu-Xudad», c.4, s.596).

HZ.ƏBUL-FƏZİL-ABBASIN ŞƏHADƏTİNDƏN XƏBƏR VERMƏSİ

Hz.Abbas (ə.s.) dünyaya gəldiyi zaman qundağından tutaraq atası Əlinin (ə.s.) yanına apardılar. İmam onu qucağına götürərək sağqulağına azan, sol qulağına iqamə oxudu. Sonra Abbasın qollarını yuxarı qaldıraraq ağladı. Bu mənəzərə bir neçə dəfə təkrarlandığı zaman anası öz-özlüyündə: «Nə üçün Əli (ə.s.) uşağı baxıb ağlayır? Görəsən uşağın əlində nə isə xəstəlikmi var?» - deyərək fikir etməyə başladı. Lakin bir gün cəsarətini toplayaraq dedi: «Ya Əli!» Nə üçün uşağın əllərinə baxaraq ağlayırsan? Əllərində bir qüsurluğu gördün, yoxsa sənə üçün bir xətirəmi canlandı?» İmam Əli (ə.s.) belə buyurdu:

«Ey Fatimə! Uşağın əllərində heç bir nöqsan yoxdur. Ağlamağımın səbəbi, bu qolların Kərbəla çölündə oğlum Hüseyn üçün qurban olmasıdır. Ey Fatimə! O gün gözümlə qarşısında canlandığı üçün ağladım».

İmam bu sözləri söylədiyi zaman Fatimənin gözləri yaşardı. Hz. Əli (ə.s.) onu bu şəkildə görüb belə buyurdu:

«Ey Fatimə! Gözlərin yaş görməsin, sənə bir müstəlik verim: Allah Təala oğluna iki qanad verəcək və o cənnətdə mələklərlə uçacaqdır».

Bu əsnada Hz. Abbasın anası bir az sakitləşdi və uşağın adını «ABBAS» qoydular («Əl-vəqayiu vəl-həvadis, c.2, s.400,

İMAM ZEYNƏLABİDİNİN (Ə.S.) DOĞULMASINDAN XƏBƏR VERMƏSİ

Cabir b. Abdullah İmam Mühəmməd Baqirdən (ə.s.) belə xəbər verir: «Yezdigərdin qızı Ömərən hüzuruna gətirildiyi zaman, Mədinənin qızları onu görmək üçün damların üzərinə çıxmışdılar. Məscidə girdiyi zaman onun cəməli ilə məscid nura boyandı. Sonra Əmirül-Möminin Əli (ə.s.) Ömərə belə buyurdu: «Onu müsəlmanlardan birini (özünün seçməsi üçün sərbəst burax və

bunu o insanın döyüşdə əldə etdiyi qənimət hesab et».

Ömər onu İmamın (ə.s.) məsləhətinə görə sərbəst buraxdı. Qız da İmam Hüseyin (ə.s.) yanına gedib, əlini onun başına qoydu. Hz. Əli (ə.s.): «Adın nədir?» - deyə soruşdu. O,» «Cahanşah» - deyə cavab verdi. İmam (ə.s.) buyurdu: «Xeyir! Şəhrəbanudur».

Sonra Hz.Əli (ə.s.) üzünü Hüseyinə (ə.s.) çevirərək belə buyurdu: «Ey Əba Abdillahi! Yer üzünün ən üstünü olan bir körpə bu qadından sənə nəsib olacaqdır».

Əli b. Hüseyin (İmam Zeynəlabidinə (ə.s.) iki seçilmişin övladı deyirdilər. Çünki ərəblərdən bəni haşim, qeyri-ərəblərdən isə farslar seçilmiş qövm kimi tanınırdılar. İmam Zeynəlabidin həm ata, həm də ana tərəfindən belə bir xüsusiyyətə malik idi (əl-Kafi, c.1, s.266, h.1).

İMAM RZANIN (Ə.S.) ŞƏHADƏT VƏ DƏFN YERİNİ XƏBƏR VERMƏSİ

Nüman b. Səd Hz. Əlinin (ə.s.) belə buyurduğunu nəql edir: Yaxın bir müddətdən sonra övladların Xorasan yaxınlığında zəhərlənərək öldürüləcək. Onun adı mənim adım (Əli), atasının adı isə İmran oğlunun (Musa) adıdır. Bilin ki, hər kim onu (bu qütbət əldə) ziyarət edərsə, Allah onun keçmiş və gələcək günahlarını ulduzların sayı, yağış damlaları və ağac yarpaqları qədər də olsa bağışlayar (Kəmalüd-Din, c.1, s.288, b.26).

İMAM MEHDİDƏN (Ə.S.) XƏBƏR VERMƏSİ

Əsbağ b. Nəbatə belə deyir: Hz. Əlinin (ə.s.) hüsuruna gəldim. İmam fikirli idi. Və yerdə xətt çəkirdi. Dedim: «Ey Möminlərin Əmiri! Nə üçün fikir edirsiniz? Görəsən torpağa meyilli olmağınızın səbəbi, yer üzünün padşahı olmaq istəyinizdən irəli gəlirmi?»

«Xeyir! Allaha and olsun ki, indiyə qədər nə torpağa, nə də dünya malına meyilli oldum. Mən on birinci soyumdan dünyaya gələcək olan oğlumu fikirləşirəm. Yer üzünü zülmə dolduqdan sonra ədalətlə dolduracaq olan Mehdi odur. Onun görünən və qeybət

dövrü olacaqdır. O zaman bəzi dəstələr yolunu azacaq, bəziləri isə hidayət tapacaqlar».

«Mən ərz etdim: «Ey Möminlərin-Əmiri! Görəsən bu xəbər həyata keçəcəkmi?»

İmam buyurdu: «Bəli, Onun varlığında şübhə olmadığı kimi, xalqın heyratə düşəcəyində də şübhə yoxdur». Sonra əlavə etdi: «Ey Əsbağ! Bunu necə başa düşməyə bilərsən, axı Əhli-Beytin və ümmətin ən xeyirliləri onlardır!» Mən dedim: «Ey Möminlərin Əmiri, sonra nə olacaq?»

İmam belə buyurdu: «Daha sonra Allah istədiyini edəcək. Şübhəsiz ki, Onun (bəzi) iradələri, nəticələri və məqsədləri vardır».

HƏR SUALA CAVAB

Əbul-Hakəm deyir: Yaşlılardan və elm sahiblərindən eşitdiyimə görə Hz. Əli (ə.s.) bir xütbəsində belə buyurmuşdur:

«Məni itirməmişkən, istədiyiniz hər şeyi məndən soruşa bilərsiniz. Allaha and olsun ki, yüz nəfər azğınlıq dəvətçiləri və yüz nəfəri də hidayət dəvətçiləri olan qiyamətə qədər əbədi qalacaq bir xalq haqqında soruşsanız (belə) cavab verərəm».

Bu zaman bir nəfər ayağa qalxaraq: «Məni başımda və üzümdə nəçə dənə tük vardır?» - deyər soruşdu. İmam belə buyurdu:

«Allaha and olsun ki, Allahın Rəsulu (s.ə.s.) sənə belə bir sual verəcəyini mənə xəbər vermişdi. Başının hər bir tükü üçün sənə lənət oxuyan bir mələk və saqqalının hər bir tükü üçün də səni azdırıb yolundan çıxardan bir şeytan təyin etmişdir. Şübhəsiz ki, sənə evində Peyğəmbərin nəvəsini öldürəcək bir oğlan (Ömər b. Səd) vardır. Baş verəcək hadisə mənim sözümü təsdiqləyəcəkdir. Sənə sualının cavabı mənə çətin deyil. Çünki onların sayı qədər sənə lənət oxuyan mələk və şeytan görürəm.

Sual verən şəxsin oğlu o zaman çox kiçik idi və hələ təzə-təzə otururdu. Daha sonralar Kərbəla vəqəəsi baş verərkən İmamın sözü öz təsdiqini tapdı.

ÖZ ŞƏHADƏTİNDƏN VƏ QƏTLİNDƏN XƏBƏR VERMƏSİ

Hz. Əli (ə.s.) Nəhrəvan döyüşündən sonra Ramazan ayında Kufəyə qayıtdı. Məscidə gedib iki rəkət namaz qıldıqdan sonra minbərə çıxdı və gözəl bir xitabət etdi. Sonra İmam Həsənə (ə.s.) baxaraq buyurdu: «Ya Əba Mühəmməd! Ramazandan neçə gün keçir?»

İmam Həsən: «On üç gün, ey Möminlərin Əmiri!» - dedi.

Sonra Hz. Hüseyin (ə.s.): «Ya Əba Əbdilləh! Ramazanın bitməsinə neçə gün qalıb?» - deyə soruşdu.

İmam Hüseyin (ə.s.): «On yeddi gün, ey Möminlərin Əmiri» - deyə cavab verdi.

Hz. Əli (ə.s.) mübarək saqqalından tutaraq belə buyurdu:

«Ümmətin ən hiyləgəri gəldiyi zaman bu ağ saqqalı qana boyayacaq».

Sonra əlavə etdi: «Mən onun yaşamağını istəyirəm, halbuki o mənim qətl edilməyimi arzu etməkdədir.

İmam (ə.s.) Əmr b. Maziqərbə oxutdurduğu bir şeirdə qatilinin Murad qəbiləsindən olduğunu zikr etdi. Əbdürrəhman b. Mülcəm bunu eşidən zaman: «Çox güman ki, İmamın məqsədi mən olma-lıyam» - deyə, dərhal İmamın yanına gedərək belə dedi: «Ey Mömin-lərin Əmiri! Allah xətrinə (qatil dedikdə məni nəzərdə tutursansa) bu iki əlimi indidən kəs və ya məni öldür».

Hz. Əli (ə.s.) cavabında belə buyurdu:

«Hələ ki, bir günah işləməmişən, səni necə öldürə bilərəm?» Məni qatilim olacağımı bilsəm belə (Hansı ki, bilirəm) səni öldürə bilmərəm. Görəsən səni qoruyan Yəhudi qadını xatırlayırsanmı? Sənə bir gün belə demişdi: «Ey Səmədun dəvəsini öldürənlərin dostu!»

İbn Mülcəm: «Bəli, ey Möminlərin Əmiri!» - dedi. Sonra Hz. Əli (ə.s.) susdu. İmam (ə.s.) vurulacağı gün səbh namazı üçün evdən məscidə gələnə qədər buyurdu: «Bu ayda öldürüləcəyimə qəlbim

şahidlik edir».

Daha sonra Ümmü Gülsümün evinin qapısından içəri daxil oldu və kəməri qapının kilidinə ilişərək açıldı. Sonra bu şeiri oxudu:

*«Sinə və kəmərinə sıxaraq, ölümə hazır ol,
Şübhəsiz ölüm mütləq səni haqlayacaq.
Ölümünə görə səbirsizlik etmə,
Sənin hüzuruna gəldiyi zaman...»*

İmam (ə.s.) mənzildən çıxaraq məscidə getdi və mehrabda şəhid edildi. Allahın səlat və səlamı ona olsun.

ZİS-SƏDYƏNİN ÖLÜM XƏBƏRİ

Nəhrəvan döyüşündən sonra Hz. Əli (ə.s.) əshabına belə buyurdu: «Meyyitlərin arasında (xaricilərdən) bir əli kəsik və bədəninin sinəsinin sağ tərəfi isə qadın sinəsi kimi olan bir adamı axtarın. Onun məməsi çəkildiyi zaman uzanar, buraxıldığında isə toplanar. Vücudunda qırmızı və ağ tüklər var. Bu onların bayraqdır və qiyamət günü onları cəhənnəmə aparacaqdır. Ora nə pis bir mənzildir!

Sonra əshab onu axtarmağa başladı. Nə qədər axtarsalar da belə bir şəxsə rast gəlmədilər. Onu tapa bilmədikləri zaman İmamın yanına gələrək: «Tapa bilmədik» - dedilər. İmam (ə.s.) belə buyurdu:

«Tomumu yarana, bu xalqı yaradana və Kəbəni nəsib edənə andolsun ki, yalan demədim və mənə də yalan xəbər vermədilər, mən əminəm».

Sonra İmam özü qalxıb alnından tər axa-axa irəli getdi, çuxura düşmüş cəsədlərin başında durdu və onları bir-bir qaldırmalarını əmr etdi. Sözü gedən şəxsin cəsədi onların ən altında idi. Ayağını onun sinəsinə qoydu. Sonra bir əli ilə o xəbəsin əlindən və digər əli ilə də məməsindən tutub dartdı. Onun məməsi əli ilə eyni uzunluqda idi. Daha sonra İmam (ə.s.) onun dürüstlüyü qarşısında şübhəyə düşən şəxsə tərəf üzünü tutaraq: «Buda mənim haqlı olduğumun digər bir sübutu» - buyurdu.

Sonra meyyitin köynəyinin digər tərəfini cırmalarını əmr etdi. Baxdıqları zaman qolunun əvəzinə baş barmağa oxşar bir şeyin olduğunu və bədəninin o tərəfində məmə deyə bir şeyin olmadığını gördülər. Hz. Əli (ə.s.) yenidən o şəxsə tərəf üzünü tutaraq: «Bu da sənə digər bir əlamət» - deyə buyurdu (Xasaisu Əmirilmöminin) Seyyid Razi (s.61).

TATAR VƏ MONQOL İRQLƏRİNDƏN XƏBƏR VERMƏSİ

Seyyid Razi Hz. Əlinin (ə.s.) tatar və monqollar haqqında belə buyurduğunu nəql etmişdir:

«Üzləri sanki döyülmüş qalxan kimi olan bir topluluq görürəm. Rəngli və xüsusi ipək paltarlar geyirlər. Ən gözəl atları özlərinə saxlayırlar. Çox cinayətlər törədərlər, hətta yaralılar öldürülənlərin üstündən adlayıb keçər. Qaçanları əsir düşənlərindən daha azdır» (Nəhcül-bəlağə, 128-ci xütbə, s.397) (62).

III HİSSƏ

PEYĞƏMBƏR (S.)-İN VƏSİSİ ÜNVANI LÜĞƏT KİTABLARINDA, SƏHABƏLƏRİN VƏ TƏBƏİNLƏRİN ŞEİRLƏRİNDƏ

İSLAMIN ƏVVƏLLƏRİNDƏ

İslamın əvvəllərindən etibarın «Vəsi» ləğəbi İmam Əli (ə.) üçün məşhur bir ləqəbə çevrilmiş, bu ləqəb lüğət kitablarında da cərəyan etmişdir. Belə ki, «Lisanul-ərəb» kitabının müəllifi «vəsi» kəlməsini belə izah edir: «Əli vəsi adlandırıldı». «Tacul-ərus» kitabında deyilir: «Vəsi kəlməsi «ğəni» vəznində olub Əlinin (raziyəllahu ənh) ləqəbidir».

Mübərrədin «Əl-kamilu fil-lüğət» kitabında qeyd etdiyini də tezliklə gətirəcəyik. Bu ləqəb İslamın əvvəllərində yaşamış şairlərin şeirlərində də qeyd olunmuşdur. Peyğəmbərin şairi Həssan ibni Sabit o Həzrətin vəfatından sonra qoşduğu bir şeirdə belə deyir:

«Allah Əbəl-Həsənə bizim tərəfimizdən mükafat versin

Mükafat Onun əlindədir, kim Əbul-Həsən kimi olar?

Rəsulullahın məqamını bizim aramızda qoruyub saxladın;

əhd və vəsiyyətdə,

Sənə məxsus idi, səndən başqa kim ona daha yaxın ola bilər? Kim, hansı kəs?

Məgər sən onun qardaşı, hidayət edən vəsisi

Onların arasından kitab və sünnəyə ən çox bilikli şəxs deyildinmi?»

(51).

«Allaha and olsun ki, vəsi Əlidən sonra heç bir bəşər İnsan qövmləri ilə İbni Abbas kimi danışmamışdır» (51).

Vəlid ibni Əqəbə Osmanın qətlə yetirilməsi barəsində «Agah olun ki, o üç nəfərdən (Peyğəmbər, Əbu Bəkr və Ömər), sonra insanların ən yaxşısı qətlə yetirildi,

O da Misirdən gələn Təcibinin (qeyd.6) əli ilə qətlə yetirildi

şeyrlərini deyəndə, Fəzl İbni Abbas onun cavabında dedi:

*«Agah olun! Peyğəmbərdən sonra ən yaxşı adam,
Quran sahibi nəzərindən Peyğəmbərin seçdiyi vəsidir,
Namaz qılan ilk şəxs, həm də Peyğəmbərin kürəkəni,
Bədrdə azğınları həlakət quyusuna salan ilk şəxs odur!»*(140, qeyd.7).

Ənsar şairi Neman ibni Əclan Peyğəmbərin vəfatından sonra bir şeyir oxuyaraq deyir:

*«Bəli, bizim qəlbimiz Əli ilədir və o haqq üzrədir,
Ey əmr, bu iş ona layiqdir, sənə bunu bilmirsən!
O seçilmiş Peyğəmbərin vəsisi və onun əmi oğlusudur,
Küfr və zəlalətə qalib yeganə pəhləvandır».*

Neman bu şeyiri o zaman qoşmuşdu ki, Əmr ibni As ənsarı «Səqifə» hadisələrini və eləcə də İmam Əli (ə.)-in Qüreyş mühacirləri müqabilində onlardan kömək istəmələrinə görə qəzəbləndirmişdi (qeyd.9).

İbni Əbil-Hədid yazır: «İslamın əvvəllərində o Həzrətin «Peyğəmbərin vəsisis» ünvanını ehtiva edən şeyirlərdən biri də Əbdüllah ibni Əbi Süfyan ibni hərəs ibni Əbdül-Müttəlibdir. O, belə deyir:

*«Və Əli – Xeybəri fəth edən həmin pəhləvan bizdəndir,
Bədr gününün fatehi cəşə gələn ordu sütunları ilə
Seçilmiş Peyğəmbərin vəsisi, həm onun əmi oğlusu,
Namaz qılan ilk şəxsdir, din və təqva ilə yanaşı»* (100).

2 – Cəməl müharibəsində (101).

İbni Əbil-Hədid yazır: Bədr döyüşündə iştirak edən Əbul-Heysəm ibni Təyyəhan deyir:

*Zübeyrə de, Təlhəyə de, biz o qoçaq kəslərik
Ki həmişə ənsar şüarını veririk,
Qüreyş bizi yoxlayıb həm də görüb ki,
Bədr müharibəsində o kafirlərə nə etdik.
Biz peyğəmbərimizi hər tərəfdən himayə edirdik.
Cismimiz, canımız, gözlərimiz ona fəda olsun.
Bizim imamımız və vəd vəlimiz Peyğəmbərin vəsisidir.
İndi pərdələr kənara gedər, sirlər aşkar olar».*

Ömər ibni Harisə Ənsari, Məhəmməd ibni Hənifənin barəsində belə deyir:

*«O, Peyğəmbərlə eyni addadır, onun vəsisi kimidir,
Onun bayrağında həmişə qan rəngi vardır».*
Əzd qəbiləsindən bir kişi deyir:
*«Bu Əlidir, yaxud həmin vəsidir,
Peyğəmbər Qədir-Xumda onu qardaş adlandırmış.
Buyurmuşdu ki, bu məndən sonra sizin vəlinizdir.
Xoşbəxt və ayıq şəxs bunu aldı, bədbəxt və qarabəxtli unutdu».*
Biz Zəbbə övladları, Əlinin düşməniyik.
Həmin kəs ki, qədimdən vəsi kimi tanınır.
Peyğəmbərin dövrünün yeganə pəhləvanı
Mən Əlinin fəzlində əsla kor deyiləm.
Lakin indi Osmanın matəmində qəmliyəm.
Əslində bu vəli o vəlinin intiqamını istəyir».

Hücr ibni Əli həmin gündə belə demişdir:
«İlahi, Sən Əlini bizim üçün saxla!
O mübarək kişini, bəyənilmiş, razı olduğunu,
Həmin mömin, tövhidçi, pəhrizkarı
Ki, rəyi nə süstdür, nə də ki, azğın,
O yolunu tapmış, müvəffəq və hidayət olunmuşdur.
Pərvərdigarım! Onu saxla, Peyğəmbəri də,
Onun vücudunu da saxla, çünki o, Peyğəmbərin vəlisidir.
Ondan sonra bəyənilmiş vəsidir».
Xüzeymət ibni Sabit Zuş-şəhadəteyn belə demişdir:
«Ey Peyğəmbərin vəsisi! Qov bu müharibədə İslam düşmənlərini
Hovdədə oturanları tez Bədrdən uzaqlat.
Hər şey sizin üçün düzəldi, yalnız bu Şamdan başqa,
Ki, Şamda da təslim və itaət izləri aşkar olacaq.
Onlara bu bəsdir ki, gördülər; sizə də bu bəsdir ki, biz
Necə var idiksə və necə vardılarsa, möhkəm dayanmışıq
Həmçinin Cəməl müharibəsində Ümmül-möminin
Ayişəyə xitab edərək deyir:
«O, Peyğəmbərin ailəsində onun yeganə vəsisidir.

Sənin özün də buna əvvəldən şahid idin».
Əmr ibni Üheyhə də Cəməl müharibəsində İbni Zübeyrin
və İmam Həsənin xütbəsindən sonra belə dedi:
«Ey Həsən, ey batini pak! Ey atasına oxşar!
Bizim aramızda ən yaxşı xütbəyə layiq görüldün.
Oxuduğun xütbənin vasitəsilə Allah
Yava danışanların dilini atandan saxladı,
Pərdələri qaldırdın, həqiqət aşkar oldu.
Batindəki pis fikirlər, tezliklə islah oldu.
Sən İbni Zübeyr kimi deyilsən ki, şəkk ilə söz deyəsən.
(İbni Zübeyr!) Yelbeyinliyi, yüngüllüyü, inadı qoy kənara.
Allah eləməsin ki, o, elə bir yerdə olsun
Ki, vəsinin və nəcibin övladı qərar tutub.
(Ey Həsən!) Sənin kimi bir şəxsiyyət, ey tamam-xeyir ki, o,
Peyğəmbərin üsarəsi (xülasəsi) və vəsisidir.
Xalis, təmiz bir şeyin qatılmadığı olacaq».

İbni Əbil-Hədid yuxarıdakı beytləri qeyd etdikdən sonra deyir: «Bu şeirlər və urcuzələrin (beytlərin) hamısını Əbu Muxnəf Lut ibni Yəhya «Vəqətu cəməl» kitabında qeyd etmişdir. Əbu Muxnəf mühəddisdir və o kəslərdəndir ki, seçki yolu ilə olan imaməti səhih bilir; o, nə şiədir, nə də şiənin böyk şəxsiyyətlərindən sayılır.

Siffeyn müharibəsində qeyd etdiyimiz və Əli (ə.) üçün vəsi kəlməsini göstərən şeirləri Nəsr ibni Müzahim özünün «Siffeyn» kitabında qeyd etmişdir. O da hədis alimlərindəndir.

SİFFEYN MÜHARİBƏSİNDƏ OXUNAN ŞEİRLƏRDƏ VƏSİYYƏT

Əli (ə.)-ın məktubu Cərir ibni Əbdüllah Bəcliyə və Əşəs ibni Qeys Kindiyə (onlar Osmanın İrandakı valiləri idi) çatdıqda, Cərir aşağıdakı şeirlə İmam cavab verdi:

«Əlidən bir məktub bizə tərəf gəlir.
Bu məktubu İranda cavabsız qoymaram mən,
İndi bizə çatanda nə ondan boyun qaçırır,
Nə məzəmmət edirəm, nə məlamət edirəm,

*Biz onun ölkəsində sərhədlərə valiyik,
Əziz inadkarları zillətə sahib pənahımızda saxlarıq,
Düşmənlə biz qarşılaşıb dayananda,
Ölüm qədəhlərini boğazlarına tökərik, dəyən dağlara
şəfa verərik,*

*Onları öz qılnc və nizəmisizlə elə vurarıq
Ki, cəsədlərinin zərrələri havada pərvaz edər,
Biz yəqinlə, imanla dinin yolu ilə gedirik,
Bizim dinimiz zülmətləri yaran Peyğəmbərin dinidir,
Həmin şəxs ki, Allahın əmini və dəlilidir,
Yer üzündə ədalətli insanların pənahıdır,
Məlik Allahın Rəsuludur, ondan sonra isə,
Onun canişini, xəlifəsidir ki,
bizim yeganə arxalanacağımızdır,
Əlini deyirəm, Peyğəmbərin vəsisin,*

Biz onun xatirinə ümmətin azğınları ilə müharibə aparırıq (144).

Əşşə ibni Qeys də İmam Əli (ə.)-ın məktubuna belə cavab vermişdi (qeyd.10).

*«Əlinin qasidi bizə tərəf gəlibdi,
Gəlişiyə bizəri sevincə qərq edibdi.
Vəsinin qasidi, yəni vəsiyyə-Peyğəmbərin
Ki, möminlər içində hər bir fəzilət onundur,
Allah yolunda və Mustafa üçün, yəni
Rəsulullahi-əmin Nəbi üçün çalışdı və iklas göstərdi
Allah yolunda çalışıb, heç vaxt da usanmadı,
Bütün inadkarlarla, inkarçılarla cihad etdi,
Peyğəmbərin vəziri, həm də kürəkəniydi,
Zalım, zülmkar üçün ölüm qılncı idi».*

*Onun dilindən həm də belə demişlər:
«Vəsinin bir qasidi bizə tərəf gəlibdi,
Haşimdən olan pak Əlinin qasidi;
Vəsinin göndərdiyi, yəni Nəbinin vəsisinin,
Yer üzündə gəzən ən yaxşı bir varlığın,
Peyğəmbərin vəziri, onun kürəkəninin,
Bu aləmdə yaşayanların ən şərəfətlisinin,*

*Fəzilət sahibidir, saleh əməllərdə öndə,
Hidayət tapmaq üçün Peyğəmbərə iqtida etdi,
Mühəmmədi deyirəm, Allahın Peyğəmbəri,
Allahın rəhmət yağısı, nəbilərin xatəmi,
Əliyə cavab verdik, çünki hamıdan üstündür,
Onun ibadəti xalis, həmişəlik. Daimdir,
Fəqihdir, səbirlidir, həm də ki, heybətlidir
Məşənin şirləri tək, istədiyi vadiyə yol açar (146).*

Müaviyə Misri Əmr Asa bağışlamışdı ki, İmam Əli (ə.)-la müharibə aparsın. İmam da onun barəsində bir şeir qoşmuşdu ki, bəzi hissələri belədir:

*«Əcəba! Eşitdim ki, bir nəfər inkarçı
Saqqalı ağaranda Allaha yalan deyir.
Qulaqları kar, gözləri kor edəndir.
Onun xəbəri heç vaxt Əhmədi razı etməz:
Ki, onun vəsisini əbtərlə yanaşı bilər,
Rəsulun düşməni əbtər, məlun, gözü dardır» (qeyd.12,43).*

İmam Əli (ə.)-ın ordusunda Əşəsin işdən götürüldüyünə və qəbiləsinin ixtilafa düşər olduğuna görə Nəcəşi onun barəsində dedi:

*«Əlinin bəyəndiyini biz də indi bəyəndik.
Burunları kəsməyə hökm versə də yenə!
O, Əhli-beyt içində Peyğəmbərə tək vəsidir.
Və onun tənha varisi; əziz əmilərinin varlığı ilə (qeyd.12).*

«Siffeyn» müharibəsində qeyd olunan, Əli (ə.)-ın vəsiliyi (buna vəsayət də deyilir) ehtiva edən şeylərdən biri də Nəsr ibni Əclan Ənsarinin aşağıda qeyd etdiyimiz şeiridir:

*«Canıma and içirəm ki, Siffeyndən,
Siffeyn ordusu və onun keçmişindən qafiləm,
Mən həqqəm, heç bir fitnədən çəkinmirəm,
Lakin doğrusu, bu fitnə barədə bixəbərim,
Onların cərgələrində sıx bir həmrəylik,
Bunların oyunbazlıqlarında isə ikitirəlik,
Vəsi bizim rəhbərimizdir, bəs təfriqə niyə?!
Heç vaxt! Bu yalnız itaətsizlik və kömək etməmək ucbatından olar!
Öz əqillərinizi əbəs yerə danlamayın, çünki hər kəs fitnələrdə ağıllı*

olmasa, onda xeyir olmaz!

*Yolunu azmış Müaviyəni boşlayıb dərhal,
Vəsinin dininə tabe olun ki, tezliklə onunla üzbəüz olarsınız»*

(145).

Hücr ibni Ədi deyir:

*«Ey Rəbbimiz! Əlini bizim üçün hifz elə!
O pak-pakizə nəfsi, layiqli bir insanı.
O mömin ki, hidayət olub, bəyənilibdir,
Onu ümmətə hidayətçi, yol göstərən qərar ver.
O kəs ki, nə rəyi süstdür, nə də cahildir.
Rəbbim! Onu Peyğəmbərin kimi hifz elə.
Haqiqətən o, Peyğəmbərin vəlisidir.
Peyğəmbər onu özündən sonra vəsi seçibdir (qeyd.13).*

Əbdür-Rəhman ibni Züeyb Əsləmi deyir:

*«Hərbin oğlu Müaviyəyə söylə ki,
Sənə nə olub, düz yola qayıtmırsan?
Hər dövrdə azğınlığa gedəcəksən?
Haqqı icra edən, Qurana alim olanla vuruşacaqsan
Bil ki, əgər bir gün qurtarsan da canını,
Yağış damlaları kimi böyük qoşunla görüşünə gələcəyik,
Elə bir ordu ki, vəsi ona sərkərdədir.
Sənə tərəf göndərər ki, səni hürüb yolunu azmaqdan saxlasın»*

(qeyd.14).

Müğeyrə ibni Haris ibni Əbdül-Müttəlib deyir:

*«Ey canlarından keçən döyüşçülər! Səbirli olun,
Müaviyyənin məkri sizi qorxutmasın: haqq aşkar olacaq!
Hər kəs fitnə yaradırsa, onunla döyüşün,
Qələbə o kəsindir ki, çətinlikdə səbir etsin,
Bədənlerinizi qılıncların itiliyinə doğru qovun ki, bu yolda
Savaba, mükafata, Allahın köməyinə ümidvarıq;
Yəqin bilin: hər kəs sizinlə müxalif olsa,
Bədbəxtliyə, ziyanə, xəsarətə düşər olar.
Çünki sizin sərkərdəniz Peyğəmbərin vəsisidir.
Onun Əhli-beyti və Quran sizin aranızdadır» (qeyd.15).*

Fəzl İbni Abbas deyir:

«*O, Peyğəmbər xanəndanında yeganə vəsidir.*

Mübarizə meydanında yeganə pəhləvan, yeganə mübariz istəyəndir».

Münzər ibni Əbi Hümeysə Vəddai deyir:

«*Səni Allaha görə sevməyən bizdən deyil,*

Ey Peyğəmbərin vəsiyyəti sahibi və vəsisi!» (qeyd.16).

İBNİ ABBASIN MƏKTUBUNDA VƏSİYYƏT

Siffen müharibəsində İbni Abbas Müaviyyənin məktubuna cavab olaraq belə yazdı:

Bismillahir-rəhmanir-rəhim.

Amma bəd. Sənin məktubun mənə çatdı, yazdıqlarını oxudum, bildim ki, Osmanın köməkçiləri ilə müxalifət etməyimizi və Bəni-Üməyyə hökumətinə qarşı çıxmağımızı xoşlamırsan. Canıma and olsun ki, sən Osmanın qətli ilə öz ehtiyacını təmin etdin. O zaman ki, səndən kömək istədi, ona kömək etmədin. Bununla da öz istəyinə nail oldun Səninlə onun arasındakı əlaqə Osmanın ana tərəfindən olan qardaşı Vəlid ibni Üqbədir. Amma bizi Teym və Ədinin düşməni hesab etdiyinə gəldikdə isə, bil ki, Əbu Bəkr və Ömər Osmana nisbətən yaxşı idilər, Osman da səndən yaxşı idi. Amma sənin dediyin «Qüreyş böyüklərindən altı nəfərdən başqa heç kəs qalmayıbdır» sözünə gəldikdə isə, bil ki, o qəbilənin içərisində çox böyük şəxsiyyətlər vardır və onların da ən yaxşısı səninlə mübarizə aparır. Bizi buraxanlar yalnız o kəsdir ki, səni də buraxmışdır. Sonra müharibəni xatırladırsan, bil ki, bizim səninlə hələ də bəzi məsələlərimiz vardır; sən keçmişlərini unutmusan, gələcəyə də qorxu ilə baxırsan. Sən mənə yazmısan ki, «Əgər camaat səninlə beyət etsə, mən də dərhal sənə tabe olacağam». Bil ki, camaat Əli ilə beyət etdilər, halbuki Peyğəmbərin qardaşı, onun əmisi oğlu, onun vəsisi və vəziridir. O məndən daha yaxşıdır. Sənin isə bu xilafətdə heç bir haqqın yoxdur. Çünki sən tüləqadan (minnət qoyulub azad edilənlərdən), əhza bın rəislərindən və ciyə r yeyən hindin oğlusan!

Vəssəlam!»

İbni Abbasın məktubu Müaviyəyə çatdıqda onu oxuyub dedi:
«Özüm etdim ki... Allaha and olsun, çalışaram ki, bir il müddətində onunla yazışmayım». Sonra belə bir şeir qoşdu:

*«İbni Abbası bir yolu seçməyə çağırdım.
Onu həmin yola layiq görüb məktubu yazdım.
Lakin o, öyüdlərimə tərsinə, hadisəni əksinə görür,
O, çətinliklərdə mənə kömək edən deyil,
Bəyan etdikləri onun həddində deyil.
Bir şey artırmadı ki, qəzəbimi yenə coşdursun.
İbni Abbasa de: Məni qorxudan görürəm,
Çünkü o, helminin qədərini bilmir, mənə qafil deyiləm.
Belə isə, bacardığın qədər şığıb şaqqılda!
Mən səni qəmləndirən şeylərə əli açığam.
Nə qədər ki, diriyəm, Siffeyn mənim evimdir,
Səni gözləmək və qorxutduğun şeylər, məni öldürə bilməz!»*

Fəzl İbni Abbas onun cavabında belə yazdı:

*Bil, ey hindin oğlu! Mən qafil deyiləm,
Sən də istədiyin şeyə nail olmazsan,
Yoxsa müharibə öz odunu söndürməyə doğru getdiyi vaxt,
Dizlərini büküb, sinəsini yerə qoyubmu?!
Şam əhlini bədbəxt edib, dəhşətə salıb,
Hamısı qəmdən dizini qucaqlayıb, ya da çıxıb gediblər
Sən ki, bizim haqq olmağımıza inanmısan,
İndi rəva olmayan bir şeyə çağırırsan?!
İbni Abbası hiylə ilə sazişə çağırdın.
O da bu sazişi, ölənə qədər qəbul etməyəcək!
Heç vaxt saziş olmayacaq; süvarilər nizə ilə vuruşacaq,
Onu küfrün, cahiliyyət başçılarının başına çırpacaq.
Sonra and içmisən ki, artıq ona (İbni Abbasa) məktub
yazmayasan.*

*O vaxtdan bir il keçənə kimi,
Lakin sənin istəyin, onun cavabının qarşısını alacaq,
Ki, dəqiq şəkildə hədəfə vurmuş, səni qəzəbləndirmişdir!*

Ona demisən: «Əgər camaat səninlə beyət etsə, onlara itaət edərsən».

*Çox yaxşı! Bu Əlidir, piyadaların, süvarilərin ən yaxşısı!
Peyğəmbərin Əhli-beyti arasında onun yeganə vəsisi!
Döyüşün, cihad meydanının yeganə şücaətlisidir,
O indi sənin qarşındadır, o şey ki, onu axtarırsan:
O kəs ki, qılıncının itiliyini bilir və heç vaxt ondan üz döndərmir!*

Malik Əşdər belə deyir:

*«İmamdan başqa hər bir şey kiçikdir,
İmamın vəfatı böyük bir işdir,
Biz bu gün öz haqq hədəfimizə çatmışıq,
Bu yolda müqavimətli, cəsur köməklərimizi fəda qılmışıq,
Ki, onlardan biri min nəfərə bərabərdir,
Əlbəttə, belə kəslərin mükafatı saysız-hesabsızdır,
Bizim dəstəməz həmişə xeyir yolundadır,
Nemətdə, səadətdə, sevinc yolundadır,
Hər kəs vəsi olan Əlinin simasını görsə,
Bilər ki, o, zülmətdə parlayan təmiz bir nurdur.
And olsun o kəsə ki, camaat onun üçün həcc edir,
Əli qaranlıq zülmətlərdə nur saçan bir çıraqdır,
Hər kəs onun imamətini razılıqla qəbul etsə,
Günahı əfv edilməklə mütləq behiştə gedər!
Əlbəttə, Allahın fərmanına əməl etdikdən sonra,
Hidayətə tabe olmaqdan başqa bir yol yoxdur» (qeyd.17).*

Məsudi «Murucuz-zəhəb» kitabında İmam Əli (ə.)-a mərsiyə oxuyanlar barəsində deyir ki, o Həzrətin şiələrindən biri belə bir şeir qoşmuşdu:

*«Səbirli ol! Nə çox məşğuliyyət və unutqanlıq var ki,
Sənin qəminin şiddətini aradan aparar,
Peyğəmbərin vəfatı, vəsisinin qətlə yetməsi,
Hüseynin şəhadəti və Həsənin zəhərlənməsini yaddan çıxarmışdır!» (92).*

Hücr ibni Ədinin qətlə yetirilməsi barəsində belə deyir: «Hücrün qatili ona dedi: «Əmirəl-möminin (yəni Müaviyə) mənə fərman verib

ki, azğın bir sərkərdə, küfr və tüğyan mənşəyi olduğun, Əbu Turabı sevdinin üçün səni və dostlarını qətlə yetirəm. Amma əgər küfrünüzdən qayıdıb öz rəhbərinizi lənətləsəniz və ondan bezarlıq etsəniz, onda sizi öldürməyəm». Hücr və onun yoldaşlarından bir dəstəsi dedilər: «Bizim üçün iti qılınclarla doğranmağa səbir etmək, dəvət etdinin şeyi qəbul etməkdən çox-çox asandır! Bundan əlavə, Allahın Peyğəmbəri və onun vəsisinin hüsurunda olmaq bizim üçün cəhənnəm oduna daxil olmaqdan çox-çox sevimlidir!» (92, 3-cü cild, səh.4).

Əli ibni Məhəmməd Ələvi, Samə ibni Lui ibni Qalibə mənsub edilən şeirlərdə belə deyir:

*«Samə bizdəndir, amma onun övladlarının,
İşləri bizim nəzərimizdə müəmmalıdır,
Bəziləri öz nəşəblərini bizim yanımızda saydılar,
O nəşəblər ki, yuxu görən şəxsin əfsanəsidir!
Biz onlara vəsinin dediyi sözləri dedik,
Halbuki, onun hər sözü möhkəm, mətindir:
Bilmədiyin şey barədə səndən soruşsalar nə deyərsən?
De: «Bizim Allahımız daha yaxşı bilir» (qeyd.18).*

MƏMUNUN ŞEİRİNDƏ VƏSİYYƏT

Ələvilərə yaxınlaşmaq siyasəti Abbasi xəlifəsi Məmunu vadar etmişdi ki, İmam Riza (ə.)-ı özünə vəliəhd seçsin. O, vəsiyyəti məsələsini özünün qoşduğu şeirdə belə qeyd edir:

*«Məni danayırlar, çünki Peyğəmbərin vəsisi Əbəl Həsəni sevirəm.
Bu mənim yanında dövrənin qəribəliklərindəndir» (102).*

Həmçinin başqa yerdə deyir:

*«Azğın bir insandan (heyrdəyəm) ki, mənə qəzəblənir,
Çünki vəsinin övladlarına yaxınlaşıram» (55).*

VƏSİ LƏQƏBİNİN ƏSRLƏR BOYU İMAM ƏLİ (Ə.) ÜÇÜN MƏŞHUR OLMASI

Mübərrəd «Kamil» kitabında şair Kumeytdən belə nəql edir:
«Vəsi o kəsidir ki, Təcubi onu şəhadətə çatdırdı,

O, ümmətin ərşi idi ki...

Mübərrəd deyir: «Vəsi ləqəbi elə bir şeydir ki, onu deyib çox təkrarlayırlar» (76, qeyd.19).

Deməli, İmam Əli (ə.) – «Peyğəmbərin vəsisi» ləqəbi ilə məşhur idi. O Həzrət «Əbu Turab» ləqəbi ilə məşhurlaşdığı kimi, «vəsi» ləqəbi ilə də tanınırdı.

Mübərrəd özünün dediyi kimi «İmam Əli vəsi ləqəbi ilə məşhur idi» - sözünü isbat etmək üçün Əbul-Əsvəd Duəlinin sözlərinə istinad edir. Belə ki, o şeirdə vəsi kəlməsi Həmzə və Abbas kəlmələri ilə yanaşı qeyd olunmuş və əlavə izah verilməmişdir:

***«Mühəmmədi şiddətlə sevirəm, həm Abbasi,
Həm Həmzəni, həm Vəsini»*** (qeyd. 20).

Seyyid Himyərinin şeirində isə belə deyilir:

***«Mən həmin dindəyəm ki, Peyğəmbərin vəsisi o dində idi.
Nüxeylədə əhd-peyman pozanları onun əsasında məhv etdi»*** (75).

Başqa bir beytdə isə belə deyilir:

***«Allah Mühəmmədin vasitəsilə onlara minnət qoydu.
Onları hidayət etdi, yedizdirib geyindirdi,
Onlar Peyğəmbərdən sonra yolu onun vəsi və vəlisinə bağladılar,
Kobudluqla, acılıqla ona acı şərbət içirttilər»*** (54).

Şafei məzhəbinin rəisi Məhəmməd ibni İdris Şafei (204-cü ildə vəfat edib) deyir:

«Əgər Peyğəmbərin vəsisini sevmək rəfzdirsə (dindən çıxmaqdırsa),

Onda mən bəndələr içərisində ən çox rafizi olanam» (33).

İbni Düreyd deyir:

«Mən Mühəmmədi və onun vəsisini sevirəm.

Onun iki oğlunu (Həsənlə Hüseyini) və qızı Bətulu-Tahirəni (Fatiməni) sevirəm» (56).

Mütənəbbihin divanında (468-ci ildə vəfat edib) qeyd olunur ki, ona dedilər: «Sənə nə olmuşdur ki, Əmirəl-möminin Əliyyibni Əbu Talibi mədh etmirsən?!» O dedi:

«Mən vəsini mədh etməyi qəsdən tərk etmişəm.

Çünkü o, hər yeri əhatə edən bir nurdur.

Əgər bir şey müstəqil olsa, qaim biz-zat olar (heç bir şeyə ehtiyacı olmaz), necə ki, günəşin nuru hər batili aradan aparır» (31).
Həmçinin, Tahir ibni Hüseyn Ələvinin mədhində deyir:

«O, Rəsulullahın oğlu, vəsinin oğludur,

O ikisinə oxşarın; mən uzun təcrübələrdən sonra bu təşbihi etmişəm» (31).

Şeyxül-İslam Həmvini Cüveyni (722-ci ildə vəfat edib) deyir:

«Əhmədi Muxtarın qardaşı, Haşim nəslinin seçilmişsi,

Şərif, mübarək, əmanətdar, alicənablar atası,

Mürsəllərin imamı, Mühəmmədin vəsisi,

Əli Əmirəl-möminin Əbil-Həsəndir» (60).

Başqa yerdə deyir:

«Əziz peyğəmbərlərin xatəmi – Mühəmmədin qardaşı,

Aləmlərin Rəbbinin pak bir Peyğəmbərinin.

Əli Mustafanın vəsisi, onun vəziridir,

Pak fitrət, alicənab, nuranilər atası heydərdir!» (60, s.7).

Musil əhalisinin müftisi və şeyxül-islamı **Seyyid Məhmud Həbib Übeydi** (1388-ci ildə vəfat edib) 1920-ci ildə İngiltərənin istilaçılıq siyasətlərinə qarşı iraqılıların apardığı mübarizə hərəkətində özünün ilk xəbərdarlığında deyir (ingilislər İraqa və onun əhalisinə vəsiyyət haqqını iddia edirdilər):

«Ey qərb! Çox çirkin və yalan bir iddia gətirmisən!

Biz Peyğəmbərin vəsisindən başqa bir vəsini tanımırıq!»

«Qurana, İncilə and içirəm mən,

Başqa bir vəsini qəbul etmərik –

Hətta qanlarımız sel tək axsa da!

Yoxsa Rəsulun vəsisi, Bətulun həyat yoldaşından sonra,

Biz ingilislərin vəsiyyətinə razı olmaq?!

İraq ölkəsində, lalələrin içində,

Zəhrayi-Bətulun oğlu Əba Əbdillahi,

O yerdə ən yaxşı şəhidlərin qanı axıdılıb,

Peyğəmbərin oğlu Hüseynədən sonra,

Biz ingilisləri özümüzə vəsi seçəkmiz?!

Ey İraq əhalisi! Biz İraqa zülm etmişik,

*Elə zülm ki, qadınların göz yaşı ona fayda verməz,
 O zaman ki, Həsənə-Hüseynə ağlasınlar, yoxsa İraqa?
 İmam Müctəbadan, qardaşı Hüseyndən sonra,
 Biz ingilislərin vəsiyyətinə razı olaq mı?!
 Ey Peyğəmbərin əziz Əhli-beytini sevənlər!
 İraq alçaq fitrətlilərin yeridirmi?!
 O İraq ki, ən yaxşı insanların sülaləsinin mirasıdır.
 Yüksək məqamlı, alicənab imamlardan sonra,
 Biz ingilisləri öz vəsimiz seçək mi?!»
 İkinci xəbərdarlığında isə deyir:
 «Ey yer əhli, ey göy əhli! Şahid olun siz,
 Vəsinin şiasi başqa vəsi qəbul etməz!»
 Həqiqətən, Peyğəmbərlə əhd-peymanı pozduq,
 Öhdəmizə böyük günah, rüsvayçılıq götürdük,
 Əgər vəsiyyəti qəbul edib yolumuzu azsaq,
 Bu halda Peyğəmbərin vəsisi bizə qəzəblənərməzmi?
 Əgər ingilisi özümüzə vəsi seçsək?
 Qiyamət günü nə deyə bilərik;
 Zəhranın atası hidayət Peyğəmbərinə,
 Kərbəladada yatan şəhidə,
 Samirada olan hidayət imamına,
 Əgər ingilislər bizə vəsi olarsa?!»
 Başqa bir qəsidəsində isə ingilislərə belə deyir:
 «Sən bizdən deyilsən, bizim də sizinlə heç bir nisbətımız yoxdur,
 Bəs hansı əsasa görə bizim vəsimiz və qəyyumumuzsan?
 Ey London balası! Sən nə ələvisən, nə haşimi, nə də qüreyşi!
 Sən heç müsəlman da deyilsən! Heç ərəb də deyilsən,
 Hətta biz şərqilərin irqindən də deyilsən,
 Bəs hansı dəlilə görə bizim qəyyumumuz, vəsimiz olasan?!»
 Başqa bir yerdə deyir:
 «Demə ki, sən Cəfərisən, sən də Hənifi.
 Demə sən Şafeisən, o birisi Zeydi!
 Əhmədi şəriəti hamımızı toplayıb,
 Bu şəriət qərbin vəsiyyətini qəbul etməz.
 Bəs hansı əsasa görə bizim vəsi və qəyyumumuz olursan?!»*

*Biz təfriqə siyasətindən daim bezarıq,
Düzgün yola, haqqa hidayət olmuşlarıq.
Ey düşmənimiz, biz dost paltarındayıq!
Bil ki, sən «vəsi» ilə «siddiq» arasında,
Yad bir hiyləgərsən, başqa bir şey deyilsən,
Bəs hansı dəlilə görə bizim qəyyum və vəsimizsən?*

Bura qədər vəsi və vəsayət barəsində qeyd olunanların hamısı 1-ci hicri əsrindən 14-cü hicri əsrinə qədər xüləfa məktəbinin nəzərində tanınmış və məşhur bir nəzəriyyədir. Belə ki, Ayişənin ordusunda Zəbi qəbiləsindən olan bir kişi Cəməl müharibəsində belə demişdi:

«Biz Zəbi övladları, Əlinin düşmənləriyik,
Həmin kəs ki, qədimdən Vəsi adı ilə tanınıb,

Onlar İmam Əli (ə.)-ı Peyğəmbər (s.)-in vəsisi kimi tanıyır, o həzrətin on bir övladına «evsiya» (vəsilər) deyirdilər. Belə ki, Abbasi xəlifəsi Harun ər-Rəşid öz oğlu Əminlə Məmunun gələcək çarpışmalarını öncədən xəbər verməsini məhz vəsilərə istinad etmişdi.

Bəli, onlar İmam Əli (ə.)-ı qəflət üzündən və mənanın dərinliyinə, möhtəvasına diqqət yetirmədən vəsi adlandırırdılar. Amma mənadan agah olduqları və bu ləqəbin məğzini bildikləri halda, bəzən inkar edir, bəzən gizlədir, bəzən də onun mənasını təhrif edirdilər ki, onun nümunələrini tezliklə bəyan edib araşdıracağıq. İnşallah! (45).

ŞAH TƏHMASİBİN TƏZKİRƏSİNDƏN MÜQƏDDİMƏ HİSSƏSİ

Bağışlayan və mehriban Allahın adı ilə!

Hədsiz-hesabsız şükür bir Allaha layıqdır. Qalib və müzəffər padşahların hakimiyyət və dövləti onun hüsn-rəğbətinin yardımı ilədir. Zəmanənin padşahlarının yüksək rütbəsi onun himayəsinin şəfqət və mərhəməti ilədir. Və bu təbəqəni bütün insanlardan xüsusi qayğı ilə ayıraraq seçmişdir. Tay-tuşları içərisində şövkət və həşmətini, cah-cəlalını və dövlətini artırmaqla onun mərtəbəsinin icrası, dünya işlərinin nizama salınması üçün lazım olan vasitə və tədbirləri etməlidirlər. Çünki hamının salamatlıq və asayışı bundan asılıdır.

ŞEİR

«Arzusuna çatmış şahların qılıncından süzülüb axan çeşmələr olmadan,

Şəriət bağçasından yaşıllıq umma, gözləmə.

Şahların fitnəni dəf edən siyasətinin kölgəsi olmasa

Heç kəs əmniyyət sarayında bir də qərar tutmaz».

Peyğəmbərlərin sonuncusuna – Allahın ona və onun övladına hədsiz dua və salamı olsun.

«Adəm hələ su ilə gil arasında olanda (yəni, Adəm dünyaya gəlməmişdən) mən peyğəmbər idim».

«Mən güman edirəm ki, Allah tərəfindən öz nəcib əxlaqıma görə göndərilmişəm. O, (Allah) bəyan etdi ki, məndən sonra peyğəmbər yoxdur».

Yəni Həzrət əmirəlmöminin, mömin imam, dinin başçısı, Allahın qalib şiri, möcüzə, qəribəliklərin təzahürü və «həl-əta» surəsinin tacdarı, «La fəta» meydanının mübarizi, peyğəmbərin ona və ailəsinə salam olsun-hədislərinin biri ki, onun şənində deyilmişdir: o budur:

«Əgər adamlar Əli ibn Əbutalibə olan məhəbbətə görə cəm olub birləşsə idilər, Allah onda od-alovu yaradıb xəlf etməzdi».

Dünya əhlinin dili onun sifətlərini tərif etməkdə qısadır. Əgər dənizlər mürəkkəb, ağaclar qələm, yeddi göy vərəq olsa, ins-cin qiyamət gününə qədər yazsa, tərifinin mindən birini yaza bilməz. Allahın peyğəmbəri (Məhəmmədin) elm şəhərinin qapısına Həsən və Hüseyin atası Əli ibn Əbutalibə və günahsız imamlara Allahın salamı olsun.

Daha sonra, şəni yüksək olan Allahın bu zəif bəndəsi və sonuncu peyğəmbərin-Allahın ona və ailəsinə xeyir-duası olsun-aciz ümməti, onun vəsisinin (canişinin və övladlarının) onların hamısına Allahın duası olsun-sədaqətli qulu Təhmasib ibn İsmayıl ibn Heydər əl-Səfəvi əl-Musəvi əl-Hüseyin xatirinə gəldi ki, cülusumun (taxta çıxmağımın) əvvəlindən bu günə qədər əhvalımın nə cür keçdiyini, öz əhvalat və sərgüzəştlərimi qələmə alım ki, məndən sonra bir yadigar kimi dünyada qalsın. Əziz övladlarımın və dostlarımın təlimatı olsun. Nə vaxt dostların nəzərinə çatsa, xeyir-dua ilə yad

etsinlər. Süniliklə yazılmadığına və təmənnasız olaraq qələmə alındığına görə xırdaçılığa yol verməsinlər, şək-şübhə, yalan və ikiüzlülük kimi nöqsanlardan uzaq bilsinlər. Allah qurtarmağa kömək etsin.

Türklərin Meymun ilinə müvafiq olan hicri (qəməri) tarixlə 930-cu (1524) ildə günorta vaxtı, düşənbə günü, rəcəb ayının 19-da (24-V-1524) 10 yaşında ikən hökmdarlıq taxtına oturdum. Təvəllüdüm türklərin İt ilinə müvafiq 920-ci ilin zülhiccə ayının 26-dır (11-02-1515) «Zil» cülusun tarixidir.

QİTƏ

«Ruhum içrə bir nəqd vardır,

(O) qırmızı kimiya kimidir.

(Elə) bir nəqddir ki, Adəm peyğəmbərə, onsuz duanın təsiri ola bilmədi.

(Elə) bir nəqddir ki, (İbrahim peyğəmbər) oxuduqda, bir tükü belə odda yanmadı.

(Elə) bir nəqddir ki, Musanın bilik və möminliyi, onsuz yarım arpa boyda qızıla dəyməz.

(Elə) bir nəqddir ki, Məhəmməd peyğəmbər, onu özünə bərabər tuturdu.

(O) əziz və çox hörmətli bir nəqddir, bil ki, o da Əlinin məhəbbətidir».

Mənim ağam Allahın yanında sənin ağandan daha əzizdir. (K – s.49). Mənim ağama olan sədaqətim ona aydındır. Onun tərifi izzətli Allahın yanında elə bir dərəcədir ki, əgər yüz min il insan və cin katib, ağaclar qələm, yeddi göy kağız vərəqi və dəryalar (mürəkkəb) və (meşələr) qələm olsa, onun fəzilətinin cüzi bir hissəsini yazı bilməz.

BEYT

«Sənin fəzlinin kitabı üçün dənizin suyu kifayət etməz ki, barmaqların ucunu yaş edib səhifələri sayasan».

Mənim dediklərimin doğrululuğuna «Quranın ayələri bir-birinin ardınca şahiddir. O cümlədən onlardan yazdıq. Birinci: «(İbrəhim)

– mənim zürriyyətimdən də deyəndə, Allah: zalimlərə mənim əhdim yetişməz – demişdi».

Başqa ayə: «Allahdan başqa bir kimsə bilməz, elmdə yüksək məlumatı olanlar dedilər: «Biz ona inandıq, hamısı da Allahımızın tərəfindədir».

Başqa ayə: «İmran xanədanını bütün aləm üzərinə imtiyazlı etdi».

Başqası günün ayəsidir. Allah demişdir:

«Gəlin oğullarımızı, oğullarınızı, qadınlarımızı, qadınlarınızı çağırmaq».

Digər bir «Quran» ayəsi:

«Allaha itaət edin, peyğəmbərə itaət edin, əməllərinizi batil etməyin».

Başqa ayə:

«Mən bu gün dininizin ikmaminə mükəmməlləşdirdim. Sizə nemətimi tamamladım. Sizin üçün din olaraq islamı seçdim.».

Başqası:

«Sizin köməkçiniz, işinizi görən ancaq Allah və peyğəmbərdir. Namazı düzgün qılın, zəkat verən, rükuda bulunan möminlərdir».

Başqa bir «Quran» ayəsi:

«Onlar ki, iman gətirib, yaxşı əməl işləyiblər, onlardan ötəri axirətdə nə gözəl yer vardır!»

Gədri-Xumda nazil olan «Quran» ayəsi. Allah demişdir:

«Ey Peyğəmbər, Allahın tərəfindən sənə nazil olanı xalqa yetir. Əgər belə etməsən, peyğəmbərliyini yerinə yetirməmiş olarsan. Allah səni camaatdan qoruyar».

Quran ayəsi:

«Sən onlara de: Mənimlə sizin aranızda Allahın bir də içərisində kitaba aid elmi olan şəxsin şahadəti əl verir».

Başqa ayə:

«O gün hər kəsi əməlləri ilə bərabər çağıracağıq».

Başqa ayə:

«De ki, Allahın sözlərini yazmaq üçün dəniz mürəkkəb ola və bir o qədər yenə mürəkkəb əlavə olunursa, Allahın sözləri bitmədən o (mürəkkəb) qurtarar».

«Quran» ayəsi:

«Ey əhli-beyt (ey əhli-Məhəmməd, qızı Fatimə, Fatimənin əri Əli ibn Əbutalib, Fatimə və Əlinin oğlanları Həsən və Hüseyin) Allah sizdən yalnız çirkin şey gözləmir. Sizi tərtəmiz yaratmaq istəyir».

Başqa ayə:

«Allah onun mövlasıdır (ağasıdır), Cəbrayıl da möminlərin salehi (səlahiyyəti olanı) və köməkçisidir».

De ki, risalətimin (Peyğəmbərliyimin) təbliği xüsusundan əqrəbamı sevmənizdən başqa sizdən heç bir şey istəmirəm».

Möminlər! Peyğəmbərlə gizlicə qonuşacağınız zaman, qonuşmanızdan əvvəl sədəqə veriniz».

(Şiə) Məzhəbində (olanlar) etiraf edirlər ki, kövsər suyunun saqisi Həzrət Əmirəlmöminin Əli ibn Əbutalibdir – ona və ailəsinə Allahın duası və salamı olsun. Quran ayələrində (deyilir):

«Yaxın (adamlar) kafur (təbabət və texnikada işlənən kəskin və spesifik qoxulu maddə) qatılmış şərab içərlər».

Başqa ayə:

«Onlar dünyada aldıklarını yerlərinə gətirirdilər. Şərri şiddəti aşkar olan bir gündən qorxurdular. Yeməyə iştəhası olmasına baxmayaraq yoxsula, yetimə və əsirə yemək yedirdirdilər. Səbrlərinə görə mükafat olaraq onlara cənnət və ipək paltarlar verdi».

Quran ayəsi:

«İxtilafa düşdükleri böyük bir xəbəri soruşarlar»,

«Biz sənə kövsəri vermişik».

BEYT

Sözün üçdə biri şəksiz imamın tərifidir,

O şəxs ki, şəkk etdi, Allahı inkar edən oldu.

Allahın elçisi (Məhəmməd) – Allah ona xeyir-dua versin və sakit etsin – demişdir:

«Ya Əli! Səninlə mən qandan bir, candan bir, cismən də, ruhən də birik».

Və (başqa) hədis:

«Sənin mənə görə yerin Hərurun Musaya görə tutduğu yer qədərdir, çünki məndən sonra daha peyğəmbər yoxdur».

Başqa hədis:

«Mən kimin quluyamsa, Əl idə onun quludur».

Onun Həzrət (Əli) haqqında buyurduğu duadır:

«Allahummə! İmdadına yet o kəsə ki, onlar imdada çatıb.

Düşmən çıx o kəsə ki, onlar ədavət edib. Havadar ol kəsə ki, onlar arxa çıxıb. Dara sal o kəsi ki, onları darda qoyub. Lənətə gətir o kəsi ki, onlar zülm edib!»

İbn Malikə aid olan başqa hədis:

«Ey Allah! Sən ən yaxın bir məxluqunu mənə göndər ki, mənimlə birlikdə bu quşdan yesin».

Və başqası: «Sən Günəşsən, Əli isə Ay».

Və müqəddəs hədis:

«Əli kimi cavan mərd yoxdur, Zülfüqarı kimi qılınc».

«Mən elmin şəhəri, Əli isə onun qapısıdır».

Və başqası:

«Ya Əli! Səni sevər yalnız Allahdan qorxan mömin bir şəxs, səndən isə uzaq durar ancaq arsız ikiüzlü bir riyakar».

Və başqası:

«Mən də Əli də bir nurdanıq».

Və başqası:

«Mən də, Əli də Allahın bəndələri üçün Allahın sübut-dəliliyik».

Və müqəddəs hədis:

«Əgər adamlar Əli ibn Əbutalibə olan məhəbbətə görə cəm olub birləşsə idilər, Allah onda od-alovu yaradıb xəlq etməzdi».

NƏZM

«Ey deyən ki, dünya işlərinin axırı necə olacaq,

dostların ürəyi istədiyi kimi olacaq.

Qeybin sirrindən elə bir hikmət üz verəcəkdir ki, ona iki çox dəqiq görən göz heyran qalacaqdır.

Bu əlamət və nişanələri ki, biz görürük, əvvəldə deyildiyi kimi də olacaqdır».

(K – s.71) İş (ancaq) Mustafa və Mürtəza xanədanının əlindədir, Onlar necə istəyirlərsə, elə də olacaqdır».

ŞAH TƏHMASİBİN RUM ELÇİLƏRİ İLƏ SÖHBƏTİ

Bağışlayan və mehriban Allahın adı ilə!

(S.1) Allahın hədsiz-hesabsız şükründən sonra Peyğəmbər və imamlara, xüsusilə İmam Əliyə salavat və salamdan sonra xatırladaq ki, ulu Allah öz hikmətli və əziz «Quran»ında buyurur: «Ey Məhəmməd, xalqı gözəl nəsihətlər yolu ilə öz Allahını tanımağa və ona ibadət etməyə çağır və mülayimcəsinə onlar ilə söhbət et!»

Demək lazımdır ki, yuxarıdakı ayədə Allah öz peyğəmbərinə əmr edir: İslam dini ehkamlarının xalqa təbliğ edərkən aşağıdakı üç üslubdan birinə riayət etməlisən:

1. Müəyyən və qəti dəlillər ilə məqsədi sübut etmək.
2. Gözəl nəsihətlər və ürəyəyatan izahatlarla haqq sözü və həqiqəti aşkar etmək.
3. Aydın, əyani müqəddimələr ilə öz iddialarını müqabil tərəfə sübut etmək.

Təsadüfən zülhiccə ayının 14-cü gecəsi divanxanada yatmışdım, İmam Əlini (ə.) yuxuda gördüm. Gördüm ki, guya Əli o zaman Qəzvində Dövlətxana olan Zeynal xanın evində oturubdur. Yanında iki nəfər qarasaqqallı gənc oğlan vardır. Onların təxminən 25 yaşı olardı və Əlinin arxa tərəfində dayanmışdılar. Mə irəli gedib Əlinin qarşısında yeri öpdüm və diz çökərək dedim:

- Mən bu çayın o tərəfinə gedirəm. Mənimlə özbəklər arasında müharibə olacaq, ya yox?

O, dedi:

- Sənin hansı bir mühüm işin müharibə vasitəsilə düzəlmişdir ki, bu işin də onun vasitəsilə düzələ?!

Mən yenə soruşaraq dedim:

- Ya Əmirəlmöminin, çayın o biri tərəfində bizim vəziyyətimiz necə olacaqdır?

Əli dedi:

- Çayın o tərəfində sizin üçün faydalı bir şey yoxdur. Hər nə varsa, ancaq çayın bu biri tərəfindədir.

Mən bu sualı üç dəfə təkrar soruşdumsada o mənə eyni cavab

verdi.

Sonra Əli (ə.) mənə üç kəlmə söz tapşırdı:

1. Əlqəm çayını unutma, onu gözdən qoyma.
2. Nəzir elə ki, Səmərqənd şəhərini ələ keçirdikdən sonra mənim məqbərəmi də İmam Rzanın məqbərəsi kimi təmir edəsən.
3. Əvvəllər Şah (İsmayılın) qasidi olan, sonralar isə İmam Rzanın məqbərəsinə mütəvəlli təyin etdiyim fəthi bəyi mənə tapşırdı.

Bu zaman mən yuxudan ayıldım. Bizim əqidəmizə görə imam və peyğəmbərləri hər kəs yuxuda görsə, elə bil ki, onları ayıqlıqda görmüş və onların dedikləri də həqiqətdir. Buna heç şübhə də ola bilməz. Bu yuxudan mən çox ümüdvar oldum.

Mənim bir ağam vardır. Səni ona tapşırıram ki, sənə (pis əməllərinin) cəzasını versin! Xeybər qalası qapısını yerindən qoparan bir əl, sənənin də başını qopara bilər!

NƏZM

«Allahın əli birləşdi

bir əl oldu Heydərin (İmam Əlinin) qüdrəti.

Belə bir əlin iki barmağı ona səbəb oldu,

Xeybərin qapısını qopardı».

Əlqas yenə yazırdı ki, Həzrəti Xandigar Mənə silah, daş-qaşla işlənmiş əşya, libas, at, dəvə, qatır və xələtdən başqa 30 min əşrəfi qızıl pul vermişdir.

Mən dedim:

- Bu saydıqların da sənə mübarək olsun. Ancaq bu pullar qiyamət günü sənə fayda verməyəcəkdir. Aydınır ki, 30 min əşrəfi ilə külli miqdarda qoşun və əmlak əldə etmək olar. Lakin dünya malının etibarı yoxdur. Dünya malı murdar bir şeydir. Onun ardınca gedənlər isə itdirlər.

NƏZM

«Bu iki günlük nəqdi burax getsin,

iki günlük nəqd ilə iş aşmaz.

Elə bir nəqd əldə et ki,

Qiyamət günü dərdinə gərək olsun».

Əgər sənə bu şeyləri veriblərsə, mənim daxilimdə elə şeylər (TB – s.43) vardır ki, həm bu dünyada, həm də o dünyada mənə fayda verə bilər.

O şey qızıl və qoşun deyildir. O öz ağama olan məhəbbətimdir ki, səni də ona tapşırıram. Nəticədə görəcəksən ki, səndə olan nəqd yaxşı faydalıdır, ya məndə olan nəqd.

NƏZM

*«Canımın daxilində bir nəqd vardır
qırmızı kimiya kimidir.
elə nəqdir ki, pak Adəm
onsuz heç bir iş görə bilməzdi.
Elə bir nəqdir ki, (İbrahim) Xəlil oxuduqda,
od onun bir tükünü də yandırmadı.
Elə bir nəqddir ki, Musanın elmi və paklığı,
yarım arpa boyda qızıl qədər də dəyəri yoxdur.
Elə bir nəqddir ki, Məhəmməd peyğəmbər,
onu özü ilə bir səviyyədə tuturdu.
Əziz və çox sevimli bir nəqddir ki,
o da Əlinin məhəbbətindən başqa bir şey deyildir».*

Mənim ağam Allahın yanında sənin ağandan üstündür. O, məni yaman gündə qoymaz ki, sənin 10 min su tuluğundan qorxam. Mən o adamın quluyam ki, Allah onun haqqında ayələr göndəribdir. O cümlədən: «SİZİN RUHUNUZ VƏ BİZİM RUHUMUZ», «DOĞRUDAN DA ALLAH İSTƏYİR Kİ, SİZİN AİLƏNİ BÜTÜN GÜNAHLARDAN TƏMİZ ÇIXARA», «ALLAH YOLUNDA YOXSULA, YETİMƏ VƏ ƏSİR DÜŞƏNLƏRƏ XÖRƏK YEDİRDİRİRLƏR».

Qiyamət günü minlərlə sənin ağan kimi susayanlar mənim ağamdan su istəyəcəklər. O isə istədiyi adama Kövsər hovuzundan su verəcəkdir.

Bir də mənim ağam Həzrəti – peyğəmbərdir ki, - Allahın ona və (TB – s.44) ailəsinə salamı olsun – böyük Allah onun haqqında deyibdir:

«SƏN OLMASAYDIN KAİNATLARI YARATMAZDIM».

BEYT(LƏR)

*Əzəmət dünyasının incisi Məhəmməddir,
Peyğəmbərlik hökmü onda sona çatdı.
İki ox məsafəsi taxtının sultanıdır,
İki dünyanın şahı olan Allahın dostudur.
Əsra meydanının mahi süvarisi,
«Biz sənə qələbə qazandırdıq» meydanının pəhləvanı,
Vəhy sirlərinin əmini və məhrəmi,
«Yasin» və «Təha» (surələri) bağının mülayim küləyi,
Əvvəlin və axırın (hər iki dünyanın) şəfisi odur.
Aləmlərə Allahın rəhməti odur.
Mustafaya salam, dinin əsasıdır,
Başqa xoşbəxtliklər ondan asılıdır,
Salam göndərməyi ürəkdən dillər əzbəri elə,
Ailənin tərifini həmişə ürəkdən söylə.
Mustafanın nəslinin qulu ol,
Din yolunda Əlinin ayağı altında torpaq ol.
Hədsiz-hesabsız tərif və salama,
Məhəmməd və Məhəmmədin ailəsi layiqdir».*

Bir də Allah-Təala o Həzrətin şəninə buyurmuşdur:

«O, BOŞ VƏ ƏSASSIZ DANIŞMIR. ONUN SÖYLƏDİKLƏRİ ALLAH TƏRƏFİNDƏN ONA VƏHY OLUNUR».

(TB – s.45) Mənim ağam olan Əlinin haqqında aşağıdakı hədislər deyilmişdir:

«MƏN HƏR KƏSİN AĞASIYAMSA, BU ƏLİ DƏ ONUN AĞASIDIR». «SƏN MƏNİM ÜÇÜN HARUN KİMİSƏN, MUSA ÜÇÜN». «MƏN ELMİN ŞƏHƏRİYƏM, ƏLİ İSƏ O ŞƏHƏRİN QAPISIDIR».

Bir də Məhəmməd (ə.s.) ancaq mənim ağamı (Əlini) çiyinə qaldırmışdır ki, Kəbə evindəki bütləri sındırsın. Bir də Allah Cəbrayıl vasitəsilə behişt quşlarından birini kabab etdirib Məhəmmədə göndərmişdi. Məhəmməd (ə.s.) isə o xörəyi tək yemək istəməyib, Allahdan xahiş etdi ki, ilahi, xalq içərisindən sən ən çox sevdiyin və səni ən çox sevən adamı mənim yanıma göndər, bu xörəyi onun ilə

birlikdə yeyək. Həmin saat Əli (ə.) hazır oldu və xörəyi yeməkdə iştirak etdi.

- Mənim ağam Əli (ə.) namazını vaxtında qılsın deyə, günəş də onun sözünə itaət etdi. Bir yerdə dayanıb durdu və ancaq Əli (ə.) namazını qurtardıqdan sonra batdı.

Bir də mənim ağam Əli (ə.) Əmr ibni-Əbdövüdə zərbə vurub öldürdü. Məhəmməd (ə.s.) bu haqda demişdir:

«Əbutalib oğlu Əlinin Xəndək günü etdiyi igidlik, mənim bütün ümmətimin qiyamətə qədər edəcəyi ibadətdən üstündür».

Əli (ə.) Xeybər qalası qapısını yerindən qopartdı. Allah ona Zülfüqar adlı qılınc verdi. «Nadi Əli» duası onun haqqında nazil oldu (TB – s.46). Mən səni (Əlqası) öz ağama tapşırdım. Sən isə məni öz ağana (Xandigara) tapşır. Ağalar bizim haqqımızda nə istəyirlərsə etsinlər (129).

IV HİSSƏ

ADLAR, TƏXƏLLÜSLƏR VƏ ŞEİRLƏRDƏN NÜMUNƏLƏR

Tanrı və peyğəmbər vəsfinə Əli və övladı – Əli şənina, Kərbəla müsibətinə qəsidə, qəzəl, mərsiyə və s. əsərlər həsr edən çox az işıqlandırılan şairlərin yaradıcılığına, haqlarına müəyyən məlumatı «Şükufeyi-ğəm», «Gülşən», «Yasəmən» və digər növhə kitablarında, Tahirə Nurəliyevanın tərtib etdiyi «Əlyazma kolleksiyalar kataloqu» toplusunda göstərilən müxtəlif «Divan»larda, «Cüng»lərdə, «Təzkirələrdə», «Bəyaz» və «Məcmuələr»də rast gəlmək olar. Müxtəlif təxəllüs, ləqəb, nisbə imzalarda yazıb yaradan şairlər haqda Ayətullah Müdərris Təbrizlinin «Reyhanətül ədəb», «Astane-Qüdsi-Rəzəvi», Seyyid Əlirza Yəzdinin «Ayineyi daneşvəran», Əli Əkbər Dehxudanin «Lügətnəmeysi-Dehxuda», Şəmsəddin Saminin «Qamusul əlam», «Süxənvəranə – Azərbaycan», Əsrarəli Şah Təbrizinin «Hədiqətüş-şüəra», Səid Niyaz Kirmaninin «Süxəni-Əhli-dil», Əli Əmirinin «Təzkireyi-şüərayi-amud», Qulam Məmmədlinin «İmzalar», Tahirin «Osmanlı müəllifləri», M.Tərbiyətin «Dənışməndani – Azərbaycan» Əziz Dövlətabadinin «Qafqazın farsca yazan şairləri» və sair bir çox digər əsərlərdən geniş məlumatlar əldə etmək olar.

Əhli-beyt şənində əsərlər yaradan şairlərin əksəriyyətinin yaratdığı sənət nümunələri təəssüflər olsun ki, bu günki, günə qədər hələ də nəşr olunmamışdır. Bu misilsiz incilər Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyası Məhəmməd Füzuli adına Əlyazmalar İnstitutunda qorunub saxlanılır. Müxtəlif təxəllüslərdə həmin şairlərin böyük bir qisminin şeirlərini müəllifi olduğum «Azərbaycan dərvişləri və rövzəxanları», «Gizli xəzinələrdən incilər», «Həzrət Əli (ə.) və dünya ədəbiyyatı», «Həzrət Əli (ə.) və Azərbaycan», «Azərbaycanın şairə qadınları və İslam», «İslam idman antologiyası», «Şah İsmayıl Xətai», «Əli (ə.) haradadır» və s. əsərlərimdə çap etdirmişəm.

Yuxarıda adlarını çəkdiyim mənbələrdə əsərləri mövcud olan bir

qismi şair və alimlərin ad və təxəllüslərini və Əhli-beyt, İmam Əli (ə.) haqda olan bəzi şeir nümunələrini oxuculara təqdim edirəm.

Həsən ibn Məhəmməd Rami Təbrizi, Aşüftə Təbrizi, Şərif Təbrizi, Heydəri Təbrizi (16 əsr), Lisani Təbrizi (16 əsr), Kəmaləddin Hüseyn Xarəzmi Mənsur, Nurəli Şah İsfəhani, Seyid Məhəmməd Ürfi Şirazi, Mücrim Kərim Kəşfi, Zühuri Şirvani, Zühuri Xorasani, Şərafəddin Məhəmməd əl Busiri, Məğribi Təbrizi, Şeyx Fəridəddin Əttar Nişaburi.

*...Ki, dördüncü bulara şahi-heydər,
Həbib-i-həqqi məhbubi peyğəmbər,
Şücai şirdili-məhbubi-yəzdan,
Çalar küffarə hər dəm tiğü bürəran.
...Qılan Xeybər qapısın parə-parə,
Qıran hər dəm əduni yarə-yarə.
Dedi iki cahanın sevgilisi,
Ki, mənəm şəhri-elm, oldur qapısı.
Dəxi övladinə, həm tabeinə,
Salam olsun sonuna sabiqinə.
Anın alinə, həm özünə səd bar,
Səlavət ilə salamü mədh təkrar...*

Şeyx Fəridəddin Əttar Nişaburi (*Əsrarnamə. səh.117-118, Əhmədinin tərcüməsindən, B., 2005*).

Tərzi Əfşari, Yəğma, Movci, Möhtəşəm Kaşani, Təbib, Əsir, Kəlim, Hamid, İsmayıl Zəbih, Ləli, Baki, Faiz Dərbəndi, Bədirəddin, Müztər, Kərim ağa Safi, Zülali, Zəlil, Üryan, Nadi, Şeyxi, Fazil, Sail, Dərviş Qənbər Təbərrai, Nədim, Bəsir, Əhqər, Əbdi, Aşiq, Mirzadə Eşqi, Həqir, Möhsin, Şeyx Mahmud Şəbüstəri.

QAYDA

*Peyğəmbərlik Adəmlə başlandı,
Peyğəmbərlərin sonuncusu (xatəmi) ilə başa çatdı.
Nöqtənin ikinci dəfə dövr etməsi,
Kimi, Peyğəmbər də (bu aləmdən) səfər
etdikdən sonra vilayət başlandı.
Vəliləyin tam zühuru da son vəli ilə olacaqdır.
Aləmin dövr etməsi də onunla tamamlanacaqdır...*

ŞEYX MAHMUD ŞƏBÜSTƏRİ
(Gülşəni-raz, səh.48, Bakı, Nurlan, 2005)

Şəbüstəri peyğəmbərlikdə (nübüvvətlə) vilayəti bir dairə şəklində açıqlayır. Dairənin yarısı nübüvvət, yarısı isə vilayətdir. Bu dairə Adəm peyğəmbərlə başlayır və başladığı nöqtənin qarşısında duran Mühəmməd (ə.)-la bitir. O, həzrətdən sonra nübüvvətin iç üzə olan vilayət dövrü başlanır. Bu dövr isə İmam Əli (ə.) ilə başlanır və on ikinci imamla Mehdi (ə.) ilə bitir. Bu fikir əsərlərdə də təkrar-təkrar nəzərlərə çatdırılır.

Mirzə Müştəq, Molla Rövşən, Səbahi Hacı Süleymani, Abdulla Hatif, Mirzə Məhəmməd Hatif Axundzadə Gəncəli, Şikəstəxatir, Salik, Rəşidəddin Səmərqəndi, Cəmaləddin İsmayıl, Ədirnəli Sadiq, Sadiq Səmərqəndi, Sadiq İsfəhani, Sadiq Qummi, Sadiq Heratlı, Sadiq Təbrizi, Sadiq bəy Əfşar, Səid Təbrizi, Dövlətşah Səmərqəndi, Allahi, Tüfeyli, Cövhəri, Həqiri, Məcmər, Mirzə Əbülhəsən Tayir Şirazi, Məsud Səd Səlmən, Ənvəri Əbivərdi, Şeyx Fəridəddin İbrahim, Məhəmməd Rəfi ibn Mahmud Vaiz Qəzvini, Mövlana Arifi Heratlı, Əbülfəth Busti, Adil ibn Əli Şirazi (fars şairi Adil ibn Əli Şirazi İmam Əli (ə.)-in «Səd kəlmə» əsərini ərəbcədən şeirlə fars dilinə çevirmişdir). Baba Fəğani, Vəhşi Bəfeqi, Murtəzaqulu Zəfər, Mirzə Məhəmmədəli Siruş İsfəhani, Mirzə Fətəli Axundzadə Səbuhi.

M.Fətəli Axundzadənin şəxsi möhrünün üstə ərəb əlifbası ilə «Əbdühü Fəthəli» yəni «onun (Allahın) qulu Fəthəli» sözləri yazılmışdır. M.Fətəlinin kolleksiyasında olan əlyazmalardan birinin adı «Xavərnamə»dir. 67. «Xavərnamə», fond 2, s.v.734.

«Xavərnamə» Məhəmməd peyğəmbər (s.) və İmam Əli (ə.) haqda xalq kitablarındandır. Əsərdə əsasən İmam Əli (ə.)-in Şərq yürüşlərindən bəhs edilir... (*Tahirə Nurəliyevə «Əlyazma kolleksiyaları kataloqu» Bakı – Nurlan – 2006*).

İbn Yəmin Xorasani, İbn Malik, İbn Sina, Qasimi, Muhiddin Fərəhi, Qəttar, Pənəhi, İshaq Zəncani, Nəman İlisulu, Hacı Əli Göyük, Səburi, Məhcur Yunis, Bidil, Mirzə Əbdürrəsul şah, Bəsiri, Matəmi, Süruri, Əndəlib, Hilali, Qəssab, Baqir, Hüseyn Divanə Şirvani.

BEYT:

*Mən Hüseynəm, məni eyləmişən Divanə,
Aqibət dadə yetər ol şəhi-mərdani görün.*

Hüseyn Divanə Şirvani

Baba Tahir, Molla Zakir, Nuxəvi, Salih Abdulla, Zabit, Qatil, Baba Şirvani, Qasim Bərgüşadi, Məzlum, Hüseyni, Sədi Sani Qarabağlı, Həsənəlixan Qarabağlı, Nabi, Nicati, Məhəmməd Əfəndi Berkuvi, Fəraqi, Feyz Kaşani, Fəyyaz Lahıcı, Səhban, Həvəskar, Bisavad, Məğribi Şeyx Məhəmməd Şirin, Kaşifi, Şahidi, Zehni Əfəndi, Məlali, Səyyadi, Simin Behbəhani, Şövqi Behbani, Şani, Həsən Bəhməddin, İczi Təbrizi, Təsir Təbrizi, Valehi Ərdəbili, Naseh Təbrizi, Ağəli bəy Əfəndizadə Naseh Şirvani, Zülfüqar Şirvani, Şakir Şirvani, Fələki, Əmir İzzəddin, Sabit Təbrizi, Məhvi Ərdəbili, Xacu Kirmani, Cuya Təbrizi, Müti Təbrizi, Yusif Qarabağlı, Saib Təbrizi, Mövlana Əbdüqafur Lari, Əhdi Bakuvi, Şövqi Təbrizi, Mir Bəğai, Əbu Əli Abbas Loqəri, Puştu şairi Əli Əkbr Əhridi, Puştu şairi Xoşhal xan Hotək, Şair İskəndər xan, Rabiə, Məstürə, Məhbubə, Pərvin Etisami, Qivami Mütərrizi, Seyid Həsən Qəznəvi XI əsr, Seyyid Həsən Qəznəvi (vəfatı hicri 555-557, 1160-1161)-ci illər hesab edilir). Bəhram şahı dövrünün məşhur şairlərindəndir. Abdulla Kabuli belə yazır: Seyyid Həsən Qəznədə vəz oxuyarkən oraya 100 min nəfərə qədər adam toplaşarmış Bəhram şahın bundan xoşu gəlmədiyinə görə Seyyid Həsənə iki qılınc göndərir. Seyyid Həsən bu münasibətə bir qəsidə yazmışdır.

Seyyid Həsən Qəzvinin qəsidəsindən ilk beyti belə başlayır:

*«Danəd cəhan ke, qorət-əl eyne peyğəmbərəm,
Şayeste meyve-ye dele Zəhra Heydərəm».*

*Dünya bilir ki, peyğəmbərin gözünün işığıyam,
Zəhra və Heydərin (Əlinin ə.) ürəyinin ən ləyaqətli meyvəsiyəm (1).*

A.Kabuli. Təzkiyətüt-təvarix, s.101.

Mövlanə Cəlaləddin Ruminin oğlu şair Sultan Vələd, Kəmaləddin Müəyyəd Naxçıvani, Fəsih Təbrizi, Moinəddin Təbrizi, Məsud

Şirvani, Naseh Təbrizi, Heydəri Təbrizi, Mövlana Yetimi Təbrizi.

Əfqan şairləri: hökmdar Şah Şüca, Rövnəq Nadiri, Fikri Səlcuqi, Səqqa Dərviş Bəhram Bəlxi, Şah Qasım Ənvar, M.Ə.Qəvvas, Fariqi, Şuriş, S.Ə.Benai, Nəzmi Bədəxşi, Zühur Kabuli, Tərzi Əfqan, Mahmud Tərzi, Əndəlib Məşriqi (Sərdar Mehirdil), N.Qeysari, Rəhi, Dara, Qəfərullah, İsmət, Əsli, Nizam xan Möcüz, Qari Abdullah, Ziya Qarizadə, Pürğəni, Bitab, Xəlili, Əfqan, Hədim Kabuli, Müstəgni, Bisməl, Roşəndil, Bəlxi, Gorbət, Yəhya, Mövlana Xəstə, Seyid Əmir Məhəmməd Nəsəfi Herati, Vəli Təvaf Kabuli, Şahzadə Qasımxan, Zövqi Dərvazi, Harun xan, Mirzə İsmət Kabuli, Nüsrət Bəlxi, Molla Məhəmməd Ənis, Xosrov Naib, Ziyadi Qarabağlı, İbrahim Ordubadi, Kəlim Kaşani, Aciz Kəleybəri, Vəfa Şirvani, Zil Molla Mahmud, Müşfiq Şirvani, Mücrim Muğanlı, Mirzə Əsədullah Miskin, Molla Məhəmməd Hüzni, Axund Yusif Talibzadə Ziya (Abdulla Şayıqın böyük qardaşı) İsmayıl Həqqi, Molla Qədir Şirvani, İskəndər ağa Şair, Hüseyn ibn Xacə Sənan, Mirzə Cəbrail Süpehri, Şüai, Qumri Dərbəndi, Xətib Təbrizi, Hümam Təbrizi, Əssar Təbrizi, Arif Ərdəbili, Rəfii, Həqiqi, Sultan Süleyman Qanuni Mühibbi, Razi, Hacı İmam Cənnətzadə Məhşəri, Nazim Hikmət Ran, Vəhidi, Səyyarə, Həsən Əfəndi əl Qədari Məmnuni, Nabi, Şahi, Şəfəq, Şölə, Məhəmməd Qarabağlı, Veylan, Şeyx Əhməd, Q.Bürhanəddin, S.Nigari, C.Həqiqi, Həkim Hiydəci, Seyyid Yəhya Bakuvi, Fikri, Dəxil, Biçarə, Pürğəm, Novrəs, Səməd, Molla Hüseyn, Bikəs, Şuri, Zakir, Raci, Dilriş, Dilsuz, Dilxun, Dilgəm, Qumri Dərbəndi, Qüdsi, Sail, Ziyai, Şakir, Nadim, Sərraf, Nəbati, Çakər, Xaki, Nazim, Əbd, Rağib, Sai, Qərib, Dağlı, Yəhya, Məlik, Nişat, Qədir, Atəşi, Əbdülrəhman ağa Dilbaz oğlu şair, Məhzun, Cənnəti, Ə.Yusif, Sidqi, Tahir, Fəqir, Nəvvab, Fəna, Xazin, Salar, Şahin, Qasir Xəyali, Əfsunkar, Katib, Aciz, Asəf, Bakılı İmaməli, Müznib, Valeh, Məhəmməd Qaryağdı, Müxlis, Məvvac, Sərvi, Mirzə Səməndər, Şeyx Rəşid Bülbüləli, Tuti, H.Saqib, H.Qaib, A.Fə dai, M.Qəmli, İ.Amil, Ə.Şərqi, Ə.Zaki, Məddah, Hüseyn, H.Kazım, M.Cəlal, Novbər, Münzəvi, Yəhyəvi, Münim, Müəttər, Xamuşi, Səbbaq, Lənkəranlı, Ş.H.Fani, Nəccar, Kaşif, M.Qafar, Müsafir, Qəmgin, Xadim, Xalisət, Kəniz, Seyyidə, Xeyrünnisə Suğra,

M.Tağlı, Seyyid Əli, M.Kərim, Bixud, Bənnə, L.Lütfi, Usta Rəhim, H.Dərya, P.Əzadar, Hacı Rəsul, Nakam, Nafi, Rənci, Rəncur, Bəyani, Fayiq, Harud, Hikmət, Seyyid, Biqələm, İmamqulu, Zovi, Hacı Məcid Əfəndi, Sabir, Məhvəşi, Munis, Məkuki, Əlican Qövsi, Sadiq Rahil, A.Müniri, L.Vasif, Ahi, Əliqulu Səbahi, Haki, Manaf, Rəşid bəy Əfəndiyev Şaki, Salman Nərimanov, Səyyarə (2-ci təxəllüsü həqqi, Nəriman Nərimanovun qardaşıdır), Məşhədi Hacı Asi Qubalı, Abdullah bəy Asi Şuşalı, Məhəmməd İsmayıl Asi Buzovnalı, Əli Yusif Şövqi, Əbülula Gəncəvi, Qivami Gəncəvi, Əvhədi, Nizami Gəncəvi, Nizami Təbrizi, Nizami Qaramanlı (15 əsr), Uğurlu xan Nizami – (Şah Abbasın saray şairi, 17 əsr), Nizami Əruzi Səmərqəndi (XII əsr İran-Tacik yazıçısı), Məşhədi Azər Buzovnalı (Məşhədi Azər Buzovnalı üç təxəllüslə şeir yazmışdır). Türki şeirlərində Azər, Farsı şeirlərində Rüfət, mərsiyələrdə Xosrovi təxəllüsündə, Hüseyn Cavid, Gülçin, Əmin Abid Gültəkin, Məhəmməd Əmin Rəsulzadə Razi, Rəhimağa Dilbazov Vəhidi, Mehdi Hüseynzadə Qürbətzadə, Natavan, Heyran xanım, Məhsəti Gəncəvi (Məhsəti Gəncəvinin 5 şairə qadın müasiri olubdur. 1. Rəziyyə Gəncəvi, 2. Doxtəri-Xətib, 3. Doxtəri Salar, 4. Doxtəri həkim Kavə, 5. Doxtəri Səti), Pərixan xanım Həqiqi (1534, Şah Təhmasib Səfəvinin qızı), Qane, Şeyda, Əmin, Möhtərəm Ordubadi, Şəmi, Molla Fəttah Səhban, Mühəqqir, Mirzə Rəhim Fəna, Ağəh, Lovhi, Səyyar, Sürəyya, Hidayətullah, Zəyəi Bağdadi, Şeyx İbrahim Gülşəni, Həbib, Mücirəddin Beyləqani, Qətran, Həsən oğlu, Rəhməti, Müqbil, Əşrəf Marağayi, Cəməli, Sinan Çəkəri, Zəmani Yəzdi, Vaqif Xalxali, Hülvi, Gərmə Birucərdi, Seyid Həsən ibn Fətullah, Ənsab, Əsfəraini Şeyx İzzəddin Həsən oğlu (Həsən oğlu iki təxəllüsdə şeir yazıbdir, Türkcə şeirlərini Həsən oğlu, farsca şeirlərində Puri-Həsən təxəllüsündə yazmışdır), Əbdülqadir Marağayi, Şah Qasim Ənvar, Sultan Əhməd Cəlairi, Xəlili, Yusif bəy Ustaclu, Mirzə Saleh Təbrizi, Məlik bəy ovçu, Mirzə Məhəmməd Tahir Vahid (XVII), Nəşə Təbrizi, Telimxan, Məxtumqulu Fəraqi, Məğruri, Qul Əli, Məsləki, Zikri, Dəqiqi, Ünsürü, Fərruxi, Əscudi, Zövqi, Müslim Şirazi, Feyzi Azərbaycani (türk şairi), Əbül Feyziyi-hindi, Ruhi Bağdadi və s.

*Yerir ayağım, əlimdədir dərdü gəm Əli,
Sən şəfqət eylə halimə, ya Mürtəza Əli.*

*Yaşa ki, bən gubari ayaqlərdə çəgnədüb,
Rahi-bələdə güldürəsən üstümə eli.*

*Mədhuşı-cami-eşqi-İlahi olub müdam;
Bir cəzbə ver ki, xəlq desünlər bana dəli.*

*Tərki-səfavü ləzzəti-dəhr özgə zövqdür,
Etməz bu zövqi kimsə məgər kim, olə vəli.*

*Gördüm ki, gəmlər aldi bəni, ya Əli, dedim
İrışdi guşi-canə nidayi-sixəli – şeyxəli.*

*Baş qorsə övliya nə əcəb bargahinə,
Həqqa budur ki, cümləsinin sənsən əkməli.*

*Ruhi kibi inayətinə bağlayıb ümid,
Yüz urmuşuz cənabinə, ya Mürtəza Əli (114).*

İbrahim Həqqi Ərzurumlu, İbrahim Şinasi, İbrahim Dərdli,
Ədirnəli Usta Neşati, Qul Nəsimi.

*Ərənlər şahdan gəlirlər,
Əli derlər pirimizə.
İmamların qullarıyız,
Münkir irməz sirrimizə.*

Qul Nəsimi.

*Dədəmoğlu, yardım eylə düşkünə,
Sən mürşidsən seçilməyən müşkülə.
Şahi-mərdan Sahib-Zəman eşqinə,
Aman mürvət Şahın Əli, gəl yetiş.*

Dədəmoğlu.

***Düşdüm əldən, əlimi tut, əlini tutsun Əli,
Məni tezliklə özün eylə bu heyrətdən uzaq.***

(Mirzə İsa Xəyali Ərdəbili)

Məhəmməd Xəlifə Aciz, Məhəmmədəli Bəy Məxfi, Mirzə Həsən Qarabağlı, Məhəmməd Baqir Xalxali, Mirzə Məhəmməd Katib, Məmo Bəy Məmai, İbrahim Bəy Azər, Hacıağa Bəy Ordubadi, Əbülhəsən Vaqif, Mirzə Əlixan Ləli, Molla Məhəmməd Zovi, Seyid Rza Sabir, Mirzə İsa Xəyali, Həsənəlixan Qaradağlı, Şəhriyar Şirvani, Məsud ibn Namdar, Ömər Gənci, İzzəddin Şirvani, Qivami Mütəərrizi, Fələki Şirvani, Xəlili, Həmiyi, Hidayət, Bəsiri, Xəlifə, Həqiri, Fəzli, Rəhməti, Şakir Şirvani, Mənsur Şirvani, Arif Şirvani, Ağa Məsih Şirvani, Baba Şirvani.

***Ey Nişat, oldum qəmi-hicr ilə sərgərdan, həray,
Dönmədi rəyimlə hərgiz gərđişi-dövrən, həray,
Ya Əmirəlmöminin, heydər, şəhi-mərdan, həray,
Hər kimin çəkdim cəfasın, bir vəfasın görmədim.***

Nişat Şirvani.

Məhcur Şirvani, Şəkili Nəbi, Müştəq Məhəmməd bəy Aşiq, Abdulla Canioğlu, Baba Bəy Şakir, Kazım ağa Salik, Mirzə Baxış Nadim, Fazil xan Şeyda, Molla Qədir Naci, Mücrim Kərim Vardani, Əndəlib Qaracadağlı, Mirzə Mehdi Naci.

***... Yenə fəslə-bahar oldu, gedib vəqti-xəzan saqi,
Gətir tək camii-zərrinə şərabii-ərgəvan saqi.
Qonubdur sərv şax üstə, tərənə başlayıb qumri,
Olubdur bülbülü-şeyda, əcayib nəğməxan, saqi.
Xarabat əhlinə daim münacat əhli tək eylər,
Olubdur zahidi-bədkiş bizdən bədgüman, saqi.
... Ümidin bağlayıb mövlasına bu Sidqi-yi-nalan,
Yetişsin dadə Məhşərdə Əmirəlmöminan, saqi.***

Məhəmməd Tağı Sidqi.

*Cövlan edəndə hər tərəfə, can şikar,
Kimdir bu şahsüvar, çıxıb mərkəb üstünə...
Qaşındı bu ki, guşəsi zülf üstə meyl edib,
Ya Zülfüqardır, ayilib Mərhəb üstünə.*

Mirzə Əlixan Ləli.

Fani, Xalis, Mədhuş, Süleyman Çələbi, Əbdülqadir Bidil, Şahidi, 1-ci Əhməd, Qaimməqam, Vəfai, Fıruği, 3-cü Əhməd, Həllac Şirazi, Zəhir, Abdi Paşa, Müştəqəli şah, Pərtöv, Zərifi, Məhyəddin, Lamei, Dərviş, Yusif Nəbi, Xürrəm, Məzhər, Hilali, Məmməd Akif, Şəmsül Həqaiq, M.Asim Koxsal, Cüvdi, Şəms Məqribi, Əli Ülvi Qurucu, Ünsürü, Səfai, İrac, Fateh Oxumuş, Əhməd Buxarayi, Sübhü, Zəhirəddin, Nizamzadə Seyfullah, Nisar, Şeyxülislam Yəhya, Toğrul Əhrari, Rayiz, Nurullah Gənc, Molla Zeynəlabidin Səğəri, Nəcib Fazil Qısakürək, Şükri Qaraca, Doktor Qasim Rəsa, Səğir İsfəhani, Fuad Kirmani, Doktor Nazirzadə Kirmani, Mirzə Həbib Xorasani, Niyku Himmət, Filosof Molla Əli Nuri, Ünqa, Hacı Molla Hadi Səbzvari, Namusi.

*Şah Nadir ki, gətirdi üstünə yüz min səvar,
Sən bərabər cəngə durdun, kimdə var bu iftixar,
Döndü getdi xiclətindən, axır oldu şərmisər,
Rəhnümadır ənbiya, nüsrət verən pərvərdigar,
Dəstgirin şahı-mərdan, şiri-yazdandır bu gün.*

Şəkili Nəbi.

ADİL ŞİRAZİ

NƏSRÜL-LƏALİ

Adil ibn Əli Şirazi XV əsr fars şairidir. Hicri 903 (=1497)-cü ildə Heratda anadan olmuş və İmam Əlinin (ə.) «Səd kəlmə»sini ərəbcədən şeirlə fars dilinə çevirmişdir. O, eyni zamanda Əbülfətl Bustinin qəsidəsinə şərh yazmış, ərəb dilini mükəmməl bilmişdir. Onun ən çox yayılan əsəri «Nəsrül-ləali»dir ki, bu əsərdə Həzrət İmam Əlinin (ə.) nəsihətamiz fikirlərindən bəhs edilir. Əsər

ərəbcədən fars dilinə tərcümə edilmişdir. Əsərin bir əlyazma nüsxəsi Bəhman Mirzə kitabxanasında mühafizə edilərək bizə qədər gəlib çıxmışdır.

Ağ vərəqlərə nəstəliq-süls xətt ilə qara mürəkkəblə yazılmışdır (ölçüsü: 13x20 sm, həcmi: 30 vərəq). Cild medalyonlu, qara meşindendir.

Katib Yusif Şeyx Məhəmmədi tərəfindən h.910 (=1504)-cü ildə köçürülmüşdür. 2a vərəqinə Bəhmən Mirzənin kitabxanasından olduğunu təsdiq edən möhür basılmışdır.

182. MƏCMUƏ

Nəsr və nəzm əsərlərindən ibarət bu məcmuənin tərtibçisi və katibi XIX əsr Şuşalı şair İsgəndər bəy Rüstəmbəyovdur. Məcmuədə Əli ibn Əbu Talib, Ömər Xəyyam, Nizami, Əvhədi Marağayi, Hafiz Şirazi, Kəmaləddin İsmayilov, Rəşidəddin Səmərqəndi, Cəmaləddin İsmayıl və başqa Yaxın və Orta Şərq şairlərinin şeirlərindən nümunələr verilsə də, əsasən Qarabağ şairləri Rüstəmbəyovun diqqət mərkəzində olmuşdur. Səksən nəfərə yaxın şairin əsərlərindən nümunələr verilmiş bu məcmuədə Qarabağda İskəndər bəyin yaşadığı əsrdə fəaliyyətdə olan Asi Abdulla bəy, Aşiq, Mirzə Rəhim Fəna, Kəminə Fatma xanım, Qasım bəy Zakir, Mehdiquluxan Vəfa kimi tanınmış şairlərin şeirlərindən, eləcə də öz şeirlərindən nümunələr çoxluq təşkil edir. İskəndər bəyin əsərlərini, onun müəllif yazışmalarını öyrənmək üçün tutarlı qaynaqlardan olan bu əlyazmasına şairin yalnız şeirləri deyil, onun oğluna yazdığı «Vəsiyyətnamə»ləri, 1905-ci ildə Qarabağda erməni-müsəlman ixtilafları ilə əlaqədar xalq qarşısında etdiyi məruzələrin mətnləri, 25a vərəqində erməni-müsəlman ixtilaflarının tarixi səbəbləri haqqında yazı, eləcə də dünyəvi məzmunlu şeirlərlə bərabər, bir neçə növhə də daxildir.

Həzrəti-Əlinin (ə.) ərəb dilində məcmuədə verilən şeirlərinin fars dilində sətiraltı tərcüməsi verilmişdir.

Əlyazma yaşıl, çəhrayı, sarı, mavi vərəqlərə qara mürəkkəblə nəsx, nəstəliq və şikəstə xətlərlə Şuşada yazılmışdır. Məcmuənin hansı tarixdə yazılıb tamamlanması haqqında qeyd olmasa da, edilmiş yazıların köçürülmə tarixini təxminən 1867-ci ildən

başlayaraq 1916-cı ilə qədər dövrü əhatə etdiyini ehtimalla söyləmək olar. Bu tarixlərin bəziləri hicri il ilə verilsə də, əksəriyyəti yazıldığı yer və tarixi göstərilməklə rusca verilmişdir. Bəzi yazılar üzərində təshihlər aparılmışdır. Abidənin ən yaxşı xüsusiyyətlərindən biri orada verilən yazıların əvvəlində onların tarixçəsinin verilməsidir ki, bu da şairin – İsgəndər bəyin həyat və yaradıcılığı, eləcə də ictimai fəaliyyətini öyrənmək üçün zəngin material verir.

Əlyazmanın əvvəlindən iki, sonundan isə bir vərəq kəsilib götürüldüyü aşkardır. Cildi həndəsi cizgili, zoğalı meşindəndir (ölçüsü: 13x20 sm, həcmi: 105 vərəq). Cildi Azərbaycanda müzəhhiblik tarixini öyrənmək üçün yaxşı qaynaqdır.

207. CÜNG

Cüngdə Sədi, Bidil, Zakir, Vüsal, Möhtəşəm, Yəğma, Nəsirəddin Molla Hüseyn Marağayi, Mirzə Əbdürrəsul şah, Pürğəm, Raci, Dəxil və başqa şairlərin dini məzmunlu şeirlərindən nümunələr daxil edilmişdir.

Ağ, saya vərəqlərə şikəstə-nəstəliq xətt ilə qara mürəkkəblə yazılmışdır. Cildi həndəsi cizgili, qəhvəyi meşindəndir (ölçüsü: 14x18 sm, həcmi: 138 vərəq). Orta hissədən 41 vərəq boş buraxılmışdır. Əlyazmanın əvvəlinci və sonuncu vərəqləri bütünlüklə ornamentlə bəzədilmiş və orta hissədə iri həflərlə xəttat xətti ilə İmam Əlinin (ə.) böyüklüyünə ehtiram əlaməti olaraq «Ya Əsədullahil-qalib» (Ey Allahın qalib şiri) və «Ədrikni, ya Əli» («Ey Əli (ə.) sənə pənah gətirirəm) yazıları verilmişdir. Əlyazmanın sonunda – 137b vərəqində Əli Hüseyn Fərəc oğlu yazılmışdır ki, bu da çox ehtimal ki, cüng sahibinin adıdır. 128b, 129b və 130b vərəqlərində kiril əlifbası ilə «Abdul» yazılmışdır.

MƏHƏMMƏD BERKUVİ

226. VƏSİYYƏTNAMƏ

XVI yüzilliyin məşhur Osmanlı alimlərindən olan Məhəmməd Əfəndi h.928 (=1521)-ci ildə Balıkesir qəsəbəsində anadan olmuş, əvvəldə Vavrada təhsil almış, sonra təhsilin İstanbulda davam

etdirmişdir. Təhsilini tamamladıqdan sonra Berkuv qəsəbəsi mədrəsəsinə müdir təyin edilmiş, ömrünün axırına qədər orada yaşamış, h.981 (=1573)-ci ildə orada taun xəstəliyindən vəfat etmişdir. Nisbəsini də yaşadığı qəsəbənin adından götürmüşdür. Məhəmməd əfəndi bir çox əsərlərin müəllifidir. Onlardan «Təriqəti-Məhəmmədiyyə» «İzhar», «Əvamil», «Vəsiyyətnamə» kimi məşhur əsərləri göstərmək olar. «Vəsiyyətnamə»də müxtəlif elmi əxlaq, elmi əqidə, elmi əhkami-şəriətə aid müxtəlif, mötəbər kitablardan istifadə edərək müəyyən seçmələr türkcəyə tərcümə etmiş və təhsildə istifadə etmək üçün «Vəsiyyətnamə» şəklində əsər yazmışdır. Bu əsərdə Allah-Təalanın varlığına, qüdrətinə, sonra isə Məhəmməd Peyğəmbər (s.) və İmam Əli (ə.)-mə inam yaratmaq üçün cəmiyyətdən və təbiətdən misallar verir və vəsiyyətlər edir.

Ağ, saya vərəqlərə incə nəstəliq xətt ilə qara mürəkkəblə yazılmışdır. Yarımbaşlıqlar və mətnə bəzi seçmə cümlələr altından xətt çəkilmiş, xətlər qırmızı mürəkkəblədir. Cildsizdir (ölçüsü 13,5x20 sm, həcmi 74 vərəq). «Vəsiyyətnamə» bu əlyazmada iki nüsxədən ibarətdir. Ehtimal ki, mədrəsədə köçürülmüş nüsxələrdəndir ki, sonradan birləşdirilmişdir. Birinci nüsxənin təxminən sondan yarısı düşmüşdür. 1b-23b vərəqlərini əhatə edir. İkinci nüsxənin isə axıncı vərəqində sonluq olan hissə cırılmışdır. 24b-74b vərəqlərini əhatə edir. Beləliklə, hər iki əsərin katibi, köçürülmə tarixi və köçürüldüyü yer naməlum qalmışdır (105).

Əlhakim Billah Ələvi (2 – 720) – VIII əsrin əvvəllərində Misir hökmdarı.

Əsədi Əli Tusi – XI əsr fars şairlərindən biri.

Ənvəri Əli Övhəddəddin Əbivərqi – (1126-1191) – məşhur fars-tacik şairi.

Əbülfəth Ələvi – XX əsrin əvvəllərində Cənubi Azərbaycanın mütərəqqi maarif xadimlərindən biri. O zaman Təbrizdə Ələvi Mədrəsəsinin müdiri olmuşdur. Əsli Dərbəndlidir.

Əbu Həsən Əli ibn Hüseyn Babəvi – (? – 938) – İranın məşhur din xadimlərindən biri. O, şiəliyin görkəmli təbliğatçılarından biri olmuşdur.

Əli Suavi (1838-1878) – Türkiyənin ictimai-siyasi xadimi

olmuşdur.

Əli xan (Əli ağa) – XIX əsrin ortalarında İranın Tiflisdəki konsulu.

Əliqulu (Şuşalı Hacı Mirzə Əliqulu) – din alimi və şair, Ətəbatda təhsil almışdır.

İbn Sina Əbu Əli (Əbu Əli Həsən ibn Əhməd, Avissenna) (980-1037) – Orta Asiya və İran xanlarının görkəmli alimi və şairi.

Sinanəddin Gəncəvinin oğlu Əbu Əbdullah Məhəmməd (... - 1551) çox cəhətli yaradıcılığa malik alim olmuşdur. O, türkcə «Alimlərin fəzilətləri» (Mənaqib əl-üləma), «zəmanə sahibinin xəbərləri barədə məlumat» («Əl-bəyan fi əxbar Sahib əz-Zaman»), «Əli ibn Əbutalib fəzilətlərini öyrənən üçün kafi əsər» («Kifayət Əttalib fi mənaqib Əli ibn Əbutalib») və başqa bir çox əsərlərin müəllifidir.

Kəmaləddin Hüseyn İlahi Ərdəbili (1475-1543) Şəmsəddin Səmərqəndinin həndəsəyə dair «Təsis fiqurları» («Əşkal ət-təsis», Nəsrəddin Tusinin «Evklidin kitabının ifadəsi, «Kəlamın təcridi, Cəlaləddin Dəvvənin «Vacib varlığın isbatı» və b. əsərləri şərh etmiş, Siracəddin Ürməvinin «Nurların doğuşları», Katibi Gəzvinin «Şəmsəddin traktatı» kitablarının şərhələrinə haşiyələr yazmışdır. Həmçinin «İmamların fəzilətlərinə dair tərifli keyfiyyətlərin tacı» («Tacəl mənaqib fi fəzail əl əimmə») və «Nəhcül bəlağə»nin şərhinə dair fəsaḥət metodu» («Minḥacəl fəsaḥə fi şərh Nəhcül bəlağə») əsərlərini Şah İsmayıl Xətəinin adına yazmışdır. Alim imamətə dair traktatını ana dilində qələmə almışdır.

Əhməd Məhəmməd oğlu Ərdəbili (... - 1585) şiə hüquqşünası və ilahiyyatçı alim.

Rəcəbəli Təbrizi – Azərbaycan filosofu, «Vahid» təxəllüsü ilə bir sıra rübailər yazmışdır. Əli Şirazi Nuhi (94).

ŞAH İSMAYIL XƏTAİ ADINA MƏHƏBBƏT

XVII-XX əsrlər arasında Şah İsmayıl Xətəinin məslək və əqidə davamçıları, İmam Əli (ə.), İmam Hüseyn (ə.) «Əhli-Beyt» yolunda Xətəinin əqidə və məsləkini, onun həqq yolunu, ideyasını öz

əsərlərində yaşadan, özünü ona vurğun, qul, aşiq, mürid, fədai hesab edən Bəktəşi, Ələvi təriqətlərinin aşiq-şairləri Anadoluda Xətai təxəllüsünün əvvəlinə bir ad əlavə etməklə (məsələn: Qul Xətai, Can Xətai, Dərviş Xətai, Pir Xətai, Dərdmənd Xətai, Abdal Xətai, Miskin Xətai və s.) həm özlərinin Şah İsmayıl Xətaiyə olan dərin məhəbbətlərini bildirmişlər. Həm də onun adı və məsləki ilə ədəbiyyat tarixində özlərinə şöhrət tapmışlar. Bu barədə ətraflı məlumat üçün bax: İbrahim Arslan oğlu «Şah İsmayıl Hatayi və Anadolu Hataileri» İstanbul, 1992.

*İsmi İsmaildir anın ey Emirilmöminin,
Qırmızı tac ilə girdi aleme baş olmaya.
Niyaz eylə Can Xətai, dərgahə sürt yüzün,
Nişan isterlər aşıktan ferraş olmaya.*

* * *

*Hep ərənlər gəldi keçdi evveli serdən Ali,
Yetmiş bin yıl Cəbrail etti şəhberden Ali.*

«Türklər sizə toxunmayanca sakının, onlara toxunmayın. Ümmətimin idarəsi axırda türklərin əlinə keçəcəkdir».

HƏZRƏTİ MÜHƏMMƏD (S.)

ŞEİR

*Mənə gülməkdəsiniz gərçi bu gün,
Var yarın sizlər üçün qorxulu gün.
O zaman iştə ölənlər dirilər,
Kim nə yapmışsa cəza çəkdirilər.*

*Mən fəqət Hüsni-Xuda şairiyəm,
Yerə enməm də, səma şairiyəm.*

Hüseyn Cavid

Əlibəy Hüseynzadə 1904-cü il Qahirədə çıxan «Türk» qəzetində

yazırdı: - «Türk-tatar qövmü tarixin səhifələrində iki dəfə parlamişdır.: birinci dəfə qılıncın gücü ilə – Bu qəhrəmanlıq dövrü idi, ikinci dəfə isə imanın qüdrəti ilə – bu da din dövrü idi. Bir dəfə də onun parlaması qarşıda durur ki, bu da elm və biliyin gücü ilə baş verəcəkdir. Bu canlı yaşamaq qabiliyyətinə malik möhkəm bir xalqın əql dövrü olacaqdır».

ŞEYX ŞAMİL

Şeyx Şamilin əsl adı Əlidir. Körpə vaxtlarında ağır xəstə olması ilə əlaqədar xalq hikmətinə əsasən Əli adını dəyişib dayısı Şamilin adını ona vermək istəyirlər. Lakin Şamilin anası şie olduğuna görə Əli adını başqa adla əvəz olunmasına icazə vermir. Bu şərt ilə razı olur ki, Əli adı yerində qalmaq şərti ilə ad bu cür təsdiqlənsin: «Şamiləli».

Elə bu səbəbdən də Şeyx Şamil öz adını yazanda «Şamuil» şəklində yazarmış. Şamiləli adı dildə rəvan səslənmədiyinə görə Şamil, Şamil deyə onu çağırırlarmış. (Bu barədə professor Mirzə Kazımbəy «Müridizm və Şamil» əsərində məlumat vermişdir).

Şeyx Şamilin Fatimat adlı bir bacısı olmuşdur. Onun xanımının da adı Fatimat olub. İki qızından birinin adı Fatimat, o birinin adı isə Səfiyyə idi. Qızlarından başqa üç oğlu da olub. Onların adı Qazi Məhəmməd, Məhəmməd Şəfi, Məhəmməd Kamil.

Şeyx Şamilin Məhəmməd Əli adlı yaxın bir qohumu olmuşdur. Həmin şəxs Gimri məscidinin müəzzini, şeyxin isə ən yaxın köməkçisi olub, Şeyx Şamilin Məhəmməd Əlidən başqa üç naibi olmuşdur. Onlardan Əlibəy ən cəngavər, igidlikdə tayı-bərabəri olmayan bir şəxs idi. Şeyx Şamilin Əlibəydən başqa daha iki naibi var idi. Onlardan birinin adı Mürtəza Əli, o birisinin adı isə Şahmərdan Hacı idi. Onlar həm Şeyxin ən yaxın adamları, həm də onu qoruyan cəngavərlər sayılırdı.

Şeyx Şamilin hazırladığı İlahi mahnılar və şərqlərdə İmamların adı çəkilirdi.

*«Mələklər adına, Peyğəmbərimiz adına,
Əlinin üzündəki müqəddəs suyun hörmətinə».*

«Zeynəlabidin (ə.) də sizin aranızdadır,

Qapınızın çölündə dayanıbdır.»...

Göründüyü kimi Şeyx Şamilin İslam dininə olan məhəbbəti, peyğəmbərə və imamlara olan sevgisi, onun ətrafında olan insanların, ailə üzvlərinin adlarının müqəddəs ovliyaların adlarını təmsil etməsi bir daha onların həqiqətə xidmət etməyini nişan verir.

Aydındır ki, Şərq şairləri tərəfindən yazılmış zəngin ədəbi irsin xalq arasında yayılması ən mühüm məsələlərdən biri idi. Şübhə yoxdur ki, bu sahədə dərvişlərin səy və canıyananlığı daha çox təqdirə layiqdir. Müəllifi olduğum «Azərbaycan dərvişləri və rövşəxanları» kitabında bu mövzu barəsində qədərincə məlumat vermişəm. Məlumdur ki, qədimdən Azərbaycanda ustad dərviş kimi tanınan bir neçə dərviş şöhrət tapmışdır. Bunlardan İranlı Dərviş Mirzə İbrahim xan Muğanlı (46), Mirzə Əliqulu Məmmədli oğlu Əliyev, Kürdəxanlı Əlisöhbət İmamverdi oğlunu misal göstərmək olar. Əslən Şamaxılı olan ustad Dərviş Mirzə Əliqulu şair-xanəndə Məmmədli Sailin və müğənni Töhfə xanım Əliyevanın atasıdır (46, 121).

Bu yaxınlarda Əliağa Vahidin külliyyatını vərəqləyirdim. Nəzərim onun dərvişlər haqda yazdığı bir şeirə düşdü. Çox maraqlıdır ki, Ə.Vahid keçmişdə fəaliyyət göstərən iki ustad Dərvişi mədh etmiş və onların adlarını xüsusi hörmətlə vurğulamışdır.

ŞEİR

Dərvişlərimiz keçmişə nisbət azalıbdır,

Tən yarı gedib rəhmətə, yerdə nə qalıbdır?

Dərvişsiz olan məmləkətin şöhrəti olmaz,

Dünyası cəhənnəmlik olar, cənnəti olmaz.

Kövsər suyu üqbadə onun qisməti olmaz,

Dərvişlər ilə qiyməti Şərqin ucalıbdır.

Tən yarı gedib rəhmətə, yerdə nə qalıbdır?

Keçmişdə Muğanlı var idi, Əliqulu vardı,

Çiyində əba, əldə qızıl kəşkülü vardı,

*Qarnın otaran molla deyildi, pulu vardı,
Dünyanın elə ləzzəti onlarla qurtardı.
Dərvişlərimiz keçmişə nisbət azalıbdır,
Tən yarı gedib rəhmətə, yerdə nə qalıbdır?*

Əliağa Vahid.

Dərviş təxəllüsü ilə yazan bir sıra şairlər olubdur. Məsələn: Türk şairi Yusif Sinəçak Dərviş Əli, Dərviş Yunis, Dərviş Qəzvinli, Dərviş Məqsud, Dərviş Əfəndi Rumi, Dərviş Sehrab, Dərviş Məhəmmədtəqi, Dərviş Əşrəf və s. göstərmək olar. Böyük şairimiz Hüseyn Cavidin atasının adı Dərviş Şahtaxtı olmuşdur.

Aida Qasımova

İSLAM VƏ POEZİYA

VII əsrin əvvəllərində Ərəbistan yarımadasında meydana gələn islam dini ərəb cəmiyyətinin ictimai-siyasi, iqtisadi, eləcə də əqli və mədəni həyatında dərin iz buraxdığı kimi, cahiliyyət dövrünün ən böyük nailiyyəti sayılan ərəb şeirində də müəyyən ideya və məzmun yeniliklərinin meydana çıxmasına səbəb olmuşdur. İlk növbədə «Qurani-Kərim»də və hədislərdə poeziyaya olan münasibət diqqəti cəlb edir. Çünki ilkin islam dövründə şairə və şeir sənətinə olan münasibət sonrakı dövrlərdən fərqli xarakter daşımışdır.

Bütün peyğəmbərlər kimi Məhəmməd peyğəmbər də öz missiyasını yerinə yetirərkən müəyyən çətinliklərlə üzləşmişdir. Təkallahlığı qəbul etmək istəməyən müşriklər peyğəmbər və bu dini qəbul etmiş ilk müsəlmanlara qarşı açıq-aşkar düşmənçilik mövqeyinə keçirlər. Hətta bəzən valideynlər öz müsəlman övladlarını evdə zəncirləyib saxlayırdılar ki, onlar Məhəmməd peyğəmbərin çıxışlarını dinləməyə getməsinlər. Bütperəst ərəblər onların əsrlər boyu ibadət etdiyi bütlərə qarşı çıxıb vahid Allaha iman gətirməyə çağıran peyğəmbəri başa düşmür, onun ideyalarını qəbul etmək istəmirdilər. Müşriklər Məhəmməd peyğəmbərin gərgin vəhy prose-

sindən sonra qafiyəli nəsrə – səcə söylədiyi çıxışlarını «Quran» ayələrini şeirə bənzədir, peyğəmbərin özünü isə şair adlandırırdılar. Hələ qədim zamanlardan ərəblər müəyyən ahəng və qafiyə ilə söylənilən çıxışların insana fəvqəltəbii qüvvələr tərəfindən təlqin edilməsinə inanmışlar. Onların fikrincə, şeir insana cinlər vasitəsilə təlqin edilir. Buna görə də bütperəst ərəblər Məhəmməd peyğəmbəri «cinli şair» adlandırırdılar. Məkkə müşriklərinin peyğəmbəri şair hesab etməsi «Saffat» (Cərgə-cərgə düzülənlər) surəsinin 36-cı ayəsində öz əksini tapıb.

(Onlar) «biz heç divanə bir şairdən ötrü tanrılarımızı tərk edərikmi?» - deyərdilər.

Bəzən bütperəstlər «Quran» ayələrinin qarmaqarışıq yuxu nəticəsində meydana gələn bir sayıqlama olduğunu söyləyirdilər.

Onlar deyirdilər: «(Bu «Quran») qarmaqarışıq yuxulardır, onu özü uydurmuşdur. O, bir şairdir» («Ənbiya», 5).

«Tur» surəsinin 30-cu ayəsindən də müşriklərin Məhəmməd peyğəmbərin şair adlandırmaları aydınlaşır.

Əlbəttə, kafirlərin bütün bu iddiaları «Qurani-Kərimdə» israrla rədd edilir. Bu barədə Yəhya Həbibinin «Muxadramun şairlərin şeiri» əsərində deyilir:

«Əgər Allah-Təalanın kitabına və orada şeir və şairlər haqqında söylənilənlərə nəzər salsaq, görərik ki, «Qurani-Kərim» peyğəmbərin şeir söyləməkdən uzaq olduğunu bildirib, onun şair ola bilməsi fikrini rədd etmişdir. Ola bilsin ki, Məhəmməd peyğəmbərin şeir söyləməkdən və şairlikdən uzaq olduğunu bildirməyin hikmətindəndir ki, Allah-Təala şairləri avara, sərgərdan, sözləri ilə əməlləri bir-birinə uyğun gəlməyən adamlar kimi təsvir etmişdir. «Şüəra» surəsində deyilir:

«Şairlərə gəlincə, onlara yalnız azğınlar uyar. Məgər görmürsənmi ki, onlar hər bir vadiyə sərgərdan gəzib dolaşırlar. Və onlar etmədikləri şeyləri deyirlər» («Şüəra», 224-226).

Bu ayənin nazil olması ilk növbədə müşrik şairlərin (Abdulla ibn əz-Zəbəri, Hübeyrə ibn Vəhib, Əmr ibn əl-As və b.) islam dinini və onun peyğəmbərini həcv etməsi ilə bağlı idi. Şövqi Dayf da bu ayənin, ümumiyyətlə, poeziyaya qarşı deyil, bütperəst şairlərə qarşı

yönəldiyini xüsusi vurğulamışdır.

Digər tərəfdən ərəb şeirində heç də həmişə həyati həqiqətlər olduğu kimi əks olunmurdu. Şairlər bəzən mədhiyyələrində və fəxriyyələrində olduqca mübaligəli müqayisələr aparır, həqiqətə uyğun gəlməyən hədsiz təriflər edirdilər. Bir kəsi həcv edərkən ona iftiralar yağdırır, hər cür pis xüsusiyyətləri həcv olunan adama aid edirdilər. Bütün bunlara görə «Qurani-Kərim»də dönə-dönə Məhəmməd peyğəmbərin şairlikdən uzaq olması söylənilir.

«Biz ona (Məhəmməd əleyhissəlamə) şeir öyrətmədik və bu ona heç yaraşmaz da. Ona vəhy olunan ancaq öyüd-nəsihət və açıq-aşkar «Qurandır» («Yasin», 69).

Bir hədisdə deyilir: «Bir kəsin içərisinin şeirlə dolu olmasındansa, irinlə dolu olması daha yaxşıdır, çünki irin əvvəl-axır sağalar». Başqa bir hədisdə Məhəmməd peyğəmbər islama həcv yazan şairlər barədə deyir: «Kim islam barədə pis bir həcv söyləsə, dili hədər gedər».

Beləliklə, ilk baxışda sanki islam dini şeirə, poeziyaya zidd mövqe tutmuş kimi görsənir. Zaman keçdikcə filoloqlar bu mövqenin başqa tərəflərini araşdırır, islamın poeziyaya zidd olmasının, digər səbəblərini göstərməyə çalışırlar. Bu cəhətdən görkəmli filoloq Süyutinin fikirləri diqqəti cəlb edir. O deyir:

«Əruz alimləri hamılıqla belə söyləyirlər ki, əruz sənəti ilə ritm, musiqi arasında heç bir fərq yoxdur. Belə ki, əgər musiqidə zaman eşidilən hərflərə – səslərə bölünür, müəyyən bir ölçüsü olan şeir musiqiyə bənzər, musiqi isə əyləncənin bir növüdür ki, Rəsulullah bunu bəyənməyib demişdir: «Biz əyləncəyə uyanlardan deyilik, əyləncəyə uyanlar da bizdən deyildir».

Əlbəttə, zaman keçdikcə islam dininin və onun peyğəmbərinin şairlərə olan münasibəti də dəyişir. Çünki artıq bəzi şairlər müsəlmanlığı qəbul edib yeni dini müdafiə etməyə başlayırlar. Mühacirlər, ənsarlar arasından görkəmli şairlər çıxır. Mühacirlərdən Abdulla ibn Cəhş, Osman ibn Məzun, Abdulla ibn Huzafa, ənsarlardan Kəb ibn Malik, Abdulla ibn Sabit, Kəb in Züheyr, Buceyr ibn Züheyr kimi tanınmış şairlər yeni dinin keşikçisinə çevrilirlər. İslamı müdafiə edənlər arasında Hind bin Əsasə, Safiyyə bint Abdul-Mütəllib, Haim bint Səid kimi qadın şairlər də var idi.

Belə şairlərin yaradıcılığının əsas cəhəti müşrikləri həcv edib, müsəlmanları onların tənələrindən qorumaq, yeni dini, onun peyğəmbərini və peyğəmbərin silahdaşlarını tərif etmək idi. Təsadüfi deyil ki, şairləri pisləyən məşhur «Quran» ayələrinin («Şüəra», 224-226) ardınca bu cür şairlər yad edilir; deyilən tənələrin onlara aid olmadığı göstərilir («Şüəra», 277).

Zaman keçdikcə yaxşı şeiri pis şeirdən ayıran hədislər söylənilir: «Şeir qoşulmuş kəlamdır. Ondan həqiqətə uyğun gələnə yaxşıdır. Həqiqətə uyğun gəlməyənində heç bir xeyri yoxdur».

Başqa bir hədisdə deyilir:

«Şeir bir kəlamdır ki, onun pisi də var, yaxşısı da».

Bir hədisdə şeirdə böyük bir hikmət olduğu söylənilir.

Bəzi hədislərdə şairlik sənətinin ərəblərin ruhuna, qanına işlədiyi, ərəbin mayasının şeirlə yoğrulduğu anlaşılar.

Dəvə doğma yerlərin həsrətindən əl çəkə bilmədiyi kimi ərəb də şeirdən əl çəkə bilməz.

«Dəvə başqa heyvanlardan doğma yerlərə bağlılığı ilə fərqlənir. Cahiz özünün «Mənaqibül-ətrak» («Türklərin fəzilətləri») əsərində bu barədə yazır ki, dəvəni Ərəbistandakı obasından götürüb Bəsrəyə gətirsən, o, doğma yerlərdən ötrü o qədər həsrət çəkir ki, doğma torpağın iyini duyaraq özü böyük bir məsafə keçib obasını tapa bilər.

Beləliklə, şeirin ərəbin qəlbinə o qədər doğma olduğunu bilən peyğəmbər bu böyük qüvvədən yeni dinin mənafeyi üçün istifadə etməyi lazım bilir. Onun fikrincə, əldə qılınca islamın müdafiəsinə qalxanlar öz şeirləri ilə dini müdafiə edə bilərlər.

«Rəsulullahə öz silahı ilə kömək edənlərə onu öz şeirləri ilə də müdafiə etməyə nə mane olur?»

Çox keçmir ki, həqiqətən də islamı həm qılınca, həm də şeiri ilə müdafiə edən şairlər meydana çıxır.

İslam və poeziya mövzusu ilə bağlı Məhəmməd peyğəmbərin ayrı-ayrı şairlərə münasibəti də nəzər-diqqəti cəlb edir. Belə ki, Məhəmməd peyğəmbərin cahiliyyət şairi Əntərə ibn Şəddadın poeziyasını yüksək qiymətləndirdiyi söylənilir. Peyğəmbərimiz məşhur islam şairi Həssan ibn Sabitə də ehtiramla yanaşmış, ona bir çox qiymətli hədiyyələr bağışlamışdır.

Eləcə də Məhəmməd peyğəmbər Kəb ibn Züheyri «Bənət Suad» qəsidəsini çox bəyənmiş, xüsusilə qəsidənin «Həqiqətən Rəsulullah Allah-Təalanın insanları öz nuruyla (düz yola çəkən) iti qılınc-larından biridir» beytindən çox məmnun qalmış, çiyninə saldığı Yəmən qumaşından olan burdəsini – əbasını çıxararaq Kəbə vermişdir. Bu hadisəyə görə qəsidə «Burdə qəsidəsi» adlanmışdır.

Bu əhvalat özü də Məhəmməd peyğəmbərin poeziya və şarilərə necə böyük ehtiramla yanaşmasına dəlalət edir. Lap qədimdən ərəb adətinə görə nüfuzlu şəxsin bir kəsə burdə – əba bağışlaması onun həmin adamı öz himayəsi altına almasını bildirir. Kəb ibn Züheyri əvvəllər islama düşmənçilik mövqeyində olmasına baxmayaraq, peyğəmbər nəinki onu bağışlamış, hətta başqalarının ona düşmənçilik edəcəyinin qarşısını almaq üçün öz əbasını şairə bağışlayaraq, onun şeirinə və şəxsiyyətinə öz hörmətini bildirmişdir.

Məhəmməd peyğəmbərdən söylənilən bəzi hədislərdən onun şair-lərdən həqiqəti söyləməyi tələb etdiyi anlaşılır. Peyğəmbər xüsusilə islami məfhumları açıqlayan, insanları cahiliyyət dövrünün zəlalə-tindən uzaqlaşdıran şeyləri çox bəyənirmiş. Peyğəmbərin poeziyaya olan bu münasibəti qarşısında səhabələrin də şeirə olan marağı artır. Süyutinin «Tərixül-xulafə» əsərində göstərilir ki, Əbu Bəkr, Ömər və Osman şeir söyləmişlər. Əli ibn Əbu Tali (ə.) isə bu sahədə onlardan daha qabiliyyətli olmuşdur. Belə rəvayət edirlər ki, bir dəfə Həsən əl-Bəsrindən soruşurlar: «Rəsulullahın səhabələri şeirləşib zarafat ediblərmilər?». Həsən əl-Bəsrli cavab veribmiş ki, «bəli, onlar tez-tez şeirləşirdilər». Onların hətta peyğəmbər əleyhissəlamın hüsurunda şeirləşmələri də söylənilir. İbn Səidin «Əl-Təbəqat əl-Kubra» («Böyük təbəqələr») əsərində deyilir ki, çox zaman Rəsulullah əyləşər, səhabələri isə ətrafına yığıb şeirləşərmişlər. Rəsulullah isə yalnız gülümsəyir, xüsusilə insanları səxavətli olmağa səsləyən şeirləri bəyənərmiş.

İslamın müqəddəs kitabı «Qurani-Kərim»in təfsiri ilə əlaqədar ərəb şeirinin əhəmiyyəti daha da artır. Belə ki, ilk müfəssirlər «ərəb dilində» («Nəhl», 103, «Şüəra», 195) nazil olmuş «Quran»ın bir çox qaranlıq yerlərinin izahı üçün cahiliyyət poeziyasına müraciət edirdilər. Rəşidi xəlifələrindən Ömər ibn əl-Xəttab, eləcə də müqəddəs

«Quran»ın ilk müfəssirlərindən olan peyğəmbərin əmisi oğlu Abdulla ibn əl-Abbas «Quran»ın şərhı baxımından ərəb şeirinin misilsiz rolu olduğunu xüsusi qeyd etmişlər.

Bütün bu deyilənlər bir daha sübut edir ki, islam dini heç də poeziyaya zidd olmamış, əksinə, yaxşı şeir yaxşı sənətkar bu dində özünə bir himayədar tapmışdır. Təsadüfi deyildir ki, dünya poeziyasının ən gözəl və qiymətli nümunələri məhz müsəlman şərqində meydana gəlmişdir (138).

ŞƏRAFƏDDİN MƏHƏMMƏD ƏL-BUSİRİ «QƏSİDƏTÜL-BURDƏ» ƏSƏRİNDƏN

«BURDƏ» QƏSİDƏSİ MƏHƏMMƏD ƏL-BUSİRİ YARADICILIĞININ ZİRVƏSİ KİMİ

Ərəb poeziyasının tarixinə nəzər salsaq, «Burdə» qəsidəsi adı altında iki qəsidənin geniş şöhrət tapdığının şahidi olarıq. Müxtəlif müəlliflərə və dövrlərə aid bu qəsidələri onların Məhəmməd peyğəmbərin mədhinə həsr olunması birləşdirir.

Birinci qəsidənin müəllifi Məhəmməd peyğəmbərlə eyni vaxtda yaşamış, əvvəlcə onun düşmənlərinin tərəfində ona qarşı çıxmış, sonra isə müsəlmanlığı qəbul etmiş və orada Peyğəmbəri mədh etdiyi gözəl qəsidəni yazmaqla ilk müsəlmanların hörmətini qazanmış və öz adını onların arasında dillər əzbərinə çevirmiş cahiliyyə şairi Kəb ibn Zuheyrdir. Onun yaratdığı «Bənət Suad» qəsidəsi Məhəmməd peyğəmbər tərəfindən o dərəcədə bəyənilmişdi ki, O, çiyindəki xirqəni (burdəni) şairə bəxş etmişdi. Beləliklə, müəllif Peyğəmbərin əfvini, qəsidə isə ikinci «əl-Burdə» adını qazanmışdır.

Eyni adlı ikinci qəsidə birinci «əl-Burdə» qəsidəsindən 600 il sonra, yəni XIII əsrdə (hicri təqvimlə VII əsr) yazılmışdır və ən azı birincisi qədər məşhurlaşmışdır. «Əl-Burdə» adı ona müəllifi – Məhəmməd bin Səid əl-Busiri tərəfindən verilmişdir və bunun da öz mühüm səbəbi olmuşdur. «Əmin təzəkkuri ciranın» sözləri ilə başlanan bu qəsidə nəinki əl-Busirinin yaradıcılığının zirvəsi, hətta

bu günə qədər Məhəmməd peyğəmbərə həsr edilmiş ərəb şeir sənətinin ən gözəl və mükəmməl nümunələrindən biri hesab olunur.

Məhəmməd Busiri Misirdə Dələs adlı yerdə dünyaya gəlmişdir. Şairin tam adı Şərafəddin Əbu Abdulla Məhəmməd bin Səid bin Həmməd bin Muhsin bin Abdulla bin Həyyən bin Sanhəc əl-Busiri-dir. Valideynlərinin biri Dələsdən, o biri isə Busirdən olub. Hətta şair bu iki yerin adından özü üçün qurma «əd-Dələsiri» nisbəsi də düzəltmişdir, lakin məhz Busiri nisbəsi ilə tanınmışdır. Onun anadan olduğu və vəfat etdiyi tarixlər barəsində ərəb alimləri və tədqiqatçıları arasında müəyyən ixtilaf olsa da, bir çoxu anadan olduğu il kimi hicri təqvimə ilə 608-ci il (miladi təqvimə ilə 121-ci il), öldüyü il isə 692-ci, yaxud 696-97-ci il göstərilir. Hələ uşaq yaşlarında o oxuyub yazmağı və Quran tilavətini öyrənmişdir, daha sonra isə şəriət elmlərinə və ərəb dilinə daha gözəl şəkildə yiyələnmək üçün şeyxlərin (müəllimlərin) yanında xüsusi dərslər almışdır (131).

**SADIQ BƏY ƏFŞARIN «MƏCMƏÜL-XƏVAS»
ƏSƏRİNDƏKİ ŞEİR VƏ HİKMƏT SAHİBİ OLAN
HÖKMDAR, ŞAHZADƏ VƏ ŞAİRLƏRİN SİYAHISI**

Əvvəlinci məcmə. Müasir padşahlar

- 1.Şah Təhmasib Hüseyni (Adil)**
- 2.Sultan Məhəmməd Xudabəndə (Fəhmi)**
- 3.Şah İsmayıl Sani (Adili)**
- 4.Xan Əhməd Padşah**
- 5.Humayun Padşah**
- 6.Sultan Süleyman Xondgar (Mühibbi)**
- 7.Übeyd Xan Özbək**
- 8.Abdulla Xan Özbək (Əvəz Qazi)**
- 9.Nizam Şah (Sipehri)**
- 10.Cəmşid Xan**
- 11.Qazi Gəray Xan**
- 12.Məhəmmədi Xan Lor**

İkinci məcmə

13.Bəhram Mirzə

14.Alqas Mirzə

15.Sam Mirzə

16.Sultan İbrahim Mirzə

17.Sultan Həsən Mirzə

18.Məhəmməd İbrahim Xan (Rəhimi)

19.Bədi əz-Zəman Mirzə

20.Sultan Mustafa Mirzə

Üçüncü məcmə. Səltənət sütunu olan türklər

21.Müsəyyib Xan

22.Murad Xan (Fiqari)

23.Məhəmməd Əmin Sultan

24.Şahverdi Xan (Qüyuri)

25.Məhəmməd Paşa

26.Məhəmməd Bəy Məzaqi

27.Yusif Bəy Çavuşlu

28.Mehdiqulu Sultan

29.Pəhlivan Bəy Qumri

30.Məhəmməd Bəy (Əmani)

31.Rüstəm Bəy

**Dördüncü məcmə. Səltənət sütunu olan taziklər
(iranlılar)**

32.Mirzə Şərəf Cahan

33.Şeyx Bəhaəddin Məhəmməd

34.Mirzə Salman

35.Mirzə Məxdum

36.Mir Rasti

37.Xacə Əfzəl Tərkə

38.Xacə Həbibulla Tərkə

39.Mirzə Hatəm Bəy

40.Mir Məsum Xan

41.Mir Şəmsəddin Məhəmməd

42. *Mirzə Məhəmməd Münşi*
43. *Mövlana Nurəddin Məhəmməd (Qərari)*
44. *Məhəmməd Mirək Salehi*
45. *Mir Əli Əkbər*
46. *Mirzə Mələki*
47. *Qazi Abdulla Razi*
48. *Şeyx Əbülfeyz (Feyzi)*
49. *Həkim Rükəddin (Məsihi)*
50. *Xacə Qiyas Nəxşbənd*
51. *Mirzə Ərəb Müqəllid*
52. *Mirzə Cəfər*
53. *(ad oxunmur, təxəllüsü Səfai)*
54. *(ad oxunmur)*
55. *Mövlana Hüseyni*
56. *Səmai Kaşi*
57. *Məhəmməd Haşim (Mərdümi)*
58. *Mövlana Kami*
59. *Qazi Ətaullah*
60. *Mövlana Mömin Hüseyn*
61. *Əhməd Bəy Müşərrəf*
62. *Seyfəddin Mahmud (Ricai)*
63. *Mövlana Məhəmməd Şərəfi (Niyazi)*
64. *Təhmasibqulu Bəy (Ərşi)*

Beşinci məcmə. Səltənət sütunu olan türklərin və taciklərin (iranlıların) böyük övladları

65. *Xan Mirzə*
66. *Qasım Bəy Qəsəmi*
67. *Sultan Mahmud Xan*
68. *Əlixan Mirzə (Sadiq)*
69. *Murad Bəy*
70. *Məhəmməd Mömin Bəy*
71. *Məhəmməd Saleh Mirzə*
72. *Yadigar Bəy*
73. *Mirzə Nizam əl-Mülk*

- 74. *Mirzə İbrahim*
- 75. *Əmir Nurulla Şüştəri*
- 76. *Abbas Bəy*
- 77. *Məhəmməd Saleh Bəy*
- 78. *Qasım Bəy (Hicri)*
- 79. *Məhəmməd Bəy Xəlifət ül-Xüləfayi*

Altıncı məcmə. Peyğəmbər nəslindən olan şairlər

- 80. *Mir Süni*
- 81. *Mir Hüzuri Qumi*
- 82. *Mir Əşki*
- 83. *Mir Məhəmməd Mömin Astərabadi*
- 84. *Mir Sədidi Razi*
- 85. *Mir Həzini*
- 86. *Mir Əbu Turab Ələvi*
- 87. *Mir Məhəmməd Kəskəni*
- 88. *Mir Valehi Qumi*
- 89. *Qazi Əsiri Razi*
- 90. *Mir Heydər Kərəhrudi*
- 91. *Mir Heydər Kaşi*
- 92. *Mir Qürbi*
- 93. *Seyid Məhəmməd Nəcəfi*
- 94. *Mir Əbülbəqa (Bəqai)*
- 95. *Mir Münha*
- 96. *Mir Cəzmi*
- 97. *Mir Bəzmi Həmədani*
- 98. *Mir Əbu Turab Məhrəmi Razi*
- 99. *Mir Həzini Yəzdi*
- 100. *Mövlana Mir Əli*
- 101. *Mirzə Sadiq*
- 102. *Mir Müqis (Məhvi)*
- 103. *Mirzə İbrahim (Dürdi)*
- 104. *Mir Mahmud (Füzuni)*
- 105. *Mir Qürbi Mir Qürbi*
- 106. *Mir Qəribi*

- 107. Mirzə Xəlil*
- 108. Mir Şah Mürtəza*
- 109. Mir Müizzəddin*
- 110. Mir Əmini*
- 111. Mir Yəqubi Xəyyat*
- 112. Mir Cəfəri*
- 113. Mir Seyyid Əli Müsəvvir*
- 114. Mir Nəcdi*
- 115. Mir Təşbihi*
- 116. Mir Qüdsi*
- 117. Mir Sədrəddin Məhəmməd*
- 118. Mövlana Təbi Yəzdi*

Yeddinci məcmə. Türk, fars və ərəb dillərində söz demək qüdrətinə malik olub, ərəb və əcəmdə şöhrət tapmış türk şairləri

- 119. Mövlana Füzuli*
- 120. Mirzəqulu Meyli*
- 121. Yolqulu Bəy Şamlu (Ənisi)*
- 122. Qasım Bəy Haləti*
- 123. Mahmud Bəy Salim*
- 124. Həsən Bəy Şəkəroğlu (Müqimi)*
- 125. Mövlana Şani*
- 126. İmamqulu Bəy Füsuni*
- 127. Nicati Rumi*
- 128. Baqi Çələbi*
- 129. Şahqulu Bəy*
- 130. Süsəni Bəy*
- 131. Əmirxan Bəy*
- 132. Piri Bəy Dükər*
- 133. Kəlbi Zülqədr*
- 134. Qasım Bəy Rəğmi*
- 135. Dürrə Bəy Kərami*
- 136. Maqsud Əli (Şəkibi)*
- 137. Xoştəb Bali*

138. *Məsrəbi Təkəlu*
139. *Mir Məhəmməd Eyoğlu*
140. *Qılıç Bəy*
141. *Əmir Bəy (Əmiri)*
142. *Dürdi*
143. *Pirqulu Bəy*
144. *Məhəmməd Bəy (Şəmsi)*
145. *Məvali Türkəman*
146. *Tənhayi Bəy*

Səkkizinci məcmə. Əcəmin müasir
fəsaḥət və bəlağət sahibləri

147. *Mövlana Lisani*
148. *Mövlana Zəmiri İsfəhani*
149. *Qəzəli Məşhədi*
150. *Mirzə Qasım*
151. *Mövlana Vəhşi Bafəqi*
152. *Mövlana Şərif Təbrizi*
153. *Mövlana Möhtəşəm*
154. *Xacə Hüseyn Sənai*
155. *Mövlana Vəli*
156. *Qazi Nuri*
157. *Səbri Ruzbehan*
158. *Mövlana Nisari*
159. *Mirzə Hesabi Nətənzi*
160. *Mövlana Hüzni*
161. *Mövlana Şüca*
162. *Mövlana Heyrəti*
163. *Şeyx Əli Nəği*
164. *Heydər Kəliç*
165. *Mövlana Tövfi*
166. *Məhəmməd Qasim Razi*
167. *Fəsihi Təbrizi*
168. *Mövlana Həlaki Həmədani*
169. *Qazi Əhməd Fiqari*

170. *Fikri Ordubadi*
171. *Mələki Bəy (Toy) Sərkani*
172. *Mövlana Zəmiri Həmədani*
173. *Hafiz Sabuni*
174. *Mövlana Sayil*
175. *Qəzali Cünbək*
176. *Mövlana Niki*
177. *Mövlana Yəhya*
178. *Mövlana Əbdi Cənabüdi*
179. *Yəmini Simnani*
180. *Mövlana Şərəfəddin Əli*
181. *Mövlana Hatəm Kaşi*
182. *Mövlana Məlik Qummi*
183. *Həsən Bəy Əczi*
184. *Mövlana Kəməli Səbzəvari*
185. *Mövlana Vüqui*
186. *Qazi Qələndər*
187. *Məzhəri Kəşmiri*
188. *Mövlana Rəşki Həmədani*
189. *Ağababa Cövləki (Bəzrəki)*
190. *Kakayi-Qəzvini*
191. *Mövlana Təbəxi*
192. *Mövlana Nisbəti*
193. *Mövlana Fəhmi Kaşi*
194. *Mövlana Səmai*
195. *Fəribi Tehrani*
196. *Mahmud Bəy Füsuni*
197. *Həkim Şəfai*
198. *Mövlana Şəkibi*
199. *Mövlana Qəzənfər Kələcari*
200. *Zühuri Şirazi*
201. *Mövlana Malik Deyləmi*
202. *Zəki Həmədani*
203. *Şərmi Qəzvini*
204. *Nəzri Kaşi*

205. *Maqsud Xurdefürüş*
206. *Mövlana Nami*
207. *Mövlana Xari*
208. *Mövlana Heydəri*
209. *Mövlana Süheyfi*
210. *Mövlana Qeyrəti Şirazi*
211. *Mövlana Hişməti*
212. *Mövlana Nəziri*
213. *Mövlana Cəfəri Savəci*
214. *Mövlana Müşfiqi*
215. *Mövlana Sərfi Savəci*
216. *Mövlana Xisali*
217. *Mövlana Miri*
218. *Mövlana Dəvami*
219. *Mövlana Əqdəsi*
220. *Mövlana Vəhşəti*
221. *Hafiz Sultan Hüseyn*
222. *Mirzə Əbu Turab Firqəti*
223. *Mövlana Bağiri*
224. *Mövlana Kəsra Qürbə*
225. *Mövlana Qəribi Kaşi*
226. *Mövlana Müin*
227. *Qiyasəddin Məhəmməd Bəzmi*
228. *Zəmani Nəqqaş*
229. *Mövlana Qisməti Astərabadi*
230. *Mövlana Müxlisi*
231. *Mövlana İtabi*
232. *Hişməti Rəşti*
233. *Rami Ordubadi*
234. *Mövlana Əbdülqafur*
235. *Mücrimi Ərdəbili*
236. *Mövlana Kəlbəli*
237. *Çələbi Bəy Fariq Təbrizi*
238. *Xəlil Zərgər*
239. *Qaməti Gilani*

240. *Mövlana Meşki*
241. *Mövlana Qəni Lahici*
242. *Mövlana İnayət*
243. *Mövlana Təzhibi*
244. *Həyati Kaşi*
245. *Vəchi Səncari*
246. *Mövlana Məşrəbi*
247. *Himməti İsfahani*
248. *Mövlana Maili*
249. *Ətiqi Şirvani*
250. *Sürudi*
251. *Xələfi-Fərraş*
252. *Mövlana Aləmi*
253. *Mövlana Suzi*
254. *Mövlana Kəlami*
255. *Mövlana Məhəmməd Mürşidi*
256. *Mövlana Cəlal Sipehri*
257. *Mövlana Fəzai*
258. *Mövlana Seyrəfi*
259. *Mövlana Huşi*
260. *Mövlana Rizai*
261. *Mövlana Qiyas*
262. *Mövlana Yetimi*
263. *Yarək Qəzvini*
264. *Xacə Ağamir*
265. *Mövlana Əsiri Türbəti*
266. *Mövlana Ürfi*
267. *Xacə Əbdüləziz Nəqqaş*
268. *Mövlana Müzəffərəli Nəqqaş*
269. *Molla Məlik Səid*
270. *Ustad Həsən Müzəhhib*
271. *Mövlana Rəhmi*
272. *Qəzali Təbrizi*
273. *Hüsni İsfahani*
274. *Həkim Zühuri*

275. *Həkim Bədii*
276. *Mövlana Əbülhadi*
277. *Mirzə Bağır*
278. *Mövlana Həzini Günabadi*
279. *Şeyx Əhməd Xalxali (Fənaii)*
280. *Fəsihi Yəzdi*
281. *Məhəmməd Əmin Qubari*
282. *Mövlana Şah Mahmud (Rəhi)*
283. *Mövlana Musa Rıza*
284. *İbrahim Bəy*
285. *Mövlana Əhdi Savəci*
286. *Şeyx Rübai*
287. *Hafiz Əndəlib*
288. *Mövlana Xadimi*
289. *Mövlana Seyğəli*
290. *Övcü Dərcəzini*
291. *Mövlana Məhəmməd Əmin*
292. *Mövlana Şüuri*
293. *Mövlana Seyrəfi Kor*
294. *Mövlana Bəyani*
295. *Əmani Həmədəni*
296. *Məlik Sultan Məhəmməd*
297. *Qazi Həsən*
298. *Mövlana Əsəd (Cani)*
299. *Suzi Savəci*
300. *Bideli Həmədəni*
301. *Mövlana Kəmtəri*
302. *Mövlana Ənisi*
303. *Mövlana Pənahi*
304. *Ruhi Təbrizi*
305. *Mövlana Dai*
306. *Mirzə Məhəmməd Əmni*
307. *Sərfi Julidemuy*
308. *Mövlana Səlamı*
309. *Mövlana Kövsəri*

310. *Mövlana Əhdi*
311. *Sübhi Savəci*
312. *Qeydi Şirazi*
313. *Mövlana Talib*
314. *Mövlana Füruği*
315. *Sədid Gilək*
316. *Mir Əziz Kəmançei*
317. *Cünuni Qalipuş*
318. *Mövlana Hacı Məhəmməd*
319. *Mövlana Həqiri*
320. *Həsən Müxlisi*
321. *Vəfai İsfahani*
322. *Xacə Nəsir*
323. *Mövlana Həzini*
324. *Mövlana Süruri*
325. *Füsuni*
326. *Şərari Həmədani*
327. *Qaziyi-Ləng (Ərəci)*
328. *Seyri Astərabadi*
329. *Tabei Dəməvəndi*
330. *Xosrəvi – xalçaçı başı*
331. *Mövlana Qubari*
332. *Sənəti*
333. *Fərqi Hərəvi*
334. *Mövlana Nəsri*
335. *Dəvai*
336. *Mövlana Zövqi*
337. *Hafiz Hacı Bəy*
338. *Mövlana Şəmsi*
339. *Mövlana Gərmi*
340. *Zülali Gilani*
341. *Rəfiqi Yəzdi*
342. *Cünuni*
343. *Mövlana Qubari*
344. *Mövlana Xəlqi*

345. *Məhəmməd Hüseyn Zinəti*
346. *Mirzə Məhəmməd Əmin*
347. *Müzəffər Bəy Rəngrəz*
348. *Əbülvəfayi-Qələndər*
349. *Mövlana Şükuhi*
350. *Mərdümi Kaşi*
351. *Mövlana Məcdi*
352. *Nazüki Nəhavəndi*
353. *Mövlana Vəchi*
354. *Mövlana Hamidi*
355. *Mövlana Səhabi*
356. *Qazi Vafi*
357. *Cismi Həmədani*
358. *Xövfə Həmədani*
359. *Bazili Savəci*
360. *Bikəsi Şirazi*
361. *Hərifi Savəci*
362. *Mövlana Zərifi*
363. *Arezi Qumi*
364. *Xızri*
365. *Qubari Cilani*
366. *Rizai Kaşi*
367. *Mövlana Şühudi*
368. *Mövlana Fəraqi*
369. *Əyyub*

**SADİQ BƏY ƏFŞARIN TƏBRİZ ƏLYAZMA
KÜLLİYYATINA ƏLAVƏ OLUNMUŞ TÜRK-
OSMANLI ŞAİRLƏRİNİN SİYAHISI**

1. *Əhməd Paşa*
2. *İshaq Əfəndi*
3. *Əmri Ədirnəli*
4. *Üsuli Varidi*
5. *Ümidi İstanbullu*

6. *Agəhi Vardari*
7. *Ahi Qaraqəryəli*
8. *Azəri Çələbi*
9. *Əhli Qəltəli*
10. *Ənvəri Rumi*
11. *Əhməd Paşa*
12. *Aftabi Rumi*
13. *Baği İstanbuli*
14. *Beheşti Çurlu*
15. *Bali Ədirnəli*
16. *Bəğai Əzniki*
17. *Bürqi Əndəruni*
18. *Bəzmi İstanbulu*
19. *Bəsiri Rumi*
20. *Tiği Ədirnəli*
21. *Təliqi Şahnaməqu*
22. *Sani İstanbulu*
23. *Cəlal bəy Manastırı*
24. *Cinani Bursalı*
25. *Cəməli İstanbulu*
26. *Cəfəri İstanbulu*
27. *Cami Rumi*
28. *Cürmi Rumi*
29. *Heyrəti Vardari*
30. *Haləti İstanbulu*
31. *Həsən Həmidi*
32. *Hökmi Rumi*
33. *Həlimi Çələbi Rumi*
34. *Hüsami Tərəli*
35. *Hilmi Belqradi*
36. *Haləti Həzrəti-Gülşəni oğlu*
37. *Həsən İstanbulu*
38. *Xəyali bəy Vardari*
39. *Hatəmi Ədirnəli*
40. *Xosrov İstanbulu*

41. *Xavəri Ədirnəli*
42. *Xəlili Amədli*
43. *Xalisi İstanbullu*
44. *Xülusi Dərviş*
45. *Haki İstanbullu*
46. *Xüldi Rumi*
47. *Dai Bursalı*
48. *Zati Balikəsrli*
49. *Rəhmi Bursalı*
50. *Rəvani*
51. *Rumi Bağdadi*
52. *Razi Vardari*
53. *Riyazi Rumi*
54. *Rüfəti Rumi*
55. *Zari Ədirnəli*
56. *Zeyni Rumi*
57. *Sirri Vardari*
58. *Salman Vardari*
59. *Sai Amasiyalı*
60. *Sevdai Rumi*
61. *Semai Gəmiçəri*
62. *Süheyli Ətləbəli*
63. *Seyfi Rumi*
64. *Sədi Saruxani*
65. *Süleyman bəy Vardari*
66. *Sirəti Müftəribi*
67. *Səmi Ədirnəli*
68. *Şəme paşa*
69. *Şani Vardari*
70. *Şöhrəti Amədli*
71. *Sühudi Manisalı*
72. *Şövqi Runi*
73. *Şinasi Suri Hasarlı*
74. *Süni Gülbüvili*
75. *Səbri Qəltəli*

76. *Səbabi Manastırlı*
77. *Səbuhi Həmid*
78. *Safı Bəzəməli*
79. *Zəfi Saruxani*
80. *Tüfeyli Amədi*
81. *Zühuri Rumi*
82. *Əmidi Ədirnəli*
83. *Ələvi (Ülvi) Qəltəli*
84. *Üzəri Ədirnəli*
85. *Ali Kəlisulu*
86. *Əzmi Kədusi*
87. *Əta əfəndi*
88. *Əbdi Tərqani*
89. *Əyani Rumi*
90. *Üzri Tirədili*
91. *Ətai Saruxani*
92. *İlmi Bağdadi*
93. *Aşiqi Üskülü*
94. *Qəribi Vardari*
95. *Qubari Rumi*
96. *Qəzəli Bursalı*
97. *İtəbi Saruxani*
98. *Fəğani Tərəbəfzuni*
99. *Fikri Ədirnəli*
100. *Fəraği Aydın*
101. *Fəhmi Rumi*
102. *Fəthi İstanbullu*
103. *Fəqih Amədi*
104. *Füruği Rəduşçikli*
105. *Fəğiri Rumi*
106. *Fərhəd bəy Ayaz Paşa oğlu*
107. *Qəbuli Kədusi*
108. *Qənanizadə İstanbullu*
109. *Qədri Bursalı*
110. *Qüdsi Vardari*

- 111. Qələndər Tövqatlı*
- 112. Kəşfi Ədirnəli*
- 113. Günəbi Vardari*
- 114. Lisani Rumi*
- 115. Məsihi Ədirnəli*
- 116. Misali Ədirnəli*
- 117. Məqali Alaşəhərli*
- 118. Müşəmi Qaramanlı*
- 119. Məscidi Lövzənəli*
- 120. Mani Bursalı*
- 121. Məşqi Toqati*
- 122. Meyli Vardari*
- 123. Müzəffər Əfəndi*
- 124. Nidami Rumi*
- 125. Mustafa Çələbi Vardari*
- 126. Nizami Qaramani*
- 127. Növi Ədirnəli*
- 128. Valehi Üskülü*
- 129. Veysi Aydınli*
- 130. Vüsuli bəy Busənəli*
- 131. Vəhdəti Rumi*
- 132. Haşimi İskəndəri*
- 133. Haşimi Bursalı*
- 134. Hatifi Rumi*
- 135. Hidai İstanbuli*
- 136. Himməti Dənizli*
- 137. Lamei Bursalı*
- 138. Yəhya Şiftəli (119)*

**QAFQAZIN FARSCA YAZAN
ŞAİRLƏRİNDƏN BİR QİSMİ**

İbrahim Ordubadi
Səbati Ordubadi
Cəfər Ordubadi

Rami Ordubadi
Sair Ordubadi
Sadiq Ordubadi
Safi Ordubadi
Ziya Ordubadi
Fikri Ordubadi
Kafi Ordubadi
Münşi Ordubadi
Nami Ordubadi
Nəsiri Ordubadi
Hatif Ordubadi Tabar
Möhtərəm Ordubadi
Qüdsi Vənəndi
Fəqir Ordubadi
Salik Ordubadi
Abdulla Ordubadi
Əhmədağa Şəmi
Sidqi
Usta Zeynalabidin Nəqqas
Məşhədi Möhsin saətsaz
Məşəd Həsən Dəbbağ
Ağa Rəsul Əttar
Əliqulu Müznib
Bikəs
Aslan xan Cövhər
Saleh (Bakuyi)
Əhdi Bakuyi
Fani Bakuyi
Qüdsi Bakuyi
Qudsi Bakuyi
Müqərrib Bakuyi
Gülşən Bərdəyi
Bədi Beyləqani
Rəşid Beyləqani
Şəmsəddin Beyləqani

Saleh Beyləqani
Səfi Beyləqani
Mücir Beyləqani
Tac Xəlati
Hüseyn Əxlati
Atəşi Şirvani
Əbu Tahir Şirvani
Əhməd Şirvani
İlahi Şirvani
Bəxtiyar Şirvani
Bədr Şirvani
Bahar Şirvani
Bəha Şirvani
Tiflisi Şirvani
Təmkin Şirvani
Hacı Şirvani
Həzin Şirvani
Həlimi Şirvani
Həmid Şirvani
Xaqani Şirvani
Xəlil Şirvani
Zülfüqar Şirvani
Rəşid Şirvani
Rüfət Şirvani Bəhupali
Sai Şirvani
Səid Şirvani
Seyid Şirvani
Şəmsi Şirvani
Sabir Şirvani
Səfi Şirvani
Əbdüllətif Şirvani
Əbdi Şirvani
Ətiqi Şirvani
İzzəddin Şirvani
Əzizəddin Şirvani

İmad Şirvani
Fətri Şirvani
Fərruxi Şirvani
Fələki Şirvani
Feyzi Şirvani
Qəbuli Şirvani
1. Qəbuli Qəzəlfürüş
2. Qəbuli Tərsizi
3. Qəbuli Qəndəri (Qənduzi)
4. Mövlana Qəbuli
5. Mövlana qəbuli
6. Qəbuli Yəzdi
Möhtərəm Şirvani
Möhtəşəm Şirvani
Məsud Şirvani
Münəzzəbəddin Dəbir Şirvani
Mirzə Şirvani
Nişani Şirvani
Nitqi Şirvani
Nəfsi Şirvani
Yəqini Şirvani
Əhməd Babi (Laleyi)
Qazi Dərbəndin oğlu
Xədicə Sultan Dağıstani
Əli Dağıstani
Fəth Dağıstani
Fədayi Dağıstani
Qumru Dərbəndi
Qonabəyim Dağıstani
Lütf Dağıstani
Məhəmməd Dağıstani
Nəcm Dərbəndi
Valeh Dağıstani
Vəfa Dağıstani
Əxtər Gürcü

İştina Gürcü
Bədr Tiflisi
Brəhmən Gürcü
Bəzmi Kuz
Həbiş Tiflisi
Xosrov Gürcü
Dustaq Gürcü
Zeynal Bəy
Siruşü Gürcü
Seyf Tiflisi
Qazi Tiflisi
Kami Gürcüstani
Kamal Tiflisi
Kövkəbi Gürcü
Keyxosrov Gürcüstani
Lətif Tiflisi
Məknun Gürcü
Mumtaz Gürcü
Mövcü Gürcü
Nijad Gürcü
Neşati Gürcü
Vəli Gürcü
Yəmini Gürcü
Yusif Gürcü
Azər Qarabaği
Ağabiqəm Qarabaği
Agah Qarabaği
Əbülqasim Qarabaği
Baki Qarabaği
Türabi Xaki Qarabaği
Canizadə
Cəlal Qarabaği
Cəfər Qarabaği
Şakər Qarabaği
Həbibü Qarabaği

Həsən Qarabaği
Xudad Bəy Qarabaği
Daruğə Qarabaği
Rəhim Qarabaği
Salar Qarabaği
Salik Qarabaği
Sağiri Qarabaği
Sədi Qarabaği
Şair Qarabaği
Şahin Qarabaği
Şəhid Qarabaği
Şeyda Qarabaği
Sadiq Qarabaği
Səfa Qarabaği
Sufi Qarabaği
Tahir Qarabaği
Tuti Qarabaği
Zəfər Qarabaği
Asi Qarabaği
Əbdüləli Qarabaği
Əli Xəlifə Qarabaği
Əli Qazi Qarabaği
Əliqulu Qarabaği
Əlil Qarabaği
Fədayi Qarabaği
Fərrux Qarabaği
Fəna Qarabaği
Kərim Qarabaği
Kəminə Qarabaği
Lövhi Qarabaği
Mühərrir Qarabaği
Məhəmməd Qarabaği
Mahmud Qarabaği
Muxtar Qarabaği
Məxfi Qarabaği

Məriz Qarabaği
Müştəri Qarabaği
Məmayi Qarabaği
Natəvan Qarabaği
Nəsir Qarabaği
Nigari Qarabaği
Nəva Qarabaği
Nəvvab Qarabaği
Nəvvabzadə Qarabaği
Növrəs Qarabaği
Yusif Qarabaği
Yusif İ Qarabaği
Əbul-Əla Gəncəvi
Burhan Gəncəvi
Pərtov Gəncəvi
Siləoğlu Gəncəvi
Pur Xətib Gəncəvi
Camal Gəncəvi
Həmid Gəncəvi
Xətib Gəncəvinin qızı
Rəşid Gəncəvi
Rəzi Gəncəvi
Rəziyyə Gəncəvi
Səd Gəncəvi
Şəms Əsəd Gəncəvi
Şəms İlyas Gəncəvi
Şəms Ömər Gəncəvi
Şəhab Gəncəvi
Səba Gəncəvi
Səbuhi Gəncəvi
Təbib Gəncəvi
Əbdüləziz Gəncəvi
Əliəğa Gəncəvi
Əyani Gəncəvi
Fəxr Gəncəvi

Qəttali Xarəzmi Gəncəvi
Qüdsi Gəncəvi
Qivami Gəncəvi
Kifayi Gəncəvi
Muxtəsər Gəncəvi
Müsahib Gəncəvi
Müğeyysi Gəncəvi
Məhsəti Gəncəvi
Nəcm Gəncəvi
Nəcib Gəncəvi
Nəsir Gəncəvi
Nizami Gəncəvi
Vaqif Gəncəvi
Naxçıvan
İbn Savuci Naxçıvani
Əmirəddin Məsud Naxçıvani
Mirzə Mehdi Naxçıvani
Məhəmməd Təqi Culfayi
Hüseyn Nadim Naxçıvani
Xəlil Hilleyi Naxçıvani
Hinduşah Naxçıvani
Aşüftə İrəvani
Aşub İrəvani
Bidel İrəvani
Çəsmə İrəvani
Höccət İrəvani
Hərif İrəvani
Dəlil İrəvani
Şakir İrəvani
Şəhab İrəvani
Fəxri İrəvani
Qabil İrəvani
Qüdsi İrəvani
Nazim İrəvani (58).

Gülşəni Bərdeyi – Şeyx İbrahim Şahabiddinin oğlu İbrahimin oğlu Məhəmmədin oğludur. Bərdədə dünyaya gəlmişdir. İlk təxəllüsü Heybəti olmuş, sonra isə Gülşəni ilə dəyişmişdir.

Onun əsil – nəcabəti ata tərəfindən türk lüğətinin banisi olan oğuz ataya, ana tərəfdən isə Əmirəlmöminin Əli (ə.)-a gedib çatır.

Atəşi Şirvani – hicri X əsr Divanında 34 müfəssəl qəsidə vardır ki, Peyğəmbər Əkrəmin və müttəqilərin mövlası Əmirəl-möminin Əli (ə.)-ın apardığı cihadlar və möcüzələr barəsindədir.

Turabi Xani Qarabaği

Şəhid Qarabaği

Əliqulu Qarabaği

Əlil Qarabaği

Aşub İrəvani

ƏRƏBCƏ YAZMIŞ AZƏRBAYCANLI ŞAİRLƏRİN BİR QİSMİ

İsmayıl ibn Yəsar, Mənsur Təbrizi, Xətibi Ürməvi, Hüseyn Təbrizi, Əli Təbrizi, Xəttat Nizami Təbrizi, İskati Təbrizi, Eynəl-Ğuzat, Xətib Təbrizi, Şihabəddin Sührəvərdi, Müğləsi Marağayi, Bərəkəveyh Zəncani, Musa Şəhəvat.

Əbdül Gədir Bağdadiyə görə Musa Xəlifə Yezid ibn Müaviyyə (680-684) haqqında dediyi aşağıdakı beytə görə Şəhəvat adlanmışdır:

Ey namazı şəhvətlərə qurban verən,

Sən bizdən deyilsən, mövqeyin də bizimki ilə düz gəlmir (17, s.144) (qeyd.21).

Musa Şəhəvat cəmiyyətdəki yaramazlığı görüb bədbinliyə qapılan, insanların murdar əməllərindən iyrenib həyatdan ümidini üzən şairlərdən deyildi. O, ədalətin, haqqın böyük gücünə inanır, zülümkar hakimlərə lənətlər yağdırdığı kimi, insafli qaziləri də mədh etməkdən, onların yaxşı əməllərini alqışlamaqdan çəkinmirdi. Uzun həyat təcrübəsində Mədinədə heç bir ədalətli hakimə rast gəlməyən şair Səid ibn Süleyman ibn Yəzid ibn Sabit əl-Ənsari kimi doğruçu və düzgün bir qazi gördükdə yenidən nikbinləşir, onun şərəfinə yazdığı mədhində ədalətin ülviyyətindən vəcdlə söhbət açır:

Əgər bir qazini təmiz bir hökm sevindirirsə, ona heç bir şey qarışdırmaq olmaz; Çünki ədalət ittiham edilmir.

Qoy Səidin evi xeyirlə dolsun, Çünki orada həqiqətin lehinə İbn Curmuzun qılıncı ilə qol çəkilməmişdir (16, s.235).

İbn Curmuz, Zubeyr ibn əl-Əvamı öldürməsi ilə məşhur olmuşdur. Zubeyr ibn əl-Əvam isə Xəlifə Osman öldükdən sonra onun intiqamını almaq bəhanəsi ilə böyük bir qoşun yaratmış və Xəlifə İmam Əli (ə.)-a qarşı vuruşmuşdur. Nəhayət, 656-cı ildə Məkkə yaxınlığında İbn Curmuz tərəfindən öldürülmüşdür. Şəhəvat ibn Curmuzun qılıncı ilə qətiyyət və ədaləti tərənnüm edir (bax: Həsən İbrahim Həsən. İslam tarixi, I, s.366).

SÜHRƏVƏRDİ

Ümumiyyətlə göstərmək lazımdır ki, Sührəvərdinin eşqi mücərrəd, qeyri-real bir eşqdir. Burada adi insani münasibətləri əks etdirən cismani eşqə çox az yer verildiyi kimi, sufilərə xas olan ilahi məhəbbət motivləri də öz əksini tapmamışdır. İşraqiyyə fəlsəfəsinin tərəfdarı kimi Sührəvərdi varlığın ilkin mənbəyi hesab etdiyi nurlar aləmindən tez-tez bəhs etmiş, nurlara olan eşqindən söhbət açmışdır. Aşağıdakı beytlərə nəzər salınsa, bunu aydın görmək olar:

Mənlə sənin arandakı məhəbbətin

Bu dünyanın sirrindən gizli qalan bir nisbəti vardır.

Biz həmin adamlarıq ki, hələ Allah

Adəmi yaratmamışdan əvvəl ruhlarımız tanış olmuşlar (26).

Burada işıqdan, nurdan söhbət getdiyini inkar etmək mümkün deyildir. İşraqiyyə fəlsəfəsinin təliminə görə insanlar dünya yaranmamışdan əvvəl nur halında olmuşlar. Sührəvərdidən bir əsr əvvəl yaşamış dahi ərəb şairi Əbu-l-Əla əl-Məərrinin şeirlərində də buna rast gəlmək mümkündür. Ale-Əba adlanan beş nəfərdən (Məhəmməd (s.), Əli (ə.), Fatimə (ə.), Həsən (ə.) və Hüseyin (ə.))-dan danışarkən Əbu-l-Əla məhz işraqiyyə təlimindən çıxış edərək yazırdı:

O şəxslərə and olsun ki, onlar

Mars və Tərəzi bürcü yaranmamışdan əvvəl,

*Göylər xəlvə olunmamışdan,
Yaxud da fəlakətlər hərəkət etmək haqqında
əmr alınmamışdan əvvəl,
Nur şəklində mövcud olmuşlar* (27, s.445-448).

MƏVALİ ŞAİRLƏR

Tarixi və ədəbi mənbələrdən aydın olur ki, ərəbcə ilk şeir yazan azərbaycanlılar - «məvali» adlanan şairlər olmuşlar. İbn Qüteybə əd-Dinavəri özünün «Kitab əş-şeyr və ş-şüəra» adlı məşhur kitabında Əbu-l-Yəqzan (el.806) əsaslanaraq yazır:

«Əbu-l-Yəqzan (İbn ən-Nədim «Fihrist» əsərində göstərir ki, Əbu-l-Yəqzan xəbər və nəşəbləri təyin etməkdə çox mahir olmuş, rəvayətlərində tam düzgünlüyə səy göstərmişdir. Bax: Fihrist, s.94). Cuveyriyə əsaslanaraq demişdir: «Mədinədə məvalilərdən elə bir şair yoxdur ki, o əslən Azərbaycandan olmasın. Sonra İsmayıl ibn Yəsar və onun qardaşının, Musa Şəhəvatın və Əbu-l-Abbəsın adını çəkmişdir» (11, s.481).

İbn Qüteybənin göstərdiyi bu şairlər VII əsrin sonlarında və VIII əsrin birinci yarısınca yaşayıb-yaratmışlar. Onlar məvali olduqlarından ilk əvvəl bu terminin məqsəd və mənasını aydınlaşdırmaq lazım gəlir.

«Məvali» ərəbcə vəli fəlindən düzəldilmiş «mavla» sözünün cəmidir ki, bunun da bir mənası «yaxın olmaq, bir kəsin ardınca getmək, ona qoşulmaq» deməkdir. Bu ad İslamdan əvvəl və İslamın ilk dövrlərində əsir tutularaq müsəlmanlığı qəbul etmiş, yaxud da ərəblərin içərisində yaşayan və könüllü surətdə yeni dinin bayrağı altına keçən qeyri-ərəblərə verilirdi. İslam dini müsəlmanlardan qul saxlamağı qadağan etdiyinə görə ərəb qəbilələri belə adamları kölə kimi saxlaya bilməzdilər. Digər tərəfdən isə, ərəblərin qəbilə quruluşu qeyri-ərəblərin bərabər hüquqlu bir üzvü kimi qəbiləyə qəbul olunmasına imkan vermirdi. «Bundan əlavə, işğalçı ərəblər istila etdikləri ölkələrin əhalisinin içərisində əriməkdən qorxaraq onlara qaynayıb-qarışmaqdan özlərini çəkəndirməyə çalışırdılar» (1, s.193). Buna görə də əsir alınmış və İslamı qəbul etmiş qeyri-ərəb

müəyyən bir qəbiləyə həvalə olunur və həmin şəxs qəbilənin azad quluna çevrilirdi. Məvali qəbilənin icazəsi olmadan başqa yerə çıxıb gedə bilməzdi. Onlara ərəblərdən qız almaq qəti qadağan olunmuşdu. Məvalilər hətta ərəblərlə bir məsciddə belə namaz qıla bilməzdilər. Doğrudur, islamın ilk dövrlərində məvalilər müəyyən nüfuz və hörmətə malik idilər. Əbu-l-Abbas-əl-Mübərrəd göstərir ki, Məhəmməd (s.) Əli (ə.) və digər görkəmli din rəhbərləri məvalilərə böyük hörmət bəsləyirdilər, onları bəzən ərəblərdən də üstün tuturdular (12, s.257-259) (83).

Abbasqulu Marağinin (XVIII) «Əmsali-türkanə» (Azərbaycan atalar sözləri və xalq məsələləri) əsərindən bir neçə nümunə.

ATA SÖZLƏRİ

- Allah, Allah deməyincə işlər olmaz.
- İş olur, Allah ona rah, söz oldur yerin ala.
- ... Allah var, rəhmi də var.
- ... Ulular sözünə baxmayan uluya-uluya qalır.
- ... İnsaf dinin yarısıdır.
- ... Batil batili kəsər haqq ikisinidə.
- ... Tanrı təqdirini bəndə poza bilməz.
- ... Tabutın özgə çigində görməyən ölümünə inanmaz.
- ... Tanrı qarıyanı peyğəmbər əsa ilə dögər.
- ... Tanrı verən dövləti bəndə ala bilməz.
- ... Tanrı ac edəni bəndə doydura bilməz.
- ... Tanrı dərgahında adamın adamı gərək (Təvəssülə dair)
- ... Haqqın verdiginə şükür etmək nemət arturur.
- ... Haram halalı aparır.
- ... Sadiq allah yarıdır.
- ... Kəlam nə qədər kütah olsa, datlu olur.
- ... Qonaq nəfəs kimidir, gəlib çıxmasa xəfə olur.
- ... Fənn fənni kəsər, Mürtəza Əli hər ikisin

(*Abbasqulu Maraği «Əmsali Türkanə», Bakı, 1992*).

V HİSSƏ

ŞEİRLƏR

Aşağıdakı dörd bənd şeir Əmirəl-möminin Əli (ə.)a mənsub edilir. Onların tərcüməsi belədir:

«Allahın nə qədər gizli lütf və mərhəməti vardır ki, hətta dəqiq mütəfəkkirlər belə, onu dərk etməkdə acizdirlər.

Nə qədər çox asanlıqlar vardır ki, çətinliklərdən sonra gələr, Allah-təala qəmlilərin qəm-qüssəsini və kədərini aradan qaldırar.

Nə çox işlər var ki, səhər çağı onun səbəbinə qəm-qüssə çəkərsən, lakin axşam üstü şadlanıb, sevinərsən.

Dünya işləri sənə ağırlıq gətirdikdə, yeganə və böyük Allaha arxalan və Onun bu işləri həll edəcəyinə əmin ol».

Bu şeirlərin xüsusilə sıxıntı hallarında oxunması çox təsirlidir və onun təsiri təcrübədə sübuta yetmişdir.

Meybudinin «Divan»-ının şərhində qeyd olunur ki, bir padşah özünün qiymətli gövhərini xidmətçiyə verir. Onun uşağı gövhəri salıb sındırır. Xidmətçi iztiraba düşür, təşviş hissi keçirir. Mömin bir şəxs ona deyir: Bu dörd beyti sidqi-qəlbdən ixlasla oxu. Oxuduqdan sonra bir şəxs gəlib deyir: Padşahın qızı xəstələnmişdir, təbiblər deyir ki, o gövhəri əzib ona içirtmək lazımdır. Padşah əmr edir ki, dərhal gövhəri sındırıb, əzin. Beləliklə dua nisbətli şeir müstəcəb olub.

HÜSEYN MƏNSUR HƏLLAC

İbrahim b. Səmandan nəql edilir: Mənsur məscidində Həllacı gördüm. Mən qurşağında Allah yolundan başqa, bir yerə xərcləyəcəyim iki dinar saxlayırdım. Bir dilənçi pay istədi və Hüseyn mənə dedi:

- Ey İbrahim, qurşağında saxladığını ona sədəqə ver.

Heyrətləndim. Dedi:

- Heyrətlənmə, onları sədəqə verməyin sənə istədiyindən daha

xeyirlidir.

- Şeyx, bunu haradan bildin?

- Allahdan başqa, hər şeyin xalı olduğu qəlb qeybin gizlisini, sirrin içini görür, - deyə cavab verdi.

Ondan xahiş etdim:

- Bir kəlmə ilə mənə anlat.

- Kim Allahı mim və aynda axtararsa, Onu tapar, kim Onu əlif və nun arasındakı əlavə hərfdə axtarırsa, Onu itirər. O, zənlər müşkülündən müqəddəsdir, düşüncələrdən ucadır.

Sonra bu şeiri oxudu:

Qayıt Allaha, qayə Allahdır,

Ondan başqa, ilah yoxdur.

Həqiqətən, O, xəlfə bərabərdir ki,

O (xəlfə) da mim və aynda Onun mənasını təsdiqləməkdədir.

Onun mənası dodaqlarımdadır.

Kim xəlfə deyilən hecanın düyününü açsa, ona deyilər.

Əgər şübhə etsən, öz sahibinin dediklərini izlə,

Şəkki inkar edəndə, bu, Odur deyənə kimi.

Mim Onun ən ucasını, ən aşağısını açır,

Ayn onun ən uzaq, ən yaxını açır.

«Divan»da verilən şərhə mim hərfi Məhəmməd peyğəmbər (s.) ayn hərfi isə İmam Əli (ə.) kimi təfsir edilmişdir (s.164) (87, 117).

FİLOSOF, ALİM ƏBU ƏLİ İBN SİNA

Ta badeyə-eşq dər qədəh rixteənd,

Vəndər peyə eşq aşiq əngixteənd.

Ba cano rəvane bu Əli mehre Əli,

Çun şiro şəkər behəm amixteənd.

Tərcüməsi:

*Eşq badəsini qədəhə tökdülər,
Eşqin ardınca aşiqi şövqləndirdilər.
Əbu Əlinin canında və ruhunda Əli (ə.s.)-ın
Məhəbbətini südlə şəkəri qarışdıran kimi qarışdırdılar.*

*Bər səfheyə-çohre ba xəttə ləm yazəli,
Məkus neveşteest name do Əli.
Yek «lam»e do «ən» ba do «yay»e məkus,
Əz hacibo eyno ənf ba xəttə cəli.*

Tərcüməsi:

*Üzün səhifəsinə ləm yazəl (Allah) xətti ilə,
İki Əli adı simmetrik yazılıb.
Bir «lam» iki «ayn» iki simmetrik «ya»,
Aydın və aşkar xətt ilə qaş, göz, burun çəkilib.*

Beləliklə Əbu Əli ibn Sina insanın üzündə ilahi xətt ilə İmam Əli (ə.s.) adının yazılmasını bildirmiş, Əli adının simmetrik yazılışı ilə insanın cəmalının Əli (ə.)-in Adı ilə kamil surət almasını göstərmişdir.

ƏBDÜLQADİR MARAĞAI

Əbdülqadir Marağainin musiqi əsərlərində İmam Əli (ə.)-a və İmam Rza (ə.)-a həsr olunmuş mədhiyyə və şeirlər (XIV-XV) vardır. Seyfəddin Ürməvi məktəbinin davamçısı, Azərbaycanın ən görkəmli musiqişünas, nəzəriyyəçi alimi Əbdülqadir Marağainin musiqi əsərlərinin sırasında siyahıda 3-cü yerdə İmam Əli (ə.)-in şəninə yazılmış «Rast Sotyan Kari heydərnəmə» əsəri, klassik şərq musiqisinin təməl əsərlərindən hesab olunur. Bu əsərin sözləri belədir:

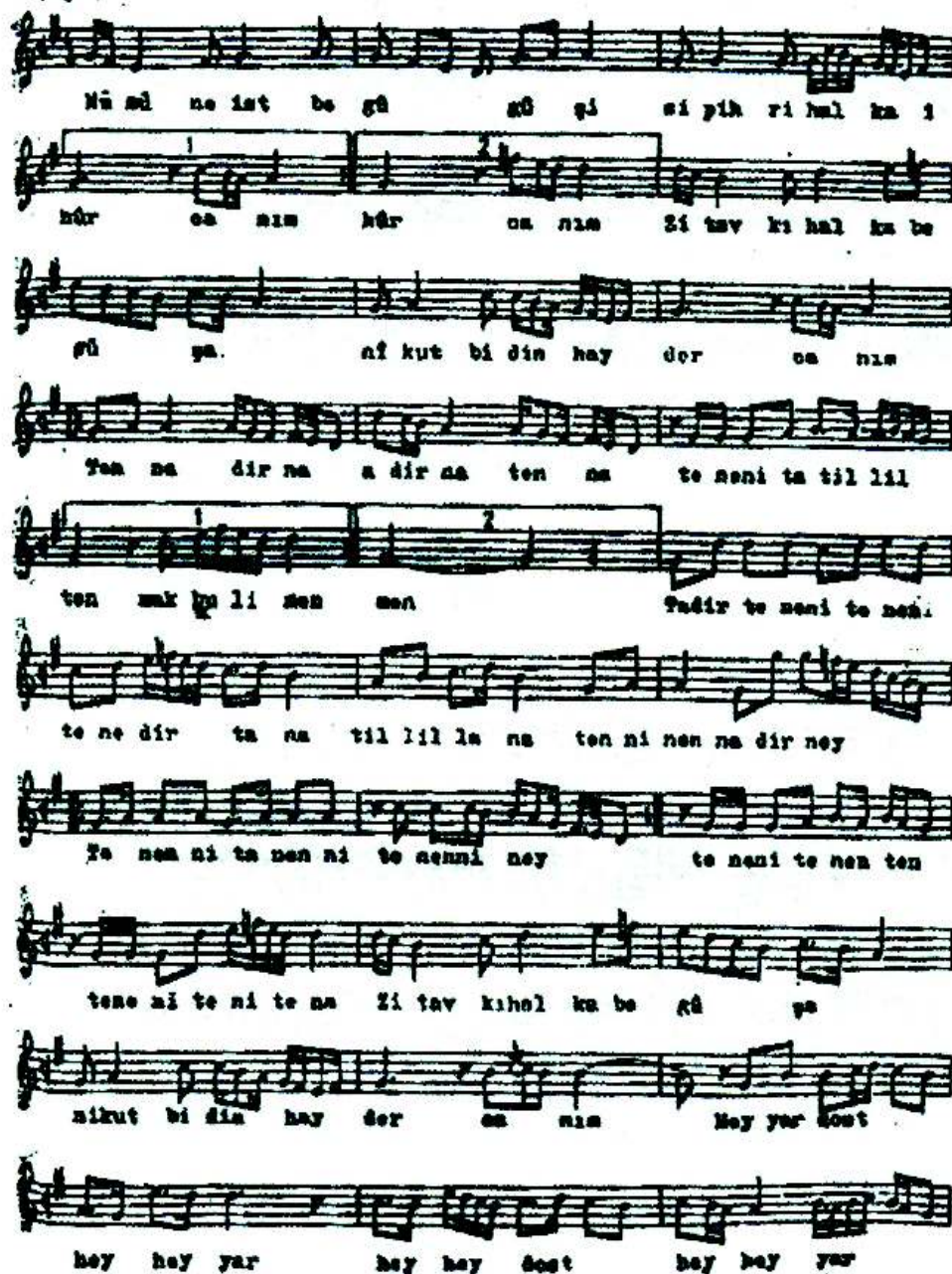
*Günəşin halqası səmanın qulağında bir nümunədir,
Dinin ulduzu Heydər (qeyd.25) qulağına nişan taxılanların
dairəsindədir.*

RAST KARİ HAYDARNAMƏ

RAST KÂR-I HAYDARNÂME №III

Abdülkədir Mərkəzi

Düyek

Nû mî ne ist be gû gû qî sî pîh ri hâl ka i
 hâr ca nim hâr ca nim Zi tav ki hâl ka be
 gû ya. nî kut bi din hay der ca nim
 ten na dir na a dir na ten na te neni ta til lîl
 ten mak lu li nen nen Fadır te neni te neni.
 te ne dir ta na til lîl la na ten ni nen na dir ney
 Te nen ni ta nen ni te nenni ney te neni te nen ten
 tene ni te ni te na Zi tav kihâl ka be gû ya
 nikut bi din hay der ca nim Hay yar dost
 hay hay yar hay hay dost hay hay yar

A haah ha ya rim a ha ah ha mi rim si tav ki hal ha be
 ca qa ni kut bi din hay der ca nim
 Be mih ri ber ki ne med pu qi hay re tet an
 gud ca nim Tadere dillidilli ten temi niten nen
 tene niten nen ten tene si te ni te na Be nef si his ga
 sa ker di ya i nam be ger ca nim
 Hey yar doot hey hey yar hey hey doot
 hey hey doot Ah ha ah ha ya rim ahha ah ha mi rim
 be nef si hiye ga sa ker di ya i sa sa be
 ger

Əbdülqadir Marağaninin digər bir əsəri
«Segahkar» (qeyd.35) bir mədhiyyədir, Xorasan şahı İmam Əli
Musərriza (ə.)-a mədhiyyə kimi yazılmışdır. Bu əsərin məzmunu və
sözləri belədir:

*Ey Xorasanın şahı, şahların şahı əzmli kişinin oğlu ey İmam!
Başım sənin qədəm basdığı torpağa fəda olsun şah Əli Musərriza!
Ey mərdlik, mərhəmət lütf timsalı!
Savaş meydanının şahı və o meydanın əfəndisi!
Ey Əli, Allahın Aslanı, meydanın əfəndisi Əli!
Səni sevən dostun başı sən qədəm basdığı torpağa fəda olsun! (27).*

XOCA ƏHMƏD YƏSƏVİ

*Dördüncüsü yar olan haqq aslanı Əlidir,
Həm meracda yar olan haqq aslanı Əlidir.*

*Dediyi sözü rahmani, görsən üzün nurani,
Kafirləri qıranı, haqq aslanı Əlidir.*

*Himmət quru belində, Mövlam yadı dilində,
Zülfüqarı əlində, haqq aslanı Əlidir.*

*Minib çıxsın Düldülə, yerə düşər zəlzələ,
Kafirlərə gülgülə haqq aslanı Əlidir.*

*Düşmənlərə müqabil, oldu kafirə qatil,
Qılan batili zəil haqq aslanı Əlidir.*

*Rəhmət qılan Bir və Var, həq nə qılsa gücü var,
Həce Əhmədə mədətəkar haqq aslanı Əlidir (143).*

Şeyx Səfiəddin ibn Şeyx Əminəddin – aşağıdakı rübailər
ondandır:

*Səhsiz, yanlıssız camalın Quran olmuş,
Qəzavü qədər müşk ilə onu yazmış.
Gözün, ağzın vəqf ayəsi, qas məddə tək,
Kirpik erab, xal yanağında nöqtə tək.*

*Ayıq ol Səfi, incitməyədən bir könül,
Çalış ki, daim şad ola səndən hər könül.
Qayda, ənənə böylədir Səfi, bunu bil,
Ayıq ol Səfi, yüz görən buna ver könül.*

*Yüz günahı bağışlayan kərəmli o yaradan,
Günahımızı bağışlar, çəkinmə Səfi, ondan.
Ürəyində arpa qədər Əli Sevgisi olsa,
Bağışlar Allah günahı, buna şübhə olmadan.*

CƏLALƏDDİN RUMİ (MÖVLƏVİ)NİN FARSCA QƏSİDƏSİNDƏN TƏRCÜMƏ

*«Cahan peyvəndinin surəti olanda, vardı Əli,
Yer və zamanın nəqşi olanda, vardı Əli,
O qalalar fatehi ki, Xeybər qalasının qapısın,
Bir həmlə ilə qopartdı, açdı, o idi Əli,
O başıuca mərd ki, islam yolunda,
İş həll olmayanədək dincəlməzdi, o idi Əli.
O cəsur şir ki, nəfsin tamahına görə,
Cahan süfrəsinə pəncəsin bulamadı, o idi Əli.
Bu küfr olmaz, küfr söz deyil bu,
Əgər varsa Əlidir, əgər vardısı o idi Əli.
O şah ki, vəli idi, vəsi idi o idi Əli.
Kərəm və səxavət sultanı, o idi Əli.
Həm Adəm, həm Şeys, həm İdris, həm İlyas,
Həm Salehi-peyğəmbəri Davud o idi Əli.
Həm Musa, həm İsa, həm Xızr, həm Əyyub,
Həm Yusif, həm Yunis, həm Hud, o idi Əli.
Mələklər Adəmə səcdəni Əliyə xatir etdilər,*

*Adəmin bir səcdə olunan qibləsi vardırsa, o idi Əli.
O səccad arif ki, qapısının torpağının qədrin,
Ərşin yüksəkliyinə qədər ucaltdı, o idi Əli.
O ləhmukə-ləhmini eşit ki, ta biləsən,
O yar ki, Nəbinin nəfəsi idi, o idi Əli.
Musa və Əsa və Yədi Beyza və nübu vət
Misirdə firona kim göstərdi? O idi Əli.
Nə qədər üfüqlərə baxdın gördün,
Yəqin üzündə mövcudda o idi Əli.
O xatəm ki, Süleymanın üzüyü idi,
O ilahi nur ki, vardı, o idi Əli.
O şahi-sərəfraz ki, merac gecəsində,
Əhmədi-Muxtarla bir idi, o idi Əli.
O kaşifü-Quran ki, Allah bütün Quranda
Məsumluğunu qeyd edib mədhetdi, o idi Əli.
Həm əvvəl, həm axır, həm zahir, həm batin,
Həm abid, həm də budi-məbud, o idi Əli.»*

XOŞBƏXTLİYƏ APARAN YOL

*Ondan sonra Əli gəlirdi,
O, comərd, cəsur, igid və ağıllı idi.
Onun əli açıq idi, qəlbi saf idi,
Özü bilikli, mömin, adı böyük idi.
Onlar dinin və şəriətin təməli idilər,
Kafir və nifaqçıların yükünü onlar daşıdılar.
Bu dörd yoldaş mənim nəzərimdə dörd ünsürdür,
Ünsürlər düz düzölsə, həyat yaranar.
Məndən onlara min alqış və salamu,
Rəbbim, sən fasiləsiz yetir.
Onları həmişə məndən razı sal,
Ulu gündə mənə şəfaətçi olsunlar.*

ƏLƏVİLƏRLƏ MÜNASİBƏTİ BƏYAN EDİR

*Xidmətçilərdən və bəyin adamlarından başqa,
Münasibətdə olacağın adamlar da var.
Bunlardan biri peyğəmbərin nəslidir.
Onlara hörmət etsən dövlətə və səadətə yetərsən.
Onları çox və könüldən sev,
Onlara yaxşı bax, kömək elə (qeyd.23).*

*Onlar əhli-beytdirlər, Həbibin qohum-qardaşıdırlar (qeyd.24).
Ey qardaş, sən də onları həbibin haqqı üçün sev.
Ağızlarından səfeh söz çıxmayana qədər
Onların əslini-nəslini soruşma (149).*

DƏVANI

*Ey müshəfə ayatı – ilahi ruyət,
Vey silsileyi əhli – vilayət muyət.
Sərçəşməyi – zindəki ləbi dildüyət,
Mehrabi nəməzi arifan əbruyət*

*Tərcüməsi:
İlahi ayələr kitabıdır sənin üzün,
Vilayət əhlinin əsl nəcabətidir saçların,
İncə dodaqların həyat çeşməsidir,
Qaşların ariflərin namaz mehrabıdır.*

QUL ƏLİ

*... Andan sonra, Həşəm güzar Əli Kərrar,
Yüz min həzar əsgər icrə siyasət var.
Məşhurluğu «la seyfə illa Zülfüqar»
La fəta, illa Əli Kərrar imdi.*

*Anın könli düşmüşü iki yigit,
Din-mürüvvət aynüması iki rəşid.
Biri Həsən, biri Hüseyn iki şəhid,
Şəbab əhli-cənnət onlar olsun imdi.*

M.Ə.SABİR

*Aşiqi-zar kimi kəsməyə qurbanın var,
Eydi-əzhadə qoyun kəsmə boyun qurbani*

ŞAFEİ

*Əli, Fatimədən düşəndə söhbət,
Pak övladlarına edərkən rəğbət,
Söylərlər ki, onlar rəfizidirlər,
Boş-boş bu söhbətlə etməyin hüsnər.
Əhli-beytçün bunu deyən kəslərdən,
Pənah aparıram Yaradana mən.*

*Ey Əhli-beyt, sizi sevmək hikməti,
Vacib buyurulub Quranda qəti.
Böyük fəxrinizi bilməyən bir kəs,
Nahaq göstərməsin namaza həvəs.
Əhli-beyt qədrini bilməyən qafil,
Qıldığı namazı eyləyər batil.*

*Söylə haçanadək bu cavanın mən,
Danlaq görəcəyəm məhəbbətindən.
Ondan qeyri kimə yar olub Zəhra?
Ondan qeyri kimə gəldi «həl, əta».*

*Əli məhəbbəti qalxandır həmə, n,
Odur Cənnət, cəhənnəm qismət edən.
Haqq vəsidir Mustafaya şübhə yox,
İnsu cinnə imam – rəhbərlik edən.*

«Divani Şafei» s.68-83.

BULES SƏLAMƏ

*Haqq Məsihidə etdi təcəlla,
İfratda Ələvi sayıldı hətta.
Aşiqəm ilhama və ədalətə,
Hər gözəl əxlaqa, hər şücaətə,
Baxmayaraq Əli deyil peyğəmbər,
Vardır xulqu onun Peyğəmbər qədar.
Atanın övlada olan eşqi tək,
İlahi, onların qayğısını çək.
Mənə səvabını ver hər sözümlün,
Gözümdə quruyub yaşı gözümün.
Sən «Ta ha»dan sonra oldun mötəbər,
Ki, onun kimisin görməyib bəşər.
Şahid ol ey səma, təzim et, ey yer,
Əlini yad etdim, sən də salam ver.*

*Tarixin fəxridir, bir xalqın deyil,
Allah onu seçib, təyin edib bil.
Demə şüalərdir Əliyə kömək,
Hər insafı olan şüadır gerçək.
Aşiqə bayramdır görmək günəşi,
Şuayla birləşər gözün atəşi.*

(Bules Səlamə. «Eydül Qədir», 307-312)

XƏTİB XARƏZMİ

*Varmı comərd olan Əbu Turab tək,
Ən uca, ən pak bir imamdır bişəkk.
Əgər göz ağrıyıb, versə mənə qəm,
Əli ayağının tozudur sürməm.
Tökərdi səcdədə gözündən qanı,
Gülüb, sevincəkdi o, cəng zamanı
Dünyaya cövhərdir əgərçi imam,*

*Camaat ərazidir yanında tamam.
Vilayəti-Əli boyunbağıdır,
Təkəbbür əhlinə bir göz dağıdır.
Həm də dostlar üçün olur bir bəzək,
Burnunu düşmənin yerə sürtərək.
Fatimə və Əli, Hüseyinlə Həsən,
Əməl dəftərimi edir müstəhsən.*

(Əl-Əmini «Əl-Qədir» 4-397)

*Əli bəşərdə ən üstün insandır,
Haqq tələb edəndir, qalib olandır.
Peyğəmbərdən sonra odur ən ali,
Çünki ədalətdə yoxdur misalı.*

(İbn Şəhraşub «Mənağib Al Əbi-Talib» 3-67-71)

ƏL-ƏBDİ

*Əli Eynullahdır, Əli Yədullah,
Onu sərvər etdi xilqətə Allah.*

*Əli, ey məzhəri – əvvəlü axır,
Allahın hicabı səndədir zahir.
Açılan qapısan əbədiyyətə,
Əzəli bir qulpsan həqiqətə,
Kim keçsə qapından çatar Allaha,
Qapını tapmayan batar günaha.*

(İbn Şəhraşub «Mənağib Al-Əbi-Talib» 3-274)

ƏBDÜL MUNİM FİRTUSİ

*Soruşdular Mustəfadan danışanda sən Allahla,
Hansı dildə danışsın söylə bizə ey Mustəfa.
Cavab verdi o pakibin, dedi: bir gün nida vaxtı,
Üz tutaraq Allahıma soruşdum ki, bəri Xuda,
O səslə ki, Sən mənimlə danışsın tanış səsdir,
Dinlədikcə söhbətini yada düşür, Şiri-Xuda.
Mənə dedi Yaradan ki, ey bəşərin ən alisi,*

*Bir Varlığam bənzərim yox, nə insanam, nə də əşya,
Sənin o pak məqamından, bir də mənim öz nurumdan,
Yaranıbdır aləmlərin iftixarı o Murtəza.
Mən səninlə danışırəm, həbibinin öz dililə,
Ta ki, səndə mütməinlik hasil edə o səs-səda.*

(Məlhəmə «Əhlil-beyt» 1-78).

MOLLA MEHRƏLİ

*İmam Əli bir bəşərdir, amma biləsən, necə bəşər?
Allah onda zahir olub, təcəlladan verər xəbər.
Qəsəm olsun İlahiyə, bir günəşdir onun üzü,
O vacibəl-vücuda mən and içirəm, budur düzü,
O duyanı, o görəni Allah duyar, Allah görər,
O olmasa bu aləmdən olmaz idi zərrə əsər.
Fələk, fələk içindədir batinində ulduz yanar,
Sədəf, sədəf içindədir daxilində bir dürr var.
Yaranmışın ən alisi Əli, on bir övladıdır,
Onu tanımadan ölmək, ölümün ən bərbadıdır.
Məhəbbətlə qalxan kaman, düşmənləri endirəndir,
Atdığı ox, Allah oxu, ünvanına göndərəndir.
Döyüslərdə zəfər çaldı, nərəsində bir Şirdi o,
Çox comərddir, əl tutandır, sabirdir o, şakirdir o.
Bir adıdır Əbu Turab, çünki torpaq atasıdır,
Dünya malı nəzərində onunçün gil parçasıdır.
Fatimeyi-Zəhra kimi iffət, ismət mənbəyi var,
Sülaləsi Şəbər ilə Şübeyr ilə davam tapar.
Sən ey düşmən, səhih olan bu hədisi gəl sal yada,
Əlin göyə qaldıraraq Əhməd dedi, Qədir-Xumda.
«Mən hər kimin mövlasıyam, Əli onun mövlasıdır,
Kim məni ağa bilirsə, Əli onun ağasıdır».*

ŞEYX MAHMUD ABBAS AMULİ

*And olsun Quranın ayələrinə,
And olsun varlığa, varlıq verənə.
Bizə hadi olan Nəbi haqqına,
Bir də ki, Allahın əzəmətinə.
Fəzilətlər Əlidə cəmləşdi, bil,
Bu şərəfə bir kimsə layiq deyil.*

*Ən üstün şəxssən «Ta ha»dan sonra,
«Cücə kəbab» edər bunu rəvayət.
Allaha Əlidən yaxın kimsə yox,
Kimdə var Əlidə olan fəzilət.*

*Sən Əhmədin özü, həm qardaşısən,
Qeyri kimsə deyil, sənə bərabər.
Sən «Səğələyn»dən ikincisisən,
Əmanət qoyubdur səni Peyğəmbər.*

*Əhli-beyt baidir bütün aləmə,
Nuhun gəmiri tək xilaskarsınız.
Sizə insanların ehtiyacı var,
Xalqa yol göstərən ulduzlarsınız.
(Əllamə Seyid Əli Nəği Əl Heydəri «Kitabul Vəsi» 122)*

HƏSSAN İBN SABİT

*Əlidir aləmdə Saqi-yi-Kövsər,
Cənnətdə əlindən dostlar su içər.
Düşmənlərə olmaz bu sudan qismət,
Ora Allah dostu olunar dəvət.
(İbn Şəhraşub «Mənaqib Al Əbi-Talib» 2-162-164)*

SEYİD ƏLİ NƏĞİ HİNDİ

*Ondan özgə Kəbədə bir kimsə mövlud olmadı,
Ən uca kəs tək onu hər dəfə haqq xatırladı.
Daima Quranda Allahdan sora gəldi adı,
Haqqını korlar necə inkar edibdir, bilmirəm.*

*Hamiləykən Fatimə üz tutdu Kəbə səmtinə,
Bir xeyirli şəxsi çün salmışdı Xaliq bətninə.
Aləm-lahuti sarmışdı, o qarın, o sinə,
Onda hər əmni necə pərkar edibdir, bilmirəm.*

*Allaha üz tutdu ağrı təndə etdikcə şərar,
Xurma nəxli tək, açıb əl lütfə oldu intizar.
Ağladı, can narahat, bətnin hər üzvü tarmar,
Hansı yolla güc tapıb, rəftar edibdir, bilmirəm.*

*Onu billəm ki, o saat beyt ona verdi cavab,
Bir qapı açdı divarda, oldu daxil ol cənab.
Bilməmək bilməkdi, bildi ki, olur əqlim xərab,
Kim bu dərki, dərkimə vadar edibdir, bilmirəm.*

*Bir uşaq gəldi cahana adı, haqqın zirvəsi,
O Əli ki, yaxşılarçun oldu nurun qibləsi.
Onla ayrıldı tamam dost ilə düşmən pərdəsi,
Kim onu Allah bilib, aşkar edibdir, bilmirəm.*

(Əl Əmini. «Əl-Qədir» 6-37) (125).

QƏTRAN TƏBRİZİ

(hicri 403-483, miladi 1012-1091, XI əsr) «Divan», Bakı, 1967

Qətran Təbrizi Şah Əbəlhəsən Əli Laşkərinin (Əbülhəsən Əli Leşkəri Gəncənin Şəddadilər sülaləsinin 6-cı hökmdarıdır). Mədhində yazır ki, mən sənin adının vurğunuyam ki, o addan feyz alıb İmam Əli (ə.) övladlarının da qulu olmuşam:

*«Mən mudam bu qapının xidmətçisi, o qapının torpağıyam,
Mən sənin adından ötrü ali Heydər quluyam».*

Göründüyü kimi şair burada ali Heydər yəni Heydər övladları dedikdə 12 imamı nəzərdə tutmuşdur. *Divan*, s.352.

Şah Əbülhəsənin mədhində dediyi şeir isə yenə İmam Əli ə.-in şücaətini yada salır:

*«Məclisdə Hatəmin səxavəti yada düşür.
Meydanda Heydər hücumlari yada düşür».*

Divan, s.301.

Şair Əbu Nəsr Məhəmməd Məmlaninin mədhində bir daha İmam Əli ə.-in mərdliyindən söhbət açır:

*«Əbu Nəsr Məhəmməd səxavətdə Hatəm Taiyə,
Kişilikdə Heydəri Kərrarə bənziyir».*

Divan, s.115.

Şair Şəmsəddinin mədhində isə İmam Əli ə.-i hikmət və ədalət sahibi kimi qiymətləndirmişdir:

*«Ey Peyğəmbər xasiyyətli şah! İmanı sən möhkəmləndiribsen,
Ey Əli hikmətli Əmir! Dünya səndən əmin-aman olmuşdur».*

Şair digər bir yerdə İmam Hüseynin qatillərini lənətləyib Kərbəla müsibətlərinə işarə edir:

*«Nə qədər ki fironçuların suda batmasından söhbət gedir,
Nə qədər ki Kərbəladakı bəlalardan söhbət gedir,
Düşmənlərin fironçular kimi suda qərq olsunlar,
Bədxahların Kərbəla kafirləri kimi öldürülsünlər!»*

Burada isə Şair Kərbəlada İmam Hüseyn ə.-in qatillərinin intiqamını alan qəhrəman sərkərdə Əmir Muxtar Əbu Übeydi Səqəfinin məşhur qiyamına işarə edir (124).

**HƏQİRİ TƏBRİZİNİN
«LEYLİ VƏ MƏCNUN»
POEMASINDAN BİR PARÇA**

*Olmaq üçün dur-şeytani-rəcim
Yazıram bismillahir rəhmanir rəhim.*

*Eylədim bünyad bismillah ilə,
Ta ki payinə irə dilxah ilə.*

*Hər sözün olmasa ilkin nami-həqq,
Bulmaq olmaz mənfəət bilgil zi həqq.*

*Eylədim mən ibtida həqq adına,
Ol yetər vამandələr fəryadına.*

*İbtidası hər sözün allah ola,
Qamularçün busözə dilxah ola.*

*Çünki (düşdü) könlümə ilhami-həqq,
İbtida quldım sözü bər nami-həqq:*

*Gör, olur darəndeyi-fərri-huma!
Xaliqi-insü pəri, ərzü səma.*

*«Qulhü-vallahü-əhəd» ana sifət!
Baqidir (daim), ana irməz məmat!*

*Misli yoxdur, şübhə yoxdur, ziddi yox,
Cümleyi aləmlərə əltafi çox.*

*Ol kərimdir, cümləyə fəryadrəs,
Ol rəhimdir, raziqi-murü məgəs.*

*Lütfü anın cümlə xəlqin rəhbəri,
Hikmət ilə yaradır xüskü təri.*

*Hər kimə qəhr eyləsə edər həlak,
Fani olursa cəhan, anə nə bak?!*

*Həm cəlidir, həm qədimdir, həm kərim,
Həm nəimdir, həm səlimdir, həm rəhim.*

*Həm səmidir sanəi-səttardır,
Həm qüfurü qadirü qəhhardır.*

*Oldurur sultanü həqqi-cavidan.
Laməmatü laşərikü müstəan.*

*Yerdə, göydə hakimi-əhval odur!
Doğru bilgil, aləmi-əfal odur!*

*Yox ikən aləmləri var eylədi,
Cümləyə fəzlini izhar eylədi.*

*Oldurur həqqi-qədimi 0layəzal,
Zatına yoxdur anın nəqsü zəval.*

*Lütf edicək aləmi məmur edər,
Bir nəzər qəhr eyləyə məqhur edər.*

*Alim oldur, hakim oldur, nazir ol,
Cümlənin əhvalı üzrə hazır ol.*

*Sən bilirsən ya qədirü ya əzim,
Ya kərimü və səmimü ya rəhim.*

*Ey ədəmdən aləmi mövcud edən,
Ey qamu əxlaqə lütfü cud edən.*

*Sən məni etmə şəriətdən cüda,
Könlümü etmə həqiqətdən cüda.*

*Rəhmətinlə sən məni məsrur qıl,
Şərkü zillətdən məni sən dur qıl.*

*Mən də üsyan, səndə qüfran çoxdurur,
Məndə xüsrən, səndə ehsan çoxdurur.*

*Lütf edirsən, ya xudavəndi-qəni,
Rəhmətinlə yad qıl mən bəndəni.*

*Adəmin əsmai elmi həqqiçün,
Şisin həm elmü helmi həqqiçün.*

*Yenə Nuhun novhəzari həqqiçün,
Həm Xəlilin zərnizari həqqiçün,*

*Yenə İsmailin qurbanı üçün,
Lazım idi tökmək öz qanı üçün,*

*Yəqubun həsrətdə rahi həqqiçün,
Yusifin bənd ilə çahı həqqiçün.*

*Əyyubun çəkdiyi dərdi həqqiçün,
İdrisin şol rüxi-zərdi həqqiçün.*

*Xacənin üş izzü nazı həqqiçün,
Yəhyanın zikrü niyazı həqqiçün.*

*Yenə Musanın əsası həqqiçün,
Həm Şüeybir əjdəhası həqqiçün.*

*Davudun həm xub ləfzi həqqiçün,
Fəhm ilə idrak hifzi həqqiçün.*

*Həm Süleyman izzü bəxti həqqiçün
Yel gətirən rəxti-təxti həqqiçün.*

*Həm Məsihanın nəfası həqqiçün,
Çəkdiyi həzzü səfası həqqiçün.*

*Mustafanın qövli-şəri həqqiçün,
Sünnəti, həm əsli, fəri həqqiçün.*

*Həm Əlinin Zülfüqarı həqqiçün,
Qıldığı qövli qərarı həqqiçün.*

*Mustafanın ruhi-pakı həqqiçün,
Daim ahi-suznakı həqqiçün.*

*Yenə ol fəxri-nəbunin həqqiçün,
Cümlə övladi rəsulin həqqiçün,*

*Çardəh məsum həqqiçün ya xuda,
Şərkü şəkdən könlümü eylə cüda.*

*Ya ilaha, həqqi-cümlə sadiqan,
Ya ilaha, həqqi-cümlə aşiqan.*

*Övliyanın cüstü cüşü həqqiçün,
Həm yetimlər güz yaşı həqqiçün.*

*Gög yüzündə kövkəbü mah həqqiçün,
Həm qəriblər qıldığı ah həqqiçün.*

*Ənbiyavü övliyalar canıçün,
Həm şəhidlərin tökülən qanıçün.*

*Qazılar qılan əzanın həqqiçün,
Razılar verən rızanın həqqiçün.*

*Vahidü həm macidü fərdü möcib,
Həm kəfizü həm müitü həm səlib.*

*Bu qəmuların (ki) dedim hörməti,
Axirətdə cümləyə qıl rəhməti.*

*İstianət qılma kürsiyi-qədim,
Alumi həm ləkkülül-mülkil-əzim.*

*Qadirü qəyyumi rəbbi-zülcəlal,
Saneü, same, kərimi-layəzal.*

*Bir hekayət edəyim bünyad mən,
Böylə edim qissədə irşad mən... (71).*

MOLLA MƏHƏMMƏD BAQİR XƏLXALI

*Saqiya, dur gətir, mənə badə,
Ömri bihudə verməyək badə.
Olmadım bircə ləhzə asudə,
Dəhri pürəfətu gəm əfzadə.
Bir dəqiqə açılmadı könlüm,
Nə çəməndə nə kühu səhradə.
Dildə ahım salıbdı min tənnur,
Yüz də əşkim açıbdı yüz cadə.
Mütrib ey zülfü kərdənimə kəmənd,
Ey gözü sürməli yüzü sadə.
Görmədim ləblərin, yüzün, qəddin
Qönçədə, güldə, sərvü Tubadə.
Rəqsə gəl könlümün dağıt gəmini,
Ver təsəlli bu qəlbi nəşadə...*

*Mən məgər zahidəm qaçam meydən,
Yetmişəm kamə cami səhbadə.*

*Mən məgər zahidəm yumam gözüümü,
 Görmiyəm həqqi ruyi zibadə.
 Kamil ol kəsdi k iola həq bin,
 Xah məsciddə ya kəlisadə.
 Kamil oldur çəkə xətti bütulan,
 Masivəllah lavu illadə.
 Cilveyi həqqi mütləqi, mütləq,
 Gördi Məcnun cəməli Leyladə.
 Yetir Allah bu vəqtdə dildarı,
 Şuxu şəngu nəcibu bəyzadə.
 Ey nəsimi səbə qadan allam,
 Bircə gəl lütf elə get Ombadə (Qeyd. 37).
 Ərz qıl ki ey bəradərani Səfa,
 Ey olan masuvadən azadə.
 Saliki eşqisüz gedin eliyin,
 Nəfsi vəsli həbibə amadə.
 Gecələr əl açın münacatə,
 Yetirin ərz rəbbi übbadə.
 Verməsin zahidin sözüənə qulaq,
 Uymuyun siz bu xaneyi bərbadə.
 Baş çıxmur nə eyliyib nə desin.
 Əli yetmibdi ziyli ustadə.
 Zahidi binəvayə rahi-nəcat,
 Nə bu dünyadə var nə üqbadə.
 Bəhri-heyrətdə qərq olub Baqir,
 Dut əlin ya Əli! yetiş dadə.*

C.CƏNNƏTİ
MÖVLUDİ-NƏBİ

*Həyata basdı qədəm, bir xocəstəpey mövlud
 Ki, ismi-paki Məhəmməddir, Əhmədü Məhmud.*

*Cəzirətül-Ərəbə qıldı bir sitarə nüzul,
 Ki, ondan eylədi ənvar ləmə-ləmə səud.*

*Xitamə yetdi hami bəhsi-sədü nəhsi-nücum,
Həqiqətin günəşi qıldı aləmi məsud.*

*Doğurdi madəri-eyyam bir xələf ki, onun
Misalını nə görüb, nə görər bu zali-vəlud.*

*Necə xələf ki, onun əmri ilə dünyanın
Təmam rübi edər gah qiyam, gah sücud.*

*Necə xələf ki, onun qədrü şəninə nisbət,
Ümumxəlv şüunati görsənir məhdud.*

*Necə xələf ki, onun adı zikr olunduqda,
Rəvani-pakinə irsal olur səlamü dürud.*

*Nifaqü küfr ilə məşhuri-dəhr idi ərəb,
Zəbuni-cəhli-vəsavis, əsiri-cinnü xümud.*

*Məşyyəti-əzəli eylədi müqərrər kim,
O qövmün ayinəsi olmaya qübaralud.*

*Xilas qılmağa ol qövmi bu zəlalətdən
Peyğəmbər eylədi irsal, girdigari-vədud.*

*Ərəb ki, təhi-zəlalətdə idi kəlmədum,
Onun hidayəti feyzilə etdi kəsbi-vücud.*

*Yetim ikən, neçə milyon nüfusə oldu pedər,
Fəqir ikən, hamu sultanlara olub məhmud.*

*Şüru edildi kəlamə, oxundu ləhni-hicaz,
Fəramuş oldiməzamirü nəğməyi-Davud.*

*Nəbi mədinədir elmə, Əli ona qapıdır,
Xətə degilmi, desəm, bəbi-elmdir məsdur.*

*Lisani-həqqi necə bağlıdır, deyim, heyhat,
Nə mürtədəm, nə məcusəm, nə büt-pərəstü yəhud,*

*Məhəmməd ilə Əli ümmətə ata-anadır,
Bu iki zati ata bilməyən nədir, mərdud.*

*Nücum kibi saçub nur, sadıq əshabi,
Münəvvər eylədilər aləmi çü dari-xülud,*

*Nə bak, Cənnətiyə yetər tən düşməndən,
Nəbi məhəbbətidir, anə cövşəni-Davud.*

«Dirilik», 16 yanvar, 1915 (26)

DÜBEYT

*Aşiq gərək çəksin həmişə bəla,
Əyyub tək qurdlara olsun mübtəla.
Həsən tək nuş etsin zəhər kasəsin,
Hüseyn tək onu da udsun Kərbəla*

Baba Tahir Üryan.

*Məni məndə demə – məndə deyiləm,
Bir mən vardır məndə – məndən içəri.*

*Az söz ərin mülküdür,
Çox söz heyvan yüküdür.*

*Yüyürürəm yana-yana,
Eşq boyadı məni qana.
Nə aqıləm, nə divanə,
Gəl gör mənə eşq neylədi.*

*Biz dünyadan gedər olduq,
Qalanlara salam olsun!*

Yunis İmrə

MEHMET AKİF ƏRSOY

İNSAN (İxtisarla)

*Həzrət Əli ə.-in bir beyti: «Və təzumu ənnəkə cirmün
səğirün, və fiykəntəvil aləmül Əkbər». Mənası:
«Ey insan, sən özünün kiçik bir cism olduğunu sanırsan.
Amma bütün aləm sənə içinə sığdırılıb gizlənmişdir».
«Həbdar olmamışsan kendi zətindən da hala sen,
Mühakkar bir vücudum!» - dersin ey insan fakat bilsen.
Sənə mahiyyətin həttə melekərdən də ülvidir,
Avalim sendə pinhandır, cihanlar sendə matvidir.
Zaminlərdən, semalardan taşarken feyzi-Rəbbani,
Olur kalbin tecelli-zari nara-nuri – Yezdani.
Musaqqar cirmin amma qayei süni ilahisin.
Bu həsiyyətlə payanın bulunmaz bitənəhisin...
Esirindir təbiət, desti təshirindədir eşya,
Sənə əhkamının münka adıdır məhkumdur dünya...
Dənizlər bestərindir, dalgələr gəhvareyi nazın,
Nedir dağlar, səma-peyma sənə şəhbəli pərvazın.
Həva, bir Refrefi-seyyali hökmündür ki, bir demdə,
Olur dem-sazı avazın bütün aktarı ələmdə.
Dayanmaz pişi ikdamunda manilər müzəhimlər,
Kaçar, sən rezm gahı azmə girdikçe mühacilər.
Karanlıklarda gezsən, şəb-çərağın fikri hikməttir,
Ki hər bir işrakı bir sönmez ziyayı ser mediyettir...*

QARACAOĞLAN

Öz sağlığında nəğmələri dillər əzbəri olan, haqqında çoxlu rəvayətlər, dastanlar söylənən, dünyanı gözə-gözə həm öz süzgəcindən, həm də söz süzgəcindən keçirən ulu sənətkarlardan biri də Qaracaoğlandır. O görə-görə dərk etmiş, dərk etdiklərini sözün,

musiqinin dili ilə böyük həssaslıqla xalqa çatdırmışdır. Sözün əsl mənasında Qaracaoğlan sərhədsiz bir söz dünyası yaratmışdır. İndinin özündə Azərbaycanda, Orta Asiyada, Türkiyədə, İranda və Avropanın türklər yaşayan ölkələrində Qaracaoğlan nəğmələri oxunur:

*Ala gözlü, nazlı dilbər,
Qoyma məni el yerinə.
Gümüşdən kəmərin ollam,
Dola məni bel yerinə.*

Elə bizim aşiq məclislərində və bəzi müğənnilərimizin ifasında oxunan Qaracaoğlan nəğmələri də var ki, onlar sadəcə olaraq «xaq mahnısı» və «el havası» adı ilə tanınır. Məsələn:

*Yar gərək yarın qeydinə
Qala yalvara-yalvara.
Yüz naz ilə qol boynuna
Sala yalvara-yalvara.*

Çoxları bilmir ki, dillər əzbəri olan bu mahnını sözləri də bəstəsi də Qaracaoğlanındır.

*Mədət, Allahı seversən,
Gəl indi, dilbər, gəl indi.
Həsrətindən ciyərciyim
Dəlindi, dilbər, dəlindi.*

*... Coşdu Qaracaoğlan, coşdu,
Eşq dəryası boydan aşdı,
Bir gül idin, çağın keçdi,
Sol indi, dilbər, sol indi.*

İki bəndini nümunə göstərdiyimiz bu nəğmənin olduqca maraqlı bir tarixçəsi var. Sultan İbrahimin hakimiyyəti dövründə (1640-1649) otuz yaşlı polyak Albert Bobovski adlı bir nəfər tatarlara əsir düşür və sonralar İstanbul sarayına satılır. Alman, ingilis, italyan, və fransız dillərini gözəl bilən, geniş dünyagörüşlü bu adam qısa müddətdə türk dilini də mənisiyir, türk ədəbiyyatı və musiqisini dərinlən öyrənir. O, türk dilini şeir yazacaq bir səviyyədə öyrəndiyindən və özünün də musiqi bəstələmək qabiliyyəti olduğundan bu

sahələrdə bacarığını sınıamışdı. Əli adını qəbul edən və üfqî ləqəbi ilə şeirlər yazan bu adam Əndərun məktəbində 18 il dərs demiş, sonralar sarayda tərcüməçi kimi çalışmışdır. Əli Üfqî bu illər ərzində dörd yüzdən çox xalq mahnısını (türkünü) nota köçürmüş və son dərəcə dəyərli olan «Məcmuəyi-sazü-söz» külliyyatını yaratmışdır. İndi də Londonda saxlanan bu məcmuədəki nəğmələrdən ikisi Qaracaoğlanındır. Yuxarıda nümunə gətirilən türkü də oradandır. Notla bizə gəlib çatmış ikinci şeirdən bir bəndi çatdırırıq:

*Şaftalı istəram, məhrum, göndərmə,
İki ləblərindən, bir gərdənindən.
Könül haqq evidir, saqın söndürmə,
İkiləblərindən bir yanağından.*

Araşdırıcıların fikrincə, Qaracaoğlan 1606-cı ildə Mut elində, Çuxurovada anadan olmuşdur. Əslə o vaxtın tanınmış Sayıoğlu nəslindəndir. Kiçik yaşlarında yayı Anadolu yaylalarında, qışı kəndlərdə olmuş, bütün ömrü xalqa bağlı keçmişdir. Qaracaoğlan Anadolunun savadlı adamlarından yazıb-oxumağı öyrənmiş, xeyli bilik qazanmışdır. Bununla belə, o daha çox gəzərgi həyat keçirmiş, Balkan ölkələrini, Şərqi vilayətlərini, Azərbaycanı, İranı gəzməmiş, şeirlərində də bu yerlərdən bəhs etmişdir. Konya, Qaraman, İçel, Hələb, Ankara, Aydın, Adana, Diyarbəkir, İstanbul, Bursa, Sivas, Ərzurum və b. yerlərin adamlarını şeirlərində tez-tez xatırlamışdır. Ömrü səyahətlərdə keçsə də, daha çox Şərqi Anadoluya və Çuxurovaya bağlı olmuşdur. Qaracaoğlan ellər, ölkələr gəzsə də, ömrünü axırlarında Çuxurovaya qayıtmış, təxminən, 1679-cu ildə vəfat etmiş, indi Qaracaoğlan təpəsi adlanan yerdə basdırılmışdır. Deyilənə görə, qonşu təpədə isə onun sevgilisi Qaracagöz dəfn olunmuşdur.

Türkiyə Daxili İşlər Nazirliyinin əmrilə Çuxurovaya Qaracaoğlanın adı verilmişdir. Advermə zamanı orada Qaracaoğlanın şərəfinə bir neçə gün davam edən geniş təntənəli mərasim keçirilmişdir. Sənətsevənlər həmişə Qaracaoğlan məzarını ziyarətə gəlir, oranı müqəddəs yer hesab edirlər.

NƏDƏN BİLƏYİM

*Yazın gəldiyini nədən biləydim,
Bülbül tikandadır, güllər daldadır.
Əyyubun tənində iki qurd qalmış,
Bir sarı əbrişin, biri baldadır.*

*Əli din uğrunda sancağın açdı,
Nə ki igid vardı, ayırdı seçdi,
Dünyadan yetmiş min peyğəmbər keçdi,
Məhəmməd yurdunda, Mehdi yoldadır.*

*Seyid Qazi yolun tikdilər nişan,
Dəli könüm oldu indi pərişan,
Tanrı kəlamıyla söhbət söyləşən
İdris cənnətdədir, Musa Turdadır.*

*Qaracaoğlan der ki, amandan aman,
Bürüdü dağları bir bölük duman,
Canım sağdır demək, dünyada yalan
Bədən cənazədi, salim əldədir.*

GƏLMƏMİŞDİR

*Əvvəl Allah, axır Allah,
Ondan ulu gəlməmişdir,
Haqq Məhəmməddən sevimli,
Haqqın qulu gəlməmişdir.*

*Şahi-Mərdan idi adı,
Comərd süfrəsin kimi güdü?!
Əliyə aslanım dedim,
Qeyri Əli gəlməmişdir.*

*Pir olmayan eşqə gəlməz,
Soy olmayan qurban olmaz,
Əcəl gəlsə, dərman olmaz,
Haqdan belə gəlməmişdir.*

*Od düşdüyü yeri ütər,
Zimistanda gülmü bitər?
Bu bağda çox quşlar ötər,
Bülbül dilə gəlməmişdir.*

*Qaracaoğlan, haqqa yalvar,
Qənimətdi hər nəyin var,
O dünyaya gedən qalar,
Kimsə hələ gəlməmişdir (81).*

MÜSEDDƏS

*Yaradan be-kudret kök ile yeri
Məlaik həm adam div ile peri
Erenlər közinin cihan serveri
Nəbiler içində odur bihteri
Alidir Alidir Alidir Ali
Aliyyül azimüş şefiül veli*

*Həmişə huda ile hemdem olan
Sırında Muhammedle mahrem olan
Zuhuri sıfat ile adem olan
Həm evvel həm ahirde hatem olan
Alidir Alidir Alidir Ali
Aliyyül azimüş şefiül veli*

*Vəlayət sırnı zühür eyleyen
Şu ələm zünübın kafur eyleyen
Peyğambərlər içre ümür eyleyen*

*Cihanı zuhurında nur eyleyen
Alidir Alidir Alidir Ali
Aliyyül azimüş şefiül veli*

*Peri Cebraili bulan ser-be-ser
Yok iken nişanü makamü makarr
Sıfatı kelam içre hayrül-beşer
Onun hemdemi çün hak idi meger
Alidir Alidir Alidir Ali
Aliyyül azimüş şefiül veli*

*O «Taha» vü «Yasin» kelen şanına
Yer kök yetişmez hem eyvanına
Delil oldu «Elkehf» bürhanına
Becez hak keç irmez hem ihsanına
Alidir Alidir Alidir Ali
Aliyyül azimüş şefiül veli*

*Bu İslam kapusın açan aleme
Sen annı huda bil kel adem dime
Viren mucizâtı Bin-Meryeme
Alidir Alidir Alidir Ali
Aliyyül azimüş şefiül veli*

*Var imdi ana eyle sırtı behem
Götüren vücuda bizi öz adem
Anınlan şerif oldu Beytül harem
Makamı velayet mekanı kerem
Alidir Alidir Alidir Ali
Aliyyül azimüş şefiül veli*

*Hak idi söz endi kökten yere
Ki halkı cihane özin göstere
Şefaati ol eyler bu alemlere
Olan lahmike lahmi Peykambere*

Alidir Alidir Alidir Ali
Aliyyül azimüş şefiül veli

Adı min sıfatı hezaran hezar
Döner hükmi birlen bu leylü nehar
Ki ismi Alidir özi kirdikar
Dutubdur sözinden yerü kök karar
Alidir Alidir Alidir Ali
Aliyyül azimüş şefiül veli

Sıfatı «Elif-lam»ü «Yasin» veli
Kim oldı anın la-mekan menzili
Burakü keramet anın mahmili
Açıb ruşen iden kamu müşkili
Alidir Alidir Alidir Ali
Aliyyül azimüş şefiül veli

Makamatı Rahman yeri la-mekan
Ol ervaha menzıl kararı cihan
Vücudı muhalled özi cavidan
Gehi aşikare kehidir nihan
Alidir Alidir Alidir Ali
Aliyyül azimüş şefiül veli

Kelamın delilinde bürhan olan
Bu dünya vü ukbada sultan olan
Felekler anınçün nöh eyvan olar
Kemine makamatı keyvan olan
Alidir Alidir Alidir Ali
Aliyyül azimüş şefiül veli

Odır tövbe der kalbi adem viren
Zi-kark-ı ab Nuhı çekib kurtaran
Hem Eyyube derdü şifa gösteren
Demi Yakuba kem-dide feryad ideen

Alidir Alidir Alidir Ali
Aliyyül azimüş şefiül veli

Kılan hem Yunisi balıktan reha
Kelimin esasın kılan ejdeha
Mesihe yetüren demi canfeza
Varan ba-Muhammed be-bezmi huda
Alidir Alidir Alidir Ali
Aliyyül azimüş şefiül veli

Hemişe öz hayyü baki olan
Minen Sündüs adlu Burakı olan
Hak ile müdam ittifakı olan
O kevser suyu üste saki olan
Alidir Alidir Alidir Ali
Aliyyül azimüş şefiül veli

Kemine hatayini kül eyleyen
Cemi-i muradın husul eyleyen
Dilinde sıfatın nüzül eyleyen
Hasudı zuluma cehul eyleyen
Alidir Alidir Alidir Ali
Aliyyül azimüş şefiül veli

* * *

Hata etdim huda için bağışla
Muhammed Mustafa için bağışla.

Safî nesli Cüneydü Heyderoğlu
Aliyyel Murtaza için bağışla.

Hasan işki ile meydana girdim
Hüseyni Kerbela için bağışla.

*İmam Zeynel İba Bakirü Cafer
İmam Kazım Rıza için bağışla.*

*Sevirem Şah Taki vü hәм Nakiyi
Hasan Asker liva için bağışla.*

*İmam Mehdi eşqinde kül olam
Ol eşikte vela için bağışla.*

*On ki imam nur olıbdır hәtayi
Ki ol nurı huda için bağışla.*

* * *

*Sadhezar lanet Yezide çünkü ol şehzadeye
Bir içim su vermedi kadir hüdanın aşkına.*

*Ayeti Nasrun minallahdan mekan oldu nüzul
Kim yedi iklimi fәth ettim rızanın aşkına*

*Tohmı Mervanın Yezidin kökünü min akıdet
Yeryüzünden kaldıram Ali abanın aşkına.*

*Ey mevalliler bilin Sahip zamanın devridir
Çalaram kılınca ben Sahip Zamanın aşkına.*

*Ey hatayi çünkü ceddin eylemiştir çok kaza
Sen dahi başla kazaya ol kazanın aşkına.*

* * *

*Elif annı bilmişem ben la feta illa Ali
Ye yalanı silmişem ben la feta illa Ali.*

*Be beka mülkünde hakim Mustafa vü Mürteza
Lamelif la dimezem men la feta illa Ali.*

*Te temenna eyledim sırrında izhar eyleyüb
He hilal levhinde gördüm la feta illa Ali.*

*Se sebatım od ü su torpak ü yeldendir benim
Vav vücudum şehriyem men la feta illa Ali.*

*Cim cemaline celalın isteyüb kıldım taleb
Nun nihayet buldu canım la feta illa Ali.*

*Ha hayal eyler zebanım alını yad etmeqe
Mim Muhammed Mustafadır la feta illa Ali.*

*Hı Haber verdi Hasan Hulki Rıza etbaşına
Lam letafet mülki içre la feta illa Ali.*

*Dal dilimde Şah Hüseyini Kerbelanın medhi var
Kef kerem kannı Alidir la feta illa Ali.*

*Zel zelil et nefsi Zeyn-el-abanın ıskına
Kaf karibdir hak yolunda la feta illa Ali.*

*Rı riya etti havariçler Muhammed Bakıra
Fe furat akub dedi kim la feta illa Ali.*

*Ze ziyade kıldı gönlüm Caferin mahabbetin
Kayın kayrı demezem ben la feta illa Əli.*

*Sin seri hoş eyledi Müsü Kazım bil meni
Ayın aynımda ayandır la feta illa Ali.*

*Şin Şahi horasan İbni Ali Musi Rıza,
Zı zuhur oldu cihanda la feta illa Ali.*

*Sad safa ehli Takidir alem içre gerçi kim
Tı tariki gösterir hem la feta illa Ali.*

*Dad zamirim mülküne server Nakıdır silmişem
Askerinin zikridir hem la feta illa Ali.*

*Ya Muhammed Mehdii Sahib Zaman sirri Resul
Tasbihim zikrim dilimde la feta illa Ali.*

*Ey hatayi ger hayati cavidan bulsan nola
Gönlüne mihman olubdur la feta illa Ali.*

* * *

*Yerde kökte Hayderi Kerrasın sen ya Ali
Ruzi mahşer saki ebrarsın sen ya Ali.*

*Hamsetül-esma okurlar ismini ey Bülhasen
İbni ammi Ahmedî Muhtarsın sen ya Ali.*

*Anterin başın kesen Hayber kapusun koparan
Ceng içinde katili küffarsın sen ya Ali.*

*İfritin bendini aldın üç bin yıldan sonra sen
Deşti erzeninde geçen Kerrarsın sen ya Ali.*

*La feta illa Ali şanında olmuştur nüzul
Hadd içinde sikke vü dinarsın sen ya Ali.*

*Evvel ü ahırda sensin zahir ü batında sen
Akli evvelden hüveyda yarsın sen ya Ali.*

*Evvel ü ahırda sensin dinini şerh eyleyen
Dilere gönüllere ikrarsın sen ya Ali.*

*Çıkdı Miraca Muhammed dedi doksan bir kelam
Sırı hakka mahremi esrarsın sen ya Ali.*

*Enbiyalar mihrisin sen evliyalar serveri
Gazilere server ü serdarsın sen ya Ali.*

*Henüz adem ma ü tıyndan halk olunmamış iken
Dü cihan halkı yoğ iken varsın sen ya Ali.*

*Buhatayı bendenin sensin muradü maksadı
Kande baksam görünen didarsın sen ya Ali.*

** * **

*Adum Şah İsmail hakkın sıriyem.
Bu cümle qazilerin serveriyem.*

*Anamdır Fatıma atam Alidir
On iki imamın men dah biriyem.*

*Atamın kanını aldım yezidden
Yakın bilgil ki nakdi hayderiyem.*

*Hızır zinde ile İsa vü Meryem
Zemane ehlinün İskenderiyem.*

*Yezid ü müşrik ü melünü gör kim
Münafik kablesinden men bəriyem.*

*Nübüvvet mendedür sırrı vilayet
Muhammed Mustafanın pesi rüyem.*

*Cihanı tiğ ile kıldım musahhar
Ali Murtezanın Kanberiyem.*

*Ulu babam Safi atam hayderdir
Şecaat ehlinün hak Caferiyem.*

*Hüseyniyem Yezide lanetim var
Hatayıyem şahun bir çakeriyem.*

* * *

*Mihrini mühr itmişem men sinem içre Hayderin
Can ü dilden çakeriyem sıdk ile ol serverin.*

*Nazil oldu hel eta şanında dahi la feta
Sahibidir Düldülün hem hacesidir kanberin*

*Zülfikarıyle müsehhar kıldı heft kişveri
Parmak ile feth idibdir kapusunu hayberin.*

*Mustafa şemsüd-duha hem Murtezadır vel-kamer
Hem emirül-müminin hem sakisidir kövserin.*

*Nuri çeşmi Ahmedin hem Murtezanın didesi
Kurretül-ayn Alinin alidir Peykamberin.*

*Babi Şebpir ile Şebperdir Hasan biri Hüseyin
Ey mevali bil bular-dürür imamü rehberin.*

*Bade Zeynel Abidindir hem imamı müminan,
Çün Muhammed Bakırî oldu atası bunların.*

*Müsi-i Kazım muhit-i mihri ilm ü marifet
Hem Ali Müsi Rızadır Kabesi müminlerin.*

*Keş fola babı tarikat hem Takinin işkına
Sıdk ile bel bağlayub terk eylegil can ü serin.*

*Hakka kurbet bulasın ger diler isen ey aziz
Mözhəbinden yüz çevirme ol Naki vü Askerin.*

*Ya Muhammed Mehdii Sahib Zaman ile zuhur
Neslini kat eyle müşrikler ile kafirlerin.*

*Ya İlahi Mustafa vü Murtezanın hakkıçün
Sen duasın müstecab it bu hatayı kemterin.*

* * *

*Be erenler be gaziler
Gelen Murteza Alidir.
Yezide batın kılıcın
Çalan Murteza Alidir.*

*Alçağa indirmiş özünü
Ender hakka niyazını
Kırklar ile bir üzümü
Yiyen Murteza Alidir.*

*Turnaya vermiş sesini
İmamlar çeker yasını
Yine kendi devesini
Yeden Murteza Alidir.*

*Götür ahret azığını
Aşuq çeker yazığını
Muhammedin yüzüğünü
Yudan Murteza Alidir.*

*Cennetin yemişi elma
Sarar benzim sarar solma
Şah hatayım kafil olma
Gelen Murteza Alidir.*

*Meded senden kanı settar
Derdim Muhammed Alidir.*

*Sabahın seher vaktinde
Virdim Muhammed Alidir.*

*Ne yaz gelir ne güz gider
Ömür dünyada tez gider
Önüm sıra bir iz gider
Sürdüm Muhammed Alidir.*

*İkrar verdim inanmaya
İnanıp ahde durmaya
Şunda bir yere konmaya
Yurdum Muhammed Alidir.*

*Bir ikrar verdim best deyü
Çağurdım Ali dost deyü
Şunda bir müşkül hastayım
Derdim Muhammed Alidir.*

*Şah hatayım evvel Ali
Evvel Ali ahır Ali
İki cihanın serveri
Gördüm Muhammed Alidir.*

*Bismillahir-rahmanir-rahimdir hakıkatın binası
Kuran azımdır Muhammed İsmi Azamdır Ali.
Hem ayettir hem hadistir dört kitabın manası
Kuran azımdır Muhammed İsmi Azamdır Ali.*

*Lafeta yoktan var eyledi on sekiz bin alemi
İlla mekatiptir böyle çaldı o şah kalemi
La seyfe Zülfikardır ve aleykum selami
Kuran azımdır Muhammed İsmi Azamdır Ali.*

*Binbir ismiyle apılan ol hak kudretüllahdır
Yedi yerle yedi kökö semavat arş-ullahdır
Kudretül-hikmette baki sırrı sırrullahdır
Kuran azimdir Muhammed İsmi Azamdır Ali.*

*Küllü şeyi aynı adem bir kez vücuduna bak
Kendi lisanında söyler gönülün ebnası hak
Derunumda bu dua kalbimi eyledi pak
Kuran azimdir Muhammed İsmi Azamdır Ali.*

*Bin yüz doksan dokuzda çoğaldı veledi zina
Gel gönül sen türab olgil hakkın yolundan azma
Mahlukattan hicab edip harfîni noksan yazma
Kuran azimdir Muhammed İsmi azamdır Ali.*

*Padişahlar padişahı sultana malum olsun
Keskin iradenize ortalık halim olsun
Bu duaya kanmayanın canına karım olsun
Kuran azimdir Muhammed İsmi Azamdır Ali.*

*Şah hatayım sen bu vasfî söyle bilenler ile
İnne meassabirin şükürler olsun bu hale
Ki Ali la yələmül ğeyb illallahı taala
Kuran azimdir Muhammed İsmi Azamdır Ali (127).*

KADİR AKARAS
(İSTANBUL ŞƏHƏRİ)
İMAMET VƏ VİLAYET

*Tüm kevn u mekana amir sensin sen
Buna hem kevn u hem mekan şahittir.
Emrin ile döner devr-i kainat
Buna zemin u asuman şahittir.*

*Halil tek kurbanla geldi Minaya
Buna Meşar, buna Mina şahittir.
Sen onlarca kurban verdin Allaha
Buna sahray-ı Kerbela şahittir.*

*Destan olmuş dillere sabr-ı Eyyub
Sen bir de bak Ali kızı Zeynebe
Sabrıyla eyledi Eyyubu mahcub
Buna hem Kufe hem de Şam şahittir.*

*Hacer yedi kere say etti durdu
Buna Merve buna Safa şahittir.
Zeyneb bu kurbandan ona koşardı
Buna yetmiş iki kurban şahittir.*

*Vafı söze sığmaz Odur bir tane
Buna alem, buna Adem şahittir
Ğadir-Xum çölü velayet nemee
Buna Cibril, buna Hatem şahittir.*

*«İnni Tarikum»u söyledi gitti
«Sakaleyn»e şahid etti ümmeti
O gitti, ardından sözler de bitti
Buna Medine hem Mekke şahittir.*

*Rukn-i alem sarsıldı mezalimden
Uzak düştü ümmet hakkın nurundan
«Beyt-ul-Ahzan» doğdu zulm-i zalimden
Buna eşk u suz-i Zehra, şahittir.*

*Hill u harm bakardı mahzun mahzun
Ki olmuştu Kabenin oğlu mazlum
O put kırarken bazıları o gün
Putperestti; buna Kabe şahittir*

***Tevhidin merkezi Kabedir düşün
Kabede doğulmuş Emir-ül Muminin
Demek ki şartıdır imam tevhidin
Buna cümle hill u harem şahittir.***

XVIII əsrin birinci yarısında yaşayıb-yaratmış Azərbaycan şairi Əbdür-rəzzaq Nəşə Təbrizinin «Şəhicəm Həşməti – Dara dirayət Nadiri – dövran» qəsidəsi Nadir şah Əfşarın sifarişi ilə yazılmışdır. Nadir şah Nəcəf şəhərində Həzrət Əli (ə.)-ın məzar qübbəsini qızıla tutdurduğu zaman Nəşə Təbrizidən türkcə bir maddeyi-tarix yazmasını tələb etmişdir. Qəsidənin fars dilində yazılmış başlanğıcından Nadir şah tərəfindən verilmiş sifarişin məqsədi tamamilə aydın olur. Qəsidənin sərlövhəsinin tərcüməsi belədir:

«Cənabi Əlinin mütəbərrik rovrəsini qızıla tutdurmaq münasibəti ilə tarixdir ki, türkcə yazılmasına əmr verilmiş».

Həmin maddeyi-tarix qızıl suyi və zəncərt ilə yazılıb məqbərəyə vurulmuşdur.

Tarixi-müttəla saxtəni-rövzei-mütəbərrikeyi-cənabi Əli ke həsəbül-əmir be zəbani-türki qofte şod.

***1. Şəhi-Cəm həşməti-Dara dirayət Nadiri-dövran,
Ki, təxti-dövləti-Cəmşidə varisdür cəhan üzrə.***

***2. Bədəxşan ləlü ümman incusin vermiş xəracində,
Günəştək hökmi nafiz müttəsil dəryavü kan üzrə.***

***3. Çəkilməz kəhkəşanun yayitək, nəqqaş əgər çəksün,
Misali-qüvvəti-bazuyi-iqbalunq kəman üzrə.***

***4. Bülənd iqbal olan ədalərin həm sərbülənd eylər,
Mükərrər eyləmiş düşmənlərünq başın sinan üzrə.***

***5. Əyari-xalisi-kanini etdi gün kibi rövşən,
Qəza cəryan edüb fərman kəməli-izzü şan üzrə***

*6. Ki, lazımdur Əlinünq rozei-pakın təla etmək,
Münəvvərdür məqami-mehr daim asıman üzrə.*

*7. Zehi nami-humayun kim, yazanda katibi-qüdrət,
Gərək tuğrayi-bismillah çəksünlər nişan üzrə.*

*8. O kövkəb kim ki, əflaki-xilafət içrə ənvarın
Salub cərx-i-çəharümdən zəmin üzrə, zəman üzrə.*

*9. Olur mirati-dinünq seyyəli dövlət, (bu üzəndür)
Qəza təxti-xilafət rəsmi etmişdür cəhan üzrə.*

*10. Vücudi-bəxt üçün illət gərək nəçar çar olsun,
Müəxxər illəti-qai olur zahir əyan üzrə.*

*11. Sən ol kamil bahadırsən, gıramisən ki, həqqində
Demiş hər cövhəri bir qiyməti-naqis güman üzrə.*

*12. Şəha, büxtiyarəm mədhi-şahənşahi-dövrənə,
Bu yüzdəndür, mükərrər eyləram cari zəban üzrə.*

*13. Dəlili-şövkəti bəsdür həmin nami-humayuni,
Məani ləfzdə zahir olur lovhi-bəyan üzrə.*

*14. Degildir kəhkəşan təsxir üçün əzm eyləyüb (guya),
Kəməndi-himməti-valasın atmış asıman üzrə.*

*15. Edüb icad çün sənə bu şahənşahi-dövrənünq,
Hüsuli-məqsədin fərmaninə tovəm cəhan üzrə.*

*16. Riza verdi ol sultani-Rum, İsgəndəri-sani
Ki, vacibdür duay-i-dövləti islamiyan üzrə.*

*17. Zehi şövkət ki, gər küffar ilən əzm eyləsün Rumə,
Çəkərlər minnəti-şəmşirini baş üstə can üzrə.*

*18. Səlahi-dövlətini istəyən Bağdad valisi
Çalub itmam üçün səy ilə damanın miyan üzrə.*

*19. O sahib-cah kim, zikr etsələr nami-giramisin,
Edərlər əhmədi-əsma ilə cari zəban üzrə.*

*20. Bu xeyr əmrin mühəyya oldı çün əsbabi-itmami,
Rizayi-padşahi-tacbəxşi-kamran üzrə.*

*21. Zəri-nabünq əyarın etdi öz ixlasitək şahid,
Məhəkki-nəqdi-can ilə müadil imtəhan üzrə.*

*22. Mələik oldılar həmdəsti-ustadani-çabukdəst,
Tələdən asiman icad olundu asiman üzrə.*

*23. Zərih üzrə münəvvər künbədi-xurşidi-xasiyyə,ət,
Sanursan qübbəi-yaquti-əhmərdür cinan üzrə.*

*24. Könqül pərvaz edüb sər tövqi zərrinin xəyal eylər
Ki, azmış bal tavusin behiştə aşyan üzrə.*

*25. Müəzzin bülbuli-təsbih-i-xan səhni-gülşəndür,
Qızıl gül dəstəsi güldəstələr bağı-cinan üzrə.*

*26. Təmənnayi-səlatindür yüzün sürmək bu dərgahə,
Zəhi rifət ki, istər sədr düşsün asitan üzrə.*

*27. Deyərkən eqli-zahirbin manqa şol qübbədür, guya
Ki, olmuşdur təlayi-nablə zərrin cahan üzrə.*

*28. Cəvabım, Nəşə, oldi misrəi-tarixi-itmamə,
«Ədəb bil, mehr sakindür mütafi-insü can üzrə» (68).*

*(28B – Buradakı maddei-tarixdə günbəzin qızıla tutulması tarixi
h.1156 (m.1743)-cü il kimi göstərilir).*

ŞEYX İBRAHİM GÜLŞƏNİ BƏRDƏİ

*66. Hər kimün «ləvlak»ə sirri iç ilə daşındadır,
Səltənət tacı əmirün sevgilü başındadır.*

*Gözlərindən rövşən olur çeşmi-mazağül-bəsər
«Qabi-qövseyin»ə işarət göz ilə qaşındadır.*

*Kəm ömr ilə yaşın ol İlahi məzhərin
Çün əzəl kimi əbəd həm əmr ilə yaşındadır.*

*Aləmi-hüsnə məlahət pərvəriş verən ğida,
Şövq ilə şirin məzaqun sevgilü aşındadır.*

*Sorar hüsnə ğənasın, hər fərirə buni der
Kol əna fəqr ilə rindü urun qəllaşındadır.*

*Rövşəni, zövqin istə sən Gülşənindən şövq ilə
Çün şəkərdən datlu anun zövqi əyyaşındadır.*

*67. Yüzün həqdən qismi-şəmsi-zühadır,
Məhəbbətdən həbib-i-kibriyadır.*

*Saçundur leyli qədrün, ey pəriru,
Ki, bin edən xeyirlü şəbnümadır.*

*Cəmalun qibləsidir Kəbəyi-can
Ki tövqi-fərzi eyni-rəhnümadır.*

*Təvəfi-kuyin edən mərdə nisbət
Yəqindən bişəkk ol sahibsəfadır.*

*Günəşdən rövşən olur billah, ey məh,
Nə göz kim kurdur, ahun tutiyadır.*

*Könül Misrində hüsnünün məzadın
Eşidən der ana bin can bəhadır.*

*Vilayət ayinə gün kimi yüzün
Nübüvvətdən, ey məh, rövşən ziyadır.*

*Nəbilər sərvəri, şahı çü sənsən,
Məhəbbətdə məqamun istifadır.*

*Səninçün dedi həq, lövləkə, ey şəh,
Nə əmin ki, məhəbbətdən ədadır.*

*Məlazü mələyi sənsən qəmunun
Şəfaqət cüz – külli səndən ricadır.*

*Əmusi Gülşəninün yöndəmində
Xilas olmağa lütfündən nəvadır.*

*Əbubəkrü Ömər, Osman, Əliyi
Xəlifə bin imami-pişvadır.*

*Demiş bir müctəhid kim, şabi-şeyxin
Kim etsə şər ilə, qətli rəvadır.*

*Vəlidir cümlə əshabi rəsulun,
Vəliyi sevməyəni işi xətdir.*

*Nəbivü Murtəza, sibətəyi- Zəhra
Xəmusi seyyidü Ali-əbadır.*

*Həsəndir qüdrətül-eynül-nübüvvət,
Vilayətdən həbibü Mustəfadır.*

*Hüseyn ibni Əli şahi-fütüvvət,
Şəhadətdən qətli-Kərbəladır.*

*Vilayət varisi, şahi übadın
Yəqini Zeynül-Abidin pişivadır.*

*İmami-ətqiya məsumi-Baqir
Vəlilər sərvəri, həm müqtədadır.*

*Əlinin varisi elmi-əməldə
Bilindi Cəfəri-Sadiq liqadır.*

*Nə deyim Kazimün kəzm ilə qeyzən,
Çü həqdən kəzmə imrandan rizadır.*

*Qədərdən razidir Musa Rza həm,
Nə gəlsə həqdən ana, çün qəzadır.*

*Təqiyi-sərvilayətdən Nəqi həm
Netə kim, Əskəri-sahiblivadır.*

*İmami-bəhcəti-həqq, rəhbəri-xəlq,
Bilün Mehdiyi, şəksüz, müctəbadır.*

*Buları sevmiyən münkir, münafiq,
Xəvaricü rafiziyü bihəyadır.*

*Məhəbbət ali-əşhabə gərəkdür,
Sevən, varan, çü məhbubi-Xudadır.*

*Həqin sevgilü qulun hər ki sevməz,
İki aləmdə bil Həqdən cüdadır.*

*Sevən al ilə əşhabın rəsulun
Həbib-i-Həqq, vəliyyül-ətqiyadır.*

*Təəssüb tərkin uran Gülşənivəş,
Çün ondan qal edən əhli-həvadır (128).*

HACI RZA SƏRRAF

*Ey kəlamüllahi-natiq, vey kilidi-küntü kənz,
Aşkar olmuş sən ilə gənci-ixfa, ya Əli.*

*Babi-şəbbirü şübər ibni-əmmi-xeyrül-bəşər,
Sahibi-mehrabü mənbər zövcü-zəhra, ya Əli!*

*Ey düri-bəhri-şərəf, şahənşəhi-mülki-Nəcəf,
Sirri-həq səndən olub aləmdə peyda, ya Əli!*

*Padişahi-kövni-imkan, cismi-məxluqatə can,
Sərvəri-mərdan, əmiri-mülki-bətha, ya Əli!*

*Qüdrətullah, höccətullah, canişini-Mustafa,
Ayeyi-rəhmət, vəliyyəi-həyyi-yekta, ya Əli!*

*Alimi-elmi-səluni, məniyi-ümmül-kitab,
Vaqifi-əsrari-sirri-leyli-əsra, ya Əli!*

*Ürvətül-vüsqadi yəni tacdari-innəma,
Qofle-gənci-həl-əta, misdaqı ta-ha, ya Əli!*

*Ey şəhi-valaməkan peyvəstə eylər arizu,
Dərgəhün əfzəl, məqamin ərşi-ülya, ya Əli!*

*Ab olur atəş səri-kuyin həvasindən sənün,
Xaki-payündür əcəb kugərdi-həmra, ya Əli!*

*Asitani-dərgəhi-pakun çirağan etməkə,
Məşəli-xurşid ələ almış Məsiha, ya Əli!*

*Sən səfiyəllahə verdün zəngi-möhnətdən səfa,
İsmi-pakindür sənün əsmai-hüsna, ya Əli!*

*Nari-Nəmrudi edib lütfün Xəlilə gülistan,
Puri-Azər görməyib Azərdən onda, ya Əli!*

*Fülki-möhnətdən tapıb Nuhi-nəciyullah nicat,
Onda kim, etdi səri-kuyində məva, ya Əli!*

*Sən zəbihullahə məşqi-eşqi təlim eylədin,
Verməmiş başın alıb taci-fədəyna, ya Əli!*

*Həzrəti Musayə mövlasən, təcəlla eylədin,
Nuri-hüsnündən sənün məhv oldu Musa, ya Əli!*

*Olmasaydı həzrəti İsa ilə həmdəm dəmün,
Harda Ruhullah edərdi mürdə ehya, ya Əli!*

*Qasimür-rəzzaq sənsən, xani-cudundan sənün,
Qövmi-İsrailə gəldi mənnü səlvə, ya Əli.*

*Mehri-ruyun etdi Musadə yədi-beyza əyan,
Eylədi Fironi qəhrün qərqi-dərya, ya Əli!*

*Mizban oldun həbibullahə sən meracdə,
Degüləm münkir edəm haşavə kəlla, ya Əli!*

*Nazənin adun Süleyman eylədi nəqşi-nikin,
Oldu cinnü insə hər fərmani məcra, ya Əli!*

*Beytül-əhzan içrə sən Yəqubə oldun həmnəfəs,
Möhnəti-hicrə edib səbri-şəkiba, ya Əli!*

*Doldurub afaqə hüsnün sövti-mahəzəl-bəşər,
Hüsni-Yusif zərrədür hüsnün yanında, ya Əli!*

*Ey cəmalullah, cəmalun olsa zahir pərdədən,
Pərdeyi-ismətdə qalmaz bir Züleyxa, ya Əli.*

*Hər gözəl məsuqə bir aşiq biyabangərd edib,
Sən məni Fərhadı Şirin, Qeysi Leyla, ya Əli!*

*Ərseyi-məhşərdə Sərrafın yetiş fəryadına,
Çün sənün mədhün edər İmlavü inşa, ya Əli!*

*Mətləbu mənzuri, şaha, iltifatündür sənün,
Yox yaqın könlündə bir özgə təmənnə, ya Əli!*

*Fikrü zikri rüzü şəbdə virdi ya məhbub olub,
Kimdi səndən özgə məhbubi-dilə, ya Əli!*

*Özü bir muri-mühəqqər dəftəri payi-mələx,
Çün səadətdür əgər məqbul olunsa, ya Əli! (67).*

ƏNDƏLİB QARACADAĞLI HEYDƏRİLƏR

*Sanei-qüdrətdən siyəh xalların,
Arizində nə zindanə düşübdür.
Birisi həbəşdir, birisi hindu,
Bəd əməllər xoş məkanə düşübdür.
Əzizim, nə məkani,
Dehqanın nəm əkani,
Eşqinin avarəsi,
Nə yeri, nə məkani?
Aşiq ilən əvvəldən,
Yediyin nəmək hani?*

*Pərtovi-cəmalın oldu münəvvər,
Təəccüb eyləram, Allahü-Əkbər!*

*Mehri-rüxsarından xurşidi-ənvər
Bir zərrədir asimanə düşübdür.
Əzizim, asimanə,
Zülf üzdən asma yenə.
Verməz fələk hərif
Şah-cənnət asi mənə.
Həsratindən fəğanim
Çulğaşıb asimanə.*

*Qaşların fitnədir, gözlərin cadu,
Xədəngi-müjkanın mənə tutdu ru.
Gəlib can almağa kafəri-bədxu,
Ver nəsihət, bəd gümanə düşübdür.
Əzizim bu gümani,
Dərs oxu begu məni,
Fərağında könlümün,
Yox idi bu gümani
Çəkməz hüsnün surətin,
Gəlsə iki yüz Mani.*

*Hərami gözlərin salıbdır cəngi,
Yay qaşların müjgan olub xədəngi.
Çapdı ingilisi, rumi, firəngi,
İndi fikri İrəvanə düşübdür.
Əzizim İrəvani,
Həccdən İrəvani,
Nə zülm oldu, görmədin,
Aşiqə irəvani!
Az qalıb gözüm yaşı
Yıxa, gəl, İrəvani.
Şöleyi-ahimdən tutuşdu aləm,
Nə səbəbdən sənə yetmədi naləm?
Əndəlibəm, şükr eylərəm dəmadəm,
Həsrat gözüm gülüstanə düşübdür.
Əzizim gülüstani,*

*Oxudum «Gülüstan»i,
Gülşəni-hüsnün görən
İstəməz gülüstani.
Səndə olan lətafət
Bax gör, gül üstə hani?*

MƏŞUQƏ HAQQINDA MÜXƏMMƏS

*Gördüm Əhərdə bir güli-rəna, əcəb-əcəb,
Cəlladü cansitanü dilara, əcəb-əcəb,
Olmuş nişani-hüsn hüveyda, əcəb-əcəb,
Salmış cahana şurişü qovğa, əcəb-əcəb,
Vəh-vəh, nə xoşmuş büti-ziba, əcəb-əcəb!*

*Ol bivəfa qılar nə qiyamət qiyaməti,
Hər baxış ilə məhv edər əhli-səlaməti,
Billah, bu zinətin yenə var çox əlaməti,
Hər dilşikəstə kim, görüb ol sərvqaməti,
Fəryad çəkdi, söylədi vah-va, əcəb-əcəb!*

*Qıldın düçar dərdə, fələk, bivəfaləri,
Gətdin bəlalı başıma yüz min bəlaləri.
Ey bivəfa, yolunda nə çəkdim cəfaləri,
Tərk eylədim rəfiqləri, aşinaləri,
Oldum qəribü bikəsü tənha, əcəb-əcəb!*

*Pəjmürdə qıldı sərsəri-qəm novbaharimi,
Əyyami-hicr əlimdən alıb ixtiyarimi,
Kəsdi fəraq rüşeyi-səbrü qərarimi
Bidərdlər eşitdi mənim ahü zarimi,
Tən ilə qıldılar nə tamaşa, əcəb-əcəb!*

*Ey Əndəlib, gülşəni-hicranü dərdü qəm,
Cövri-bəlakəşideyi-dövrənü bəxti kəm,*

*Göz yaşını gülab kimi tökmə dəmbədəm,
Müşkülguşa Əmiri-ərəb, Xosrovi-əcəm,
Həll eyləsin bu müşgülü mövla, acəb-acəb!*

HƏSƏNƏLİ XAN QARABAĞLI
(*MƏNZUM HEKAYƏLƏR*)

AĞ YALANÇI

*Bir xaric dövlətdən bir əmirzadə,
Gəlibdir Tiflisə, gəzib azadə.
Görüb minarədə əzan verəni,
İslamı namaza dəvət edəni.
Xəbər alıb bir cühuddan bu kişi;
«Nə deyir o adam nə olmuş işi?»
Cühud deyib: «Deyir, böyükdür Allah»
Burası doğrudur, düz deyir vallah.
Söyləyir ki, var Məhəmməd peyğəmbər,
Bu yalandır, uydurulmuş bu xəbər».
Əmirzadə söyləyibdir: «Hər halda,
Yalanı sən dedin, qoy qalsın yadda.
Çünki mümkün deyil edilə bəyan,
Öylə uca yerdən söylənə yalan» (108).*

BABA ŞİRVANİ
CAN İLƏ CƏSƏDİN BƏHSİ

*Bir gün bəhs eylədi Can ilə Cəsəd,
Can dedi Cəsədə – iman yaxşıdır.
İstərisən əgər arif olasan,
Zəbur, Tövrat, İncil, Quran yaxşıdır.*

*Cəsəd dedi Cana – doğru deyirsən,
Mən də ki, bilmişəm iman yaxşıdır.*

*Qılincım, qalxanım, bir də bir atım,
Qolumda qüvvətim, meydan yaxşıdır.*

*Can dedi Cəsədə – istəmə meydan,
Neçə sənin kimi getdi pəhləvan,
Rüstəm, Gərşasib, Samü Nəriman,
Dəxi bu sevdadan usan, yaxşıdır.*

*Cəsəd dedi Canə – düşməmə xəyalıdan,
Hələm kef eylərəm dövləti-maldan.
Nökərdən, nayibdən, oğuldan, quldan,
Sürəlim dünyada dövrən yaxşıdır.*

*Can dedi Cəsədə – yoxumuş arun,
Dövləti neylədi harunu Qarun!
Məgər kim, heç yadvuqa düşməyir tarun?
Onun birliyinə inan, yaxşıdır.*

*Cəsəd dedi Canə – həqq olmaz razı,
Necə tərək eyləyim söhbəti, sazı?
Geyərəm bəy rəsə şali-qırmızı,
Görməyə dostüvü düşman yaxşıdır.*

*Can dedi Cəsədə – qılma bu sözü,
Yezid də taxtında geydi qırmızı,
Qırdı imamları, puç oldu özü,
Qaldı məhşərəcən peşman, yaxşıdır.*

*Cəsəd dedi Canə – peşman olmanam,
Bir güləm ki, saralmanam, solmanam,
Heç kimsənin nəsihətin almanam,
Hər kəsənin özü bilən yaxşıdır.*

*Can dedi Cəsədə – eylə əlacı,
Bir gün olduq ayrılığın möhtacı.*

*Əzrayıl cəngəli, zəhərdən acı,
Yatmışan qəflətdən oyan, yaxşıdır.*

*Cəsəd dedi Canə – ölüm varımiş,
Məndən başqa kəslər xəbərdarımış.
Bu fahişə dünya bülqarımış,
Mən elə bilmişəm cahan yaxşıdır.*

*Can dedi Cəsədə – rəbbim-əhəda,
«Sirat ül-müstəqim» vardır arada.
Nari-cəhənnəmə yannuq əbədə,
Eyləyim istiğfar-qüfran yaxşıdır.*

*Cəsəd dedi Canə – əstəğfürüllah,
Bəxş eyləsin Allah, həqq Rəsulüllah,
Əmirəlmöminin ya vəliyyüllah,
Başım üstə Şahi-mərdan yaxşıdır.*

*Can dedi Cəsədə – gəldin əmanə,
Səni götürmüşəm rahi-ərkanə,
Xülusi-qəlb ilə girdin imanə,
Gəl gedək, cənnəti-rizvan yaxşıdır.*

*Cəsəd dedi Canə – Allahü Əkbər,
Xatəmün-ənbiya saqi-yi-kövsər,
On iki kimsə var dilimdə əzbər,
Baba da onlara qurban yaxşıdır (6).*

AŞIQ ALI
ƏZBƏR-ƏZBƏRİ

*İbtida əlifdən dərsim almışam,
Oxudum dərsimi əzbər-əzbəri.
Sən yetiş dadıma, ya sirri-xuda,
Sənsən arşin-kürsün əzbər-əzbəri.*

*Yaratdı dünyanı külli-kainat,
Darda qalanlara o verir nicat.
Xişminən xeybəri eylədi bərbad,
Çağırram dilimdə əzbər-əzbəri.*

*Mehdiyi-peyğəmbər, sahibi-zaman,
Sən yetiş dadıma on iki imam.
Aşıq Alı deyər: ya şahi-Mərdan,
Oxudum dərsimi əzbər-əzbəri.*

QABAQDA

*Cəm oldu bu cəmdə nuri-ərənlər,
Agah idi xətti-xalı qabaqda.
Pirim aşkar etdi şah məkanını,
Kaş olaydım mən də halı qabaqdan.*

*Yahu-yahu deyib haqqa uydular,
Yaman hu... dedilər təam qoydular.
Cümlə məxluq loxma ilə doydular,
Məcməyilər dolu qaldı qabaqda.*

*Müstəcəbdi soyma-səlat səbatdan,
Kəsirimiz qalmaz xümsü-zəkatdan.
Alı xof eyləməz puli-siratdan,
Cənab Əmir şölə salı qabaqda.*

AY AĞA HARAY

*Əyildi qamətim, büküldü belim,
Sən yetiş dadıma, ay ağa haray!
Könül coşdu qanadlanıb uçmağa
Yanıbdı şahpərim ay ağa, haray!*

*Balıq olan suda üzməz lələksiz,
Tərlən olan göydə uçmaz qənətsiz
Aslan olan sözü ötməz köməksiz,
Sən yetiş köməyə, ay ağa, haray!*

*Çağırram, qulunu qoyma sərgərdar,
Düşmüşəm qovğaya gəl məni qurtar,
Ağalar ağası, ya Şahisüvar,
Sən yetiş imdada, ay ağa haray!*

YARATDI

*Küllü yaranmışın püştü-pənahı
Əvvəl əldə iki dürrü yaratdı.
Dür tərredir rövşən etdi aləmi,
Beş pəncinən ali-əba yaratdı.*

*İki nurdu: Məhəmməddi, Əlidi
Cəbrayılə yol göstərən vəlidi.
Fatimədi iki nura bəllidi,
Xudam nurdan on bir imam yaratdı.*

*İmam Həsən gözəllərin gözüdü,
İmam Hüseyn şəfaətçi özüdü.
Zeynəlabidin zindan çəkdi düzüdü,
Yezidə Müreyyib talan yaratdı.*

*Məhəmməd Bağıra nökrə olasan,
Cəfərnən Kazıma qonaq olasan.
Qərib İmam Rza şahi-Xorasan
Təqi-Nəqi, ol imamı yaratdı.*

*Qəlbimin nurudu Həsən Əskəri,
Sahib zühr edəcək qiyamnan bəri.*

*Alıyam, çağırram şahi-Heydəri,
Adəmnən Həvvanı xakdan yaratdı.*

GƏLƏCƏK

*Qövlü bəla belə qurulub
Həqiqət dövrən gələcək.
Mən deyirəm yəqin bilin
Qiyamət divan gələcək.
Çalışkınan savab qazan,
Savabsıza yan gələcək.
Somi Salatınnan bezən,
Qətrən qazan gələcək.*

*Anadan olduğun günü
Bilkinən ki, qəzan vardır.
Nə iş tutsan bu dünyada,
Xeyir-şəri yazan vardır.
Sağır-fağır incitmə sən,
Yaxşı əməl düzən vardır.
Torpaq altda lət içində
Nəkreynlə can gələcək.*

*İnsi-cinsi ol yaratmış
Çəkəcəkdi qəhri-qəza.
Onun tutduğu əmələ
Verəcəkdi əhli cəza.
Çalışgınan yetim doydur
Pis əmələ uyma əsla.
Uruhlar da cəm olacaq,
Qıl körpüyə cəm gələcək.*

*Tam uruhlar ərəfəyə,
Tamam orda cəm olacaq.
Nameyi əməl əllərində*

*Sorğu-sual qurulacaq.
Yaxşı əməl ol cənnətə
Pis əməlli tam yanacaq.
Ərəsət məhşər olacaq,
Sahib əzzaman gələcək.*

*Cəm olarlar ərəsətə
Məhəmməd Mustafə gəli,
Aşıq Alı, sənin ağan
Əliyi Mürtəza gəli.
Fatimeyi Zəhra ilə
Həsəni Müctəbə gəli.
Zülüm ərsə dayananda,
Şafeyə Hüseyin gələcək.*

YALVARIRAM

*Sidqinən sığınmışam
Sübhana yalvarıram,
Məhəmmədə tabe olub
Qurana yalvarıram.
Məzhəbimdi Cəfər Sadiq,
Qibləmdi Kəbəm mənim,
İlqarımda çox möhkəməm,
İmama yalvarıram.*

*Atdı şəhadət barmağın
Zəbun etdi Xeybəri,
Çəkəndə «Allahu-Əkbər!»i
Qırdı yüz min ləşkəri,
Alimlərin ümidgahı,
Möminlərin pənahı,
Şahi-Mərdan, şiri yəzdan
Mən ona yalvarıram.*

*Dar günümdü dada yetiş,
Ədalət şahım mənim,
Ey böyük ümidgahım,
Sənsən pənahım mənim,
İsmimdi Aşıq Alı,
Çoxdur günahım mənim,
Günahkarı sən aparma.
Divana yalvarıram.*

QIRMIZI

*Həzrət əmir bayram günü
Geyinib don qırmızı,
İsmayıla gəldi qurban
Töküldü qan-qırmızı.
Oxudu «İsmi-əzəm»i
Bağladı Zülfüqarı,
Çaldı qılıncı Əntərə,
Oldu meydan qırmızı.*

*Buyurun mirzələrə
Belə yazsın yazını,
Öz-özünə fikir eyləsin
Xub danışsın sözünü.
Aşıq gərək püxtə olsun
Xam bilməsin özünü,
Girsin eşqin kürəsində
Pişsin büryan qırmızı.*

*Deyər Aşıq Alı uçub
Bu könlümün pərgarı,
Ustada qulluq etməyən
Kim olar xiridarı.
Mənnən bəhsə duran aşiq
Gəlsin dursun üz barı,*

*Sərraf mənəm, istiyirəm
Ləli-mərcan qırmızı.*

BİZDƏDİ

*Şükür olsun ol xudaya
Adil divan bizdədi.
Dini məzhəb yolu ərkan
İlqar, iman bizdədi.
Neyliyirəm o məzhəbi
Yoldan xarici ola
Məhəmmədə nazil olan
Ayeyi Quran bizdədi.*

*İncil İsaya gəlibdi,
Tövrət Musaya ey dil
Quran Məhəmmədi,
Sən gəl onu yaxın bil
Dörd çeşmədən ponqar axar
Həqiqətdə durar göl
Girməynən ki, qərq olarsan
Dərya, ümman bizdədi.*

*Göylərdən dörd kəlam endi,
Məhəmmədə Qurandı,
İnşallah ki, möminləri
O dardan qurtarandı.
Gəl qəm çəkmə Aşıq Alı,
Ağan Şahi-Mərdandı
Pənci-ali Sahibzaman,
On iki imam bizdədi.*

DEYİŞMƏ

Aldı Aşix Alı:

*Məhəmməd Meraca qədəm basanda,
Səsləndi güşələri, gəldi qijhaqij.
Cəbrayıl vəhy gətirdi, ərşi-ələdan,
Açıldı şəhpəri, gəldi qijhaqij.*

Aldı Aşix Ələsgər:

*Əli Düldülünü gətirdi ərşdən,
Əlində Zülfüqar gəldi qijhaqij.
Tifil ikən qılinc çaldı Əntərə,
Endirdi zərbəsin, böldü qijhaqij.*

Aldı Aşix Alı:

*Ağam Zülfüqarı çəkdi qınından,
Zülfüqar, boyandı kafir qanından.
Kafir heç dönmədi öz ilqarından,
Əlində şəmşiri gəldi qijhaqij.*

Aldı Aşix Ələsgər:

*Məhəmməd tacını verdi Əliyə,
Şahid olub getdi, ərşi-əlayə.
Şükür olsun dedi haqqı-mövləyə,
Ərşi-səməvatdan güldü qijhaqij.*

Aldı Aşix Alı:

*Aşix Alı deyər zəhərlə bişdi,
Kəsilib qismətim, qürbətə keçdi.
O, məhşərin günü yadıma düşdü.
Didəmin selləri getdi qijhaqij.*

Aldı Aşix Ələsgər:

*Ələsgər bədəni əlindən içdi,
Əlinin yolunda canından keçdi.*

*Axtarıb ummanı, lələni seçdi,
Dayazdan, dərindən bildi qıjhaqıj.*

Aldı Aşix Alı:

*O, xabi-qəflətdə, şirin yuxuda,
Bir pır gördüm din islamın içində.
Bir qətrə nur gördüm, əyləşmiş alim,
Bir sin arasında, damın içində.*

Aldı Aşix Ələsgər:

*On səkkiz min aləm, yetmiş iki dil,
Ülfət qılır bir bazarın içində.
Kimi atlas geyir, tirmə qurşayır,
Kimi üryan gəzir qarın içində.*

Aldı Aşix Alı:

*Eşidən alimlər, mömin olanlar,
Bizə bəxş elədi ol pərvərdigar.
Tanıyan islama münkir olanlar,
Qapısız, bacasız damın içində.*

Aldı Aşix Ələsgər:

*Qafilsən, işindən tapmayıbsan baş,
Üz döndərər səndən qohum, yar, yoldaş.
Torpaq soyuq, bədən üryan, kəfən yaş,
Tək qalarsan dar məzarın içində.*

Aldı Aşix Alı:

*Bir divan əyləşib, adil, ədalət,
Oxunur şabaxda dəlili-əyyət.
Məhəmməd şəninə verir səlavət,
Gəzir bağı gülüstanın içində.*

Aldı Aşix Ələsgər:

*Mən demək nə lazım, özün bilirsən,
Bir gün yaranıbsan, bir gün ölərsən.*

*Arsız, qəmsiz nə gününə gülürsən?
Yandırılar səni narın içində.*

Aldı Aşix Alı:

*Bir neçə təxt qoyub, nuri-Münəvvər,
Hər yana düzülüb yüz on dörd nəfər.
Hərəsində səksən səkkiz piltə var,
Şölə verir ol məğamın içində.*

Aldı Aşix Ələsgər:

*Ələsgər söyləsin sən mətləbi qan,
Belə qərar qoyub qadiri-sübhan.
Unutma ilqarı, itirmə iman,
İman durur düz ilqarın içində.*

Aldı Aşix Alı:

*Çağır Şahi-Mərdan, denən, ya Əli,
Museyi-Kazımı, bir də Cəfəri.
Saxlar Alı kimi zəlil müstəri,
Qoymaz qala o, zindanın içində.*

*...Pirim Şahi-Mərdan, Heydəri-Kərrar,
Dadıma yetişsin Əhmədi-Muxtar.
Aşıq Alı üzü qara, günahkar,
Cəhənnəm odunun küllərinə bax.*

*... Aliyam, çağır ram gözəl Allahı,
Dilindən tərk etməm ismi billahi
Əliyyülmürtəza şahların şahı,
Şahi-Mərdan açar dərdim, birisin.*

*... Mirzəsisən oxu dərsin haraya,
Bayram ayı demək olmaz hər ayə,*

*Şahi-Mərdan, özün yetiş haraya,
Düşmən bu günümdə ayaq almasın.*

*... Min gözün müşkül Alı
Gör hardadı şahı Nəcəf,
Ərəbi qiblə səmtinnən,
Gəldi bir şeyxi-ərəb,
Əyləşdi Merac yolunda
Mustafa atdı tişə,
Həbibinən seyrə çıxan
Çox əziz mehman da var.*

*... Ey könül, qafil olma
Əliyül imrana bax,
Məhəmməd şəninə gələn
Ayeyi-Qurana bax.
İsmayıl getdi Minaya,
Ona qurban olmağa.
Cəbrayıl bir qoç gətirdi
Sürməli qurbana bax.*

AŞIQ ALININ «TÜRKİYƏ SƏFƏRİ»
(*DASTANDAN BİR PARÇA*)

Aldı Aşix Alı görək nə dedi:
*Kəndinə aşığam deyən,
Aşıxsan meydana gəl.
Namərd girməz bu meydana,
Mərd isən meydana gəl.
Kəndi olan kəndisini,
Öyməyi layıx döyül,
Şimdi sazın aləminə,
Bu cəngi-dövrənə gəl.*

Aldı Yığval:
*Sən ki, varsan bir adasan
Axırsan ümmana gəl,
Mən danışım, sən qulax as,
Mərfətə, ərkanə gəl.
Sən satansan, mən də alan,
Açkının mətahını,
Malın satma hər nadana,
Xirdarın alana gəl.*

Duraxan baxıf gördü, bu cavan aşix özünə görə döyül. Yığvalı lap tənqidif. Bir də ürəyinə gəldi ki, birdən ustadı meydana çağırallar. Biabırçılıx olar. Ona görə qalyan-qorçuya dedi:

– Əgər desələr, usta da oxusun, sən tez dillənif denən ki, usta yornuxdu.

Aldı Alı görək nə dedi:
*Ey arifə, bir salam ver,
Soruşum halın görüm,
Həqiqət haqq aşığısan,
Söylə, kamalın görüm.
İncil, Zəbur, Tövrat, Quran,
Göstər kitabın görüm.
Dostum, əgər bütperəstsən,
Bu narı-neyrana gəl.*

Paşa dilləndi:

– Sağ ol, Aşix Alı. İndiyə qədər mən bilmirdim ki, bu nə məsəvə qullux eliyir. Elə yaxşı eliyif soruşursan.

Yığval dedi:

– Paşa sağ olsun, indi söznən kim olduğunu bəyan eliyərəm.

Aldı Yığval:

İsayiyəm, Musayiyəm,

Hər nəyəm öz yolumda.

Haqqınan söz söyləyəm,

Mərifət kamalında.

Şimdi paşam qulluğunda,

Sədirəzəm yanında.

Haqqında divan kəssələr,

Ədalət divana gəl.

Paşa dedi:

– Kəs, nadürüst oğlu, nadürüst. Bu cavan aşix sənnən dörd kitabı xəvər aldı. Bu nə cavabdı verirsən. Dörd kitabın birinə də yiyə durmadın.

Aşix Alı dedi:

– Paşa sağ olsun, görünür, o öz millətini, hələ tapa bilmiyif. Yazıxdı, deyim qoy öyrənsin.

Aldı Alı:

Mən Aliyam tamam Leyli

Nahar söyləyəm mədhi,

Mərifəti, şəriəti, innəqan haxdı, təriqəti,

İsayisan «İncil»i sev,

Musayisan «Tövrat»ı

Gər Məhəmməd hümbətişən,

Boyun əy, «Quran»a gəl.

Yığval dedi:

– Paşa sağ olsun, mən də Məhəmməd Hümbətiyəm. İndiyə qədər soruşmuyufsan, mən də deməmişəm. İndi icazə versən söznən deyərdim:

Aşix Yığvalam, bilin,

Fərzi-sünnət qanıram.

Əlif Allahın adıdı,

Bey peyğəmbər tanıram.

*Tay Tabərrah, qəni Allah,
Ona səjdə qılıram.
Xilqətimdi Adəm ata,
Sey xaki-yeksanə, gəl.*

Paşa dedi:

– Oğlum, indi də mənim aşığım qavağa düşəjək. Siz cavaf verə-jəksiniz.

*Aldı görək Yığval Aşix Alıyı neyə imtahana çəkdi.
O nədi ki, otuzunda cavandı,
On beşində qojalanar, uludu?
O nədi ki, dili ayrı, sözü bir,
Hansı dərya, hər dəryadan doludu?*

*Aldı görək Aşix Alı nə cavaf verdi:
O Aydı ki, otuzunda cavandı,
On beşində qojalanar, uludu.
O qələmdə dili ayrı, sözü bir,
O elmdə hər dəryadan doludu.*

*Aldı Yığval görək sözün o biri xanəsində nə dedi:
O nədi ki, qışda dağlar bürüyər?
O nədi ki, əl dəyməmiş hörülər?
O nədi ki, amanata verilər?
O nədi ki, o da onun gülüdü?*

*Aşix Alı görək neyə cavab verdi:
O qardı bil qışda dağlar bürüyər,
O könüldü məhəbbətnən hörülər.
O urufdu amanata verilər,
İlqar, iman o da onun gülüdü.*

*Aldı Yığval:
O nədi ki, hax yanında nahaxdı?
O nədi ki, yerə-göyə dayaxdı?
O kimdi ki, yatmıyıfdı, oyaxdı?
Aşix Yığval hər elmdən halıdı.*

Aldı Aşix Alı:

Böhtan sözdü hax yanında nahaxdı,

Hax nəzəri yerə-göyə dayaxdı.

Haqqın özü yatmıyıfdı, oyaxdı,

Bu sözləri açan Aşix Alıdı.

Söz tamama yetişənnən sonra Paşa dedi:

- Alı, oğul, indi növat gəlif sana yetişdi. Yoxla bu Yığvalın qavını, görək bir şeyi varmı?

Aldı görək Aşix Alı nə dedi:

Mərifətdən kamal alan, ay aşix,

Şəriəti neynən elərsən aşkar.

Bey altınnan o noğdanı bəyan et,

O noğdadan elə məni xəvərdar (qeyd.26).

Paşanın aşığının gözü buz üstə çıxmış dana gözünə döndü. Dili tutula-tutula dedi:

- Paşa sağ olsun, havanın istisi, sazın səsi beynimə düşüf. Mən hamısını birdən açajam.

Duraxan söyündüyünnən qalyan-qorçusuna elə bir dürtmə ilişdirdi ki, yazıx az qaldı gedif düşə Əzrayılın siyahısına. Qalyan-qorçu baxdı ki, Aşix Duraxanın bıqları söyündüyünnən yaman qalxıf, zalım oğlu elə şöyqə gəlif ki, bir də bayaxkı kimi ona bir dürtmə də ilişdirsə, onda qəvrinə arvad-uşax ömürrük həsrət qalajax. Ona görə qaçıf özünü soxdu camaatın arasına. Aşix Alı Yığvalın ilişdiyini duyuf dedi:

- Paşa sağ olsun, neyniyək, qoy mən deyim o hamısını birdən açar.

Səkkiz cənnət, yeddi damu yaqın var,

Yerdədi, göydədi hardadı ənnar?

Ərşdə iki quş var, göydə dən dənnər,

Gah pünhan olurlar, gah olur aşkar.

Yığval tez əlini qaldırıf dedi:

- Paşa sağ olsun, tafdım.

Paşa dedi:

- Nədi?

Dedi:

- Aynan, gündü. Əgər desə ki, aynan, gün döyül, demək bunun dediklərinin öyü yoxdu, yalan danışır.

Aşix Alı dedi:

- Paşa sağ olsun, indi ki, Yığval deyir yalandı, onda bu bağlamanı özüm açajam, gör yalandı, yoxsa doğru.

Aldı görək Aşix Alı öz bağlamasını neyə aşdı:

Deməkinən bu sözlərim yalandı,

Ay, gün, Zümrüd hu quşa büləndi

Zatı Zülcəlalı, özü kələmdı,

Peyğəmbərdən qaldı hədisi mötəbər.

Aşix Alı dedi:

- Paşa sağ olsun, mən sənin aşığının o sözü xəvər aldım ki, Məhəmməd peyğəmbər salavatullahi Meraca gedəndə yeddinci göydə qavaxlarına iki qatar dəvə çıxdı. Dedi:

- Ay Cəbrayıl, əylənək bu dəvə qatarının dalı üzölsün.

Dedi:

- Ya Peyğəmbər, bu dəvə karvanının dalı üzölməyəcək.

Dedi:

- Və bu dəvələrin yükü nədi?

Dedi:

- Ya Rəsulallah, bir qatarın yükü sənin möcüzatındı. O biri qatarın yükü də İmam Əlinin (ə.) səxavətidi.

- Paşa sağ olsun, mən sənin aşığının iki qatar dəvəni iki quş mislində soruşdum. O dedi: aydı, gündü; ay gün olması yalandı. Aldı **Aşix Alı görək o biri xanədə nə dedi:**

Mərifətdən şəriətə gəlmişəm,

Təriqətdə yol ərkənı bilmişəm.

Aşix Alı deyər mətəl qalmışam,

Çarxı-dəvvarədə neçə elm var?

Paşa öz aşığına dedi:

- Aça bilmədin, nataraz oğlu, nataraz. Get mehmannarın paralarını gətir. Sən soruya cavaf verə bilmədin, bağlandın. Onnardan aldığın paranın üstünə də bir o qədər qoyuf bunnara qaytarmasan, dərinə saman təpərəm (20).

AŞIQ ƏLƏSGƏR

PEYĞƏMBƏRİN MERACI

*Aşıqlar qövlilə, arifü aqıl,
Dörd dəfə peyğəmbər meraca getdi.
Otuz altıyla cəm olubdu on yeddi,
Xəstə dilim bu yollara bələddi.*

*Şiə məzhəbində İsuludin beşdi,
Üç müqərrər mələk bilmədi, keçdi.
Fərman-qüdrətdən nida yetişdi:
Həbibim, nələynin ərsə zinətdi.*

*Hər yandan səs gəldi: «Ya Məhəmmədə!»
Məscidi-Əqsaya yetişdi səda.
Musa ərz eylədi: «Ey bari xuda,
Nə qurğu mənzilət, nə fəzilətdi?»*

*Haqdan peyğəmbərə yetişdi salam,
Gəldi şirü birinc, qoyuldu taam,
Üz tutdu dərgaha həyyi-layənam:
- Yalnız taam yemək bizə əziyyətdi.*

*Pərdeyi-hicabdan bir dəst gəldi,
Taamı yedilər, almanı böldü.
Nütfəsi, xilqəti, zətı gözəldi,
İnan, bu sözlərim, bil həqiqətdi.*

*Nuri-irəhmətdən aldı dəstəməz,
İki rəkət əda eylədi namaz.
Üz tutdu dərgaha izz ilə niyaz:
- Xudaya, tavaqqam səndən ümmətdi.*

*Həbibullah mindi İrəfrəf atın,
Xaliqi-ləmyəzəl verdi baratın,
Bizə vacib olan sövmü salatın,
Üç hissəsin qoydu, birisin gətədi.*

*Əşrəfi-məxluqat, aləm sərvəri
Oxudu təşəhhüd, qayıtdı geri.
Huri, qılman, mələk, neçə min pəri...
Əmr eylədi haqq, göyləri bəzətdi.*

*Bağışlandı ümmətlərin günahı,
Şadü xürrəm oldu islam pənahı.
Gəldi bir arslan, tutdu irahı,
Mustafa görəndə, xatəmin atdı.*

*Yetişdi hücrəyə əzizü əzim,
Şah-Mərdan dedi: «Meracın qədim!»
Göstərdi almanı, etdi təbəssüm,
Buyurdu: «Hər işin sirri-qüdrətdi».*

*Şairin sinəsi haqq bazarıdı,
Satdığı kəlmələr ləl-mirvarıdı.
Alimin elmiylə helmi yarıdı,
Həcvü hədyan demək nəhaq söhbətdi.*

*Yazıq Ələsgərəm, azdı kamalım,
Vacibdi ki, bir ustaddan dərş alım,
Dərş aldım, öyrəndim, oldu öz malım,
Bizdən də ustada nəfi-rəhmətdi.*

PƏNC ALİ-ƏBA

*İbtida «əlif»dən dərşin almışam,
Ələst aləmində demişəm «bəli».
Həqiqətdən iki gözəl sevmişəm,
Birisi Məhəmməd, birisi Əli.*

*Əlidən dərs aldım, eylədim əzbər.
Ərşin sütunudu, yerlərə ləngər.
Fatimeyi-Zəhra, şafeyi-məhşər,
Onu seçdim gözəllərin gözəli.*

*Həsən əl-Müctəba, çoxdu şövkəti,
Ərin güşvarəsi, yerin zinəti,
Məhşər günü darda qoymaz ümməti,
Əsgər qucağında şah Hüseyn gəli.*

*Xaliqu-ləmyəzəl vahid əl-yektay,
Qüdrətindən kamal verib mana pay.
Oxu «əlif», «ğeyn», eylə haqq-say,
Arif seçər əbcəd ilə cəm Əli.*

*Günahım dəryadı, özüm qanmışam,
Tutduğum işlərə çox utanmışam,
Püştü-pənahıma daldalanmışam,
Adım Ələsgərdi, əslim – Göyçəli.*

İMAMLAR

*«Bismillahir-rəhmanir-rəhim!», - deyib,
Sıdq ilə çağırram şahi-Heydəri.
Xişmə gəlib, bir əlində götürdü
Səksən min batmanlıq dəri-Xeybəri.*

*Həsən əl-müctəba aləmə rəhbər,
Hüseyni-şəhiddi şafeyi-məhşər,
İmam Zeynalabdin dilimdə əzbər,
Qoyma darda mən zəlilü müztəri!*

*Məhəmməd Bağıra var iltimasım,
İmam Cəfərə bağlamışam xilasım,
Borcluya zamindi Museyi-Kazım,
Qurtarıbdı dardan çox zəlilləri.*

*Qərib imam Rza – Xorasan şahı,
Sidq ilə çağıran heç çəkməz ahı.
Məhəmməd Tağıdı aləm pənahı,
Ona qurban dedim bu canü səri.*

*Əliyyən Nağıdı aləmdə əla,
Bir səri min dərdə olub mübtəla.
İstəyirsən, müşgül işin həll ola,
Sidqi-dillə çağır Həsən Əsgəri.*

*Mehdinin şəninə gəlibdi ayat,
İsminə möminlər verir salavat.
Yovmi-ərəsətdə etmə xəcalət,
Yandırma odlara qul Ələsgəri!*

ÇƏKMƏYƏ

*İnsan payız ölə, yazda dirilə,
Zimistanda boran-qarı çəkmiyə.
Günü-gündən işi düşər müşgülə,
Hər kəs namus, qeyrət, arı çəkmiyə.*

*İncik olma qoca aşığın yaşından,
Vaqif ol könlünün eşq ataşından.
Bülbül gül yolunda keçər başından,
Əgər gül köysünə xarı çəkmiyə.*

*Eşq ucundan tapdı xatalar məni,
Qul deyə Həbəşdə satalar məni,
Qoyub top ağzına atalar məni,
Bəlkə, canım bu azarı çəkmiyə.*

*Xəstə könül gəzir bu təmənnada,
Möminlər pənahı, sən yetiş dada!
Mərd iyidə ölüm haqdı dünyada,
Yoxsul olub, ahü zarı çəkmiyə.*

*Ələsgər, dəstini üzmə damandan,
İstə mətləbini Sahib-zamandan,
Məhəmməd ümməti çıxmaz zindandan,
Ta ki, Ağam, Zülfüqarı çəkmiyə.*

SƏNSƏN

*Yüz iyirmi dörd min nəbi gəlibdi,
Cəmi ənbiyanın ədədi sənsən.
Sidqilə hər kim ki, çağırsa səni,
Zahirdə, batində mədədi sənsən.*

*Haqq verməsə, qonşu payı pay olmaz,
Doğru yola əmək çəksən, zay olmaz.
Bəndədən bəndəyə bir haray olmaz,
Darda qalanların səmədi sənsən.*

*Ələsgər çağırır Əliyyül-əla,
Qeyzə gəldi, zərbə vurdu Salsala,
Zərbindən titrədi Xeybər tək qala,
Münkirin dünyada cəlladı sənsən.*

YA ƏLİ

*Sidq ilə tutmuşam, çağırram səni,
Xeybərin qalasın alan, ya Əli!
Hər kim ayırsa yarı yarından,
Elə tacü taxtın talan, ya Əli!*

*Aslan olub, merac yolunda yatan,
Əbu Cəhlin daşın havaya atan,
Xurma lifəsiylə barmağın çatan,
Ağ devi zindana salan, ya Əli!*

*Ələsgərə nişan verən almanı,
İslam edən Qənbər ilə Salmanı.*

*Musaya öyrədən Turda kəlməni,
Cəbrayılə ustad olan, ya Əli!*

VARDIR

*Rişeyi-nübüvvət, nəslə-əlayə
Əysik qulun ərzə-salamı vardır.
Üç yüz altmış altı gündü, qırz səkkiz həftə,
On iki ayın üç əziz bayramı vardır.*

*Beş – Pənci – Ali-Əbadı, əzimü əziz,
On iki imam, çardəh məsum düzbəddüz,
Yüz iyirmi dörd min peyğəmbərimiz,
Hər birinin ayrı məqamı vardır.*

*Altı min altı yüz altmış altı gül,
Yüz on dörd surədi Quran, yəqin bil.
Altmış nisbi, otuz cüzi müttəsil,
Doxsan min kəlmədə tamamı vardır.*

*Elmi-ibadətədi əcayib Quran,
On yeddi rəkətədi, on səkkiz xoş xan,
Əlli bir sünnətədi, yerbəyer qılan,
Məxrəci, səktəsi, idcamı vardır.*

*Ələsgərəm, qəmdən olmaram azad,
Haqdı mizan, Sirat – puli-qiyamat.
Üsyan, tüğyan, çəşqın, düşgün, bisavad...
Ah çəkmək dilimdə müdamı vardır.*

DİVANİLƏR

AĞA

*Dar günümdə yetiş dada,
Ya Şahi-Mərdan ağa
Nitq ver, meydan içində
Qoyma sərgərdan, ağa!
Həm Əlisən, həm Vəlisən,
Həm səxisən, həm səxa,
Həmi dildə zikrim sənsən,
Həmi əzbərdən ağa!*

*Can fəda qıllam yolunda,
Ya Əmir əl-möminan!
Tutdun Rəsulun irahın,
Xatəmin aldın nişan,
Yunisə munis olub,
Nuha oldun kəştiban;
Xızurla irfana girdin,
Sirrini etdin nihan;
Nuri-pakın zülmatı
Göstərdi yerdən, ağa!*

*Günahkar, kəmtər qulunam,
Qəbul eylə duamı!
Zahir sənsən, batin sənsən,
Dü cahanın imamı.
Yet dada, Şahi-Qəşəmsən,
Darda qoyma islamı!
Təbdil olub fani dünya,
Kəc dolanır nizamı;
Mərd iyidi xilas eylə
Böhtandan, şərdən, ağa!*

*Möminlərin pənahısan,
Aləmlərin sərvəri.
Fəth etdin Büllur-Əzəmi,
Neçə tilisimləri.
Əntərə zərbət vuranda
Lərzə saldı yerləri;
Ol xudadan əmr olundu,
Cəbrayıl tutdu pəri,
Şəninə «afərin!», «Əhsən!»
Gəldi göylərdən, ağa!*

*Səmimə bir səda yetdi,
Bu xəbərdən qorxuram;
Əndamıma lərzə düşüb,
Yerbəyerdən qorxuram;
Sağ dəstimdə xeyir əməlim,
Solda şərdən qorxuram;
Həmi sindən, həm Siratdan,
Həm məhşərdən qorxuram;
Kəsmə zərrə iltifatın
Qul Ələsgərdən, ağa!*

YALVARIRAM

*Sidq dillə sığınmışam,
Sübhana, yalvarıram;
Məhəmmədə nazil olan
Qurana yalvarıram.
Məzhəbim İmam Cəfərdi,
Kəbədi qibləm mənim;
İlqarımda çox möhkəməm,
İmana yalvarıram.*

*Saldı şəhadət barmağın,
Atdı dəri-Xeybəri;*

*Hökm qıldı Zülfüqara,
İki böldü Əntəri.
Çəkəndə «Allaha-Əkbər»,
Qırdı min-min kafəri.
Zəllələrin ümidvarı,
Möminlərin sərvəri;
Şahi-Mərdan, Şiri-Yəzdan,
Mən ona yalvarıram.*

*Dar günümdə yetiş dada,
Ədalət şahım mənim.
Könlü qəmgin, gözü yolda,
Artıbdı ahım mənim.
Pərəstarım, ümidvarım,
Sənsən pənahım mənim.
İsmimdi Aşiq Ələsgər,
Çoxdu günahım mənim;
Günahkar aparma məni
Divana, yalvarıram!*

OLMAZ

*Tanıram əslini, söyüddü zətın,
Uca boy verərsiz, barınız olmaz.
Dildən dost olarsız, könüldən əyri,
Doğru-dürüst etibarınız olmaz.*

*İslama haramı halal bilərsiz,
Şəriətdən kənar mətləb dilərsiz,
Əysik danışarsız, artıq gülərsiz,
Namus, qeyrətiniz, arınız olmaz.*

*Ələsgər arz eylər, arıflər qana,
Gövhər sözü eyləyirsiz əfsana.
Qəlbədən xainsiz Şahi-Mərdana,
Məhşər günü mədədkarınız olmaz.*

OLSUN

*«Çəkibdi» deməkdə sözün qələtdi,
Kamalın özünə aşikar olsun.
İnşallah, heç yerdə qalmaz avara,
Bir qula ki, Şahi-Mərdan yar olsun.*

*Xoş xətt ilə xub yazıbsan yazını,
Haqq desən, eylərəm qəbul sözünü.
Bəd danışsan, ağladaram gözünü,
Sübhü şəm, dəmbədəm əşki-bar olsun.*

*Axund gərək əyri yola getməsin,
Haqqın kamalına yalan qatmasın,
Heyvana dolaşıb, övrət tutmasın,
Alimdə də gərək etibar olsun.*

*Mövladan dərs alan heç düşməz ləngə,
Pünhan tutma məni topa, tūfəngə.
Mənlə bəhs eyləyən gəlməsə çəngə,
«Şairəm» deməyi ona ar olsun.*

*Bir qaynata ədəbini bilməsə,
Haqqı tanımasa, namaz qılmasa,
Ruhani məclisində adam olmasa,
El yanında gərək şərmsar olsun.*

*Dərs almışam o Əliyyül-əladan,
Xof etmərəm Xeybər kimi qaladan.
Bizə qismət olub qalu bəladan,
Deyək, gülək, aləm murğuzar olsun.*

*Sidqini bağlayan Şahi-Heydara,
İnşallah, heç yerdə qalmaz avara.*

*Hər kəs bel bağlası qəni Səttara,
Hər elmdən gərək xəbərdar olsun.*

*Şirin ləhcə, xub yazıbsan kalamı,
İnsaf məqamında «bəyənr» hamı.
Nizami, Füzuli, Firdovsi, Camı...
Nə həddi var, sana barabar olsun.*

*Ələsgərəm, ismim deyim aşıkar,
Qədir bilən dostu başü can nisar.
Təvəlla, təbərri şəriətdə var,
İstəyən şad olsun, düşmən kor olsun!*

QALMADI

*«Allah, Məhəmməd, Əli!» deyənlər,
Pozuldu qurğular, mizan qalmadı.
Zamana bəd gəldi, insan bıc oldu,
Seyiddə, mollada iman qalmadı.*

*Yazıq Ələsgərəm, bir kəminə qul,
Əysik sözü hərkiç etməyəm qəbul.
Bəndeyi-xudayam, ümməti-Rəsul,
Dost tutmuşam Şahi-Mərdan Əlini.*

*Ələsgərin xəddi çıxdı çal indi,
«Hey»i «yey»ə, «dal»ı «re»yə çal indi (Qeyd. 38)
Hərçayının kəlləsindən çal indi,
Çal çəngəlin, çək ciyərin çata-çat.*

MƏRSİYƏ

BU GÜNDƏ

*Qan ağla, gözüüm, şahi-şəhidana bu gündə,
Oğlunu verib ümmətə qurbana bu gündə.
Bu gündə, bilin, ərşü samavat qan ağlar,
Gav ilə səmək, külli-kainat qan ağlar.
Dostları-Əli daimül-övqat qan ağlar,
Bir ləhzə baxın Zeynəbi-nalana bu gündə.*

*Qan ağla, gözüüm, şahi-şəhidana bu gündə,
Oğlunu verib ümmətə qurbana bu gündə.*

*İndiki deyil, qalu bəladandı bu peyman,
İncimə, olum haşimi xallarına qurban!
İlqar eləyib haqq ilə ol şahi-şəhidan,
Əsgəri verib oxlara nişana bu gündə.*

*Qan ağla, gözüüm, şah-şəhidana bu gündə,
Oğlunu verib ümmətə qurbana bu gündə.*

*Bir yanda gərək doğrana ol Əkbəri-novrəs,
Bir yanda Qasim toyu ola zülm ilə gör yas.
Bir yanda qələm oldu uzun qollari-Abbas,
Bir yanda gərək xeymələr odlana bu gündə.*

*Qan ağla, gözüüm şahi-şəhidana bu gündə,
Oğlunu verib ümmətə qurbana bu gündə.*

*Xeyməyə yanar eyvanı, otağı olanlar,
Əsirə yanar əsiri, dustağı olanar.
Ey sinəsində qardaş, oğul dağı olanlar,
Gərək kələsiz şur ilə əfqana bu gündə.*

*Qan ağla, gözüüm, şahi-şəhidana bu gündə,
Oğlunu verib ümmətə qurbana bu gündə.*

*Zəhra baş açar, ərşdə Şəmsü Qəmər ağlar,
Mur ilə mələx, cinni-bəşər sərbəsər ağlar.
Şumrün sitəmindən qəza ağlar, qədər ağlar,
Təziyana vurur Səkinəyi-suzana bu gündə.*

*Qan ağla, gözüüm, şahi-şəhidana bu gündə,
Oğlunu verib ümmətə qurbana bu gündə.*

*İnsaf deyil dəhərdə bu zülm-sitəmlər,
Gör, nə növ ilə qarət olur xaneyi-Heydər,
Qırxa yaxın ol qara məcər nazlı hərəmlər
Suvar olacaq naqeyi-üryana bu gündə.*

*Qan ağla, gözüüm, şahi-şəhidana bu gündə,
Oğlunu verib ümmətə qurbana bu gündə.*

*Bu cəbr-cəfaya, bilin, heç can dayanmaz,
Qəlbi daş ola, cismi gər ahan, dayanmaz.
Leyla neyləsin, vallah heç insan dayanmaz,
Nizədə gedən kəkili-əlvana bu gündə.*

*Qan ağla, gözüüm, şahi-şəhidana bu gündə,
Oğlunu verib ümmətə qurbana bu gündə.*

*Mədəni-səxa dəstinə ol qanı tutubdu,
Atıb havaya, sorx olub, asmanı tutubdu,
Yazıq Ələsgər, üsyanın dünyanı tutubdu,
Bəstə düşərəm şafeyi-üsyana bu gündə.*

*Qan ağla, gözüüm, şahi-şəhidana bu gündə,
Oğlunu verib ümmətə qurbana bu gündə (21).*

AŞIQ MOLLA CÜMƏ

MƏDƏD

(*MINACAT*)

*Gecə-gündüz duam budur
Cabbar Cəlildən mədəd.
Axır zaman peyğəmbəri
Rəsul Xəlildən mədəd.
Dörd səhabə, dörd məlayik,
Həzrəti Cəbraildən mədəd.
Doğru rahdə bizim üçün,
Olan dəlildən mədəd.
Adəmin cəsədi yoğrulan
O abi-gildən mədəd.*

*Əyyub yaman dərdə düşdü,
Aridi cismi canə.
Sultan ikən Bilqeyisi
Qul etdilər Süleymanə.
İbrahim Xəlil dost yolunda
Oğul verdi qurbanə,
Quyu içinə düşdü Yusif,
Dua etdi Sübhanə,
Ağlar qalan Yəqub təki
Çəşmi-alildən mədəd.*

*Doqquz yüz əlli yaşayıb
Nuh getdi, dünya, səndən.
Çox möcüzat zahir oldu,
Şüeybin əsasından.
Daş içindən çıxdı dəvə
Salehin duasından.*

*Zəkəriyyə girdi ağaca,
Yardılar qafasından.
Qoyun kimi boğazlanan
Yəhya məlildən mədəd.*

*İp salıban boğazına
Qulluğa verdi Musanı,
Yandı fəqirlik oduna,
Göylərə qalxdı əsanı,
Ölməyib cənnətə girmək,
Qismət imiş İdrisə,
Bu dünyada abi-həyat
Nəsib oldu İlyasa.
Dar gündə dada yetişən
Xızirtək quldan mədəd.*

*Dəryada balıq qarnında
Yunis oxur halətə.
Dörd yol öldü Carcus Nəbi,
Çıxdı axır səlamətə.
Tutdu Əli Zülfüqarı
Çalışdı qəzəvətə.
Kərbəladə Həsən, Hüseyn
Təslim oldu cənnətə,
Mustafanın çeşmi-nuru
Ol iki güldən mədəd.*

*Yüz igirmi dörd min nəbi
Dünyada qulmuş zühur.
Yeddi qat yer, yeddi qat göy
Ərş, Kürs, Qaf, Tur;
Şəms, qəmər, mələk, nücum;
İns, cins, mari, mur –
Yüz sühufnan endi Tövrat,
Quran, İncil, Zabur,*

*İxlasnan yasin taha
Oxuyan dildən Mədəd.*

*İbrahim ədhəm padşahkən,
Taxtdan qaçdı biçarə,
Dost üzünə həsrət qaldı
Yəməndə Veysəl qarə,
Əshab-Kəhfin kəlbi olub
Qoşulaydım qırqlarə,
Axır kəlam Molla Cümə,
Sığinginə Qəffarə,
Çün məğrifət dəryasıdır
O nəhri-Nildən mədəd.*

LAYİQ DEYİL

*Ay ağalar, yoxsul üstə gülmağa layiq deyil,
Özünə bab olmayan yar almağa layiq deyil,
Sevən-sevəndən ayrılsa leyli-nəhar qan olar,
Qara gözlər qanlı yaşlı qalmağa layiq deyil.*

*Əsədullah deyərlər ol Şahi-Mərdan özüdür,
Yalan da yoxdur sözümdə pəhlivanlar gözüdür,
Ataların misalıdır, dədələrin sözüdür,
Çağırılmamış şah yanına getməyə layiq deyil.*

*Molla Cümə, şər danışma, düşər qalmaqal olar,
Ağır başın alçağa tut, qorxuram yüngül olar.
Ariflərin məclisində uzun dilin lal olar,
Çox da özün sahib-kamal bilməyə layiq deyil.*

AŞIQ KÖNÜL

*Qurani göylərdən göndərən kimdi?
Alıban yerlərə endirən kimdi?
Kafiri islama döndərən kimdi?
Kimlər azad oldu, kimləri qırdı?*

MOLLA CÜMƏ

*Qurani göylərdən Allah göndərdi,
Cəbrail alıban yerə endirdi,
Kafiri İslama Əli döndərdi,
Dönən azad oldu, dönməzi qırdı.*

DÜNYA

*Fəna dünya, səndən sorum əvvəli:
Adəmlə Həvvanı neylədin, dünya?
Azdırdın Qabili, vurdu Habili
Saldın qızıl qanı, neylədin, dünya?*

*Ey dünya, heç varmı səndən yarıyan,
Ömür sürüb, qocalıban qarıyan,
Havanın üzündə taxtı yeriyan,
Məlik Süleymanı neylədin, dünya?*

*Ey dünya, etmərəm sənə həvəsi,
Sənə həvəs edən asidir, asi,
Xəstələr şəfası, dərdlər davası,
Həkim-Loğmanı neylədin, dünya?*

*Ey dünya, başayaq xatasan, xata,
Heç kimsə yetmədi səndə murada,
Abi-həyat üçün varan zülmata
İskəndər Zülqərneyi neylədin, dünya?*

*Ey dünya, namərd sən, mərd olmaz səndən,
Yazığam, amandır, əl götür məndən,
Salıbsan sevdaya çıxartdın dindən,
O Şeyx Sənanı neylədin, dünya?*

*Harunla Qaruna cəm etdin malı,
Uddurub torpağa qalıbsan xalı,
İsfəndiyarınan Rüstəmi Zalı,
Həmid qəhrəmanı neylədin, dünya?*

*Ey dünya, bilmişəm fanisən, fani,
Nə yoxsulu qoydun, nə də bəy, xanı,
Kənanın şöləsi, Misir sultanı
Yusif, Züleyxanı neylədin, dünya?*

*Ey dünya, məkrindən olmaram azad,
Nuşirəvan, hörmuz, Xosrovü Qubad,
Tanrı mənəm deyən Fironu, Şəddad,
Namrudu, hamanı neylədin, dünya?*

*Ey dünya, girmişəm səninlə cəngə,
Neçə aşuqları salıbsan təngə,
Bisütun dağında çalışan səngə
Fərhad tək şeydanı neylədin, dünya?*

*Ey dünya, əlindən gələrəm dada,
Əsliynən Kərəmi yandırdın oda,
Başında məskəndi quşlar yuvada,
Məcnunla Leylini neylədin, dünya?*

*Yüz igirmi dörd min müxtəsər nəbi,
Gəlibən getdilər, yoxdur hesabı,
İslamın çırağı, haqqın həbibini,
Məhəmməd Mustafanı neylədin, dünya?*

*Ey dünya, üstündə qalmaz bir əsəd,
Sənə fani demiş Allah əs Səməd,
Gözəllər sultanı binti Məhəmməd,
Fatimeyi-Zəhranı neylədin, dünya?*

*Ey dünya, çoxlara salıbsan talan,
Puç imiş axırın, yalansan, yalan,
Allahın yolunda Zülfüqar çalan,
Əlitək aslanı neylədin, dünya?*

*Ey dünya, Cüməyə çox etdin sitam,
Nə tay-tuş qalmadı, nə anam, atam,
Könül əyləncəyi, istəkli butam,
Ol İsmi Pünhanı neylədin, dünya?*

HACILAR

*Eləram yaradana sizdən şikayət, hacılar,
Verirsiniz siz bu qədər xəlqə xəcalət, hacılar,
Yoxdumu başınızda namusu-qeyrət, hacılar,
Binamus sizin kibi heç olmaz örət, hacılar,
Bu sözüm yalan deyil, şəksiz həqiqət, hacılar!
Əlinizdən əlaman, batdı vilayət, hacılar!
Yüz cürə bədbəxtliyə çatdı vilayət, hacılar!...*

*... Hirsindən Molla Cümə söz danışır dəli kibi,
Vallahı kəmalüvə, söhbətimdir vəli kibi,
Sorarsız xəlayiqin qanını ac zəli kibi,
Gələydi bir pəhləvan o Həzrəti-Əli kibi,
Kəsibən başüvüzü edə qəzavət, hacılar!
Əlinizdən əlaman, batdı vilayət, hacılar!
Yüz cürə bədbəxtliyə çatdı vilayət, hacılar! (95)*

MİSKİN ABDAL

YA ƏLİ

*Bey bismillah əzbərimdi, hey xudadan, ya Əli,
Ən ibtida gəldi səda ərş-ələdan, ya Əli.
Badi sər-sər, lohu qələm oldu dünya olmamış,
Bir Cəbrayıl qalxdı göyə tək dəryadan, ya Əli.*

*Səlli-aləm, mahi-aşkar, zülmətdən var pərdəsi,
Sey-Sirrdən səda gəldi, Cəbrayıl çəkdi bəhsi,
Həqiqəti düz bilmədi, tərsə döndü kəlməsi,
Alışf yandı şahpəri, oldun fərman, ya Əli.*

*Yandı şahpər, endi suya, nələr gəldi yadına,
Xaki-kəlam verdi salam, yetişdi muradına,
Haqq-taala özü dedi irəhmət ustadına,
Hər tərəfdən səda gəldi «Əhsən! Əhsən!», ya Əli.*

*Hər kəlmədə tərif edir, Quranda ayət səni,
Cəmi aləm övliyadır, yazır əsil zat səni,
Həbib özü tərif edir külli vilayət səni,
Zahirdə təvəllüdsən, Sirri-Sübhan, ya Əli.*

*Göyçəlidi Miskin Abdal, yoxdu heç bir günahım,
Hər kəlmədə, hər ayədə sən ol mənim pənahım,
Puli-sirat, haqq divandı, ol xudadan köməyim,
Vəli sənsən, vəkil sənsən, şiri yəzdan, ya Əli (90).*

YA ƏLİ

*Ələstü-Rəbbi cəm xitab olanda,
Xub qailəm o adına, ya Əli.
Sənin pənahına iman gətirdim,
Bərqərarəm o sevdana, ya Əli.*

*O, «zey», «fey» adına o nuri səfa,
Yetişsin şəninə hər quli – kəfa,
Varlığın mənası dini – Mustafa,
Sərxeyli-Karvanın Cüda, ya Əli.*

*Fəthi şəhri – Zərrin qatili – Salsal,
Mürşüdü – Cəbrayıl, şahı-beyzaval,
Qəşəmşəm, Qəzənfər, Şiri-Zülcəlal,
Müsəmmasın bir Minada, ya Əli.*

*Əzrayıl çəngəlin cana çalanda,
Ruhlar pərvaz olub cəsəd qalanda,
Üz xakə döşənib zəlil olanda,
Özün yetiş o fəryada, ya Əli.*

*Məhşər günü özün tutarsan camı,
Tutmuş ətəyinnən nikü-bəd, hamı,
Seçmə muxsullardan Miskin Qulamı,
Kərəm et Kövsərdən badə, ya Əli.*

AŞIQ ABBAS TUFARQANLI

QOŞMA

*Əvvəl ibtidadan nurdan yaranmış
Çəkildi nuri ayə şeşəşəş.
Abu atəş, xaku baddən yaranmış,
Ayda ondan qılar sayə şeşəşəş.*

*Əzəl gündən sənə demişəm Əli,
Peyğəmbər yerində vəsisən vəli.
Çəkdin Zülfüqarı böldün əntəri,
Şanlıq gəldi sən mövlayə şeşəşəş.*

*Abbasın şəstində çoxdur hünəri,
Övliyalar, ənbiyalar, mürsəli,*

*Yəduallah əliylən yıxdun Xeybəri,
«Əhsən» gəlib bu sənayə şeşşəş.*

EDƏNDİ

*Damadi-Peyğəmbər, ziynəti mənbər,
Məhşərdə şüayə imdad edəndi.
Kərəmin kanidür sahibi-Qənbər,
İmamət vəchində irşad edəndi.*

*Zitaha qəsabi, ziyasin kəmə, r,
«İnna» və «fətəhna» ya hüvvət taci-sər,
O gün ki, Cəbrail qalmışdı bisər,
Ona təlim verib icad edəndi.*

*Mahi hidayətədi, nuri-münəvvər,
Barmaqda şəqq etdi səmadə qəmər,
Adəm sifətində xatimə sənvər,
Qurani-məcidi icad edəndi.*

*Haqq-təala yaradıb bir belə sərvər,
Əmirəlmöminin imami-əkbar
Qəbr evində gəlir Nəkiru munkər
Onda da Abbası bir yad edəndi.*

SEYİDNƏZƏR SEYDİ
(1775-1836)

DÖNMƏRƏM, BƏYLƏR

*Vətən üçün çıxdım Qırat belinə,
Ta canım çıxınca dönmənəm, bəylər.
Dikdir sərim, düşməm düşmən altına,
Sel tək axsa qandan qanmanam, bəylər.*

*Elim üçün şirin candan keçərəm,
Düldül minib, qanad taxıb uçaram,
Namərd deyləm, haqdan qəsəm içərəm,
Yanıb duran nar – mən sönmənəm, bəylər.*

*Yesir qalmaz oğlan-uşaq ağlayıb,
Oda düşməz aşiq ürək dağlayıb.
Mən həm bu gün Mürtəzadan çağlayıb,
Qəsəm qıldım, onu danmanam, bəylər.*

*Tamaşa eyləyin qılan vuruşuma,
Yüz min ləşkər çıxa bilməz qarşıma.
Ər iyidəm, mərdlik ilə duruşuma,
Od vurarlar mən həm yanmanam, bəylər.*

*«Ər-mən» deyən çıxsın belə yürüməyə,
Ləşkər dartır Mir Heydəri vurmağa,
El-gün üçün şirin canın verməyə,
Vurdum başım, şəptdən sunmanam, bəylər.*

*Haqq əzəldən saldı məni bu yola,
Can vermədən diri düşməzəm qola.
Tamaşa qılanlar bulanan selə,
Neçə qanlar uddum qanmanam, bəylər.*

*Ərdən oldum, ərlik ilə ölərəm,
Kim dostum, düşmanım fərqi bilmərəm.
Savaşda ağlamam, şadam, gülərəm,
Namərd olub dünyaya enmənim, bəylər.*

*Yad edərəm Korğlunu, Zamani,
Əli Mürtəzayi Şahi Mərdanı.
Rüstəm Zal, İsgəndər, Qacar pəhlivani,
Orta atdım, çoxun sanmanam, bəylər.*

*Seydi çıxdı at yarağın bəsləyib,
Qan gördü gözlərim qəlb həvəsləyib.
Qaçmanam, ölərəm, ləşkər istəyib,
Savaş üçün çıxdım, dönmənəm, bəylər.*

TELİMXAN

VÜCUDNAMƏ

*Atadan gəldim anaya
Bircə qətrə qana döndüm.
Doqquz ay seyran eylədim,
Canlandım insana döndüm.*

*Ol dəm ki, gəldim dünyaya,
Ağız açdım əmdim mayə.
Bədirləndim döndüm ayə
Bir mahi-tabanə döndüm.*

*İki yaşında əmdim şir,
Danışiq öyrəndim bir-bir.
Hökmüm rəvan, oldum əmir
Bir tifli-nadanə döndüm.*

*Altıda məktəbə düşdüm,
Yeddidə məktəbdən qaçdım,
On beşimdə yeyib coşdum,
Dəryayi-ümmanə döndüm.*

*İyirmidə oldum çəri,
Tapdım məzhəbi-Cəfəri,
Yıxdım Qalayi-Xeybəri,
Əliyi-İmranə döndüm.*

*Otuzumda oldum dəli,
Çağıranda dedi: «bəli».
Çağırdım sidqilə «Əli»
Rüstəmi-dastana döndüm.*

*Yaşadım qırxa yetişdim,
Qırxlar cəminə qarışdım.
Bəylər ilən yedim, içdim,
Sultan idim xana döndüm.*

*O gün ki, əllyə çatdım,
Günbəgün mən dala ötdüm
Zəri-zivərimi satdım
Mətəhsiz dükkana döndüm.*

*Altmışda durub oturdum,
Ömrü yetmişə yetirdim,
Huşum havasın itirdim,
Bir piri-nalanə döndüm.*

*Yetmiş yaşa köç eylədim,
Cavan ömrüm puç eylədim.
İki qıçım üç eylədim,
Cərgəyi-pirana döndüm.*

*Səksəndə çox halım yaman,
Gözlərimi tutdu duman.
Olmadı dərdimə dərman,
Dərdi-bidərmanə döndüm.*

*Doxsan yaşda düşdüm zara,
Olmadı dərdimə çara,
Əzimət etdim məzara,
Yaxşı müsəlmanə döndüm.*

*Yüz yaşında mindim ata,
Kim baxar qəbzə, barata?
Didar qaldı qiyamata
Xak ilə yeksanə döndüm.*

*İnkir, münkir dövrəm aldı,
Məni sualata saldı.
Əli harayıma gəldi,
Xoşhalü xəndanə döndüm.*

*Şahi-mərdan nəhib etdi,
İnkir, Münkir fərar etdi.
Qılı-siratdan keçirdi,
Mən əhli-rizvanə döndüm.*

*Ağam Əli seyrə gəldi,
Behişt güllərindən dərdi,
Kövsərin suyundan verdi,
Pir idim, cavanə döndüm.*

*Mömin pişisi çullandım,
Yedim, içdim, mən sulandım.
Behiştə gəzdim, dolandım
Türkmən Telimxanə döndüm.*

«KOROĞLU» DASTANI.

TÜRKMƏN VARIANTINDAN ŞEİRLƏR

*Qəflətdə yatırdım gəldi ərənlər
«Dur qafil yerindən, oyan» dedilər.
Gözüm açıb gördüm cümlə cahanı,
Ol duranlar «Şahmərdan!» dedilər.*

*Qəflətdə yatırdım, açdım gözüümü,
Ərənlər payına sürtdüm üzümü.
Oxutdular-haq söylədim sözüümü
«Yetmiş bir kəlməni ayan» dedilər.*

*Ərənlər cəm olub bazar etdilər,
Münaqiblər ondan həzər etdilər.
Pirim Şahimərdan nəzər etdilər
Qırx camı doldurub «için» dedilər.*

*Ərənlər cəm olub burdan köçdülər,
Sırat körpüsündən bir-bir keçdilər.
Kövsər saqisindən şərab içdilər,
İçən şəbbazlara soltan dedilər.*

*Koroğlu bəy aydar: kəminə, bəndə,
Pirim Şahmərdan! Dəstgirim səndə.
Beş vəqt namazı qıldığın gündə
«Axirət yoldaşın iman» dedilər.*

QAŞQAY TÜRKLƏRİNİN XALQ YARADICILIĞI

*Ay ağalar, gəlin vəsfən verəyüm,
Sərinə mən dönəm imam Rızanın.
Xələyiqlər çahar guşəndən baxar
İlahidən gümbəzinə nur yağar.
Günahla gələnlər günahsız çıxar
Həmişə dövründən imam Rızanın.*

*Şamları alışıb çıl-çırağına,
Şöləsi düşübdür Məşhəd dağına.
Qəndillər asılıb solu-sağına
Həmişə içində imam Rızanın.*

*Yeddi ağacdən gəlir imamın suyu,
Güləbdən xoş budur o suyun buyu.
Cənnət olsun şah Abbasın ruhu,
Zinətini verdi imam Rızanın.*

*İmamlar üstünnən qalxan buludlar,
Qəribəm, vətənə tez yolla məni.
Kərbəladan gələn saçlı seyyidlər,
Qəribəm, vətənə tez yolla məni.*

*Məhəmməd Mustafə onlara sərvər,
Sədi bisti çahar Həzrət peyğəmbər.
Əliyi-Murtuza imami-rəhbər,
Qəribəm, vətənə tez yolla məni.*

*Yetim, çəkmə ahı, çağır Allahı,
Qəriblikdə qalan çəkər bu ahı.
Sərinə mən dönəm, Xorasan şahı,
Qəribəm, vətənə tez yolla məni.*

*Bəlkə məni yetirəydin elimə,
Əlinin eşqini salan dilimə.
Əli Zülfüqarı alam əlimə,
Qəribəm, vətənə tez yolla məni.*

* * *

*Lələ canım, doğru xəbər ver görüm,
Söylə görüm, neçün Kərəm gəlmədi?
Əsli xanım, gəl dəxəbər verməyim:
Kərəm sevdi sənnən yeytab, gəlmədi.*

*Kərəm bir Kərəmdir, kərəmi çoxdur
Qaşları kamandır, kipriyi oxdur.
Nə toydur ki, əlin hənası yoxdur?
Söylə görüm, neçün Kərəm gəlmədi?*

*Əlin ver də gedək elə, ulusa
Mən Məhəmməd dinində, sən də «ya İsa!»
Ağ üzünən ver lələyə bir büsə
Gəl, busəni mən alım, Kərəm almadı.*

*Kəl də gedək sənə elinə,
Sağ varmayan ulusuna, elinə,
Əli Zülfüqarı dəysin belinə
Nədən qıydın dedin: Kərəm gəlmədi?*

*Ay ağalar, Şamın Hələb şəhərində
Misrin şərabını içdim də gəldim.
Üç aylıq yolları üç gündə gəldim.*

*Xudam verdi mənə qeyb atını,
Sıçradım, qaynadım, coşdum da gəldim.
Əlim verdim Həzrət Əli əlinə,
Sıçradım minibən Düldül belinə,
Gözüm düşdü əcəmlərin gölünə
Əcəm göllərini keçdim də gəldim.*

*Şam Hələbdə şamı verdilər bizə,
Gün çalanda gəldik qar salan düzə.
Axşam namazını Sultan Tiflisə,
Dərdli yaralarım deşdim də gəldim.*

*Axşam idi mən də gəldim xanəmə
Sırrımı demədim bacı, nənəmə.
Eşqin xəncərini vurdum sinəmə
Bu canıbaşımnan keçdim də gəldim (91).*

ƏHMƏDİ
ƏSRARNAMƏ

*... Ki, dördüncü bulara şahi-Heydər,
Həbib-i-həqqü məhbubi-peyğəmbər.
Şücaü şirdili-məhbubi-yəzdan,
Çalar küffarə hər dəm tiği-bürən.
Özün həqq yoluna salan bəhayə,
İrişən hər gəda andan nəvayə,
Qılan Xeybər qapussın parə-parə,
Qıran hər dəm əduni yarə-yarə.
Dedi iki cahanun sevgilüsü
Ki, mənəm şəhri-elm, oldur qapusi.
Dəxi övladinə, həm tabeinə,
Salam olsun soninə sabiqinə,
Anın alinə, həm özünə səd bar,
Səlavət ilə salamü mədh təkrar.
İlahi hörmətiçün ol nəbinün,
Bağışlagil günahın bən qəribün,
Qələm çək hər xətasinə fəqirün,
Yüzi qarəlüsiyəm sən əmirün.
Xətasız qul cahanda gərçi yoxdur,
Vəli mən binəvanın cürmi çoxdur.
Sənin əfvün dənizi binəhayət,
Bizə bir qətrəsi olur kifayət,
Əgər bir qətrə andan eyləsə cuş,
Olur aləmlərin cürminə sərpuş.
Zəlalət, həm hidayət çünki səndən,
Sana qoyduq sözi həm axirindən.*

**HEKAYƏTİ-BAYƏZİD BİSTAMİ
BA-İMAM CƏFƏRİ-SADİQ (ə.)**

*Otururdu Bayəzid-baməzid
Xəlvətdə bir gün ol şahi-fərid.
Bir keşiş içəri girdi nəgahan,
Bayəzidin qatında oturdu rəvan.
Bayəzid aydır: Nə istərsən, keşiş?
Nə yerindir bu sənin, bunda nə iş?
Der keşiş: Bən Bayəzidəm, bil, yəqin.
Gecə-gündüz xəlvət içində əmin.
Bayəzid aydır ki, ey kibri-ləin,
Öldürəyəm bən səni bu dəm həmin.
Şimdi bu həddəmi yetdin, ey şədidd,
Bayəzidəm dərsən sən, ey pəlid?!
Boğazından dutdu bunun, ta basa,
Yerə ura ol zaman başın kəsə.
Gördü öz boğazını dutmuş durar,
Bir əlilən öz təpəsinə vurur,
Heyrət irdi Bayəzidə ol zaman,
Əqli zail oldu başından haman.
Özünə gəldi, aydır kim, ya Allah,
Bu nə cürm ola, bu nə günah?
Ağladı, bir dəm minacat eylədi,
Ərzə qıldı həqqə, halın söylədi.
Dedi: Ya Rəbb, bu nə sirr idi bana?
Bu nə halətdir ki, bən qaldım tana?
Həqq-taala qıldı ilham ol zaman,
Cəfərə var, ta biləsən, bigüman.
Durdu, əzm etdi rəvan ol şahi-din,
İrdi, əlqissə, o, Bağdadə, yəqin.
Gəldi çün Bağdadə ol dəm Bayəzid,
Burudan daşxaru gördi ol fərid,
Bir gözəl oğlan yol üstündə durar,*

*Götürür bu daşı ol daşa vurar.
 Gördü kim, özünə məşğul ol fərid,
 Vermədi ona salam ol Bayəzid.
 Könlünə bu düşdi şeyxün, ey əmin,
 Gər salam versən dəxi, almaz, yəqin,
 Fərz anın boynunda qalur, bigüman,
 Pəs səbəb olam ola bu kəz yaman.
 Sonra dedi: Sünnəti bən tərək edəm,
 Nə cavab edüb həqqə qoyub gedəm.
 Döndi Şeyx, ikram ilə verdi salam,
 Ol əleyk alub dedi ki, ey imam,
 Pirsən, illa ki, baliğ olmadun,
 Fərzü sünnət tanıyuban bilmədin.
 Bayəzidə heyrət irdi ol zaman,
 Mərkəbindən aşağı əndi rəvan.
 Dedi: Oğlan nə ulu söz söylədin?
 Nə səbəbdən bu sözi mana dedin?
 Dedi ki, ey mürşidi-əhli-zaman,
 Bir səbi sözindən oldun bədgüman.
 Şeyx dedi: Uşax sözi döğül, ə yar,
 Ulu sözdür, bunu, eylə aşikar.
 Ol səbi aydur ana: Ey Bayəzid,
 Söyləmə, var işinə fəqrin məzid.
 Qoy məni kəndözümə bəzi qılam,
 Oynayam, ya ağlayam, yaxud güləm.
 Şeyx aydur: Mən sənə ilən oynaram,
 Necədir, oyununu, ta mən görəm.
 Dedi: Gizlənpəç bilürmisən, püsər,
 Bilürəm, oynar isən, - dedi əgər.
 Bayəzid aydur ki, ustadəm ana,
 Göstərim gizlənməgi şimdi sana.
 Oğlan aydur: Göz yumayım, durayım,
 Qanda varsan, baxım, mən görəyim.
 Bayəzidin seyri ol dəmdə məgər
 İrmiş idi ərşədək, ey pürhünər.*

*Gözini yumdı çü oğlan ol zaman,
Qaib oldu Bayəzidi-pəhləvan.
Həm yenə seyr eylədi təhtüssərə,
Gavü mahi, bərrü bəhrü macəra,
Yeddi qat yerdən aşağı keçdi ol,
Yer götürən öküz üstə buldı yol.
Tükinin içinə sindi ol zaman,
Sanasan yoxdur vücudindən nişan.
Açdı oğlan gözünü ol pürhünər,
Bayəzidi gördi dər-əvvəl nəzər.
Dedi kim, ey Bayəzidi-pürxəyal,
Bu, nə gizlənmək yeridir biməhal.
Bən səni əladə eylərdim güman,
Əsfəli-safilin olmuşsan yaman.
Bu nə himmət ola, nə seyrü, nə iş?
Lacərəm surətdə olasan keşiş.*

*Çün bu halı gördi ol şahi-cahan,
Sıçradı yer üstə gəldi ol zaman.
Güclü gördi qənimi çün ol pələng,
Muşə döndi qorxusundan ol pəhəng.
Oğlan aydur: Sən dəxi yumgil gözün,
Gizlənim mən dəxi, açgil gözün.
Gözünü yumdı çü ol dəm Bayəzid,
Ol səbi oldu o dəmdə napədid.
Açdı gözünü çü ol fəxri-ricəl,
Ərşə-fərşə baxdı ol dəm biməcal,
Seyr qıldı on səkkiz min aləmi,
Fərdü zövcü insü cinnü adəmi,
Qoymadı göglərdə bir zərrə məqam,
Baxmamış ola ona şahi-cahan.
Cənnət ilə həm cəhimə qıldı seyr,
Yerdə-gögdə, sağa-sola qıldı teyr.
Ol səbidən bulmadı hərgiz əsər,
Vermədi bir kimsənə ondan xəbər.*

*Qaldı heyran ol ərənlər sərvəri,
Bulmadı qandadır ol şirü nəri.
Nərə qıldı, yaxasın çək eylədi,
Qandasan, göringil, ey canım, - dedi.
Hazır oldu nərəsindən ol püsər,
Bayəzidün durdı öngində ol ər.
Şeyx aydur ona ki, billah, ya səbi,
Qanda idün, söylə baeşqi-nəbi.
Dedi kim, ey kəndözindən bixəbər,
Özgə yerdə nə gəzərsən bibəsər?
Kəndü şəhrün görmədün əvvəl əyan,
Yerdə-gögdə nə yügürürsən rəvan?
Bən sənin şəhrində idim ba-Xuda,
Duymamışsan sirri, ey miskin gəda.
Kəndü mülkün sən müsəxxər eyləgil,
Yerü gög nəqşini ondan söyləgil.
Dedi: Sən kimsən, aya şahi-cahan,
Söylə, yoxsa çıxdı canım biəman.
Dedi kim, mən Cəfərəm, ey pakdin,
Tanıgil şimdi məni eynül-yəqin.
Halı təbdil oldu Şeyxün ol zaman,
Bayəzid ayağına düşdi rəvan.
Doquz il tərtib etdi Şeyx ona,
Kamil oldu sonunu dedi buna.
Yetər imdi xidmət etmək, ey fərid,
Var, otur kim, bəsdir imdi, Bayəzid.
Ol sifati Tanrı çün məhv eylədi,
Sakin oldun, var otur imdi, - dedi.
Həqq qamu yavuz sifati ta əbəd
Məhv qılsun, cümləyə versün mədəd (97).*

ƏBÜLHƏSƏN RACİ

(İxtisarla)

*Dəf olur, şiə, Hüseynun matəmində hər bəla.
Ağla, hər gün ruzi-aşuradu, hər yer Kərbəla.*

*Bu Hüseynun adının hər qəlbdə təsiri var,
Saf edər hər qəlbi, çün xasiyyəti – iksiri var,
Zikr olanda qussədən hər halətun təğyiri var
Aşikaradur olub bu ismdə muzmər bəla.*

*Qeydi-eşqi-həqqidə hər kimsə pabəst olmuyub,
Dami-batildə muqəyyəddur, o varəst olmuyub,
Ya Hüseyn, heç kim cəhanda sən kimi məst olmuyub.
Mey bəla, məclis bəla, saqi bəla, sağər bəla.*

*Xuni-dildən et Hüseyn adın könül lövhində həkk,
Qəlbi-safə verməgə təşxis yox böylə məhək,
Bu ada şəkk eyliyən zatində bişəkk vardu şəkk
İstəsə hər kim bu adın sahibin, istər bəla.*

*Aşiqi-məşuq mabeynində hail cism olur,
Bəzli-can canan yolunda, Raciya, bu qism olur,
İsmi-rəsmi tərək edən aləmdə sahibim olur,
Keç məniyyətdən ki, ondan zahir olmuş hər bəla.*

HACI MİRZƏ AĞARƏHİM QÜDSİ VƏNƏNDİ

*Oldu əyan mahi-əza, şiələr,
Geydi cahan cümlə qara, şiələr,
Ah, nə matəmdi hüveyda olub?
Başə vurar şahı gəda, şiələr!*

*Çərx qılıb caməsini nilkun,
Nərgiz edib didəsini pür ze xun,
Olmuya, Abbas ələmin sərnigun.
Xakə salıb əhli-cəfa, şialər!*

*Çərxi-fələk rəxtin edib nilkun,
Qüdsiyi-bicarə tökər əski-xun,
Matəmi-ləbtəşnə hüseyndi bu gün,
Novhə qılın sübhü məsa, şialər!*

** * **

*Ey Zülfüqar sahibi, Düldül minən Əli!
Ey zəngi-küfrü din qılıncından silən Əli!
Mövludun oldu beytdə Məkkə şərafəti,
Şəmşirin oldu aləmə yol göstərən, Əli!*

*Qoydun əyağını ta duşi-Əhmədə,
Baş qoydu cümlə xəlq cəddim Məhəmmədə.
Yoxsa min il bu ev qalmışdı bütkədə.
Ey bami-Kəbədən bütlər salan Əli!*

*Vəsfi-kəmalinə şahiddi «hələta»,
Bəsdir şücaətin şərhində «Lafəta»,
Əlqab olub sənə bir tək nə Mürtəza,
Söylər firəngilər həm «şəntiya» Əli!*

HACAĞA FƏQİR ORDUBADI

*Yəsribü Bətha sizinki, ey guruhi-əşqiya,
Yol verin getsin diyari-Rum ara Ali-Əba,
Əkbərin qanun sizə əfv eylərəm ruzi-cəza,
Qaziyi-divani-məhşər, şafeyi-üqba mənəm.*

*Doğranıbdı xəncər ilə cümlə yarü yavərim,
Qasimü Əbbasim öldü, getdi nakam Əkbərim.*

*Əsgərim oxlandı, qaldı qoltuğumda əllərim
Bir qəribü-dərbədən, bir bəkəsü tənha mənəm.*

*İçmişəm qalu bələdə mən şəhadət camını,
Lütf edəm ümmətlərə bəlkə şəfaət camını,
Nuş edib hər kəs fəqirasa vilayət camını,
Şəkki yoxdur kim, ona məhşər günü mövla mənəm.*

HACI MOLLA HÜSEYN BİKƏS

*Bikəs, açma bu sözün şərhin, əgər olsa tamam,
Od tutar aləm, yanar, qalmaz dəxi bir xasü am,
Kərbəla əhvalına Zəhra qan ağlar sübhü şam,
Neylədin oğlum Hüseyini, ey Kərbəlayi Kərbəla?!*

M.T. SİDQİ OĞLUMA NƏSİHƏT

*Gözümün nuri, ey Məhəmmədəli,
Kömək olsun sənə Əliyyi-Vəli.
Ey mənim sərv-i-bağü bostanım,
Ey mənim bülbülü gülüstanım.
Sən mənim cismim icrə canımsan,
Sən mənim tifi-xanbəyanımsan,
Nə qədər ki, var əlində fürsət,
Dərsinə eylə hər zaman diqqət.
Yetişdi zamani-elmü-ədab,
Mənzilin eylə guşeyi-məktəb...*

MƏHƏMMƏDQULU ƏBDÜLHÜSEYN OĞLU SALİK ORDUBADI

*Baise icade aləm xelqəte movla Əlist
İlləte mövcude adəm tənəte əla Əlist...*

*Anke vəchollah minamənd erfanol meləl,
Şəmse əsmaye velayət nəyyere əla Əlist...
Dər təriqət rəhnomavo dər şəriət moqtədə,
Məhrəme serre həqiqət, fərde bihəmta Əlist.*

Tərcüməsi:

*Aləmin icadına mövla Əlinin xilqəti vasitədir,
Adəmin vücuda gəlməsinin torpağına vasitə Əlidir.
O kəs ki, dinlərin irfanında vəchullah deyərlər,
Allahın məhəbbət adlarının ən işıqlı günəşi Əlidir.
Təriqətdə yol göstərən, şəriətdə rəhbər,
Həqiqət sirrinin məhrəmi, tayı-bərabəri olmayan Əlidir.*

QƏSİDƏ Fİ MƏDHİ-ƏMİRƏLMÖMİNİN (Ə.)
(Həzrət Əli (ə.)-in mədhində qəsidə)

*Təqriri-xamə şərh-i-qərəzdür bu babdən,
Surətdə nəqşi-məni bulunsun hesabdən.
Qılmışdurur məsiyyəti-xaliq vücudi kim,
Mahiyyət içrə nəqşi-bürüz ehticabdən.
Rahi-fəna dutub çü zəman içrə kainat,
Yoxdur güzir qürbi-həqə kim, iyabdən,
Çün hövlank badiyə olmuş mənəzilin,
Fərz oldu ehtiraz eyləmək xeyli-xabdən.
Dutmuş kəmingəhi həmə ca rindi-nabikar,*

*Keçmək gərək bu bərri-həzərlə şitabdən.
Təyin olub bu rahə çü rəhdari-səxtkir,
Əldə bərat lazım olub bu turabdən.
Bəhri-bəla təməvvüc edübdür, dutub yolu,
Kəşti gərək nicat ola ta ğərqi-abdən.
Suqi-cəhanə əzm eylədüm etməkə xərid,
Nəqdi-mətai-ömrilə şəhri-turabdən.
Dürri-giranmayəni əldən ucuz verib,
Bəri-hərf götürdüm ələ bu xərabdən.*

*Sud etmədüm bu beyü şəravü zamani lə,
 Oldu füzun çü möhnətim əski-səhabdən.
 Əxlaqi-nik xatirə təhsil bulmadı,
 Təhzi-bi-nəfsi-şum ola xeyrü səvabdən,
 Kəştiiyi-nəfsi gər qə qılub bəhri-məsiyət,
 Cürmü xəta füzundur çü mövci-hübabdən.
 Ləb talibi-zülal, biyaban dirəzdür,
 Mümkünmüdü kənar ola mövci-sərabdən?
 Sərgəştəyəm, bu vadiyi-heyrətdə müztərib,
 Ümmid, əngərib çıxsa rəhbər gıyabdən.
 Bəsdür bana məzəmməti-əqli-dürüstbin,
 Azərəm bəs ki, nəfsə yetüb izzirəbdən.
 Vaiz, zəbani-tən ilə incitmə, qıl həzər,
 Salma həras qəlbə cəhimü iqəbdən.
 Qorxutma bən şikəstədili xovfi-nar ilə,
 Yoxdur könüldə xovf o nari-əzəbdən.
 Xeyr əməl əgərçi yoxumdur, bu hüsn-i-zənn
 Ruzi-cəza viqayədü qəhrü itəbdən.
 Hübbi-Əliyü ali-Əlidür şüari-dil,
 Bu fəxr bəsdü xatirə lütfi-vəhabdən.
 Gər həddən ziyadə olub cürm, naseha,
 Azədlük bəratı var «Ümmülkitab»dən.
 Mənşuri-vüddi allam ələ ruzi-rəstəxiz,
 Azadəyəm, yoxumdu kəmin hiç bəbdən.
 Gərçi-vidadi-Heydəri-Kərrarı dutmuşam,
 Qəm çəkmənəm hərarəti-ruzi-hesəbdən.
 Təhti-livayi-Əhmədi-mürsəldü məskənim,
 Yoxdu həras dildə təbi-afitəbdən.
 Gər məhşərə qədəm qoyasan mütməinni – dil,
 Yetmiş nəbi cəzası ilə ehtisəbdən.
 Vər xatirində olmiyə hübbi-Əliyyü al,
 Layiq bəha verülməz əməl iktisəbdən.
 Davərdü bəs ki, ruzi-cəza Şahi – «Lafəta»,
 Yoq dadgər siva şahi-vala cənəbdən.
 Ruzi-hesab çarəgəri-əhli-məsiyət,*

*Kimdür beğeyri-şahi-vilayətməabdən.
 Şiri-xuda, vəsiyyəi-nəbi, miri – «həl əta»,
 Mərhəb biçən, o Xeybər açan fəthi-babdən,
 Əmr öldürən, o taqi-hərəmdən büt endirən,
 Dini-həqqi hərasət edən inqilabdən.
 Əjdərdür, qəzənfər fər, leysi-mərəkə,
 Mərdəfkənü süfufşikəni-şeyxü şabdən.
 Püştü pənahi-milləti-islam, zilli-həqq,
 Namusi-şər hafizi, şərri-kilabdən.
 Hamiyyəi-din, nasiri-islam, rəhnuma,
 Mahiyyəi-şirki-ərz, nüfusi-nisabdən.
 Zərratə yetdi seyheyi – «laseyfü lafəta»,
 Xəndəq günü pəyami-qüdsə xitabdən.
 Yoqdur fəta cəhandə məgər namvər Əli,
 Şahiddürür o zərbəti-Xəndəq bu babdən.
 Bu mədhi bəs buyurdu Nəbi, zərbəti-Əli,
 Əfzəldü taəti-səqəleynü səvabdən.
 Şəhində nazil ayeyi – «Bəlliğ»dür Əhmədə,
 Təbliğ qıl, al əhdi-vilayət səhabdən.
 Əhli-Qədir tövənü kürhən qılub qəbul,
 Bəd əz rəsul münkir o qövmi-ğürabdən.
 Məzmuni – «İnnəma»ni sanub səhl o küfrikiş,
 Sərdəftəri-zəlali-şəqavət nisabdən.
 İnkər edübdü beyəti-fəzli inad ilə,
 Etmüb həras düzəxi-pirtabi-tabdən.
 Hər xatirə ki, zərreyi-büğzi-Əli yetə,
 Azər yolun açıb yüzə, hər yetdi babdən.
 Hər kəs ki, məsti-badəyi-mehri Əlidür
 Sərgərm olur cinandə o, biğəş şərabdən.
 Peymaneyi-məvəddət o şahiddən içmiyən,
 Ru sürx həsrə baş götürərmi hicabdən?
 Sərməsti-cami-saqiyi-meyxanə olmiyən,
 Olmaz ki, cürənuş ola səhbəyi-nabdən.
 Ricət günündə yüz saralur bəs, olur xəcil,
 Müşküldü fariğ olmağı səxt əzabdən.*

*Qıl etisam «həbli-mətn»ə bu neşə sən,
 Ol neşə faruğ et könülü piçü tabdən.
 Məzmunun anla «Ləhmukə ləhmi» hədisinün,
 Qürbi-rəsuli bil bu müsəddiq cəvabdən.
 Təşxis qıl xilafəti-həqlə vəsayəti,
 Fariği-dil et o cümlə müanid sahabdən.
 «Nəssi-sərih»i – «əntə və minn»i – peyəmbəri,
 Təfhim qıl, xilasi-dil et irtiyabdən.
 Gər bilməsən vəsiyyəi-bilafəsli-Heydəri,
 Xatir cəm etmə madəri biictinabdən.
 İnkər qılma fəzli-Əli bihesabdır,
 Əfzundu həddən, çü keçübdür hesabdən.
 Bu əhli-beytə eylə təvəlli xülus ilə,
 Dil fariğ et bəraətlə izzirabdən.
 Gər cayizə əta ola hər beytə əlf beyt,
 Şad olmam ol süradiqi-gərdun qibabdən.
 Salik qulami-həlqəbequşi-ələstdür,
 Bu fəxr bəs ki, çakərəm əhli-rikabdən.*

**MÖVLAMIZ SAHİBƏZZƏMANIN
 (Kİ, ALLAH ONUN ZÜHURUNU
 YAXIN ELƏSİN) MƏDHİNDƏ QƏSİDƏ**

*Ərseyi-dəhrə genə xosrovi-xuban gələcək,
 Bəhri-təsxiri-məmalik, şəhi-şahan gələcək.
 Pişrovdur o şəhə ləşkəri-fəth ilə zəfər.
 Cündi-ğeybi, neşün, ol şəhə nümayan gələcək.
 Bəs ki, təyidi-əzəl qurşuyub ol şəh kəmərin,
 Bəxti-firuz ilə şahənşəhi-imkan gələcək.
 Tərəfi-meymənədə ceysi-Sekəndər yeriyür,
 Meysərə canibə Dara ilə Sasan gələcək.
 Qılub arastə fəğfur tipü dəstələrin,
 Bəs ki, orduyi-humayun ilə xaqan gələcək.
 Rayəti-nüsrət əlində gəlürü Giv ilə Tus,
 Ərseyi-rəzmə, neşün, Rüstəmi-dəstan gələcək.*

*Sistanə çü olub azim Turan-şahi-türk,
 Canibi-rəzmgəhə Zali-Nəriman gələcək.
 Dəstbürd urmuşdu səfheyi-İranə çü Rum,
 İntiqam almaqə ol Nadiri-dövrən gələcək.
 Nəbəvi şər səfahatını dutmuşdi yəvmut,
 Bəhri-tədib, müəyyəd olan oğlan gələcək.
 Cövri-əşrar ilə viranə idi xitteyi-fars,
 Əzmi-təmirlə ol şəhrə Kərim xan gələcək.
 Şövqi-İstəxr başə salmışdı çün şahi-türk,
 Bu səbəb qətlinə Keyxosrovi-sultan gələcək.
 İddiayi-qələt etmişdi çü Şəddadi-şəqi,
 Rozməgə dəstgəhin qüdrəti-Yəzdan gələcək.
 Əzm edibdür genə Nəmrud Xəlil atəşinə,
 Bilmiyübdür o şahə nar gülüstan gələcək.
 Bəs ki, Firon ilə Haman olub taği-yi-din,
 Qərqi-Nil eyləməgə Musiyi-İmran gələcək.
 Rubi-məskuni müsəxxər çü qulub küfri-sipəh,
 Ol firqə qətlinə piri-Şahi-Mərdan gələcək.
 Həft iqlimi çü zəbt etmiş idi ceyşi-inad,
 Əzmi-təsxir ilə Salari-əmiran gələcək.
 Şər namusinə əl urmuş idi dəsti-xilaf,
 O xətakarə müəddib yədi-Mənnan gələcək.
 Sitəmi-cövri-həsud ilə gülüstani-miləl,
 Bəs ki, solmuşdu, səfa verməgə bağban gələcək.
 Kişi-islam görülmürdü dəxi millət ara,
 Din tərviçi üçün natiqi-Quran gələcək.
 Tərki-məslək çü olub şivəsi birahlərin,
 Tariki-məzhəbi-həqq qətlinə fərman gələcək.
 Beyət eylüb o şahə Ruhi-Qüdü, cümlə səma,
 Cəm olub başə məlaik, hamı yeksan gələcək.
 Əhrimən burnu gərək sürtülə torpağə bu gün.
 Div təsxirinə Asəflə Süleyman gələcək.
 Yer yüzündən əsəri-küfrü təbah eyləməkə,
 Dəsti-qüdrət genə bu ərsəyə bürhan gələcək.
 Sipəhi-kin dutubdur hamı afaq yüzün,*

*Cüнди-əşrərə bu gün Nuh ilə tufan gələcək.
Kişvəri-dəhri ələ bəs ki, alub ceyşi-zəlal,
Məmləkət açmaq ol xosrovi-zişan gələcək.
Yusif-Misri salub sənə çu zənn ilə Əziz,
Səltənət təxtinə bilmüb Məhi-Kənan gələcək.
Ələ ayineyi-İsgəndər alub, zeyb qılub,
Zivəri-qamət ilə sərv-i-xuraman gələcək.
Cami-Cəmsidi dutubdur genə ol saqi-yi-dəhr,
Məhfili-eyşə neçə badeyi-məstan gələcək.
Şuri-Şirini salub başına fərhad-sifət,
Bisütun tağınə kim, daş çapan oğlan gələcək.
Pərdədən tişrə çıxubdur genə ol şahidi-ğeyb,
Bəhcəti-xatir üçün xürrəmi xəndan gələcək.
Salika, sidq ilə dut ol şəhi-vala rəhini,
Məsnədi-cani sal ol rahə ki, canan gələcək (118).*

ƏLABBAS MÜZNİB İQRARİ-İMAN

*Açıldı mehrin ilə çeşmi-iman, ya Rəsulullah,
Silindi nurun ilə qəlbi-əzan, ya Rəsulullah.
Bəşərsən, zahirən, lakin məqami-həqq məkanındır,
Lisani-xaliq ələmi-həqiqətdə lisanındır.
Sən əvvəli-zati-məalisən ki, Quran mədhi-xanıdır,
Bunu təsdiq edər Qurani-fürqan, ya Rəsulullah.
Qədəmi-pakin ilə izzəti-insan füzun oldu,
Yığıldı Kəbədən əsnam, o saqi-sərnigün oldi.
Təcəlle-yi-cəmalından ədular bağrı xun oldi,
Cahana bəxş qıldın feyzü ehsan, ya Rəsulullah.
Qurtardı iqrari-biismi-rəbbikə xəlqi cəhalətdən,
Sən əvvəlki zati-müəzzəmsən, mələik ərşi-izzətdən.
Enib oldi qapında cümlə dərbən, ya Rəsulullah.
Yədi-ecəzkarında kim açdı xəlqə şəhrahı,
Ləki-məcüz bəyanında buyurdun hikmətullahı.*

*Müsavi eylədin mərdü zənn, ey şahlar şahı!
Hüquqa, hökmə malik olan insan, ya Rəsulullah.
Təcəlle-i-cəmalın tirə ərzi-tabnak etdi,
Həqiqət hali parlatdı, xurafatı həlak etdi.
Sən əvvəli-insani-kamilsən, səninlə iştirak etdi,
Qəzadə mərdü zən, əşyax, sibyan, ya Rəsulullah.
Zinani, sirqəti, xəmrə, riyani, qətli-ixvani,
Ümumən nəhy edib, etdin müəzzəz şaki insani,
Səxani, rəhmi, sidqi, himməti, bicize-ətani,
Edib fərz, eylədin qüdrəti nümayan, ya Rəsulullah.
Səni vəsf etməyə fəvqəlbəşər bir qüvvə lazımdır.
Nə hacət vəsfinə, vəsfində həqqi-bizzati nazimdir,
Səni bilmək üçün ancaq bu mədhətlər niyazımdır.
Vələkin lazım olmaz şəmsə bürhan, ya Rəsulullah.
Nədən ki, hökmünə baxdıq, cahangiri-zaman olduq,
Ədalət kani olduq, həm də məşhuri-cahan olduq.
O gün ki inhiraf etdik, zəlili-insü can olduq,
Əsir etdi bizi hər yerdə üdvan, ya Rəsulullah.
Oturdi məsnədində alim adlı bir para nadan,
Şəriət söndü, din getdi, məmalik olan həm viran,
O şövkət, ol səlabətdən qalıb bircə quru əfğan,
Fənaya uğramış iqrari-iman, ya Rəsulullah.
«Dirilik» jurnalı, 16 yanvar 1915.*

**MİRZƏ İSMAYİL QASİR
MAHMUDA**

*Ey isminə müsəmma Mahmud olmuş adi,
Qıl bir nəzər bu nəzmə bir yaxşı macəradi.*

*Bu sözlərimə yeksər guş eylə diqqət ilə,
Ta kim sənə həqiqət olsun dəlilü Hadi.*

*Xaliq özü Əlini qüdrət deyib özüyçün,
Məxluqu onu cahil bilmək necə rəvadi?!*

*Sirrullah olmağına eylüb peyəmbər iqrar,
Mənduhi-hələtadır, məxsusi-innəmadı.*

*Cəhil bilən bu şahı bu cəhlidir həqiqət,
Məlum olur ki, yoxdur allaha etiqadı.*

*Şəni-Nəbidə gəlmiş lölak aşikara,
Vardır onun Əlilən peyvəstə ittihadı.*

*İsanı ermənilər Xalq bilir özüyçün,
Batıl bilir bu qövlü əlbəttə əqli-badi.*

*İsa özü Əlinin lütfündən oldu mövcud,
Salis olan məvalid ondan görüb Muradı.*

*Cümlə vücudə bais olmuş onun vücudi,
Var şianin bu qövlə sidqilə etimadı.*

*Heydər fəzilətini münkir gər etsə inkar,
Mən qoymaram ölüncə üstümə belə adı.*

*Molla Hüseynəli çün vəzü nəsihət eylə,
Qoyma ki gümrəh olsun bir belə bisəvadi.*

*Yoxdur əlində maya istər dəlilü ayə,
Eyni yədü xüdayə, çün yoxdur etiqadı.*

*Qərqi-zəlalət olmuş, pənd eylə ol fəqirə,
Çox etməsin Əlilən bu büğzü, bu inadı.*

*Çün kəbəteyni-eşqim nəqşi-məhəbbət atdı,
İnkər şeşdərinədən zəhnim alıb güşadı.*

*Ta etməsin digərbar fəzli-Əlini inkar,
Eylər bu fəzlə iqrar dindirsən hər cəmədi.*

*Çün yurəfi buyurmuş Quranda mücrümə həq
Siması zahir eylər zatındakı fəsadı.*

*Cahil bilən Əlini Mahmuda münkir olmuş,
Var haqqa iştibahı, qəlbi bəsi qəradi.*

*Nadan bilən Əlini nadanü rusiyəhdür,
Çün bilməmək Əlinin haqqında nasəzadı.*

*Çox simuzər məhəkdə qəşsi-bürüz eylər,
Ol gündə kim havada eylər nida münadi.*

*Çün külli şeyün halik seylübdü cəmə malik,
Qasir olubdü salik, vardır əlində zadi.*

*Bəli, bir mərdi-azadə olur məxsus şairlik,
Müridü salikü dərvişü həm rindü qələndərdir.
Əgər rind olsa rindanə yazar tərifi-mövlani,
Və gər dərviş ola məlum olur, Məddahi-Heydərdir.
O Heydər kim onun mədhini söylüb Xaliqi-əkbər,
Ənisi Mustafa, şiri-xuda saqi-yi-kövsərdir.
Qüsurin çoxdu Qasir nəzmdə, kamil təəmmül qıl
Zəfayayi-xəfadə sakit ol, ol guşə xoştərdir.*

* * *

*Mən bu dünyayi-fənada bir əmirə nökrəm,
Mənbəi helmü fütüvvət mənşəi-cudü kərəm.*

*Biz ona movla ümumən, ol bizə movlaye-xass,
Bu səbəbdən hər iki aləmdə olduq möhtərəm.*

*Birisi əlqabi-xassında Əmirəlmöminin,
Mədfəni-pakında əfvaci-məlayik dər xidəm.*

*Pişivayi-ünsücan mövlaye cümlə kainat,
Müqtədai-küllü aləm bürdü barü möhtəşəm.*

*Mərhəbalar bir belə mövlayə olsun dəmbədəm,
Mədfəni darissəlamü mövlidi olmuş hərəm.*

*Ərşü kürsi ol vicudi pakidan tapdı, vicud (88).
Olmasaydı gər Əli olmazdı löhü həm qələm.*

ŞAİR ŞİMRANİ
«QƏDİR-XUM» QƏSİDƏSİ

*Qədir-Xum bayramıdır tərənnüm günü,
Qalx, ey büt mey gətir küp-küp.*

*Cam-cam və küp-küp bu gün kifayət etməz.
Gəmi-gəmi gətir, qəlzəm-qəlzəm.*

*O səbəbdən ki, şah taxtına vəsiyyəət etdi,
Qəbirdə peyğəmbərlərdən onu qabaq bildi.*

*Vilayət tacını o kəs başına qoyar ki, o
İcad dəftərindən birinci xəbərdardır.*

*Ey sənin yaqut dodağın dirilik suyuna həsrət,
Və ey sən ay üzün ulduzlar şahından əziyyəət.*

*Zöhdü burax, məgər, çox eşitməmişən,
Əgər su olsa, təyəmmüm batildir.*

*Üz göstər ki, gülü şiraza aparsınlar,
Dodağını aç ki, xurmanı cəhrəmə aparsınlar.*

*İstəyirəm boğazıma o qədər mey tökəsən,
Ki, məstliyindən öz eyblərimi unudum.*

*Qədir-Xum bayramıdır və kim ki, mey yanında
Ənam və ayətin aşkar sözündən bəlhəmdir.*

*Badə qoy, o badə ki, üzümdədir,
Badə qoy, o badə ki, onu odunda bişirərlər.*

*Badə yəni Əli və ailəsinin vilayəti,
O ki, ərşlə-fərş ondan münəzzəm oldu.*

*Peyğəmbərin yerin Qədir-Xumda olanda,
Cəbrail yeddinci asimandan yanına gəldi.*

*Dedi ki, ya eyyuhər-rəsul bu dəmdə,
Bəlliğ ma ünzilə iləykə camaata.*

*Nə vaxtadək günəşi məxfi saxlamaq,
Nə vaxtadək sirri gizlin saxlamaq.*

*Yəni öz yerində bir kəsi oturt,
Ki, o bəşər dodağına təbəssüm qoysun.*

*Vilayət məqamına onu oturt,
Ki, o Nuhu əziyyətdən qurtarsın.*

*Məqsəd budur, vəsi və vəzirin et.
O ki, ondan vəhy mətni təcəssüm tapıb.*

SABİR KİRMANİ
«QƏDİR-XUM» QƏSİDƏSİ

*Haqqın məzhəri Mustafanın canişinidir Əli,
Rəhbərin, həqiqətən yol göstərənidir Əli.*

*O vəlinin məhəbbəti ilə gizlin iman kamilləşər.
Cahanda və canda İmam, öndərdir Əli.*

*Salik Arif ətəyinə istək əlini uzadar,
Peyğəmbərin yol göstərəni, Allahın Şiridir Əli.*

*Camalı varlıq, ruh və cana cəlvə verir,
Ruhanilərin sərvərinə Allahı tanıdandır, Əli.*

*Xızır eşqinin həyat suyundan doyunca içdi,
Əbədi su çeşməsinin saqisidir Əli.*

*Onun canının nurundan mərifət nurunu qazan,
Mərifət səmasında səfa bədiridir Əli.*

*Əgər səfa axtarırsan, onun feyz mənbəyindən səfa tələb et,
Vəfa dənizinin məqsəd gövhəridir Əli.*

*Cəbrail Əminin pak can qulağına dedi:
«İnnəma» və «Lafəta» mülkünün şahıdır Əli.*

*Hədis və xəbərdə aşkar gəldi,
Sultan və gədanın qasiməl ərzağıdır Əli.*

*Əli «Qədir-Xum»da varlıqların sultanı oldu,
Vəfa dənizinin məqsəd gövhəridir Əli.*

*Hatəm lütf və ehsan dərgahının zəlilidir,
Allahın əmri ilə səxavət və bəxşiş gəlzəmidir Əli.*

*«Əlidən şücaətli igid, Zülfüqardan kəsərli qılınc yoxdur»,
Vilayətin nur ərsəsinin səxavətli adamıdır Əli.*

*Nəcəf sultanının məhəbbəti əməllərin ən əfzəlidir,
Kəlamullah kimi bizim yanımızda natiqdir Əli.*

*Sabir Girmani açıq ürək və məhəbbətlə yazdı ki,
İki dünyada çətinlikləri həll edən, yol göstərəndir Əli.*

«QƏDİR-XUM» BAYRAMI MÜNASİBƏTİLƏ

*Qədir bayramı dirrik müjdəsi gətirdi,
Yəni Heydər səltənətindən xəbər gətirdi.*

*Hər iki aləmdə hakim həqiqətən Əli oldu,
Bundan daha sevincli başqa xəbər gətirdi.*

*Allah məşhur sultan Əlini öz ədalət və
Səxavətinin məzhəri gətirdi.*

*İslamın müqəddəs cismində can yaranlar
Cahan arifləri üçün şadlıq gətirdi.*

*Onun vilayəti olmadan din kamil deyil,
Cəbrail pəyamı hakimdən gətirdi.*

*Qalx ey peyğəmbər və bizim peyğamımızı de!
Əgər şəcərənin peyğəmbərlik gətirməsini istəyirsinizsə.*

*Sevinclidir o an ki, həqqin əmrinin icrasında
Peyğəmbər dəvə gəmisindən minbər gətirdi.*

*Allahdan çoxlu müjdə gətirmişdi;
Hamıdan daha yaxşı müjdə gətirmək istəyirdi.*

*Asıman günəşi əlinə alıb,
Şövlə dolu «şadlıq nəğmə»sini gətirdi.*

*Mövla Əlidir, iki dünyanın canı ona fədadır
Allah onun tək kimi rəhbər gətirdi?*

*Xalqın qarşısına Əlini gətirdi, doğrusu
Peyğəmbər ondan daha xoş hansı dəlili gətirdi.*

*Bütün dünyanın ürəyinin güzgüsü parləsın,
Əgər İsgəndər belə ayna gətirsəydi,*

*İnanmıram ki, mərifət dənizindən
Eşq axtaranlar bundan daha yaxşı gövhər gətirsinlər.*

*Hər kəs cahillikdən onun haqqını bilməsə,
Cahilliyi də Allah ona cəza gətirər.*

*Kim həqiqətən Əlinin vilayətindən söz desə,
İki dünyada özünə yavər gətirər.*

*Ruzigarın qoca atası özü etiraf etdi ki,
Əli kimi övladı heç bir ana gətirmədi.*

*Hansı yerdə bəhanə üçün Əlinin adını çəkirlər,
Mənim sinəmin daxilindən ürəyimi çıxar.*

*Şövqdən ruhun quşu əgər qanad çıxarsa,
Asimanda Əlinin məhəbbəti təəccüblü deyil.*

*Lütfdən əgər bizə göz ucu baxsa,
Yəqin bilirəm ki, çətinlik dövrü qurtarar.*

*Əgər məni də qul sırasına salsa
Mən məqamımdan fələyə çataram.*

*Bu gecənin şərindən şəkər satan olmuşam,
Elə bir şair eşitmişən ki, belə şükr etsin.*

ƏLİ QUYƏM, ƏLİ CUYƏM

*Be ruzo şəb mənə-şeyda Əli quyəm, Əli cuyəm,
Be bağı qolşəno səhra Əli quyəm, Əli cuyəm.*

*Əli ruho rəvane-mən Əli arame-cane-mən,
Əli zikre-zəbane-mən Əli quyəm, Əli cuyəm.*

*Əli sultane-mulke-can Əli şahənşəhe-xuban,
Əli ayineye-Yəzdan Əli quyəm, Əli cuyəm.*

*Əli həllale-hər moşkel Əli Sultano-şəhe del,
Əli başəd behəqq vassel Əli quyəm, Əli cuyəm.*

*Əli Heydər, Əli Səfdər, Əli Munis, Əli delbər,
Əli bud yare peyğəmbər Əli quyəm, Əli cuyəm.*

*Əli əvvəl, Əli axir, Əli batin, Əli zahir,
Əli bahir, Əli tahir Əli quyəm, Əli cuyəm.*

*Əli mirate-zat-həqq za Əli name u mustəqq,
Buvəd zatəş behəq mulhəqq Əli quyəm, Əli cuyəm.*

*Buvəd mehre Əli dinəm təriqo fəkro ainəm,
Furuqe-qəlbe gəmginəm Əli quyəm, Əli cuyəm.*

*Ze eşqe-u şodəm Sabir be ruye-u şodəm nazir,
Zəban əz vəsfə-u qasir Əli quyəm, Əli cuyəm.*

LA ƏDRİ

*Əvvələst Həmdə-Xuda ayeye Bismillahəst,
Dovvoməst name-Muhəmməd ke rəsulullahəst.
Sevvoməst Heydəre Səfdər ke vəliyyullahəst.
Çarom iblise ləin gəşte əz anqomrahəst.
Ta həyatəst bequ ta ruze Məmat
Dəmbədəm bər qole-roxsare Muhəmməd sələvat.*

LA ƏDRİ

*Əlist bər həme aləm kilide babe nəcat,
Əlist anke şodət Cəbrail ra ustad.
Əlist anke se şəb nane xod bes ail dad,
Boride bad zəban ke nəquyəd in kəlimat.
Ke bərsəlasili gisuye Muhəmməd sələvat.*

MEHRDAD USTA

*Ey məşəle delfruze iman,
Şəmşire-Xuda, be dəste yəzdan,
To bulhəsəni, to Murtəzayi,
To celveye-həq, to Mustəfayi.*

*Ey ayineye-cəmale-Yəzdan,
Peyda ze roxət kəmale-Yəzdan.
Çun del, dore mənə əz xerəd seft
Eşq amədo mədhət Əli qoft
Məqsude-Nəbi be la fətayi,
Məmduhe-Xoda be həl ətayi.*

ƏMİRİ FİRUZKUHI (Seyyidüşşüəra)

*... Ey Səlam an ayəte ixlas ra,
Ey Səlam an afərideye Xas ra.
Ey Səlam an afəri neş ra kəmal,
Ey Səlam an nure bi neş ra misal.
Ey Səlam an ra ke yazdan ra bezat,
Huccəte-zatəsto burhane sefat.
Ey Səlam an rak e sedqe fele qovl,
Baz darəd soste dunya ra zəhovl.*

*Di ne-həqq kər hiç burhani nədaşt,
Çun Əli ra daşt noqsani nə daşt.
Gər nəbudi mocizat əz vacibat,
Bud imane-Əli əz mocizat...*

MAHMUD AĞA CANİ-SABİR

*Baz nəqqəşe təbiət nəqşə-digər saxte,
No ərusane-çəmən ra holle dər bər saxte...
Eyde-milade-Əli, dər no-bəhare-inqilab,
Xaneye delhaye ma ra zibo zivər saxte.
Name-pake Murtəza Movla Əmirəl mominin,
Kame canha ra por əz qənde mukərrər saxte.
Xaliqəş ta bərtəri bəxşəd miyane-kainat,
Həmsəro həmtaye u Zəhrayi əthər saxte.
Əz peye ehyae din, əz sulbe-Zəhravo Əli.
Yazdəh nure-vilayət ra munəvvər saxte.
Vəz peye ikmale-din, u ra Nəbi bər xiştən,
Həm vəsiyyo həm vəliyyo həm bəradər saxte...
Kelke «Sabir» name-pake Murtəza ra ba ədəb,
Bəhre ommide şəfaet zibe-dəftər saxte.*

QEYSƏR ƏMİN PUR

*İmano əmano məzhəbəş bud nəmaz,
Dər vəqte-uruc mərkəbəş bud nəmaz.
Həngam ke Henkameye an kar rəsid,
Çün buse miyane do ləbəş bud nəmaz (qeyd.32).*

İRƏC MİRZA LOTFE-DUST

*Əndər xəbər bud ke Nəbi, şahe-həqqpərəst,
Çun suye-ərş dər şəbe-merac rəxt bəst.*

*Bər məsnəde «Dəna fətədəlla» nəhad pay,
Dəsti ze ğeyb amədo bər pošte u neşest.
Çun dəste-həq bedü əsərə lotfe-dust bud,
Əz fərte şadəmani mədhuş kəsto məst.
Quyənd pa nəhad be duşe-Nəbi, Əli
Əz taqe Kəbe xast çü əsnam ra şəkəst.
Cəho cəlal bin ke Yədullah pa nəhad,
Cəyi ke həqq nəhad be səd ehtiram dəst.*

**MƏRYƏM ƏSRƏFİ
MƏZHƏRİ KÜLLİ ƏCAYİB**

*Ey Əli aliye Əlayi mən,
Ey brun əz fəhmo vəhmə rəye-mən
Məzhərə küllə əcayib, zəte to,
Şəh vərə-lafəta, illayə mən.
Afetabə-layəzale aşıqan,
Ey həmə peydəvo na peydayə mən.
Səlsilə cənbəne məcnunəne-eşq,
Bəndi zolfət delo-şeydayə mən.
Səqiye-səhbəye-eşqə sərmədi,
Məstiye cənə qədəh peymayə mən.
Ey şəhənşahə-sərire-həl-əta,
Ey vilayət urvətul vusqayi mən.
Ey humayə-ərşə illiyyini eşq,
Qafə qurbət key şəvəd məvayə mən?
Ey Əli ey nəğmə pərdəze vucud,
Nəfxeyə-eşqi, bə dəm dər naye mən.
Ta cəhan pər şüro pər ğovğa konəm,
Ta rəsəd bər ərşiyan avayə mən.
Hu zənəm məstane, illa hu zənəm,
Cən zənəd sər cuş əz səhbəye mən.
Ey Suleymanə vilayət şəmse həqq,
Mehre to dunyayə mən, uqbəyə mən...
Eydiye «Məryəm» ze canan cəlvəist.
Şəh Əli, hu həqq Əli movlayə mən.*

ƏBU SƏİD ƏBUL XEYR

*Ey şire-sərəfrazə zəbər dəstə-Xuda,
Ey tire-şəhab sağibə-şəstə-Xuda.
Azadəm kon zə dəstə in bədəstan,
Dəstə-məno damane to ey dəstə-Xuda.*

*Ey Heydərə şəhsəvar vəqte mədədəst,
Ey zübdeyə həştə çar vəqte mədədəst,
Mən acizəm öz cahano dərşmən besyar,
Ey sahibe-Zulfəqar vəqte mədədəst.*

*Ya rəbb be Muhəmmədo Əliyyə Zəhra,
Ya rəbb be Hüseyno Həsəno ali əba.
Kəz lotf bərar hacətəm dər do sərə,
Bi minnəte xəlq ya Əliyyə Əla.*

ƏSİRİ LAHİCİ

*...Dari dela həvaye suluke tərqiə-həqq,
Bayəd qədəm nəhi be rəhe şəhe-lafəta.
Şahi ke əz boləndiye qədrəş xəbər dəhəd
İyzəd be həl ətavo be təkide-innəma.*

MEHDİ İLAHİ QUMŞEİ

*Şahide kullul cəmale iyzəde yekta Əlist,
Pərtovə işraqe an peydaye na peyda Əlist.
Məniyə-furqan, furuğə-mulke-can, fəxre-cəhan,
Şahide-iman şəhe-imkan məhe-bətha Əlist.
Serre-mutləq, valiye-həqq pişvaye ma xələq,
Kəşife-əsrare-Quran razə ma ovha Əlist... (Qeyd. 39)*

ƏHLİ ŞİRAZI

*Dideye əqləst məhrum öz Kəmale Murtəza,
Key dər in aine miqoncəd misale Murtəza.*

*Dəşməne saqiye kovsər ra ze duzəx bədtərəst,
İn ke darəd dağə-həsrət əz zulale Murtəza.*

*Həm mələk həm şire-həqq həm bəhre din həm fəth-elm,
Adəmi surət nəmi bəndəd misale Murtəza...*

LÜTFƏLİ BƏY AZƏR BƏYDİLİ

*... Taleşode ze məşriq solbe to əxtəran,
Zan əxtəran, şubeyr məho şubbər afetab.*

*Gər ruye-xadimane dərət ra nə dideəm,
Ey bər dəre sərəye to xidmətkər afetab.*

*Şəb ze əbru ye-Bilal soragəm dəhəd hilal,
Ruzəm neşan dəhəd ze roxe Qənbər afetab...*

*Ta afetabe ruye tora, xak şod niqab,
Ey ruye-to munire məho ənvər afetab...*

ƏDİB BƏYZAYİ KAŞANİ

*...Yədullah mahe-Bətha, Bulhəsən fərmandehe Yəsrib
Şəhe-din Murtəza, nəfse-Nəbi damade-peyğəmbər.*

*Sərə kül rəhbərə pole məqsəd qul rakibe-Düldül,
Əmirəlmöminin yəsubi-din eyne-Xuda Heydər.*

*Qəza sovlət, qədər qüdrət, fələk rəfət, Nəbi rətbət,
Mələk dərban, fələk xadim cahan movla zaman çakər.*

BEHCƏTİ ŞƏFƏQ

*...Danəd Xuda, ke şodeye eşqe to gər nəbud,
Kanune por şərəreye həsti şərər nə daşt.*

*Eymahe-mən, zəmane pəs əz xətme ənbiya,
Bəhtər ze zate pake to digər pesər nə daşt.*

*Başəd Xuda Əliyyo tora niz nam əz ust,
Şaxe-həyat, əz to qoli xubtər nədaşt.*

*Billah təcəll yatlcəmale to kər nəbud,
Əz cilvevo cəmale Xuda kəs xəbər nədaşt.*

*Tiqe to gər nəbud, şucaət yətim bud,
Dade to gər nəbud, ədaləto pedər nədaşt.*

*Ağaze ədl əz to vo əncame an be to,
Bud u təni, ke bi to bərəndam sər nədaşt...*

BABA FƏĞANİ

*Bər kayinat an çe yəqin fərzo vacibəst,
Mehro məhəbbəte Əsədullahe qalibəst.*

*İnsan nədanəməş ke nədanəd bəhin qovm,
An ra ke hələta ələl insan mənaqibəst...*

*... Qədre-Əli ze sahibe merac bəz pors,
Ta rovşənət şəvəd ke dər Əla məratibəst.*

*Nəbud əcəb gər əz həme şani konəd zuhur,
Zate-Əli ke məzhəre kulle əcaibəst...*

*... Nure-Əli ze ərze-Nəcəf Mirəsəd be ərş,
Bəşəd çerağə del əgər əz dide qayibəst...*

*... Nadi-Əli çu virde zəban saxt mutəqqi,
Asude əz bəla və məsun əz nəvayibəst...*

*... Dər mədhe-Heydər ançe Xuda vo rəsul qoft,
Race bezate Məhdiye Sahib məvəhibəst.*

*Zille Əliyyo ale mustədam bad,
İnəst Mətləbi ke əhəmmə Metalibəst.*

SİMİN BEHBEHANI

*... Bəşər budo be xolqo xu Xuda bud,
Xuda budo be surəte çu bəşər zad.*

HÜSEYN PƏRTOV BƏYZAYI

*... Şahe-vilayət Əli ke madərə dunya,
Zadən məsələş be ruzeqar nəyarəst.*

*Şire-Xuda, dəste-həq, Əmire muəyyəd,
Məzhərə zate əhəd, pesər əmmə Əhməd.*

*Anke bud xaneye-Xudayəş muvəlləd,
Şovhərə Xeyrunnisa, vəsiyyə Muhəmməd (s.)...*

MƏHƏMMƏD PEYMAN

*Şukuhe ismət, səhabe-rəhmət,
Xuruşə iman, suruşə təqva.
Əmire-Xeybər, səvare Səfdər,
Vəliyyu vala, Əliyyu Əla.
Be çohrəş nure Kibriyayi,*

*Be həmleəş sovləte Xudayi...
... Vəliyyu bər həq, vəsiyyu mutləq,
Həbibə-Əhməd, imame sərməd.
Xəlifətullah və fəxre-Adəm,
Xulaseye-Şeys və Nuho İsa...*

**ƏLİ ƏKBƏR PEYRƏVİ
LƏNGƏRİ-ƏRŞ**

*Şire-Xudavo ləngərə ərşe-Xuda, Əlist,
Mirate Həqqo ayineye həq-numa, Əlist.*

*Dər ruze həşr, şafee-ummət Muhəmmədəst,
Babunnəcate silsileye-ənbiya, Əlist.*

*Bədəz vucude əqdəse Xatəm, həbibə-həq,
Bər küllə cinno inso mələk rəhnuma, Əlist.*

*Əvvəl rəcul, ke dine Muhəmməd qəbul kərd,
Van dovvinin ze xömseye ale əba, Əlist.*

*Nəfse Nəbiyyo babe-ulume Muhəmmədəst,
Çarom nəfər ke rəfte bezire kisa, Əlist.*

*Gər iftixare digəri əz bəhre u nəbud,
İn iftixar bəs ke şəhe la fəta, Əlist.*

*Dər cənge Bədro gəzveye Xəndəq, səfe Ohud,
Mərdi ke bud dər xore səd mərhəba, Əlist.*

*Dəste Xuda, ke fəvqe həmeyə dəstha buvəd,
Dəste Əli, vəliyye Xuda Murtəza Əlist.*

*Mərdi ke dəste rəd zəde bər sineye cəhan,
Bər in əcuze his nə kərd etina, Əlist.*

*Bəxşəndei ke kərde sifariş ze qatıləş,
Bər caneşine xod həsəne Muctəba, Əlist.*

*Nam avəri ke vəsfe vey əz hədd fuzun buvəd,
Ovsafe u mufəssəlo bi intiha, Əlist.*

*Mara çe mayeist ke mədhe Əli konim,
Quran təmam vəsfe Əli, hələta, Əlist.*

RİZA SABİTİ
ALİNEYE ZATE KERDİGAR

*İn Qoft: Bozorge namidarəst Əli,
Van qoft: Kemərde karizarəst Əli.*

*Əmma be həqiqət u nə anəsto nə in,
Ayineye zate kerdigarəst Əli.*

CƏMALİ MUHƏMMƏD XƏLİL MÜZNİB

*Ze fekre baze Əli asiman fəratər nist
Be ovce mərtəbəş Cəbrail ra pər nist
Be coz həbibə-Xuda, xətme-ənbiya, Əhməd
Kəsi be şəno şərəf ba Əli bərabər nist.
Ketabe u be Xuda, taliye ketabe Xudast,
Bəhaye hər suxənəş səd hezar gohər nist.
Dər Mədineye elm Muhəmmədəst Əli.
Kodam həlqeye çeşmi ke tuqe in dər nist?
Kodam dideye həibin, nədide ruye Əli.
Kodam ayine, surət nəmaye Heydər nist?
Əlist cövhəreye cismo cane aləmiyan,
Ke cismo cane cəhan coz bezate covhər nist.
Be surəte çe kəsi nist nəqşe name Əli.
Kodam surəte Adəm Əli Musəvvər nist
Məqame qorbe Əli, ba Xuda, Xuda danəd,*

*Mən in hədis çe quyəm, tora ke bavər nist.
Kəsi bər əz Əli pey nəbordo pey nə bord,
Ke razdare Əli coz Xudaye Əkbər nist.
To in bedan ke Əli adil əsto dad setan,
To in bedan ke Əli yavəre setəmgər nist...
Əli bequ ke Əli, əz Əli soxən quyəd,
Əli bequ, ke Cəməli bexod soxənvər nist.*

YƏĞMAYİ CƏNDƏQİ

*Nesare rəhe dəste-pərvər digər,
Hesare Nəbi, sahibe-Zulfəqar.
Əli an ke ta hikmətəş zəmm nəşod,
Be ruhe ulfət xake Adəm nəşod.
Əli na Xudaye muhite yəqin,
Əli ləngəre asimano zəmin.
Əli behtərin nəqşə kilke əməl
Əli pərtovə afetabə əzəl...
... həmə çun Əli, pişvaye yəqin,
Həmə çun Əli varise mulke din
Həmə çun Əli pişvaye uməm
Həmə çun Əli məste came qədəm...*

MİRZA MUHƏMMƏD TƏQİ HUCCƏTUL İSLAM «NƏYYİR»

*Bər məxzəne-ğeyb babe məftuh Əlist,
Ki ti həmə kəştiyo dər u Nuh Əlist.
An ruh ke məbdəe həyate həmə ust,
Bər qalibə afərineş, an ruh Əlist
Əndər şəbe Tur atəş əfruz Əlist.
Təğ yir dəhəndeye şəbo ruz Əlist.
Del qoft Əli musəvvire ərhaməst,
Qoftəm haşa, ke surət amuz Əlist.
Dər sirro əyan, məzhəre əsrar Əlist*

*Dər movto həyat məsdərə kar Əlist.
Əz care do ənqoşt ədukoş peydast,
Kin xəlqe ruqude kəhfə bidar Əlist.
Dər bəhre şərəf gövhərə yekdanə Əlist.
Bər məsnədə din əmire fərzane Əlist.
Dər Məkke zuhur kərd ta bər həmə kəs,
Məlum şəvəd ke sahibe xane Əlist...*

**MİRZA İSMAYIL
HÜCCƏTÜL İSLAM
(İxtisarla)**

*... Dəmi dəst əz əlayiq bazdaru ru mücərrəd şəv,
Qubar əz çeşmə xud bər gir ta rahi vətən biyni...
... Çu vəcullahi əmrullahi zahir dər cahan xahi,
Be hər su ru kuni anca cəmali Bulhəsən biyni.*

*Əmirəlmöminin Heydər Əli ibni Əbitalib,
Müini ənbiya yeksər be hər əhdü zimən biyni.*

*Yədullahu vəliyyullahu Eynullahu Cənbullah,
Be hər sirre ki, dər xilqət Əli ra Mötəmən biyni.
Əli xahəd, Xuda xahəd, Xuda xahəd Əli xahəd,
Xəta qoftəm doi nəbud Əli ra gər çu mən biyni.
Əli ismi-Xuda başəd ke məknun əst dər aləm,
Əli çun ruhu aləm ra sərəpa çun bədən biyni.
Mühərrik nist geyr əz u məskən nist geyr əz vey,
Yeki ra zinde midarəd yeki rad ər kəfən biyni,
Beə mri u mələk dər bətni madər mikəşəd surət,
Beru narəd be dünyə hər çe əz zəştu Həsən biyni.
... Dəmi isa əz u başəd, yədi-Musa əz u başəd,
Ze lütfi u Xəlil əndər gülüstanu cəmən biyni.*

MÖHTƏŞƏM KAŞANİ
MƏRSİYEYİ İMAM HÜSEYN İBN ƏLİ (Ə.)
(İxtisarla)

*İn zəmini pürbəla ra name dəşte Kərbəlast.
Ey dele bidərd ahi asiman suzət Kocast.
... İn ənisi cane peyğəmbər Hüseyin ibn Əlist,
Kəz sənən ibn Ənəs azürdəi tiğə cəfast.
İn həbib-i saqeyi-kovsər vəsiyyəi bi sərəst,
Kəz ərusi ruzigarəş zəhri dər cami bəqast.
İn sərəfraz-i bülənd əxtər ked ər xuni xofte əst,
Nayibi-şahi-vilayət tace fərqe ovliyəst.
İn səhi sərvi gəzin kəz poşt zin üftadə əst,
Canişini şahi-mərdan şahsəvari Lafətəst.
İn məhi fərxəndə tələt, ke in zəminəş məhbut əst,
Qürrətül eyni Əli çeşmə-çirəği ovsiyəst.
İn dürri rəxşəndə kovhər ke in məqaməş məxzənəst,
Dürrətüttacü şahi-din tacidari həl-ətəst.
İnd eli arami vəliyyə həq Əmirəlmöminin,
Kamkari əntə minni namidari innəməst.
İn gəzin itrət heydər İmamül müttəqin,
Padişahi-kişvəri-din pişivayi ətqiyyəst.
Pa dər in məşhəd be hürmət nə ke fərqi ənvərəş,
Lale rəng əz xuni fərqi nuri çeşmə Mürtezəst.*

ƏBDİ BƏY ŞİRAZİ
XACƏ ZEYNÜLABİDİN ƏLİ NƏVİDİ
(İxtisarla)

*... Nure Əli budu Mühəmməd yeki,
Nist dər in hiç kəsira şəki.
Hər dü be isməti-elm əfraxte,
Mərkəbe himmət be fəlak taxte.*

*... Şiri-Xuda xəncəri bürran be cəng,
 Bişə-tələb zuşode rubahe ləng,
 Həste vəli cəyi nişine Nəbi,
 Nist rəva fasileyi əcnəbi.
 Bədi Nəbi əz həme kayinat,
 Kist cüz u ələmu əfzəl bezat.
 ... Kist cüz an sərvəri ali cənab,
 Sahibe tiği ki Xuda dadəş ab.
 ... ust ke tirəş deli küffari doxt,
 Za atəşe peykan deli-əşrare soxt
 Ust ke əz bazuye Xeybər quşayi,
 Daşt qəvi bazuyi dine-Xudayi.
 ... Yafte əz duşi-Nəbi dəstgah,
 Burde səri xiyşi be xurşidi mah.
 ... Aməde əz bazuyi xeybər quşayi,
 Bər rüxi İslam Əli dər quşayi.
 Tiği çu dər bazuyi uca gerift,
 Ateşi-kin dər səfe əda gerift.
 ... Xatire u amede dəryaye elm,
 Xastei ze n dürre delaraye elm.
 Zadəş təbəş çu kəlamı Xudast,
 Canebe həq rəh be həqiqət nümast.
 ... Şiəyəş əz nar nədarəd zərər,
 Müxlisi u yaft aman əz şərər... (30).*

MİRZƏ HƏBİB XORASANI

*Ayineyi kibriya, Əli bud,
 Mirate Xudanuma Əli bud.*

*Piri ke bebər nəmud təşrif,
 Əz xilqəte həl əta Əli bud.*

*Şahi ke besə nəhad dəyhim,
 Əz əfsərə innəma Əli bud.*

*Hər name ke şod furud əz həqq,
Dər midhəte Murtəza Əli bud.*

*Hər celve ke kərd çohreye-dust,
Bər xatire ovliya, Əli bud.*

*Yek hərf bəsəst əgər kəsi həst,
Dər xane ke hərf ba Əli bud.*

*An nöqtəyə ba ke pişə yekta,
Poştəş bedua dota Əli bud.*

*Ba xətmə rusul əyano punhan,
Ba sayire ənbiya Əli bud.*

*Məqsud ze təvaf həcco ömre,
Böz Kəbevo əz Mina Əli bud.*

*Mətlub ze rükne zəmzəmo hicr
Əz Mərvevo əz Səfa Əli bud.*

*Bər movzəe Xatəme nubuvvət,
An kəs ke nahad pa, Əli bud.*

*Məcmueye ma Səva Əli bud.
İnmözeze ma vərə Əli bud.*

*Kame həme ra rəva Əli bud,
Dərde həme ra dəva Əli bud.*

*Dəsti ke be cude kəştiye nuh
Avərđi, beistiva, Əli bud.*

*Anku be xəlil, nare Nəmrud,
Benmud, qolo giya, Əli bud.*

*An hārfe nida ke qoft Yunus,
Dər zolmāte bāhr, ya Əli bud.*

*An kəs ke be dəstəş əz dele hut,
Zunnun bəşod rəha Əli bud.*

*An kəs ke əsa be dəste Musa,
Benmud çu əjdəha, Əli bud.*

*An kəs ke bename ust bəsməl,
Bər mushəfe istəfa Əli bud.*

*Bər qəlbe vəli ke ərşe rəbbəst,
Ankəs ke qəd istəva Əli bud.*

*Bər duşe Nəbi ke bərtər əz ərş,
An kəs ke numud ca Əli bud.*

*An kəs be Ohud numud Əhməd,
Əz nadi Əli nida Əli bud.*

*Şayəsteye-həl əta Əli bud,
Zibəndeye la fəta Əli bud.*

*Həm əvvəlo mubtəda Əli bud,
Həm ğayibo muntəha Əli bud.*

*An kəs be ketabe Həzrəte həq,
Fərmud be həq bina, Əli bud.*

*An şəh ke qəbul xahəd əz lotf,
Fərmud, mədi he ma Əli bud.*

*İn mədh be xorde mast vər nə,
Ki dər xore sirr təqi Əli bud.*

*An pərde fekən ke pərde bər-daşt,
Əz ləv kaşifəl ğita Əli bud.*

*Kər pərde ze çohre bər fekəndi,
Kofti həme kəs, Xuda Əli bud.*

*Bi pərde bequ Əli Xuda nist,
Liykən ze Xuda həm coda nist.*

*Məra pire həqiqət coz Əli nist,
Ke həsti ra həqiqət coz Əli nist.*

*Məcu ğeyr əz Əli dər Kəbevo dir,
Ke həftado do millət coz Əli nist.*

*Çe bak əz atəşe duzəx ke dər həsr,
Qəsime naro cənnət coz Əli nist.*

*Əgər kofrest əgər iman bequ faş,
Ke dər ruze-qiyamət coz Əli nist.*

*Əsase hər do aləm bər məhəbbət,
Buvəd qaim, məhəbbət coz Əli nist.*

*Şenidəm aşıqi məstane mi qoft,
Xuda ra hovlo quvvət coz Əli nist.*

*Vucude cumleo əşyao əz məşiyyət,
Pədid aməd, məşiyyət coz Əli nist.*

*Şəhənşahi ke, bər dərgah məlayik,
Zənəndəş pəncə novbət, coz Əli nist.*

*Əli Adəm, Əli Şeyso Əli Nuh,
Ke dər dövre nubuvvət coz Əli nist.*

*Əli Əhməd, Əli Musavvə İsa,
Ke dər ətvare xilqət coz Əli nist.*

*Tora pire təriqət qu əmri baş,
Məra pire təriqət coz Əli nist.*

*Əgər quyi Əli eyne-Xuda nist,
Bequ niz əz Xuda hər kez coda nist.*

ƏBÜLQASİM HALƏT

*Ta zəndəəm be cahan, quyəm sənaye Əli,
Canəm fədaye-Əli, canəm fədaye Əli.*

*Şuro neşate dərün ze əndaze kəşte fuzun,
Ke oftəd ze pərde brun emşəb liqaye-Əli.*

*Bər aşəman be yəqin, nazəd ze fəxre zəmin,
Zira ke çide çənin bəzmi bəraye-Əli.*

*Gər dər Əli negəri, bini be cəlvə gəri,
Dər qalibə bəşəri zate-Xudaye Əli.*

*İman səmər nədəhəd, taət əsər nənəhəd,
Can əz xətar nərəhəd, coz ba vilaye-Əli.*

*Əmno əman həme həst, ruho rəvan həme həst,
Dər quşə can həme həst, daim nedaye Əli.*

*Sultane hər do sərast, çehre rəsule Xudast,
Sər məşqe əhle vəfast, mehro vəfaye-Əli...*

HƏSAN HƏBİB ÇAYÇİYAN

*Mahe bidare-şəbe tar, Əli bud Əli.
Mehre tabəndeye əsrar Əli bud Əli.*

*Anke nure hərəme Kəbe əz u kamil şod,
Taft əz rəxneye divar, Əli bud Əli.*

*Əql aciz buvəd əz mərifəte sirrullah,
Pərde dare həme əsrar, Əli bud Əli.*

*Hiç kəs qədre əli ra çu Muhəmməd nəşənaxt,
Bər tər əz qulleye-əfkar, Əli bud Əli.*

*Əsədullaho Yədullaho Qəzənfər, Heydər,
Qəhrəman, fatehe-peykar, Əli bud Əli.*

*Afetabi ke həme aləm əzu rovsən şod,
Nure-həq bişəko inkar, Əli bud Əli.*

*Məsəle nure-Xudayist, ke tabid be Tur,
Məqsəd əz vadəye didar, Əli bud Əli.*

*Mehrəbantər ze pedər bud, behər tifle yətim,
Bivəqanra həme ǧəmzar, Əli bud Əli.*

*Ta Əli celve konəd, çərx bəsi kuçək bud,
Ke bozorge ayəte-dadar, Əli bud Əli*

*Delo-xuban həme divanevo sərkeştəye ust,
Eşq ra noqtəye-pərgar, Əli bud Əli.*

*Əşk bər çohreye nuraniyo qaim həme şəb
Şəme bidare şəbe-tar, Əli bud Əli.*

KAZIM RƏCVİ – İYZƏD

*Əgər muşahide xahi şuhudi ləm yəzəli ra,
Biya, mutalibə kon, tələtə cəmale Əli ra.*

*Əli, ke did cəmale həqiqətə əbədi ra,
Nə mud bər do cəhan, ruyə şahide əzəli ra....*

*Və gər dəlilə həmicuyi, in təcəlliye ura,
Dela! Be ruyə Əli benəkər, in dəlilə cəlira.*

*Bəli, nedəyə-əzəl, həmnəvəyə nəyə Əli bud,
Əli şenud «Ələstu» və Əli surud «bəla» ra,*

*Əli ke dəstə-Xuda budo dəstgire Xələyiq,
Qoşado bəst, do dəstə dorostiyo dəğəlira.*

*Vəliyyə əhdə Xuda budo ohdədare do aləm,
Vilayete do cəhani, musəlləməst vəlira...*

SURUŞ İSFƏHANI

*Cəhan xadime dustare Əli,
Qəzəvo qədər pişkare Əli.*

*Vilayəş hisare boləndəsto mən,
Pənəhəndəəm dər hisare Əli.*

*Nəbiyyə Əli nəyibane-həqqənd,
Səpəs yazdər yədiqare Əli.*

*Çu bər çər x budənd xorşido mah,
Hüseyno Həsən dər kənare Əli.*

*Do azade sər vənd sər bər sepehr,
Bər avərde öz cuyibare Əli...*

MUZƏFFƏR ƏLİ ŞAH KİRMANİ

*Del bəsteye bənd əhde muştəq Əlist.
Can ayineye cəmal işraq Əlist.*

*Ovsafe-Xuda təmame əxlaq Əlist,
Gər həzrəte kibriyast muştəq Əlist.*

BƏHMƏN SALİHİ

*Məzhərə-təqvavo rəşadət Əlist,
Ayətə imano ibadət Əlist.*

*Məniyə xuno şərəf əz vey be cuy,
Katibə fərhənge şahadət Əlist...*

ƏLİ ƏKBƏR KAŞANİ

*Afərineş sərbəsər başəd ərəz, cövhər Əlist,
Aləm icad başəd sadiro məsdər Əlist...*

*Huccəte bər həq, vəliyyullahe mutləq Murtəza,
Həmsərə Zəhraye əthər, cane-peyğəmbər Əlist.*

ŞƏHAB MUSƏVİ ARANİ

*Ayətə-həq, şire-yəzdan, huccəte-davər Əlist,
İftixare bulbəşər, damade peyğəmbər Əlist,*

*Alime elme-ləduddi, vaqife-əsrare həq,
Baise-icade-aləm, hakime məhşər Əlist...*

QULAMHÜSEYN MOVLƏVİ «TƏNHƏ»

*Hər an kəs ra ke mehre-Murtəza nist,
Siyah-del başədo dər vey səfa nist.*

*Ze cano del muhibbe şire-həq baş,
Ke del bəstən bekəs coz vey rəva nist...*

ŞAH NEMƏTULLAH VƏLİ

*Came kiti numa Əliyyə vəli,
Məniyə ənbिया, Əliyyə vəli.*

*Dər vilayət, vəliyyə vala qədr,
Sərvərə ovliya, Əliyyə Vəli.*

*İbne Əmmə rəsul və damədəş,
Həst sirre-Xuda, Əliyyə Vəli...*

SƏNAYİ ĞƏZNƏVİ ƏZ ZİREH BUD

*Əz zireh bud poşte Heydəri fərd,
Kərd xəsməş sual qofta mərd.*

*Ta buvəd ruy, be zireh başəd,
Çun dəhəd poşt košte be başəd.*

*Ab başəd nə mərde çun pulad,
Ku zireh puş gərdəd əz hər bad.*

*Mərde mərdanə həmçu kuh başəd,
Ke əz u badha setuh başəd.*

*Ta təfə del zə kine nəfruzəd,
Key tən əz del şucaət Amuzəd.*

SAİB TƏBRİZİ

*... Hiç tərifi tora zin bəh nəmidanəm ke şod,
Dər to peyda kövhəre pake Əmirəlmöminin.
Behtərine xəlqe bəd əz behtərine ənbiya,
İbne Əmme Mustəfa, damade Xeyrul Mursəlin.*

*Ta nəkərdanəd nəzər Heydər, nə gərdəd asiman,
Noqtəye-Bismilləhi divane mövcudat ra,
Dər səvade tost elme əvvəlino axərin.
Şəhpəre rəfət buvəd hər hərfi əz divane to,
İn do şəhpər bord İsa ra be çərxe çaromin.
Sərəfraz əz əvvəle name to ərşe Zulcəlal,
Rovşən əz xorşide ruyət nərkise eynul yəqin.
Çun lebase-Kəbe bər əndame bot zibənde nist,
Coz to bər şaxse degər, name Əmirəlmöminin.*

MÜVAFİQ ƏLİ QUYƏM ƏLİ CUYƏM

*Məra dər tən buvəd ta can, Əli quyəm, Əli cuyəm.
Çe dər peyda, çe dər punhan, Əli quyəm, Əli cuyəm.*

*Be kaməm ta zəban başəd, zəban ta dər dəhan başəd,
Be hər ləfzo be hər unvan Əli quyəm Əli cuyəm.*

*Ze qudsiyyate Subhani, həm əz ayate Qurani,
Be hər təfsiro hər tibyan, Əli quyəm, Əli cuyəm.*

*Əgər səbbahe dər bəhrəm əgər səyyahe hər şəhrəm,
Be hər mərzo be hər saman, Əli quyəm, Əli cuyəm.*

*Əli movlaye-dərvişan, səfa bəxşə dele-işan,
Be hər dərdi peye dərman, Əli quyəm, Əli Cuyəm.*

*Nəxahəm coz Əli dini, nə coz Ayinəş ayini,
Be hər dəm əz sərə iman, Əli quyəm, Əli cuyam.*

*Ço bolbol gər be bustanəm, beyade şahe mərdanəm,
Be hər nəğmə be hər əlhan, Əli quyəm, Əli cuyəm.*

*Ze mehrəş məsto heyranəm, ǵəmo şadi nəmidanəm,
Çe dər baǵo çər dər bustan, Əli quyəm, Əli cuyəm.*

*Mən an morǵe şəb avizəm, be zikre u səhər xizəm,
Həmə şəb ba hezar əfǵan, Əli quyəm, Əli cuyəm.*

*Bərərəm sər çu dər məhşər, bey ade saqiye kovsər,
Əli Sultane inso can, Əli quyəm, Əli cuyəm.*

*«Muvafiq» gər del-agahi, məcu ǵeyr əz Əli şahı,
Həmi quy əz delo əz can, Əli quyəm, Əli cuyəm.*

SƏFAYİ İSFƏHANI

*... Do çize degər dade eşqe-to mara,
Ke daraş Mənsur bado Muzəffər.
Bəyani ke manəd be furqane Əhməd,
Zəbani ke manəd be şəmşire Heydər.
Əli şəhre təcrid ra borco baru,
Əli çərxe tovhid ra qutbo mehvər.
Əli şəxse icad ra qəlbo qalib,
Əli bəhre ovtad ra fulko ləngər.
Əli bazuye elm ra zur bazu,
Əli leşkəre helm ra poşt leşkər.
Əli sahibe əmro fəyyaze-mutləq,
Əli nəşre əvvəl, Əli həşre Əkbər...*

SƏĞİR İSFƏHANI

*Ey nəfse-Nəbi, şəxsə-vəli, ədrikni,
Sirre Səməde ləm-Yəzəli, ədrikni.
Movlaye-fəqiran, şahə-mərdan, əl ğovs,
Ya piri dəxil ya Əli, ədrikni.
Ey sirre xəfiy, nure cəliy, ədrikni,
Ey dəste-Xudaye əzəli ədrikni.
To dəste-Xudayiyo mən oftade ze pay,
Ya Həzrəte Mürtəza Əli ədrikni.
Dər məxzəne la yemut durdanə Əlist,
Dər kovno məkan Əmire fərzane Əlist.
Dər Kəbe zuhur kərd ta bər həme kəs,
Məlum şəvəd ke sahibe xane Əlist.
Hər kəs ze muhibbane şəhənşahə vəlist,
Ze əshabə-Yəmin be hökme burhane cəlist.
Başad Əliyyo yəmin mutabiq be ədəd,
Əshabə-yəmin muhəqqəq əshabə Əlist...*

NƏVAYİ TUTİ

*Ayineye-zate-kibriya bud Əli,
Məqsude ze xəlqe ma siva bud Əli.

Hərçənd ze xaneye-Xuda ruy nəmud,
Həm xanəvo həm xaneye Xuda bud Əli.*

MÜŞFIQ KAŞANI

*Səf şəkəne pəhneye-meydan, Əli,
Nure-huda, məzhərə-yəzdan Əli...

Tabəşe xorşid ze bame Əlist,
Sikkeye-tovhid, be nami-Əlist.*

SİMİN DOXT VƏHİDİ

*... Hər ke del dad bedu zindeye cavidan kəşt,
Məniyə abe həyatəst təvəllaye Əli.*

*Bər şod əz xako qədəm bər sərə əflak nəhad,
Hər ke agah şod əz himməte valaye Əli.*

*Fariğ əz sudo ziyanəsto gəme hər do cəhan,
Anke dər sər budəş mayeye-sovdaye-Əli...*

HÜSEYN VƏZİRİ

*Əli ey iftixare afərineş,
Əli ey gövhəre dəryaye bineş,
Əli ey dəstgire mustəməndan,
Əli ey çarəsaze dərdeməndan.
Əli ey məzhəre lotfe- Xudayi,
Təcəlliqahe nure-Kibriyayi.
Əli ey qibləgahe-şəhe dərviş,
Əli ey mərhəme canhayə delriş.
Əli ey ərşe-həq ra zibo zivər,
Əli ey əbde-xasse həyye davər.
Əli ey mənbəə cudo kəramət,
Əli ey şafəe-ruze-qiyamət*

MİRZƏ MƏHƏMMƏD HÜSEYN UNQA İSFƏHANI

*Ayineye-can, seyqəli-kon əz vilaye-Murtəza,
Mənzərə-del, muncəli-kon əz sənaye Murtəza.*

*Gər visale huri eyn xahi və Firdovse bərin,
Ro mucavir baş dər eyvan-səraye Murtəza.*

*Dərde bi dərman əgər dari to del zinhar,
Ro bec, dərmanəş əz daruşşəfaye Murtəza.*

*Mustəfa ra nət xan şo, Murtəza ra mədh qu,
Ta be bəxşəd cormo usyanət Xudaye Murtəza...*

ƏLİ NƏZMİ

*Be heyratəm ke çe vəsfı konəm be şəne Əli,
Ke ərşo fərş buvəd cumle Mədhxane Əli...
... Əgər mətəe do aləm be dəste mən başəd,
Fədaye-name Əli mikonəm, be cane Əli.*

*Be astine səadət koca rəsəd dəstəş,
Kəsi ki çohre nə sayəd bər astane Əli.*

*Besate qolşəne cənnət be digəran bəxşəm,
Əgər qoli be kəf arəm ze bustane Əli...*

MƏFTUN HƏMƏDANİ

*Çun vasiteye ğeybo şuhudəst Əli,
Dibaçeye-dəftəre vucudəst Əli.*

*Dəryaye kəmalə honəro elmo əməl,
Bəhre kərəmo səxavo cudəst Əli.*

*Ey del nə həmi be ma imaməst Əli,
Xeyrül bəşəro ərşe məqaməst Əli.*

*Çun xətmə rusul, kebər nubuvvət xətməst,
Əndər do cəhan mərdə təmaməst Əli.*

*Vəllah, Əmire möminanəst Əli,
Əndər dele şıayan nəhanəst Əli.*

*Dər comleye əsma, Əliyyəst əzim,
Hər çizə Xuda qofte, həmanəst Əli.*

*Dər mulke vucud padişahəst Əli,
Şəhənşəhe ba təxtə kolahəst Əli...*

SEYYİD ƏLİ MUSƏVİ KƏRMARUDİ

*Fələk rəqsan ze ahənge Əli şod,
Əli dər hər çe aməd muncəli şod.
Cahan musiqiye şeydayiye ust.
Zəman ləbrizə əz-movlayiye ust.
Bequ mehre Əli, mohrist xatəm,
Nəkərdəd nameət bi an fərahəm.
Əli qol, vin cəhan cun şəbnəme ust,
Xuda danəd ke dərya yek nəme ust.
Dele hər zərre əz mehre Əli por,
Cəhan çun yek sədəf mehre-Əli dürr.
Be mehrəş, mehrə bani vam darəd,
Ze naməş qofte, şirin kam darəd.
Koca danəd kəsi, ruhe-Əli çist,
Ke midanəd Əli çuno Əli kist
Cəhani pişə ruyəş zərrei nist,
Xuda, tənha Xuda danəd Əli kist.*

HAFİZ ŞİRAZİ

*Mərdi ze kənəndeye-dəre Xeybər pors,
Əsrare-kərəm ze xaceye – Qənbər pors.*

*Gər talibe-feyze həq besidqi «hafiz»,
Sərçəsmeye an ze saqiye Kovsər pors.*

İBN HİSAM XUSİFİ

*Şahi ke Xosrovane do aləm kədaye ust,
Mahi ke afitabe furuğ liqaye-ust.*

*Pošte şəriətə Nəbəvi Murtəza Əlist,
Kəz ruye cahə पोšte fələkha dotaye-ust.*

*Merace Mustəfa əgər əz səd rəh dərqozəşt,
Ta muntəhaye sidrə ke u muntəhaye ust.*

*Merace ust bazuye duşe Muhəmmədi,
Bər gətfe Mustəfaye muəlla çu paye ust...*

ƏTTAR NİŞABURİ FƏRİDƏDDİN KƏS NƏBİNƏD POŞTE MƏN DƏR HƏRBQAH

*Rovnəqi kan dine peyğəmbər gereft,
Əz əmire mominan Heydər gereft
Çun Əmire nəhle şir fəhl şod,
Ze ahəne u səng, mum nəhl şod.
Mire-nəhd əz dəsto cane xiş bud,
Zanke elməş nuşo tiğəş niş bud.
Qoft əgər dər ruyəm ayəd səd sepah,
Kəs nə bi nəd पोšte-mən dər hərbyah.
Rustəm gər əhlo gər naəhl bud,
Çun ze zali yaft mərde səhl bud.
Mərziye u əz Xudaye-layəzal,
Van Rustəm ya ze dəstane ya ze Zal.
Şire-həqq ba tiğə-həqq din pərvəri,
Həmçu Zalo Rustəm dəstan gəri,
U do məğzəst əz Hüseyno əz Həsən,
Bəl do məğzəst u, əzin hər do soxən.
La fəta illa Əli əz Mustəfast,*

*Vəz Xudavənde cahanəş həl ətəst.
 Əz do dəstəş lafəta aməd pədid,
 Vəz se qorsəş həl əta aməd pədid.
 An se qorse u çu birun şod be rah,
 Sərnequ aməd do qorse mehro mah.
 Çun Nəbi Musa, Əli Harun buvəd,
 Gər bəradərşan naquyi çun buvəd.
 Hər do həmtəxməndo həm dəm amədə,
 Musəvo Harun həmdəm amədə,
 U çu qəlbe ələ Yasin amədəst.
 Qəlbe-Quran yəvo sin zin amədəst,
 Qəlbe-Quran, qəlbe-por Qurane ust.
 Vali mən valah, əndər şənə ust.
 Naqətullah bud dər səng ey əcəb,
 Səng şəqq şod naqə aməd dər tələb.
 Çun Əli fuztu və rəbbil Kəbə qoft,
 Naqətullah şire-həqq ra bər gereft.
 Gər be həqq miquyi, əlhəq bud xiş,
 Əştəre-həqq, şire-həqq ra barkeş.
 Gər şotor şod, rismani dər dəhən,
 Ba Hüseyne tiftl əz xolqə Həsən.
 Anke əştər gəşte əz bəhre pesər,
 U ferestad əşdər əz bəhre pedər.
 Əştəre-həqq kəşte əşqəl-əvvəlin,
 Şire-həqq ra kəşte, əşqəl əxərin.*

Tərcüməsi:

(İxtisarla)

«Heç kəs döyüş meydanında mənim arxamı görməz». Peyğəmbər (s.ə.)-in dini Əmirul-möminin Heydərən zinət alıb rəvac tapdı.

Elə ki, məzhəbin Əmiri Əli (ə.s.) böyüyüb mərd igidə çevrildi. Onun qılıncından daşlar mum oldu. O bu din yolunda öz canından keçdi və elmi nuş (nur) və qılıncı isə çox iti və öldürücü idi.

O Həzrət dedi: Əgər yüz qoşun belə mənimlə qarşılaşsa heç kəs müharibə və döyüşdə mənim arxamı görməz. (Yəni düşməyə arxa

çevirmərəm, qaçmaram). Rüstəm tək igid belə onun qarşısında acizdir və o, əbədi olan Allahın yaratdığı bir şəxsiyyət idi. Haqqın şiri haqq qılınıcı ilə dini qoruyub saxladı. O Hüseyn (ə.s.) və Həsən (ə.s.)-dan olan iki beyinin birləşməsidir. Mustəfadan onun haqqında «La fəta illa Əli» kəlamı gəlmişdir. Allahdan isə «Həl əta» onun haqqında nazil olmuşdur. Onun iki əlindən «La fəta» və üç nurdansa «Həl əta» yarandı. Peyğəmbər (s.ə.) Musa Əli (ə.s.) isə Harun təkdir. Əgər onlara qardaş deməsən də qardaş kimidirlər. Hər ikisi bir şeydən və bir üfürmədən yaranıbdır.

Musa və Harun kimi Əli (ə.s.) ali-yasinin qəlbidir, necə ki «Yasin» Quranın qəlbidir. Quranın qəlbi onun Quranla dolmuş qəlbidir, «Vali mən vallah» (yəni Qədir-Xumdakı hədis) onun şənində gəlmişdir. O daşda gizlənmiş Allahın dəvəsi idi ki, daş yarıldı və o zahir oldu. Əli (ə.s.) fuztu və rəbbil Kəbə dediyi zaman Allahın dəvəsi haqqın şirini götürdü. Haqqın dəvəsini bədbəxtlərin birincisi öldürdü. Necə ki, haqqın şirini bədbəxtlərin sonuncusu öldürdü.

Ə.NİŞABURİ **KARE-ALƏM**

*Murtəza ra qoft mərdi-namvər,
To çe midani be aləm biştər.
Qoft taət biştər bər asimanəst,
Zanke anca mənzile ruhaniyanəst.
Leyk bər ruye-zəmin əz xoşko tər,
Hiçəm əz gəflət nəyayəd biştər.
Vər ze zire-xak mi porsim niz,
Nist biş əz həsrəte anca hiç çiz.
Anke ra əz xako xun bəndi buvəd.
Dər nökar ta həsrətəş çəndi buvəd.
Kare-aləm zadənəsto mordənəst.
Gəh pədid avordəno gəh bordənəst.
La cərəm in kare bi payan fetad,
Ta əbəd in dərde bi dərman fetad.*

*İn çenin kari ke biş əz həddə mast,
Əz zəhire ma nəxahəd kəşt rast.*

Tərcüməsi:
ALƏMİN İŞİ

*Məşhur bir şəxs Murtəzaya dedi:
Sən bu aləmdən daha artıq nə bilirsən?
Dedi: İtaət asimanlardan daha üstün və artıqdır.
Çünki ora ruhanilərin mənzilidir.
Lakin yer üzündə olan bütün yaş və qurular (yəni nemətlər)
Qəflətdən savayı insana heç bir şey verməz.
Əgər torpağın altında soruşsaq (ki orada nə var deyəcək)
Orada həsrətdən başqa heç bir şey yoxdur.
Hər kəs torpaq və qandan birləşmiş olsa
Bax gör ki, orda həsrəti neçə bərabər olacaq.
Aləmin işi dünyaya gəlib sonradan ölməkdir
Bəzən yaradıb gətirmək bəzən də aparmaqdır.
Naçar və nəhayət bu sonsuz iş bu cür qalacaq,
və əbədi olaraq bu dərmansız dərddə qalacaq.
Bizim qüdrətimizdən xaric olan bu cür iş.
Bizim çətinliklərə düşməyimiz və narahatlığımızla düzəlməz.*

BAZUYİ – KƏRRAR

*An yeki besetəd ze Heydər Zülfəqar,
Mey nəyarəstəş həmi fərmud kar.
Aqibət an zülfəqar avord baz,
Kərd bər xod eybe u kərdən deraz,
Heydərəş qofta, bəraye Zülfəqar,
Bazuye-Kərrar bayəd vəqte-kar.
Ta nəbaşəd nəqde-zure-Heydəri,
Nisye başəd kare-tiğə kovhəri.
Key şəvəd əz Zulfəqarət kar-rast,
To ze mən zure-Əli bayədət xast.*

*Hər ke pendarəd ke misle in ketab,
Digəri dər celve arəd əz hicab.
Qu məbər xod ra be ǧəflət ruzeqar.
Zanke xahəd zure-Heydər Zülfəqar.*

Tərcüməsi:

KƏRRARIN BİLƏNGİ

*Bir şəxs Heydər in əlindən Zülfüqarı aldı
Və bu işlə istədi özünə ad-san qazansın və onu idarə edə bilməyi ilə
özünü Əli (ə.s.)-a tay etsin. Lakin həmin şəxs
Sonda Zülfüqarı yenidən geri qaytardı
Və o uzunboyunlu şəxs (Zülfüqarı idarə edə bilmədiyini görüb onu
gəzdirməyi) özünə eyb bildi.
Heydər Zülfüqar üçün dedi:
İş vaxtı (yəni döyüş zamanı) gərək Kərrarın biləngi ola, Heydər in
qolunun gücü olmayınca
Qiymətli ülgücün işi (yəni Zülfüqarın) təsiri nisyə olar.
Zülfüqarın işi o zaman düz olar ki,
Sən məndən Əli (ə.s.)-nin gücünü istəyəsən.
Hər kəs güman edə bu kitabın mislini (yəni bu şəxsiyyətin
oxşarını) pərdə arxasından onun digər başqa bir məqamı zahir olacaq
ki, həmin məqamda yenə onun oxşarını tapa bilməyəcək. Xülasə onun
oxşarını heç vaxt tapa bilməyəcək.
De: Özünü ruzikarın qəflətinə atıb məhv etmə
Çünki, Zülfüqar ancaq Heydər in gücünü istəyir.*

MURTƏZA DƏR ÇAH QOFT ƏSRARİ-XİŞ

*Mustəfa cayi furud aməd be rah,
Qoft ab arid leşkər ra ze çah.
Rəft mərdi baz aməd por şetab,
Qoft por xunəst çaho nist ab,
Qoft pendari ze dərde kare xiş,
Murtəza dər çah qoft əsrare-xiş.*

*Çah çun beşənid an tabəş nəbud,
Lacərəm por xun şodo abəş nəbud.
Anke dər canəş çenin şuri buvəd,
Dər deləş key kineye-muri buvəd.
Dər təəssob mi zənəd cane-to cuş,
Murtəza ra can çenin nəbuvəd xəmuş.
Murtəza ra to məkon bər xod qiyas,
Zanke dər həqq ğərq bud an həqq-şunas.*

Tərcüməsi:

MURTƏZA ÖZ SİRLƏRİNİ QUYUYA DEDİ

*Mustəfa (s.ə.) səfərdən qayıdarkən yolun yarısında düşüb dedi:
Gedin quyudan qoşun üçün su gətirin.
Bir kişi su dalınca gedib tələsik geri döndü və dedi:
Quyu qanla doludur və su da yoxdur.
Həzrət dedi ki, sən quyudakı suyu qan zənn etmisən, lakin o sudur.
Çünki, Murtəza (Əli ə.s.) öz dərdlərini, qəmlərini və sirlərini
quyuya dedi,
Quyu da o sirləri eşitmək dözməyib tab gətirmədi və nəticədə qanla
doldu və suyu itdi.
Hər kəsin canında belə məhəbbət olsa,
Onun qəlbində bircə qarışqanın belə kini olmaz.
Sənin canın təəssiblə çırpınır
Murtəzanın canına belə deyil bəlkə sakit və aramdır.
Murtəzanı sən özünə qiyas etmə
Çünki, o haqqı tanıyan, haqqın özündə qərq olmuşdu.*

ŞİRE DADGƏR

*An yeki dər pişə şire dadgər,
Zəmmə dünya kərd, besyari mægər.
Heydəraš qofta, ke dünya nist bəd,
Bəd toyi, zira ke duri əz xerəd.
Həst dünya bər misale kəştizar,*

*Həm şəbo həm ruz bayəd kəştə kar.
Zanke izzo dovləte din sərbəsər,
Cumle əz dunya, təvan bord ey pesər.
Toxme emruzi ne fərda bər dəhəd,
Vər nəkari ey dəriğa bər dəhəd.
Gər ke dunya din nəxahi bord to,
Zendegi nadide xahi mord to.
Dayimən dər ğosse xahi mand baz,
Kar Səxtə Mərd sosto rəh derəz.
Pəs nekutər caye-to dunyaye tost,
Zanke dunya tuşeyi-uqbaye tost.
To be dunya dər məşo məşğule xiş,
Leyk dər vey kare uqba gir piş.
Çun çenin kərdi tora dunya nekust,
Pəs bərayi din, to dunya dare dust,
Hiç bikari nabinəd ruye-u,
Kar kon ta rəh dəhəndət suye-u.*

Tərcüməsi:

ƏDALƏTLİ ŞİR

*Bir şəxs ədalətli şirin hüçurunda
Dünyanı hədsiz olaraq məzəmmət etdi.
Heydər dedi ki: Dünya pis deyil
Pis sənsən, çünki ağıl və düşüncədən uzaqsan.
Dünya əkin tarlası kimidir
və gərək gecə gündüz əkib becərəsən.
Çünki başdan başa dini, dövləti və izzəti (axirətdə)
Hamını ancaq bu dünyadan apara bilərsən ey oğul.
Bu gün (yəni dünyada) səpdiyin toxum sabah axirətdə bar verər.
Əgər səpməsək heç vaxt bar verməz.
Əgər dünyadan din apara bilməsək
Sən həyatı görməmiş oləcəksən.
Həmişə qəm-qüssə içində qalacaqsan.
İş çətin, insan süst və yolsa uzaq.*

*Bəs sənin ən yaxşı yerin sənin dünyandır.
Çünki dünya sənin axirətinin azuqəsinin toplandığı yerdir.
Sən dünyada olduğun zaman özünə məşğul olma,
Bəlkə orda axirət işlərinə məşğul ol.
Əgər bu cür etsən dünya sən üçün çox yaxşıdır.
Bəs din üçün, sən dünya dost evisən.
Heç zaman onun üzünü rahatlıq görmədi.
Elə işlər gör ki, onun yanına getməyə sənə izn versinlər.*

MURTƏZA RA ÇUN BEKOŞT AN MƏRDE ZEŞT

*Çünke an bədbəxtə nadan əz qəza,
Nagəhan an zəxm zəd bər Murtəza.
Murtəza ra, şərbəti kərdənd rast,
Murtəza qofta, ke xun rizəm, kocast.
Şərbət ura deh nəxost an gəh mərə.
Zanke u xahəd bodon həmrəh mərə.
Şərbətəş bordənd, qoft inəst qəhr,
Heydər inca xahədam koştən be zəhr.
Murtəza qofta be həqqe kirdigar.
Gər bexordi şərbətəm an nabekar.
Mən həmi nənəhadəmi bi u behəm,
Pişə həqq dər cənnətul məva qədam.
Murtəza ra çun bekoşt an mərde zeşt.
Murtəza bi u nəmişod dər behişt.
Çun Əli, şire-həqqəsto tace sər,
Zoem nətəvan kərd bər şir ey pesər.*

Tərcüməsi:

MURTƏZANI O YARAMAZ ŞƏXS ÖLDÜRDÜ

*Elə ki o bədbəxt nadan Murtəzaya qəfildən o yarını vurdu
Murtəza üçün şərbət hazırladılar (ki, içib qüvvə toplansın)
Murtəzaya şərbət verdikdə dedi: Mənim qanıma axıdan hardadır?
Əvvəl ona şərbət verin sonra mənə*

*O nə istəsə (yeyib-içməkdə) mənə də ondan verin
O (bədbəxtə) şərbət aparıb verdikdə dedi:
Heydər in qəzəb və qeyzi budur?
O da mənə burda zəhərlə öldürmək istəyir?
Murtəza dedi: And ola Allaha
Əgər o pis əməlli insan mənə göndərdiyim şərbəti içsəydi
Mən Allahın yanında cənnət ul məvaya onsuz qədəm qoymazdım.
Murtəzanı o yaramaz şəxs öldürdü
Murtəza onsuz behişdə olmazdı.
Əli (ə.s.) haqqın şiri və baş tacı olduğu üçün
Haqqın şirinə zülm edə bilməzsən ey oğul!*

SƏNAİ QƏZNƏVİ ƏZ ZİREH BUD

*Əz zireh bud poşte Heydər fərd,
Kərd xəsməş sual qofta mərd.
Ta buvəd ruy, be zireh başəd,
Çun dəhəd poşt koştə be başəd.
Ab başəd nə mərdo çun pulad,
Ku zireh puş gərdəd əz hər bad,
Mərde mərdanə m həmçu kuh başəd,
Ke əzu badha setuh başəd.
Ta təfe del ze kine nəfruzəd,
Key tən əz del şucaət Amuzəd (130).*

Tərcüməsi: ZİREHDƏN İDİ

*Əvəz olunmaz Heydər in kürəyi zirehdən idi.
Düşməni ondan sual edib dedi: «Ey şəxs
Kişi üz bəüz olana qədər zirehli kimidir.
Arxa çevirərsə öldürürlər.
Bu cür şəxs polad tək kişi yox bəlkə su olar.
Hər külək və bələdan amanda qalan zireh geyənlər hanı?*

*Dağ kimi mərdanə kişidir ki,
Küləklər ondan qorxub çəkinərlər və qarşısında acizdirlər.
Qəlbın işığını kinədən yandırmasa
Bədən qəlbədən şücaəti nə vaxt öyrənər.*

Mütərcim Hacı Vasifdir.

NİŞAT ŞİRVANİ
MÜRƏBBƏ

*Hər təbibə söylədim dərdim, dəvasın görmədim,
Möhnətü dərdü qəmin heç intəhasın görmədim.
Bu cəhanın bir həqiqi aşinasın görmədim,
Hər kimin çəkdim cəfasın, bir vəfasın görmədim.*

*Cövrünü çəkdim əbəs hər nakəsu bədtinətin,
Payımalı oldum axır gərdişi-kəmfürsətin,
Həm rəfiqü həmdəmin, yarın, həmi həmsöhbətin,
Hər kimin çəkdim cəfasın, bir vəfasın görmədim.*

*Verdi hər dəm könlümü tufana çeşmi-pürnəmin,
Əskik olmaqdan, mənim gündən-günə artır qəmin,
Olmadı dünyada hərgiz bir müvafiq həmdəmin,
Hər kimin çəkdim cəfasın, bir vəfasın görmədim.*

*Bəxt isə dönmüş, əgər iqbal isə olmuş yaman,
Möhnətü qəm çəkmək ilən öldüm axır mən, aman,
Qövmü, qardaşı, rəfiqi bir-bir etdim imtahan
Hər kimin çəkdim cəfasın, bir vəfasın görmədim.*

*Ey Nişat, oldum qəmi-hicr ilə sərgərdan, haray,
Dönmədi rəyimlə hərgiz gərdişi-dövrən, haray,
Ya Əmirəlmöminin, Heydər, şahi-mərdan, haray,
Hər kimin çəkdim cəfasın, bir vəfasın görmədim.*

CƏNABİ-NƏVVABIN TÖVBƏNAMƏSİ

*Həmdi-bihədd sənə ey dadgəri-yövmi-cəza,
Saneü ləmyəzəlü həyyü qədimü əla.
Ki, nə nemətlər edibsən biz nadana əta,
Leyk küfran edib kim, oluruq hərzə dəra.
Hər zaman tey edərdik bədlilə rahi-xəta,
Rahnüma eyləgilən lütfünü, ey bari-Xuda.
Dəşti-heyrətdə qalıb söylərəm əz ruyi-səfa.
Hər zaman sidqlə key dadgəri-hər dü səra,
Tövbə, yarəbb, bexəta rahına getdiklərimə,
Bilib etdiklərimə, bilməyib etdiklərimə.*

*Nitq verdin ki, edəm zikr sifətimü əyan,
Əql qədərincə həmin qüdrəti-zatını bəyan.
Yol tutam şəri-Nəbini, olam ol rahə rəvan,
Şəm ol rahə edəm hübbi-Əliyyi-İmran.
On bir oğlu ilə edəm sabit dinü iman,
Leyk biçarəyəm öz nəfsü bədü bünyan
Sən mədəd qıl bu cihad içrə mənə, ey Sübhan,
Qoyma dəstgir qalam vadiyi-heyrətdə aman.
Tövbə, yarəbb, bexəta rahına getdiklərimə,
Bilib etdiklərimə, bilməyib etdiklərimə.*

*Ey dirığa ki, əbəs ömrü-əziz oldu fəna,
Keçdi gün bədlilik ilə dərdü qəm, möhnətara,
Heyf, səd heyf, cavanlıq ki, olur badi-hava,
Qocalıq vay əgər çəngi-giribanə vura,
Bu hal ilə gələ gör kim səfər üğbəyə ola,
Dəst-xali, yük ağır, gözdən uzaq dari-şəfa.
Zərrəcən yox bir əməl ta tuta əl ruzi-cəza,
Sən yetiş dadıma, ey padişəhi Kərbübəla.
Tövbə, yarəbb, bexəta rahına getdiklərimə,
Bilib etdiklərimə, bilməyib etdiklərimə.*

*Vay o gündən ki, yetə qərqərəyə can zə məhən,
Qövmü qardaş yığılıb bağlayalar çeşmə dəhən.
Qoyalar taxta kimi üstə quru bədən.
Verələr qüslümü örtə bədən, zərri kəfən.
Qoya tabuta məni, şivən edə kudəkü zən,
Ola bir tirə olan cay məni-zarə Vətən.
Nə bir imdad edən ola, nə bir dada yetən,
Sən yetiş dadıma ey davəri zilcudu mənən.
Tövbə, yarəbb, bexətə rahına getdiklərimə,
Bilib etdiklərimə, bilməyib etdiklərimə.*

*Bu betər hal ilə ol dəmdə behekmi-Yəzdan,
Nagəhan zahir ola sövlət ilə iki cavan.
Deylər key əziz ömrünü verən bədə, oyan!
Söylə sən rəbbini, peyğəmbərini eylə bəyan.
Neylədin dünyada, söylə hamısın, eylə bəyan,
Onların heybətindən lal ola dil, titrəşə can.
Bir belə vaxtda ey qadiri-qəyyumi-cahan,
Yetir imdadıma mövlalarımı ahü aman.
Tövbə, yarəbb, bexətə rahına getdiklərimə,
Bilib etdiklərimə, bilməyib etdiklərimə.*

*Gözü yolda, dili lal ba dili-məcruh, fikar,
Ol xətnək məkan içrə besədd zarivü zar.
Yolunu gözlərəm, ey dadrəsi-rüzşümar,
Sən özün dadıma yet, qəbrdə, ey cəddi-kübar,
Çünki məddahi-hüseynü həsənəm leylü nəhar,
Möhsünəm, dərdkəşi-hübbi-Əliyyi-Kərrar,
Çəkəram, dərgəhüvə əbd dər həştü çəhar,
Əfv qıl cürmümü, ey həyyü kərimi-qəffar.
Tövbə, yarəbb, bexətə rahına getdiklərimə,
Bilib etdiklərimə, bilməyib etdiklərimə (89).*

NOVHƏLƏR

MƏLİK

*Məhşərin fikrini qıl, ruzi-qiyamət görünür,
Tut peyğəmbər ətəyin onda şafaət görünür.*

*Həqq bilib Xaliqi-Peyğəmbərə iman gətirin,
Kizbü böhtanları bilmərrə aradan götürün,
Hökmülər ki bizə vacibdir yerinə yetirin,
Çünki İslamın işi onda səlamət görünür.*

*Yatma dur qəflətdən ta nə qədər ölməmişən,
Baxma şeytan sözünə geybəti vird eyləmə sən.
Həq deyib, həq danışıb böhtanı gəl söyləmə sən,
Həq kəlamında oğul, çünki səadət görünür.*

*Olma dünyada gürur bir oturub fikr elə sən,
Səni icad eliyən Xaliqə bir şükr elə sən,
Gündə beş vaxtı Xuda ismilərin zikr elə sən,
Həqqi sübhani-Xudadan sənə rəhmət görünür.*

*De görüm vəchi nədir sən ki danırsan Quranı,
Adın İslam adıdır tərək eliyibsən imanı,
Atanı yadına sal sonra Əbu Süfyanı,
Tabei-Maviyəsən, səndə ədavət görünür.*

*Siz bilirsiniz üləma bizlərə din pərvəridir,
Səyyidi-ali-nəsəb nəslidə peyğəmbəridir,
Rovzəxan-şahi-şəhidan o Hüseyn nokəridir,
Kərbəladən sizə bilməm nə əziyyət görünür.*

*Gəl ədavət eləmə alim ilən gəl ədəbə,
Qəlbi-peyğəmbəri incitmə gələrsən qəzəbə,*

*Bircə bax sureyi-təbbət yədavı Ləhəbə,
Öz vücudunda görərsən ki, həqarət görünür.*

*Səni tari, bu nəsihətləri gəl eylə qəbul,
Alimə hörmət elə olmagilən zarü məlul,
Bir parə zalimə sən baxmagilən olma cəhul,
Onların qəlbi-siyahında kedurət görünür.*

*Dutulur məscidə həm təziyə eylərlər nəva,
Bar ilaha bizə rəhm eylə behəqqi şühada,
Sinəzən, nohə deyən, pirü-cavan əhli-əza,
Ey Xuda, eylə əta qəlbidə niyyət görünür.*

*Yaz Məlik, nohə, həmişəki həyat olmayacaq,
İnşaallah bu şəriət ki xarab olmayacaq,
Sidqilə həqqi sevən dərdə düçar olmayacaq,
Torpaq altında yerin gör necə rahat görünür (qeyd.31).*

PAŞA ƏZADAR

*Yıxıldı atdan pənahi Zeynəb!
Ağardı zülfü-siyahi Zeynəb!
Qəribi ölkə qoşun cəfakar!
Yaralı düşmüş Hüseyini bi-yar!*

Nəql edir, Şümri cəfakar, çəkib xəncəri xunriz, yetib cismi Hüseyinə, məni biari baxıb gördüm o şahı, yıxılıb isti qum üstə, bədəni parələnib, sağ yeri yox, cari olur hər tərəfə qan, ozaman məndə ədavətlə çıxıb çəkmə ilə sineyi-suzanına, açdı gözünü söylədi; kimsən ki, uca yerdə məkan eyləmişən? Çünki bu sinəmdən öpüb Zəhreyi-Zəhra ki, həmən vaxt basıb sinəsinə bilməm ilahi necə mən ağlmayım qan!

*Yıxıldı atdan pənahi Zeynəb!
Hüseyini çəkdi o dəmdə yahu!
Xitabi qıldı – əya cəfa-cu!*

Hüseyni zərəm-qəribi bikəs!

Tanı kiməm mən başım sora kəs!

O zaman nəhs dilin Şümri açıb, söylədi kim cəddi kubarındı, sənin Əhmədi Muxtar, atan Heydəri Kərrar, anan Zöhreyi-Zəhradu, peyəmbər qızı, onlarla işim yoxdu, kəsəm başuvu ətşan, alam Rey-təbəristan, salam aləmə tufan, qoyub xəncərini, istədi takim ki, Hüseyinin başını kəssin, o bidin nə qədər cəhd elədi, kəsmədi xəncər, o zinazadə ləin gəldi dilə söylədi; ey şahi ləb ətşan, səbəbin söylə görüm, kəsmiri xəncər boğazun, bir belə əhvalə ilahi necə mən ağlmayım qan!

Yıxıldı atdan pənahi Zeynəb!

Ağardı zülfü siyahi Zeynəb!

Açıb lisanın imami aləm!

Başımı verrəm ki, çəkmə sən qəm!

Kəsə bilməz boğazım xəncəri fulad, o çün busə-kəhi seyyidi aləmdü, boğazımdan öpüb xətmə peyəmbər, şəhi-məhşər, gəl ola mümkünün en, sinəmün üstən aşağı, ta sənə asan ola karun, aşağı endi o bi-dini siyəh-ru, Hüseyin qoydu başın səcdəyə, sidqilə edib səcdə, belə etdi işarə, başımı kəskilə daldan, o zaman açdı peyəmbər başını, tökdü üzə göz yaşını, Heydəri Kərrar gəlib şuri nəvayə, saçını yoldu o dəm Zöhreyi-Zəhra, deyib bari Xudaya necə mən ağlamayım qan?

Yıxıldı atdan pənahi Zeynəb!

Ağardı zülfü siyahi Zeynəb!

Edər rəvayət bu noi ravi!

Şəhidi oldi Hüseyini zari!

Tökülüb xeymələrə, ləşkəri bi-din, soyub itrəti əthari, necə xeymələrə vurdular od, Zeynəbi məzlumə gəlib, Seyyidi Səccadə dedi: söylə görüm yanmalıyuq odda-əya şəhi zamanə? Buyurub Seyyidi-Səccad əya naibi Zəhra, deyildik yanmalı odda, dağılun çöllərə, bəs Zeynəbi Məzlumə gəlibsəslədi: ey ali Muhəmməd dağılun çöllərə yeksər, belə əhvalə ilahi necə mən ağlamayım qan!

Yıxıldı atdan pənahi Zeynəb!

Ağardı zülfü siyahi Zeynəb!

Edib bu noi süpahi rəftar!

Qalıb od içər imami bi-yar!

Nəql edir qövmi cəfakar ki, gördüm ki, bi övrət özünü vurdu oda,
zənn elədim, orda yəqin dövləti üzmadı qalıb, onda nə gördüm aman
Allah həməən övrət, alıbdır qucağa bir məhi ənvər, kimi bimari əlili,
çıxarıb oddan o dəm, qoydu kənarə, dəxi Zeynəb qəmini eyləmə
təhrir, yanar dəftəri xamə diləyim bari Xudaya, budu səndən ki
əzadar olan hüzzar ola, zəvvar olalar qəbri Hüseynə, tökə göz yaşın
«Əzadar» deyə bəs bari Xudaya necə mən ağlamayım qan?

Yıxıldı atdan pənahi Zeynəb!

ƏFSUN

*Ey cəmaət, bilmirsiniz,
Mən yədullah oğluyam.
Mən Hüseyn ibni Əlinin
Hüccətullah oğluyam.
Ya Əli, səndən mədəd,
Qulhu vəllahu əhəd,
Bədü Əllahüs Səməd,
Ləm yəlid, vələm yuləd.*

*Xummidə cəddim Sizə,
Quranidən vermiş xəbər.
Bivəfa, nə bihəya
Millətsiz ey qovmi şərər.
İzn ola sağ qoymaram,
Sizdən qala ta bir nəfər.
Fatimə Zəhra anamdır,
Qüdrətullah oğluyam.*

*Cəddimin şənindədir,
İnna fətəhna ayəsi.
Bir Hüseyniki, onun,
Ruhil əmindir dayəsi
Bir Əmirəlmöminin ki,*

*Nur olubdur mayəsi.
Mən həmon nurin, cəmaət,
Siffətullah oğluyam.*

*Olmasaydı gər atam,
Olmaz idi kovni məkan.
İnsü-cinnü nə bəşər,
Həmdə, zəmini asiman.
La fəta illa Əli,
Gör kimdə vardır bu nişan
Bilmiyirsiniz mən imami
Hikmətullah oğluyam.*

*Onki min bir ildə
Namə yazduz, ey qovmi yəzid,
Gəlmişəm mehman,
Əlimdə vardır Qurani-Məcid.
Əksinə, siz istəyirsiniz,
Mən olam burda şəhid.
Razıyam, qalu-bələda
Geyrətullah oğluyam.*

*Mən şəhid olmaqlığı,
Şərt etmişəm sübhan ilən.
Sizlərrə itmami hüccət,
Eyləyim bürhan ilən.
Çıxmayun yoldan, gəlün,
İslam olun, Quranilən.
Natiqi şiri Xudanın,
Qiblətullah oğluyam.*

*Ayəyi təthiri mafiya,
Bizə olmuş nizul.
Razi olmuşdur bu əmrə,
Cəddimiz xətmə Rəsul.*

*Biz susuz ölmək, əsir
Olmaqlığı etdik qəbul.
Çün imam oğlu imaməm,
Hüccətullah oğluyam.*

*Aləmi zərrü ələstü,
Rəbbikum, qalu bəla.
Cəddimin lohi cəbinində
Yazılmış Kərbəla.
Vardır əhdim Xaliqə,
Şərt etmişəm, hər cür bəla.
Dönməyəm əhdimdən əsla,
Mən Yədullah oğluyam.*

*Çün xəlayiq göz dikib,
Bu dərgahə, olsun xərac.
Həşridə göz yaşdır,
Məlhəm, günahə, ey hicaz.
Dəməniyədən tutmuş Əfsun,
Səndən istər ehtiyac.
Verrəm əcrin, hər kim,
Olsa, İsmətullah oğluyam.*

LA ƏDRİ

*Nə qədər bu fələkün sabitü səyyarəsi var,
Cismi pakında Hüseyinün o qədər yarəsi var.*

*Kərbəla dəştinə çün şah zəməni basdı qədəm,
Titrədi ərzü-səma kürsiyi həm lovhi qələm,
Söylədi qərdaşına Zeynəbi biçərə o dəm,
Görəsən mən kimi bu çöllərin avarəsi var.*

*Hökm edib ləşkəri – nə nəşə Ömər Sədi ləin,
Dutdu ətrafını ol padişəhin ləşgəri kin,*

*Buyurub Zeynəbi biçarəyə ol sərvəri din,
Səbridən ğeyri baci fikr eləmə çarəsi var.*

*Çün Əli Əkbərə zinət verib ol şahi cəhan,
Yüz qəmi həsrət ilə eylədi meydanə rəvan,
Ləşkəri Kufə o dəm bir-birinə verdi nişan,
Bu cəvan kimdi belə arizi mehparəsi var.*

*Düşdü atdan yerə çün padişahi Kərbübəla,
Toz tutub aləmi həm tirəvü tar oldi həva,
Toz yatub toz arasından çıxıb ol şümrü dəğə,
Gördilər əldə dutub xəncəri xunxarəsi var.*

*Üzünə şiri xuda tökdü o dəm göz yaşını,
Gördilər nizələr üstündə cavanlar başını,
Görməsin heç baci bu halətilə qardaşını,
Gördi yer üzrə düşüb peykəri sədparəsi var.*

*Çəkdi ağuşınə qardaşını əfqan eləyüb,
Ahü əfqanilə aləmləri viran eləyüb,
Dedi qardaş bədənə kim belə şan-şan eləyüb,
Peykəründə bu qədər nizəvü ox yarəsi var (qeyd.32).*

ZƏBİH

*Gördi Əbbas o sərkərdəyi Ali-Heydər,
Kərbəladə qurulubdur ərəsati məhşər.*

*Yüz qoyub dərgahi-valayə o zi izzi şərəf,
Ərz edib ey xələfi miri şəhən-şahi Nəcəf,
Ver mənə izn gedüm ərəseyi meydanə tərəf,
Aldi aramimi bu nayı nəfiri ləşkər.*

*Ey mələik xədəmi Xızrı Süleyman dərban,
Kəmtərün bəndədü dərgahu və şahani cahan,*

*Nökərəm mən sənə zahirdi bu əsrari əyan,
Bağlama qollarımı ver mənə izn ey sərvər.*

*Yüzü üstə çəkərəm Şümrü sinani o zaman,
Edərəm Kufə vü Şam əhlinə mən məhşər əyan,
Kufədə ibni Ziyadə olu qəhrim niran,
Mən Əli oğluyam etmə məni xar ey sərvər.*

*Mən Əli oğlu Əbəlfəzləm əya miri üməm,
Məni göndər bu cihadə nədi bu xeyli həşəm,
Qardaşım sən-sən atam heydər əmiri aləm,
Valiyi mülki vilayətdə vəliyyə-davər.*

*Gər üqab üstə çıxam şəhpər açıb misli üqab,
Edərəm Kufə və Şam əhlini tiğimlə xərab.
Qüvvətim qüvvəti Heydərdü xədəngim pürtab,
Fərqi ədayə tökər əyri qıluncım əxgər.*

*Əl qərəz rüxsət alub şahi Süleyman fərdən,
Qoydu bir tas zər əndudi gələ məğfərdən,
Geydi Davudi zireh saldı sipər şəspərdən,
Ayeyi-nəsri minəllah dilində əzbər.*

*Hey vurub tünd səbuk xizə o zərğami zəman,
Şir tək səfhəyi rəzmi dolanıb nəvə Kunan,
Qayıdıb mərkəzə fərzəndi Əliyyə-İmran,
Dedi ey Şümri və ya Sədi sinani kafər.*

*Su yolun bağlamusuz itrəti Alullahə,
Nökərəmmən bu Hüseyin ibni vəliyyullahə,
Gəlmişəm su aparam sibti Rəsulullahə,
Əntə minni buyurubdur bu şahə peyğəmbər.*

*Gördi yoxdur nəfəs ol qovmidə bir lavi nəəm,
Əl atub tiği şərərbarə o sərdari həşəm,*

*Yüz qoyub qəlbi cinahə o şəhi əjdər dəm,
Fərqi ədayə töküb rəd kimi tiği şərər.*

*Aldi şespər əlinə şiri jeyan Heydər tək,
İstədi fəth eləsün Kufəni ta Xeybər tək,
Yetişib Maridi məlunə gözənfər fər tək,
Qursi xavər tək o bir əldə zər əndud sipər.*

*Ləşgəri saldı nizamindən o dəryayi hünər,
Dutdu ol kafiri mütləq yolunu əjdər dər
Əl atub geyzilə tiğə o vəliyyi heydər,
Çəkdi bir nəbə o fərzəndi əmiri Xeybər.*

*Eşidib Həzrəti Əbbas səsin təşnə Hüseyn,
Baxdı meydanda Əbəlfəzlə İmami səqələyn,
Dedi qurban qoluva ey xələfi miri Hüseyn,
Çək qılincın atam oğlu mənə yari yavər.*

*Eşidib bu sözi dilbəndi Əliyyi İmran,
Yetirib Maridə Əbbas özini həmlə kunan,
Bir qılinc çaldı o məlunə yetdi ərşə fəqan,
Ləşgəri qovmi ədudən kəsilib tab məqərr.*

*Ey «Zəbih» oxşa bu hüzarilə sən Əbbasi,
Kərbəladə qan içib Kərbu-bəla səqqasi,
Sidqilə gər bu cənabə duta hər kim yasi,
Oni sirab qılar saqiyyi hövzi kovsər (qeyd.29).*

LA ƏDRİ

*Mən Hüseynibni Əli sibti Rəsulullahəm,
Yer üzündə bu gün ey qovm vəliyyullahəm.*

*Hüccətəm yer yüzünə eylərəm hüccət itmam,
Fələkün dövrü vucudimlə tapub dövrü nizam,*

*Nazili vəhyidi Cəbrail mənəm əsli kəlam,
Cümlə əsraridən agahəm və sirrullahəm.*

*Tapdı icad bu aləm bu vücutimlə vücut,
Şəbi merac rəsulə mənədim göft şənud,*

*Mənəm ənvari həqiqətdə qulan həqqə sücud,
İsmi əzəmdü lisanım ki, lisanullahəm.*

*Mənim adimdü verən Adəmi Həvvayə nicat,
Nuh gərqabi bələdən mən ilə tapdı nicat,
Mən idim rəhbər olan Xızra verən abi həyat,
Nari Nəmrudi də həm razı Xəlilullahəm.*

*Tövbəyi Həzrəti Adəm mən ilə oldu qəbul,
Mən ilə sabit olubdur vərəqi şəri üsul,
Mən idim Həzrəti Musaya qulan vəhyi nüzul,
Nilə Firovni qulan qərq Kəlimullahəm.*

*Olmasaydım mən əgər olmaz idi bu aləm,
Nə qiyamu nə qiyamət və nə İsrəfil dəm,
Mənşəi məbədi aləmlərə hökmüllahəm.*

*Müstəfani bülüsüz xətmə peyğəmbər siz əgər,
Mən cigər kuşeyi peyğəmbərəm ey qovmi şərər,
Ləfzi movti disəm aləmlər olur zirü-zəbər,
Eyni mətlubi şəriətdə mən Eynullahəm.*

*Qüdrətullahəm əya zümreyi ovtadi ləim,
Mən şəhabullahəm ey qovmi şəyatini rəcim,
Zülfüqarə açam heydər tək əgər nüsrət əlim,
Qüdrətullahəm, Yədullahəm və Seyfullahəm.*

*Həyyu qəyyum qədimu Əhədu fərdü vəhid,
Ayə-ayə bizə nazil olub ayatü məcid,*

*Nədi iqrarinə inkarüvüz ey qovmi ənid,
Məsnədi şəri nübuvvətdə mən Eynullahəm.*

*Gəlün insafə əya Şümr və ya Sədi dəni,
Söyləyün kindü görək sibti rəsuli mədəni,
Susuz öldürməyə bais nədü bu söldə məni,
Eşq minasinə bu çöldə Zəbihullahəm (qeyd.30).*

LA ƏDRİ

*Məriz olub rəsuli həqq vəsiyy qıldı heydəri,
Yerində bərqərar edib Əli vəliyyəi davəri.*

*Xitab edib əmoğlusun Əli gəlüb bərabərə,
Yetəndə xidmətinə çün səlam edüb o sərvərə,
Dutub əlindən ol zaman çəküb kənari bəstərə,
Alub lihafun altuna o Heydəri gəzənfəri.*

*Görən diyərdi şəms ilə gəmər bu dəm nihan olub,
Təmam elm sirrləri Əli üçün bəyan olub,
Əlidü babi hikmətə İmami insi can olub,
Edərdi busə çün Əli əziz olan peyənbəri.*

*Gəlüb nəvayə Fatimə yüzündə göz yaşı rəvan,
Görüb atasi gəşş edər edərdi naləvi fəqan,
O ağlamaq sədasinə gəlürdi əhli-xaniman,
Qucaqlayardı Fatimə o kainat sərvəri.*

*Açub gözini qəşşidən yüzün dutub əyalinə,
Baxardı əhli-beyti çün o Həzrətin bu halinə,
Buyurdu ağ olmayan əmoğlumun cəmalinə,
Əyali Mustəfa o dəm eşitdilər bu sözləri.*

*Buyurdu Fatimə qızım cahanda tar olur günün,
Əli qapusi odlanur edillə siqti Möhsinun,*

*OLur ziyadə möhnəti o gündə bu əmoğlumun,
Nəməzidə şəhid edər o Mülcəm oğlu Heydəri.*

*Qonaq gəlirsən ey qızım şikəstə pəhlu ba mühən,
Olur şəhid bu balam cəfayi zəhri Həsən,
Düşübdü sinəm üstünə götürmə bu Hüseyini sən,
Öpüm dübarə hülqini kəsər o Şümri xəncəri.*

*Vida edirdi bir bəbir təmam dil kəbab olub,
O halda ağlayurdilər mühib o dəm xitab olub,
Sual qıldı Fatimə bu nov ilən xitab olub,
Verün icazə bir görüm şafü ruzi məhsəri.*

*Nə gördi bir ərəb durub xəbər yetürdü həzrətə,
Buyurdu o ərəb deyül salandu xəlqi heyrətə,
Bu can alandu Əzrail düçar edəndü firqətə,
Gedüb çağırgilən gələ o sərvəri mələkləri.*

*İcazə verdi Fatimə gəlüb o dəm səlamilən,
Yüzün dutub peyənbarə bu novi xoş kəlamilən,
Ver izni qəbzə ruh edüm kəmalə ehtiramilən,
Behişt içrə ənbiya qalub yolunda gözləri.*

*Rəsuli həqq buyurdi ta nicati ümmət olmasa,
Cəza günü bu ümmətə əgər şafaət olmasa,
Necə verüm bu cani mən ilahi rəhmət olmasa,
Götürdü müjdə Cəbrail əmin edüb peyənbari.*

*Verəndə Əzrail güli o Həzrətin müşaminə,
Üruc qıldı ruhita yetişdi öz məqaminə,
Tərəhhüm eylə ey Xuda Zəlil olan «Gulaminə»,
Vidai bu cəhan edüb o ərşi-fərşi ləngəri.*

NADİ

*Bu çöldə tifaqım pozulmuş Nəsara,
Əlim Əkbərimdən üzülmüş Nəsara.*

*Qəribəm bu çöldə yoxum yaru yavər,
Şəhid olduar Qasimü Ovnü Cəfər,
Ölüb təşnə ləb həm Şəbihi peyəmbər,
Dəxi sərvə qəddim əkilmiş Nəsara.*

*Babamdu Muhəmməd şəhi xafi qeynəm,
Vəliyyə xuda oğluyam nuri eynəm,
Anam Fatimə məndə məzlum Hüseynəm,
Hamu yavərim təşnə ölmüş Nəsara.*

*Məni gəttilər çün bu səhrayə mehman,
Vurublar bu gül cismimə tirü peykan,
Olub Qasimin toy libası qızıl qan,
Gözüm qanilə gör nə dolmuş Nəsara.*

*Məni ödürürlər demirlər günahim,
Oğul firqətindən çıxar ərşə ahim,
Bu halə Xudaya cahandır güvahim,
Hamu qəsdi canə düzülmüş Nəsara.*

*Mənim qatilim sən deyilsən kənar ol,
Məni bikəsə gedib sən novhə zar,
Bu halimə bax qəlbidən biqərar ol,
Mənə şümri qatil yazılmış Nəsara.*

*Əzəldən müqəddərdü təşnə verim can,
Edim bu çöli mən bu qanilə əlvən,
Gərək cəddi pakim ola burda gıryan,
Onun çun ki qanimə gəltən yazılmış Nəsara.*

*Oğul dağı бүkmüş qədimi həzinəm,
Düşüb qardaşım qolları diğəminəm,
Qalub xeymədə gözi yolumda Səkinəm,
Həmi güllərim cümlə solmuş Nəsara.*

*Bədən yara gün isti yoxdur qərarım,
Susuzuq əlimdən alub ixtiyarım,
Çıxıb can bədəndən də var intizarım,
Gələ bir tifaqi pozulmuş Nəsara.*

*Anam Fatimə başım üstünə gəlsün,
Bu halimi ənsar arasındə bilsün,
O məhzun nalan o dəmdə nə qılsın,
Başımı görəndə kəsilmiş Nəsara.*

*Yetir «Nadiya» bu fəğani təmamə,
Dutub yüz bu ləhzə vücudi imamə,
Dübarə də təkrar ver bu kəlamə,
Bu çöldə tifaqım pozulmuş Nəsara.*

FAİZ

*Səyyadü qəza saldı bizi damu bəlayə baba,
Lütf eylə nəzər qıl bizi məğluli cəfayə baba.*

Əli – Əli.

*Ey taci sərim! Nuri bəsərim! Vala gövhərim!
Yoxdu yavərim. Öldü ənvərim! Növrəs Əkbərim.
Teşnə əsgərim. Yandı xeymələr. Getdi zivərim.*

*Gör cövrü cəfadən necə dağıldı tifaqım baba,
Bağlandı qapım, getdi elim, söndü çirağım baba.
Bad əsdi xəzan, soldu gülüm, sındı budağım baba.
Öldü əqrəbamız baba. Yaru aşınamiz baba.
Tazə kənd xudamız baba.*

*Başımda qəra bağlı qolum sinədə dağım nəzər et,
Oldum əsir dəşgəri mərdudi dağayə baba.*

*Əli-Əli! Ey miri Hüda! Şəmsüzzüha! Bədri düca!
Ey zoci bətul! Şahi la fəta!
Ey kanu kərəm! Bəhrü ata! Əli-Əli!*

*Çöllərdə düşüb nazlı Hüseyin nəşi qalıb xar baba,
Nə sidrü, nə tabutu, nə kafuru kəfən var baba,
Bir yan tənə üryan qalub qolsuz ələmdar baba,
Qaninə qəltan baba! Xakilə yeksan baba,
Can verib ətşan baba.
Bir yanda Əli Əkbər ölüb yoxdu əzadar nə edim,
Şümrü dəni Leylini qoymaz ki gələ şuri nəvayə baba.*

*Həsən-Həsən! Ey şahı cahan! Sərvi cinan!
Yari mehriban! Cani həm zəban! Yaxdi Qasimün
Əllərinə qan! Gör kəlnivi! Eylər əl-aman
Həsən-Həsən!*

*Toy adı Hüseyin Qasim üçün dutdu dilinə Həsən
Əmma gəlin əl vermədi damadın əlinə Həsən,
Geydirdilər damadı qərasini gəlinə Həsən,
Yaxdı ələ qan həna Həsən. Dutdu Qasimə əza Həsən.
Başlandı şuri-nəva Həsən.
Bülbül dil açıb ağladı öz qönçə gülünə şəbi-ruz,
Nalə edər Qasimə bax mehri-vəfayə Həsən.*

*Hüseyin-Hüseyin! Ey lələ kəfən! Sərvi gül bədən!
Şahi bi vətən! Nəyibi Həsən. Cani Mürtəza!
Nuri çeşmi mən! Qıl hərəmlərə! Bir nəzarə sən!
Hüseyin-Hüseyin!*

*Gör əldə dutub Şümrü-sinan naqə qətarin Hüseyin,
Neylim baş açıq getsə bacın Şami diyarin Hüseyin.*

*Bir bax məni dilxunə Hüseyn
Bu xatiri məhzunə Hüseyn,
Hər dü çeşmi ceyhunə Hüseyn,
Ya rəbbi yetir «Faizi» dil xəstəyi zarun sən əlin
Axiri ömründə məzari şəhi-dinə Hüseyn (qeyd.35).*

ƏL-VİDA EY ÜMMƏTİM

*Əl-vida ey ümmətim, dünyanı tapşırdım sizə,
Can sizin can itrətim Quranı tapşırdım sizə.*

*Gərçi mən Peyğəmbərəm nazil olub Quran mənə,
Azimi rahi bəqayəm çün yetib fərman mənə
Müntəzirdir Ədndə dərvazəban rizvan mənə,
Dini təkmil etmişəm, imanı tapşırdım sizə.*

*Ümmətimdən hökmü Quranə itaət istəyəm
İtrəti övladi sizdən himayət istəyəm,
Çün əmanətdir bular ruzi qiyamət istəyəm,
Hörməti Quranilən Zəhranı tapşırdım sizə.*

*Çün Hüseynilə Həsəndir cani şirindən əziz,
Hüriyan Həsərət çəkər olsun bu tiflanə kəniz,
Qoymuyun məndən sora dünyadə olsun əşkiriz,
Hər iki cənnət gülü reyhani tapşırdım sizə.*

*Qoymayın asari qəm yetsün dili naşadimə
Eyləyün hörmət cahanda siz mənim övladimə,
Vurmayın məndən sora od xaneyi bərbadimə,
Dudimani itrəti Tahani tapşırdım sizə.*

*Din yolunda çox çəkib zəhmət əmim oğlu Əli,
Hörməti vacibdi çün Allah onu etmiş vəli,
Məzhəri külli əcayibdir Əli Allah Əli,
Mən vəliyyullahi tək mövlani tapşırdım sizə.*

*Ovsiyavü övliyanın çün Əli övlasıdır,
Hər kəsə mövla idim mən, pəs Əli mövlasıdır,
Dinə pərçəmdar olan ol Hümməti valasıdır,
Əhli əyalinən Şəhi-Mərdani tapşırdım sizə.*

*Qoymuyun qəmdə qızım Gülsümü sinə dağlasın,
Zeynəbi çox istərəm qoymun cahanda ağlasın,
Mən xudahafiz sizi, ey ümmət, Allah saxlasın,
Bil-əxəss mən Zeynəbi Kübrani tapşırdım sizə.*

*Var yeri ərz eyliyək biz ey Rəsuli aləmeyn,
Kaş olaydın Kərbəladə zibh olan vəqti Hüseyin,
Ta görəydin Zeynəbün ərşə salıbdır şurişin,
Əmr edəydin kufiyan sultani tapşırdım sizə.*

*Nadiri qəm movcinə qərq olmusan dünyadə sən,
Olgunan şərhə müsibət yazmağa amadə sən,
İstə Zəhradan şəfaət məhşəri kübradə sən,
Yazdığın göz yaşılan Tuğranı tapşırdım sizə.*

LA ƏDRİ QIL BİR NƏZƏR ƏHVALIMA

*Qıl bir nəzər əhvalıma, gör ahu-zarım, ya Əli,
Aləm yanar bu halımə, yoxdur qərarım, ya Əli.*

*Ey tacidari həl-əta, həddən aşıb cövrü-cəfa,
Zəhra qalıb düşməən ara, ey şəhsəvarım, ya Əli*

*Bax bu cəlalü-cahimə, qəlbimdə dudi ahimə,
Od vurdular dərgahimə, getdi qərarım, ya Əli.*

*Qoyma bu qədri xar oldum, olma riza gül tək soldum
Vurdu Ömər sindi qolum, yox ixtiyarım, ya Əli.*

*Çoxdu əmoğlu möhnətim, oldu didərgün haləti,
Qalmadı tabü-taqətim, ümmidvarım, ya Əli.*

*Sürətlə şiri girdigar qıldı qapuya çün nəzər,
Gördü deyir Zəhrayi zər: gəl tacidarım, ya Əli.*

*Gördü olub od şöləvər, yanar qapısı sərbəsər,
Dürmuş xitab eylər zibəs sənsən şikarım, ya Əli.*

HƏZRƏT ƏLİ (Ə.)-İN ZƏBƏNHƏLİ

*Fatimə qəbrin üstə mən, gəlmişəm ağlayam gedəm,
Evdə yatıb Hüseyn, Həsən, gəlmişəm ağlayam gedəm.*

*Gün batırdı, qara salır, başə hicaz dağları,
Ağlırı dərdimə mənəm, həsrətilə bulaqları,
Yel əsiri, çalır əcəb, qəmli təranə bağları,
Qəmlidi gülşənü-çəmən, gəlmişəm ağlayam gedəm.*

*Evdə gedər gecə hamı, mərdü-zən istirahətə,
Gün batırdı Əli batır bəhri qəmü-mələlətə,
Boş görə bilmirəm yerin, nail olam ziyarətə,
Qəbrivin üstə qüssədən gəlmişəm ağlayam gedəm.*

*Rişeyi-səbri-heydəri, seyli-fəraqətin, yolur,
Yadə salanda möhnətin gözlərim əşgilən dolur,
Körpə uşaqlar ağlaşır dördü də gül kimi solur,
Yox oların nazın çəkən gəlmişəm ağlayam gedəm.*

*Rehlət edən zaman atan, başüvə qarə bağladın,
Mən belə bildim Hicrəti-Əhmədə sinə dağladın,
Bilməz idim yaralısan, sən gecə-gündüz ağladın,
İndi o sirr olub əyan, gəlmişəm ağlayam gedəm.*

*Xeymə vurubdu qüssəvü-qəm dili dağidarımə,
Yada salanda yarəvü, əşkim axır üzərimə,
Həsrət ilə düşür gözüm qəbzeyi-Zülfüqarımə,
Çəkmədim heç qılafidən gəlmişəm ağlayam gedəm.*

*Aldılar həqqimi mənim, məclisi şur qurdular,
Boynuma şal saldılar, şiri-Xudanı yordular,
Sən kömək eylədin vəli, vay sənə qəmçi vurdular,
Torpağa düşdün onda sən, gəmişəm ağlayam gedəm.*

*Təhti nəzərdədir mənim, mənzili-vəhy mənzilim,
Sən sağ idin bir az yenə, evdə var idi get-gəlim,
Getdin əlimdən indi sən; bağlı qalıb dilim, əlim
Yoxdu bizə gəlib-gedən, gəlmişəm ağlayam gedəm.*

*İndi qənim nişəst edib bu dili dağidarımə,
Yalvarıram yuxu gələ didəyi-əşkibarımə,
Möhsini al qucaqivə, gəl yuxuda kənarımə,
Ruh tapa, müvəqqədən, gəlmişəm ağlayam gedəm.*

*Sən evimə gəlin gələn vəxdə yox idi çün anan,
Qüssələnərdin hər zaman, göz yaşın eylədin rəvan,
Zeynəb ərus olan zaman bəxt evinə gedən zaman,
Fatimə neylərəm onda mən? Gəlmişəm ağlayam gedəm.*

*Ya Həbib, əcibi, cəə ilə qəbrik Həbib,
Ha! Əliyyün bəşərün keyfə bəşər oldu qərib,
Dur Əli qəbrivin üstə əli qoynunda gəlir,
Dolanır başıma dünya necə mən ağlamayım.*

*Qəm qəm üstən yaralı, qəlbimə Zəhra qalanır,
Vay mənə, sən yıxılan kuçədə sani dolanır,
Zülfüqarı çəkə bilməm, ürəyim parçalanır,
Bir belə səhnədə ayə necə mən ağlamıyam.*

BƏQİYƏ XƏSTƏ GƏLMİŞƏM...

*Bəqiyə xəstə gəlmişəm, qəlbi şikəstə gəlmişəm,
Məzarın üstə gəlmişəm, məni qocaltdı ölməyin,
Məhəllədə döyülməyin, qapı dalında qalmağın,
Qəmində sinə dağlaram, dizlərimi qucaqlaram,
Tək oturub tək ağlaram,
Yaralı Zəhra, vəfalı Zəhra (4).*

*Qəmində sinə dağlaram, tək oturub tək ağlaram,
Dizlərimi qucaqlaram. Yaralı Zəhra, vəfalı Zəhra.*

*Bəqiyə xəstə gəlmişəm, qəlbi şikəstə gəlmişəm,
Dözəmmirəm fəraqüvə, Möhsini al qucaqüvə,
Vəfalı Zəhra, yaralı Zəhra.*

*Ey gülü-bixari Əli, yarü-mədəd kari Əli,
Bəqiyə xəstə gəlmişəm, qəlbi şikəstə gəlmişəm,
Qəbrüvün üstə gəlmişəm.*

*Dözəmmirəm fəraqüvə, dur nəzər et qonaqüvə,
Möhsini al qucaqüvə, var yeri aləmi pozan,
Fatimə canı yalqızam,*

*Köməksizəm adamsızam, bax qənimə məlalimə,
Gözdəki əşgi halimə, ağla mənim bu halimə,
Adamsızam, adamsızam.*

*Hər gecə sinə dağlaram, dizlərimi qucaqlaram,
Tək oturub tək ağlaram, ey məni bi kömək qoyan,
Qüssəli dəhridən doyan, bikəs əmoğlunam oyan.*

MƏHDƏVİ

FATİMƏ EY HEYDƏRİN ARAMI CANI...

Fatimə, ey Heydərin arami canı dur oyan, (2)
Əlləri qoynunda qoyma Mürtəzanı dur oyan (2)

Əllərim qoynumda qaldı ey əzizi Müstəfa,
Neyləsin səndən sora əmvaci qəmdə Mürtəza.
Yəsribin içrə dəxi səndən sora qalmaz səfa,
Gəl əli qoynunda qoyma Müctəbanı dur oyan.

Ey mənim istəkli yarım gözdən atma yaruvi,
Qoyma çox əfsürdə hal bu Heydəri Kərraruvi,
Yari eylə Fatimə, hər ləhzədə qəmxarivi,
Qoyma olsun didə giryan Mürtəzanı dur oyan.

Ey yanan dərgahi odda sinəsi məchur olan,
Sər-səri möhnətlən ey qəmlərdə gülzari solan,
Durgilən ver əl-ələ Zeynəblə mənzildə dolan,
Yadə sal Zəhra yudurd giryan balanı dur oyan.

Gər vurub sili üzündən Saniyə porkinəsü,
Kaş olaydı kuçədə Heydərlə Sani rubəru,
Zülfüqarılən edərdi düşmənin başın deru,
Xar olardı əllərimdə ol zamani dur oyan.

Qönçə gül tək gər yumulmuş gözlərin ya Fatimə,
Söhbət eylə çox şirindi sözlərin ya Fatimə,
Xəm olubdur bari qəmdən dizlərin ya Fatimə,
Dini həqqi eyliyən ey cavidani dur oyan.

Ümməti bi din bu gündə zülmidə bidad edib,
İtrəti Peyğəmbərə çox zülmi istibdad edib,

*Dini İslamin evin Sani bu gün bərbad edib,
Çün qoyub matəmdə Ali Müstəfani dur oyan.*

*Fatimə hicrin mənim aramimi əldən alar,
Heydəri Kərrar Əli səndən sora bikəs qalar,
Kim Əlini qeyri həqq səndən sora yada salar,
Firqətində odlanır qəlbim əl-ani dur oyan.*

*Kuçəyə hər vaxt çıxam mismari görrəm Fatimə,
Nimə su dərbə görəndə Zeynəb eylər vahimə,
Eylərəm izhar ürək dərdin o dəm Əllahimə,
Səslərəm qəlbim başı qəmlərdə yani dur oyan.*

*Mürtəza gördi cavab olmub Bətulidən o dəm,
Ağlayıb dildən Əli səslübdü təkbir dəmbədəm,
Yəni Allahım böyükdür Fatimə səbr eylərəm,
Məhdəvi ağlar ürəkdən bu zəmani dur oyan.*

LA ƏDRİ HƏZRƏTİ ƏLİ (Ə.)-IN MƏDHİNDƏ

*Məhbubi Xuda, Xosrovi bəxşəndə Əlidir,
Dəryayi əta, gövhəri rəxşəndə Əlidir.
Əli, ey şəhi xuban, gözəl aduva qurban (2)*

*Göz dikmiş Əlinin əlinə dideyi aləm,
Cənnətədi onun verdiyi kim bəxşişi hatəm,
Heydərdir namaz üstə verən sailə xatəm,
Sultani səxi, rəhbəri zibəndə Əlidir.*

*İslamidə şəxsiyyəti mümtəzidi mütləq,
Simayi dirəxşani veri xilqətə rəvnəq.
Hərçəndi başın etdilər mehrabidə münşəqq,
Mehrabi ibadətə gözəl bəndə Əlidir.*

*İsmin də onun ismi-cəlalət qoyub Allah,
Qəddində onun dəsti şücaət qoyub Allah,
Başınə onun taci vilayət qoyub Allah,
Allaha vəli, həqqə nümayəndə Əlidir.*

*Dünyada yetimlər atası adlanan adi,
Rəfətlə verən qüssəli xatirlərə şadi,
Şəmşir ilə sərkub eliyən zülmü-fəsadı
Peyğəmbəri islamə bərazəndə Əlidir.*

*Zeynəbdə təcəlla elədi məntiq Heydər,
Şən elədi vəqti Məsihiylə müsəxxər,
Hər yerdə süxən eylədi ağazü-süxənvər,
Mərdum belə fikr eylədi quyəndə Əlidir.*

TA NAMAZ ÜSTƏ ƏLİNİN DƏYDİ XƏNCƏR BAŞINƏ

*Ta namaz üstə Əlinin dəydi xəncər başınə,
Fatimə cənnətdə saldı qarə məcər başınə.*

*Başınə xəncər dəyəndə ərşi Davər titrədi,
Lərzə düşdü Məscidə mehrabü minbər titrədi,
Qatili birəhm əlində qanlı xəncər titrədi,
Yazdı xəncər kəlmeyi Allahu Əkbər başınə.*

*Səcdədən baş qovzadı sultani mülkü Mürtəza,
Ay kimi münşəqq olub fərqi şahənşahi vila,
Yağmadı bu zülmidə ya Rəbb niyə göydən bəla?!
Kül gərək səpsin bu qəmdə əhli-məhşər başınə.*

*Bir kilimə бүkdülər cismi şərifi Heydəri,
Ləxtə-ləxtə qanılən dolmuşdu zibə gözləri,
Səslədi oğlum Həsən, sən qıl namazı axəri,
Baxma bu zalim nə zülm eylədi Heydər başınə.*

*Rahət oldum bu cəhandan and ola Sübhanımə,
Nəqdi cani aqibət etdim fəda cananimə,
Dilxoşam min yol namaz üstə boyansam qanimə,
Hər bəla gəlsə gələr mərdi dilavər başınə.*

*İstirəm Zeynəb bu halda Mürtəzasın görməsin,
Bir kilim içrə o müztər öz atasın görməsin,
Səy edin başımdakı xəncər yarasın görməsin,
Görməsin xəncər dəyib saqiye Kovsər başınə.*

*Ya Əli, sən olmadın razı tökə göz yaşını,
Zeynəbin əldən fələk aldı Hüseyin qardaşını,
Bir zaman nizə başında gördü qardaş başını,
Səslədi yandım yaralı, kül bu xahər başınə.*

*Yaralı başından axdı qan dolubdu gözlərə,
Vurdu od qəlbi Hüseyinə bu əsəfli mənzərə,
Gör ədalət neylədi axirdə Şahi Xeybərə!
Məscidi Kufə dolandı Şahi Xeybər başınə.*

*Həqqini pamal edibdir əhli kin dillənmədi,
İyirmi beş il etdilər xanəneşin dillənmədi,
Əyləşib aldı qucaqə dizlərin dillənmədi,
Gör nələr ümmət gətirdi qəmli rəhbər başınə.*

*Matü heyran qaldı bu çərxi sübatın oynuna,
Əllərin həsrətlə qoydu Şiri Davər qoynuna,
Saldılar bir gün tənabı öz evində boynuna,
Dinməyib hər nə gətirdi qövmi kafər başınə.*

*Gərçi ümmətdən Əli oldu gileyli dinmədi,
Vurdu düşmən surəti Zəhraya sili dinmədi.
Oldu nilufər kimi rüxsarı niyli dinmədi,
Çox bəlalər gətdilər Zəhrayı əthər başınə.*

LA ƏDRİ

*Kufədən Muxtar xuruc etdi şəhadətdən sora,
İntiqam alsun ədudən bu hekayətdən sora.*

*Çünki etmişdi vəsiyyətlər ol Əmiri-Möminan,
Təşnə ləb eylər şəhid oğlum Hüseyini Kufəyan,
İddəa eylər Hüseyin qanini Muxtar ol zaman,
Qətl edər qatilləri beş il şəhadətdən sora.*

*Etdilər çünki əməl vaxtı havadari-Hüseyin,
Keçdilər öz canlarından o vəfadari-Hüseyin,
Çulqadi əfqani sovti ya əzadari-Hüseyin,
Zəbt ediblər Kufəni yeksər şəhadətdən sora.*

*Qələni qıldı mühasir hər tərəfdən möminan,
Düşməyə İbrahim Əjdər vermədi bir dəm aman,
Dəstgir oldi təməmə süh olunca qatılan,
Payi-təxt oldi təsərrüf, bu hekayətdən sora.*

*Qol-qola bağlandı yeksər qatılani-Kərbəla,
Olmadı fürsət əduya Kufədən xaric ola,
Kərbəla katiblərindən bir xətib – na Xuda,
Dəstgir oldi o məlun bu əsarətdən sora.*

*Sordi Muxtar xəlqdən Kərbübəla əhvalini,
Kim nə etmiş ruzi-aşura de bir-bir adını,
Söylədi bir-bir o zalim çün şəhidlər adını,
Üz verib Muxtarə qəm qüssə bu söhbətdən sora.*

*Şümri qol bağlı gətirdilər çıxıb ərsə fəqan,
Va Hüseyinə naləsi Muxtari etdi bağrı qan,
Hərə bir noi müsibət başladı ya rəb aman,
Məclis əhli dərdə gəldi, bu hekayətdən sora.*

*Söylədi Şümrə de zalim şahi dinin halini,
Kərbəla dəşdində qırdız təşnələb əshabini,
Zülmilə tökdüz yerə ali pəyəmbər qanini,
Neyləmişdi sizlərə qeyri hidayətdən sora.*

*Qorxmadun qəhri-Xudadən kəsdün atşan başını,
Şahi dinün kəsmədi kəbrü nəsərə başını,
Təşnələb etdün şəhid yeddi cavan qardaşını,
Dəstgir etdün əyalin bu müsibətdən sora.*

*Xulini zəncirə bağlı çəkdi bəzmə möminan,
Dəstə-dəstə durmuş idi qatilani zaliman,
Əmr verdi söylə zalim sən nə zülm etdün əyan,
Ox vurubsan sinəmə zalim nəhayətdən sora.*

*Dedi kim Əbbasi gördüm dəşkərə verməz aman,
Cəngə tab etməzdi səflər çün çıxıb ərşə fəqan,
Çox cəsarətlə onun bazusini qıldım nişan,
Arxadan saldım qolun bihəd cərahətdən sora.*

*Münqəzibni Mürrəni gətirdilər əhli-vəfa,
Qollari bağlı əsiri dəsti nuri mübtəla,
Ya Əli Əkbər deyib qan ağladı əhli əza,
Tabi-taqət qalmadı suzi-müsibətdən sora.*

*Dedi ey zalim nədən zülmündə tüğyan eylədün,
Çün şəbihi Müstəfani qanə qəltan eylədün,
Ali taha xanimanın söylə viran eylədün,
Qoymaram kimsə qala şəhzadə Əkbərdən sora.*

*Xulini görçək Əmir, çün söylədi ey əhli-şam,
Neyləmişdi sizlərə aya Hüseyini təşnə kam,
Nəşinə verdüz quri torpaqlar üstündə məqam,
Başını qoydüz kül üstə o fəlakətdən sora.*

*Hərmələ gəlcək Əmir çəkdi çikərdən suzi-ah,
Dedi Əsqər neyləmişdi qıl bəyan ey rusiyah,
Oxladun qundaq içində sən o tifli bi günah,
Bilmədin allam qisasın ol ədavətdən sora.*

*Qatilani-Kərbəlayə vermədi Muxtar aman,
Əhli-beytin guşinə çün bu xəbər oldi rəvan,
Seyyidi-Səccadə yazdı ey şəhən-şahi cahan,
İntiqam aldım ədudən ol vəsiyyətdən sora.*

*Seyyidi-səccad dua etdi Əmir Muxtar üçün,
Şad olubdur əhli-beyt rəhmət deyib Muxtar üçün,
Bu bəni Həşim Xudaya itrəti-əthar üçün
Daima nohə edər böylə fəsahtdən sora.*

XƏYALİ

*Kərbəla katiblərindən bir nəfər Muxtar üçün,
Getdilər ta birbəbir versin xəbər Muxtar üçün,*

*Əyləşib öz məsnədində şövkətilə ol Əmir,
Kərbəla qatillərin qol bağlı getdilər əsir,
Görcəkin düşdü xəyalə əhli-beyt olmaq əsir,
Ərz edib ya rəb, acəb etdin nəzər Muxtar üçün.*

*Əmr qıldı söylə zalim Kərbəla keyfiyyətin,
Şahi-dinə qıldığı cövrü cəfa keyfiyyətin,
Bəs deyib bir-bir o bişərmü həya keyfiyyətin,
Atəşi qəm oldu dildə şölə vər Muxtar üçün.*

*Bəs Hüseynin kəsmədi kəbrü nəsara başini,
On iki zərbətlə mən kəsdim dalidən başini,
İstədi su vermədim qoydum dəb ətşan başini,
Ləhzə-ləhzə oldu cari əşkü tər Muxtar üçün.*

*Şiələrdən guş qıldıqca bu ğəm həngaməsin,
Ağladılar parə-parə eylədilər caməsin,
Va Hüseyinə söyləyib çaldı yerə əmmaməsin,
Oldular yekca Hüseyinə nohə gər Muxtar üçün.*

*Bəs xitabilə buyurdu söyləyin qövmi-zülam,
Neyləmişdi sizlərə ol padişahi təşnə kam,
Böylədür qalmaz qisas ələmdə yerdə intiqam,
Dad olur sizdən Xudaya dadigər Muxtar üçün.*

*Nofəli zalim gələndə şiələr Hayi-hay,
Açdılar başın deyirdilər təşnələb Əbbas vay,
Ərz qıldılar əmir öldür həlak olduq hərəy,
İmdiki mümkün olub fəthü zəfər Muxtar üçün.*

*Əmr edib Muxtar ki ey zalim nə zülm etdin bürüz,
Dedi gördüm rəzm edirdi bu ələmdari susuz,
İki qolların salıb qoydum qum üstündə susuz,
Hickəs zülm etməyib məndən betər Muxtar üçün.*

*Münqəz ibn Mürrə gəlcək xəlqidən getdi qərar,
Əhli-məclis və Əli Əkbər deyib ağladı zar,
Oni görcək getdi dildən taqətü səbrü qərar,
Artırıb dərd ğəm ol bidadü gər Muxtar üçün.*

*Dedi mən vurdum başından zəxm ətşən Əkbəri,
İsti qumlar üstə saldım təşnə atdan Əkbəri
Gəldi aquşə basıb şahi şəhidan Əkbəri,
Bu müsibət artıq oldu karü gər Muxtar üçün.*

*Dedi zalim görmədin solmuş susuzdan ləblərin,
Əllərin sinsin necə məcruh qıldın peykərin,
Necə qıydın qoydun ağlar ümm Leyla gözlərin,
Adət etdin ağlaşaq şamü səhər Muxtar üçün.*

*Gördi qol bağılu sinan Şümridə ol zilləti,
Yadinə saldı o dəm əhli beyti isməti,
Bağlamışdı bir ipə qurxdan bir əskik ovrəti,
Artırıbqəm Zeynəbü xunin cigər Muxtar üçün.*

*Gətdilər Xulini Muxtar etcək ol dəmdə nigah,
Yadına düşdi ləb ətşan padişahi-Kərbəla,
Baş tənur içrə kül üstə qalmaqından çəkdi ah,
Qalmadı tabu təvana müxtəsər Muxtar üçün.*

*Hərmələ gəlcək Əmir artırdı öz əfqanını,
Yadə saldı Əsgərin hülqin onun peykanını,
Allah-Allah südəmər tiflün ləbi ətşanını
Yadına saldıqca qan oldu cigər Muxtar üçün.*

*Kim deyir Muxtarə niyyət hübbi-mali cahidür,
Ey «Xəyali», qəlblərdən həq özü agahidür,
Bəs riya bilmə bu kuşış məhzətən lillahidür,
Ol məşəqqət olmaz axir bu səmər Muxtar üçün (qeyd.34).*

HACI SOLTAN

NOVHEYİ-ƏMİR MUXTAR

*Görcəyin qatilləri getdi qərar Muxtaridən,
Ağlamaqdan əqlu huş oldu kənar Muxtaridən.*

*Kufənin adil əmiri qurudu həq divanini,
Əhli-beyt aşıqləri rahətlədi dörd yanini,
Dinləməkçün Kərbəla qəddarının əfqanini.
Oldular cümlə xələiq intizar Muxtaridən.*

*Gətdilər divanə Şümri-nabekari-zalimi,
Sordular, ey əhli-şum, qətl etmişən bildin kimi?*

*Yerbəyerdən vurdular tənə oxun çəkdi qəmi,
Gördi zalim geyzilə qalxar şərar Muxtaridən.*

*Söylədi ol dəm Əmiri-ədlərvər, ey fəsad,
İntiqamın vaxtıdır öz zülmüvi gəl eylə yad,
Necə öldürdün şahənşahi, danış, etmə inad,
Qorxma ki hər nitqüvə var ixtiyar Muxtaridən.*

*Açdı nitqin lənətə gəlmiş o şeytan çakəri,
Söylədi: «Meydanda çün gördüm İmami-Məzhəri,
Başını aldım nişan boynuna vurdum xəncəri,
Ta ayırsın şahi-dini ruzigar-Muxtaridən.*

*On iki zərbətlə yıxdım, taki çökdüm sinəyə,
Bəs ki qanun ol imamın mən axıtdım ərsəyə,
Pak bədəndən ayırıb başın keçirdim nizəyə,
Dinləməkçün nalə-ahi, zari-zar Muxtaridən.*

*Həm mənim əmrimlə Nofəl etdi Əbbasi hədəf,
Zərbətiylə hər iki qolu tənindən oldu dəf,
İstəyimlə Münqəz etdi Əkbəri qətlü tələf,
Bəlkə kim kəm olmasın dərdü qubar Muxtaridən.*

*Hərmələ ol dəm ki aldı Əsqərin hülqün nişan,
Ol zinazadə bir oxla etdi könlüm şadiman,
Xeymədə ol dəm anası eyliyərdi əlaman,
Dad edib imdad dilərdi bəvüqar Muxtaridən.*

*Ol Ömər kim Qasimin qan eylədi gül peykərin,
Şamə yetcək ol ləinin yüz kəz öpdüm əllərin,
Rəzmigahda çünki o göstərdi zülmün bədtərin,
Bildirdi ki, bu babidə min nalə var Muxtaridən.*

*Olmadı İbni Ziyadü Xuli əmrimdən kənar,
Həm Ömər Səd təşnələr qaninə çəkdi intizar,*

*Kərbəladan Şama tək düzdüm hərəmlərdən qatar,
Etmədim bu karidə bir zərrə ar Muxtaridən.*

*Zeynəbi üryan dəvə üstündə xar etdim, nə xoş,
Üç yaşında bir qıza, dəşti məzar etdim, nə xoş,
Zülm ilə bimar imami tari-mar etdim, nə xoş,
Baxmadım istər kömək xürdü kübar Muxtaridən.*

*Yetdi çün Şümrün sözü itmama susdu, ol ləin,
Gördü ki, zar ağlamaqdan hali yoxdur möminin,
Üz-gözü cırmış tamam qan içrədirlər müslimin,
Şümrə istərlər cəzanı səd Həzar Muxtaridən.*

*Durdu çün təxti-ədalətdən Əmiri-Küfəyan,
Qaş dügün, alnı qırış, ağlamaqdan çeşmi qan,
Üz tutub ərşə dedi: ya Xaliqi-hər dücahan,
İzn ver qopsun cəhənnəm şöləbar Muxtaridən.*

*Müxtəsər zalimlərə verdi cəza, aldı qisas,
Etdilər gah nizəvü gah ox ilə onlar təmas,
Bir cəza verdi ki, olmaz bu cəzayə bir qiyas,
Zülmə qarşı intiqam oldu şüar Muxtaridən.*

*Soltan, eylə daima zikrin belə aşıqlərin,
Həqq yanında alidir cahi ona sadıqlərin,
Gözləmək vacibdir izzin izzətə layiqlərin,
Necə ki ibrətlə şiə şad olar Muxtaridən.*

MİRZƏ HƏSİB QÜDSİ BAKILI

*Gəlib dərgahüvə bir əbdi miskin,
Zəlili natəvanü zarü qəmgin,
Behəqqi Mustəfai şahən şəhi-din,
Əqisna ya qiyasəl müstəqisin.*

*İmamım çün Əliyyəl Mürtəzadur,
Muinim Fatimə Xeyrünnisadur,
Qiyamətdə dəlilim Müctəbadur,
Əğisna ya qiyasəl müstəğisin.*

*Qalan nəşi yer üstə xarü üryan,
Olan öz qanına meydanda qəltan,
Be həqqi şahi məzlumi ləb ətşan,
Əğisna ya gıyasəl müstəğisin.*

*Yoxumdur bir nəfər ənsari ya rəbb,
Olubdur gözlərim xumbəri ya rəbb,
Bi həqqi abidi bimari ya rəbb,
Əğisna ya gıyasəl müstəğisin.*

*Ki tağ ərşi ülumin mehri mahi,
Mühəmməd Baqir əhli-din pənahi,
Be həqqi Cəfəri Sadiq ilahi,
Əğisni ya gıyasəl müstəğisin.*

*İmamim Museyi Kazimdir rəhbər,
Xorasanın qəribi xəlqə sərvər,
Be həqqi nuri paki ali Heydər,
Əğisna ya gıyasəl müstəğisin.*

*Müqəyyər olmaz ona hər kəs şəqidir,
İmami hədiyü kamil Təqidir,
Məni biçarəyə Hadi Nəqidir,
Əğisna ya gıyasəl müstəğisin.*

*Ki gəldi bəndeyi zarün fəğanə,
Bağısla Əsgəri Şahi-cahanə,
Mühəmməd Mehdiyi-Sahib Zəmanə,
Əğisna ya qiyasəl müstəğisin.*

*Xəzandan çün solar gülzari-halım,
Olur matəmsərə bəzmü cəlalim,
Geyərlər qarəmi əhli əyalim,
Əğisna ya ğiyasəl müstəğisin.*

*Libasimi soyar ğəssal təndən,
Edər əndamimə zivər kəfəndən,
İnəyət istəram ol vəqt səndən,
Əğisna ya ğiyasəl müstəğisin.*

*Aparar nəşimi ya rən cənani,
Qoyarlar qəbrə cismi-natavani,
Ki bir də görməram nuri cəhani,
Əğisna ya ğiyasəl müstəğisin.*

*Yolumu çox gözətlər gülüzarim,
Dübarə mənzilə düşməz güzarim,
Üzümə bağlanır babu məzarim,
Əğisna, ya qiyasəl müstəğisin.*

*Olub həddən füzun çünki günahim,
Yetibdir ovci çərxə dudi ahim,
Yoxumdu səndən ayrı bir pənahım,
Əğisna, ya ğiyasəl müstəğisin.*

*Məni salma Xudavənda cəhimə,
Kədayəm gəlmişəm babü kərimə,
Ümüdüm çoxdur rəhmanu rəhimə,
Əğisna, ya ğiyasəl müstəğisin.*

*Fələk çox eylədi azari Qüdsə,
Çəməndə əndəlibü zari Qüdsə,
Xudavənd, apar gülzari-Qüdsə,
Əğisna, ya ğiyasəl müstəğisin (qeyd.35).*

SEYİD ƏLİ ƏKBƏR OCAQ NEJAD

*Əli şəmsi şərəf şiri-Xudadır,
Əli bəhri-kərəm miri-hüdadır.*

*Əli simayi həq ruhi-vilayət,
Səxavət mənbəyi eyni-səxadır.*

*Nizami-xilqətə mənayı bəyyin,
Əli nuri-zəmin, nuri-səmadır.*

*Əli, məşuqi-rəbb, Mövludi-Kəbə,
Kəmalı lütfidir məhzi ətadır.*

*Əli şərti-qəbuli-zöhdi-iman,
Vücudi məxfəri Ali-Əbadır.*

*Əli məuzi-riza, dəryayi rəhmət,
Sədaqət məxzəni kani-vəfadır.*

*Əbul-əytamu yaru mustəməndan,
İmamül müttəqi müşkül quşadır.*

*Əli Faruq, miyani həqqi-batıl,
Fəna-fillahdi həqqə fədadır.*

*Adı məzlumi-tarixi-zəmanə,
Özü şərhə hədisi «mən bəka»dır.*

*Məqami silmidə təslimi mütləq,
O Mövlə fatehi «qalə bələ»dır.*

*Həqiqət məzhəri əbdi həqiqi,
Təriqi həqqə arifdir, fənadır.*

*Verən sovti duast ərşə zınət,
Səfayi səcdəsi eynü sənadır.*

*Yapış Seyid Əlinin damənindən,
Vilayət daməni rəmzi-bəqadır.*

ƏLƏMDAR MAHİR

*Saqi, insaf eləsən nitqi-gühərbar açaram,
Edərəm bəzi müəmmaları izhar, açaram,
Sınəmin sandığını, olsa xiridar, açaram,
Şer ilə mərtəbeyi-Heydəri-Kərrar açaram,
Mən onun tərifinə, bir dili-şəhvar açaram.*

*Gədi təbim yenə ilhamə gətir mey, saqi,
Qərəzim var mey edim nuş, peyapey, saqi,
Varmı səndə məni məst etməyə bir şey, saqi,
Eşq camın mənə lütf etsən əgər, ey saqi,
Mürtəzadən sənə guş etməli koftar açaram.*

*Həsrəti-meylə keçib, ömrüm olub tən, saqi,
Tut əlimdən yetişim mətləbimə mən, saqi,
O qədər qəmliləri eyləmişən sən, saqi,
Mən deyən tək məni məst eyləyə bilsən, saqi,
Vəsfi-mövladə açıb dil, sənə əsrar açaram.*

*Açmışam mən, elə bir əhli-vəfa söhbətini,
Adəmə vacib olubdur ki, tuta hörmətini,
Verə bilməz, onun hər şair olan qiymətini,
Bir rəcəzlə özü qoy bildirə şəxsiyyətini,
Mən desəm düz demərəm, boş yerə bazar açaram.*

*Mən Əliyəm, yer üzündə elə bir şahəm mən,
Xilqətin sirrinə vaqif olan agahəm mən,
Yoxsula, sailə, məzluma ümüdğahəm mən,*

*Yadda saxla adımı, bil ki, Yədullahəm mən,
Xaçpərəstdən əl atıb, izn ola, zünnar açaram.*

*Çoxu məzluma verib, qane olan azə, mənəm,
Nəfəsimlə çevirən qış gecəsin yazə, mənəm,
Həm şəriət, həm ədalətdəki əndazə, mənəm,
Şəhri-elmə, bu həqiqətdü ki, dərvazə mənəm.
Açmağa həm də bu dərvazəni, həmvar açaram.*

*Nə qədər elm var aləmdə, sərəsər bilirəm,
Tovratı Həzrəti Musayə bərabər bilirəm,
İncili körpəliyimdən belə yeksər bilirəm,
O kitablar ki, səmadən enib, əzbər bilirəm,
Lovhi-məfhuzdə, bir-bir nə xəbər var açaram.*

*Xeyli yüksəkdə durur mərtəbəmiz aləmdən,
Yetə bilməz ora bir kəs xələfi-Adəmdən,
Mən Məsihadən, anamsa ucadır Məryəmdən,
Məni dünyayə gətirsin deyə, naməhrəmdən,
Onu gizlətmək üçün Kəbəyə divar açaram.*

*Mən səxavət sözünü eyləmişəm dildə şüar,
Hatəmi-Tai mənə qibtə edər leylü nəhar,
Göstərən dəmdə səxa, bilmərəm əsla miqdar,
Həq yolunda verərəm sailə süfrəmdə nə var,
Doğrayıb nəfsimi imanıma iftar açaram.*

*Olmuşam mən elə bir sevgilinin müştəqi,
Döndərib insana hökmilə qara torpaqi,
Nurdan xəlq eləyibdir məni nur Xəllaqi,
Gün çıxandan qabaq ol nur ki, tutar afaqi,
O mənəm sübh durub aləmə rüxsar açaram.*

*Saqiya, rəhm elə ver badə meyi-vəhdətdən,
Bəlkə badən bizi azad eləyə qəflətdən,*

*Qəmi-dünyanı atıb, qurtulalım zillətdən,
Mahirəm, təhimə gər sayə düşə qüdrətdən,
Bu dili Həzrət Əli vəsfinə təkrar açaram (63).*

**HACI ARİF BUZOVNALI
YA MÖVLA**

*Ədalətdən xəbərsizdir cahən meydanı, ya Mövla,
Yenə gəl Zülfüqarın çək, əlin qurbanı, ya Mövla.*

*Baxan görmür, görən bilmir, bilən dinmir, əcaibdir,
Zülüm başdan aşır, şeytan alıb dünyanı, ya Mövla.*

*Cahana mərifət dərsin keçir napüxtə qafillər,
Cəhldən az qalib insan yesin insanı, ya Mövla.*

*Çevirmişlər ticarət dininə Xeyrülbaşər dinin;
Hərə öz nəfsinə uyğun açır Qurani, ya Mövla.*

*Seçilməkçün, sayılmaqçün və sair iftixar üçün,
Dəb olmuşdur ziyarət Kəbəyi-ülyanı, ya Mövla.*

*Yazıblar daş-divar üstə İlahi kəlmələr amma,
Ürəkdə saxlayırlar izz ilə şeytanı, ya Mövla.*

*Uzanmış saqqalı nadanların ağı gödəldikcə,
Mühəmməd dininin əldən gedib səhmanı, ya Mövla.*

*Bəşər qanın içən cəllad nə bilsin kimdi Seyfullah,
Hidayət etməyin artıq keçib dövrünü, ya Mövla.*

*Məhəbbət, mərhəmət bitsin, qurulsun ədl divanı,
Dəyişsin «Qadirü Qəhhar» «Rəhim Rəhmanı», ya Mövla.*

*Adım Arif, özüm qarşında bir Qənbər misalı qul,
Fəda olsun sənə canım, qəbul et canı, ya Mövla.*

MİRZƏ DAHI

*Əs-səlam, ey Şahi-Mərdan, əs-səlam,
Cövhəri-can, cani-Quran, əs-səlam.*

*Ey çalan ərşi-məhəbbətdə qanad,
Eyləyən aləmləri ismiylə şad,
Varmı bir kəs almiya səndən murad,
Çox mahalı etdin asan əs-səlam,
Əs-səlam, ey şahı-Mərdan, əs-səlam.*

*Ey olan mövludunun yüz hikməti,
Yer üzündə qadir Allah qüdrəti,
Kində vardır fəthi-Xeybər şöhrəti,
Dillərə sığmaz bu dastan əs-səlam,
Əs-səlam, ey şahı-Mərdan, əs-səlam.*

*Həzrəti Musaya Harun yar ikən,
Yavər oldun Əhmədi-Məhmudə sən,
Nazil oldu sureyi-insan sənə,
Padişahi-cinni-insan əs-səlam,
Əs-səlam, ey şahı-Mərdan, əs-səlam.*

*Hər iki dünya sənirlə şad olar,
Gəlsə eşqin can evi abad olar,
Qüssəvi, qəmdən könül azad olar,
Olsa gər zülfündə mehman əs-səlam,
Əs-səlam, ey-şahi-Mərdan, əs-səlam.*

*Ey Qədiri-Xum ilə məşhur olan,
Hikməti aləmlərə məstur olan,
Zatı nur, qəlbi, vücudu nur olan,
Nuri-iman, nuri-Yəzdan əs-səlam,
Əs-səlam, ey şahı-Mərdan, əs-səlam.*

*Gövhəri cani-cahansan, ya Əli,
Aşikarsan, həm nihansan, ya Əli,
Külli-xəlqə imtəhansan, ya Əli,
Gəldi Xalıqdən bu fərman əs-səlam,
Əs-səlam, ey şahi-Mərdan, əs-səlam.*

*Yandıran hikmət çırağın dəhridə,
Bilməyən bütlər sorağın dəhridə,
Hey çəkən Allah fərağın dəhridə,
Məzhəri-xəllaqi-sübhan əs-səlam,
Əs-səlam, ey şahi-Mərdan, əs-səlam.*

*Kim sənə yetmişə, yetmiş vəhdətə,
Kim dönüb səndən düşübdür kəsretə,
Ölçü sənsən əhli-nari cənnətə,
Küfr ilə imana mizan əs-səlam,
Əs-səlam, ey şahi-Mərdan, əs-səlam.*

*Dil ki, həqqin şəminə pərvanədir,
Versə varın şənivə əfsanədir,
Çün ki, həqqin sən kimi bir danədir,
Daneyi-gülzari-ürfan əs-səlam,
Əs-Səlam, ey şahi-Mərdan, əs-səlam.*

*İsmi-əzəm oldu namın Dahiya,
Abi-gil Quldur, Qulamın Dahiya,
Vacib olmuşdur səlamın Dahiya,
Al cavabın eylə ehsan əs-səlam,
Əs-səlam, ey şahi-Mərdan, əs-səlam.*

**MƏLEYKƏ QƏMLİ
MÖMİNLƏR ƏMİRİ HƏZRƏTİ ƏLİ**

*Peyğəmbərə həmdəm oldu hər anda
İslam üçün qılinc çaldı cahanda.*

*Canişin seçildi Qədiri-Xumda,
Möminlər əmiri Həzrəti Əli.*

*Düzlükdür, imandır bütün qazancı,
Yaradan Allahdır onun inancı.
İslamın yolunda çaldı qılıncı
Möminlər əmiri Həzrəti Əli.*

*İslam dünyasında şimşək tək çaxdı
Tanrının ziyası qəlbinə axdı,
Dünyaya islamın gözüylə baxdı,
Möminlər əmiri Həzrəti Əli.*

*Xudanın şiridir, möminin şahı,
Cəmi möminlərin nicat, pənahı,
Bütün varlığıyla sevdi Allahı
Möminlər əmiri Həzrəti Əli.*

*Bizlərə bir örnək yaratdı Allah
Söylənər adına həm qüdrətullah.
Allahın əlidir, həm də Eynullah,
Möminlər əmiri Həzrəti Əli.*

LA ƏDRİ BİR ŞEİRİN TƏRCÜMƏSİ

*Ey könül, hər an demək gərək, ya Əli!
Nə hər an, bəlkə an-ba-an demək gərək, Ya Əli!*

*Sidqi-ürəklə həmişə onu yad etdi,
Hər yerdə, hər məkanda dedi: «Ya Əli!»*

*O an ki, bir ruhu Adəmə üfürdülər,
Ayağa qalxdı Adəm dedi: «Ya Əli!»*

*O an ki, Nuh tufan dalğasından aman istədi,
Təvəkkül etdi və hər an dedi: «Ya Əli!»*

*Musanın əlində əsa əjdahaya döndü
Şübhəsiz gəlib orada dedi: «Ya Əli!»*

*Ölünün canı heç vaxt diri olmazdı,
Yəqin İsa ibn Məryəm dedi: «Ya Əli!»*

*Rəsulullah qeyb pərdəsindən eşitdi,
Bir nida gəldi, o da dedi: «Ya Əli!»*

*O an ki, sübhan vəhy nüzulunu buyurdu,
Mələk ilkin nəfəsdə dedi: «Ya Əli!»*

*Əli Kəbədə peyğəmbərin çiyində,
Addım atdı və əvvəl dedi: «Ya Əli!»*

*Onun başına nə vaxt təsir edəndə şəmşir,
Gümanındır, ibn Mülcəm dedi: «Ya Əli!» (64).*

ƏZİZ PÜNHAN
MÖVLA ƏLİNİN (Ə.) ŞƏNİNƏ MƏDH

*Ey dəlili-Kibriya, ey ümmətə Mövla Əli,
Ey olan müşkülküşa dünyavı həm uğba Əli.*

*Zati-pakundan sənün heyrandu nəfs natiqə,
Səndən heç vaxt olmayıb xali, fəna dünya Əli.*

*Elmi-Adəm babi-elmində çü dərya qətrəsi,
Adəm üçün sən deyildin əlləməl-Əsma Əli?!*

*Kəştیی-Nuhə nicat verdin ki, ta qərq olmaya,
Nuh heyrandır sənə, sənsən ona «ləvla Əli».*

*Olmasaydı zülfüqarın-tiğ la seyyun əgər,
Dini-islam ruşd tapmazdı ola xəzra Əli.*

*Aşikara səs gəlirdi ol Öhüddə vəsfüvə,
Nəğməyi-soti mələkdən «la fəta illa Əli».*

*Mən özüm heyranü sərəkərdanəm hər bir felüvə,
Olmuşam eşq aləmində valehi-şeyda Əli.*

*Etiqadım günbəgün artır cəlalü rütbüvə,
Bab elmilə olubsan mərdi-müstəsna Əli.*

*Ver Əziz Pünhanə bu elm nəhayətdən bir az,
Qoy ola qəlbi onun elmilə ta əhya Əli (126).*

HACI MİRSALAM MÜASİR

*Şəmuva daim dolannam, ya Əmirəlmöminin!
Atəşi-eşqində yannam, ya Əmirəlmöminin!
Sən «Əmirəlmömininsən», yoxdu səndən özgəsi
Bilsə kim, vallahi dannam, ya Əmirəlmöminin
Getdiyin yoldur Peyğəmbərdən qalan yol bizlərə,
Mən səni sərdar sannam, ya Əmirəlmöminin!
Dini-İslam tapdı vüsət zəhmətinlə günbəgün,
Getdiyin rahə inannam, ya Əmirəlmöminin!
Əhli-beyti-Müstəfasən on bir övladınla sən,
Bilməsəm oda qalannam, ya Əmirəlmöminin!
Fatimə binti-Məhəmməd oldu zövcən, mərhəbə!
Qul kimi əmrə dayannam, ya Əmirəlmöminin!
Şiri-Yəzdansan, Peyəmbər nəslinin sarvanısan,
Deyərəm, heç vaxt usanmam, ya Əmirəlmöminin!
Oxuyub «Nəhcül-bəlağə», həm də «Divani-Əmir»,
Xabi-qəflətdən oyannam, ya Əmirəlmöminin!
Sən ki, babi-elmi-hikmət, vaqifi-elmi-lədu, n
Eylədin hər elmi itmam, ya Əmirəlmöminin!*

*Olmadı dünyaya meylin, sevmədin dünyanı sən,
Duz-çörəklə eylədin şam, ya Əmirəlmöminin!
Səbrin ilə elmin ilə, aqlın ilə müxtəsər,
Çoxlu azqınlar olub ram, ya Əmirəlmöminin!
Məzlumun dostu, mədədkarı, həqiqət aşiqi,
Haqq ilə verdin sərəncam, ya Əmirəlmöminin!
Bilmədi, əfsuz, zamanə əhli qürbü qədrüvi,
Mən bu rəftarə utannam, ya Əmirəlmöminin!
Çox bəlalər çəkdi başın haq yolundan dönmədin,
Haqq səninlə tapdı aram, ya Əmirəlmöminin!
Oldun ev dustağı, ya mövla, Peyəmbərdən sonra,
Mən bu halından talannam, ya Əmirəlmöminin!
Bir qulami-kəmtərinindir Müasir xəstədil,
Dərdlərinə sən çək əncam, ya Əmirəlmöminin! (65).*

HACI YUSİF

*Cahanda dövri-qədimdən binası var Əlinin!
İlahi möcüzədən ibtidasi var Əlinin!*

*Özündən əvvəl onun nuru gəldi dünyaya,
Sevindi şəninə göylər, ziyası var Əlinin!*

*Birinci dəfə o parlaqlığa Adəm baxdı,
Səmadə gördü yazılmış bəqası var Əlinin!*

*O gün ki, Kəbədə dünyaya gözlərin açır o,
Deyildi: - Aydı, günəşdən şuası var Əlinin!*

*Boyandı cümlə cahan nura Əli nurundan,
Yazıldı tarixə bir ad, səfası var Əlinin!*

*Kəsəndən ağı o Tovhidə canın etdi fəda,
Onunla fəxr edib İslam, şücası var Əlinin!*

*Ədalət əhli olanlar dedilər: - həqdir Əli,
Nə qədri var bəşəriyyət, nidası var Əlinin!*

*Kəməli, hikməti, elmi şüar olub çünki,
Ona bu dərsi verən Mustafası var Əlinin!*

*«Mən Əlidən Əli məndən» - demişdir Ustadı,
Nübüvvət ətrini duymuş zəkası var Əlinin!*

*Onunla tapdı şərəf, izzət imamət elmi!
Həmişə təsdiq ediblər, dühası var Əlinin!*

*Yanıbdı eşqinə pərvanələri illərlə,
Yenə də yanmağa çox aşınası var Əlinin!*

*Sevərsə kim onu qəlbən, əsirgəməz canın,
Yolunda ölməyə saysız fədası var Əlinin!*

*Onun bu cazibədar eşqinin nədir sirri,
Əsir olan bu qədər mübtəlası var Əlinin!*

*Şücaət, elmi səxasın görən riyə bilməz,
Gələr bu fikrə, Xudadan qidası var Əlinin!*

*Fəqirə, sailə daim sədəqə paylardı,
Rüku halında üzükdən ətəsi var Əlinin!*

*Zəfər ilə başa vurmuş bütün savaşları o,
Odur ki, «Şiri-Xuda», «La fəta»sı var Əlinin!*

*Onunla kim ki, müxalif olub bu dünyadə,
Həsəd çəkib ürəyində, bəhası var Əlinin!*

*Qədiri-Xumda o kəslər ki edib beyət ona,
Demişdi sonra: - Əbəs iddiası var Əlinin!*

*Hücum çəkib evinə beyətini istədilər,
Deyildi: « - Etməsə hər gah cəzası var Əlinin!*

*Zəmanə dövr elədikcə onun da artdı qəmi,
Başında gör nə qədər macərəsi var Əlinin!...*

*Öləndə Fatimə göylər də qara geymişdi,
Sevindi yerdəkilərdən: - Əzası var Əlinin!*

*Əyildi səcdəyə sübhün nəməzin etsin əda,
Göründü qanə boyanmış əbası var Əlinin!*

*Həsənə zəhri verənlər «kədər»ilən dedilər:
-Ciyəri parə olan Müctəbası var Əlinin!*

*Gələndə mahi-Mühərrəm gəlir xəyalə hər il,
Hüseyni qanə batan Kərbəlası var Əlinin!*

*Bu yer üzündə onun yoxluğuna «yox» demərəm,
Nə qədri hüccəti sağdır, sədəsi var Əlinin!*

*Ona itaət edən axirətin həll eləyər,
Dübarə dərk edər orda vəfası var Əlinin!*

*Çəkinmə sən də bu gün səs ver Əlinin səsinə,
Yetər o dadına hər an şəfası var Əlinin!*

*Sənin də əcrini Yusif, verər o «Amin» de,
Həmişə Rəbbinə layiq duası var Əlinin!*

*Sən Əli aşiqisən, üzmə Əlidən əlini,
Nə mətləbin olur olsun dəvası var Əlinin! (66).*

MÜZƏFFƏR ŞÜKÜR MƏCHUL

*Mən Yunusa yoldaş oldum,
Başımda Mövlamın eşqi,
Harda dönüb bir daş oldum
Daşımda Mövlamın eşqi!*

*Surətim min yol üzlənib,
Dilim yox yerdən sözlənib!
İçimdə Mövlam gizlənib,
Dışında Mövlamın eşqi!*

*Məni bu dağlar böyütdü,
Ağlar könlümü eyitdi!
Dışım dünyalar üyütdü,
Dışimdə Mövlamın eşqi!!*

*Bir quşam azalmaz dənim,
Çöllərdə bitmiş kəfənim!
İşim ahu zardır mənim,
İşimdə Mövlamın eşqi!*

*Qanad oldum haqq quşuna,
Heyran qaldım oxuşuna,
Çəkdi məni ağuşuna
Duşumda Mövlamın eşqi!*

*Əzəl qəlbim töküldü,
Sonra toxumum əkildi,
Qüdrət qələmi çəkildi,
Qaşında mövlamın eşqi!*

*Gecə oldu gündüzlərim,
Susuz mey verdi düzlərim,*

*Ağladı qanlı gözlərim,
Yaşında Mövlamın eşqi!*

*Ömür coşqun, həyat laldı,
Verən verdiyini aldı!
Arxada yollarım qaldı,
Qarşımda Mövlamın eşqi!*

*Məchulam haqqı sormağa,
Qonmuşdum əlvan bir bağa,
Eş oldum qara torpağa,
Eşimdə Mövlamın eşqi!*

* * *

*Kərbəlaya gedən zəvvar,
Uzaqdı hər bəla səndən.
Adın İdris peyğəmbərdi,
Xoş oldu Kərbəla səndən!*

*Bulaqları Abi-Kövsər,
Baş əymiş daşına qeysər,
Allah eşqinə müjdələr
Çatdı əhli-hala səndən!*

*Gördün Rəbbimin qulunu,
Həzrət Abbasın qulunu,
Orda Məhəmməd yolunu
Sordu ərşi-əla səndən!*

*Kərbəla Mövlamın yurdu,
Dövrəsi növbənöv nurdu,
Mələklər hər nə var sordu,
Qoymadı söz qala səndən!*

*Getdin xanlar xanı kimi,
Yardımlı Şamanı kimi,*

*İmam Hüseyn qanı kimi,
Göyərsin tər lala səndən!*

*Haqq özü Məchula həyan,
Dərdimizi eylə bəyan,
Bəlkə bir ayeyi-Quran,
Düşə kəmtər qula səndən!*

*Ötmə bu dərd ilə, bülbül,
Dərdli qürbətdə gül bitməz!
Ara güllərdə Allahı,
Eys-ışrətdə gül bitməz!*

*Könlümüz dərdli bülbüldür,
Mələklər saçı sünbüldür,
Gözüm firqətli bir güldür,
Ağlar firqətdə gül bitməz!*

*Mövlamun gözləri dalğın,
Ömür yorğun, cahan solğun,
Hicrətin qədəhi dolğun,
Baği-vəhdətdə gül bitməz!*

*Uzanmış haqqına əllər,
Əsirkən Mövladan yellər.
Axmasa Tanrıdan sellər,
Acı həsrətdə gül bitməz!*

*Nə bir fərmanı, bir əmri,
Fələk təstindədir xəmri,
Qərib çöllərdədir ömrü,
Demə xəlvətdə gül bitməz!*

*Cahan solmuş hekayətdir,
Könül sevdası adətdir,*

*Nə gördüm hüsnü vəhşətdir,
Saqın, vəhşətdə gül bitməz!*

*Əyilmiş Məchulun qəddi,
Bu da Mövlaya növbətdi,
Əcəl bir dürlü sərhəddi,
Yazıq, sərhəddə gül bitməz!*

GƏLMƏZ

*Behiştə-ələmə etmiş güzər bu canfəza, gəlməz,
Sərasər qanlı paltarda qılıb cümlə əza, gəlməz,
Qələm olmuş şəhid qollar çox istər bir yaza, gəlməz,
Zimistana dönüb yazı, xəbər versən yaza, gəlməz,
Bahar ağlar, açan güldən alıbdır bir cəza, gəlməz.*

*Asılmış qanlı köynəklər ucundan qanlı şəmşirin,
Qalıb Zeynəb gözü yaşlı, xədəngilər atıb tirin,
Günahsız qumlar üstündə asıb birin, kəsib birin,
Qırıldı yarı yoldaşı o həmrəzin, o həmsirin,
Gecikdi bəs nədən, yoxsa verib baş bir qəza, gəlməz.*

*Töküb göz yaşların ağlar mələklər can havasından,
Ölümsüz bir ölüm yağmış yerə möhnət səmasından,
Nicat yox qanlı başlara o birəhmin davasından,
Fərat qanla yuyar daşın, yanar çöllər nidasından,
Görünməz Cənnətül-Məva, Əliyyül-Mürtəza gəlməz.*

*Qılınclar toqquşan dəmdə qaraldı asıman cümlə,
Əbdülləhl Qazı İmam Hüseyinə etdi bir həmlə,
Dedi öpmüş boğazından babam min işveyi-qəmlə,
Qılınca çəkdi boynundan paralandı bütöv kəmlə,
Ya Hüseyin deyər dillər, boyanmış qan fəza, gəlməz.*

*Alışdı göylərin altı, fəraqdan Kərbəla yandı,
Qızardı gözləri Şümrün, od aldı hər bəla yandı.
Buludlar çıxdı cövhərdən bu dərdə mübtəla yandı.
Dolaşdı ruhu göylərdə, bədən başdan cüda yandı,
O düşmən gərdişin bəlkə fələk birdən poza, gəlməz.*

*Soruşdu qardaşı nakam, balam harda qalıb, Zeynəb,
Hüseyni qanlı əllərdə, özü darda qalıb Zeynəb.
Əli üzdə şırım açmış, bəlalarda qalıb Zeynəb,
Asılmış qanlı saçından, havalarda qalıb Zeynəb,
Toxunmuş qanlı şəmşirə, dönüb hər can buza, gəlməz.*

*Yezid bir damcı su verməz, yaralanmış bədən ağlar,
Ürəklər payimal olmuş, gələn ağlar, gedən ağlar,
Nə bitsə qanlı göl içrə, həmin yerdə bitən ağlar,
Yazılmış göylərə qanla, göy ağlar, yerlə tən ağlar,
Gələr Ay, Gün, gələr, billah, o gəlməz, hakəza, gəlməz.*

*O dilsiz qanlı çöllərdə tutuldu sağü solları,
Qılıncla Həzrət Abbasın kəsildi incə qolları,
Behiştə feyziyəb etdi, mələklər öpdü olları,
Qapandı yerlə göy birdən, qəfil bağlandı yolları,
Açılmaz müslümə bir də bu sirli dərvaza, gəlməz.*

*Müzəffər Şükr ilə Məchul gözündə qanlı yaş ağlar,
Canından canı ayrılmış, başında min təlaş ağlar,
Göz ağlar, kiprik ağlar hey, çəkilməmiş qarə daş ağlar,
Yaranmış qanlı göllərdə kəsilməmiş qanlı baş ağlar,
Axar çöl qanlı yaşında, pozulmuş əndaza, gəlməz.*

HÜSEYNİN KƏRBƏLASI

*Qızıldandır Hüseynin Kərbəlası,
Qızıl qandır Hüseynin Kərbəlası!*

*Evlər fəğan dərd, möhnət havada,
İtirmiş rəngini göylər səfada.
İslam gülü bitmiş hər binəvada,
Qızıl qandır Hüseynin Kərbəlası,
Qızıldandır Hüseynin Kərbəlası.*

*Bir mehr ilə ağlar məhbub da gəlsin,
Peyğəmbər rızası Eyyub da gəlsin,
Yusif qan içində Yəqub da gəlsin,
Qızıl qandır Hüseynin Kərbəlası,
Qızıldandır Hüseynin Kərbəlası!*

*Çəkib göydə quşlar da fəryad ağlar,
Yad bağda gül bitirmiş xoryad ağlar,
Əcəm ağlar, qara bağlar yad ağlar,
Qızıl qandır Hüseynin Kərbəlası,
Qızıldandır Hüseynin Kərbəlası.*

*Qanlı başa möhnətdi yer havası,
Yoxdur yaralı canların dəvası,
Gəlsin bura Məhəmməd (ə.) Mustafası,
Qızıl qandır Hüseynin Kərbəlası,
Qızıldandır Hüseynin Kərbəlası.*

*Göylər qan ağlayır, yerlər də laldır,
Qanlı qum layları aşüftəhaldır.
Qaldır başın, Hüseyin, şahənə qaldır.
Qızıldandır Hüseynin Kərbəlası,
Qızıl qandır Hüseynin Kərbəlası!*

*Gün çıxmış yanğısı cahana düşmüş,
Qan ağlayıb hər yan fəğana düşmüş,
Açıb gözün səhər də qana düşmüş,
Qızıl qandır Hüseynin Kərbəlası,
Qızıldandır Hüseynin Kərbəlası.*

*Cahan evi əhli-vücuda candır,
Can olduğu Məhəmmədə (s.) əyandır,
Günahsız qanlara düşmüş zamandır,
Qızıldandır Hüseynin Kərbəlası,
Qızıl qandır Hüseynin Kərbəlası!*

*Kəfər eşqə zərbə çalmış dərindən,
Həzrət Abbas yaralanmış sərindən,
Körpələrin ox dəymiş ciyərindən,
Qızıl qandır Hüseynin Kərbəlası,
Qızıldandır Hüseynin Kərbəlası!*

*Getdi kafər, islam dünyada qaldı,
İçdi – abi-həyat rəyada qaldı,
Şümr yolda payı-piyada qaldı,
Qızıldandır Hüseynin Kərbəlası,
Qızıl qandır Hüseynin Kərbəlası.*

*Min zülm ilə can çıxmış cövhərindən,
İslam gülü bitirmiş qan yerindən,
Rəvnəq tapıb cahan ərlər ərindən,
Qızıldandır Hüseynin Kərbəlası,
Qızıl qandır Hüseynin Kərbəlası!*

*Məchul, çağır sözün tüğyana gəlsin,
İslam bülülləri bu yana gəlsin,
İmam Hüseyin qanı bəyana gəlsin,
Qızıl qandır Hüseynin Kərbəlası,
Qızıldandır Hüseynin Kərbəlası!*

QANLI YAŞ

*Didəm necə bəs ağlamasın qan, Əliəkbər,
Oldun quru torpaqlara mehman, Əliəkbər!*

*Yetmiş iki başlar kəsilib yan-yana durdu,
Oldu hamısı qanlara qəltan, Əliəkbər!*

*Sən bir baban uğrunda canı odlara saldın,
Oldu bu cahan başına meydan, Əliəkbər!*

*Yanmış yaradı canlar, aman, su deyib ağlar,
Yandım dedin, ey gözləri giryan Əliəkbər!*

*Qanlı yarana ağladı quşlar da havadan,
Məlul dayanıb sızladı hər yan, Əliəkbər!*

*Düşdü yaralı torpağa qanlı başın, ey can,
Qəm qafiləsin çəkmədi karvan, Əliəkbər!*

*Qumlar səni yandırdı ciyər qan ilə dolmuş,
Söndürmədi bu yangını neysan, Əliəkbər!*

*Şəms ilə Qəmər durdu bu canın keşiyində,
Bəxşiş elədin İslama bir can, Əliəkbər!*

*Cahı-cəlalı pozdu viran ömrü sabahın,
Yadırdı səni qanlı bu hicran, Əliəkbər!*

*Ahın ucalıb qalxdı göyə Kərbübəladan
Getdin yaralı dərd ilə cavan, Əliəkbər!*

*Bacın saralıb söylədi qardaş vay amandı,
Zalım sənə bir vermədi aman, Əliəkbər!*

*Göylər tutulub qanına öz rəngini gördü,
Rəng aldı qanından gülü reyhan, Əliəkbər!*

*Məchul canımı mən də bəla seylinə saldım,
Sındırdı qəza vermədi imkan, Əliəkbər!*

«YARALANDIM, BACIM ZEYNƏB»

*Düşmən tutdu yolumuzu,
Kəsib getdi qolumuzu,
Tikan aldı solumuzu,
«Yaralandım, bacım Zeynəb»*

*Atamdan tutmadım əhval,
Qılınc altda dayandım lal,
Yanım yerdə, özüm bihal,
«Yaralandım, bacım Zeynəb!»*

*Qara zəncir biləyimdə,
Gülüm soldu ürəyimdə,
Yaram çoxdur kürəyimdə,
«Yaralandım, bacım Zeynəb»!*

*Canım qanlı xiyabanda,
Kömək yoxdu bu yabanda,
Qanım axdı biyabanda,
«Yaralandım, bacım Zeynəb»!*

*Gecəm, səbhüm olub zarı,
Zalım bülbül seçib xarı,
Yuyan yoxdu bu qanları,
«Yaralandım, bacım Zeynəb»!*

*Su deməkdən dilim yandı,
Kəsib cəllad neçə candı,
Quru qumlar batıb qandı,
«Yaralandım, bacım Zeynəb»!*

*Dərdimi qanım ağlasın,
Yoxdu həyanım ağlasın,*

*Qızaran danım ağlasın,
«Yaralandım, bacım Zeynəb»!*

** * **

*Yenə min cövlan eyləyir,
Duman dağlarda, dağlarda!
Qanlı yağılar dolaşır
Yaman, dağlarda, dağlarda!*

*Dardayam hardadı Düldül,
Saçından asılıb sünbül,
Bahara yetmədi bülbül,
Aman, dağlarda, dağlarda!*

*Keçirdim ömrün çoxunu,
Görmədim insan toxumu,
Sınəmə vurmuş oxunu,
Kaman, dağlarda dağlarda!*

*Yaralı bülbül oxuyur,
Açan güllər qan qoxuyur,
Bayquşa məskən toxuyur,
Zaman, dağlarda, dağlarda!*

*Zəhər yağdı can müşkünə,
Şeytan daş atmış köşkünə,
Göyərsin Allah eşqinə,
İman, dağlarda, dağlarda!*

*Nə sızlarsan, qara günlüm,
Şikəstə Məchula yönlüm,
Olmağa müntəzər könlüm
Şaman, dağlarda, dağlarda!*

* * *

*Gəl, gəl dayaq dur sən mənə, ey Şah-Mərdan, öldü gəl!
Günahsız yerdə can verib külli müsəlman öldü, gəl!*

*Həqiqət oldu yurdunda gördüyüm dərdli rəylər,
Nədən bu odlu torpaqda tutub od, yandı dünyalar!
Qızıl bir qanə qərq oldu gözümdə qanlı dəryalar,
Babam, səndən nişan qalmış o şöhrət, o şan öldü, gəl,
Günahsız yerdə can verib külli müsəlman öldü, gəl.*

*...Buzovna, Mərdəkan, Qala, Şəki, Şirvan qan ağlasın,
Dağılsın düşmənin yurdu, gecə, gündüz qan ağlasın.
Mərəndə Səlməsa yetsin xəbərlər, Zəncan ağlasın,
Qurtarsın düşmən ağzından olmadı imkan, öldü, gəl!
Günahsız yerdə can verib külli müsəlman öldü, gəl.*

*...Sağalmaz yüz sığal olsa, Müzəffər, şükr ilə dərdin,
Nə qədri gizlin ağlarsan düşər dildən-dilə dərdin,
Alıb pərvanələr hökmün, yaxıldı qəndilə dərdin,
Gecə-gündüz qan ağlayıb könlümdə üsyan öldü, gəl!
Namərd əlində can verib külli müsəlman öldü, gəl!*

ƏLİYYÜL – ƏLA

Dünyadan çox vaxtsız getmiş istedadlı bir yazıçı vardı: Əfrayıl Məhərrəmov. O həm də şair idi. Soruşanda ki, «Əfrayıl, necəsən?», deyərdi: «Əliyyül-Əla!.

*Ucaboy, enlikürək, qəddi əliyyül-əla,
Deyərdi bir nəfəsə yeddi «əliyyül-əla»!*

*Ürəyi gül kimi, bir eldən alınmış qələmə,
Suvarıldı o çinar, bitdi əliyyül-əla!*

*Yana bildikcə elə şam kimi yandı, yandı,
Uzanan əllərə də yetdi əliyyül-əla!*

*Bu tikanlıqda o da nalə çəkib çırpındı,
O da bir bülbül olub ötdü əliyyül-əla!*

*Baxıram dünyaya mən dərdlər ilə yüklənmiş,
Ayrılıqdan çəkilən səddi əliyyül-əla!*

*Yaramaz dünyada ki, yer ilə yeksan oldu,
Batdı min yaxşı belə, itdi əliyyül-əla!*

*Oyanıb düşdü yada beş gün tez, beş gün gec,
O nəfəs ki, tükənib bitdi əliyyül-əla!*

*Dil açıb hardasa Həvvə danışır Adəmlə,
Neçə xəttatdan qalır xətti əliyyül-əla!*

*Bir ömür bəxş elədi ömrü uzun dünyaya,
Bir ömür ki, mənası, məddi əliyyül-əla!*

*Nə könül qırdı, nə ev yıxdı gözəl qəlbiylə,
Əliyyül-əla gəlib, getdi əliyyül əla! (99).*

QƏDİMƏLİ ELOĞLU YA ƏLİ

*Əvvəl vardın, yenə varsan,
Möminlərə dostsan, yarsan.
Aləmə külli-ixtiyarsan,
Sirrixudasən, ya Əli!
Allah, Məhəmməd, ya Əli!*

*Peyğəmbərin özü sənsən,
Kəlamı sən, sözü sənsən,
Elmin görən gözü sənsən,*

*Pirixudasən, ya Əli!
Allah, Məhəmməd, ya Əli.*

*Dara düşsən, amanımsan,
Umudumsan, gümanımsan,
Mənim dini imanımsan,
Şirixudasən, ya Əli!
Allah, Məhəmməd, ya Əli!*

*Ömrüm, günüm, anım sənsən,
Ürəyim sən, qanım sənsən,
Candan əziz canım sənsən,
Mehrixudasən, ya Əli!
Allah, Məhəmməd, ya Əli!*

*Bir xəstəyəm, dəva səndə,
Bir zəliləm, şəfa səndə.
Mən bivəfa, vəfa səndə,
Sihrixudasən, ya Əli!
Allah, Məhəmməd, ya Əli!*

*Haqq danışdın dilində sən,
Haqqın haqlı yolunda sən,
Zülfüqarı əlində sən,
Hürrüxudasən, ya Əli!
Allah, Məhəmməd, ya Əli!*

*Məzlumlara aman oldun,
Zalimlərə yaman oldun,
Sən imami-zaman oldun,
Nuruxudasən, ya Əli!
Allah, Məhəmməd, ya Əli!*

*Sən haqnansən, haqq sənnəndi,
Ətək səndə, əl məndədi,*

*Qədiməli qul bəndəndi,
Quluxudasən, ya Əli!
Allah, Məhəmməd, ya Əli!*

KƏRƏM KÜRQIRAXLI ƏLİDİR MƏNİM

*Allah Məhəmməddən sonra həyatda,
Sultanım həm xanım Əlidir mənim.
Lap tutsa cahanı şöhrətim-şanım,
Şöhrətimlə-şanım Əlidir mənim.*

*Peyğəmbər yolunda şirü-nər olan,
Əndamı müşk-ənbər, nəfsi tər olan.
Fatimeyi-Zəhraya laiq ər olan,
Həm dinim, imanım Əlidir mənim.*

*Körpəcə Qasimdı ən ağır yasım,
İmam Zeynalabidin son iltimasım.
Həsənim, Hüseynim, Həzrət Abbasım,
Sahibi-zamanım Əlidir mənim.*

*Kərəm o ötüşən müşkül əyyamda,
Qaldı gözlərimdə arzu da, kam da,
Sirat körpüsündə axır məqamda,
Ən son ümidgahım Əlidir mənim.*

ƏLİ

*Haqqı bu dünyada gəzənlər bilsin,
Əli ədalətdi, ədalət Əli.
Küllü kainatda bərabəri yox,
Əli səxavətdi, səxavət Əli.*

*Xudanın sevinci onun bəsidə,
Peyğəmbər hörməti təntənəsidə.*

*Həyanın yeganə nişanəsidir.
Əli ləyaqətli, ləyaqət Əli.*

*Kim Hüseyn yasına yaş qoymayıbsa,
Yolunda daş üstə, daş qoymayıbsa,
Hər kim ayağına baş qoymayıbsa,
Olacaq yanında xəcalət Əli.*

*Peyğəmbər yanında o, şiri-nərdi,
Hər ötüşən anı din İslam dərdi.
On bir övladını qurban göndərdi,
Əli cəsarətli, cəsarət Əli.*

*Haqsızlıq görəndə bağırını didən,
Məhəmməddən ötrü ölümə gedən,
Bütün ömrü boyu ibadət edən,
Əli ibadətli, ibadət Əli.*

*Cəmi imamların əzəl başıdı,
Hüseyn matəminin qanlı yaşıdı.
Məkkə, Mədinənin qara daşıdı,
Əli ziyarətli, ziyarət Əli.*

*Ən böyük möhnətli ün aləmində,
Çalış kölgəsində sin, aləmində.
Kərəm dünya bilsin din aləmində.
Əli imamətli, imamət Əli (78).*

NAMİQ MİRƏLİ
XƏLİFƏ HƏZRƏTİ – İMAM ƏLİ (ə)

*Peyğəmbər elminin, Əli qapısı,
Oldu ki, parladı islam dünyası!
Hər qapı açılıb örtülən zaman,
Doğru bir aləmi dərk edir insan.*

*Orda sadəlikdi hər kəsin payı,
Hava tək bəxş olur çox şey havayı.*

*Həzrətin gözüne görünəndə ac,
Könlünü ağladıb əzab ehtiyac.
Ya özü ac qalıb, hər an susardı,
Ya da, ac kəsləri tez doyurardı.
Xəlifə olsa da varlı elində,
Kasıb gün görərdi sadə evində,
Kasıblıq yükünü duyub anlayan,
Olmuşdur kasıbın qeydinə qalan.
Bərabərlik, düzlük, halallıq deyə,
İslam bayrağını ucaltdı göyə.
İmamətlik ona bəxş olan zaman,
Səxavət qazandı Allah nurundan.
O nurdan güc aldı, elmi kamalı
Daha da nurlandı nurlu camalı.
Qurandan nur alıb köməyə gələn,
Dər edib görənə, oldu görünən.
Neçə əsrlərdən gəlir sorağı
Onu yaşadıbdır halal olmağı.
Oldu millətlərin azadlıq adı,
İslama bağladı doğmanı, yadı!
«Kasıb evində də qəribdi», deyən,
İnsana insanlıq, saflıq diləyən,
Peyğəmbər eşqinin gül-çiçəyidir
İnsanlıq yolunun gələcəyidir!
İmamlar atası, Həzrəti İmam
Allahın əmrilə alovlanan şam.
Xəyalən qonubdur pak ürəklərə,
Ya imam, ya Əli kömək ol deyə,
Çağırısan hər zaman gəlir köməyə!
Çatdırır hər kəsi duza, çörəyə.
Xəlifə olsa da xoş adətindən
İlham almış, fəqir səadətindən.*

*Gecələr köksündə nur saçmış ürək,
 Kasıb bəndələrə paylamış çörək.
 Həmişə, hər zaman Əli hikməti,
 Açıq söyləmişdir hər həqiqəti.
 İmamı olmuşdur neçə millətin,
 Ziyası olmuşdur sözün, söhbətin.
 Bayrağa çevrilib əllərimizdə,
 Nəğməyə çevrilib dillərimizdə.
 İslama çağırır bəşəriyyəti,
 Birliyə səsləyir bütün milləti.
 İmanı güc alıb Allah nurundan,
 Özü yola dönüb, nur olduğundan
 Yoluna üz tutur, bu gün hər insan,
 Allahın əmriylə yol gedir asan.
 Şüura, idraka sahib olanlar,
 Allah birliyinə əl uzadanlar,
 Gərək əməlində haqqa bələnsin,
 Dini təbliğ edib imana gəlsin.
 Əməldə başqa cür, sözdə başqa cür,
 Olanlar, qanında canı çürüdür.
 Oxucum, Qurana bağlan Əli tək,
 Olsun haqq yuvası sinədə ürək!
 Quran ayəsini oxuyan hər kəs,
 Surədən-surəyə göstərib həvəs
 Allah kitabını duyacaq dərin,
 Sahibi olacaq saf əməllərin.
 Əməlində gülsə halallıq hər an,
 Zəkana günəş tək nur saçar Quran.
 Əli tək nümunə olsa hər insan,
 Kasıblıq torunda, boğmaz, şirin can,
 Bərabərlik, düzlük qələbə çalar,
 Zəhmətlə, hünərlə gülər halallar!
 Əlinin əlində İslam bayrağı,
 Sülhsevər kəslərin olmuş dayağı!
 Bütün bəşəriyyət sülhə versə səs,
 Dağılıb məhv olar şər adlı qəfəs! (104).*

HÜSEYN KÜRDOĞLU

QOŞMA

*İslama qılıncla Əli yol açdı,
Ağlı çıraqlı tutdu, dili yol açdı.
Cəhalət dağına çapdı, dağıtdı,
Külüngü yol açdı, beli yol açdı.*

*Əli döyüşürdü sabah eşqinə,
Bəşər üz tutduğu dərğah eşqinə,
Alov saçılırdı Zülfüqarından,
Allahın adıyla, Allah eşqinə.*

*Əli-Məhəmmədin fəxri, qüruru,
Əziz kürəkəni, gözünün nuru.
Kəskindir sözü də Zülfüqarı tək,
İmanı dupduru, qəlbi dupduru.*

*Tanrı sevgisidir Əlinin gücü,
Məsləkinin gücü, yolunun gücü.
Ona neyləyəcək Əbu Süfyanın,
Hiyləsinin gücü, pulunun gücü.*

*Əlidir İslama tunc qala quran,
Bir əlində qılnc, birində Quran.
Yaraqlı cəhalət nə dəhşət imiş,
Odur cəhalətin belini quran.*

*Peyğəmbər dizinə baş qoyan pəri,
İslam incisidir, tanrı cövhəri.
Fatimə dünyanın yaraşığıdır,
Hələ doğulmamış onun bənzəri.*

*Allah aşiqinin qəlbi düz gərək,
Allahın şənində inci söz gərək,
Allahu heç yanda göz görə bilməz,
Allahu hər yanda görən göz gərək.*

*Əlinin ürəyi tanrı həvəsli,
Fatimə gül üzlü, çiçək nəfəsli,
Əlinin başına qılnc çalanın,
Bütün yer üzündən kəsildi nəsl.*

ŞAİR SİFYARİ DİLXUN (TƏBRİZLİ)

ƏLİCAN

*Ecazünə aləm sənə heyrandı Əlican,
Ziynətli adın dərdlərə dərmandı Əlican.*

*İxlas ilə hər kim dəri ümmidünə gəlsə,
Olsa nəzəri lütvən o, sultandı Əlican.*

*Dildən sevərəm mən səni, sən də məni istə,
Eşqində sənə bu ürəyim qandı Əlican.*

*Eşqində bu canım sənə qurban ola xoşdur,
Bir can nədi, min can sənə qurbandı Əlican.*

*Bu qəlbi-həzinimdəki mehrin mənə bəsdir,
Sənsiz mənə bu qəlb evi zindandı Əlican.*

*Zahid mənə çox vəsf elədi bağı-behişti,
Eşqin mənə bir rövzeyi-rizvandı Əlican.*

*Peyğəmbərin həmrəhi sən oldun şəbi-merac,
Bu nöqtə hamı xalqa nümayandı Əlican.*

*İbrahimə sən nari gülüstan eləyibsən,
Hər müşgül əlində sənın asandı Əlican.*

*Həm bətni səməkdə sən idin Yunisə Munis,
Bu eyni həqiqətdi nə böhtandı Əlican.*

*Acizdi sənın mədhini yazmaqda qələmlər,
Kim bir gecədə qırx yerə mehmandı Əlican.*

*Aləmdə sənın məclisi tədrisinə lüğman,
Hikmətdə hələ tıfli dəbistandı Əlican.*

*Hikmətdə, cəlalətdə sənın yoxdu nəzirin,
Xadim sənə Davudu-Süleymandı Əlican.*

*Övsəfanı tərif eləyib Xaliqu Sübhan,
Şahid sözümə ayeyi-Qurandı Əlican.*

*İncildə, Tövratidə var ismi-şərifin,
Hər dövrü adın zinəti dövrəndi Əlican.*

*Xəndəkdəki, sən düşməni bir həmlədə yıxdın,
Ondan sonra küfrün evi virəndi Əlican.*

*Kəhvarədə sən Əjdəri böldün iki parə,
Bu sehr deyil, qüdrəti-Yəzdəndi Əlican.*

*Kəbə evi aləmdə şəraf tapdı sən ilən,
Miladın ilən qibleyi-imandı Əlican.*

*Məcnun edib eşqin məni divaneyi-eşqəm,
Məskən mənə səhravü biyabandı Əlican.*

*Sifyəri Dilxunə özün bir nəzər eylə,
Biçarə olub dərdi fərvəndi Əlican.*

VƏLİYYULLAH KƏLAMİ ZƏNCANİ
HEYDƏRİLƏR

*Mahi – taban Əli,
Şəhi – mərdan Əli.
Cani – canan Əli,
Güli – rizvan Əli.
Ya Əli, ya Əli, sənə qurban Əli.*

*Ey təvəllüd tapan anadan Kəbədə,
Sənin əksin görür hər baxan Kəbədə.
Var yüzün cəlvəsi cavidan Kəbədə,
Xanəzadi-Xuda-ruhi-reyhan Əli.*

*Sən bizə taci – sər sənə biz çakərik,
Ətəyin dutmuşuq qapuva nökrək,
Dildə nuri-vila adını səslərik,
Kərəm et ey məhi-bürəci-ürfən Əli.*

*Sən Hüseynin canı bizə ehsan elə,
Vardı çox dərdimiz ona dərman elə,
O gözəl qəbruvə bizi mehman elə,
Biz gədayi-dərik səndə sultan Əli.*

*Oğlun Əbbas adın səslərik hər zaman,
Ona vabəstədi ağa, bu cismü can,
Yaz özün təzkirə gələ bu karivan,
Kərbəladə olaq dərdə dərman Əli.*

*Ruzi-eydi-Qədir fəthi-bab eylədi,
İftixari rüsul inqilab eylədi.
Özünə canışın intixab eylədi,
Dedi mövladı bu nuri-Quran Əli.*

*Seyyidi biz sənə arzu hal etmişik,
Etimad eşqi və malü sal etmişik.
Ya Əli səsləyib xəsmi lal etmişik,
Qorxudanmaz bizi şərri-dövrən Əli.*

*Sənə kim bəndədi, adı payəndədi,
Düşmənanı-Əli xar və şərməndədi,
Dusitani-Əli ondan eyməndədi,
Yaz «Kəlamı» sənə eylər ihsan Əli.*

HEYDƏRİ MƏN ÇOX İSTƏRƏM

*Məsti-vilayi-Heydərəm – Heydəri mən çox istərəm,
Təşneyi-cami Kövsərəm – Heydəri mən çox istərəm,
Heydəriyanə nökrəm – Heydəri mən çox istərəm,
Əl ətəkindən üzmrəm – Heydəri mən çox istərəm,
Qəbrə gedincə səslərəm, - Heydəri mən çox istərəm.*

*Lalə deyər Əli, Əli, Jalə deyər Əli, Əli,
Mahilə dövrəsindəki halə deyər Əli, Əli.
Məscidu minbər eyliyib nalə deyər Əli, Əli.
Mehdi üzündə kim baxar xalə deyər Əli, Əli.
Səslə dil etməsin vərəm, Heydəri mən çox istərəm.*

*Nəşri-peyam edəm gərək yoxsa qələm cəri olar,
Həqq sözi yazmasam ürək atifədən bəri olar,
Heydəri kim çox istəsə hər işi Heydəri olar.
Heydəri olsa hər cavan qeyrətə müştəri olar.
Dildə yazar hünərvərəm, Heydəri mən çox istərəm.*

*Ərz elə yari-itrətim mədrəki-eşqim əldədi,
Hamı əsiri-Mehdidi gözləri bir gözəldədi,
Yazdır adın bu dəftərə nöqtə əqəl və dildədi.
Namünışan ölər gedər vallahi iş əməldədi,
Hey demə xəlqə sərvərəm, Heydəri mən çox istərəm.*

*Kim desə mən vilaiyəm səndə bir imtahan elə,
Çıxmasa imtahanidən tez tanı az ziyan elə.
Silli vilayətə görə vursalar nuşu-can elə,
Olma yalançı pəhləvan şialigin əyan elə,
Söylə səfiri-Səfdərəm, Heydəri mən çox istərəm.*

*Əhli-yəqin diyər Əli hami deyən diyər Əli,
Mürşid olub mələklərə ruhil-əmin diyər Əli,
Qəmçilər altda Fatimə qəlbi gəmin diyər Əli,
İndidə guiya olub nəqşi-zəmin diyər Əli,
Səslir imamə yavərəm, Heydəri mən çox istərəm.*

*Ey bizə müşrik ad qoyan üf ola etiqadüzə,
Heydərin ismi-əzmin Fatimə örgədib bizə,
Yüz dutub imtahan günü üç yüz o mərifətsizə,
Söylədi, qanım axsada Heydəri vermərəm sizə,
Tabeyi əmri rəhbərəm, Heydəri mən çox istərəm.*

*Ey qapıma alov vuran, xaneyi-vəhyi yandıran,
Heç bilisən əmoğluma kimdi bu gün kömək duran,
Fatiməyəm, yaralıyam qanımı yox dayandıran,
Eybi yox öldürün məni kimdi sizə söz andıran,
On bir imamə madərəm, Heydəri mən çox istərəm.*

* * *

*Bu söz fərəh əfzadı fərmayışı Tahadı,
Taha sözü ərzişdə çun lölöi Laladı,
İbləğ eliyib xəlqə bir cümlə ki zibadı,
Agah olun ey ümmət əmrim sizə Mücradı
Mən hər kəsə mövlayəm, Heydər ona mövladı.*

*Heydər əsədullahdı bir adı Yedullahdı,
Taci səri xəlqəllah yari Səmədullahdı,
Həm mərifəti çoxdu həm mötəmidullahdı,
Rükni hərəməllahdı zikri Əhədullahdı,*

*Məmuriyətim əlan iblağı təvəlladı,
Mən hər kəsə Mövlayəm, Heydər ona mövladı.*

*Heydər bilisuz kimdi? Gəmlərdə müqavimdi,
Hammuzdan alıb sibqət Allah özü alimdi,
Həşrə kimi darayi şəxsiyyəti daimdi,
On bir balası hüccət axırdaki Qaimdi,
Aləmdə fəqət Kəffvi Siddiqeyi Kübradı,
Mən hər kəsə mövlayəm, Heydər ona mövladı.*

*Külli rüsülün nəslə öz sülblərindəndi,
Ammə mənim övladım Heydər şəcərəsindəndi,
Gülzari-vilayət başı firdovsi bərinəndi,
Quranın Əli ağah zirü zəbərindəndi,
Gəncineyi imandı ayineyi-təqvadı,
Mən hər kəsə mövlayəm, Heydər ona mövladı.*

*Quranda ki ayata tovsifi riza vardı,
Hər ayənin altında bir kənzi xəfa vardı,
Bismillaha Quranda gər nöqtəyi-ba vardı,
Əlfatihə ta ənnas çox mədhu səna vardı,
Misdaqı təmam ayat bu ayəti-üzmadı,
Mən hər kəsə mövlayəm, Heydər ona mövladı.*

*Ey mührim olan hüccac bu hökmi cədirimdi,
Hər kəs gedə hər şəhrə məmuri səfirimdi,
Avizəyi-guş olsun peyğami-Qədirimdi,
Mən Xosrovi-lövlakam Heydərdə vəzirimdi,
Mənlən onun imzası hər yerdə bir imzadı,
Mən hər kəsə mövlayəm, Heydər ona mövladı.*

*Kim Heydəyə yar olsa Allaha olub hami,
Hər kəs onu incitsə inkar edib İslami,
Söz vəhyi-ilahidir dildən atın Əbhami,
Məndən yetirin külli dünyaya bu peyğami,*

*Danişgəhi xilqətdə hər elmə bu daradı,
Mən hər kəsə mövlayəm, Heydər ona mövladı.*

*Tahayi əminəm mən bu sözlər əmanətədi,
Təkid edirəm qövlüm qövli-əhədiyyətdi,
Gər eyləməsəm elan nöqsani-risalətdi,
Mənzur bu sözlərdən iblaği-vilayətdi,
Dəryayi-vilayətdə gövhər bu dılaradı,
Mən hər kəsə mövlayəm, Heydər ona mövladı.*

*Ey şiayi-varəstə iczeyləmə hər pəstə,
Pəstiyi büləndidə əvvəl Heydərə vabəstə,
Mövlayə adın yazdır sərbəzi kəmə bəstə,
Gör kimlər olub qurban bu ali məram üstə,
Poşti-dəri-suzanda qurban ona Zəhradı,
Mən hər kəsə Mövlayəm, Heydər ona Mövladı.*

*Ey saliki həqq rəhi-ürfan nə çətin yoldu,
Səndən sora zərfiyyət peymanələri doldu,
Ol səhnə çıxıb yaddan bərnamə bərəks oldu,
Dərbari vila yandı gülzari-vəfa soldu,
Hərçəndi buyurmuşdun qədri Əli əladı,
Mən hər kəsə Mövlayəm, Heydər ona Mövladı.*

ƏLİ DÜŞMƏNİDİR

*Bilisən kim zər üzük taxsa Əli düşmənidir,
Özgə namusuna kim baxsa Əli düşmənidir.*

*Əcnəbi ali-Əlinin gər əsasın dağıdır,
Günbədü barigəhü səhnü binasın dağıdır,
Vardı bir iddədə peyğəmbər əbasın dağıdır,
Kim yerə bəzr nifaq əksə Əli düşmənidir,
Abrusin birinin töksə Əli düşmənidir.*

*Ey cavan sən ki tapıbsan rəhi-diyni şərəfi,
Kəbədən baş bilisən günbədi şahı-Nəcəfi,
Diqqət et gör nədi aləmdə Əlinin hədəfi,
Bilisən kim yolu gəc getsə Əli düşmənidir,
Əmdilə tərki-namaz etsə Əli düşmənidir.*

*Günbədü səhn şairdi gərək hifz oluna,
Ona kim baxsa gedə şahı-vilayət yoluna,
Bu sözü ümmübənin yazdı Əbəlfəzl qoluna,
Yəni kim rəxti-vəfa soysa Əli düşmənidir,
Fatimə oğlunu tək qoysa Əli düşmənidir,*

*Qorxuram qurtara ömrüm yuxudan gec oyanax,
Vay əgər həşridə vəhhabi səfində dayanax,
Düşməni-Fatimədə odda yana, bizdə yanax,
Həccədə getsə ribaxar Əli düşmənidir,
Həqqi kim eyləsə inkar Əli düşmənidir.*

YA HEYDƏR

*Məhdini bilər sərvər hər kəs desə ya Heydər,
Damanə yığar gövhər hər kəs desə ya Heydər.
Quranə olar əzbər hər kəs desə ya Heydər,
İtrətdən alar zivər hər kəs desə ya Heydər.
Ya Heydəru ya Səfdər.*

*Heydər güli-cənnətədi ayineyi-rəhmətədi,
Zikr eylə gözəl adın, bu zikr ibadətədi,
Heç şahə qiyas etmə bu şahı-vilayətədi,
Olmaz ürəyi müztər hər kəs desə ya Heydər.
Ya Heydəru ya Səfdər.*

*Gər Heydəri şurun var əlbətdə şuurun var,
Ayrı qapını döymə gör harda hüsurun var,
Get cənnətə bismillah çün bərki üburun var,
Göylərdə açar şəhpər hər kəs desə ya Heydər.*

*Gər təşnəyi-Kovsərsən sal məşkini dəryaya,
At lezzəti-dünyanı çat dövləti-mənaya,
Dünya malı ey tacir olmaz sənə sərmaya,
Sevda olu sudavər hər kəs desə ya Heydər.*

*Aləmdə olub hər kəs bir dilbərə vabəstə,
Zülmatı gəzən Xızrü İskəndərə vabəstə,
Həqdən dəm alıb olduq biz Heydərə vabəstə,
Əttafin edər bəvər hər kəs desə ya Heydər,*

*Kim şieyi-Heydərdi əsbahi-rical olmaz,
Dil bu adı örgəşsə qəbrində də lal olmaz,
Sinəndə medalın var heç böylə medal olmaz,
Bil başa qoyar əfsər hər kəs desə ya Heydər.*

*Biz şieyi mövlayıq əldə sənəd ziyba,
Əsli atamız Heydər məzlum anamız Zəhra,
Heydər dedi ya Zəhra, Zəhra dedi ya Mövla,
Zəhranı bilər madər hər kəs desə ya Heydər.*

*Yaz həqqi qələm qorxma biganə mücab olsun,
Heydər buyurub şiam çün gövhəri-nab olsun,
Zəhra buyurub nisvan pabəndi-hicab olsun
Namusunu hifz eylər hər kəsə desə ya Heydər.*

*Zəhra qapısı yandı ta yanmıya imanlar,
Heydər qolu bağlandı azad ola insanlar,
Bizdən əməl istərlər ey zində müsəlmanlar,
Şərti-ədəbi gözlər hər kəs desə ya Heydər.*

*Mən ya Əli səslənnəm can məhvi kəlamımdı,
Zahid nə tanır eşqi dildə bu peyamımdı,
Rahət gedərəm qəbrə çün Heydər imamımdı,
Görməz şərrəri-azər hər kəs desə ya Heydər.*

*Vicdanın elə qazı ey Heydər əhibbasi,
Müştəqi-Əli olsan saxla belə ehsasi,
Bil dəftəri-qəlbində var Heydər in zəsi,
Səqidən alar sağər hər kəs desə ya Heydər.*

*Dəryayi-şücaətdi Heydər salavatullah,
Heydər Əsədullahdı, oğlu əbi Əbdilləh,
Siymayı-Hüseyn gündi Əbbasi də taban mah,
Bülfəzlə olar nəkər hər kəs desə ya Heydər.*

*Əbbasə verib dərzi-isari həmin mövlə,
Əhyagəri-Qurandı sərləşkəri – Aşura,
Mövlə adını əlhəq Əbbas elədi əhya,
İslamə olar yavər hər kəs desə ya Heydər.*

*Həqq-həqq dedi meydanda tufan elədi Əbbas,
Öz eşqinə üşşaqi heyran elədi Əbbas,
Heydər kimi can dinə qurban elədi Əbbas,
Neylir qolu neylir sər hər kəs desə ya Heydər.*

*Güvəhisən sən ey Xudayi-Mürtəza,
Varım bu qəlbidə vilayi-Mürtəza.
Fələk deyər Əli, mələk deyər Əli,
Dilim yorulsada ürək deyər Əli.
Əli, Əli, Əli – Əli, Əli, Əli.*

*Gədayi-heydərəm, güləmi-heydərəm,
Əsiri-gəştəyi mərami-heydərəm.
Öluncə nəkəri məqami-heydərəm,
Ki şəhdən üstədi gədayi-Mürtəza.
Fələk deyər Əli, mələk deyər Əli.*

*Dolaşma müddəi, vilayət əhlinə,
Ki biz qarışmarıq şəqavət əhlinə,
Budur peyamımız şəmatət əhlinə,*

*Biz hazırıq olaq fədayi-Mürtəza.
Fələk deyər Əli, mələk deyər Əli.*

*Əlini Allahım ağa verib mənə,
Nə dərdim olsa gər, dəva verib mənə,
Xoşam bu neməti Xuda verib mənə,
Səfa verər dilə, səfayi-Mürtəza.
Fələk deyir Əli, Mələk deyir Əli.*

*O gün ki sındı baş, töküldü qan yerə,
Enibdi ərşidən, firiştəkan yerə,
Yıxıldı yaralı o qəhrəman yerə,
Gedibdi dizdəki qivayi-Mürtəza.
Fələk deyər Əli, Mələk deyər Əli.*

*Əlinin halına səmalar ağladı,
Firiştə dildə min nəvalar ağladı,
Evə çatıb xəbər balalar ağladı,
Fəqan ki gəlmədi – sədayi-Mürtəza.
Fələk deyər Əli, Mələk deyər Əli.*

HEYDƏRİN (Ə.) ƏLLƏRİNDƏDİ

*Heydəriyəm, hidayətim heydərin əllərindədi!
Məcdə vüqaro izzətim heydərin əllərindədi!
Qüdrətim olsa, qüdrətim heydərin əllərindədi!
Şiə deyər huviyyətim heydərin əllərindədi!
Çün sənəde vilayətim heydərin əllərindədi!*

*Xırdaca bir ürək varım həzrətə yarə vermişəm,
Yar böyükdü mən kiçik, del o nigarə vermişəm.
Daro – nədarimi həman çeşmə xumarə vermişəm,
Del dalısıyca vay deməm tən demə arə vermişəm,
Çün o ağır əmanətim Heydərin əllərindədi!*

*Heydəri Mustəfa (ə.) tanır, onu Murtəza tanır,
Kəffo Əlidi Fatimə hər üçünü Xuda tanır.
Kəbədən al Xuda səsin, ruhun əgər səda tanır,
Getdi evində aləmə beytə onu səfa tanır.
Yəni səfayə xelqətim Heydərin əllərindədi!*

*Bəndə nə arifəm nədə əbcədilən çalışmışam,
Bu ləhəbilə küsmüşəm, heydərilən barışmışam.
Səcdədə ya Əli deyib Əllahilən danışmışam,
Babə beheştə baxmışam, eşq oduna alışmışam.
Yazıb kilide cənnətim Heydərin əllərindədi!*

*Baxma şenasnamədə səbt olunub kocalıyəm,
Əsli evim Nəcəfdədi Heydəriyəm, vilaliyəm.
Şahim Əlinin oğludi, bax tanı Kərbəlaliyəm,
Xadime Murtəzaiyəm, Qənbərinə fəlaliyəm.
Rəddo qəbul xidmətim Heydərin əllərindədi!*

*Düşməni Əlini axtarır indidə bağlıya qolun,
İllət odur ki bağlayıb şialərə Nəcəf yolun.
Müntəzirane Heydəri əbr bəhar tək dolub,
Məhdi deyir zühur üçün Heydəre mültəci olun (qeyd.33).
Rəmzə hüzürə qeybətətim Heydərin əllərindədi!*

*Tac nədir sər olmasa, sər nədir sərvər olmasa.
Del nədir delbər olmasa, zər nədi zərgər olmasa.
Göydə günə nə hacətim, cəveye heydər olmasa.
Abe təhəri neylirəm, saqiye Kəvsər olmasa,
Came viladə şərbətətim Heydərin əllərindədi!*

*Bilsin o ki, pəs öz zühur rəcətə etiqadı var,
Məhdi də getsə torpağa din evinin emadi var.
Cəcət o vəqtdə başlanar yerdə vəliyyə, hadi var,
Ölməyəcəydi Murtəza ta be qiyamət adi var.
Yaz əbədi hökumətim Heydərin əllərindədi!*

*And ola ulya çatan mənziləto məratibə,
And ola lohe ərşidə dərc olunan mətalibə.
Pey aparanmıyıb bəşər şənə əbuləcaibə,
Abə həyat Əli verib şəxsən imame qaibə.
Gəlsə dəyər imamətim Heydərin əllərindədi!*

*Əli nekine Kəbədi, zinəte Məscidül-həram,
Leyk onun da zinəti öz qızıdur Əli məram.
Heydəri zində saxlayan Zeynəb olubdu vəssalam.
Kufədə nitq edib dedi nabi Qədir mənim babam (qeyd.34).
Zeynəbəm istinatəim Heydərin əllərindədi!*

*Düzdi ki, reştəyə soxən Zeynəbin əllərindədi,
Düzdi ki, tace pənce tən Zeynəbin əllərindədi,
İndi də qanlı pirəhən Zeynəbin əllərindədi,
Pərçəme fətə bul-həsən Zeynəbin əllərindədi,
Ruhu dəyər səlabətim Heydərin əllərindədi!*

*Heydəriyəm Əli canı, özgə məsirə getməyəm,
Zeynəbiyəm Hüseyn canı özgəyə xidmət etməyəm.
Bu ata, qız böyükdülər, heç birini kiçiltməyəm,
Zeynəb özü Əli yolun getdi dedi qayıtmayam,
Reştəyə istiqamətim Heydərin əllərindədi!*

*Öz qızı eftetah edən məktəbə bax de ya Əli!
Kufə və Şami fəth edən mokebə bax de ya Əli!
Mətnə əsasnameyə Zeynəbə bax de ya Əli!
Gör nə yazıb ürəklərə mətləbə bax de ya Əli!
Yazdı bəqayi dolətim Heydərin əllərindədi!*

*Zeynəbəm eşqidən mənə qüdrət ləm yəzəl gəlib,
Eşq yolunda içmişəm zəhr gəlib, əsəl gəlib.
Dərdin uzun qəsidəsi xatirimə əzəl gəlib,
Qəmlərə mən baş əyməyəm hər nə gəlib, gözəl gəlib.
Selseleye esarətim Heydərin əllərindədi!*

*Doxtərə Murtəza Əli Şamidə gərçə can verib,
Leyk həman diyaridə ali bir imtahan verib.
Kaxə Yəzidi titrədib, nitqi ora təkan verib.
Mən dedi Zeynəbəm mənə hubbe Əli təvan verib.
Tərbiyəte metanətim Heydərin əllərindədi!*

*İyirmi beş il evində gər xanəneşin olub Əli,
İyirmi beş ildə sayeye zillətə getmiyib vəli,
Zülmə baş əymib babam məndə baş əymərəm bəli.
Ale-Üməyyə qoymaram xar edə dine munzəli,
Hifze hərimə ismətim Heydərin əllərindədi!*

*Fatimə süd verib mənə həqdən himayət eylərəm,
İbn Ziyadı sındırıb, Mərvanə lənət eylərəm,
Hakime Şami xar edib qəlbə hökümət eylərəm,
Qarə çəkib xərabəni kaxə səfərət eylərəm,
Konkəreye səfəratim Heydərin əllərindədi!*

*Qanlı çölü alıb Hüseyin, Şamidə Zeynəbiyyədi,
Burda bizim səfirimiz bir balaca səbiyyədi,
Qara salıbdı başına adı onun Ruqəyyədi,
Heydəyə vardı nisbəti seyyidə, haşimiyyədi
Güldi, deyir tərvaətim Heydərin əllərindədi!*

*Həqqə çatar «Kəlamıya» kim ola Heydəyə düçar,
Rəmze kilide mərifət bil sədo dəhdi həftə çar.
Kərbubəlanı istiyən ya Əli səslüyüb qaçar,
Qəleye Xeybəri açan Kərbubəla yolun açar.
Təzkirəyə ziyarətim Heydərin əllərindədi!*

**«MƏFAXİRƏYİ HÜSEN (Ə.) VƏ ƏLİ Ə.»
ŞEİRİNDƏN BİR HİSSƏ. ƏLİ (Ə.)-İN DİLİNDƏN**

*...Əli buyurdu ya Hüseyin Əmirimöminan mənəm,
Lisani-sadiqin mənəm siratə pasiban mənəm.*

*Vilayətim ilahidir hökmü hökmran mənəm,
 Əbul-əimmədir adım gireh güşayi can mənəm.
 Kim öldürübdü Mərhəbi oğul o qəhrəman mənəm,
 Yıxan küfri zərbətim düçari-zillət eylədi,
 Mənə Qədiri-Xum günü müərrif oldu Mustəfa,
 Mənə Öhüddə Cəbrail oxudu şeiri-lafəta.
 Mənəm ki fəthi-Məkkədə həmasə eylədim bəda,
 Çıxanda duşi-Əhmədə özü buyurdu mərhəba,
 Yerə yıxanda bütləri dedim fəqət Xuda, Xuda.
 Məni görəndə müşrikin hamısı vəhşət eylədi.
 Mən əvvəlin kəsəm Hüseyn cahanda müslüm olmuşam,
 Hara gedibdi Müstəfa ona müləzim olmuşam.
 Çəkəndə Zülfüqarımı müzillü zalim olmuşam,
 Hayanda fitnə başlanıb cihadə azim olmuşam.
 Yetimlərin əlin tutub qülubə hakim olmuşam.
 Mələikini-asiman məniylə beyət eylədi.
 Əli buyurdu Cəfərin behiştə yoldaşı mənəm,
 Peyğəmbərin əmoğlusu vəziri, qardaşı mənəm.
 Üzükdü Kəbə aləmə vəli onun qaşı mənəm.
 Yeganə sehri Müstəfa cavanların başı mənəm.
 Əməllərə tərəzu var o kəffənin daşı mənəm,
 Gedər cəhənnəmə o ki mənə ihanət eylədi.
 Mənəm sirati müstəqim sualidə əninənəm,
 Cəza günündə Qaziyəm behiştə duzəxə qəsim,
 Üzük günündə vermişəm mənəm müsəlliyi kərim.
 Mənim qədəmlərim qəvi mənim nəfəslərim nəsim,
 Pənah sayəmə gələr sipahi kəhfə vərrəqim.
 Behiştə getsə kim diyər Əli şafaət eylədi.
 Xətərli gündə Müstəfa mənə veribdi pərçəmi,
 Onun yerində yatmışam edəndə əşqiya kəmin.
 O heydərəm tanır məni həm asimanü həm zəmin,
 Yetişməz elmimə mənim ümumi külli aləmin,
 Danış görək oğul Hüseyn verib kim Adəmin dəmin.
 Duaları mənə görə Xuda icabət eylədi...*

* * *

*... Gərçi heç gün bulud altında nihan olmayacaq,
Vəli Zəhra xanımın qəbri əyan olmayacaq.*

*Qəmli bir nöqtə vürar şialərin od dilinə,
Fatimə istəmədi qəbri cahanda bilinə,
Bax ziyarət sənədində suzumun niskilinə,
Balası Mehdi əgərçi ana qanın alacaq,
Qədri məchul qalıb, qəbri də gizlin qalacaq.*

*Ey Bəqiy, sinədə pünhan elə ismət sədəfin,
Qoyma düşmən tapa cananını şah-Nəcəfin,
Şəhpərin sındırıb əda o hümayi-şərəfin.
Göydə var caygəhi, məsnədi neylir Zəhra,
Qəbrinin heç daşı yox, günbədi neylir Zəhra.*

*Fatimə istədi gizlin qala həqq rovsən ola,
Möhsini verdi fəda, cani-Əli eymən ola.
Allahın düşmənidə hər kəs ona düşmən ola,
Yazdı divarə qaniylən mən Əli yavəriyəm,
Düşməz ərzisdən əyarım Nəbəvi gövhəriyəm.*

*Baxıram yollara bir gün gələcək Mehdi balam,
Qəbrimin gərdi gübarin siləcək Mehdi balam.
Bilmədi qədrimi dünya biləcək Mehdi balam.
Fədəkin qasibin ehzar edəcəək məhkəmədə,
Deyəcəək sillini kim vurub anam Fatiməyə.*

*Əmirəlmöminin ey hüccəti həqq şah-Mərdan,
Ola cani-dü aləm sən kimi mövlayə qurban,
Həbib-i-dilrübəsən-Əli müşkülgüşəsən,
Şüarım Əli, nigarım Əli, hamı dərdə dəvasən.*

*Qoyub dərgahüvə üz cümlə insanü firıştə,
Qəsimünnari vəl cənnəh məhəksən xübü ziştə.
Səni kim tapsa mövla, yol tapar baqi-behiştə.
Edərsən bir nigahiylə hami muri Süleyman.
Həbib-i-dilrübəsən, əzizi-Müstəfasən,
Pənahi-əhli-ələm, Əli müşkülğüşəsən.
Şüarım Əli, nigahım Əli, hamı dərdə dəvasən...*

SƏNƏDİ – MƏHƏBBƏTİ – AŞİQAN

*Ey küli-xirəd, eşqimə sənəd-yari mötəməd.
Ya Əli Mədəd.
Həm dilim deyir, həm əlim deyir, həm elim deyir
Ya Əli Mədəd.
Ey mənim düzüm, səndədi gözüm, tək budu sözüm
Ya Əli Mədəd.
Həm Mələk deyir, həm fələk deyir, bu ürək deyir,
Ya Əli Mədəd.
Mən ki torpağam, vəslə müştəğam, ey mənim ağam,
Ya Əli Mədəd.
Mən sənə qulam, sən mənə imam, qəbrüvə salam,
Ya Əli Mədəd.
İstərəm ağa, dərdimə dəva, adıva fəda,
Ya Əli Mədəd.
Ey şəhi-Nəcəf, ayəti-şərəf, bax mənə tərəf.
Ya Əli Mədəd.
Ey ənisi-raz, yari-dilnəvaz, kəştəi-namaz,
Ya Əli Mədəd.
Gör bu şivəni səslərəm səni, qoyma tək məni.
Ya Əli Mədəd.
Mehriban ağam, xəstə can ağam, tək qalan ağam,
Ya Əli Mədəd.
Mənbəi-Kərəm, cüveyi-hərəm, hamili-ələm,
Ya Əli Mədəd.
Yari-Fatimə, ərşə qaimə, munisi-həmə,*

Ya Əli Mədəd.

Can ǵarib aǵa, ǵamlə aşına, hüccəti-Xuda,

Ya Əli Mədəd.

Mən «Kəlamı»yəm, aşınayi-ǵəm, lütfün etmə kəm,

Ya Əli Mədəd (148).

ƏLİ MƏZLUME ALƏM

Əli kimdir, Əli şahe mükərrəm!

Əli kimdir, Əli həqqə müsəlləm!

Əli məfhume xelqəte ruhe adəm,

Əli tace sərə İsəbn bne Məryəm!

Əli rukno sutune ərşe əzəm,

Gözüm çıxsın, Əlidən vurmasam dəm.

Dilim yansın, adın zikr eyləsəm kəm.

Bizə Əllah ona xatir verib dəm,

Edib gördün ona xatir belin xəm,

O, oqyanusdur aləm fəqət nəm,

Pəs əz mərke rəsuləllahe xatəm.

Əli əyləşdi evdə tutdu matəm,

Üç ay ağlaşdı Zəhra ilə bahəm.

Oda getdi Əli qaldı fəqət qəm,

Əli kimdir? Əli məzlume aləm!

Əlini tapmasa kim, can tapanmaz.

İtirsə kim onu, rizvan tapanmaz.

Əlini tapmayan, irfan tapanmaz,

Əlisiz səltənət, sultan tapanmaz.

Əlinin münkəri rochan tapanmaz.

Belə müşkilqoşa loğman tapanmaz.

Əlidən ayrılan dərman tapanmaz.

Əli ərvahe ara ruhe mücəssəm!

Əlini səslə can çıxsın yadından,

O hüsnə bax cənan çıxsın yadından.

De ya mövla fəqan çıxsın yadından.

Mələle bi kəran çıxsın yadından.

*Əyalo, xaneman çıxsın yadından,
Məkin olma, məkan çıxsın yadından,
Zəmindən çıx, zəman çıxsın yadından,
Ötür naməhrəmi ol yarə məhrəm.
Əlini al xəbər azadələrdən,
Fəna fillah olan deldadələrdən!
Xilas et boynuvi qoladələrdən
Ubur etmə çıraqsız caddələrdən,
Düz ol örkəş səfani sadələrdən,
Ucalmaq dərsin al oftadələrdən,
De saqi ver məsəffa badələrdən,
Əlidir ruhe Kovsər cane zəməzəm.
Yoxeydi celve ərşin məşəlindən,
Koratin məxrəcindən, mədxəlindən,
Zamanın məziyo müstəqbəlindən.
Əli əmma Vareydi əvvəlindən,
Tutub meracidə Taha əlindən,
Deməm əfzəldi xətmul mursəlindən.
Xəbər alsan mələklər əfzəlindən,
Deyər Cebril, Əlidir məndən ələm.
Belə bilmə Əliyyəllahiyəm mən,
Əlinin bəndeyi dərgahiyəm mən.
Xuda şahiddi xətir xahiyəm mən,
O, mövlanın qubare rahiyəm mən.
Gereftare kəmənde ahiyəm mən,
Özüm öz dərdimin ağahiyəm mən.
Əgər baxsa gədalər şahiyəm mən,
Onun lütfi edər miskini hatəm.
Yatıb ruhim quşi böhran içində,
Dolandı ələmə imkan içində,
Əlini tapdı nəxlestan içində,
Eli bil keştdi tufan içində,
Münacati gəlir əfqan içində.
Çox oxşur Yusifə zindan içində,
Elə ağırlıq olub əhvali bərhəm.*

*Dedim başı düşüb gövğaye ağlur,
Zəkəriyyadi bu Yəhyayə ağlur.
Gəlibdi deldən aho vayə ağlur,
Gedib əldən məgər sərmayə ağlur?
Sora bildim qəme üzmayə ağlur,
Qəribə Kufədi Zəhrayə ağlur,
Əli sili dəyən simayə ağlur.
Edibdir qamətin Zəhra qəmixəm.
Əlinin tut sorağın qəzvələrdən,
Əli şəmşirin açmazdı kəmərdən.
Əli qurtardı Tahani xətdən,
Əlinin şekvəsi var üç nəfərdən,
Fəsade, ǵasebane fitnəkərdən.
Soruş dərdin onun əhle nəzərdən,
Və ya qana batan divaro dərdən.
Hələ kəşf olmiyub əsrare mübhəm
Əli rəhbərdi əhrare zəmanə,
Əli göz Kəbədə açdı cəhanə,
Əli mehrab içində batdı qanə,
Çatıb mənədə səs gərro bəyanə,
Mələklər çəkdi ahe aşıqanə,
Çıxıb pişvazə Zəhra yanə-yanə,
Əmoğlu gəl qəmin gəlsin bu canə,
Yaruvi bağlaram var məndə mərhəm.
Əli paylardi ehsan müstəməndə,
Yetimlər şad olardi hər gələndə,
Vurardi çöhreye eytamə xəndə.
Alardılar xəndə adın görəndə,
Deyərdi mən qəribəm həqqə bəndə.
Bəlali başına zərbət enəndə,
Yetimlər qaldı ac çox əncoməndə,
Adın kim bildi vurdu qarə pərçəm...*

**MÖVLA ƏLİNİN (Ə.) ÜMMÜL
HƏSƏNEYNİN (S.Ə.) FƏRAQINDA ZƏBANHALI**

*Munisim gedib əldən (2)
Düşdi Fatimə dildən (1),
Ey Əlinin Əllahi (2)!*

*Fatimə həyalidi, sinəmin medalidi.
Qüsl edən zaman gördüm, sinəsi yaralıdı.
Çıxdı sinəmin ahı, ey Əlinin Əllahi!*

*Qarətə gedib bağlar, yandı halıma dağlar,
Yarımın fəraqında, dörd balam qalıb ağlar.
Dərdimin yox agahi, ey Əlinin Əllahi!*

*Getdi doxtə peyğəmbər, qaldı bimoin Heydər,
Yox bir nəfər yavər, dövrəmi alıb qəmlər.
Dərk eylə yədullahi, ey Əlinin Əllahi!*

*Torpağa gedib Zəhra, neyləyim mən tənha?!
Qorxuram mənim ömrüm, tul ola Xudavənda.
Al bu ömre kutahi, ey Əlinin Əllahi!*

*Boş yerin görüb hər şəb, vay ona deyər Zeynəb,
Bağəban gözün yumdu, soldu güllərim ya Rəbb
Tapmıram o delxahi, ey Əlinin Əllahi!*

*Bivəfa olub ümmət, aləmi tutub möhnət,
Yatdı Fatimə rahət, çatdı Qunfuza xələt.
Məhv elə o qomrahi, ey Əlinin Əllahi!*

*Yare mehriban öldi, fəxre inso, can öldi,
Qüssədən qocaldım mən, Fatimə cavan öldi.
Batdı ismətin mahi, ey Əlinin Əllahi!*

ALİ MUHƏMMƏDİN (S.) TƏKBİRİ

*Peyame aşena Allahu Əkbər!
Surudu övliya Allahu Əkbər!
Şüare Murtəza Allahu Əkbər!
Tuizzu mən təşa Allahu Əkbər!
Verir ruhə səfa Allahu Əkbər!
Deyir əhle vida Allahu Əkbər!
De ba sote rəca Allahu Əkbər!*

*Yazılmış qolleye guhe hərədə,
Dele moştəqe Xətmul-Ənbiyədə,
Risalət cəlvəsi o uce əladə,
Nübüvvət nuri qəlbe Mustəfadə,
Peyğəmbər getdi merace moradə,
Edib seyre İlahi noh səmadə,
Bu səs xəlq oldu ərşə kibriyədə,
Təfəzzul Mustəfa (s.) Allahu Əkbər!*

*Peyğəmbər ki, rəise Ənbiyədi,
Ələstə mehrəme qalu bələdi.
Gözəl meraci ovce etiladi,
Ona səs verdi göylərdə minadi.
Qulaq asdi görüb səs aşinadi,
Dedi ya Rəbb bu səs ruha gəzadi.
Bu sənsən ya əmoğlum Murtəzadi?
Yenə gəldi səda Allahu Əkbər!*

*Həbibim ərşə gəl həqdir moinün,
Bura yoxdur yoli Ruhul-əminün.
Eşitdikcə səsi artar yəqinün,
Münəhzəhdə bu Rəbbəl-ələminün.
Danışmaz Xələq sout afərinün,
Həbibim söz mənimdi səs Əlinün.*

*Cəmalə bax işıqlansın həbibün,
Baxıb etdi nida Allahu Əkbər!*

*Görüb guya o salare qəbayel,
Fələkdə var Əlidən bir şəmayel.
Sual etdi ola həlle məsayel,
Nida gəldi ki, ey ərzəndə sayel.
Göy əhlin etmişəm bu feyzə nayel,
Olublar cəveye cananə mayel.*

*Əli nuri edər ənduhe zayel,
De sən də mərhəbə, Allahu Əkbər!*

*Olub ərş əhli daməngire Heydər,
Ki, həqdır zikre por təsire Heydər.
Həman la səyfidür şəmşire Heydər,
Fələkdə nəqş olub təsvire Heydər.
Dolaşmış boynuma zəncire Heydər.
Mələkdı aşiqə təkbire Heydər.
Yananda qəlbe atəşkire Heydər,
Deyər şire Xuda Allahu Əkbər!*

*Əli əbde Xudaye dadegərdi,
Əli həft asimanda mötəbərdi.
Xudaya bu bəşər kəyfə bəşərdi?
Əli sirre məqudən baxəbərdi.
Əlisiz zendə qalmaq dərdisərdi,
Əlinin işləri şəqqul-qəmərđi.
Özi Ruhul əminə rahebərđi
Sözü sobho-məsa Allahu Əkbər!*

*Əlinin saile ehsanıyam mən,
O, mövla şəmidi pərvanəyəm mən.
O, saqiye sərxoş peymanəyəm mən,
Qoy aqillər desin divanəyəm mən.*

*Əli ağyarınə biganəyəm mən,
Vilayət camının atşanıyam mən.
O, şahın bəndeyi fərmanıyam mən,
O, sultan mən geda Allahu Əkbər!*

*Həmin təkbiridür şərtə təvəlla,
Olub ünvane təsbihate Zəhra.
Namazın rüknidür ey əhle təqva,
Şüarın ver bəladən ol möbərri.
Edər bu zikridən vəhdət təcəlla,
Olanda Fatimə dərkire dəva
Dəro – divar arasında moəzza,
Dedi Xəyrün-nisa Allahu Əkbər!*

*Həsən ol ərşə həqqə qoşvarə,
Hüseyn ol bərce ismətdə sitarə.
Müqərrəb oldular qorbe nigarə,*

*Əli xəttin gediblər aşikarə.
Əhəmiyyət veriblər bu şüarə,
Gərək aşiq verə del zikre yarə.
Nə heyran axtarırsan rahe çarə,
Edər dərde dəva Allahu Əkbər!*

*Əgər sən rəmze eşqə aşinasan,
İradətmənde Ale Mustəfasən (s.),
Əsire reştəye mehro-vəfasən,
Hüseynisən mühibbe Murtəzasən,
Muride Məhdiyə ali Əbasən,
Hüseyn aşıqləriylə həm sedasən,
Əgər sən talibe Kərbubəlasən?!
Bu sən bu Kərbəla Allahu Əkbər!*

*Bu zikri şahə aləm səslənirdi,
Şəhidane məhərrəm səslənirdi.*

*Hüseyn ol fəxre Adəm səslənirdi,
Əbülfəzlilə bahəm səslənirdi.
O, dildə dağə matəm səslənirdi,
Bu əldə qanlı pərçəm səslənirdi.
İki qardaş mosəmməm səslənirdi,
Ənəbnil Murtəza Allahu Əkbər!*

*Hüseynindir aləmin poştə-pənahi,
Hüseynindir mülke eşqin padişahi.
Vurar tənə behiştə barigahi,
Hüseynin Kərbəladur vədəqahi.
Bizə bəsdür Hüseynin bir neqahi,
Hüseynin qanə batdı sər sepahi.
Hüseyn meydanda səslürdü İlahi,
Bu mən bu Neynəva Allahu Əkbər! (77).*

AXUND HACI SOLTAN HÜSEYNQULU OĞLU ULU TANRIM

*Çoxdur sənə könlümdə məhəbbət, ulu Tanrım,
Sən verdin hər işdə mənə qüdrət, ulu Tanrım.*

*Min ali həqiqət ola amma ki, gözümdə,
Sənsən ən uca ali həqiqət, ulu Tanrım.*

*Bir geyri bəzək istəmirəm çünki bəsimdir,
İman ki, olub qəlbimə ziynət, ulu Tanrım.*

*Bir zərrəsi elmin mənə qismətdisə hər gah,
Kamil eliyər eşqi bu qismət, ulu Tanrım.*

*Hər hikmət ola dəhridə icadı sənindir,
Qəm görməz əgər dərk edə ümmət ulu Tanrım.*

*Sənsən bütün aləmdə olan varlığa bais,
Sənsən yeri göy cümlə təbiət, ulu Tanrım.*

*Xoşbəxt olacaq səndə olan ali məqamı,
Fəhm eyləsə bir gün bəşəriyyət, ulu Tanrım.*

*Peyğəmbər ola ya ki imam vasitəmizdir,
Çün vəslinə yetməkdədir niyyət, ulu Tanrım.*

*Dərd icrə qalan möminə imdad elə, əl tut,
Aşıqlarına bəxş elə şafqət, ulu Tanrım.*

*Soltan kimi çox kimsə sənə vəslini istər,
Xoş olsa da hicrində əziyyət, ulu Tanrım.*

MƏBƏS

*Bəşər dərdinə həyyü həqqidən oldu dəvə Məbəs,
Ki, gəldi Əhmədi Muxtarə göylərdən cila Məbəs.*

*Risalat töhfəsin aldı hira dağında Xaliqdən,
Bu təsdiq ilə oldu mənəviyyətə qida Məbəs.*

*Bu hökm icrə cahanı xabi qəflətdən oyatmaq var,
Qubari-cəhli silməkçün salıb dəhrə səda Məbəs.*

*Bu gün bir neməti-üzmadı insanlıq bilənlərçün,
Olub nitqi-Rəsulullah ilə dərsi-vəfa Məbəs.*

*Səadət nur saçır cümlə müsəlman şadü xürrəmdir,
Sevinci əyləyir daim özündə ihtiva Məbəs.*

*Rəsuli-Əkrəmi seçdi bu hökmi söylədi Cibril,
Yetişdi «İqra bismi» ta tapa nəşvü nüma Məbəs.*

*Qələmlə yazmağı vəhy eylədi peyğəmbərə Tanrı,
Səvadü mərifət tədrisinə oldu bina Məbəs.*

*Xəlilullah gedən səmtə saçıldı nuri Yəzdanın,
Hidayət rahinə saldı ziya üstən ziya Məbəs.*

*Mübarək söyləyir Soltan cəhanə, hər kəsə təbrik,
Xudadan çünki gəldi kainat üçün şəfa Məbəs.*

HƏZRƏT FATİMƏ (Ə.)-IN MÖVLUDUNA

*Müjdə, ey cümlə-cahan, dəhrə bu gün Zəhra gəlib,
Xətti «Bismillahir-rəhmanir-rəhim»ə ba gəlib.*

*Nə fəzilət verdi Allah bu kəsə ey möminan,
Şəninə Quranidə «Kövsər» gəlib «Dərya» gəlib.*

*Yerdə bir Kəbə var idi amma daşdan, taxtadan,
Fatimə gəldikdə canlı Kəbəyi – ülya gəlib.*

*Lütfi Xaliqdir enib dərgahi-Yezdandan yerə,
Paklığın rəmzin cahanda etməyə icra gəlib.*

*Etmək üçün aləmə isbat nədir təqva sözü,
Xaliqin əmriylə Zəhra ümmətə ehda gəlib.*

*Fatimə ad qoydu Xətmi ənbiya bu töhfəyə,
Həqq ilə nahəqqi çün fərq etməyə mənə gəlib.*

*Novbahardır sanki əyyami-zimistan dəf olub,
Laləzari – Əhmədə tazə güli-rəna gəlib.*

*«La fəta illa Əli, la seyfə illa Zülfüqar»,
Ya Əli, göydən sənə bir yari-bihəmtə gəlib.*

*Kuyi – Peyğəmbərdə alilər düzülmüş səfbəsəf,
Bu mübarəkbadə Məryəm hacərü Sara gəlib.*

*Sən Həsən ilə Hüseyini aləmə bəxş eylədin,
Zeynəbu Gülsüm adında isməti – Taha gəlib.*

*Mustəfanın rehlətindən sonra Cəbrail ilə,
Ərşi-Əladan onunçun müşəfi-vala gəlib.*

*Ya Mühəmməd, Soltanam, təbrikə gəldim ümməti,
Kainata həqq hicabından düri-yekta gəlib.*

XEYRƏNNİSA

*Kəm vəfa dünyadə çox çəkdin cəfa, Xeyrənnisa,
Çərxi-gəcrəftaridə yoxmuş vəfa, Xeyrənnisa.*

*Sən var idün ziynət idün bu cahani-faniyə,
Sənsiz oldu ziynəti dəhrin fəna, Xeyrənnisa.*

*Xatirin Allah yanında çox əzizdir çox bəha,
Şənivə həqdən gəlibdir hələta, Xeyrənnisa.*

*Bizeyi-pakizəyi xatuni-məhşərsən qızım,
Söyliyərdi bu sözü ol Müstəfa, Xeyrənnisa.*

*İsməti elmü ibadətlə o gün etdin difa,
Müstəfani, Mürtəzani, mərhəba Xeyrənnisa.*

*Əqdidə mehriyyəni şərt eylədin peyğəmbərə,
Ümmətə əfv istədin ruzi-cəza, Xeyrənnisa.*

*Qapuvı yandırdı cahil xanə viran olmusan,
Gördi zalimlər sənə zülmü rəva, Xeyrənnisa.*

*Mühsini bətnində nadan fitnəkar etdi şahid,
Çəkdi min ahi Əliyyəl Mürtəza, Xeyrənnisa.*

*Gah Hüseyinin çəkdi nalə ağladı, gahi Həsən,
Gahi Zeynəb, gahi Gülsüm binəva, Xeyrənnisa.*

*Dandılar peyğəmbərin həqqin, Əlinin izzətin,
Matəmində ağladı ərzü səma, Xeyrənnisa.*

*Bir oğul dünyaya gətdin ki, bərabər yox ona,
Qoydular adın şahidi – Kərbəla, Xeyrənnisa.*

*Kərbəladə Həzrəti Əbbasə sən oğlum dedin,
Son nəfəsdə oldun Əbbasə ana, Xeyrənnisa.*

*Həşridə sənsən şəfaətmənd olan möminlərə,
Keçmədən sən keçməz heç kimçün Xuda, Xeyrənnisa.*

*Xəstə Soltanə, təbib sənsən olan, ey pakbin,
Hamı məzlum tək dilər səndən şəfa, Xeyrənnisa (49).*

MÖVLUDİ ZEYNƏBDİR

*Bu gün mövludi Zeynəbdir cahan dolmuş məhəbbətdən
Al-əlvandır tamam yer, asiman hər zibu zinətdən.*

*Günəşdə gizlənilib iffətlə yoğrulmuş gülüş şəkli,
Dənizlər cuşə gəlmiş bac alır sanki sükunətdən.*

*Göyərçinlər vurur dövrə Nəcəf şəhərində şövq ilə,
Ki guya istəyirlər muştuluq şahı-Vilayətdən.*

*Bir ulduz gəldi dünyaya ki, nuri həşrədək sönməz,
Onun nuriylə insanlar taparlar yol bu zülmətdən.*

*Əlinin canıdır canı peyğəmbər qanıdır qanı,
Özü Zəhra qızı gör bir nə anlarsan bu hikmətdən.*

*Bu gün göydən yerə göndərdi bir insanı ki, xaliq,
Ki, o şərbət kimi bir gün dadar bari-müsiibətdən.*

*Hüseyn adı gələndə Zeynəbi yad etməmək müşkül,
Ayırmaz onları kimsə düşə mövzu sədaqətdən.*

*İki aləm gələ yoxdur nəcat hər hansı aləmdə,
Əgər əksik bilə bir kimsəni Zeynəb şafaətdən.*

*Xərabə Şami mindirib qədrə məzərgahi,
Günahkar Şamlıda izzət tapır öpsə bu türbətdən.*

*Hacı Soltan, elə təbrik bu şeirinlə o bimisli,
Gələr bir gün olarsan nikbəxt qəbrin ziyarətdən.*

MÖVLUDİ – ƏBƏLFƏZLƏ

*Ey şia, gəlin xürrəm mövludi-Əbəlfəzlə,
Çünki yığılıb aləm mövludi-Əbəlfəzlə.*

*Xoş gündü verin müjdə siz Heydəri Kərrarə,
Nurlandı Xudadən şəm mövludi-Əbəlfəzlə.*

*Dörd-qəm bilirəm çoxdur fəryadı azaldın ki,
Şadlıqla verin görkəm mövludi-Əbəlfəzlə.*

*Həqqin ipini tutmaq istərsiz əgər candan,
Vəhdət eliyin möhkəm mövludi-Əbəlfəzlə.*

*Mövludi – Əbəlfəzllə, mövludi – Əli birdir,
Getdin ona, gəl həm mövludi – Əbəlfəzlə.*

*Əbbasi ələmdardır, oğlu Əlinin, gəlsin
Hər kimdi ona həmdəm mövludi-Əbəlfəzlə.*

*Mövludi ilə tapdı Şəban ayı da ziynət,
Məsümlər olublar cəm mövludi-Əbəlfəzlə.*

*Bu gündə əlamət var çün Xaliqu-bihəmtə,
Çox sirri yazıb mübhəm mövludi-Əbəlfəzlə.*

*Dərdü ələmə daim zövq ilə ələm dutdu,
Ey şia, açın pərçəm mövludi-Əbəlfəzlə.*

*Zahirdə Hüseyn eylər dünyaya sevinc cari,
Batində tökərdi qəm mövludi – Əbəlfəzlə.*

*Şadlıq günüdür dərdi gözdən aparın yaşla,
Gözlərdə tapa mərhəm mövludi – Əbəlfəzlə.*

*Soltan, ki deyir şad ol, əmma özü qəmgindir,
Göz yaşı olub şəbnəm mövludi-Əbəlfəzlə.*

MÖVLADİ RİZA

*Əhli-imanə könül, nur dolu mənədi Riza,
Quranın batinidir sirdolu dəryadı Riza.*

*Sevgini bölsəm əgər beş yerə əlbət bilinər,
Xaliquin bəndəyə bəxş etdiyi sevdadı Riza.*

*Ahuya zəmin olub, bəndələrə lütfü yetib,
Hər iki ələmə sərvər belə mövladı Riza.*

*Kəlmeyi-tovhidi ifadə edən bilməli bəs,
Şərti-iman, ilə sərlövheyi-təqvadı Riza.*

*Naibi-şiri-Xudadır əzəlivü əbədi,
Varisi-xətmü – Nəbi zati-mübərradı Rıza.*

*Hərəmində kim ola zairi cürmi silinər,
Pakilər məskənidir cənnəti məvadi Rıza.*

*Zalimə əks gedib çəkmədi bica sitəmi,
Həqqə qurban gedən İsmaili-Minadı Rıza.*

*Çox cəfa gördüsə də, dözdü Xuda xatirinə,
Səbrdə cəddi Yədullah ilə həmtadı Rıza.*

*Üzünün nuruna rəvnəqdi əlifü lam, mim,
Hələtəyə yol açan batini-Tahadı Rıza.*

*Səcdəsizdir namazın dinin İmamsız olsa,
Xaliqin vacib olan rüknini icradı Rıza.*

*Bəşər övladını fərqlən qoyasan mərtəbəyə,
Bəşərin bilmədiyi alivü əladı Rıza.*

*Nə qədər vardısı insan İmama möhtacdır,
Harda bir müşkül ola orda mühəyyadı Rıza.*

*Soltan, aç bəzmi-mübarək Əli övladı üçün,
Müstəfa ümmətinə ziynəti-Zəhradı Rıza.*

MƏSUMƏNİN (Ə.)

*Fatimədir dəhridə ziynəti Məsumənin,
Həqqə əsil rəmzdür fitrəti Məsumənin.*

*Çünki İmami-Rıza gözlərinin nurudur,
Yerdən ucalmış göyə tələti Məsumənin.*

*Qumda məzərgahidir dərddilərin çarəsi,
Məşhur edibdir Qumi şöhrəti Məsumənin.*

*İffəti Zəhra verib çün o mələkmənzərə,
Vəsfə müsaid deyil isməti Məsumənin.*

*Həqq yolunda necə seçmiş Hüseyini Riza,
Zeynəb olubdur o cür izzəti Məsumənin.*

*Qardaşının eşqinə qürbətə düşmüş yolu,
Qüssəvi qəm bəhridir hicrəti Məsumənin.*

*İslamı yüksəldərək Quranı tac eyləmək,
Tək bu olub daima niyyəti Məsumənin.*

*Kim onu yad eyləsə Zeynəbi yad eyliyə,
Çün bəşərə dərs olub iffəti Məsumənin.*

*Neyləcək cənnəti, bəs eliyər həşridə,
Olsa əgər Soltana diqqəti Məsumənin.*

QƏLƏM

*Ən zirək bir nocəvan tək hər işi qandır qələm,
Gahi bir nazəndə qızıdır ləli-xəndandır qələm.*

*Həm sevincin aşınası həm fərəh timsalıdır,
Dərdə düşsən sən tək hali pərişandır qələm.*

*Gah mülayimlikdi şafqət-mehribanlıqdır tamam,
Gahi meydandı, qılıncdı, oxdu, üsyandır qələm.*

*Qəmli olduqca bu könlüm ağlayar sirdaş kimi,
Dostluğu möhkəmdi bilsən qədrin insandır qələm.*

*Yazmasan bir hərfi bilməzsən nədir hikmət sözə,
Mustəfadır, Mürtəzadır bətni-Qurandır qələm,*

*O Nizamilər, Füzulilər gətirdi ərsəyə,
Nöqtəsi nadanlar üçün seldi, tufandır qələm.*

*Hər qələm əhli səmimiyyətlə davransa ona,
Anlıyar batində hansı əhli-irfandır qələm.*

*Xaliq əmr etdi ki, yazsın lövhədə tövhid sözün,
Ğəşş edib oldu haça imanə ünvandır qələm.*

*Bu qələm ki, yazdı «Divani-Əmirəlmöminin»,
Sahibi-seyfi-qələm ismilə şayandır qələm.*

*Bu qələm həm sülhə həm qovğaya imzasın atıb,
Şəhriyərdir, tacidardır, şahı-dövrandır qələm.*

*Bu qələmlə ehsan et, Soltan, nə yazsan xəlqə çün,
Sən təki aqillərə Allahdan ehsandır qələm.*

İBRƏTNAMƏ

*Cahana bağlama bel ki fənadır,
İşi başdan başa cövrü cəfadır.*

*Sağalmaz bir mərəzdir bəndəyə nəfs,
Ona imkan düşsə xalis xətdir.*

*O ki verdi tələq cümlə cahanə,
Vəfa meyarıdır əhli vəfadır.*

*Həyanı saxlamaq üzdən kənar bəd,
Həya üzdə olar isə həyadır.*

*Həyasız kəslərə yoxdur bəraət,
Abırsız məskənə sakın riyadır.*

*Olar ki, əhli-haldır, əhli-dildir,
Dəri-yarə vücudi bu – riyadır.*

*Həqiqətdən üzündə nur olanlar,
Hidayət rahinə nurdur ziyadır.*

*Vəfa ilə qəmin iksiridir eşq,
Adı Zeynəb məkanı Kərbəladır.*

*Yanan bir şölədir canan məzarı,
Dili-Heydər cəməli Müstəfadır.*

*Səxanın nöqtəsi mövla Əlidir,
Həyanın zirvəsi Xeyrünnisadır.*

*Gözüm, dünya sənə işgəncə eylər,
Gələnçündə gedənçündə bəladır.*

*Bu dörd şeydən uzaq ol varsa əqlin,
Yalan, qeybət, xəbislik, iftiradır.*

*Nə xoş əhvalına Soltan, o şəxsin
Ki, ondan Xaliqu sübhən rizadır.*

MƏHƏBBƏT

*İnsan başına gəlsə qiyamətədi məhəbbət,
Dərək eylə nə mənalı hekayətədi məhəbbət.*

*Bülbül də salır mehrini gülşənlərə çünki,
Sevda dediyin mülki ziyarətədi məhəbbət.*

*Bir kimsə ki, eşq əhli deyil qədrini bilməz,
Qədrin bilən insanə səadətədi məhəbbət.*

*Allah yaradıb bizləri eşq ilə əzəldən,
İnsan yaradan sirli kəramətədi məhəbbət.*

*Düz yolda gedən kəs düz olar eşqində daim,
Əyri yola meyl etsə qəbahətədi məhəbbət.*

*Qəlbə nə gərəkdir yığasan zövqü səfəni,
Yer qalmaz inan, qəlbə kifayətədi məhəbbət,*

*Dünya yetirir insana hər möcüzə həqdən,
Könlündəki qanuna riayətədi məhəbbət.*

*Gər dünyəvi olsa deyilər adı məcazi,
Çün üxrəvi olduqda həqiqətədi məhəbbət.*

*Soltan, bu gözəl neməti vermiş sənə xaliq,
Ta həşrə qədər səndə əmanətədi məhəbbət.*

VƏTƏN

*Mən Vətənçün canfədayəm çünki canımdır Vətən,
Laləzarım, gülsitanım xoş məkanımdır Vətən.*

*Qürbət olsa min dəfə əla yenə mən getməyəm,
Şöhrətimdi, şöhrəti, izzimdi şanımdır Vətən.*

*Həm adı tarixdə nəqş olmuş kitabımdır mənim,
Həm şəhid tək tökdüyüm torpağa qanımdır Vətən.*

*Ondan özgə etməyəm ümmidi geyri məskənə,
Son pənahımdır Vətən, axır gümanımdır Vətən.*

*Bu yeri Allah sevib xəlq eylədi cənnətmisal,
Getsə vicdanım gedər, dinim, imanumdur Vətən.*

*Yoxdu dünyadə bir ölkə bu Azərbaycan kimi,
Asimanda parlayan öz kəhkəşanımdır Vətən.*

*Xoş günündə olmuşam rahat əziyyətdən kənar,
Dar günündə canı verrəm, imtəhanımdır Vətən.*

*Sən, Hacı Soltan, Vətənlə iftixar et daima,
Başımın tacı, əzizim, mehribanımdır Vətən.*

GƏL

*Dözmürəm hicrinə ey canım, gəl,
Pozulub çün sərü səhmanım, gəl.*

*Başqa sözlərdə səhihlik yoxdur,
Ey üzü ayəyi-Quranım gəl.*

*Qoyma gülsün mənə biganə sifət,
Ey mənim qəlbidə iymanım, gəl.*

*Sakit olmaqla qərarım yoxdur,
Qopa bu ərsədə tufanım, gəl.*

*Fani dünya qapısı bağlandı,
Ey mənim cənnəti rizvanım, gəl.*

*Can sənin, canıma qəsd eyləmişəm,
Can yetir canıma, canım, gəl.*

*Eşqidən cəngidə cövlan edirəm,
Qaşu yay, kipriki müjkanım, gəl.*

*Gəlmişəm icz ilə qurbangahə,
Yazılıb səndədir ünvanım gəl.*

*Soltanın dövr eləmir dövrünü,
Hardasan, sahibi-dövrünü, gəl.*

QASIM BƏY ZAKİR

*Ey könül, sərvəri-din Əhmədi-Muxtar keçib,
Babi-Xeybər dağıdan Heydəri-kərrar keçib,
Sərbəsər ali-Əli, rəvnəqi-bazar keçib,
Yığ mətain ki, gözüm, əhli-xiridar keçib,
Yoxdu dünyaya vəfa, fərş eləmə dükkani.*

*Zakir, aldanma cahənə ki, səni vayə salır,
Göstərib hüsnü cəmal başını qovğayə salır,
Görsə hər yerdə dənizə ona sayə salır,
Xar edir, əhli-dili mehrini ədnayə salır,
İmtəhan eylənmişəm dönə-dönə dünyanı.*

*Netmişəm, bilməm ki, munca zülm edir dövrən mənə,
Yağdırır tiri-məlamət hər tərəf, hər yan mənə,
Öylə nəşadəm ki, olmuş ruzi şəb yeksan mənə,
Süd yerinə mədəri-giyti içirdir qan mənə,
Zalimi-namehriban çöldən tapıb guya mənə.*

*Zakira, ləhvü ləəblə keçdi övqati-şərəf,
Bivəfa həmdəm yolunda eylədin ömrü tələf,
Neylədin, netdin, nədir nəfin, görək, ey naxələf,
Gəl tutaq ixlas əlilə daməni-şahi-Nəcəf,
Qurtara rəncü inadən bəlkə ol mövla mənə.*

YA ƏLİ, SƏNDƏN MƏDƏD...

*Ah, yüz min ah, dərvişü qəni, mirü gədəy,
Mütləqa bilməz nədir şəri-Nəbi, əmri-Xuday,
Dillərində yox sifətin, gizbü böhtandan sivay,
Bir-birilə batini düşməndir, amma aşınay,
Şafei-ruzi-cəzadən olmaya bir çarə, vay!
Məsiyəət əmrəzinə onlarda daruyi-şəfay.
Ya Əli, səndən mədəd, ya bülhəsən, səndən həray!*

*Həqqə layiq heç birində görmədim felü əməl,
Dedilər ki, var, yoxdur, hər yana mən vurdum əl,
Zahiri xəlqin tiladır, batini simi-dəğəl,
Sövti-nayə tundrov, banki-nəməzə kəmməhəl,
Mən kimi məcmuəsi şayisteyi-qüllabü qəl,
Bu mətə ilə hüzurə getmək olmaz mahəsəl,
Ya Əli, səndən mədəd, ya bülhəsən, səndən həray!*

*Abi-ənguri məcalisdə oxur naseh həram,
Etməyin rəğbət ona kim, böylədir hökmi-kəlam,
Olmuşuq bu əmrinə tabe yekayek, bittəməmə,
Xuni-məzlumi-cahandır şürbümüz əmma müdəmə,
Etməzik ikrah ondan xah xasü, xah am,
Bu nə dindir, bu nə məzhəb, ey şəhi-aliməqam,
Ya Əli, səndən mədəd, ya bülhəsən, səndən həray!*

*Bəylərin rəyətlərə cövrü cəfadır sənəti,
Rəyətin ağasına həm bəd duadır sənəti
Ol təbibin xəstəyə mühlik dəvadur sənəti,
Bəzmdə layəstəvi xanın ğınadır sənəti,
Alimin şamü səhər reybü riyadır sənəti,
Sərbəsər bu əhli-əyyamın xətdür sənəti,
Ya Əli, səndən mədəd, ya bülhəsən, səndən həray!*

*Dərbədər düşmüş qələndər, dəmbədəm yahu çəkər,
Döndərib üz xəlqə vəiz mənbərə pəhlu çəkər,*

*Xüdnümalıqdandır ol kim, göz süzər, əbru çəkər,
Qazinin tutmuş giribanın təmə hər su çəkər,
Çavuşun ta kuyi-Məşhəd ildə bir yol zu çəkər,
Mübtəladır hər biri min dərdə kim, qayğı çəkər,
Ya Əli, səndən mədəd, ya bülhəsən, səndən həray!*

*Firqeyi-tüllabə, sanma, dərsi-Qürandır qərək,
Sərfü nəhvə sərf edər ovqatın, iymandır qərək,
Şəkkü səhvi öyrənir, şərti-müsəlmandır qərək,
Həftə-həftə ac qalır, gülgəşti-rizvandır qərək.
Həq bilir ki, nanü həlvə, şali-Kirmandır qərək,
Can üzər, zillət çəkər, fərmani-canandır qərək,
Ya Əli, səndən mədəd, ya bülhəsən, səndən həray!*

*Ağlaya mahi-məhərrəmdə gərək vəhşü tüyür,
Hiç dildə olmaya zövqü səfa, eşü sürür,
Qoşulur bir-birinə əlvati-biaqlı şüür,
Əldə payə, bəldə xəncər, dildə heydər, sərdə şur,
Çeşmi-şəhvət birlə hər kəs öz uşağın axtarur,
Əhli-şəhri-lut tək həddən aşıb fisqü fücür,
Ya Əli, səndən mədəd, ya bülhəsən, səndən həray!*

*Rəsmidir xəyyat miqrəz işlədə, süzən tuta,
Mərddir hərçənd, amma kari-şügli-zən tuta,
Əldə hər dəllək hünərvər tiği-müstəhsən tuta,
Çərməki ta qollada sərrac, işin pürfən tuta,
Dəbi baqqalın tarazuyi-əsəl rüğən tuta,
Nə ki elm əhliylə hüccət hər yetən gövdən tuta,
Ya Əli, səndən mədəd, ya bülhəsən, səndən həray!*

*Cöv satar gəndüm yerinə parə biinsəflər,
Müctəhidəm deb vurur xəlqin yanında laflər (qeyd.40),
Dörd kənarın parçanın möhkəm toxur zərbəflər,
Göstərir xəlqə qənəm surət özün əclaflər,
Əl aparsan surəti-reydir miyani-kaflər,*

*Bunda yoxdur, olsa da özgə viladə saflər,
Ya Əli, səndən mədəd, ya bülhəsən, səndən həray!*

*Alilər ədlü-ədalətdən bəridir müxtəsər,
Dadixahın əcri latiyildi gəh, gahi xətar,
Sər çəkiblər övci-əflakə nəhayət bisəmər,
Gecə-gündüz başının üstündə tutsun çətri-zər,
Qədr, qiymətdə yenə səndən füzundur bəxyəgər,
Saxlaya şərrindən onların bizi xaliq məgər,
Ya Əli, səndən mədəd, ya bülhəsən, səndən həray!*

*Yox ünəs əhlində bir zərrə həya, şərmü ədəb,
Xah ədnazadə, xahi məhvəşi-alinəsəb,
İşləri cəngü cədəldir bir-birilə ruzi şəb,
Göftgusi dərdü sər, nəzzarəsi rəncü təəb,
Şövhərin rüsva edər aləmdə bivəchü səbəb,
Eyləsin bu növ büsmətlərə tanrı qəzəb,
Ya Əli, səndən mədəd, ya bülhəsən, səndən həray!*

*Düxtəri pakizələr bipərdə gəşti-dəşt edər,
Nə peyğəmbərdən həya, nə taridən xofu xətar,
Saxlamaz namusi-madə, gözləməz nəngi-pədən,
Qanda görsə bir səhiqəd qoşulub çöldən gedər,
Qalmayıbdır dəhrdə əsla səyaqi-xeyrü şə,ər,
Əlhəzər ha böylə dövrəndən, həzəran əlhəzər!
Ya Əli, səndən mədəd, ya bülhəsən, səndən həray!*

*Sərvqamətlər verir yüz ziybü ziynət hüsnünə,
Zülf-i-pürçinin tökər hər ləhzə afət hüsnünə,
Cami-meydan artırır tabü tərəvət hüsnünə,
Mətləb oldur, növcəvanlar edə rəğbət hüsnünə,
Qəddinə, əndamına, səd bar lənət hüsnünə!
Ya Əli, səndən mədəd, ya bülhəsən, səndən həray!
Cifeyi-dünyayi-fani bir ərusi-dilfirib,
Göstərir ta hüsnü surət, kimsədə qalmaz şəkib,
Vay o gündən ki, qallam qəbr içrə tənəhavü qərib,*

*Məzrəi-əmal zaye, rusiyəh, zabit mühib,
Neməti-vəslin mənə gər olmaya ol dəm nəşib,
Zəhrəçək eylər mənə xovfi-xətər, əmmən-qərib,
Ya Əli, səndən mədəd, ya bülhəsən, səndən həray!*

*Zərbi-təyin şöləvər qılmuş qübüvvət məşəlin,
Eyləyib mənkuş ol həftad millət məşəlin,
Sənsən ancaq qaldıran əflakə nüsrət məşəlin,
Ruzəvü həccü cəhadü fərzi-sünnət məşəlin.
Qoyma ki, əldən düşə yeksər təriqət məşəlin,
Qəsdə dövrənin keçirməkdir şəriət məşəlin,
Ya Əli, səndən mədəd, ya bülhəsən, səndən həray!*

*Mənbəi-cüdü kərəmsən, mədəni-fəzlü əta,
Qütb-i-ələm, nöqteyi-pərgar, həm ərzus-səma,
İbni-əmmi-Müstəfa, damadi-xətmi-ənbiya,
Rovzəyi-cənnət misalın, məlcəi-şahü gəda,
Olmasa səndən mədəd, əhvalıma səd ahü va,
Ya Əli, səndən mədəd, ya bülhəsən, səndən həray!*

*Varmola ya rəb, mənim tək hiç yerdə naxələf (qeyd.27),
Tifl ikən ləhvü ləəblə eylədib ömrü tələf,
Düşdü axır başıma şuri-həvayi-çəngü dəf,
Xubrulər navüki-müjganına oldum hədəf,
Nəfsi-zalim bir tərəf, şeytani-məlun bir tərəf,
Olmuşam indi peşiman, ey şahi-xaki-Nəcəf,
Ya Əli, səndən mədəd, ya bülhəsən, səndən həray!*

*Sud verməz, Zakira, bu hərzəvü hədyan sənə,
Taət üçün xəlq edib ol kim, veribdir can sənə,
Göndərib təhdid ilə Quran kimi fərman sənə,
Gəlməsin əmri-Xuda, şəri-Nəbi asan sənə,
İçdirərlər ruzi-məhşər kasə-kasə qan sənə,
Malü dövlətdən nolur, iymən gərək, iymən sənə,
Ya Əli, səndən mədəd, ya bülhəsən, səndən həray (80)!*

Bismillahir-Rəhmanir-Rəhim!

Əllahummə kun-livəliyyikəl Huccət ibnil Həsən (ə), səlavatukə ələyhi və əla abaih, fi hazihis-saəti və fi kullis-saəh, vəliyyən və hafizən və qaidən və nasira və dəlilən və əyna, hətta tuskinəhu ərzəkə təvlən (təvən) və tuməttiəhu fiyha təvila. Və həb ləna rəfətəhu və əşrikna fi dəəvatih və səlli ələyhi və əccil fərəcəhu vəcəlna müsəlliminə liəmrüh.

Tərcüməsi:

İlahi! İndi və hər bir an ona və əcdadına rəhmət və mərhəmətin olan Hüccət ibn Həsən (İmam Zaman ə.-a) himayəçi, gözətçi, rəhbər, kömək və yolgöstərən ol. O vaxta qədər ki, onu yer üzərində izzət və şərəflə rəhbər edəsən və onu yer üzündə uzun müddət bəhrələndirəsən (Onu uzunömürlü edəsən). Onu bizlərə qarşı mehriban, bizi isə onun dualarına şərik et. Öz salavat və rəhmətini ona göndər və onun zühurunda təcil et. Bizi onun əmr və fərmanlarına itaət edənlərdən qərar ver.

Amin, ya rəbbəl aləmin!

İSTİFADƏ EDİLMİŞ ƏDƏBİYYAT SİYAHISI

1. Abbasov Ə.M. Azərbaycan-Əfqan ədəbi əlaqələr tarixindən. Bakı, 1986
2. Abdülbaki Gölpınarlı. «Hz. Peyğamber (s.m.) Hz. Fatima (a.m.) və On iki İmam» (a.m.)
3. Abdülbaki Gölpınarlı . «Muminlerin Emiri Hz. Ali (a.s.)».
4. Abdullah Zahid. «Əcaibül mələkut» (kainatdakı qəribəliklər) səh.297-298
5. Abdulkadir Çuhacıoğlu. «Peyğamberin dilindən Hazreti Ali», İlahiyatçı-Öğretmen, Amasya, 2002
6. «Azərbaycan klassik ədəbiyyatından seçmələr», 3-cü cild, XVII-XVIII əsrlər Azərbaycan şeiri, Şərq-Qərb», Bakı, 2005
7. Ayətullah Cəfər Sübhani . “Vilayət günəşi”, Ümumdünya Əhli-beyt cəmiyyəti.
8. Ayətullah Dəstğeyb. «Böyük günahlar», 1-ci cild, 2000.
9. Ayətullah Dəstğub. «Böyük günahlar», 2000.
10. Ayətullahul-üzma Seyid Əli Hüseyni Xamenei. «Əhli-Beyt imamlarının (ə.) həyatından ibrətli dərslər». Bakı, 2010
11. Ayətullahul-üzma Seyid Əbülqasim Xoyi. «Əl-Bəyan fi təfsiril-Quran», c.1, Tehran, 2006, səh.244, Mütərcimi İsmayıl Əhmədov
12. Ayətullahul-üzma Seyyid Məhəmməd Səid Təbatəbai əl-Həkim. «Əqidə axtarışında», 1-ci cild, s. 313, 2009
13. Ayətullah Seyyid Kamal Fəqih İmani. «Nurul-Quran fi Təfsiril-Quran» I-ci cild, «İmam Əmirəl-möminin» Əli (ə.) adına İslami Təhqiqat mərkəzi, 2002-ci il
14. Ayətullah Seyyid Kamal Fəqih İmani, 1423-2002-ci il
15. Ayətullah Seyyid Məhəmməd Kazım Qəzvini. “İslamda təlim-tərbiyə qaydaları”, (313 h)

16. Ayətullah Seyyid Abdullah Şübbər. “Camia-Kəbirə” ziyarətinin şərhı, “Hidayət ulduzları”.
17. Ayətullah Quçanı. “Axirət aləminə səyahət”, mütərcim Hacı Arzu.
18. Ayətullah Murtəza Mütəhhəri. «Hikmətlər və nəsihətlər». Bakı, 2010.
19. Allame Emini. «Gadir-i hum», I. Baskı, Mütərcim: Seyid Ali Hüseyni Bahri Akyol, 1998
20. Aşıq Alı. “Əsərləri”, “Avrasiya Press”, Bakı, 2006
21. Aşıq Ələsgər. “Şeirlər, Dastan-Rəvayətlər, Xatirələr”, “Çinar-Çap”, Bakı, 2003
22. Bəkir Buraq. «Qəhrəmanlıq Timsalı Həzrəti Əli» (r.a.). 2009
23. Böyüklerimiz «Hazreti Aliyyül Murteza», İstanbul, 2000
24. Cami Əbdürrəhman. “Seçilmiş əsərləri”, “Öndər nəşriyyatı”, Bakı, 2004
25. Cəlaləddin Siyuti. «Kitabi-Dürri-Mənsuri-Siyuti», c.2, s.298
26. Cənnəti Əbluxəliq. «Vətən təranəsi», Bakı, Nurlan, 2006
27. Cəfərova Zemfira. “Azərbaycanın musiqi elmi”, Azərnəşr, Bakı, 2006
28. Cəfərov Muxtar. “Eşq pərvanəsi” Mövlana Cəlaləddin Rumi, Nurlar”, Bakı, 2007
29. Cəfərzadə Z. Möminlərin şəfası, 2001
30. «Cövhər fərd», Moskva, 1979.
31. «Divani Mütənəbbih», Fərid Roxun təhqiqi, Berlin, c.1861-ci il, səh.856.
32. «Divani Mütənəbbih», səh.333.
33. «Divani Şafei», Beyrut çapı, 1403-cü il, səh.35
34. Dr. Muhammed Ravvas Kalacı. «Hz. Ali İlminalı», 1996
35. Eynülqüzzat Həmədani «Təmhidat», «Adiloğlu» nəşriyyatı, Bakı, 2006.
36. Erzurumlu İbrahim hakkı hazretləri «Marifetname», İstan-

bul, 1984.

37.Əbdürrəhman Yusifpur. “Dini Sual-Cavablar” (400 sual), Bakı, 2003

38.Əbu Həmid Əl-Qəzali «Əməllərin mizanı», Bakı, 2007

39.Əbu Həmid əl-Qəzali «İlahi biliklər». Bakı, Adiloğlu nəşriyyatı, 2006.

40.Əhməd Dehqan. «Qırx məclis min hədis. «Hər məsumdan «Qırx hədis». Mütərcimi: Ramil Əzimov. Bakı, 2000.

41. Əlabbas Müznib. «Seçilmiş əsərləri», «Şərq-qərb». Bakı, 2006

42. Əli Xəmseyi Qəzvini (Həkim hindi). Salavat (Müşküllərin həllinin açarı) 2-ci cild, Rəhman Nərimanoğlu, Məhəmməd Xəlilov. Bakı, 2009

43. Əllamə Seyyid Murtəza Əskəri. “Məalimul mədrəsətəyn” 2-ci cild, Nəşriyyat Kovsəri Kəbir, 2005-ci il

44. Əllamə Seyyid Murtəza Əskəri. “Məalimul mədrəsətəyn”, 3-cü cild, 2006-cı il.

45. Əllamə Seyyid Murtəza Əsgəri. «Məalimul mədrəsətəyn» 2-ci cild, səh.39-60.

46. Əlizadə A.H.S.H. Oğlu. «Azərbaycan dərvişləri və revzəxanları», Bakı, 1995, səh.134.

47. Əlizadə A.H.S.H. Oğlu. «Duayi-Heydəri və ya Həzrət Əli (ə.) zirvəsinə bir baxış», Bakı, «Tural» NPM, 2002

48. Əlizadə A.H.S.H. Oğlu. «Həzrət Əli (ə.) kimdir», Bakı, «Tural» NPM, 2004

49. Əlizadə H.S. «Qarabağ azad olan gün», Bakı, «Ozan», 2006

50. Əlisa Nicat “Dünya filosofları”. Bakı, 1995.

51. “Əl-müvəffəqiyyat” səh.575, (İbni Əbil-həlid), 1-ci çap, Misir, 1-ci cild, səh.201, Məhəmməd Əbülfəzl İbrahimimin təhqiqi, 2-

ci cild, səh.262.

52. «Əllamə Təbatəbainin hüzurunda 727 sual-cavab» kitabının «Quran elmlərinə dair bəhslər» və Mühəmməd Şeyx Cavad Fazil Lənkəraninin «Quran təhrif olunmayıb» əsərlərinə müraciət etmək olar.

53. «Əqidə axtarışında» 1-ci cild, «313», Ayətullahul-üzma Seyyid Məhəmməd Səid Təbatəbai Əl-Həkim», 2010.

54.«Əğani», Ehyaut-turas çapı, Beyrut, 7-ci cild, s.178.

55.«Əl-məhasinu vəl-məsai» (Beyhəqi), 1-ci cild, s.105

56.«Əl-kuna vəl-əlqab», 1-ci cild, s.274, İbni Düreyd Əbu Bəkr Məhəmməd ibni Həsən Əzudi Bəsri nəhvçi, şair lüğətçidir. 321-ci ildə vəfat etmişdir ki, onun kitablarından biri də «Əl-cəmhərə»dir.

57.Əsədova Mələhət. «İbrət güzgüsü», 2007

58.Əziz Dövlətabadi.“Qafqazın farsca yazan şairləri”.

59.Fəzlullah Kompani. “Əli Əleyhissəlam kimdir?”, Tərcümə edən: Məhəmməd Turan, 2007-ci il

60.«Fəraidus-səmteyn», Müqəddimə, s.2. Tehran universitetinin mərkəzi kitabxanası, 1690-1164 nömrədə.

61.Hakimi Həskani. «Şəvahi-düttənzil», c.1, s.249.

62.Hz. Peyğəmbər və Əhli-Beytindən «Möcüzələr».

63.Hacı Ələmdar Mahir. “Külliyyat”, “Adiloğlu” nəşriyyatı, Bakı, 2009.

64.Həsən Hüseynov. “Parlaq Ulduz”, Bakı, “Səda” nəşriyyatı, 2003.

65.Hacı Mirsalam Müasir.“Dürdanələr”, Bakı, 2010

66.Hacı Yusif Qulammirzə oğlu. “İlahidən gələn sevgi”, “Adiloğlu”, Bakı,2010

67.Hacı Rza Sərraf Təbrizi, “Divan”, Bakı – 2005.

68.Hüseyni M.Ə. “Ədəbiyyat tariximizdən səhifələr”, Bakı, Nurlan, 2004

69.Həsənov İlyas, Nəziyeva Ellada. “Əslində onlar kimdir?” (Dahilərin həyatından maraqlı hadisələr). Bakı, 2008

70. Hədisi Qüdsinin külliyyatı (“Cəvahirus-səniyyə fi Əhadisil-qüdsiyyə”). Böyük islam fəqihi və mühəddisi Şeyx Məhəmməd ibni Həsən hürri Amili (rəhmətullahi əleyh).

71. «Hikmət xəzinəsi», Bakı, Maarif, 1992

72. Hüseyn Suri «40 mövzu 40 həqiqət», Nəvide-İslam, 2005.

73. İsmayıl bəy Qutqaşınlı «Əsərləri», «Lider Nəşriyyat», Bakı, 2005.

74. «İslam həqiqətləri» qəzeti, səh.6. 09-15 fevral, 2007.

75. «Kamil» (Mübərrəd), 2-ci cild, s.175. «Əğani», Sasi c.7, s.21, «İqdul-fərid», 3-cü c., s.285, «Nəhcül-bəlağə»nin şərh-i (İbni Əbil-Hədid), 1-ci c., s.43; Məhəmməd Əbülfəzl İbrahiminin təhqiqi ilə olan çapı, 1-ci c., s.132.

76. «Kamil» (Mübərrəd), Beyrut çapı, 2-ci cild, səh.151.

77. Kəlamî Zəncani. “Kəlaminin naləsi” (Mərsiyələr və nohələr)

78. Kərəm Kürqırxlı. “Bəşərə rəhm eylə ey qadir Allah!”, “Maarif”, 2009

79. Qurani-Kərim. Bakı, “Çıraq”, 2004, səh.18-21. (V.Məmməd-əliyevin məqaləsindən).

80. Qasım bəy Zakir. “Seçilmiş əsərləri”, Bakı, Yazıçı, 1984

81. Qaracaoğlu. «Şeirlər», Bakı, «Şərq-Qərb», 2006

82. Lahici. «Şərhi – «Gülşəni-Raz», I «Adiloğlu» nəşriyyatı, Bakı, 2008

83. Mahmudov Malik. “Ərəbcə yazmış azərbaycanlı şair və ədiblər”, VII-XII əsrlər, “Şərq-Qərb” Bakı, 2006.

84. Məhəmmədi İstihardi. “Nəhcül-bəlağə”nin hekayələri, tərcümə edən Mirəyyub Həşimov.

85. Məhəmməd İstihardi. Qumm elmiyyə hövzəsi, 1366-cı şəmsi ili, payız.

86. Məhəmməd Baqir Ənsari, Seyyid Hüseyn Rəcəyi. “Fatimə Zəhra (s.ə.) xütbəsi”, Bakı, 2007-ci il.

87. Mənsur Həllacın Sirli Dünyası. “Adiloğlu” nəşriyyatı, Bakı,

2006.

- 88.Mirzə İsmayıl Qasir. “Şeirlər”, 1988
- 89.Mir Möhsün Nəvvab. “Divan”, “Şuşa” nəşriyyatı, Bakı, 1999
- 90.Miskin Abdal. Bakı, “Səda”, 2001
- 91.“Min beş yüz ilin oğuz şəri”. Antologiya, I kitab, Azərbaycan nəşriyyatı. Bakı, 1999
- 92.«Murucuz-zəhəb», 2-ci cild, səh.428.
- 93.«Murucuz-zəhəb», 3-cü cild, səh.4.
- 94.Məmmədov Zakir. «Azərbaycan fəlsəfəsi tarixi», Bakı, 2006.
- 95.Molla Cümə.“Əsərləri”, “Şərq-Qərb”, Bakı, 2006
- 96.Molla Əliheydər Naqis Tazəkəndi. “İbrətə layiq olanlar”, “Adiloğlu” nəşriyyatı, Bakı, 2002. səh.97-98, 288.
- 97.Möhsün Nağıoğlu.“Əhmədinin Əsrarnamə” tərcüməsi. Bakı, 2005
- 98.Mücahidi Məhəmmədli, «Dər məhzərə lahutıyan», c.I, s.151
- 99.Müzəffər Şükür Məchul.“Türk divanı”,Azərbaycan Dövlət Nəşriyyatı. Bakı, 2007
- 100.“Nəhcül-bəlağə”nin şərhı, 1-ci cild, səh.47, “Fütuh” (İbni Əsəm), Heydərabad çapı, 1288-ci il, 2-ci cild, səh.277.
- 101.“Nəhcül-bəlağə”nin şərhı, 1-ci cild, səh.47, 49. “Fütuh” (İbni Əsəm), səh.307.
- 102.«Nəhcül-bəlağə»nin şərhı (İbni Əbil-hədid), 2-ci cild, səh.22.
- 103.Nəsrəddin Tusi. «Cavahirnamə», 40 hədis, Bakı, 2005
- 104.Namiq Mirəli.“Peyğəmbərimiz”, Bakı, 2010
- 105.Nurəliyeva Tahirə. «Əlyazma kolleksiyaları kataloqu». Bakı, Nurlan, 2006
- 106.Nurul Ebsar «Ehli-beyt». Nisan- 2004.İstanbul kitab və kultür merkezi.
- 107.Nemətzadə Səbinə. «Əllamə Hilli və onun «İrşadül-Əzhan ilə əhkamil-iman» əsəri», Bakı, «Nurlan», 2004.

108. “XIX əsr Azərbaycan şeiri antologiyası”, Zaman Əsgərli, “Şərq-Qərb”, 2005.
109. Peyğəmbər (s.) və Əli-Beyt (ə.) gülüstanından “Bir dəstə gül”.
110. Pişvayi Mehdi. “Məsum İmamların həyatı”, Bakı, 2005
111. Pəyamı Qədir. «Vilayət nizamnaməsi», Bakı, «Nurlan», 2007
112. Pərpənçi Seyid Kazım. «Qədir günündən Aşurayadək», Bakı, Nurlan, 2007
113. Pilavoğlu M.Kamal. «Böyük insan Həzrət Əli (ə.)», 7-ci kitab, «Günəş» nəşriyyatı, Bakı, 2008
114. Ruhi Bağdadi. «Divan», Bakı, 2005
115. Rəhimov Natiq. “İslam tarixi”. Bakı, 2005, səh.4-5.
116. Rəcəbov Abdulla. “Yuxuyozma. İstixarə, Bürclər, Talelər”. Azərbaycan Dövlət Nəşriyyatı, Bakı, 1993.
117. Sabir Kirmani. «Dəstə güli əz şüəra dər mədhi Əli (ə.)», 1381
118. Salik Ordubadi. “Gülşəni-vəhdət” divan, I cild, Naxçıvan, 2010
119. Sadiq bəy Əfşar “Məcmül-Xəvas” Bakı, “Elm”, 2008.
120. Seyyid Məhəmməd Müqəddəm. “Zikirlərin xətmı”
121. Seyyid Mürtezə Müctəidi. “Səhifeyi-Məhdiyyənin müntəxabatı”
122. Seyyid Mühəmməd Rza Hüseyni. “İstək duaları” (Məfatihul – hacat)
123. Seyyid Həsən Musəvi. “Ziyarətnamələr”, Bakı, 2005
124. Seyyid Məhəmməd Həsən Musəvi. «Aşurə faciəsindən sonra baş vermiş qiyamlar», 2005; Sərkərdə Əmir Muxtarın tarixi qiyamı haqqında «Muxtarnamə» .
125. Seyidzadə Hacı Mirəziz. «Elmin qapısı». Bakı, 2007
126. Seyidzadə Qazi Hacı Mirəziz (Əziz Pünhan). “Divan”,

Bakı, 2008

127. Şah İsmail Hatayı (Divan, Dehname, Nasihatname ve Anadolu hatayileri), İbrahim Aslanoglu, Der Yayınları, İstanbul, 1992

128. Şeyx İbrahim Gülşəni Bərdəi. “Divan”, “Avrasiya Press”, Bakı, 2006

129. «Şah Təhmasibin təzkirəsi». (fars dilindən tərcümə və müqəddimə Rəhimov Əbülfəz Həşim oğlunundur). B.: Azərnəşr, 1996.

130. Şahruxi M., Kaşani M. «Ayineyi-Afitab», Tehran – Qumm, 1376 h.ş.

131. Şərafəddin Məhəmməd əl-Busiri. «Qəsidətül-Burdə».

132. Şeyx Abbas Qumi. “Hilyətül-Müttəqin” (Möminlərin zinəti)

133. Şeyx Abbas İmani Qummi. «Zubdətul Əhadis», 2004.

134. Şeyx Mahmud Şəbüstəri «Gülşəni-raz», Şəmsəddin Məhəmməd

135. Şəmsəddin Məhəmməd Lahici. «Şərhi – «Gülşəni-Raz». Bakı, 2008.

137. Şeyx Səduq. «Mən la yəhzuruhul – fəqih», c.2, s.335.

138. «Şəhriyar qəzeti», Bakı, 12-18 mart 1998-ci il.

139. “Tarixi-Yəqubi”, 2-ci cild, səh.28, ixtisarla; “Nəhcül-bəlağənin” şərh (İbni Əbil-həlid), 1-ci çap, 2-ci cild, səh.15.

140. “Tarixi Təbəri”, Avropa çapı, 1-ci cild, səh. 3046-3065, “İbni-Əsirin tarixi”, Avropa çapı, 3-cü cild, səh.152.

141. Təfsiri-Alisi. c.6. s.193.

142. Təfsiri-Şovkani. c.2, s.60.

143. Türk – İslam dünyası. Prof. Fazil Qaraoğlunun bəzi tərcümələri. “Nurlar”, Bakı, 2007, II cild.

144. «Vəqətu Siffeyn», səh.15, 18; «Nəhcül-bəlağə»nin şərh, 1-ci cild, səh.247, «Fütuh» (İbni Əsəm), 2-ci cild, səh.305.

- 145. «Vəqəətu Siffeyn», səh.365.
- 146. «Vəqəətu Siffeyn», səh.20-24
- 147. «Vəqəətu Siffeyn», səh.43
- 148. Vəliyyullah Kəlami Zəncani. “Təkyəkahi-Kəlami”, 24-cü əsər əvvəli-payız 88. Tehran-Zəncan.
- 149. Yusif Balasaqunlu. “Qutadğu bilik”, “Avrasiya-Press”, Bakı, 2006
- 150. Yusif Qarabaği. “Yeddi bağ”, Bakı, “İrşad”, 1997
- 151. Zübeyr ibni Bəkkar. “Əl-müvəffəqiyyat”, Bağdad çapı, 1972, səh.574-575

QEYDLƏR

1. Araşdırmalar zamanı İmam Əli ə.-in digər iki kitabının adına da rast gəldik: 1. “Hütbətülbəyan”, 2. “Dürrülmün-zam” (müəllif).

2. Analitik riyaziyyatın qanunu var ki, əməliyyat zamanı vurğu əlaməti olaraq əgər vahidi tək ədədə qoşsan vahid itməz (H.S.Əlizadə).

3. Hirz – bəllələrədən uzaqda qalmaq üçün oxunan dua deməkdir.

4. Mərhum Şeyx Qləm ağanın arxivindən.

5. Falnamə burada müşkülün açılmasına xidmət edir.

6. Təcibi dedikdə məqsəd Əbdür-rəhman ibni Ədidir.

7. Vəlid ibni Əqəbə ibni Əbi Mueyt xəlifə Osmanın ana tərəfdən qardaşı idi. Peyğəmbəri-Əkrəm (.) onu sədəqələri, vacib zəkati toplamaq üçün Bəni-Mütələq qövmünə tərəf göndərmişdi. Onlar Vəlidə qarşılaşmağa çıxanda Vəlid onlardan qorxub Peyğəmbərin yanına qayıtdı və xəbər verdi ki, onlar mürtəd olmuş və sədəqəni verməkdən imtina etmişlər. Bu zaman “əgər bir fasiq sizə bir xəbər gətirsə, bu barədə təhqiqat aparın” – ayə (“hücurat” surəsi, 6) nazil oldu və Peyğəmbəri-Əkrəm (s.) başqa bir adamı onlara tərəf göndərdi. Həmin tayfa özlərinin İslamda qalmalarını o şəxsə bildirdi. Xəlifə Osman öz xilafəti dövründə Vəlidə Kufənin valisi təyin etdi. O, şərab içib sübh namazını məst halda dörd rəkət qıldı. Bundan sonra Osman əleyhinə edilən şikayətlər nəticəsində onu işdən götürdü. Osmandan sonra Rüqqədə qaldı və orada öldü. Onun tərcümeyi-halı “Usdul-ğabə” və “Əl-iabə”də qeyd olunmuşdur.

8. Fəzl ibni Abbas ibni Əbdül-Müttəlib də Abbasın ən böyük oğlu idi. Məkkənin fəthində də Hüseyn müharibəsində Peyğəmbərlə birlikdə olmuş, camaatın əksəriyyətinin qaçdığı zaman Peyğəmbərin yanında dayanaraq onu müdafiə etmişdi. O, Peyğəmbərin qusl, kəfən və dəfn işlərində iştirak etmiş, Mərəcü-səfra müharibəsində,

yaxud Şamın Əcnadin məntəqəsindəki müharibədə (hər ikisi 18-ci hicri ilində baş vermişdi) şəhid olmuşdu. Demişlər ki, o, təmbük müharibəsində şəhid olmuşdur. Onun tərcümeyi-halı, “İstiyab”, “Üsdul-ğabə”, “Əl-isabə” kitablarında qeyd olunmuşdur.

9. Nəman ibni Əclan Ənsari ənar tayfasının danışan dili və şairi idi. İmam Əli (ə.) onu Bəhreynin valisi təyin etmişdi. Onun tərcümeyi-halı “İtiyab”, “Üsdul-ğabə” və “Əl-isabə”də qeyd olunmuşdur. Onun nəşəbi “Cəmhərə” kitabının 327-328-ci və “Əl-istiqaq” kitabının 461-ci səhifəsində mövcuddur. Onun oxuduğu beytlər “Əl-müvəffəqiyyət” kitabının 592-594-cü səhifələrində, “Nəhcül-bəlağənin” şərh, Məhəmməd Əbulfəzl İbrahimin təhqiq ilə (6-cı cild, səh.31) mövcuddur.

10. Valilər əksər hallarda şeir demirdilər; onların yanında həmişə bir şair olurdu və onların dilindən şeir oxuyurdular. Əşəs də onlardan biridir. Əşəs ibni Qeys Kindi hicrətin 10-cu ilində öz qövmündən təşkil olunan nümayəndə heyəti ilə Peyğəmbərin yanına gələrək İslamı qəbul etmişdi. Əbu Bəkrin xilafəti dövründə vacib sədəqəni verməkdən imtina etdiyinə görə xəlifə onunla vuruşmuş, əsir almış, sonra da onu azad etmişdi. Əşəs Əbu Bəkrin bacısı Ümmü fərvə ilə evlənmişdi. O, Şam və İraqın bəzi fəthlərində iştirak etmişdi. Osman da onu Azərbaycanın valisi təyin etmişdi. «Siffeyn» müharibəsində İmam Əli (ə.)-in tərəfində idi. İmamı hakimiyyəti qəbul etməyə vadar edənlərdən və həkəməynin (Əmr Asın və Əbu Musa Əşərinin) «Dovmətul-cəndəl»dəki şahidlərindən idi. İmamın şəhadətindən qırx gün sonra vəfat etmişdi. Onun tərcümeyi-halı «İstiyab», «Üsdul-ğabə» və «Əl-İsabə»də qeyd olunur.

11. Cərir ibni Əbdüllah Bəcli Peyğəmbərin vəfatından qırx gün əvvəl İslamı qəbul etmiş və Qadisiyyə müharibəsində döyüşmüşdü. Peyğəmbər onu göndərmişdi ki, Zilxəsəltə Xəsəm qəbiləsini məhv etsin O da gedib həmin bütü yandırmışdı. 51, yaxud 54-cü hicri ilində

vəfat etmişdir. Onun tərcümeyi halı «İstiyab», «Üsdul-ğabə» «Əl-isabə» kitablarında mövcuddur.

12. «Vəqətu Siffeyn», səh.137. Nəcaşi Qeys ibni Əmr müxəzrəm (cahiliyyət və İslam dövründə şeir yazan) şairdir. Onun əslı Yəmənın Nəcran əyalətındəndır. Sonradan Kufədə məskunlaşmış və 40-cı hicri ilində vəfat etmişdir (Zərkəlinin «Əlam» kitabı).

13. «Vəqətu Siffeyn», səh.381. İbni Əbil-Hədidin qeyd etdiyinə görə o, bu beytləri «Cəməl» müharibəsində demişdir. Hücr ibni Ədi Kindi Hücrül-Xeyr ləqəbi ilə məşhurdur. O öz qəbiləsinin nümayəndə heyəti ilə birlikdə Peyğəmbər (s.)-in hüsuran gəlib İslamı qəbul etmiş, Qadisiyyə müharibəsində iştirak etmiş, Əli (ə.)-ın apardığı müharibələrdə o Həzrətlə yanaşı olmuş və Kində qəbiləsinin sərkərdəliyini öhdəsinə almışdır. Ziyad ibni Əbih onu bir qrupla Müaviyyənin yanına göndərdi və onları 51-ci hicri ilində Məraci Əzrada qətlə yetirdi. Hücr deyir: «Fəth olunmuş ölkələrin ətrafında təkbir səsinı deyən ilk müsəlman mən idim».

14. «Vəqətu Siffeyn», səh. 382. Bu şeirdəki «əvaik» sözü «əva» kökündən götürülmüşdür və itin hürməsinə, zingildəməsinə deyilir. «Müaviyə « kləməsi itlərin üstünə hürən itə deyilir.

15. «Vəqətu Siffeyn», səh.385. Müğeyrə ibni haris ibni Əbdül-Müttəlib, Əbu Süfyan ibni Hərsin qardaşı və bir şair idi. Bəziləri hər ikisini bir adam hesab etmişlər. Onun tərcümeyi-halı «Üsdul-ğabə»də, əsma və künyələr babında qeyd olunmuşdur.

16. «Vəqətu Siffeyn», səh.436. Münzər Həman qəbiləsinin pəhləvanı və şairi idi. Vədə də Həmdandan olan bir şəxənin adıdır (İbni Diryənin «Əl-istiqaq» kitabı). Onun tərcümeyi-halı «Əl-İsabə»də qeyd edilmişdir. Orada deyilir ki, o, Peyğəmbəri görmüş və qatırın payını dəvə və atın payından az qərar verən ilk şəxs olmuşdur. Bu söz xəlifə Ömərın qulağına çatdıqda, heyrətlənərək demişdi: «Necə deyirsə, elə də edin!» «Əl-isabə», 3-cü cild, səh.478.

17. İbni Əsəm. «Fütuh» kitabında (3-cü cild, səh.226) və Xarəzmi «Mənaqib» kitabından (səh.170) bir rəvayət qeyd etmişlər ki, onun xülasəsi belədir: «Bir gün Malik Əştər və İmam Əli (ə.)-n sair köməkçiləri o Həzrəti Siffeyndə görmədilər. Onu axtardıqda Rəbiə qəbiləsinin ordugahında tapdılar. İmam Mali Əştəri pərişan halda gördükdə, buyurdu: «Malik! Sənə nə olmuşdur?! Oğlunu əlindən vermişən?! Yoxsa sənə başqa bir müsibət çatıb?!» Malik Əştər cavabında bu şeirləri yazmağa başladı...».

18. «Murucuz-zəhəb», 2-ci cild, səh.408. Nəsəbləri haqqında söhbət gedən Samə övladları dedikdə məqsəd, Bəni-Naciyədir.

19. Əli (ə.)-ın qatili Əbdür-Rəhman ibni Mülcam Muradi nəzərdə tutulur.

Onu buna görə Təcubi adlandırmışdılar ki, Kufəyə hicrət etməzdən qabaq Misirdə olmuş və həmin adlı bir məhəllədə yaşamışdır.

Mübərrəd, Əbul-Abbəs Məhəmməd ibni Zeyd Əzudi Somali Bəsridir. Xətib Bağdadi onun tərcümeyi-halını belə qeyd edir: «Nəhv elmində alim idi, ərəb elmlərini əzbərləmişdi. Onun kitablarından biri «Əl-kamilu fil-lüğət»dir. 285-ci ildə Bağdada vəfat etmişdir. (Tarixi Bağdad), 3-cü cild, s.380, «Kəşfüz-zünun», «kamil» maddəsi).

Kuveyt, Əbul-Müstəhil ini Zeyd Əsədi Kufə əhalisindəndir. Ərəb adət-ənənələrini, lüğətlərini və nəsəblərini çox yaxşı tanıyır və öz elmində etimadlı bir şəxs sayılırdı. Onun «hakimiyyat» şeirləri alman dilinə tərcümə olunmuşdur. O, 126-cı ildə vəfat etmişdir (Zərgəlinin «Əl-ələm» kitabı, 6-cı c., s.92).

20. «Kamil» (Mübərrəd), 2-ci cild, səh.152, «Əğani», Sasi çapı, 7-ci cild, səh.10, «Təsviri tarixi ibni Əsakir», islami elmi məcmə, 8-ci cild, 2-ci hissə, səh.310A.B. Əbul Əsvəd Zali ibni Ömər Duəli böyük İslam fəqihlərindən, alimlərindən olub, şairlərindən və nəhv

elminin banisi idi. İmam Əli (ə.) nəhv elminin bir qismini onun üçün bəyan etmişdi, Əbul-Əsvəd də bu elmi qələmə almış, əlavə izahlar vermiş, başqa alimlər də ondan əxz etmişlər. O, Qurani-Kərimi nöqtələyən ilk şəxs idi. İmam Əli (ə.)la birlikdə Siffeyn müharibəsində iştirak etmiş və 69-cu hicri ilində Bəsrədə dünyadan getmişlər («Əl-əlam», Zərkəli 3-cü cild, s.34, «İqdul-fərid», Misr çapı, 3-cü c., s.211).

21. Musa Şəhəvat (VII-VIII), Mədinədə yaşamışdır. Əslən Təbrizlidir. Yəzid ibn Müaviyyəni həcv etmişdir.

22. Mərsiyəni Hacı İlham Kərim oğlu təqdim etmişdir.

23. Ələvilər – İmam Əli (ə.)-ın övladları.

24. Həbib – Mühəmməd s. Peyğəmbər nəzərdə tutulur.

25. Heydər – İmam Əli (ə.)-ın ən məşhur adlarındanıdır. Şir deməkdir.

26. Şair burada “bey” altında “nöqtə” deməklə İmam Əli (ə.) haqda olan məşhur bir hədisəyə işarə edir.

27. Varmı ola.

28. Bu nohə mərhum Buzovnalı Molla Muradəlinin arxivindəndir.

29. Bu novhə Buzovnalı, mərhum mərsiyəxan Rəhimağa Qasım oğlunun arxivindəndir.

30. Bu novhə «Zəbih» təxəllüslü şairindir.

31. Bu novhə Buzovnalı mərsiyəxan Mirzə Yəhyanın arxivindəndir.

32. Bu mərsiyə Abbasqulu ağa Bakıxanov Qüdsiyə aid edilir.

33. Əldə qələm qan ağlar. M.Əlizadə. Qumm, Əvvəli zimistan.

34. Bu novhə Kürdəxanlı Dərviş Əlisöhbət İmamverdi oğlunun arxivindəndir.

35. Bu şeir Buzovnalı mola Qüdrət Alxas oğlunun arxivindəndir.

32. Əli (ə.) dər mehrab koştə şod dər hali ke nəmaz miyane do ləbəş bud.
33. Mültəci – pənah aparmaq.
34. Nəbiğə – dahi.
35. Kar – guşə deməkdir.
36. Burada “tilsim” ifadəsi müsbət mənada işlədilmişdir.
37. Ombadə – kənd adıdır.
38. Aşiq bu misrada “Heydəri çağır” (yəni İmam Əli (ə.)-ı demək istəmişdir.
39. Fars dilində verilən şeirlər ixtisarlardır.
40. Deyib.

MÜƏLLİF HAQQINDA

Axund Hacı Soltan Hüseynqulu oğlu Əlizadə

1958-ci il dekabrın 21-də Bakının zəngin tarixi ənənələri ilə tanınan Buzovna kəndində Hüseynqulu Məcid oğlunun ailəsində dünyaya göz açmışdır. Mənəvi dəyərlərimizə sevgi ruhunda böyüyən Soltan Əlizadə 1966-cı ildə 125 sayılı orta məktəbə daxil olub və buranı 1974-cü ildə bitirib. Kiçik yaşlarından islam dininə qarşı onda dərin maraq oyanıb, ilahiyyat elminin sirlərinə vaqif olmayağa böyük həvəs göstərirdi. Asudə vaxtlarında hər gün kənd məscidinə baş çəkən Soltan Əlizadə burada dini söhbətləri, moizələri dinləməkdən yorulmazdı. İslam dininin yasaq edildiyi bir zamanədə bu qaynar baxışlı, təmiz qəlbli gəncin dini elmlərə maraq göstərməsi, müqəddəs “Qurani-Kərim”i oxumaq arzusu kəndin axundu Məşhədi Məzahir ağanın diqqətindən yayınmamışdı. O, gənc Soltanla ilk tanışlığından sonra ona dərs deməyi, İslam tarixini öyrətməyi öz üzərinə götürür. Çox keçmir ki, Soltan Hüseynqulu oğlu müqəddəs yerlərdə, mərasimlərdə, hüzn məclislərində, «Əli süfrələrində» görünür. Onun “Qurani-Kərim”i avazla oxuması, mərsiyə və dini şeirləri böyük məharətlə ifa etməsi, hədisləri, klassik nümunələri xüsusi bəlağətlə, yağı ilə söyləməsi və şərh etməsi istedadlı bir din xadiminin gəlişindən xəbər verirdi. Səlis nitqi, iti zehni və fikrini rəvan ifadə etmək bacarığı onda ilahi vergi idi.

Sonralar Soltan Hüseynqulu oğlu Qafqaz Müsəlmanları Ruhanı İdarəsinin qazısı Axund Hacı Əhməd Şeyx Qüdrət oğlunun yanında dini təhsilini artırmış, dövrün tanınmış ruhaniləri ilə sıx təmaslar yaratmışdır. Onun din xadimi kimi yetişməsində Buzovnadakı «Məşhədi Qərib» məscidinin rəisi, Böyük Seyid Ətağanın xələfi olan Seyid Mir Möhsin Ziya ağanın, Cəlilabad-dan Şeyx Məhəmməd Şeyx Qüdrət oğlunun, kürdəxanlı dərviş Əlisöhbət İmamverdi oğlunun zəhmətləri danılmazdır.

Soltan Əlizadənin “Allah eşqi, insan eşqi, söz eşqi” yolunda inam və inadkarlıqla cəfalar çəkməsi, dini biliklərini, elmi fəaliyyətini artırması, onu axund vəzifəsinə qədər yüksəltdi. O, 1988-ci ildə, 30 yaşında Şeyxülislam Hacı Allahşükür Paşazadənin əmri ilə Buzovna kəndindəki ”Məşhədi Qərib“ məscidinə axundu təyin olundu. Ötən illər ərzində Axund Hacı Soltan Hüseynqulu oğlunun dini və elmi fəaliyyəti dolğun, səmərəli olmuşdur. 1990-cı ildə Məhşəd, 1991-ci ildə Məkkə və 1993-cü ildə Kərbəla şəhərlərini ziyarət edən Hacı Soltan qaynar bir həyat yaşayır, haqq və ədalət işi uğrunda həmişə mücadilədədir. İslam dininin elmi-fəlsəfi mahiyyətini tədqiq və təbliğ etdiyinə görə o 1998-ci ildə Qafqaz Müsəlmanları Ruhani İdarəsi tərəfindən “Qazi” rütbəsinə layiq görülmüşdür.

Elmi və bədii yaradıcılığı onu respublikamızdan kənarda da məşhurlaşdırmışdır. O, Azərbaycanda, İranda, Türkiyədə keçirilən beynəlxalq elmi konfransların, poeziya festivallarının iştirakçısı olub. Son on beş ildə 26 kitabı işıq üzü görüb, çoxsaylı mükafatların, təltiflərin, diplomların sahibidir.

Axund Hacı Soltan Hüseynqulu oğlu hazırda Buzovna “Cümə” məscidinin axundu, Qafqaz Müsəlmanları Ruhani İdarəsi Ali Dini Şuranın üzvüdür.

Əsərləri:

1. *«Azərbaycan dərvişləri və rövşəxanları», «Boz oğuz», «-Nicat», Bakı, 1995.*
2. *«Şah İsmayıl Xətai», Bakı, «Ozan», 1997.*
3. *«İslamda idman və boks şahı Məhəmməd Əli», Bakı, «-Ozan», 1997.*
4. *«Yaşamaq, yaşatmaq, yaratmaq», Bakı, «Ozan», 1998-1999 (2 kitab).*
5. *«Xətaişünaslığa hədiyyə», Bakı, «Ozan», 1998.*
6. *«İslam idman antologiyası», Bakı, «Ozan», 1999.*
7. *«Məsumnamə», Bakı, «Ozan», 2000.*
8. *«Hidayət yolu», Bakı, «Ozan», 2000.*
9. *«Xətai və Füzuli», Bakı, «Ozan», 2000.*
10. *«Şəhadət yolu», Bakı, «Ozan», 2000.*

11. «Divan», Bakı, «Ozan», 2000.
12. «Dübeytlər, rübailər, tüyuqlar», Bakı, «Tural-Ə» Nəşriyyat Poliqrafiya Mərkəzi, 2001.
13. «Həzrət Əli ə. və dünya ədəbiyyatı», Bakı, «Tural-Ə» Nəşriyyat-Poliqrafiya Mərkəzi, 2001.
14. «Gizli xəzinələrdən incilər», Bakı, «Tural-Ə», Nəşriyyat-Poliqrafiya Mərkəzi, 2002.
15. «Duayi-Heydəri və ya Həzrət Əli ə. zirvəsinə bir baxış», Bakı, «Tural-Ə» Nəşriyyat Poliqrafiya Mərkəzi, 2002.
16. «Allah eşqi, insan eşqi, söz eşqi», Bakı, «Ozan», 2003.
17. «Məhəmməd Əmin Rəsulzadə və İslam», Bakı, «ADMİU», 2003.
18. «Həzrət Əli (ə.) kimdir?», Bakı, «Tural», NPM, 2004.
19. «Azərbaycanın şairə qadınları və İslam», Bakı, «Tural», NPM, 2004.
20. «Əli (ə.) haradadır?», Bakı, «Tural», NPM, 2005.
21. «Bir şəmsən aləm sənə pərvanə Hüseynim», Bakı, «Tural», NPM, 2005.
22. «Qarabağ azad olan gün», Bakı, «Ozan», 2006.
23. «Həzrət Əli (ə.) və Azərbaycan», Bakı, «Ozan», 2006.
24. «Kürdəxanı», Bakı, Qarabağ, 2008, (şərikli).
25. «Mən Əli (ə.) şairiyəm», Bakı, Qarabağ, 2008.

Haqqında:

1. «Söz mülkünün Soltanı» (Məqalələr toplusu), Bakı, «Qarabağ», 2008, 424 səh.

Bu kitabın araya-ərsəyə gəlməsində zəhməti olan şəxslərə minnətdarlığımı bildirirəm.

Müəllif

MÜNDƏRİCAT

I hissə

HƏZRƏT MÜHƏMMƏD (S.)-IN QƏDİR-XUM GÜNÜNDƏ OXUDUĞU XÜTBƏ.....	4
HƏZRƏT MÜHƏMMƏD (S.)-IN QƏDİR-XUM GÜNÜNDƏ OXUDUĞU XÜTBƏ (Ərəb dilində).....	5
QƏDİR BAYRAMINDA İMAM ƏLİ (Ə.)-IN XÜTBƏSİ.....	92
QƏDİR-XUM.....	95
QƏDİR-XUM MƏSCİDİ.....	101
İMAM ƏLİ (Ə.)-İN MİN ADINDAN YÜZ BİRİ.....	103
İMAM ƏLİNİN (Ə.) MÜNACATI.....	104
İMAM ƏLİNİN (Ə.) MÜNACATININ TƏRCÜMƏSİ.....	106
HƏZRƏT ƏLİ (Ə.) KİMDİR?.....	108
HƏZRƏT ƏLİ (Ə.) VƏ ELM.....	113
HƏZRƏT ƏLİNİN (Ə.) QƏZAVƏTLƏRİ.....	116
HƏZRƏT ƏLİNİN (Ə.) ŞÜCAƏTİ.....	117
QƏDİR-XUM.....	119
ƏMİRƏL-MÖMİNİNİN (Ə.) HƏYATINDAN DƏRSLƏR VƏ İBRƏTLƏR.....	122
HƏZRƏT FATİMƏ (S.A.)-IN GADİR HADİSİYLE İHTİCAC ETMƏSİ.....	130
İMAM HASAN-İ MUCTƏBA (a.s.)-IN GADİR HADİSİ İLE İHTİCAC ETMƏSİ.....	131
İMAM HÜSEYN (a.s.)-IN GADİR HADİSİ İLE İHTİCAC ETMƏSİ.....	132
HİCRƏTİ.....	133
RƏSULULLAHA QARDAŞ ƏLİ.....	136
Hə. FATİMA VE ALİ.....	137
«ALİ BENDEN SONRA BÜTÜN MÜMİNLERİN VELİSİDİR» HADİSİ.....	138
HƏZRƏT ƏLİNİN (Ə.) DOĞULMASI, ADI VƏ SOYU.....	141
HƏZRƏT ƏLİNİN (Ə.) GÖRÜNÜŞÜ.....	142
HƏZRƏT ƏLİNİN (Ə.) HÖKMLƏRİ ANI VƏ YERİNDƏ İDİ.....	143
HƏR TƏRƏFƏ ÜZ ÇEVİRSƏNİZ ALLAH ORADADIR.....	145
İTİ DƏ ALLAH YARATMIŞDIR.....	149
VƏLİ, VƏSİ VƏ QƏDİR-XUM.....	153
QƏDİR GÜNÜNDƏKİ MƏRASİM XƏBƏRİ.....	155
İMAM ƏLİ (Ə.)-A ƏMMAMƏ QOYMA MƏRASİMİ.....	158
AND İÇDİRMƏ MƏRASİMİ.....	159
QƏDİR-XUM HADİSƏSİNDƏ «TƏBLİĞ» AYƏSİNİN NAZİL OLMASI.....	162
BU HADİSƏ «QƏDİR-XUM»-DA BAŞ VERMİŞDİR.....	164
RƏSULULLAHIN (S.Ə.V.A.) MÜSƏLMANLARI CAMAAT NAMAZINA DƏVƏT ETMƏSİ.....	165

RƏSULULLAHIN (S.Ə.V.A.) QƏDİR-XUMDAKI XÜTBƏSİ.....	166
«QƏDİR» HADİSƏSİNDƏ «DİNİN TAMAMLANMA»	
AYƏSİNİN NAZİL OLUNMASI.....	174
HƏSSAN İBN SABİTİN «QƏDİR-XUM»-DA SÖYLƏDİYİ BEYTLƏR.....	178
QƏDİR GÜNÜNÜN ORUCU.....	179
HARİS İBN NEMAN ƏL-FƏHRİ HADİSƏSİ.....	180
ƏMİRƏL MÖMİNİNİN (Ə.S.) QƏDİR HƏDİSİLƏ MƏDH OLUNMASI.....	182
ƏLİNİN (Ə.) İMAMƏTİ HAQQINDA ETİBARLI SÖZ.....	185
QƏDİR HADİSƏSİ HEÇ VAXT UNUDULMAYACAQ	190

II hissə

PEYĞƏMBƏRİN (S.) ƏMRİ.....	192
ƏLİNİN (Ə.) TOPLADIĞI QURANIN AQİBƏTİ.....	194
NƏHCÜL-BƏLAĞƏ.....	199
İMAM ƏLİ (Ə)-NİN DİGƏR KİTABLARI.....	203
XÜLFƏ MƏKTƏBİNDƏ İMAM ƏLİ (Ə.)-İN «CƏFR» VƏ «CAMİƏ»	
ADLI İKİ KİTABI HAQDA.....	203
İMAM ƏLİ ƏLEYHİSSƏLAMIN QƏZAVƏTLƏRİNDƏN BİR NEÇƏSİ.....	208
İMAM ƏLİ ƏLEYHİSSƏLAMIN QƏZAVƏTLƏRİ	210
NÖQTƏSİ OLMAYAN XÜTBƏ.....	216
İMAM ƏLİ (Ə.) ABBASİ XƏLİFƏLƏRİ BARƏSİNDƏ QABAQCADAN	
XƏBƏR VERMİŞDİR.....	225
HƏQİQƏT TƏRBİYƏSİNİN NƏTİCƏSİ.....	226
NƏSİHƏT.....	227
HƏZRƏT ƏLİ (Ə.).....	228
İXLAS.....	228
QÜDSİ HƏDİSLƏRDƏN NÜMUNƏLƏR.....	231
SƏKKİZ RƏQƏMİ İLƏ TƏŞKİL OLUNAN XİSLƏTLƏR.....	243
ON ÜÇ RƏQƏMİ İLƏ TƏŞKİL OLUNMUŞ XİSLƏTLƏR.....	244
OTUZ VƏ ONDAN DA ÇOX RƏQƏMLƏ TƏŞKİL OLUNMUŞ XİSLƏTLƏR.....	245
VİLAYƏTİN BAŞLANĞICI VƏ XƏTMİ.....	247
ƏLLAMƏ HİLLİ HAQDA.....	255
HƏZRƏT MƏHƏMMƏDİN (S.) QƏZVƏ VƏ SƏRYƏLƏRİ.....	259
İMAM ƏLİ (Ə.)-İN FƏZİLƏTLƏRİ.....	261
İMAM ƏLİ (Ə.)-İN QIRX SƏHABƏSİ.....	264
İMAM – DÜNYANIN KÖNÜL ALANI	265
HƏZRƏT ƏLİ İBN ƏBU TALİB (Ə.)	266
İMAM ƏLİ (Ə.)-İN MÖVLUDU VƏ ETİKAF.....	268
İMAM ƏLİNİN (Ə.) ARDICILLARININ ƏLAMƏTİ.....	269
ON DÖRD MƏSUMUN ADLARININ ƏBCƏD ƏDƏDLƏRİNİN NÖMRƏSİ	270
ƏMİRƏL-MÖMİNİN ƏLİ ƏLEYHİSSƏLAM HAMI ÜÇÜN NÜMUNƏDİR.....	271
ƏLİ (Ə.) ƏMƏLLƏRİN MİZANIDIR.....	275

AYƏTULLAH ƏLLAMƏ ƏMİNİ HAQQINDA BİR XATİRƏ.....	279
ƏMİRƏLMÖMİNİN ƏLİ (Ə.)-İN ZİYARƏTİNİN FƏZİLƏTİ.....	280
«NADİ-ƏLİ» DUASI.....	282
«NADİ-ƏLİ» DUASININ TƏRCÜMƏSİ.....	282
NADİ ƏLİYİN KƏBİRİN XƏTM YOLU - YƏNİ «NADİ-ƏLİ» DUASININ FƏZİLƏTLƏRİ.....	283
İMAM HƏZRƏT ƏLİ /Ə/ RAMAZAN BAYRAMINDA BU XÜTBƏLƏRİ OXUYARDI.....	284
HƏZRƏT ƏLİNİN (Ə.) QƏBRİNİ ZİYARƏT ZAMANI OXUNAN DUA.....	287
ƏMİRƏL-MÖMİNİN ƏLİ (Ə.)-İN SALAVATI.....	288
HƏZRƏT ƏLİ (Ə.)-İN PEYĞƏMBƏRƏ SALAVATI... ..	289
HİRZİ - HƏZRƏT ƏLİ	290
BİR NEÇƏ SURƏYƏ BAXIŞ.....	292
ƏRƏB HƏRFLƏRİ İLƏ İSTİXARƏ... ..	293
İMAM ƏLİNİN ADINA QEYD OLUNMUŞ NİCAT ƏFSUNU	296
DUA HAQDA.....	296
NADİ ƏLİ XƏTMİ.....	298
HƏZRƏT ƏLİ (Ə.)-İN DUASI.....	300
MÜƏLLİFİN KİMYAYI - ƏRŞİ TİLSİMİ... ..	303
HƏZRƏT ƏLİ (Ə.)-NİN FALNAMƏSİ.....	304
YƏMAMİ HİRZİ.....	306
«SƏNƏMƏY QUREYŞ» DUASI.....	307
HƏZRƏT ƏLİ ƏLEYHİSSƏLAMIN KƏLAMINDA TÖVBƏNİN ŞƏRTLƏRİ.....	311
BƏZİ YEMƏKLƏRƏ AİD ƏLİ ƏLEYHİSSƏLAMIN KƏLAMINDAN.....	312
HƏZRƏT ƏLİ (Ə.)SÖZLƏRİNDƏ ƏDƏBLƏR VƏ QAYDALAR.....	313
ŞƏNBƏ GÜNÜNÜN SALAVATI.....	313
PEYĞƏMBƏR (S.)-İN HƏZRƏT ƏLİ (Ə.)-A VƏSİYYƏTLƏRİNDƏN HİSSƏLƏR	314
HƏZRƏT MƏHDİ (ƏLEYHİSSƏLAM) ŞİƏ MƏNBƏLƏRİNDƏ.....	318
İMAM ZAMAN (Ə.)-İN ZÜHURUNUN TEZ OLMASI ÜÇÜN OXUNULAN DUALARIN QAYDASI.....	320
SƏKKİZİNCİ ÇƏMƏNLİK. FORMALAŞDIRICI QÜVVƏ HAQQINDA.....	326
QIYAMƏT GÜNÜ VƏHŞƏT VƏ QORXUDAN AMANDA QALMAQ ÜÇÜN NƏ EDƏK... ..	328
«İKİ BARMAQ YERİ» DASTANI NƏ İDİ.....	334
ƏLİ (Ə.) RISALƏTİN TƏBLİĞİNDƏ... ..	336
ƏMİRƏLMÖMİNİNƏ (Ə.) ŞİKAYƏT... ..	337
HƏZRƏT ƏLİ (ƏLEYHİSSƏLAM) BARƏSİNDƏ SUALLAR.....	341
HADİSƏNİN GENİŞ İZAHİ	345
QƏBRİN SORĞU – SUALI.....	357
YA ƏLİ.....	362
MƏHƏBBƏT ŞƏHƏRİNDƏ.....	364

PEYĞƏMBƏRİN PƏYAMI.....	366
«İMAM ƏLİNİN (Ə.) MƏQAMI»...	372
İMAM ƏLİ (Ə.) VƏ KİMYA ELMİ.....	374
İMAM ƏLİNİN (Ə.) MÜSİBƏTİ.....	375
İMAM ƏLİ İBN ƏBU TALİBDƏN (Ə.S.) QEYBİ XƏBƏRLƏR...	379
MEYSƏMİ TƏMMARIN ŞƏHADƏTİNDƏN XƏBƏR VERMƏSİ.....	382
RÜŞEYD HƏCƏRİNİN ŞƏHADƏTİNDƏN XƏBƏR VERMƏSİ.....	384
SƏLMANIN ÖLÜMÜNDƏN XƏBƏR VERMƏSİ... ..	384
KÜMEYL İBN ZİYADIN ŞƏHADƏTİNDƏN XƏBƏR VERMƏSİ	385
QƏMBƏRİN ŞƏHADƏTİNDƏN XƏBƏR VERMƏSİ.....	386
İMAM HÜSEYNİN (Ə.S.) ŞƏHİD EDİLƏCƏYİ MƏKANDAN XƏBƏR VERMƏSİ.....	387
HZ.ƏBUL-FƏZİL-ABBASIN ŞƏHADƏTİNDƏN XƏBƏR VERMƏSİ.....	388
İMAM ZEYNƏLABİDİNİN (Ə.S.) DOĞULMASINDAN XƏBƏR VERMƏSİ	388
İMAM RZANIN (Ə.S.) ŞƏHADƏT VƏ DƏFN YERİNİ XƏBƏR VERMƏSİ... ..	389
İMAM MEHDİDƏN (Ə.S.) XƏBƏR VERMƏSİ.....	389
ÖZ ŞƏHADƏTİNDƏN VƏ QƏTLİNDƏN XƏBƏR VERMƏSİ.....	391

III HİSSƏ

PEYĞƏMBƏR (S.)-İN VƏSİSİ ÜNVANI LÜĞƏT KİTABLARINDA, SƏHABƏLƏRİN VƏ TƏBƏİNLƏRİN ŞEİRLƏRİNDƏ.....	394
SİFFEYN MÜHƏRİBƏSİNDƏ OXUNAN ŞEİRLƏRDƏ VƏSİYYƏT	397
İBNİ ABBASIN MƏKTUBUNDA VƏSİYYƏT... ..	401
MƏMUNUN ŞEİRİNDƏ VƏSİYYƏT.....	404
VƏSİ LƏQƏBİNİN ƏSRLƏR BOYU İMAM ƏLİ (Ə.) ÜÇÜN MƏŞHUR OLMASI	404
ŞAH TƏHMASİBİN TƏZKİRƏSİNDƏN MÜQƏDDİMƏ HİSSƏSİ	408
ŞAH TƏHMASİBİN RUM ELÇİLƏRİ İLƏ SÖHBƏTİ.....	414

IV HİSSƏ

ADLAR, TƏXƏLLÜSLƏR VƏ ŞEİRLƏRDƏN NÜMUNƏLƏR	419
ŞEYX MAHMUD ŞƏBÜSTƏRİ.....	421
ADİL ŞİRAZİ.....	427
MƏHƏMMƏD BERKUVİ.....	429
ŞAH İSMAYİL XƏTAİ ADINA MƏHƏBBƏT	431
HƏZRƏTİ MÜHƏMMƏD (S.).....	432
ŞEYX ŞAMİL.....	433
Aida Qasimova. İSLAM VƏ POEZİYA.....	435
ŞƏRAFƏDDİN MƏHƏMMƏD ƏL-BUSİRİ «QƏSİDƏTÜL-BURDƏ» ƏSƏRİNDƏN.	440
SADİQ BƏY ƏFŞARIN «MƏCMƏÜL-XƏVAS» ƏSƏRİNDƏKİ ŞEİR VƏ HİKMƏT SAHİBİ OLAN	

HÖKMDAR, ŞAHZADƏ VƏ ŞAİRLƏRİN SIYAHISI.....	441
SADİQ BƏY ƏFŞARIN TƏBRİZ ƏLYAZMA KÜLLİYYATINA	
ƏLAVƏ OLUNMUŞ TÜRK-OSMANLI ŞAİRLƏRİNİN SIYAHISI.....	452
QAFQAZIN FARSÇA YAZAN ŞAİRLƏRİNDƏN BİR QİSMİ	456
ƏRƏBCƏ YAZMIŞ AZƏRBAYCANLI ŞAİRLƏRİN BİR QİSMİ... ..	464
SÜHRƏVƏRDİ.....	465
MƏVALİ ŞAİRLƏR.....	466
ATA SÖZLƏRİ.....	467

V HİSSƏ

ŞEİRLƏR.....	468
HÜSEYN MƏNSUR HƏLLAC.....	468
FİLOSOOF, ALİM ƏBU ƏLİ İBN SİNA... ..	469
ƏBDÜLQADİR MARAĞAI.....	470
RAST KARI HAYDARNAMƏ	471
XOCA ƏHMƏD YƏSƏVİ	473
ŞEYX SƏFİƏDDİN İBN ŞEYX ƏMİNƏDDİN.....	473
CƏLALƏDDİN RUMİ (MÖVLƏVİ)NİN FARSÇA QƏSİDƏSİNDƏN	474
QUL ƏLİ.....	476
ŞAFEİ.....	477
BULES SƏLAMƏ... ..	478
XƏTİB XARƏZMİ.....	478
ƏBDÜL MUNİM FİRTUSI.....	479
MOLLA MEHRƏLİ.....	480
ŞEYX MAHMUD ABBAS AMULİ... ..	481
SEYİD ƏLİ NƏĞİ HİNDİ	482
QƏTRAN TƏBRİZİ.....	483
HƏQİRİ TƏBRİZİNİN «LEYLİ VƏ MƏCNUN» POEMASINDAN BİR PARÇA... ..	484
MOLLA MƏHƏMMƏD BAQİR XƏLXALI.....	488
C.CƏNNƏTİ... ..	489
MEHMET AKİF ƏRSOY.....	492
QARACAOĞLAN	492
KADİR AKARAS.....	507
ŞEYX İBRAHİM GÜLŞƏNİ BƏRDƏİ	512
HACI RZA SƏRRAF.....	515
ƏNDƏLİB QARACADAQLI... ..	517
HƏSƏNƏLİ XAN QARABAĞLI... ..	520
BABA ŞİRVANİ.....	520
AŞIQ ALI... ..	522
DEYİŞMƏ.....	529
AŞIQ ALININ «TÜRKİYƏ SƏFƏRİ».....	533
AŞIQ ƏLƏSGƏR. PEYĞƏMBƏRİN MERACI.....	538

DİVANILƏR.....	544
MƏRSİYƏ.....	549
AŞIQ MOLLA CÜMƏ.....	551
MİSKİN ABDAL.....	557
AŞIQ ABBAS TUFARQANLI.....	558
SEYİDNƏZƏR SEYDİ.....	559
TELİMXAN.....	561
«KOROĞLU» DASTANI.....	563
QAŞQAY TÜRKLƏRİNİN XALQ YARADICILIĞI.....	564
ƏHMƏDİ. ƏSRARNAMƏ.....	567
HEKAYƏTİ-BAYƏZİD BİSTAMİ BA-İMAM CƏFƏRİ-SADİQ (ə.).....	568
ƏBÜLHƏSƏN RACİ.....	572
HACI MİRZƏ AĞARƏHİM QÜDSİ VƏNƏNDİ.....	572
HACAĞA FƏQİR ORDUBADİ.....	573
MƏHƏMMƏDQULU ƏBDÜLHÜSEYN OĞLU SALİK ORDUBADİ.....	574
ƏLABBAS MÜZNİB.....	580
MİRZƏ İSMAYİL QASİR.....	581
ŞAİR ŞİMRANİ.....	584
SABİR KIRMANİ.....	585
ƏMİRİ FİRUZKUHI.....	590
MAHMUD AĞA CANİ-SABİR.....	591
İRƏC MİRZA.....	591
MƏRYƏM ƏŞRƏFİ.....	592
ƏBU SƏİD ƏBUL XEYR.....	593
MEHDİ İLAHİ QUMŞEİ.....	593
ƏHLİ ŞİRAZİ.....	594
LÜTFƏLİ BƏY AZƏR BƏYDİLİ.....	594
ƏDİB BƏYZAYİ KAŞANİ.....	594
BEHCƏTİ ŞƏFƏQ.....	595
BABA FƏĞANİ.....	595
ƏLİ ƏKBƏR PEYRƏVİ.....	597
RİZA SABİTİ.....	598
MİRZA İSMAYİL HÜCCƏTÜL İSLAM.....	600
MÖHTƏŞƏM KAŞANİ.....	601
ƏBDİ BƏY ŞİRAZİ.....	601
MİRZƏ HƏBİB XORASANİ.....	602
ƏBÜLQASİM HALƏT.....	606
HƏSAN HƏBİB ÇAYÇİYAN.....	607
KAZİM RƏCVİ – İYZƏD.....	608
SURUŞ İSFƏHANİ.....	608
SAİB TƏBRİZİ.....	611
MÜVAFİQ.....	611

SƏFAYİ İSFƏHANİ.....	612
SƏĞİR İSFƏHANİ	613
SEYYİD ƏLİ MUSƏVİ KƏRMARUDİ.....	616
HAFİZ ŞİRAZİ.....	616
İBN HİSAM XUSİFİ.....	617
ƏTTAR NİŞABURİ FƏRİDƏDDİN.....	617
Ə.NİŞABURİ	619
SƏNAİ QƏZNƏVİ	625
NİŞAT ŞİRVANİ.....	626
NOVHƏLƏR	629
MƏLİK.....	629
PAŞA ƏZADAR	630
ƏFSUN	632
ZƏBİH.....	635
NADİ	641
FAİZ.....	642
MƏHDƏVİ.....	649
XƏYALİ.....	655
HACI SOLTAN.....	657
MİRZƏ HƏSİB QÜDSİ BAKILI	659
SEYİD ƏLİ ƏKBƏR OCAQ NEJAD	662
ƏLƏMDAR MAHİR.....	663
HACI ARİF BUZOVNALI.....	665
MİRZƏ DAHİ.....	666
MƏLEYKƏ QƏMLİ	667
ƏZİZ PÜNHAN	669
HACI MİRSALAM MÜASİR	670
HACI YUSİF.....	671
MÜZƏFFƏR ŞÜKÜR MƏCHUL	674
QƏDİMƏLİ ELOĞLU	685
KƏRƏM KÜRQIRAXLI	687
NAMİQ MİRƏLİ.....	688
HÜSEYN KÜRDOĞLU	691
ŞAİR SİFYARİ DİLXUN (TƏBRİZLİ).....	692
VƏLİYYULLAH KƏLAMİ ZƏNCANİ	694
AXUND HACI SOLTAN HÜSEYNQULU OĞLU	716
QASIM BƏY ZAKİR.....	729
İSTİFADƏ EDİLMİŞ ƏDƏBİYYAT SİYAHISI.....	735
QEYDLƏR	744
MÜƏLLİF HAQQINDA.....	750

Axund Hacı Soltan
Hüseynqulu oğlu Əlizadə

“QƏDİR-XUM HƏQİQƏTLƏRİ”

Bakı, “Ozan”, 2011

Nəşriyyatın direktoru: Asif Rüstəmli
Korrektorlar: Sevda Qasımlı
Cildçi: Sevil İsmayılova

Yığılmağa verilib: 10.10.2010
Çapa imzalanıb: 09.03.2011
Kağızın formatı: 70x100 1/16
Həcmi: 47.5 ç.v.
Sifariş N 17

ADMİU-nun mətbəəsi.
Bakı şəhəri, Həsən bəy Zərdabi küçəsi 39a